Fulfulfe Burkina, Dewtere Laamɗo Amaana Keso

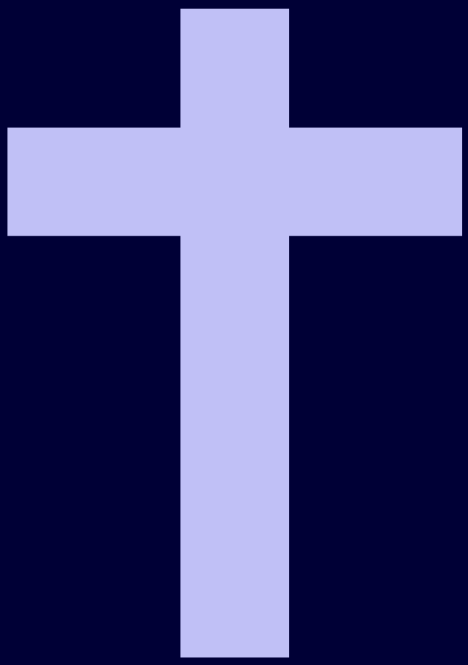

Fulfulde Burkina New Testament

Fulfulfe Burkina, Dewtere Laamɗo Amaana Keso
Fulfulde Burkina New Testament

copyright © 2012 SIM International

Language: Fulfulde Burkina (Fulfulde, Western Niger)

Dialect: Burkina

Translation by: SIM International

Fulfulfe Burkina, Dewtere Laamɗo Amaana Keso

This translation, published by SIM International, was published in 2012.
If you are interested in obtaining a printed copy, please contact the SIM (Mission Protestante) , BP 1552, Ouagadougou 01, BURKINA FASO.
This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.
You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:
You must give Attribution to the work.
You do not sell this work for a profit.
You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.
Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.
This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.
You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:
You include the above copyright and source information.
You do not sell this work for a profit.
You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.
Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-10-02

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 1 Oct 2024 from source files dated 29 Jan 2022
c32b76d2-ab0d-5ad5-a698-b4140754fcc2

Contents

Matta 1
Marku 44
Lukka 71
Yuhanna 114
Golle Nulaaɓe 147
Romankooɓe 188
1 Korintunkooɓe 206
2 Korintunkooɓe 223
Galaatiyankooɓe 234
Efeesunkooɓe 240
Filipiyankooɓe 246
Koloosiyankooɓe 251
1 Tesaloniyankooɓe 255
2 Tesaloniyankooɓe 259
1 Timote 261
2 Timote 266
Tiitu 270
Filemon 272
Ibraninkooɓe 273
Yaakuuba 287
1 Piyeer 292
2 Piyeer 297
1 Yuhanna 300
2 Yuhanna 305
3 Yuhanna 306
Yahuuda 307
Ɓangingol 309

Linjiila Iisaa mo Matta winndi

Haala maamiraaɓe Iisaa (Lukka 3.23-38)

1 Inan binndi kollooji inɗe maamiraaɓe Iisaa Almasiihu, dimaaɗo ley lenyol Daawda, taan Ibrahiima:

2 Ibrahiima rimi Isiyaaka.
Isiyaaka rimi Yaakuuba.
Yaakuuba rimi Yahuuda e minyiraaɓe muuɗum.
3 Yahuuda rimi Fares e Sera. Ɓeen ngoni ɓe o rimdi e Tamar.
Fares rimi Hesruuna.
Hesruuna rimi Aram.
4 Aram rimi Aminadaabu.
Aminadaabu rimi Naasuuna.
Naasuuna rimi Salmon.
5 Salmon rimi Bo'as, mo o rimdi e Rahabu.
Bo'as rimi Obet, mo o rimdi e Ruttu.
Obet rimi Yesa.
6 Yesa rimi Daawda kaananke oon.

Daawda rimi Suleymaana. Oon woni mo o rimdi e dee Uriya-no.
7 Suleymaana rimi Robo'am.
Robo'am rimi Abiya.
Abiya rimi Asa.
8 Asa rimi Yosafat.
Yosafat rimi Yoram.
Yoram rimi Usiya.
9 Usiya rimi Yotam.
Yotam rimi Akas.
Akas rimi Hesekiya.
10 Hesekiya rimi Manasa.
Manasa rimi Amon.
Amon rimi Yosiya.
11 Yosiya rimi Yekoniya e minyiraaɓe muuɗum.
Ɗum hawrii e jamaanu mo Alhuudiyankooɓe njaalanoo, njaaraa Baabiila.

12 Caggal ɓe njaaraama Baabiila,
Yekoniya rimi Seyaltiyel.
Seyaltiyel rimi Sorobabel.
13 Sorobabel rimi Abiihudu.
Abiihudu rimi Eliyakim.
Eliyakim rimi Asoro.
14 Asoro rimi Sadok.
Sadok rimi Akim.
Akim rimi Eliyuda.
15 Eliyuda rimi Eliyasar.
Eliyasar rimi Mattan.
Mattan rimi Yaakuuba.
16 Yaakuuba rimi Yuusufi, jom suudu Mariyama.
Mariyama woni inna Iisaa bi'eteeɗo Almasiihu oon.

17 Ndelle ɗum hawrii e jamaanuuji sappo e nay illa Ibrahiima faa yottii Daawda. Illa e Daawda faa yottii nde Alhuudiyankooɓe konanoo njaaraa Baabiila ndeen fu, wo jamaanuuji sappo e nay hawrata. Wooɗi du, illa nde Alhuudiyankooɓe konanoo njaaraa Baabiila faa garol Almasiihu ndeen, wo jamaanuuji sappo e nay hawrata.

Haala rimeede Iisaa Almasiihu (Lukka 2.1-7)

18 Inan no Iisaa Almasiihu rimiraa: Mariyama inniiko oon wo kaɓɓanaaɗo Yuusufi. Ammaa fadde makko e suddeede, tawi o reedirii saabe baawɗe Ruuhu Ceniiɗo.
19 Yuusufi kaɓɓanɗo mo oon wo neɗɗo ponnditiiɗo, yiɗaa semtinde mo, anniyake fiirtude kaɓɓal ngaal e suuraare.
20 Nde o miilotonoo ɗum ndeen, maleyka Joomiraaɗo wari to makko ley koyɗol, wi'i mo:
—Yuusufi, taan Daawda, taa hulu ɓaŋude Mariyama, sabo ɓinngel ngel saawi ngeel e Ruuhu Ceniiɗo yuuri.
21 O riman ɓiɗɗo gorko. Inndiraa mo Iisaa, sabo wo kanko hisinta yimɓe makko e hakkeeji muɓɓen.*
22 Ɗum fuu, ɗum waɗii faa haala ka Laamɗo yottini annabaajo kaan tabita nde wi'unoo:
23 «Surbaajo mo anndaa gorko reedan,
rima ɓiɗɗo gorko.
O inndirte Imanuwel.»†
Maanaa innde ndeen wo: «Laamɗo ina wondi e meeɗen».

* **1:21** Innde Iisaa ndeen, e ley Ibraninkoore wo Yoosuwa. Inde fiirta «Joomiraaɗo wo kisinoowo». † **1:23** Esaaya 7.14.

24 Nde Yuusufi finunoo ndeen, waɗi no
maleyka Joomiraaɗo wi'iri ɗum noon. O
ɓaŋi Mariyama,
25 ammaa o wondaay e muuɗum faa rimi
ɓiɗɗo gorko. Yuusufi inndiri ɓiɗɗo oon
Iisaa.

2

No jom'en anndal ngardi faa ndaara Iisaa

1 Iisaa rimaama Baytilaama ley leydi
Yahuudiya e jamaanu laamu Hirudus.
Jom'en anndal yuuri lettugal, ngari Urusali-
ima.
2 Nde ɓe ngarnoo ndeen, ɓe mbi'i:
—Toy kaananke Alhuudiyankooɓe di-
maaɗo joonin oon woni? Min nji'ii
hoodere makko ɓangii lettugal, min ngarii
sujidande mo.
3 Nde Hirudus kaananke oon nannoo
ɗum fu, huli, kam e yimɓe Urusaliima fuu.
4 O noddi hooreeɓe almaami'en e jannginooɓe Tawreeta ɓeen fuu, o yami ɗum'en
toy Almasiihu oon jeyi rimeede.
5 Ɓe njaabii mo, ɓe mbi'i:
—Baytilaama ley leydi Yahuudiya, sabo
inan ko annabaajo winndunoo:
6 «Aan, Baytilaama, leydi Yahuudiya,
tannyoral a wanaa wuro famaro
hakkunde gure Yahuudiya mawɗe
ɗeen.
Sabo ardotooɗo yuuran e maaɗa,
garoowo faa dura yimɓe am, Is-
raa'iilankooɓe.»*
7 Ndeen Hirudus noddi jom'en anndal
ɓeen e cuncukka, yami ɓe wakkati mo
hoodere ndeen ɓangi. Ɓe paamini mo.
8 Caggal ɗuum, o neli ɓe Baytilaama. O
wi'ii ɓe:
—Njehee, kumpitowoɗon kabaaru
cukalel ngeel faa tannyoron. Si on nji'ii
ngel fu, ngaron kumpiton kam faa miin du
mi yaha, mi sujidanowa ngel.
9 Nde ɓe nannoo ko kaananke oon haali
ɗuum ndeen, ɓe ndilli. Hoodere nde ɓe
njiinoo lettugal ndeen ardii ɓe yaade. Nde
ardii ɓe faa nde yottii ɗo cukalel ngeel woni
ɗoon, de nde darii.
10 Ko ɓe nji'i hoodere ndeen ɗuum, ɓe
ceyii seyo manngo sanne.
11 Ɓe naati ley suudu nduun, ɓe nji'i
cukalel ngeel e inniigel Mariyama. Ɓe kip-
pii e leydi, ɓe cujidani ngel. Ɓe njaltini
gineeji maɓɓe, ɓe teddiniri ngel kaŋŋe e
sii uurdi mbelndi e ɗakke uurɗe bi'eteeɗe
miiri.
12 Caggal ɗuum, Laamɗo gongini ɓe ley
koyɗol taa ɓe njeccoo to Hirudus. Ndelle ɓe
kootiri leydi maɓɓe laawol gonngol.

No Yuusufi doggiri suuɗowii leydi Misira

13 Nde jom'en anndal ɓeen ndillunoo fu,
maleyka Joomiraaɗo wari e Yuusufi ley
koyɗol, wi'i ɗum:
—Umma, hooyu cukalel ngel e inna
muuɗum, ndoggaa njahaa Misira.
Keddoɗaa toon faa nde mbi'oymaami
ngartaa. Sabo Hirudus filoto cukalel ngel
faa wara ngel.
14 Yuusufi ummii jemma, hooyi cukalel
ngeel e inniigel, de ɓe ndilliri Misira.
15 O heddii toon faa Hirudus maayi, faa
haala ka Laamɗo yottini annabaajo kaan
tabita nde wi'unoo:
«Mi noddii ɓiyam wurtoo ley Misira.»†

No Hirudus wardi sukaaɓe Baytilaama

16 Nde Hirudus faamunoo jom'en anndal
ɓeen njambake ɗum ndeen, tikki sanne.
O yamiri cukaloy ngoroy Baytilaama e
ɗakkol muuɗum fuu mbaree, gilla keccoy
faa ngaɗukoy duuɓi ɗiɗi. O waɗii ɗum
fodde wakkatiiji ɗi jom'en anndal ɓeen
kokki mo ɗiin.
17 Noon haala ka annabi Yeremiya haal-
noo kaan tabitiri nde wi'unoo:
18 «Wullaango nanaama ley wuro Rama,
bojji e uumaali ɗuuɗɗi:
Rahiina‡ ina woya cukaloy muuɗum,
jaɓaay ɓerndem waaltinee, sabo koy
keddaaki.»§

No Yuusufi wartiri leydi Israa'iila

19 Caggal maayde Hirudus, maleyka
Joomiraaɗo wari e Yuusufi to leydi Misira
toon e ley koyɗol,
20 wi'i ɗum:

* **2:6** Mika 5.1. † **2:15** Hoseya 11.1. ‡ **2:18** Rahiina woni jom suudu Yaakuuba mo yimɓe Israa'iila njogorii hono inna muɓɓen. § **2:18** Yeremiya 31.15.

—Umma, hooyu cukalel ngel e inna muuɗum, njeccoɗon leydi Israa'iila, sabo yiɗunooɓe warude suka oon ɓeen maayii.
21 Yuusufi ummii, hooyi cukalel ngeel e inniigel, ɓe kooti leydi Israa'iila.
22 Ammaa o nanii Arkalaawu loomtii bammum Hirudus, laamake leydi Yahuudiya, de o huli yahude toon. O sappaa e ley koyɗol faa o yehi leydi Galili.
23 O hoɗowi wuro wi'eteengo Nasaraatu. Noon ɗum laatorii faa ko annabaaɓe mbi'unoo ɗuum tabita: «O wi'ete Nasaraatuujo.»

3

No Yaayaa waajorii
(Marku 1.1-8, Lukka 3.1-18, Yuhanna 1.19-28)

1 E jamaanu oon, Yaayaa lootoowo lootagal batisima ɓangi. Imo gooyna ley ladde Yahuudiya, imo wi'a:
2 —Tuubee, sabo laamu Laamɗo ɓadake.
3 Oon woni mo annabi Esaaya sappinoo, nde wi'unoo:
«Daande ina yeewnoo ley ladde ina wi'a:
Moyyinee laawol Joomiraaɗo,
ndartinee ɗati makko!»*
4 Yaayaa ina ɓornii kaddungal canyiraangal leeɓi geeloodi, ina haɓɓii kaɓɓorgol nguru. Nyaamdu makko wo baɓɓatti e njuumndi ladde.
5 Yimɓe yuuri Urusaliima e leydi Yahuudiya e seraaji gooruwol Urdun fuu, ngari to makko.
6 Iɓe kaalta hakkeeji maɓɓe, de Yaayaa ina loota ɓe lootagal batisima† ley gooruwol Urdun.
7 Ko o yi'i Farisa'en e Saduki'en heewɓe na ngara faa lootee lootagal batisima ɗuum, o wi'i ɗum'en:
—Onon ɓiɓɓe bolle! Moy sappani on ndoggon tikkere Laamɗo waroore?
8 Ngollee golleeji kawrooji e tuubugol.
9 Taa kooloɗon on kisan saabe wo on taaniraaɓe Ibrahiima. Sabo miɗo wi'a on: Laamɗo ina waawi waylitinde kaaye ɗe laatoo ɓiɓɓe Ibrahiima!
10 Joonin, jammbere yeptaama faa soppa ɗadi leɗɗe. Ndelle, lekki fuu ki rimataa ɓiɓɓe lobbuɓe, soppete, faɗɗee ley yiite.
11 Miin, ndiyam lootirammi on batisima faa hollita on tuubii. Ammaa garoowo caggal am oon, kam ɓuri kam baawɗe. Mi fotaay fay ɓortude ɗum paɗe muuɗum. Oon lootirta on batisima Ruuhu Ceniiɗo e yiite.
12 O segilake faa o yaroo nyaamri makko faa laaɓa. O hawrundura nyaamri makko ley beembal, de nyaande ndeen o wuldan ɗum yiite nge nyifataa.

No Iisaa lootiraa lootagal batisima
(Marku 1.9-11, Lukka 3.21-22)

13 Wakkati oon, Iisaa yuuri Galili, wari gooruwol Urdun to Yaayaa, faa Yaayaa loota ɗum lootagal batisima.
14 Ammaa Yaayaa muuyi salaade ɗum, wi'i mo:
—Aan haani lootude kam. De noy ngardataa to am, miin, faa mi loote?
15 Iisaa jaabii mo, wi'i:
—Accu ɗum laatoroo noon joonin, sabo noon kaanɗen hiɓɓinirde ko dartii fuu.
Ndeen o jaɓi.
16 Nde Iisaa lootanoo, ina wurtoo ndiyam ɗaam fu, wakkati oon pay kammu omtii. O yi'i Ruuhu Laamɗo ina jippoo hono wuugaandu, ina wara dow makko.
17 Wakkati oon du, daande yuuri dow kammu, wi'i:
—O woni Ɓiyam mo korsinmi, mo ceyortoomi.

4

No Ibiliisa jarriborii Iisaa
(Marku 1.12-13, Lukka 4.1-13)

1 Wakkati oon, Ruuhu Laamɗo yaari Iisaa ley ladde, faa Ibiliisa jarriboo mo.
2 Iisaa wadi baldɗe capanɗe nay ina suumii jemma e nyalooma fuu. Caggal ɗuum, o yolbi.
3 Ndeen, Jarribotoodo oon ɓattitii mo, wi'i mo:
—Si a Ɓii Laamɗo, yamir kaaye ɗe laatoo nyaamdu.
4 De Iisaa jaabii mo, wi'i:
—Ina winndaa: «Wanaa e nyaamdu tan neɗɗo wuurdata. Ko neɗɗo wuurdata dey, wo e haala fuu ka Laamɗo haali.»*

* **3:3** Esaaya 40.3. † **3:6** Ɗo wi'ete lootagal batisima dow haala batisima Yaayaa fu, lootagal tuubu maa mutineede du na wi'ee. * **4:4** Fillitagol Tawreeta 8.3.

5 Caggal ɗuum, Ibiliisa yaari mo Urusaliima ngalluure seniinde ndeen, darni mo dow to ɓuri toowde e suudu dewal mawndu,
6 wi'i mo:
—Si a Ɓii Laamɗo, fittu njippoɗaa e leydi. Sabo ina winndaa: «Laamɗo yamiran maleyka'en muuɗum njaɓɓe e juuɗe muɓɓen taa koyngal maa fiyoo e hayre.»†
7 Iisaa jaabii mo, wi'i:
—Ina winndaa katin: «Taa ndaartinda Laamɗo, Joomiraaɗo maa.»‡
8 Katin Ibiliisa yaari mo dow waamnde toownde sanne, holli mo laamuuji adunaaru fuu e darja muɓɓen,
9 wi'i mo:
—Mi hokkete ɗum ɗo fuu si a hippake, a sujidanii kam.
10 Iisaa wi'i mo:
—Woɗɗam Seyɗaani! Sabo ina winndaa: «Wo Laamɗo Joomiraaɗo maa kaanɗaa sujidande, kam tan kaanɗaa rewude.»§
11 Ndeen Ibiliisa seli mo. Wakkati oon, maleyka'en ngari to makko, ina ngollana mo.

No Iisaa fuɗɗiri golle muuɗum ley Galili (Marku 1.14-15, Lukka 4.14-15)

12 Nde Iisaa nannoo Yaayaa uddaama ley kasu ndeen, o yeccii leydi Galili.
13 Ammaa o jooɗaaki Nasaraatu katin, de o hoɗowi Kafarnahum wuro ɗakkiingo maayo ley leydi Jabulon, kam e Naftali.
14 Ɗum waɗii faa haala ka annabi Esaaya haalnoo kaan tabita nde wi'unoo:
15 «Leydi Jabulon e leydi Naftali
dow laawol jahoowol maayo manngo,
caggal Urdun,
ley leydi Galili,
joonnde yimɓe ɓe nganaa Alhuudiya'en,
16 yimɓe wonɓe e nimre
nji'ii annoora mawɗo.
Wuurɓe e ley leydi niɓɓundi nimre maayde,
annoora yaynanii ɗum'en.»*
17 Gilla ndeen, Iisaa fuɗɗi waajaade ina wi'a:
—Tuubee, sabo laamu Laamɗo ɓadake.

No Iisaa noddiri taalibaaɓe arandeeɓe (Marku 1.16-20, Lukka 5.1-11)

18 Iisaa ina yaha hunnduko maayo Galili, de yi'i sakiraaɓe ɗiɗo, Simon bi'eteeɗo Piyeer e sakiike mum Andire. Iɓe paɗɗa fiiliiji maɓɓe ley maayo ngoon. Wo ɓe nanngooɓe liyyi.
19 Iisaa wi'i ɓe:
—Njokkee kam, mi waɗan on filotooɓe yimɓe.
20 Wakkati oon ɓe njoppi fiiliiji maɓɓe ɗiin, ɓe njokki mo.
21 O yehi yeeso, o yi'i katin sakiraaɓe ɗiɗo woɓɓe, Yaakuuba e Yuhanna, ɓiɓɓe Jebede. Kam'en e baaba muɓɓen Jebede ina ngoni ley laana, ina moyyintina fiiliiji muɓɓen. O noddi ɗum'en.
22 Wakkati oon pay, ɓe njoppi laana kaan, ɓe njoppi baabiiɓe du, ɓe njokki mo.

No Iisaa waajorii e no selliniri yimɓe (Lukka 6.17-19)

23 Iisaa yiiltii ley leydi Galili fuu. Imo waajoo e ley cuuɗi maɓɓe baajorɗi, imo gooyna Kabaaru Lobbo haala laamu Laamɗo, imo danna sii nyawuuji e male fuu.
24 Kabaaru makko sankitii ley leydi Siiriya fuu. Yimɓe na ngadda nyawɓe nyawuuji feere feere e male fuu to makko. Woɓɓe wo wonduɓe e ginnaaji, woɓɓe jom'en dabidabiije, woɓɓe du wo jom'en ɓalli-mbaatuɗi. O danni ɗum'en.
25 Jamaa keewɗo sanne jokki mo. Wo ɓe yuuruɓe Galili e leydi mbi'eteendi Galluuje Sappo e Urusaliima e Yahuudiya e caggal gooruwol Urdun.

Waaju Dow Waamnde

(Suuraaji 5 - 6 - 7)

5

(Lukka 6.20-23)

1 Iisaa yi'i jamaa keewɗo oon de yeeŋi dow waamnde, jooɗii. Taalibaaɓe muuɗum ɓeen ɓattitii ɗum.
2 O fuɗɗi waajaade ɓe, o wi'i:
3 —Barke woodanii annditinɓe yonkiiji muɓɓen ina lokkiɗi,
sabo kamɓe njeyi laamu Laamɗo.
4 Barke woodanii suniiɓe,

† **4:6** Jabuura 91.11-12. ‡ **4:7** Fillitagol Tawreeta 6.16. § **4:10** Fillitagol Tawreeta 6.13. * **4:16** Esaaya 8.23-9.1.

sabo Laamɗo waaltinan ɓerɗe
muɓɓen.
5 Barke woodanii leeyinkiniiɓe,
sabo kamɓe ndonata adunaaru.
6 Barke woodanii filotooɓe fonnditaare
hono no yolbuɓe e ɗomɗuɓe pilortoo
neema,
sabo ɓe kaaran, ɓe ɗomɗitan.
7 Barke woodanii yurmotooɓe,
sabo Laamɗo yurmoto ɓe.
8 Barke woodanii laaɓuɓe ɓerɗe,
sabo ɓe nji'an Laamɗo.
9 Barke woodanii waddooɓe jam,
sabo ɓe noddirte ɓiɓɓe Laamɗo.
10 Barke woodanii torraaɓe saabe fonndi-
taare,
sabo kamɓe njeyi laamu Laamɗo.
11 Barke woodanii on si yimɓe mbonkake
on, torrii on, njowii on sii bonanda fuu
saabe am.
12 Ceyee, mbeltee, sabo mbarjaari
mawndi ina doomi on dow kammu. Sabo
hono noon annabaaɓe artiiɓe on ɓeen
torriraa.

Haala lamɗam e annoora (Marku 9.50, Lukka 14.34-35)

13 —Onon, wo on lamɗam adunaaru ndu.
Ammaa si lamɗam selii lamsude, ɗume
lamsinta ɗam katin? Ɗam nafataa fay hu-
unde! Ɗam faɗɗete yaasin, yimɓe njaaɓa
ɗam.
14 Wo on annoora adunaaru. Ngal-
luure nyiɓaande dow waamnde waawaa
suuɗaade.
15 Fay gooto huɓɓataa lampal, de hippa
ɗum kaakol. Ko waɗata dey, ɓilan ngal,
ngal yaynana gonɗo e suudu nduun fuu.
16 Hono noon annoora mooɗon haani
yaynirde yeeso yimɓe, faa nji'a golleeji
lobbi ɗi ngaɗoton, de njetta Baaba mooɗon
gonɗo dow kammuuli oon.

No Iisaa jannginiri haala Tawreeta

17 —Taa cikkee mi warii faa mi itta
jamirooje Tawreeta naa haala annabaaɓe.
Mi waraay faa mi itta ɗum. Mi warii faa mi
hiɓɓina ɗum.
18 Goonga kaalanammi on: sini kammu
e leydi ina keddii, fay toɓɓel maa masel
tosataake ley Tawreeta faa ɗum fuu ɗum
tabita.
19 Ɗum le, boofuɗo ko ɓuri fuu famɗude
e jamirooje ɗeen, de janngini woɓɓe
faa ngaɗa noon, joomum laatoto ɓurɗo
famɗude e laamu Laamɗo. Ammaa neɗɗo
fuu jokkuɗo Tawreeta oon, de janngini
woɓɓe ngaɗa noon, joomum laatoto
mawɗo e laamu Laamɗo.
20 Sabo miɗo haalana on: si on ɓuraay
jannginooɓe Tawreeta e Farisa'en fonndi-
taare fu, on naatataa e ley laamu Laamɗo.

Haala tikkere

21 —On nanii maamiraaɓe meeɗen
ɓeen mbi'anooma: «Taa waɗu war-hoore,
gaɗuɗo war-hoore fuu ina haani sa-
reede.»*
22 Miin kaa miɗo wi'a on: tikkanɗo saki-
ike muuɗum fuu, ina haani sareede. Bi'uɗo
sakiike muuɗum wo cuubaaɗo fu, ina jeyi
darneede yeeso sariya laamu. Katin du,
neɗɗo fuu biiɗo mo wo o jiiɓiiɗo, ina haani
naatude yiite jahannama.
23 Ndelle, si a warii e hirsirde faa ngaɗa
sadaka, de miccitiɗaa wakkati oon sakiike
maa ina joganii maa ko metti,
24 njoppaa sadaka maa oon ɗoon, njahaa
njaafundurowaa e sakiike maa oon tafon,
ndeen ngartaa ngaɗaa sadaka maa oon.
25 Si a haɓii e goɗɗo, de oɗon njaada
sariya fu, karoɗaa ndewritaa e joomum
fadde mooɗon yottaade, taa o watte e
juuɗe carotooɗo, de oon watte e junngo
doomoowo kasu, de uddeɗaa e kasu.
26 Goonga kaalanammi on: abada a wur-
tataako si a yoɓaay ko ndeweteɗaa ɗuum
faa laaɓi.

Haala jeenu

27 —On nanii wi'anooma: «Taa waɗu
jeenu!»†
28 Miin kaa miɗo wi'a on: yeewruɗo
debbo janano muuyo fuu, jeenii e ley
ɓernde mum.
29 Ndelle, si yitere maa nyaamre luttinte,
ittu nde, paɗɗaa nde to woɗɗi! Ceedaa e
tergal maa gootal ɓuri moyyande ma diina
ɓanndu maa nduun fuu faɗɗee e jahan-
nama.
30 Si junngo maa nyaamo luttinte, tayu
ngo, paɗɗaa ngo to woɗɗi: ceedaa e ter-
gal maa gootal ɓuri moyyande ma diina
ɓanndu maa nduun fuu naata jahannama.

* **5:21** Wurtagol 20.13. † **5:27** Wurtagol 20.14.

Haala ceergal
(Matta 19.9, Marku 10.11-12, Lukka 16.18)

31 —Wi'anooma katin: «Ceeruɗo deekum fuu, hokka ɗum talkuru ceergal.»‡
32 Miin kaa miɗo wi'a on: neɗɗo fuu ceeruɗo deekum de tawi o wanaa jeenoowo, si o ɓaŋowaama, gorko ceeruɗo mo oon waɗii mo jeenoowo. Neɗɗo fuu ɓaŋuɗo debbo ceeraaɗo, kam du jeenii.

Haala hunayeere

33 —On nanii katin, maamiraaɓe meeɗen mbi'anooma: «Taa fiirtu hunayeere maa, tabintinaa nde yeeso Joomiraaɗo.»§
34 Miin kaa miɗo wi'a on: taa kunoɗon fey. Taa kunoroɗon kammu, sabo wo jooɗorgal Laamɗo.
35 Taa kunoroɗon leydi, sabo wo njaaɓirdi koyɗe makko, naa Urusaliima, sabo wo ngalluure Kaananke mawɗo.
36 Taa kunoroɗaa hoore maa, sabo a waawaa rawninde naa ɓawlinde fay leeɓol mayre gootol.
37 Mbi'aa «ayyo» naa «a'aa» tan. Ko faltii ɗuum fuu, wo to Bonɗo oon yuuri.

Haala yomnitagol
(Lukka 6.29-30)

38 —On nanii wi'anooma: «Yitere yomnitorte yitere, nyiinde yomnitorte nyiinde.»*
39 Miin kaa miɗo wi'a on: taa njomnitee gaɗuɗo on ko boni. Si goɗɗo feenyii ma gere nyaamo fu, acca ɗum feenya gere nano oon du.
40 Si goɗɗo wullake ma faa teeta forgo maa, accu ɗum yaada e saaya maa jaangol du.
41 Si goɗɗo tilsinanii ma ronndaade donngal yaadu kilomeetere, ronnda ngal yaadu kilooji ɗiɗi.
42 Si goɗɗo ŋaarake ma, hokku ɗum. Si goɗɗo wi'ii mbuyoɗaa ɗum fu, taa salana ɗum.

Haala yiɗugol wayɓe
(Lukka 6.27-28, 32-36)

43 —On nanii wi'anooma: «Njiɗaa gondo maa, mbanyaa ganyo ma.»
44 Miin kaa miɗo wi'a on: njiɗee wayɓe on, ndu'anoɗon torrooɓe on.
45 Worrude hono noon hollata wo on ɓiɓɓe Baaba mooɗon gonɗo dow kammuuli. Sabo no o fuɗinirta naange makko dow bonɓe, noon du o fuɗinirta nge dow moyyuɓe. No o tomnirta dow fonnditiiɓe, noon du o tomnirta dow oonyiiɓe.
46 Si yiɗuɓe on tan njiɗoton, mbarjaari ndiye keɓoton? Fay nanngooɓe lampo ɓeen du ina ngaɗira noon!
47 Si sakiraaɓe mooɗon tan njowtoton, ɗume senndi on e woɓɓe? Fay heeferɓe ɓeen ina ngaɗira noon!
48 Ndelle, laatoɗon hiɓɓuɓe, hono no Baaba mooɗon gonɗo dow kammuuli oon hiɓɓiri ni.

6

No Iisaa waajorii haala wallude talkaaɓe

1 —Tinnee taa ngaɗiron golleeji mooɗon lobbi faa yimɓe nji'a on. Si on ngaɗii ɗum fu, on keɓataa mbarjaari to Baaba mooɗon gonɗo dow kammuuli oon.
2 Ndelle, si aɗa itta jakka, taa feeka faa yimɓe nji'e. Wo hono noon munaafiki'en ɓeen ngaɗata ley cuuɗi baajorɗi e dow laabi faa yimɓe mana ɗum'en. Goonga kaalanammi on, ɓe keɓii mbarjaari maɓɓe faa timmi.
3 Aan kaa, si aɗa itta jakka fu, taa nano maa faama ko nyaamo maa waɗata.
4 Ndeen jakka maa oon laatoto ko suuɗii, de Baabiraaɗo maa ji'oowo ko suuɗii oon yoɓe.

Haala du'aare
(Lukka 11.2-4)

5 —Si oɗon ndu'oo, taa ngaɗon no munaafiki'en ni. Kamɓe, iɓe njiɗi daraade ley cuuɗi baajorɗi e hakkunde to laabi kawrata, de ɓe ngaɗa du'aare yalla yimɓe fuu ina nji'a ɓe. Goonga kaalanammi on, ɓe keɓii mbarjaari maɓɓe faa timmi.
6 Onon kaa, nde ndu'otoɗon fuu, naaton ley cuuɗi mon, ommbon dammbugal, de ŋaaroɗon Baaba mon e suuraare. Ndeen, Baaba mon ji'oowo ko suuɗii oon, yoɓan on.

‡ **5:31** Fillitagol Tawreeta 24.1. § **5:33** Limooje 30.3. * **5:38** Wurtagol 21.24, Lewinkooɓe 24.20.

7 Si oɗon ndu'oo, taa kebbinee haalaaji
ɓoli ɗi ngalaa nafaa hono no yimɓe ɓe an-
ndaa Laamɗo ɓeen ngaɗata ni. Iɓe miilii
Laamɗo jaabanto ɓe si ɓe kebbinii haala.
8 Taa nyemmbitee ɓe, sabo Baaba
moodon ina anndi ko kaajaɗon gilla on
nyaagaaki ɗum.
9 Onon le, inan no ndu'ortoɗon:
Baaba amin gonɗo dow kammuuli,
innde maa laatoo seniinde.
10 Laamu maa wara.
Muuyɗe maa ngaɗee dow leydi ɗo hono no
ngaɗirtee dow kammuuli ni.
11 Kokkaa min hannden nyaamdu heyooru
min.
12 Njaafonoɗaa min hakkeeji amin,
hono no min njaafortoo waɗooɓe min
hakkeeji ni.
13 Taa accu min njarribee,
ammaa hisin min e Bonɗo oon.
[Sabo laamu e baawɗe e teddeengal ina
ngoodani maa faa abada. Aami-
ina.]*
14 Ndelle, si on njaafake waɗooɓe on hak-
keeji, Baaba moodon gonɗo dow kam-
muuli oon du yaafoto on.
15 Ammaa si on njaafataako toonyiiɓe on,
Baaba moodon oon du yaafataako hakkeeji
moodon.

Haala suumayeere

16 —Si on cuumake, taa njurminkinee
hono munaafiki'en ɓeen: ɓe ɓalinto,
yalla yimɓe fuu ina anndita ɓe suumiiɓe.
Goonga kaalanammi on: ɓe keɓii mbar-
jaari maɓɓe faa timmi.
17 Aan kaa, si a suumake, mbujaa hoore
maa, culmaa yeeso maa,
18 taa paamina yimɓe a cuumiiɗo. Baaba
maaɗa gonɗo ley suuraare oon tan ann-
data. Woodi du Baaba maa ji'oowo ko
ngaɗuɗaa e suuraare oon, yoɓete.

Haala jawdi dow kammu (Lukka 12.33-34)

19 —Taa ndesanon ko'e mon jawdi
adunaaru, ɗo mooyu e puundi mbonnata,
ɗo wuyɓe kelata gampuuje de mbujja.
20 Ndesanon ko'e mon jawdi dow
kammu, ɗo fay huunde bonnataa, wanaa
mooyu wanaa puundi, ɗo wuyɓe kelataa
gampuuje sakko mbujja.
21 Sabo ɗo jawdi maa woni fuu, ɗoon
ɓernde maa du wonata.

Haala annoora e nimre (Lukka 11.34-36)

22 —Gite ngoni lampal ɓanndu. Si gite
maa ina mboodi, ɓanndu maa fuu heewan
annoora.
23 Ammaa si ɗe mboodaa, ɓanndu maa
fuu heewan nimre. Ndelle, si ko hokkata
ɓanndu maa annoora ɗuum laatake nimre
fu, nimre ndeen na tekki koy!

Haala filaade laamu Laamɗo (Lukka 16.13, 12.22-31)

24 —Fay gooto waawaa gollande joomi-
raaɓe ɗiɗo, sabo joomum wanyan gooto,
de yiɗa keddiiɗo oon, maa du nanngun-
duran e gooto, de yawa keddiiɗo oon. On
mbaawaa gollande Laamɗo e jawdi fuu
nde wootere.
25 Ɗum le, miɗo wi'a on: taa kaɓɓu-ko'u
wona e moodon e dow nguurndam mon
- ko nyaamoton e ko njaroton. Taa ɓalli
moodon du kaɓɓu on ko'e e ko ɓornotoɗon.
Sabo nguurndam ina ɓuri nyaamdu,
ɓanndu du ina ɓuri koltal, naa wanaa?
26 Ndaaree pooli piirooji ɗi: ɗi aawataa,
ɗi tayataa, ɗi ndesataa faa'e, ammaa Baaba
moodon gonɗo dow kammuuli oon ina
nyaamna ɗi. Onon le, wanaa oɗon ɓuri
pooli teddude to woɗɗi?
27 Moy e moodon waawi ɓeydude balɗe
muuɗum fay nyalooma gooto saabe ko
haɓɓi ɗum hoore?
28 Ko waɗi de kolte na kaɓɓi on ko'e?
Ndaaree pinndiiji ladde no ɗi mawnirta: ɗi
ngollataa, ɗi mottataa.
29 Miɗo haalana on: fay Suleymaana e
darja muuɗum fuu holtiraay hono gootel e
majji ni.
30 Si Laamɗo ina holtinira noon huɗo
taweteeko ley ladde hannden, faɗɗeteeko e
yiite jaango, wanaa o holtinan on faa ɓura
noon, onon famɗuɓe hoolaare!
31 Ndelle, taa ko'e mon kaɓɓoo faa
mbi'on: «Ɗume nyaameten? Ɗume
njareten? Ɗume ɓornotoɗen?»
32 Sabo kulle ɗee fuu wo ko yimɓe ɓe
anndaa Laamɗo pilotoo. Si goonga, Baaba

* **6:13** Cakitte aaya 13 tawaaka e ɗereeji ɓurɗi fuu ɓooyude ɗiin.

mon gondo dow kammuuli oon ina anndi
dum fuu idum tilsani on.
33 Ndelle, pilodon laamu Laamdo tafon,
kam e fonnditaare muudum. Ndeen ko
heddii duum fuu, on ɓeydante dum.
34 Ndelle, taa jaango haɓɓa on ko'e, sabo
jaango du wardan e ko muudum. Nyannde
fuu, donngal muudum ina heya dum.

7

Haala feloore
(Lukka 6.37-38, 41-42)

1 —Taa kiitee, on kiitataake.
2 Sabo no kiitortodon woɓɓe, noon onon
du kiitortedon. Katin du ko etiranton
woɓɓe, wo duum etirantedon.
3 Ko wadi de ada yi'a kudol ley yitere
sakiike maa, de aan le, a taykataako leggal
gonngal e ley yitere maa ndeen?
4 Noy mbaawrudaa wi'ude sakiike maa:
«Sakiike, accu mi ittane kudol gonngol e
yitere maa ngol», de aan le, wo leggal woni
ley yitere maa ndeen?
5 Munaafiki, ittu leggal gonngal e yitere
maa ngaal tafon. Ndeen jiide maa laaɓan,
faa keɓaa ittaa kudol gonngol e yitere saki-
ike maa ngool.
6 Taa kokkee dawaadi ko senii, sabo
di njeccoto, di ŋata on. Taa cankitee
kaaye moodon dime yeeso girooji, sabo di
njaaɓan de.

No Laamdo hokkirta ŋaariido dum
(Lukka 11.9-13)

7 —Ŋaaree, on keɓan. Pilee, on njiitan.
Calminee, on omtante.
8 Sabo ŋaariido fuu heɓan. Piliido fuu
yiitan. Calmindo fuu omtante.
9 Moy e moodon hokkata ɓiyum hayre si
ŋaarake dum buuru?
10 Naa ŋaaroo dum liingu de hokka dum
mboddi?
11 No mbonirdon ni fuu, odon anndi no
kokkirton ɓiɓɓe mon kulle lobbe, sakko
Baaba moodon gondo dow kammuuli oon.
Imo hokka ŋaariido mo fuu ko moyyi.
12 Ndelle, ley huunde fuu, ngadanee
woɓɓe ko njiddon ɓe ngadana on. Sabo dum
pay woni ko Tawreeta Muusaa e dewte
annabaaɓe deen njamiri.

Haala dammbugal paadungal
(Lukka 13.24)

13 —Naatiree dammbugal paadungal!
Sabo dammbugal naatirgal halkere ina
yaaji, laawol muudum ngool ina hoyi,
jokkooɓe ngol ɓeen du ina keewi.
14 Ammaa dammbugal naatirgal ngu-
urndam ngaal ina faadi, laawol muudum
ngool ina ɓillii, yiitooɓe dum du wo seeda.

Haala lekki e ɓiɓɓe muudum
(Lukka 6.43-44)

15 —Tinnee e annabaaɓe fewreeɓe. Si ɓe
ngarii to moodon fu, iɓe nga'i hono baali,
de si goonga, wo ɓe cuuli jolbudi.
16 Golle maɓɓe annditirton ɓe hono no
lekki annditirtee ɓiɓɓe muudum ni. Cabiije
ɓorataake e ngi'eehi, yibbe du ɓorataake e
nyakkaɓere.
17 Lekki lobbi fuu, wo ɓiɓɓe lobbuɓe ri-
mata, de lekki mbonki kaa, wo ɓiɓɓe bonɓe
rimata.
18 Lekki lobbi waawataa rimude ɓiɓɓe
bonɓe, woodi du lekki mbonki waawataa
rimude ɓiɓɓe lobbuɓe.
19 Lekki fuu ki rimataa ɓiɓɓe lobbuɓe
soppete, faddee e yiite.
20 Ndelle, golle maɓɓe annditirton ɓe.

No taalibaaɓe fewreeɓe carirtee
(Lukka 13.25-27)

21 —Wanaa wi'ooɓe kam «Joomam,
Joomam» ɓeen fuu naatata e laamu
Laamdo. Ammaa wo wadooɓe muuyde
Baaba am gondo dow kammuuli oon, ɓeen
ngoni naatooɓe.
22 Nyannde darngal, heewɓe mbi'an
kam: «Joomam, Joomam! Wanaa e innde
maa min mbaajorii naa? Wanaa e innde
maa min ndiiwri ginnaaji naa? Wanaa e
innde maa min ngadiri kaayeefiiji keewdi
naa?»
23 Ndeen mbi'ammi ɓe: «Abada mi an-
ndaano on. Mbodde kam, onon wadooɓe
ko boni!»

Haala suudu joyyinaandu dow hayre
(Lukka 6.47-49)

24 —Ndelle, neddo fuu kettindiido
haalaaji am di de jokki di, nanndan e jom
hakkillo nyiɓudo suudu muudum dow
hayre.
25 Yuwoonde toɓi, gooruuji mbubbi, keni
mawdi mbifi e mayru. Dum fuu ndu saa-
maay, sabo ndu joyyinaama dow hayre.

26 Ammaa neɗɗo fuu kettindiiɗo haalaaji
am ɗi de jokkaay ɗi, ina nanndi e mo
walaa hakkillo, nyiɓuɗo suudu muuɗum
dow njaareendi.
27 Yuwoonde toɓi, gooruuji mbubbi, keni
mawɗi mbifi e mayru. Ndu saami faa ndu
halki ndu fuu.
28 Nde Iisaa tilinoo e haalaaji ɗiin ndeen,
jama'aaje ɗeen kaaynaama sanne e waaju
makko oon.
29 Sabo o waajorake ɓe no jom baawɗe ni,
wanaa hono jannginooɓe maɓɓe Tawreeta.

8

No Iisaa selliniri ceppinɗo
(Marku 1.40-45, Lukka 5.12-16)

1 Ko Iisaa jippii waamnde ndeen ɗuum,
jamaa keewɗo jokki ɗum.
2 Wakkati oon, gorko ceppinɗo ɓattitii
ɗum, hippii yeeso muuɗum, wi'i:
—Joomam, si a muuyii fu, aɗa waawi
dannude kam faa mi laaɓa.
3 Iisaa foorti junngo mum, meemi mo,
wi'i:
—Mi muuyii, daɗu.
Wakkati oon pay, gorko oon daɗi cep-
pam muuɗum, laaɓi.
4 Caggal ɗuum, Iisaa wi'i mo:
—Tinna taa kaalanaa ɗum fay gooto.
Ammaa yahu holloy hoore maa almaami,
ngaɗaa sadaka mo Muusaa yamiri oon, faa
faamina ɓe a daɗii.

No Iisaa selliniri golloowo hooreejo sor-
daasiiɓe
(Lukka 7.1-10)

5 Nde Iisaa naatannoo Kafarnahum
ndeen, hooreejo sordaasiiɓe ɓattitii ɗum,
ŋaarii ɗum mballa, wi'i:
6 —Moodibbo, golloowo am ina waalii
ley suudu, sellaa faa junngo e koyngal fuu
ɓantataako. Imo torrii sanne!
7 Iisaa wi'i mo:
—Mi waran, mi dannowa mo.
8 Ammaa hooreejo sordaasiiɓe oon
jaabii, wi'i:
—Moodibbo, miin, mi hewtaay ko naataa
ley suudu am. Ammaa si a haalii haala
ngoota tan, golloowo am oon daɗan.
9 Miin e hoore am, wo mi dawranaaɗo,
de miɗo dawrana sordaasiiɓe du. Si mi
wi'ii gooto maɓɓe yaha fu, yahan. Si
mi wi'ii goɗɗo wara, waran. Si mi wi'ii
maccuɗo am waɗa huunde, waɗan.
10 Nde Iisaa nannoo ɗum ndeen, ɗum
haaynii ɗum sanne, wi'i jokkuɓe ɗum ɓeen:
—Goonga kaalanammi on, mi yi'aay
goonɗinal hono ngal sellude e Israa'iilanke
fay gooto.
11 Miɗo haalana on, heewɓe yuuran let-
tugal e gorgal, njooɗodoo e Ibrahiima
e Isiyaaka e Yaakuuba, ɓe nyaamda ley
laamu Laamɗo.
12 Ammaa haannooɓe naatude laamu
ɓeen, paɗɗete ley nimre wonnde yaasin
ndeen. Toon bojji e ŋeryundurde nyiiye
ngoni.
13 Caggal ɗuum, Iisaa wi'i hooreejo sor-
daasiiɓe oon:
—Hootu. Ɗum laatane hono no
ngoonɗinirɗaa ni.
Wakkati oon jaati, golloowo hooreejo
sordaasiiɓe oon daɗi.

No Iisaa selliniri nyawɓe heewɓe
(Marku 1.29-34, Lukka 4.38-41)

14 Iisaa yehi galle Piyeer, tawi esoo Piy-
eer debbo ina fukkii wo jontaaɗo.
15 Iisaa meemi junngo makko, de o daɗi
e jontere makko. O ummii, o weerni Iisaa.
16 Nde hiirnoo fu, Iisaa waddanaa yimɓe
heewɓe ɓe ginnaaji ngoni e muɓɓen. Kon-
ngol makko tan o riiwri ɗi, o danni nyawɓe
ɓeen fuu.
17 Ɗum laatorake noon faa ko annabi
Esaaya haalnoo ɗuum tabita nde wi'unoo:
«O ittii tampiriiji meeɗen,
o ronndake nyawuuji meeɗen.»*

No yimɓe mbiiri njokkan Iisaa
(Lukka 9.57-62)

18 Nde Iisaa yi'unoo jamaa oon ina fi-
ilii ɗum ndeen, yamiri ɓe peyyita maayo
ngoon.
19 Jannginoowo Tawreeta gooto ɓattii,
wi'i mo:
—Moodibbo, to njahataa fuu mi jokkete.
20 Iisaa wi'i mo:
—Baagaaji† ina njogii gayɗe, pooli du ina
njogii cuuɗi, ammaa Ɓii Neɗɗo walaa fay
nokku ɗo fukkina hoore muuɗum fowta.
21 Goɗɗo, jeyaaɗo e taalibaaɓe ɓeen, wi'i
mo:

* **8:17** Esaaya 53.4. † **8:20** Waagaaru ina wi'ee junkuuru du.

—Joomam, accu mi yaha mi uwowa baaba am tafon.
22 O jaabii oon, o wi'i:
—Jokkam, accu maayɓe uwa maayɓe muɓɓen.

No Iisaa darniri yuwoonde e henndu
(Marku 4.35-41, Lukka 8.22-25)

23 Ndeen Iisaa naati laana, taalibaaɓe muuɗum njokki ɗum.
24 Wakkati gooto, yuwoonde ummodii e henndu mawndu dow maayo ngoon faa bempeyye ina udda laana kaan. Tawi Iisaa kaa ina ɗaanii.
25 Taalibaaɓe ɓeen ɓattii mo, pindini mo, iɓe mbi'a:
—Joomii amin, dannu min! Inani miɗen kalka!
26 O jaabii ɓe, o wi'i:
—Ko waɗi de kulɗon? Onon famɗuɓe hoolaare!
Wakkati oon, o ummii, o sappani henndu e bempeyye maayo ɗeen e semmbe. Ɗum fuu ɗum deyyinii siw!
27 Ɗum haaynii taalibaaɓe ɓeen! Iɓe mbi'a:
—Gorko o wo moy de fay keni e ndiyam ina ɗowtanoo ɗum?

No Iisaa selliniri worɓe ɗiɗo wonduɓe e ginnaaji
(Marku 5.1-20, Lukka 8.26-39)

28 Nde Iisaa feyyitinnoo maayo fu, heetti e leydi yimɓe Gadara. Ɗoon worɓe ɗiɗo wonduɓe e ginnaaji njalti ley caabeeje, kawri e makko. Iɓe nyanngunoo faa fay gooto suusaano rewude laawol ngool.
29 Ɓe keddii iɓe nduka iɓe mbi'a:
—Ɓii Laamɗo, ɗume njiɗɗaa waɗude min? Yalla a warii ɗo faa torraa min, gilla wakkati podaaɗo oon yottaaki naa?
30 Coggal girooji manngal ina dura ɗakkol ɗoon.
31 Ginnaaji ɗiin ŋaarii mo, mbi'i:
—Si riiwude min njiɗɗaa, accu min naatowa e coggal girooji ngal.
32 O wi'i ɗi:
—Njehee!
Ginnaaji ɗiin njalti, naatowi e girooji ɗiin. Wakkati oon, coggal ngaal fuu doggi, tellitii dow waamnde, saami ley maayo, halki.
33 Duroobe ɓeen ndoggi kooti ngalluure toon, kaalowi ko waɗi ɗuum fuu e kabaaru wondunooɓe e ginnaaji ɓeen du.
34 Wakkati oon, yimɓe ngalluure ndeen fuu njalti, kawritowi to Iisaa. Nde ɓe nji'unoo mo ndeen, ɓe nyaagii mo o yalta leydi maɓɓe.

9

No Iisaa selliniri gorko mo ɓanndu waatundu
(Marku 2.1-12, Lukka 5.17-26)

1 Iisaa naati laana, feyyiti, warti wuro muuɗum.
2 Yimɓe ngaddani ɗum gorko mo ɓanndu waatundu ina fukkinaa e daɗɗo. Nde o yi'unoo goonɗinal maɓɓe ngaal fu, o wi'i mo ɓanndu waatundu oon:
—Ɓinngel am, sellin ɓernde maa. Hakkeeji maa njaafaama.
3 Wakkati oon, jannginooɓe Tawreeta yogaaɓe miilii e ko'e muɓɓen: «Gorko o ina mbonkoo Laamɗo!»
4 Iisaa faami miilooji maɓɓe, de wi'i ɓe:
—Ɓume waɗi de oɗon miiloo miilooji bonɗi ɗi e ɓerɗe mooɗon?
5 Ɓume ɓuri hoyude? Yalla wi'ude hakkeeji makko njaafaama, naa wi'ude o ummoo, o yaha?
6 Ammaa, faa mi faamina on Ɓii Neɗɗo ina jogii baawɗe yaafaade hakkeeji ley adunaaru ndu...
Ndeen, o wi'i mo ɓanndu waatundu oon:
—Umma, hooyu daɗɗo maa, kootaa suudu maa!
7 Gorko oon ummii, hooti suudu muuɗum.
8 Nde jama'aaje ɗeen njiinoo ɗum ndeen, kuli, ina njetta Laamɗo saabe ko hokki ɓii-Aadama baawɗe gaaɗe nii ɗe.

No Iisaa noddiri Matta jokka ɗum
(Marku 2.13-17, Lukka 5.27-32)

9 Iisaa dilli ɗoon. E ley yaadu muuɗum, yi'i gorko bi'eteeɗo Matta ina jooɗii e suudu to lampo nanngetee. O wi'i ɗum:
—Jokkam.
Matta ummii, jokki mo.
10 Caggal ɗuum, imo nyaama ley suudu Matta. Nanngooɓe lampo heewɓe e luttuɓe woɓɓe ngari njooɗii ina nyaamda e makko, kanko e taalibaaɓe makko.

11 Farisa'en ɓeen nji'i ɗum, de na mbi'a
taalibaaɓe makko ɓeen:
—Ɗume waɗi de moodibbo mooɗon ina
nyaamda e nanngooɓe lampo e luttuɓe
woɓɓe?
12 Iisaa nani ɗum, wi'i ɓe:
—Wanaa celluɗo haajaa cawroowo. Wo
nyawɗo haajaa cawroowo.
13 Njehee, ekitee ko Dewtere Laamɗo
wi'i:
«Wo yurmeende njiɗumi,
wanaa sadaka duppeteeɗo.»*
Sabo mi waraay faa mi nodda dartiiɓe. Wo
luttuɓe ngarumi noddude.

Haala suumayeere
(Marku 2.18-22, Lukka 5.33-39)

14 Wakkati oon, taalibaaɓe Yaayaa ngari
to Iisaa, yami ɗum:
—Ko waɗi de minen e Farisa'en miɗen
cuumoo, de taalibaaɓe maa ɓeen kaa cu-
umataako?
15 O jaabii ɓe, o wi'i:
—Yalla warɓe ɓangal ina mbaawi
sunaade si ɓaŋuɗo ina wondi e muɓɓen
naa? Ammaa nyalaaɗe ngaran ɗe ɓaŋuɗo
oon ittetee hakkunde maɓɓe. E balɗe ɗeen,
ɓe cuumoto.
16 Fay gooto fidataa tekkere heyre e
kaddungal kiinngal. Sabo tekkere heyre
ndeen fooɗan kaddungal kiinngal ngaal,
de ceekol ngool ɓeydoo.
17 Katin du cabijam kesam loowataake
e sumalleeji kiiɗɗi. Si ɗuum waɗii,
sumalleeji ɗiin pusan, cabijam ɗam rufa,
de sumalleeji ɗiin mbona. Ndelle cabijam
kesam e sumalleeji kesi loowetee, faa ɗum
fuu ɗum reenoo.

No Iisaa selliniri debbo e no iirtiniri suka debbo
(Marku 5.21-43, Lukka 8.40-56)

18 Nde Iisaa haalannoo ɗum ndeen,
hooreejo suudu waajordu gooto yottii,
hippii yeeso muuɗum, wi'i:
—Ɓiyam debbo heddaaki joonin pay. Am-
maa war, yowu junngo maa dow makko,
ndeen o ummitoto.
19 Iisaa ummii jokki mo, kam e taal-
ibaaɓe muuɗum.
20 E ley yaadu maɓɓe, debbo gooto mo
yiiyam muuɗum taccataa ko waɗata duuɓi
sappo e ɗiɗi, yuuri gaɗa Iisaa, meemi
kommbol saaya muuɗum.
21 O waɗii noon sabo o miilake e ɓernde
makko: «Si mi heɓii fay meemude saaya
makko tan, mi daɗan.»
22 Iisaa yeeyii, yi'i mo, wi'i:
—Banndam debbo, sellin ɓernde maa.
Goonɗinal maa dannii ma.
Wakkati oon pay, debbo oon daɗi.
23 Nde Iisaa yottinoo suudu hooreejo
waajordu oon fu, yi'i fuufooɓe cereeli
wonɓe to maayɗo toon e yimɓe heewɓe
woyooɓe.
24 O wi'i ɗum'en:
—Mburtee, sabo suka debbo o maayaay,
wo ɗaani tan.
De yimɓe ɓeen njalnorii mo.
25 Nde ɓe njaltinanoo yaasin fu, o naati
ley suudu nduun, o nanngi junngo suka
debbo oon, de ummii.
26 Kabaaru oon sankitii e leydi ndiin fuu.

No Iisaa wumtiniri wumɓe ɗiɗo

27 Nde Iisaa dillannoo toon ndeen,
wumɓe ɗiɗo njokki ɗum, ina yeewnoo ina
mbi'a:
—Taan Daawda, yurma min!
28 Nde o naatunoo suudu fu, wumɓe ɓeen
ngari to makko. O yami ɗum'en, o wi'i:
—Oɗon ngoonɗini miɗo waawi wallude
on naa?
Ɓe njaabii mo, ɓe mbi'i:
—Joomii amin, miɗen ngoonɗini.
29 Wakkati oon, o meemi gite maɓɓe, o
wi'i:
—Ɗum laatanoo on hono no ngoonɗinirɗon
noon.
30 Wakkati oon fu, ɓe mbumti. O gongini
ɓe, o wi'i ɓe:
—Taa kaalanee ɗum fay gooto.
31 Ammaa ɓe njehi ɓe caakowi kabaaru
Iisaa e leydi ndiin fuu.

No Iisaa selliniri gorko muumo

32 Wakkati mo wumtinaaɓe ɓeen ndil-
lannoo oon, Iisaa waddanaa katin gorko
mo ginnaaru muumɗini.
33 O riiwi ginnaaru nduun tan, de
muumo oon fuɗɗi haalude. Ɗum haaynii
jama'aaje ɗeen fuu, ina mbi'a:
—Hono ɗum yi'aaka e Israa'iila abada!
34 Ammaa Farisa'en wonɓe ɗoon mbi'i:

* **9:13** Hoseya 6.6.

—Wo hooreejo ginnaaji oon hokki mo baawɗe riiwude ginnaaji.

No Iisaa yurmorii yimɓe ɓe nanaay waaju

35 Iisaa ina yiiltoo e galluuje e gure fuu, ina waajoo e ley cuuɗi baajorɗi, ina gooyna Kabaaru Lobbo dow laamu Laamɗo. Imo danna nyawuuji e male fuu.
36 Ko o yi'i yimɓe ɓeen ɗuum, o yurmii ɗum'en sanne, sabo wo tampuɓe, ɓilliiɓe hono baali ɗi ngalaa duroowo.
37 Wakkati oon, o wi'i taalibaaɓe makko ɓeen:
—Gese ɓenndude ina keewi, ammaa tayooɓe keewaa.
38 Ndelle, ŋaaree Jom tayri nulda tayooɓe ley gese muuɗum ɗeen.

10

No Iisaa suɓorii nulaaɓe sappo e ɗiɗo (Marku 3.13-19, Lukka 6:12-16)

1 Iisaa noddi taalibaaɓe muuɗum sappo e ɗiɗo ɓeen, hokki ɗum'en baawɗe riiwude ginnaaji e dannude sii nyawuuji e male fuu.
2 Inan inɗe nulaaɓe sappo e ɗiɗo ɓeen: arano maɓɓe wo Simon bi'eteeɗo Piyeer e Andire minyum, Yaakuuba ɓii Jebede e Yuhanna minyum,
3 Filipu e Bartolome, Tomaa e Matta nanngoowo lampo oon, Yaakuuba ɓii Alfaa, kam e Tadde,
4 Simon kiranoowo suudu baaba e Yahuuda Isikariyotto jambotooɗo mo oon.

No Iisaa nuliri taalibaaɓe muuɗum sappo e ɗiɗo ɓeen (Marku 6.7-13, Lukka 9.1-6)

5 Iisaa nuli ɓe sappo e ɗiɗo, wi'i ɓe:
—Taa njehee to yimɓe ɓe nganaa Alhuudiyankooɓe. Katin du taa naatee galluuje Samariya.
6 Ammaa njehee to suudu Israa'iila'en laatiiɓe hono baali majjuɗi.
7 To njahaton fuu, ngooynon mbi'on «laamu Laamɗo ɓadake!»
8 Ndannon nyawɓe, ummintinon maayɓe, ndannon seppinɓe, ndiiwon ginnaaji. On keɓirii moyyere nde wo dokkal, kokkitiron nde du wo dokkal.
9 Taa kooyee kaŋŋe naa cardi naa buuɗi ley jiibaaji mooɗon.
10 Taa njaadee e fay mbasu naa saayaaji ɗiɗi. Taa njaadee e paɗe naa cabbi. Sabo dey, golloowo fuu ina haandi e nyaamdu muuɗum.
11 Si tawii on ngarii ley ngalluure naa wuro, piloɗon beero lobbo, wooɗi keddoɗon to beero mon ɗoon faa nde ndilloton.
12 Si oɗon naata ley galle, calminon.
13 Si suudu nduun ina haandi e majjum, jam mooɗon wonda e mayru. Ammaa si ndu haandaa e majjum, jam mooɗon warta to mooɗon.
14 Si ina woodi galle naa wuro ɗo on njaɓɓaaka naa on kettindanaaka fu, njalton to maɓɓe, piɗɗon sollaare maɓɓe wonnde e koyɗe mon.
15 Goonga kaalanammi on: nyannde darngal, jukkungo wuro ngoon ɓuran ngo galluuje Sodoma e Gomoora bonde.*

Haala torraaji garooji (Marku 13.9-13, Lukka 21.12-17)

16 —Kettindee! Miɗo nula on hono wo on baali hakkunde pobbi ni. Ndelle, yoyiron hono bolle, wooɗi newroɗon hono buugaali du.
17 Tinnoɗon e yimɓe ɓeen, sabo ɓe njaaran on to carorɗe, ɓe piyan on dorri ley cuuɗi maɓɓe baajorɗi.
18 On njaarete yeeso sarotooɓe e kaanankooɓe saabe am, faa laatanoɗon kam seedeeɓe yeeso muɓɓen e yeeso lenyi ɗi nganaa Alhuudiya'en ɗiin.
19 Si on ndarnaama e sarorde, taa mbemmbeɗon no kaaldoton naa ko kaaloton. Sabo on kokkete haalaaji ɗi kaanɗon haalude wakkati oon.
20 Ko kaaloton ɗuum yuurataa e mooɗon, ammaa wo Ruuhu Baaba mooɗon oon haalata ley mooɗon.
21 Neɗɗo hokkitiran sakiike mum waree, baaba du hokkitiran ɓiyum. Ɓiɓɓe ummanto saaraaɓe muɓɓen, ngaɗa faa ɓe mbaree.
22 Yimɓe fuu mbanyan on saabe am. Ammaa tinnitiiɗo faa yottii timmoode fu, kam hisintee.

* **10:15** Sodoma e Gomoora wo galluuje ɗiɗi ɗe Laamɗo halkii saabe heewgol lutti majje. Ndaaree Fuɗɗoode 19.1-29.

23 Si on torraama e wuro wooto, ndogganee wonngo. Miɗo haalana on goonga: on timmintaa gure Israa'iila ɗeen fuu faa ɗo Ɓii Neɗɗo warti.
24 Taalibbo ɓuraa moodibbom, maccuɗo du ɓuraa joomum.
25 Ina heya ko taalibbo laatoo hono moodibbom, maccuɗo du laatoo hono joomum. Si ɓe inndirii kam, miin jom wuro «Beeljebul mawɗo ginnaaji» fu, tilay ɓe inndiran on, onon yimɓe wuro du noon.

Haala kulol Laamɗo
(Lukka 12.2-7)

26 —Ndelle, taa kulee yimɓe. Walaa fuu ko suddii ko sudditataake, walaa ko suuɗii ko ɓangintaake.
27 Ko kaalanammi on e nimre ɗuum, kaaltee ɗum e annoora. Ko nyo'anteɗon ɗuum, ngooynee ɗum faa dow cuuɗi.
28 Taa kulee waroo6e ɓanndu, de mbaawanaa yonkiiji. Wo Laamɗo kaanɗon hulude. Kam woni baawɗo halkude ɓanndu e yonki fuu ley jahannama.
29 Wanaa pooloy ɗiɗoy ina coottee mbuuɗu ngootu tan naa? Ammaa e noon fu, fay gootel e makkoy yanataa e leydi tawa wanaa e muuyɗe Baaba mooɗon oon.
30 Wooɗi onon, fay leeɓi ko'e mon fuu wo limaaɗi.
31 Ndelle, taa kulee, sabo onon le, oɗon ɓuri pooli keewɗi teddude.

Haala jaɓande Almasiihu yeeso yimɓe
(Lukka 12.8-9)

32 Neɗɗo fuu jaɓanɗo kam yeeso yimɓe, miin du, mi jaɓan ɗum yeeso Baaba am gonɗo dow kammuuli oon.
33 Ammaa caliiɗo kam yeeso yimɓe fuu, miin du, mi saloto ɗum yeeso Baaba am gonɗo dow kammuuli oon.

No Iisaa laatorii sabaabu ceedaagu yimɓe
(Lukka 12.51-53, 14.26-27)

34 —Taa miilee jam ngardumi ley adunaaru. Mi wardaay jam. Wo kaafaahi ngardumi.
35 Mi warii faa mi sennda ɓiɗɗo gorko e bammum, ɓiɗɗo debbo e inna mum, debbo ɓaŋaaɗo e esum debbo.
36 Koreeji neɗɗo laatoto wayɓe ɗum.
37 Korsinɗo inna mum naa bammum faa ɓuri kam fuu, fotaa laataade taalibbo am. Korsinɗo ɓiyum gorko naa debbo faa ɓuri kam fuu, fotaa laataade taalibbo am.
38 Mo wakkaaki leggal muuɗum palaangal de jokki kam fu, fotaa laataade taalibbo am.†
39 Piliiɗo heɓtude yonki muuɗum fuu, mursan ki, ammaa mursuɗo ki saabe am fu, hewtan ki.

Haala mbarjaari
(Marku 9.41, Lukka 10.16)

40 —Jaɓɓiiɗo on fuu jaɓɓake kam, jaɓɓiiɗo kam fuu jaɓɓake Nulɗo kam oon du.
41 Jaɓɓiiɗo annabaajo saabe o annabaajo fuu, heɓan mbarjaari ndi annabaajo fodanaa ndiin. Jaɓɓiiɗo neɗɗo ponnditiiɗo saabe o ponnditiiɗo fuu, heɓan mbarjaari ndi ponnditiiɗo fodanaa ndiin.
42 Goonga kaalanammi on: neɗɗo fuu kokkuɗo ɓurɗo famɗude e taalibaaɓe am fay horde-loonde ndiyam peewɗam saabe wo o taalibaajo am fu, waasataa heɓude mbarjaari muuɗum.

11

1 Nde Iisaa tilinoo yamirde taalibaaɓe muuɗum sappo e ɗiɗo ndeen, dilli ɗoon, yehi jannginoyde e waajowaade ley galluuje piiliiɗe ɗoon ɗeen.

No Yaayaa nuliri taalibaaɓe muuɗum to Iisaa
(Lukka 7.18-35)

2 Yaayaa ina woni ley kasu. O nani ko Almasiihu gollata, de o nuli taalibaaɓe makko ɓeen to muuɗum.
3 Ɓe njehi ɓe lamndii ɗum:
—Yalla aan woni kaanɗo warude oon, naa min ndooman goɗɗo?
4 Iisaa jaabii ɓe, wi'i:
—Njehee, kaalanowee Yaayaa ko nanɗon e ko njiiɗon:
5 wumɓe ina mbumta, bonnguuɓe ina njaha e koyɗe muɓɓen, seppinɓe ina cellinee, faaɗuɓe ina paaɗita, maayɓe ina ummintinee, talkaaɓe du ina kaalanee Kabaaru Lobbo.
6 Barke woodanii mo yoppaay goonɗinde kam.

† **10:38** Maanaa hooyude leggal palaangal woni anniyaade mursude yonki muuɗum hono no Iisaa ni.

7 Nde nulaaɓe Yaayaa ɓeen ndillannoo
ndeen, Iisaa fuɗɗi haalande jamaa oon
haala Yaayaa, wi'i ɗum'en:
—Ko njaaɗon ley ladde ɗuum, wo faa
ndaarowon ɗume? Yalla huɗo ko henndu
dimmbata naa?
8 Ndelle, ɗume njaaɗon faa ndaarowon?
Gorko nyaayoowo naa? Si goonga,
nyaayooɓe wo ley galleeji kaanankooɓe
tawetee.
9 Ndelle, ɗume ndaaroyɗon? Annabaajo
naa? Goonga! Miɗo haalana on, imo ɓuri
annabaajo.
10 Kanko woni mo Laamɗo haali kabaaru
muuɗum ley Binndi, wi'i:
«Ndaaree, mi ardinante nulaaɗo am
moyyinane laawol.»*
11 Goonga kaalanammi on: dimoowo fuu
rimaay ɓurɗo Yaayaa lootoowo lootagal
batisima† oon. Tawi le, ɓurɗo famɗude ley
laamu Laamɗo oon na ɓuri mo teddude.
12 Gilla Yaayaa lootoowo lootagal batisima
fuɗɗi waajaade, laamu Laamɗo ina
fooɗoroo yeeso, de laawol muuɗum na
tiiɗi. Nyannguɓe du na kabda e maggu.‡
13 Tawreeta Muusaa e annabaaɓe fuu cap-
pake laamu nguun faa yottii jamaanu
Yaayaa.
14 Si oɗon njaɓa haala maɓɓe, Yaayaa woni
annabi Iliyaasa mo garol muuɗum sappaa
oon.
15 Jom nowru fuu nana.
16 Ɗume mbaawumi nanndinde yimɓe
jamaanu o? Iɓe nanndi e sukaaɓe jooɗiiɓe
e taliyaaje luumo, na nodda yigiraaɓe
muɓɓen, na mbi'a:
17 «Min puufanii on cereeli,
de on mbamaay.
Min mboyanii on jimi bojji,
de on mboyaay.»
18 Sabo Yaayaa warii, wo cuumotooɗo,
yarataa doro, de yimɓe na mbi'a wo
gonduɗo e ginnaaru.
19 Ɓii Neɗɗo du warii ina nyaama, ina yara,
de yimɓe na mbi'a: «Ndaar neɗɗo o, kakki-
lanɗo nyaamude e yarude tan, yigoo nann-
gooɓe lampo e luttuɓe woɓɓe!» Ammaa ko
hakkillo Laamɗo gollata ɗuum ina holla wo
ngo goonga.

No Iisaa feliri gure caliiɗe tuubude (Lukka 10.13-15)

20 Caggal ɗuum, Iisaa fuɗɗi felude gure
ɗe o ɓuri waɗude kaayeefiiji e ley muɓɓen
ɗeen, sabo wonɓe ley gure ɗeen tuubaay. O
wi'i:
21 —Bone woodanii ma, aan Korasin!
Bone woodanii ma, aan Baytisayda! Sabo
si kaayeefiiji gaɗanooɗi e ley mooɗon ɗiin
ngaɗanooma Tirus e Sidon fu, tawete
wonɓe toon ɓeen tuubiino law. Tawete ɓe
ɓornakeno tekke bootooji, ɓe njooɗakeno
ley ndoondi faa ɓe kolla ɓe tuubii.
22 Saabe ɗum, miɗo wi'a on: nyan-
nde darngal, jukkungo mooɗon ɓuran ngo
Tirus e Sidon ngoon bonde.
23 Aan du Kafarnahum, aɗa miiloo a
toownete faa yaha kammu naa? A leeyinte
faa kettaa ley maayɓe. Sabo si kaayeefiiji
gaɗanooɗi e ley maaɗa ɗiin ngaɗanooma
Sodoma fu, tawete wuro ngoon heddotono
faa joonin.
24 Saabe ɗum, miɗo wi'a on: nyan-
nde darngal, jukkungo mooɗon ɓuran ngo
Sodoma ngoon bonde.

No Iisaa noddiri yimɓe faa keɓa powtiri (Lukka 10.21-22)

25 Wakkati oon, Iisaa adi haala, wi'i:
—Baaba, jom kammu e leydi, mi yettii
ma, sabo a suuɗii kulle ɗe jom'en hakkillo e
jom'en anndal, de ɓanginanɗaa ɗe cukaloy.
26 Ayyo, noon jaati Baaba, sabo ɗum weli
maa.
27 Baaba am wattii huunde fuu ley jun-
ngo am. Fay gooto anndaa Ɓiɗɗo oon si
wanaa Baabiiwo. Fay gooto anndaa Baabi-
iwo du si wanaa Ɓiɗɗo, e mo Ɓiɗɗo oon
muuyi ɓanginande.
28 Onon tampuɓe, ronndiiɓe doŋle
tedduɗe, on fuu ngaree to am faa mi
fowtina on.
29 Leeyinee ko'e mon ley hoorewaaku am
faa mi ɗowa on, accon mi janngina on.
Sabo mi keesindiiɗo jom ɓernde leeyunde,
yonkiiji mooɗon keɓan powtiri.
30 Sabo ko njamirammi on ɗuum ina hoyi
ronndaade, donngal am du ina huyfi.

* **11:10** Malakiya 3.1. † **11:11** Ɗo wi'ete lootagal batisima dow haala batisima Yaayaa fu, lootagal tuubu maa mutineede du na wi'ee. ‡ **11:12** Timmoode aayaare nde ina waawi faamireede ni: Yimɓe na kaɓa dow laamu Laamɗo e semmbe, jom'en semmbe du ina piloo teetude ngu.

12

Haala nyalaande fowteteende
(Marku 2.23-28, Lukka 6.1-5)

1 Wakkati oon, Iisaa e taalibaaɓe
muuɗum ina ceeka gese nyannde fowte-
teende. Taalibaaɓe makko njolbi, de na itta
cammeeji alkama, ina yakka.
2 Nde Farisa'en ɓeen nji'unoo ɗum
ndeen, ina mbi'a mo:
—Ndaaru, taalibaaɓe maa ɓeen ina
ngolla ko haɗaa golleede nyalaande fowte-
teende!
3 O jaabii ɓe, o wi'i:
—Yalla on njanngaay ko Daawda waɗi
nde yolbunoo, kam e yaadiraaɓe muuɗum
naa?
4 O naati e ley hukum ceniiɗo, kanko
e yaadiraaɓe makko, de ɓe nyaami bu-
uru cakkaaɗo. Woɗi, ɓe ngalaano laa-
wol nyaamude ɗum, almaami'en tan njeyi
nyaamude ɗum.
5 Maa du, on njanngaay e ley Tawreeta
Muusaa no almaami'en ngollirta ley suudu
dewal mawndu nduun fay nyannde fowte-
teende naa? Iɓe lutta yamiroore nyannde
ndeen, de ɗum felataa ɓe.
6 Miɗo wi'a on: ko ɓuri suudu dewal
mawndu ina ɗo.
7 Si on paamiino ko haala Laamɗo ka fi-
irtata: «Yurmeende njiɗumi, wanaa sadaka
duppeteeɗo», on carataakono laaɓuɓe ɓe.
8 Sabo Ɓii Neɗɗo kam jeyi nyannde
fowteteende.

No Iisaa selliniri gorko mo junngo waanngo
(Marku 3.1-6, Lukka 6.6-11)

9 Iisaa dilli ɗoon, naatowi suudu maɓɓe
waajordu.
10 Gorko mo junngo waanngo ina woni
ɗoon. Wonɓe ɗoon ɓeen ina piloo ko pelira
Iisaa, de ɓe yami ɗum:
—Yalla dannude goɗɗo nyannde fowte-
teende haɗaaka naa?
11 O jaabii ɓe, o wi'i:
—Si gooto mooɗon ina jogii mbaalu
ngootu, de ngu saamii ley luggere
nyalaande fowteteende fu, wanaa joo-
mum yaltinowan ngu naa?
12 Oɗon anndi neɗɗo ina ɓuri mbaalu ɗo
woɗɗi! Ndelle, ina daganii waɗande neɗɗo
ko woɗi nyannde fowteteende.
13 Caggal ɗuum, o wi'i gorko oon:
—Foortu junngo maa!
O foorti ngo tan, ngo daɗi faa ngo warti
hono no heddiingo ngoon noon.
14 Farisa'en ɓeen njalti, kawriti faa
ndawrida no mbarda Iisaa.

No Laamɗo suɓorii golloowo muuɗum Iisaa

15 Nde Iisaa nannoo ɗum ndeen, dilli
nokku oon, de yimɓe heewɓe njokki mo. O
danni nyawɓe ley muɓɓen fuu,
16 o sappani ɗum'en taa kumpita fay
gooto kabaaru makko.
17 Ɗum waɗi faa ko annabi Esaaya haal-
noo ɗuum tabita nde wi'unoo:
18 «Inan golloowo am mo cuɓiimi.
Miɗo horsini mo,
Imo wela ɓernde am.
Mi jippinan Ruuhu am dow makko,
o gooynanan lenyi laawol fonndi-
taare.
19 O waɗataa kalala, o dukataa.
Daande makko nanataake dow laabi.
20 O helataa fay yommbal oonyiingal,
o nyifataa fay lampal ngal fooyre muuɗum
famɗi
faa ɗo o hokki fonnditaare jaalagol.
21 Lenyi ɗiin fuu njowan jikke muɓɓen dow
makko.»*

No Iisaa riiwrata ginnaaji e Baawɗe Laamɗo
(Marku 3.20-30, Lukka 11.14-23, 12.10)

22 Ndeen, gorko mo ginnaaru wumni
muumɗini waddaa to Iisaa, de danni ɗum
faa na haala, na yi'a.
23 Ɗum haaynii jama'aaje ɗeen fuu, de
keddii ina mbi'a:
—Ɗum le, wo taan Daawda oon woni ɗo
naa?
24 Ammaa nde Farisa'en ɓeen nannoo
ɗum ndeen, mbi'i:
—Si gorko o na riiwa ginnaaji fu, wo
e baawɗe Beeljebul, hooreejo majji o rii-
wrata ɗi.
25 Iisaa na anndi miilooji maɓɓe, de wi'i
ɓe:
—Laamu fuu pecciingu ina haɓa, halkan.
Katin du, si wuro naa galle feccake ina
haɓa fu, heddataako.

* **12:21** Esaaya 42.1-4.

26 Si Seyɗaani riiwii ginnaaji muuɗum,
feccii hoore mum. Ndelle, noy laamu
muuɗum heddortoo?
27 Si tawii miin miɗo riiwra ginnaaji e
baawɗe Beeljebul, jokkuɓe on ɓeen le, wo
e baawɗe moy ndiiwrata ɗi? Ndelle golleeji
maɓɓe jaati ina kolla on ngaldaa e goonga!
28 Ammaa si Ruuhu Laamɗo ndii-
wrammi ginnaaji, ɗum ina holla laamu
Laamɗo warii to mooɗon.
29 Iisaa ɓeydi, wi'i:
—Fay gooto waawaa naatude galle gorko
jom semmbe faa teeta jawdi muuɗum,
sanaa artoo haɓɓa joomum tafon. Ndeen
ina waawi hooyude ko woni ley suudu
muuɗum.
30 Mo waldaa e am fuu wo ganyo am.
Mo wallataa kam mi hawrundura fuu, wo
cankitoowo.
31 Saabe ɗuum, miɗo wi'a on: yimɓe
ina mbaawi yaafeede hakkeeji muɓɓen
e mbonkaaji muɓɓen fuu. Ammaa
mbonkiiɗo Ruuhu Ceniiɗo fu yaafataake.
32 Neɗɗo fuu kaalɗo ko boni e dow Ɓii
Neɗɗo, ina waawi yaafeede. Ammaa neɗɗo
fuu kaalɗo ko boni dow Ruuhu Ceniiɗo,
yaafataake joonin, yaafataake wakkati ga-
roowo.

No lekki annditirtee ɓiɓɓe muuɗum (Lukka 6.43-45)

33 —Si lekki na wooɗi fu, ɓiɓɓe muuɗum
mbooɗan. Si lekki wooɗaa du, ɓiɓɓe
muuɗum mbooɗataa. Sabo lekki fuu, wo
ɓiɓɓe mum annditirtee.
34 Onon ɓiɓɓe bolle! Noy mbaawirton
haalude ko wooɗi tawee on bonɓe? Sabo ko
heewi e ley ɓernde fu, wo ɗuum hunnduko
wurtinta.
35 Neɗɗo moyyo, ko moyyi ko resii ley
ɓernde muuɗum, ɗuum wurtinta. Neɗɗo
bonɗo du, ko boni ko resii ley ɓernde
muuɗum, ɗuum wurtinta.
36 Miɗo wi'a on: nyannde darngal yimɓe
kaaltan haalaaji laaliiɗi ɗi kaalnoo fuu.
37 Sabo e haalaaji maaɗa carirteɗaa wo a
ponnditiiɗo maa a jukketeeɗo.

No Farisa'en pilorii maande (Marku 8.11-12, Lukka 11.29-32)

38 Caggal ɗuum, jannginooɓe Tawreeta
woɓɓe, e Farisa'en mbi'i Iisaa:
—Moodibbo, miɗen njiɗi kollaa min
maande holloore Laamɗo nuli ma.
39 O jaabii ɓe, o wi'i:
—Wo jamaanu bonɗo, tuunɗo filotoo
holleede maande. Ammaa maande fuu o
hollataake si wanaa maande annabi Yu-
unusa ndeen.
40 Sabo no Yuunusa waɗiri balɗe tati
jemma e nyalooma ley reedu liingu man-
ngu ni, hono noon Ɓii Neɗɗo du waɗirta
balɗe tati jemma e nyalooma faa ley leydi.
41 Nyannde darngal, worɓe Niniwe um-
modoto e yimɓe jamaanu o, kiitodoo e
muɓɓen, de liɓa ɗum'en. Sabo worɓe
Niniwe tuubii nde nannoo waaju Yuunusa
ndeen. Haya, ɓurɗo Yuunusa ina ɗo!
42 Nyannde darngal, kaananke debbo
leydi horɗoore oon ummodoto e yimɓe
jamaanu o, hiitodoo e muɓɓen, de liɓa
ɗum'en. Sabo o yuwii hoore leydi, o wari
faa o hettindoo haalaaji Suleymaana keb-
binaaɗi hakkilantaaku. Haya, ɓurɗo Suley-
maana ina ɗo!

Haala yeccagol ginnaaru (Lukka 11.24-26)

43 —Si ginnaaru wurtake e neɗɗo fu, ndu
yiiltoyto e nokkuuje joorɗe indu filoo ɗo
ndu ŋootta, de ndu heɓataa.
44 Ndeen ndu wi'a: «Mi yeccoto suudu am
ndu eggunoomi e muuɗum nduun.» Nde
ndu warti fu, ndu tawan suudu nduun wo
ɓoldu, fiisaama, moyyinaama.
45 Ndeen ndu yaha, ndu waddowa gin-
naaji jeɗɗi ɓurɗi ndu bonde. Ɗi naata,
ɗi koɗa ley toon. Nii cakitte neɗɗo oon
ɓurdata arande muuɗum bonde. Nii du
yimɓe jamaanu bonɗo o laatortoo.

Minyiraaɓe Iisaa e inna muuɗum (Marku 3.31-35, Lukka 8.19-21)

46 Nde Iisaa haaldannoo e jamaa oon
ndeen, inna muuɗum e minyiraaɓe
muuɗum worɓe njottii. Ɓe ndarii yaasin,
iɓe njiɗi yi'ude mo.
47 Goɗɗo wi'i mo:
—Inan inna maa e minyiraaɓe maa ina
ndarii yaasin, ina njiɗi yi'ude ma.
48 O jaabii neɗɗo oon, o wi'i ɗum:
—Moy woni inna am? Ɓeye ngoni minyi-
raaɓe am?
49 O sappii taalibaaɓe makko ɓeen, o wi'i:
—Inan inna am e minyiraaɓe am.
50 Sabo wo gaɗoowo muuyɗe Baaba am
gonɗo dow kammuuli oon, kam woni

minyam gorko naa minyam debbo naa inna am.

13

Banndol haala aawoowo
(Marku 4.1-9, Lukka 8.4-8)

1 Ley nyalooma oon, Iisaa na wonnoo ley
suudu de yalti, jooɗowii daande maayo.
2 Jama'aaje keewɗe ngari, piilii mo faa
o naati laana ndiyam, o jooɗii ley makka.
Yimɓe ɓeen fuu ndarii to daande ndiyam
ɗaam.
3 O banndani ɓe banndi keewɗi. Imo
wi'a:
—Aawoowo yalti faa saaka aawdi.
4 E ley aawugol ngool, aawdi ngondi
ndiin saami e laawol, de pooli ngari cuɓi
ndi.
5 Yoga mayri saami e korokaaye ɗo leydi
heewaa. Ndi fuɗi law sabo leydi ndiin
ɗuuɗaa.
6 Kaa nde naange wulnoo ndeen, ndi
ɗayli, ndi yoori sabo ndi waɗaay ɗaɗi.
7 Yoga mayri saami ɗo kebbe puɗata.
Kebbe ɗeen mawni, ɓilli ndi.
8 Yoga mayri saami e leydi lobbiri. Ndi
fuɗi, ndi rimi: yoga ɓeydake kile hemre,
yoga capanɗe jeegom, yoga capanɗe tati.
9 Jom nowru fuu nana!

No Iisaa holliri ko waɗi de na banndana yimɓe
(Marku 4.10-12, Lukka 8.9-10)

10 Wakkati oon, taalibaaɓe ɓeen ɓattii
Iisaa yami mo, mbi'i:
—Ɗume waɗi de aɗa haalirana yimɓe
banndi?
11 O jaabii ɓe, o wi'i:
—Onon, on kokkaama faamude ko suuɗii
e kabaaru laamu Laamɗo. De kamɓe kaa,
ɓe kokkaaka ɗum.
12 Sabo neɗɗo fuu jogiiɗo paamal* dow
laamu Laamɗo, ɓeydante faa heewa. Am-
maa mo walaa paamal oon, fay seeɗa ko
jogii ɗuum, teetete.
13 Ɗum waɗi de miɗo haalirana ɓe ban-
ndi, sabo iɓe ndaara, de ɓe nji'ataa, iɓe
kettindoo du, de ɓe nanataa, ɓe paamataa.
14 Noon ko annabi Esaaya haali ɗuum
tabitiri dow maɓɓe nde wi'unoo:
«On nanan faa wooɗa, de on paamataa.
On ndaaran faa laaɓa, de on nji'ataa.
15 Sabo yimɓe lenyol ngol na njoori ɓerɗe:
Ɓe cukkii noppi maɓɓe,
ɓe muɓɓii gite maɓɓe,
taa gite maɓɓe nji'a,
taa noppi maɓɓe nana,
taa hakkillooji maɓɓe paama,
taa ɓe tuuba, de mi danna ɓe.»†
16 Ammaa onon, barke woodanii on: gite
mooɗon ina nji'a, noppi mooɗon du ina
nana!
17 Goonga kaalanammi on: annabaaɓe
heewɓe e fonnditiiɓe heewɓe muuyiino
yi'ude ko nji'oton ɗuum, de ɓe nji'aay. Ɓe
muuyiino nanude ko nanoton ɗuum, de ɓe
nanaay.

No Iisaa fiirtiri banndol aawoowo
(Marku 4.13-20, Lukka 8.11-15)

18 —Ndelle, kettindee maanaa banndol
aawoowo ngol.
19 Neɗɗo fuu nanɗo haala laamu Laamɗo
de tawi faamaay ɗum, bonɗo oon waran,
itta ko aawaa e ɓernde muuɗum. Kabaaru
neɗɗo oon ina nanndi e aawdi caamundi
sera laawol ndiin.
20 Kabaaru aawdi caamundi e korokaaye
ndiin, ina nanndi e neɗɗo nanoowo kon-
ngol ngool de jaɓɓoroo ngol seyo wakkati
oon.
21 Ammaa ngol walaa ɗaɗi e neɗɗo oon.
O nanngan ngol wakkati seeɗa tan. Nde
ɓillaare naa torra hewti mo saabe konngol
ngool fu, o yoppan ngol wakkati gooto.
22 Kabaaru aawdi caamundi e kebbe
ndiin, ina nanndi e neɗɗo nanoowo kon-
ngol ngool, de kaɓɓu-ko'u adunaaru e eytu-
gol jawdi ɓilla ngol, ngol laatoo dimarol.
23 Ammaa kabaaru aawdi caamundi e
leydi lobbiri ndiin, ɓeen ngoni nanooɓe
konngol ngool de paama ngol. Wakkati
oon, ɓe ndiman ɓiɓɓe: yoga hemre, yoga
capanɗe jeegom, yoga capanɗe tati.

Banndol haala huɗo bonko ley ngesa alkama

24 Iisaa haalani ɓe banndol gonngol, wi'i:
—Inan no laamu Laamɗo nanndi: wo
hono gorko aawuɗo aawdi lobbiri ley
ngesa muuɗum.
25 Ammaa nde yimɓe fuu ɗaaninoo
ndeen, ganyo makko wari, aawi huɗo

* **13:12** Paamalɗo ina yaada e goonɗinal omtoowal ɓernde joomum faa jaɓa goonga. † **13:15** Esaaya 6.9-10.

bonko e ley ngesa makko alkama ngaan, de dilli.
26 Nde aawdi ndiin fuɗunoo faa rimi fu, huɗo bonko koon du ɓangi.
27 Maccuɓe ɓeen njehi mbi'owi jom ngesa oon: «Joomii amin, wanaa aawdi lobbiri aawuɗaa e ngesa maa nga naa? Ndelle toy huɗo koon yuuri?»
28 O jaabii ɓe, o wi'i: «Wo ganyo gomma waɗi ɗum.» De maccuɓe ɓeen yami mo, mbi'i: «Aɗa yiɗi min njaha min ɗoofowa huɗo koon naa?»
29 Ammaa o jaabii ɓe, o wi'i: «A'aa. Si oɗon ɗoofa huɗo bonko koon fu, hasii on ɗoofidan e alkama oon du.
30 Accidee ko e alkama oon faa tayri. Ndeen, mi wi'an tayooɓe ɓeen ɗoofa ko tafon, ɓe ngaɗa ko kaɓɓe faa ko wulee. Si ɓe ngaɗii ɗum fuu, ɓe taya alkama oon. Ndeen ɓe kawrundura ɗum ley beembal am.»

Banndol haala gabbel pamarel (Marku 4.30-32, Lukka 13.18-19)

31 Iisaa haalani ɓe banndol gonngol, wi'i:
—Laamu Laamɗo ina nanndi e gabbel lekki mutaari ngel neɗɗo hooyi, de aawi ley ngesa muuɗum.
32 Gabbel ngeel ɓuri gabbe fuu famɗude, ammaa si ngel fuɗii fu, ngel ɓuran leɗɗe sardiŋe fuu. Ngel laatoto lekki faa pooli ngara nyiɓa cuuɗi muɓɓen e licce makki.

Banndol haala rabilla (Lukka 13.20-21)

33 O banndani ɓe banndol gonngol, o wi'i:
—Laamu Laamɗo ina nanndi e rabilla mo debbo hooyi, diibunduri e etirɗe conndi tati mawɗe faa ɗum fuu ɗum yuufi.
34 Ɓum fuu, Iisaa banndanii jama'aaje ɗeen. Walaa fuu ko o haalani yimɓe si wanaa e banndol.
35 O waɗirii noon faa haala ka annabaajo haalnoo kaan tabita nde wi'unoo:
«Mi haaldanan ɓe banndi,
mi haalanan ɓe kulle cuuɗaaɗe gilla adunaaru joyyinaaka.»‡

No Iisaa fiirtiri banndol huɗo bonko

36 Caggal ɗuum, Iisaa yoppi yimɓe ɓeen, naati ley suudu. Taalibaaɓe muuɗum ɓeen ɓattii ɗum, mbi'i ɗum:
—Fiirtan min banndol huɗo ley ngesa ngool.
37 O jaabii ɓe, o wi'i:
—Aawɗo aawdi lobbiri ndiin oon woni Ɓii Neɗɗo.
38 Ngesa ngaan woni adunaaru ndu. Aawdi lobbiri ndiin wo ɓiɓɓe laamu Laamɗo. Huɗo bonko koon wo ɓiɓɓe bonɗo oon.
39 Ganyo aawɗo huɗo bonko oon wo Ibiliisa. Tayri ndiin wo timmoode adunaaru, tayooɓe ɓeen wo maleyka'en.
40 Hono no huɗo bonko ittirtee faɗɗee e yiite ni, noon timmoode adunaaru laatortoo.
41 Ɓii Neɗɗo nulan maleyka'en muuɗum, itta luttinooɓe woɓɓe e waɗooɓe ko boni fuu e ley laamu muuɗum.
42 Ɓe paɗɗa ɗum'en e yiite jahannama. Toon bojji e ŋeryundurde nyiiye ngoni.
43 Ammaa wakkati oon, fonnditiiɓe ɓeen njalbiran hono naange e ley laamu Baaba muɓɓen. Jom nowru fuu, nana!

Banndol haala jawdi cuuɗiindi

44 —Laamu Laamɗo ina nanndi e jawdi cuuɗiindi e ley ngesa. Gorko gomma ukkii e mayri, de suuɗi ndi katin. E ley seyo makko, o yehi, o sonnowi ko o joginoo fuu, de o soodi ngesa ngaan.
45 Laamu Laamɗo na nanndi katin hono luumotoodo pilotoodo kaaye dime.
46 Si joomum yi'ii hayre rimre heewunde coggu, yahan sonna ko jogii fuu de sooda hayre ndeen.

Banndol haala liyyi

47 —Laamu Laamɗo ina wa'i katin hono fiil paɗɗaaɗo e maayo, de nanngi sii liyyi fuu.
48 Nde fiil oon heewunoo fu, filotooɓe liyyi ɓeen pooɗiri ɗum to daande ndiyam. Ɓe njooɗii iɓe cennda liyyi ɗiin. Liyyi lobbi ina ngattee ley kandeeje, bonɗi ɗiin du ina paɗɗee.
49 Hono noon timmoode adunaaru laatortoo. Maleyka'en ngaran cennda bonɓe e moyyuɓe.
50 Ɓe paɗɗa bonɓe ɓeen e ley yiite jahannama. Toon bojji e ŋeryundurde nyiiye ngoni.

Banndol haala kulle kese e kiiɗɗe

‡ **13:35** Jabuura 78.2.

51 Iisaa yami ɓe, wi'i:
—On paamii ɗum fuu naa?
Ɓe njaabii, ɓe mbi'i:
—Ayyo, min paamii.
52 Caggal ɗuum, o wi'i ɓe:
—Jannginoowo Tawreeta fuu laatiiɗo taalibbo ley laamu Laamɗo, ina nanndi e jom galle jaltinoowo kulle kese e kulle kiiɗde e ley resirde muuɗum.

No Nasaraatunkooɓe calorii jaɓande Iisaa
(Marku 6.1-6, Lukka 4.16-30)

53 Nde Iisaa tilinoo e banndi ɗiin ndeen, dilli ɗoon,
54 de hooti wuro ngo mawni ngoon. Imo waajoo e suudu maɓɓe waajordu. Ɗum haaynii yimɓe hettindotooɓe ɓeen sanne, keddii ina mbi'a:
—Faa toy o heɓi hakkillo ngo? Noy o heɓiri baawɗe waɗude kaayeefiiji ɗi?
55 Yalla wanaa kanko woni ɓii cehoowo leɗɗe oon naa? Wanaa Mariyama woni inniiko naa? Yalla o wanaa mawnoo Yaakuuba e Yuusufi e Simon e Yahuuda naa?
56 Wanaa enen e minyiraaɓe makko rewɓe koddi? Ndelle, toy o heɓi ɗum fuu?
57 Ɗum saabanii ɓe salaade mo. Caggal ɗuum, o wi'i ɓe:
—Annabaajo ina teddinee e nokku fuu, si wanaa e ley wuro muuɗum, e ley suudu muuɗum.
58 Iisaa waɗaay ɗoon kaayeefiiji keewɗi sabo ɓe ngoonɗinaay ɗum.

14

No Yaayaa maayiri
(Marku 6.14-29, Lukka 3.19-20, 9.7-9)

1 Wakkati oon, Hirudus hooreejo leydi Galili oon nani kabaaru Iisaa ina haalee.
2 O wi'i gollooɓe makko:
—Ɗum wo Yaayaa lootoowo lootagal batisima! Wo kanko iirtii! Ɗum waɗi de imo jogii baawɗe waɗude kaayeefiiji.
3 Tawi Hirudus yamiriino Yaayaa nanngee, haɓɓee, uddee ley kasu. O waɗii ɗum saabe debbo bi'eteeɗo Hirudiya, jom suudu mawniiko bi'eteeɗo Filipu.
4 Sabo Yaayaa ina wi'annoo Hirudus:
—Daganaaki ma teetaa Hirudiya, sabo o dee mawna.
5 Hirudus na yiɗunoo warude mo ammaa suusaano yimɓe ɓeen, sabo ɓe fuu iɓe njogorii Yaayaa wo annabaajo.
6 Ɗum le, nyannde miccitagol rimeede Hirudus, ɓii Hirudiya debbo wami yeeso noddaaɓe ɓeen. Hirudus weltii sanne,
7 faa hunii hokkan mo huunde fuu ko o ŋaarii ɗum.
8 Surbaajo oon jokki haala inna muuɗum, wi'i Hirudus:
—Waddanam ɗo hoore Yaayaa lootoowo lootagal batisima oon e ley le'al!
9 Ɗum metti ɓernde Hirudus. Ammaa saabe ko hunii ɗuum e saabe noddaaɓe ɓeen, yamiri surbaajo oon hokkee ko ŋaarii ɗuum.
10 O nuli goɗɗo yaha tayowa hoore Yaayaa ley kasu toon.
11 Hoore ndeen tayaa tummbaa ley le'al, de hokkaa suka debbo oon. Kam du hokkowi nde inna muuɗum.
12 Taalibaaɓe Yaayaa ɓeen ngari kooyi ɓanndu nduun, uwoyi. Caggal ɗuum, ɓe njehi, ɓe kaalanowi Iisaa ko waɗi ɗuum.

No Iisaa nyaamniri worɓe ujunaaje njoyo
(Marku 6.30-44, Lukka 9.10-17, Yuhanna 6.1-14)

13 Nde Iisaa nannoo kabaaru maayde Yaayaa ndeen, dilli ɗoon, naati laana ndiyam. O fonndii nokku perwuɗo, kanko tan. Nde yimɓe nannoo ɗum fu, njalti e galluuje ɗeen, takkii daande maayo ngoon, njokki mo.
14 Nde o yaltunoo e laana kaan ndeen, o yi'i jamaa keewɗo. O yurmii ɗum'en sanne, o danni nyawɓe wonɓe ley muɓɓen.
15 Nde hiirunoo ndeen, taalibaaɓe ɓeen ɓattitii Iisaa, mbi'i ɗum:
—Joonin kaa hiirii. Nokku o du wo ladde. Mbi'aa jamaa oon yaha, naatowa gure faa coodowa ko nyaama toon.
16 O jaabii ɓe, o wi'i:
—Fotaa ko ɓe njaha. Onon e ko'e mooɗon, kokkee ɓe ko ɓe nyaama.
17 Ɓe njaabii mo, ɓe mbi'i:
—Buuruuje joy e liyyi ɗiɗi tan min njogii.
18 O wi'i ɓe:
—Ngaddanee kam ɗum ga.
19 O yamiri yimɓe ɓeen njooɗoo dow huɗo. O hooyi buuruuje joy ɗeen e liyyi ɗiɗi

ɗiin, de o tiggitii kammu, o yetti Laamɗo. O tayi buuru oon, o hokki taalibaaɓe ɓeen kokka jamaa oon.
20 Ɓe fuu ɓe nyaami faa ɓe kaari. Taalibaaɓe ɓeen kawrunduri kelte keddiiɗe ɗeen, kebbini kandeeje sappo e ɗiɗi.
21 Nyaamuɓe ɓeen ina ngaɗa hono worɓe ujunaaje njoyo ko waldaa e rewɓe e sukaaɓe.

No Iisaa yaari dow ndiyam e koyɗe (Marku 6.45-52, Yuhanna 6.15-21)

22 Wakkati oon ni, o yamiri taalibaaɓe ɓeen naata laana kaan, ardoo peyyita maayo ngoon, faa o waynoo jamaa oon.
23 Caggal o waynake jamaa oon, o yeeŋowi dow waamnde faa o waɗa du'aare kanko tan. Naange yanii, tawi kanko tan woni toon.
24 Ndeen tawi laana kaan woɗɗowake ley ndiyam toon. Bempeyye ina piya ka, sabo ika hawra e henndu.
25 Nde ɓadinoo weetude ndeen, imo wara to taalibaaɓe ɓeen, imo yaha e koyɗe dow ndiyam ɗaam.
26 Ammaa nde ɓe nji'unoo mo imo yaha dow ndiyam ɗaam fu, nesiiji maɓɓe tayi, ɓe mbi'i:
—Wo ɗum mbeelu!
Ɓe mbaaydiri kulol.
27 Wakkati oon fu, Iisaa wi'i ɓe:
—Cellinee ɓerɗe mon! Wo miin. Taa kulee!
28 Piyeer jaabii mo, wi'i:
—Joomam, si wo aan fu, njamiraa kam mi wara to maa dow ndiyam ɗam.
29 Iisaa jaabii mo, wi'i:
—War!
Piyeer yalti laana kaan, ina yaha dow ndiyam ɗaam, ina fonndii to Iisaa.
30 Ammaa nde o yi'unoo henndu nduun sattii ndeen, o huli. O fuɗɗi yoolaade. O wulli, o wi'i:
—Joomam, hisinam!
31 Wakkati oon fu, Iisaa foorti junngo mum, nanngi mo, wi'i:
—Hey pamɗuɗo goondinal. Ko waɗi cikkitirɗaa?
32 Caggal ɗuum ɓe ɗiɗo fuu, ɓe naati laana kaan. Wakkati oon, henndu nduun darii.
33 Ndeen taalibaaɓe wonɓe ley laana kaan ɓeen cujidani mo, mbi'i:
—Tannyoral, aan woni Ɓii Laamɗo!

No Iisaa selliniri nyawɓe ley leydi Genesaret (Marku 6.53-56)

34 Ɓe peyyiti maayo ngoon, ɓe njottii leydi Genesaret.
35 Worɓe nokku oon annditi mo, kaalani leydi ndiin fuu garol makko. Yimɓe ɓeen ngaddani mo nyawɓe muɓɓen fuu.
36 Ɓe nyaagii mo o acca nyawɓe ɓeen meema fay si wo kommbol saaya makko tan. Meemuɗo ngol du fuu daɗii.

15

Haala al'aada maamiraaɓe (Marku 7.1-13)

1 Farisa'en e jannginooɓe Tawreeta yuuri Urusaliima, ngari to Iisaa yami ɗum, mbi'i:
2 —Ɗume waɗi de taalibaaɓe maa ɓeen ina lutta al'aadaaji maamiraaɓe meeɗen ɗiin? Sabo ɓe lootataa juuɗe maɓɓe fadde maɓɓe e nyaamude.*
3 Iisaa jaabii ɓe, wi'i:
—Onon le, ɗume waɗi de oɗon lutta yamiroore Laamɗo ndeen faa njokkon al'aada mooɗon?
4 Sabo Laamɗo wi'ii: «Teddin bammaa e inna maa.»† O wi'i katin: «Kuɗuɗo bammum naa inna mum, wareede laatoo jukkungo muuɗum.»‡
5 Ammaa onon le, oɗon mbi'a ina heya si neɗɗo wi'ii bammum naa inna mum: «Ko kaannoomi wallirde ma ɗuum wo ngeɗu Laamɗo».
6 Ko mbi'oton noon ɗuum, oɗon kaɗa yimɓe teddinde saaraaɓe muɓɓen katin. Hono noon tosirton konngol Laamɗo, faa njokkon al'aada mooɗon!
7 Onon munaafiki'en! Annabi Esaaya woofaay fey nde sappinoo on, wi'unoo:
8 «Laamɗo wi'ii:
Lenyol ngol ina teddina kam e kunnduɗe muɓɓen,
ammaa ɓerɗe muɓɓen ina mboɗɗii kam.
9 Ko ɓe ndewata kam ɗuum walaa nafaa fey.

* **15:2** Lootugol juuɗe ngool wanaa faa itta tuundi, wo faa joomum fonnditanoo diina. † **15:4** Wurtagol 20.12.
‡ **15:4** Wurtagol 21.17. § **15:9** Esaaya 29.13.

Si goonga, janndeeji ɗi ɓe njannginta ɗiin
wo jamirooje yimɓe tan.»§

Haala ko tuuninta neɗɗo (Marku 7.14-23)

10 Wakkati oon, Iisaa noddi jamaa oon, wi'i ɗum:
—Kettindee, paamee:
11 wanaa ko naatata e hunnduko neɗɗo ɗuum tuuninta ɗum. Wo ko wurtotoo e hunnduko ɗuum tuuninta ɗum.
12 Wakkati oon, taalibaaɓe ɓeen ɓattitii mo, mbi'i mo:
—Yalla aɗa anndi haalaaji maa ɗiin metti Farisa'en ɓeen naa?
13 O jaabii, o wi'i:
—Funngo fuu ngo Baaba am gonɗo dow kammu oon aawaay, ɗoofete.
14 Accee ɓe. Wo ɓe wumɓe ɗowooɓe wumɓe! Si bumɗo ɗowii bumɗo fu, ɓe ɗiɗo fuu ɓe caaman ley luggere.
15 Piyeer jaabii, wi'i mo:
—Fiirtan min haala tuundi kaan.
16 Iisaa wi'i:
—Onon du, faa joonin ɗum laaɓanaay on naa?
17 On paamaay ko naati e hunnduko fuu yahan ley reedu, de ɗum yalta yaasin?
18 Ammaa ko wurtoto e hunnduko ɗuum e ɓernde yuurata. Wo ɗuum jaati tuuninta neɗɗo.
19 Sabo e ɓernde neɗɗo miilooji bondi e waɗude war-hoore e jeenu e fijirde e nguyka e seedaade fewre e mbonka fuu yuurata.
20 Ɗum woni ko tuuninta neɗɗo. Ammaa nyaamude tawee lootaay juuɗe muuɗum no al'aada wi'iri ni tuunintaa neɗɗo.

No debbo leydi Kanaana goondiniri Iisaa (Marku 7.24-30)

21 Caggal ɗuum, Iisaa dilli ɗoon, fonndii seraaji Tirus e Sidon.
22 Debbo jeyaaɗo Kanaana koɗuɗo e leydi ndiin wari to makko, wulli, wi'i:
—Joomam, taan Daawda, yurmam! Ɓiyam debbo ginnaaru ina woni e muuɗum, ina torra ɗum sanne!
23 Ammaa Iisaa jaabaaki mo fay huunde. Taalibaaɓe makko ɓeen ɓattitii mo, mbi'i mo:
—Riiwu mo. O jokku en, imo wulla tan.
24 Iisaa jaabii, wi'i:
—Mi nulaaka si wanaa e baali suudu Israa'iila majjudi ɗiin.
25 Ammaa debbo oon wari, sujidi yeeso makko, wi'i:
—Joomam, wallam!
26 Iisaa jaabii, wi'i:
—Hooyude nyaamdu sukaaɓe, de faɗɗana dawaadi wooɗaa.
27 Debbo oon wi'i:
—Goonga, Joomam. De dawaadi du na nyaama nyaamdu ndu joom muɓɓen saamdinta nduun.
28 Ndeen, Iisaa jaabii mo, wi'i:
—Hey debbo, goondinal maa ngal ina mawni! Wo ɗum laatane hono no njiɗirɗaa noon.
Wakkati oon jaati, ɓiyiiko debbo oon dadi.

No Iisaa selliniri nyawɓe heewɓe

29 Iisaa dilli ɗoon, takkii daande maayo Galili. O yeeŋi waamnde, o joodii toon.
30 Yimɓe heewɓe ngari to makko, ngaddi bonnguuɓe e wumɓe e woyɓe e muumɓe, kam e nyawɓe woɓɓe heewɓe. Ɓe ɓattini ɗum'en yeeso makko, de o danni ɓe.
31 Ɗum haaynii yimɓe ɓeen sanne nde nji'unoo muumɓe ina kaala, woyɓe ndadi, bonnguuɓe ina njaha e koyɗe muɓɓen, wumɓe ina nji'a. Yimɓe ɓeen ina njetta Laamɗo Israa'iila.

No Iisaa nyaamniri worɓe ujunaaje nayo (Marku 8.1-10)

32 Iisaa noddi taalibaaɓe muuɗum ɓeen, wi'i ɗum'en:
—Yimɓe ɓe ina njurminii kam, sabo hannden woni balɗe tati iɓe ngondi e am, de ɓe ngalaa ko ɓe nyaama. Mi yiɗaa yoppude ɓe ndilla tawee ɓe nyaamaay, sabo hasii yolbere liɓowan ɓe dow laawol.
33 Taalibaaɓe makko ɓeen mbi'i mo:
—E ley ladde ɗo toy keɓeten ko nyaamnen jamaa hono o?
34 O yami ɓe, o wi'i:
—Buuruuje foti njogiɗon?
Ɓe njaabii mo, ɓe mbi'i:
—Jeɗɗi, kam e liyyoy seeɗa min njogii.
35 Caggal ɗuum, o yamiri jamaa oon jooɗoo e leydi.
36 O hooyi buuruuje jeɗɗi ɗeen e liyyoy kooy. O yetti Laamɗo, o tayi ɗe, o hokki taalibaaɓe ɓeen kokka ɗum jamaa oon.

37 Ɓe fuu ɓe nyaami faa ɓe kaari. Taalibaaɓe ɓeen kawrunduri kedde ɗeen. Ɗe keewi kandeeje jeɗɗi.
38 Nyaamuɓe ɓeen wo worɓe ujunaaje nayo, ko waldaa e rewɓe e sukaaɓe.
39 Caggal Iisaa waynake yimɓe ɓeen, naati laana, yehi leydi Magadan.

16

No Farisa'en ŋaarorii kollee maande (Marku 8.11-13, Lukka 12.54-56)

1 Farisa'en e Saduki'en ngari to Iisaa faa ndaartindoo ɗum. Ɓe ŋaarii ɗum holla ɓe maande yuuroore dow kammu.
2 O jaabii ɓe, o wi'i:
—Si naange yanii kammu ina wojji fu, on mbi'an welan.
3 Fajiri du, si kammu ina wojji ina niɓɓi, on mbi'an yuwoonde toɓan. Oɗon mbaawi senndude alhaaliiji kammu, ammaa on mbaawaa senndude maandeeji wakkatiiji ɗiin!
4 Wo jamaanu bonɗo, tuunɗo filotoo holleede maande. Ammaa maande fuu o hollataake, si wanaa maande annabi Yuunusa ndeen.
Caggal ɗuum, o yoppi ɓe ɗoon, o dilli.

Haala rabilla Farisa'en e Saduki'en (Marku 8.14-21)

5 Nde taalibaaɓe ɓeen peyyitannoo maayo ngoon ndeen, tawi njeggitii yooɓaade buuru.
6 Iisaa wi'i ɓe:
—Kakkilee, ndeentee e rabilla Farisa'en e Saduki'en oon.
7 Taalibaaɓe ɓeen ina mbi'undura:
—Wo saabe ko en njooɓaaki buuru ɗuum waɗi imo wi'a ni.
8 Iisaa faami ko ɓe kaalata ɗuum, wi'i ɓe:
—Ɗume waɗi de oɗon kaalda hakkunde mooɗon haala njooɓaari buuru? Onon famɗuɓe hoolaare!
9 Yalla faa joonin on paamaay? Yalla on miccitaaki buuruuje joy ɗe peccanmi worɓe ujunaaje njoyo ɗeen, e kandeeje ɗe kebbinɗon kedde ɗeen?
10 Yalla on miccitaaki katin buuruuje jeɗɗi ɗe peccanmi worɓe ujunaaje nayo ɗeen, e kandeeje ɗe kebbinɗon kedde ɗeen?
11 Noy waɗi de on paamaay wanaa haala buuru kaalanammi on? Ndeentoɗon e rabilla Farisa'en e Saduki'en oon.
12 Ndeen taalibaaɓe ɓeen paami o wi'aay ɓe ndeentoo e ko yuufinta buuru ɗuum, ammaa ɓe ndeentoo e ko Farisa'en e Saduki'en njannginta ɗuum.

No Piyeer seedorii Iisaa woni Almasiihu (Marku 8.27-30, Lukka 9.18-21)

13 Iisaa yehi leydi Kaysariya Filipu. Toon o yami taalibaaɓe makko ɓeen, o wi'i:
—Moy yimɓe mbi'ata Ɓii Neɗɗo oon woni?
14 Ɓe njaabii, ɓe mbi'i:
—Woɓɓe ina mbi'a wo a Yaayaa lootoowo lootagal batisima. Woɓɓe du ina mbi'a wo a annabi Iliyaasa. Woɓɓe katin du ina mbi'a wo a annabi Yeremiya naa gooto e annabaaɓe ɓeen.
15 O wi'i ɓe:
—Onon le, moy mbi'oton ngonumi?
16 Simon Piyeer jaabii mo, wi'i:
—Wo a Almasiihu, Ɓii Laamɗo buurɗo oon.
17 Ndeen Iisaa wi'i mo:
—Barke woodanii maa, aan Simon ɓii Yuunusa. Sabo wanaa ɓii-Aadama anndini ma ɗum, wo Baaba am gonɗo dow kammuuli oon anndini ma ɗum.
18 Miin du, miɗo wi'e Piyeer (ɗum na fiirta «Hayre»). Dow hayre ndeen nyiɓammi kawrital am goonɗinɓe ngaal. Fay maayde e semmbe laakara fuu walaa ko waawi e maggal.
19 Mi hokkete cokitirɗe laamu Laamɗo: huunde fuu ko kaɗuɗaa dow leydi, haɗete dow kammu. Huunde fuu ko njaɓuɗaa dow leydi, jaɓete dow kammu.
20 Ndeen, Iisaa sappani taalibaaɓe muuɗum ɓeen taa kaalana fay gooto yalla kam woni Almasiihu.

No Iisaa sapporii maayde muuɗum e iirtagol muuɗum (Marku 8.31-33, Lukka 9.22)

21 Gilla wakkati oon, Iisaa fuɗɗi anndinde taalibaaɓe muuɗum ɓeen ina tilsani ɗum yaha Urusaliima. Toon mawɓe yimɓe e hooreeɓe almaami'en e jannginooɓe Tawreeta torran ɗum sanne, de ngaɗa waree. De nyannde tataɓerde ndeen o iirtoto.
22 Ndeen Piyeer toowtini mo de fuɗɗi felude mo e haalaaji makko ɗiin, wi'i:
—Wo Laamɗo reene Joomam! Ɗum hewtataako ma!

23 De Iisaa kaa yeeyii, wi'i Piyeer:
—Woɗɗam aan Seyɗaani! Aɗa fergina kam e laawol am, sabo miilooji maa ɗiin yuuraay to Laamɗo, wo to yimɓe ɗi yuuri!

No Iisaa jokkirtee
(Marku 8.34-9.1, Lukka 9.23-27)

24 Caggal ɗuum, o wi'i taalibaaɓe makko ɓeen:
—Muuyɗo jokkude kam fuu, sela ndaarude hoore muuɗum, hooya leggal muuɗum palaangal, jokka kam.*
25 Sabo muuyɗo dannude yonki muuɗum fu, mursan ki. Ammaa mursuɗo ki saabe am fu, heɓtan ki.
26 Ɗume heɓude adunaaru ndu fuu nafata neɗɗo, si mursii yonki muuɗum? Yalla ina woodi ko neɗɗo waawi hokkitirde faa danna yonki muuɗum naa?
27 Sabo Ɓii Neɗɗo oon wardan e maleyka'en muuɗum e ley teddeengal Baaba muuɗum. Wakkati oon, o barjoto mono fuu ko fotata e golle muuɗum.
28 Goonga kaalanammi on: yoga e wonɓe ɗo maayataa tawee nji'aay Ɓii Neɗɗo ina warda e laamu muuɗum.

17

No alhaali Iisaa waylitorii
(Marku 9.2-13, Lukka 9.28-36)

1 Balɗe jeegom caggal ɗuum, Iisaa yaadi e Piyeer e sakiraaɓe ɗiɗo Yaakuuba e Yuhanna, o toowtidi e muɓɓen dow waamnde toownde.
2 Ɗoon alhaali makko waylitii yeeso maɓɓe. Yeeso makko ina jalba hono naange, kaddule makko du ndawni far hono annoora.
3 Inan, Muusaa e Iliyaasa ɓangani ɓe, ina kaalda e makko.
4 Piyeer wi'i Iisaa:
—Joomam, gonal amin ɗo ina woodi. Si aɗa yiɗi fu, mi darnan hukumuuji tati: aan gooto, Muusaa gooto, Iliyaasa du gooto.
5 O tilaaki e haalude, faa ruulde jalboore suddi ɓe. Daande yuuri ley ruulde ndeen, wi'i:
—O woni Ɓiyam mo korsinmi, mo ceyortoomi. Kettindanee mo!
6 Nde taalibaaɓe ɓeen nannoo daande ndeen fu, kippi geese muɓɓen e leydi. Ɓe kuli sanne.
7 Iisaa ɓattitii, meemi ɓe, wi'i:
—Ummee, taa kulee.
8 Wakkati oon, ɓe ɓanti gite maɓɓe, de ɓe nji'aay fay gooto si wanaa Iisaa tan.
9 E ley ko ɓe njippotoo waamnde ndeen ɗuum, Iisaa sappani ɓe, wi'i:
—Taa kaalanee fay gooto ko nji'uɗon ɗuum faa wakkati nde Ɓii Neɗɗo ummitii e hakkunde maayɓe.
10 Caggal ɗuum, taalibaaɓe ɓeen yami mo, mbi'i:
—Ɗume waɗi de jannginooɓe Tawreeta ina mbi'a tilay annabi Iliyaasa artoo Almasiihu warude?
11 O jaabii ɓe, o wi'i:
—Goonga, Iliyaasa artoto warude, moyyintinoo huunde fuu.
12 Ammaa miɗo wi'a on: Iliyaasa warii faa faltake, de ɓe annditaay ɗum, ɓe ngollii ɗum ko ɓe muuyi fuu. Hono noon ɓe torrirta Ɓii Neɗɗo oon du.
13 Ndeen taalibaaɓe ɓeen paami wo haala Yaayaa lootoowo lootagal batisima o haalanta ɗum'en.

No Iisaa selliniri suka gonduɗo e ginnaaru
(Marku 9.14-29, Lukka 9.37-43)

14 Nde ɓe ngartunoo to jamaa oon ndeen, gorko gomma ɓattitii mo, hofii yeeso makko,
15 wi'i:
—Joomam, yurma ɓiyam gorko! O dabidabiyaajo, imo tampi sanne. Wakkatiiji keewɗi imo saama e yiite naa e ndiyam.
16 Mi yaarii mo to taalibaaɓe maaɗa de ɓe kunngii dannude mo.
17 Iisaa ɓattitii, wi'i:
—Hey yimɓe jamaanu bonɗo mo walaa goonɗinal! Faa ndey ngondammi e mooɗon? Faa ndey keddotoomi munyande on? Ngaddanee kam suka o ɗo!
18 O sappani ginnaaru nduun e semmbe. Ndu yalti suka oon. Wakkati oon ni, suka oon daɗi.
19 Caggal ɗuum, taalibaaɓe ɓeen toowtidi e makko, yami mo, mbi'i:
—Ɗume waɗi de min kunngii riiwude ginnaaru nduun?
20 Iisaa jaabii ɓe, wi'i:
—Saabe oɗon pamɗi goonɗinal waɗi ɗum. Goonga kaalanammi on: si

* **16:24** Ndaaree Matta 10.38.

goondinal moodon fotii fay no gabbel lekki mutaari ni, si on mbi'ii waamnde nde: «Ɓuw do, njahaa to», nde ɓuwan. Fay huunde on kunngataako wadude. [
21 *]

No Iisaa sapporii katin maayde muudum e iirtagol muudum
(Marku 9.30-32, Lukka 9.43-45)

22 Caggal duum, Iisaa e taalibaaɓe muudum kawri katin ley leydi Galili. Iisaa wi'i ɓe:
—Ɓii Neddo wattete e juude yimɓe.
23 Ɓe mbaran dum, de nyannde tataɓerde ndeen iirtoto.
Haala kaan metti taalibaaɓe ɓeen sanne.

Haala yoɓugol lampo suudu dewal mawndu

24 Nde Iisaa e taalibaaɓe mum njottinoo Kafarnahum ndeen, nanngooɓe lampo suudu dewal mawndu ɓeen ɓattii Piyeer, mbi'i dum:
—Yalla moodibbo moodon oon yoɓataa lampo suudu dewal mawndu naa?
25 Piyeer jaabii, wi'i:
—Imo yoɓa.
Ko Piyeer naati suudu nduun duum, fadde muudum heɓude haala, Iisaa wi'i:
—Simon, dume miilidaa? Kaanankooɓe adunaaru ɓeen, moy ɓe ndoonyata? Moy ɓe njomnotoo lampo? Ɓiɓɓe laamu naa weerɓe?
26 Piyeer jaabii, wi'i:
—Wo weerɓe.
Iisaa wi'i mo:
—Ndelle, ɓiɓɓe laamu ɓeen wo rimɓe, njoɓataa.
27 Ammaa, en njidaa mettinde ɓerde yimɓe ɓeen. Yahu to maayo toon, paddaa jammbuure maa e ley ndiyam daam. Liingu ngu artidaa nanngude fu, njaltinaa dum. Si a omtii hunnduko mum, a tawan toon mbuudu cardi kiɓɓinoowu lampo meeden. Ittaa dum, njoɓanowaa en, enen didо.

18

Haala ɓurdo teddude ley laamu Laamdo
(Marku 9. 33-37, Lukka 9.46-48)

1 Wakkati oon, taalibaaɓe ɓeen ɓattitii Iisaa, ɓami dum, mbi'i:
—Moy ɓuri teddude ley laamu Laamdo?
2 Iisaa noddi cukalel, darni ngel yeeso maɓɓe,
3 wi'i:
— Goonga kaalanammi on: sini on mbaylitaaki faa nanndon e cukaloy, on naatataa ley laamu Laamdo.
4 Leeyindo hoorem faa nanndi e cukalel ngel, kam woni ɓurdo teddude ley laamu Laamdo.
5 Neddo fuu jaɓɓiido cukalel gootel hono ngel e innde am, wo miin jaɓɓii.

Haala ko luttinta yimɓe
(Marku 9.42-48, Lukka 17.1-2)

6 —Neddo fuu luttindo gootel e cukaloy goondinkoy kam koy, ko ɓuri moyyande joomum hayre teddunde haɓɓee e daande mum, yoolee ley to ɓuri luggude e maayo manngo.
7 Bone woodanii adunaaru ndu saabe kulle luttinooje yimɓe deen! Tilay kulle deen ngada, ammaa bone woodanii laatiido sabaabu majje!
8 Si tawii junngo maa naa koyngal maa luttinte, tayaa dum, paddaa. Naatidaa e junngo wooto naa koyngal gootal ley nguurndam nduumiidam ɓuri moyyande ma diina faddeede e yiite duumiinge tawee a kiɓɓudo.
9 Si tawii yitere maa luttinte, ittu nde, paddaa. Sabo naataa nguurndam nduumiidam a dokko, ɓuri moyyande ma diina paddeda e yiite jahannama a kiɓɓudo.

Banndol haala mbaalu lallungu
(Lukka 15.3-7)

10 —Ndeentee e yawude fay gootel e cukaloy koy. Sabo mido wi'a on: maleyka'en makkoy wonɓe dow kammuuli ɓeen, wakkati fuu ina ngoni yeeso Baaba am gondo dow kammuuli oon, ina nji'a dum. [
11 *]
12 Ɗume miilotodon? Si neddo ina jogii baali hemre de ngootu lalli, wanaa yoppan capande jeenay e jeenay diin ley ferro, de filowoo majjungu nguun naa?

* **17:21** E dereeji ɓooydi, goddi ina ɓeyda aaya 21: Ammaa iri ginnaaru nduun riiwirtaake si wanaa du'aare e suumayeere. * **18:11** E dereeji ɓooydi, goddi ina ɓeyda aaya 11: Sabo hisinde lalluɓe waddi Ɓii Neddo oon.

13 Goonga kaalanammi on: si o yiitii ngu,
o seyorto ngu faa ɓura capanɗe jeenay e
jeenay ɗi lallaay ɗiin.
14 Hono noon Baaba moodon gondo dow
kammuuli oon du yiɗiraa fay gootel e
cukaloy koy majja.

Haala yaafundurgol hakkunde sakiraaɓe
(Lukka 17.3)

15 —Si sakiike maa toonyake ma, njahaa
to muuɗum kollitaa ɗum toonya muuɗum
oon tawee onon ɗiɗo tan. Si o jaɓanii ma, a
hewtii sakiike maa.
16 Ammaa si o jaɓaay, njaadaa e neɗɗo
gooto naa yimɓe ɗiɗo, hono no Binndi ɗiin
mbiiri: «haala fuu daroo dow seedaaku
yimɓe ɗiɗo naa tato.»
17 Si o jaɓanaay ma, kaalanaa ɗum
kawrital goondinɓe ngaal. Si o salake
jaɓande kawrital goondinɓe ngaal, njo-
goroɗaa mo keefeero naa nanngoowo
lampo.
18 Goonga kaalanammi on: huunde fuu
ko kaɗuɗon dow leydi, haɗete dow kammu.
Huunde fuu ko njaɓuɗon dow leydi, jaɓete
dow kammu.
19 Miɗo haalana on katin: si ɗiɗo moodon
ndewrii ley adunaaru ga dow ko ŋaarotoo
Laamɗo fuu, Baaba am gondo dow kam-
muuli waɗanan on ko ŋaariɗon ɗuum.
20 Sabo nde ɗiɗo naa tato kawriti e innde
am fuu, miin du, miɗo woni hakkunde
muɓɓen ɗoon.

Banndol haala golloowo caliiɗo yaafaade

21 Ndeen Piyeer ɓattitii Iisaa, yami ɗum:
—Joomam, si banndam toonyake kam fu,
kile foti kaanumi yaafaade ɗum? Yalla kile
jeɗɗi naa?
22 Iisaa jaabii mo, wi'i:
—Mi wi'aay ma kile jeɗɗi tan. Njaafoɗaa
ɗum kile capanɗe jeɗɗi faa nde jeɗɗi.
23 Iisaa ɓeydi wi'i:
—Inan no laamu Laamɗo nanndi: wo
hono kaananke gooto anniyiiɗo yamtude
gollooɓe muuɗum nyamaande.
24 Nde o fuɗɗunoo yamtude fu, o wad-
danaa golloowo gooto mo o rewata miliy-
ooji.
25 Gorko oon walaa ceede ko yoɓa mo.
Ɗum le, kaananke oon yamiri o sonnee,
kanko e deekiiko e sukaaɓe makko e ko o
jogii fuu, faa yoɓa nyamaande ndeen.
26 Golloowo oon hippii yeeso kaananke
oon, nyaagii ɗum, wi'i: «Munyanam, mi
yoɓete fuu!»
27 Kaananke oon yurmii mo, yaafanii mo
nyamaande ndeen, yoppi mo o dilli.
28 Golloowo oon yalti, hawri e golli-
doowo muuɗum joganiiɗo ɗum ceede
seeɗa. O nanngi ɗum daande, imo ɗeɗɗa,
o wi'i: «Yoɓam ceede am!»
29 Gollidoowo makko oon hippii e leydi,
nyaagii mo, wi'i: «Munyanam, mi yoɓete!»
30 Ammaa o jaɓaay. O uddowi ɗum e
kasu, faa ɗo yoɓi nyamaande ndeen fuu.
31 Nde gollooɓe heddiiɓe ɓeen nji'unoo
ɗum ndeen, mettaa sanne, njehi
kaalanowi ɗum kaananke oon.
32 Ndeen, kaananke oon noddi golloowo
oon, wi'i ɗum: «A golloowo bondo! Nde
nyaaginoɗaa kam ndeen, mi yaafanake ma
ko ndewanmaami ɗuum fuu.
33 Aan du, a haanaano yurmaade jaado
maa oon hono no njurmorimaami ni naa?»
34 Kaananke oon tikki sanne, watti mo e
juuɗe jukkotooɓe, faa ɗo o yoɓi nyamaande
ndeen faa laaɓi.
Iisaa ɓeydi, wi'i:
35 —Hono noon Baaba am gondo dow
kammu oon waɗata neɗɗo fuu e moodon
mo yaaforaaki sakiike mum ɓernde
laaɓunde.

19

Haala ko Iisaa tindini dow ceergal
(Marku 10.1-12)

1 Nde Iisaa tilinoo e waajuuji ɗiin ndeen,
dilli Galili yehi leydi Yahuudiya, caggal
gooruwol Urdun.
2 Yimɓe heewɓe njokki mo. O danni toon
nyawɓe muɓɓen.
3 Farisa'en woɓɓe ngari to makko faa
ndaartindoo mo, yami mo:
—Yalla ina daganii gorko seerude
deekum e sabaabu tawaaɗo fuu naa?
4 O jaabii, o wi'i:
—Yalla on njanngaay ko Binndi ɗiin
mbi'i? E fuɗɗoode Laamɗo tagii ɓe, waɗii
ɓe gorko e debbo.
5 O wi'i: «Ɗum saabii de gorko yop-
pan inna mum e bammum, nanngundura

e deekum, ɓe ɗiɗo fuu ɓe laatoo neɗɗo gooto.»*
6 Nii woni ɓe nganaa ɗiɗo katin, ɓe ɓanndu wooturu. Ndelle, taa neɗɗo sennda ko Laamɗo hawrunduri.
7 Ɓe yami mo, ɓe mbi'i:
—Ndelle ko waɗi de Muusaa yamiri gorko hokka deekum talkuru ceergal si na seera ɗum?
8 O jaabii ɓe, o wi'i:
—Wo saabe on yoorɓe ɓerɗe, ɗuum waɗi de Muusaa hokki on laawol ceeron rewɓe mooɗon. Ammaa ley fuɗɗoode, wanaa noon worrunoo.
9 Miɗo wi'a on: si neɗɗo seerii deekum de wanaa saabe jeenu, si ɓaŋii debbo goɗɗo fu, jeenii.
10 Taalibaaɓe makko ɓeen mbi'i mo:
—Si wo nii hakkunde gorko e deekum worri, tawee neɗɗo ɓaŋaay ɗuum ɓuri wooɗude.
11 Iisaa jaabii ɓe, wi'i:
—Wanaa yimɓe fuu mbaawi jaɓude haala ka, sanaa ɓe Laamɗo hokki baawɗe majjum.
12 Daliiliiji kaɗooji worɓe ɓaŋude ina ngoodi. Sabo woɓɓe ndimaama wo waatoraaɓe. Woɓɓe wo soortaaɓe. Woɓɓe du, kam'en kaɗi ko'e muɓɓen ɓaŋude faa ngollana laamu Laamɗo. Neɗɗo fuu jardiiɗo tindinoore ndeen, waɗa nde!

No Iisaa barkiniri cukaloy (Marku 10.13-16, Lukka 18.15-17)

13 Caggal ɗuum, woɓɓe ngaddi cukaloy to Iisaa faa yowa juuɗe muuɗum dow makkoy, de du'anoo koy. Ammaa taalibaaɓe ɓeen ndukani yimɓe ɓeen.
14 Ndeen Iisaa wi'i:
—Accee cukaloy koy ngara to am. Taa kaɗee koy, sabo wo nannduɓe e makkoy ɓeen njeyi laamu Laamɗo.
15 O yowi junngo makko dow makkoy, o barkini koy. Ndeen o dilli ɗoon.

Haala jokolle jom jawdi (Marku 10.17-31, Lukka 18.18-30)

16 Gorko gomma ɓattitii Iisaa, yami ɗum, wi'i:
—Moodibbo, huunde lobbere ndeye kaanumi waɗude faa mi heɓa nguurndam nduumiiɗam?
17 Iisaa wi'i mo:
—Ko waɗi de lamndiɗaa kam dow huunde lobbere? Laamɗo tan woni lobbo! Si aɗa yiɗi naatude e nguurndam, jokku jamirooje.
18 Gorko oon yami Iisaa, wi'i:
—Jamirooje ɗeye njokkammi?
Iisaa jaabii, wi'i:
—Taa waɗu war-hoore, taa jeenu, taa wujju, taa seeda fewre,
19 teddin inna maa e bammaa, njiɗiraa gondo maa no njiɗirɗaa hoore maa ni.
20 Suka jokolle oon wi'i mo:
—Miɗo haybi ɗum fuu. Ɗume heddii katin?
21 Iisaa wi'i mo:
—Si aɗa yiɗi hiɓɓude, yahu sonnoy ko njogiɗaa fuu, kokkaa ceede ɗeen talkaaɓe. Ndeen a heɓan mbarjaari dow kammu. De ngaraa, njokkaa kam.
22 Nde suka jokolle oon nannoo haalaaji ɗiin ndeen, dillidi e mettorgal, sabo wo jom jawdi sanne.
23 Ndeen, Iisaa wi'i taalibaaɓe muuɗum ɓeen:
—Goonga kaalanammi on: naatugol jom jawdi ley laamu Laamɗo ina tiiɗi!
24 Miɗo haalana on du: ngeelooba naata wudde battal ɓuri hoyude diina jom jawdi naata laamu Laamɗo.
25 Nde taalibaaɓe ɓeen nannoo haala kaan ndeen, ɗum haaynii ɗum'en sanne. Iɓe mbi'a:
—Ndelle, moy woni kisoowo?
26 O ndaari ɓe, o wi'i:
—Yimɓe mbaawanaa ɗum, ammaa walaa fuu ko Laamɗo waawanaa.
27 Piyeer hooyi haala, wi'i mo:
—Minen, min njoppii fuu, min njokkii ma. Ɗume min keɓoyta?
28 Iisaa wi'i ɓe:
—Goonga kaalanammi on: si Ɓii Neɗɗo oon jooɗake e jooɗorgal laamu muuɗum teddungal ley adunaaru heyru, onon sappo e ɗiɗo jokkuɓe kam ɓee du, on njooɗoto dow jooɗorɗe laamu, caroɗon lenyi Israa'iila sappo e ɗiɗi ɗiin.
29 Neɗɗo fuu joppuɗo suudu mum, naa sakiraaɓe mum worɓe e rewɓe, naa inna mum, naa bammum, naa sukaaɓe mum, naa gese mum saabe am fu, heɓan ko ɓuri

* **19:5** Fuɗɗoode 2.24.

ɗum kile hemre, katin du heɓan nguurndam nduumiiɗam.
30 Ammaa ardiiɓe heewɓe laatoto gaɗaaɓe. Gaɗaaɓe heewɓe du laatoto ardiiɓe.

20

Banndol haala gollooɓe ley ngesa cabiije

1 —Inan no laamu Laamɗo nanndi: wo hono jom ngesa cabiije jaltuɗo gilla fajiri faa hooya gollooɓe ngolla ngesa muuɗum cabiije.
2 O heɓi gollooɓe, o rewri e muɓɓen njobdi nyalooma, mbuuɗu cardi hono no woowri noon. O yaari ɓe ngesa makko.
3 Wakkati nyawlal naange, o yalti katin. O yi'i woɓɓe ley luumo ɓe ngalaa golle.
4 O wi'i ɓe: «Njehee onon du ngollowon to ngesa am cabiije toon. Mi yoɓan on ko haani yoɓeede.»
5 Ɓeen du njehi toon. Jom ngesa oon yalti, waɗi noon katin hakkunde naange e caggal sallifana.
6 Caggal ɗuum, o yalti katin wakkati laasara. O tawi woɓɓe ina keddii to luumo toon. O wi'i ɗum'en: «Ɗume waɗi de nyalluɗon ɗo on ngollaay fay huunde?»
7 Ɓe njaabii mo, ɓe mbi'i: «Fay gooto hooyaay min golle.» O wi'i ɓe: «Njehee onon du ngollowon to ngesa am cabiije ngaan.»
8 Nde hiirnoo fu, jom ngesa oon wi'i howruujo mum oon: «Noddu gollooɓe ɓeen de njoɓaa ɗum'en. Artoroɗaa sakitiiɓe waddeede ɓeen, de cakitoroɗaa artiiɓe ɓeen.»
9 Waddaaɓe laasara ɓeen ngari, mono e muɓɓen fuu hokkaa mbuuɗu cardi.
10 Artinooɓe ɓeen du ngari, cikki njoɓete ko ɓuri ɗum. Ammaa kam'en du, mono e muɓɓen fuu hokkaa mbuuɗu cardi.
11 Nde ɓe njoɓanoo ɗum ndeen, iɓe ŋurŋurta jom ngesa oon.
12 Iɓe mbi'a: «Ɓee ɗo seeɗa tan ngolli, de ɓe ponndaama e amin njobdi. Minen kaa, wo min nyallu, miɗen ngolla ley naange wulnge!»
13 Jom ngesa oon jaabii gooto maɓɓe, wi'i: «Neɗɗo am, mi waɗaay ma fuu ko boni. Wanaa en ndewrii mi hooyire mbuuɗu cardi nyalooma naa?
14 Ndelle, jaɓu njobdi maa, njahaa. Mi muuyii hokkude cakitiiɗo oon ko kokkumaami ɗuum.
15 Wanaa ko weli kam ngaɗammi ceede am naa? Naa a hirii saabe moyyere am?»
16 Iisaa wi'i:
—Hono nii gaɗaaɓe laatorto ardiiɓe, ardiiɓe du laatoto gaɗaaɓe.

No Iisaa sapporii tataɓerde maayde muuɗum e iirtagol muuɗum
(Marku 10.32-34, Lukka 18.31-34)

17 Iisaa e taalibaaɓe sappo e ɗiɗo ɓeen ina yeeŋa, ina njaha Urusaliima. E laawol ngool, Iisaa toowtini ɓe feere, wi'i:
18 —Inani eɗen njaha Urusaliima. Ɗoon Ɓii Neɗɗo wattetee e juuɗe hooreeɓe almaami'en e jannginooɓe Tawreeta. Ɓe caroo mo sariya maayde.
19 Ɓe ngatta mo e juuɗe yimɓe ɓe nganaa Alhuudiya'en. Kam'en du njalnoroo mo, piya mo dorri, tonta mo e leggal palaangal faa o maaya. De nyannde tataɓerde ndeen o iirtoto.

No Inna Yaakuuba e Yuhanna nyaagorii Iisaa
(Marku 10.35-45)

20 Ndeen, inna ɓiɓɓe Jebede ɓattini sukaaɓe muuɗum Iisaa. O sujidi yeeso Iisaa faa o ŋaaroo ɗum huunde.
21 Iisaa wi'i mo:
—Ɗume njiɗɗaa?
Debbo oon jaabii mo, wi'i:
—Miɗo yiɗi ngaɗaa faa ɓiɓɓe am worɓe ɗiɗo ɓe njooɗoo ɗakkol maa ley laamu maa, gooto gere nyaamo maa, gooto du gere nano maa.
22 Iisaa jaabii, wi'i:
—On anndaa ko ŋaarotoɗon. Yalla oɗon mbaawi yardude horde mettunde nde njardammi ndeen naa?
Ɓe njaabii mo, ɓe mbi'i:
—Miɗen mbaawi.
23 O wi'i ɓe:
—Goonga, on njardan nde. Ammaa jooɗaade gere nyaamo am naa nano am, wanaa miin yamirta ɗum. Jooɗorɗe ɗeen, wo ɓe Baaba am moyyinani ɓeen njeyi.
24 Nde taalibaaɓe sappo heddiiɓe ɓeen nannoo ɗum ndeen, ɓernani sakiraaɓe ɗiɗo ɓeen.
25 Ndeen Iisaa noddi ɓe fuu, wi'i ɓe:

—Oɗon anndi laamiiɓe leyɗe adunaaru ina laamorii ɗum'en doole. Mawɓe ɓeen du ina kolla yimɓe ɓeen baawɗe.
26 Onon kaa, ɗum waɗataa hakkunde mooɗon. Jiɗɗo laataade tedduɗo hakkunde mooɗon fuu, ina haani laataade golloowo mooɗon.
27 Katin du, jiɗɗo ardaade e mooɗon fuu, ina haani laataade maccuɗo mooɗon.
28 Noon du, Ɓii Neɗɗo waraay faa gollanee, ammaa warii faa gollana yimɓe, de hokka yonki muuɗum faa laatoo coottitaari ndimɗinoori heewɓe.

No Iisaa selliniri wumɓe ɗiɗo
(Marku 10.46-52, Lukka 18.35-43)

29 Nde Iisaa e taalibaaɓe muuɗum njaltannoo Yeriko ndeen, jamaa keewɗo jokki ɗum.
30 Wumɓe ɗiɗo ina njooɗii e sera laawol ngool. Ɓe nani Iisaa ina faltoo, de ɓe puɗɗi yeewnaade, iɓe mbi'a:
—Taan Daawda, yurma min!
31 Jamaa oon jawani ɓe, wi'i ɓe ndeyyinoo. Ammaa ɓe ɓeydi yeewnaade iɓe mbi'a:
—Joomii amin, taan Daawda, yurma min!
32 Iisaa darii, noddi ɓe, wi'i:
—Ɗume njiɗuɗon mi waɗana on?
33 Ɓe njaabii mo, ɓe mbi'i:
—Joomii amin, min mbumta.
34 Iisaa yurmii ɓe, meemi gite maɓɓe. Wakkati oon pay, ɓe mbumti. Ndeen ɓe njokki ɗum.

21

No Iisaa naatiri Urusaliima
(Marku 11.1-11, Lukka 19.28-40, Yuhanna 12.12-19)

1 Ko Iisaa e taalibaaɓe muuɗum ɓadii Urusaliima ɗuum, njottii Baytifaaji dow waamnde wi'eteende Jaytun. Iisaa nuli taalibaaɓe ɗiɗo,
2 wi'i ɓe:
—Njehee naatowee ngalluure wonnde yeeso mooɗon ndeen. Nde njottiɗon fu, on tawan toon araawa e mola muuɗum ina kaɓɓii. Kaɓɓiton ɗi, ngaddanon kam.
3 Si won ko goɗɗo yami on e majjum, njaaboɗon ɗum joomii amin ina haajaa ɗi, de nultiran ɗi law.
4 Ɗum waɗi faa ko annabaajo haalnoo ɗuum tabita nde wi'unoo:
5 «Mbi'ee yimɓe ngalluure Siyona:
Ndaaree, inan kaananke mooɗon ina wara to mooɗon,
ina leeyinkinii, ina waɗɗii mola,
ɓii mbaɗɗeteenga.»*
6 Wakkati oon, taalibaaɓe ɓeen njehi ngaɗowi ko Iisaa yamiri ɗum'en.
7 Ɓe ngaddi araawa ngaan e mola muuɗum. Ɓe njowi e majji saayaaji maɓɓe, de Iisaa waɗɗii.
8 Ko ɓuri heewude e jamaa oon weerti saayaaji muɓɓen dow laawol. Woɓɓe kelti licce leɗɗe, mbeerti ɗe dow laawol ngool.
9 Jama'aaje gonɗe yeeso Iisaa ɗeen e jokkuɗe caggal makko fuu ina ilina, ina mbi'a:
—Jettooje ngoodanii Taan Daawda! Barke woodanii garɗo e dow innde Joomiraaɗo!† Jettooje ngoodanii Laamɗo faa dow kammuuli!
10 Nde o naatunoo Urusaliima fu, ngalluure ndeen fuu iirii, na saaya. Iɓe mbi'a:
—Gorko o wo moy?
11 Jamaa oon jaabii:
—Wo annabi Iisaa, yuuruɗo Nasaraatu ley leydi Galili.

No Iisaa riiwri luumotooɓe ley suudu dewal mawndu
(Marku 11.15-19, Lukka 19.45-48, Yuhanna 2.13-22)

12 Iisaa naati taliyaare suudu dewal mawndu nduun. Ɗoon o riiwi soodooɓe e soottooɓe wonɓe ley toon fuu. O liɓi taabaaje weccooɓe ceede e jooɗorɗe soottooɓe buugaali.
13 Ndeen o wi'i ɓe:
—Ley Binndi ɗiin Laamɗo wi'i: «Suudu am inndirte suudu waɗirdu du'aare.»
Iisaa ɓeydi, wi'i:
—Onon kaa, oɗon ngaɗa ndu «suuɗirdu yanooɓe!»‡
14 Wumɓe e bonnguuɓe ngari to makko e ley suudu dewal mawndu nduun, de o danni ɗum'en.
15 Hooreeɓe almaami'en e jannginooɓe Tawreeta ɓeen nji'ii kulle kaayniiɗe ɗe o waɗata. Ɓe nani du sukaaɓe ina ilina e ley suudu dewal mawndu ina mbi'a:

* **21:5** Jakariyaa 9.9. † **21:9** Jabuura 118.25-26. ‡ **21:13** Esaaya 56.7, Yeremiya 7.11.

—Jettooje ngoodanii Taan Daawda!
Ɗum fuu ɗum metti ɓe.
16 Ɓe mbi'i Iisaa:
—A nanii ko cukaloy koy mbi'ata ɗuum naa?
O wi'i ɓe:
—Mi nanii. Yalla abada on janngaay ɗum ɗo:
«A waɗii faa kunnduɗe sukaaɓe famarɓe e musinooɓe ina njette»?§
17 Caggal ɗuum, o seedi e maɓɓe. O yalti ngalluure ndeen, o yehi Baytaniya, o waalowi toon.

No Iisaa huɗiri yibbi (Marku 11.12-14, 20-24)

18 Gilla fajiri Iisaa ina yeccoo ngalluure toon, tawi ina yolbi.
19 O haynii yibbi e sera laawol, o fanti ki. Ammaa o tawraay ki faa'e si wanaa haako. Wakkati oon, o wi'i ki:
—Taa a rimu abada katin!
Wakkati oon pay, yibbi kiin yoori koloŋ.
20 Nde taalibaaɓe ɓeen nji'unoo ɗum fu, ɗum haaynii ɗum'en. Ɓe yami Iisaa, ɓe mbi'i:
—Noy waɗi de yibbi ki yoordi wakkati gooto ni?
21 Iisaa jaabii ɓe, wi'i:
—Goonga kaalanammi on: si oɗon ngoondini on cikkitiraay fu, on ngaɗan ko ɓuri ko ngaɗumi yibbi ki ɗuum. On mbaawan wi'ude fay waamnde nde: «Ɗoofa, saamoy ley maayo», de laatoroo noon.
22 Si oɗon ngoondini, ko ŋaariɗon e ley du'aare fuu on keɓan ɗum.

Yamol dow toy baawɗe Iisaa yuuri (Marku 11.27-33, Lukka 20.1-8)

23 Iisaa naati suudu dewal mawndu nduun. Nde o waajotonoo ndeen, hooreeɓe almaami'en e mawɓe Alhu-udiyankooɓe ɓeen ɓattii mo, yami, mbi'i:
—Laamu nguye hokki ma baawɗe gollude ko ngollataa ɗum? Moy hokki ma laawol ngollaa ɗum?
24 Iisaa jaabii ɓe, wi'i:
—Miin du, huunde wootere tan yamammi on. Si on njaabake kam, mi haalanan on kokkuɗo kam laawol mi golla ko ngollammi ɗuum.
25 Toy lootagal batisima Yaayaa ngaal yuuri? To Laamɗo naa to yimɓe?
Ndeen heddii iɓe ndawrida hakkunde maɓɓe, iɓe mbi'a:
—Si en mbi'ii to Laamɗo fu, o yaman en ko waɗi de en ngoondinaay Yaayaa?
26 Ammaa si en mbi'ii to yimɓe, kulen ko jamaa o waɗata en, sabo yimɓe ɓeen fuu ina njogorii Yaayaa wo annabaajo.
27 Ɓe njaabii Iisaa, ɓe mbi'i:
—Min anndaa.
Iisaa du jaabii ɓe, wi'i:
—Haya miin du, mi haalantaa on baawɗe ɗeye ngollirammi ko ngollammi ɗuum.

Banndol haala sakiraaɓe ɗiɗo

28 Iisaa ɓeydi wi'i:
—Ɗume miilotoɗon e banndol ngol: gorko gomma ina joginoo ɓiɓɓe worɓe ɗiɗo. O ɓattitii arandeejo oon, o wi'i ɗum: «Ɓinngel am, yahu golloy hannden to ngesa cabiije toon.»
29 Ɓiɗɗo oon jaabii, wi'i yahataa. Ammaa caggal ɗuum, mimsiti yehi.
30 Baabiiwo oon ɓattitii ɗiɗaɓo oon, wi'i ɗum ko wi'unoo arandeejo oon ɗuum. Oon kaa jaabii, wi'i: «Woodi Baaba», ammaa yahaay.
31 Moy e maɓɓe waɗi ko bammum muuyi ɗuum?
Ɓe njaabii, ɓe mbi'i:
—Arandeejo oon.
Ndeen, Iisaa wi'i ɓe:
—Goonga kaalanammi on: nanngooɓe lampo e rewɓe woykuruuɓe ɓeen artoyto on naatude e laamu Laamɗo.
32 Sabo Yaayaa warii to mooɗon, hollii on laawol fonnditaare, de on ngoondinaay ɗum. Ammaa nanngooɓe lampo e rewɓe woykuruuɓe ɓeen ngoondinii mo. Fay nde njiinoɗon ɗum ndeen, on mimsitaay ngoondinɗon ɗum.

Banndol haala remooɓe bonɓe (Marku 12.1-12, Lukka 20.9-19)

33 —Kettindee banndol gonngol: neɗɗo gomma darni ngesa cabiije, fiiltini nga hoggo, wasi luggere ɓoosirde cabijam. O nyiɓi suudu toowndu faa o haynoo ko warata e ngesa ngaan. Caggal ɗuum, o halfini nga remooɓe, de o waɗi jahaangal.

§ **21:16** Jabuura 8.3.

34 Faa ɓoreede cabiije yottii, de o neli gollooɓe makko to remooɓe ɓeen toon,
ɓe ngaddanowa mo ngeɗu makko e ɓiɓɓe
cabiije ɗeen.
35 Ammaa remooɓe ɓeen nanngi gol-
looɓe makko ɓeen, piyi gooto, mbari gooto,
limni gooto kaayɛ.
36 Jom ngesa oon neli e maɓɓe gollooɓe
ɓurɓe arandeeɓe ɓeen heewude. Remooɓe
ɓeen ngaɗi ɓe no ngaɗunoo arandeeɓe ɓeen
noon.
37 De sakitii o neli ɓiyiiko gorko to maɓɓe,
o wi'i: «Ɓe njaagoto ɓiyam oon.»
38 Ammaa nde remooɓe ɓeen nji'unoo
ɓiyiiko oon ndeen, mbi'unduri hakkunde
muɓɓen «O woni donoowo hoggo ngo. Nga-
ree mbaren mo, keddoroɗen ngesa nga!»
39 Wakkati oon, ɓe nanngi mo, ɓe paɗɗi
mo to gaɗa ngesa toon, ɓe mbari mo.
40 Joonin le, si jom ngesa cabiije oon
warii, noy o waɗata remooɓe ɓeen?
41 Ɓe njaabii mo, ɓe mbi'i:
—O halkiran bonɓe ɓeen no boniri. O
halfinan ngesa ngaan remooɓe woɓɓe
hokkooɓe mo ngeɗu makko e ɓiɓɓe magga
wakkati nga ɓoraa.
42 Caggal ɗuum, Iisaa wi'i ɓe:
—Yalla on njanngaay ko winndaa ley
Binndi ɗiin ɗuum naa?
«Hayre nde nyiɓooɓe ɓeen calii ndeen,
wo kayre laatii hoore nyimngo ngoon.
Ɗum wo golle Joomiraaɗo,
wo ɗum haaynde e jiiɗe meeɗen!»*
43 Saabe ɗum, miɗo wi'a on: laamu Laamɗo
ittete e mooɗon, hokkee yimɓe waɗooɓe ko
haani e maggu.
44 Caamuɗo dow hayre ndeen fuu, helan.
Mo nde saami dow muuɗum du, ɗiggan.
45 Nde hooreeɓe almaami'en e Farisa'en
ɓeen nannoo banndi makko ɗiin, paamii
wo kabaaru muɓɓen o banndi.
46 Iɓe piloo no ɓe nanngira mo, ammaa ɓe
kulii yimɓe, sabo yimɓe ɓeen ina njogorii
mo annabaajo.

22

Banndol haala nyaamdu ɓangal (Lukka 14.15-24)

1 Iisaa banndani ɓe katin, wi'i ɓe:
2 —Inan no laamu Laamɗo nanndi: wo
hono kaananke ɓaŋnoowo ɓiyum gorko,
waɗani ɗum neema ɓangal.
3 O neli maccuɓe makko noddowa yimɓe
ɓangal ngaal, ammaa noddaaɓe ɓeen calii
warude.
4 O neli katin maccuɓe woɓɓe, o wi'i
ɗum'en: «Mbi'ee noddaaɓe ɓeen nyaamdu
nduun moyyinaama faa wooɗi. Mi hirsii
ga'i e nyalbi paydi. Fuu segilaama. Ɓe
ngara, ɓe nootoo weltaare ɓangal nde.»
5 Ammaa noddaaɓe ɓeen kiisaaki mo,
naati haajuuji muɓɓen: o yehi ndaaroyde
ngesa muuɗum, o du luumooji muuɗum.
6 Heddiiɓe ɓeen nanngi maccuɓe ɓeen,
torri ɓe, mbari ɓe.
7 Kaananke oon tikki, neli sordaasiiɓe
muuɗum mbarowi waruɓe nulaaɓe ɓeen,
mbuli wuro muɓɓen.
8 Caggal ɗuum, o wi'i maccuɓe
makko ɓeen: «Nyaamdu ɓangal nduun
moyyinaama, ammaa noddaaɓe ɓeen kaan-
daa e nyaamude ndu.
9 Ɗum le, njehee dow laabi mawɗi ɗiin,
noddon neɗɗo fuu mo kawruɗon wara
nyaama nyaamdu ɓangal ndu.»
10 Maccuɓe ɓeen njehi dow laabi ɗiin,
noddi yimɓe ɓe kawri toon fuu gilla e
bonɓe faa e moyyuɓe faa galle jom ɓangal
oon heewi yimɓe.
11 Nde kaananke oon naatunoo faa
ndaara noddaaɓe ɓeen ndeen, o haynii
gorko mo ɓornaaki kaddule ɓangal ngaal.
12 O wi'i ɗum: «Neɗɗo am, noy naatirɗaa
ɗo tawi a ɓornaaki kaddule ɓangal?» De
oon deyyinii.
13 Ndeen, kaananke oon wi'i gollooɓe
ɓeen: «Kaɓɓee juuɗe makko e koyɗe makko,
paɗɗon mo e ley nimre yaasin ndeen. Toon
bojji e ŋeryundurde nyiiyɛ ngoni.»
14 Iisaa heddii na wi'a:
—Noddaaɓe ina keewi ammaa suɓaaɓe
ina pamɗi.

Haala yoɓugol lampo (Marku 12.13-17, Lukka 20.20-26)

15 Farisa'en njehi ndawridowi no nan-
ngira Iisaa e ley haala muuɗum.
16 Ɓe neli yoga e taalibaaɓe maɓɓe e
jokkuɓe Hirudus to Iisaa. Nulaaɓe ɓeen
mbi'i mo:

* **21:42** Jabuura 118.22-23.

—Moodibbo, miɗen anndi a goongante: aɗa jannginira laawol Laamɗo ngol goonga. A hulataa fay gooto, sabo a ɓurdintaa yimɓe.
17 Ndelle, haalan min ɗume miiliɗaa: yalla ina dagii min kokka kaananke Roma mawɗo oon lampo naa dagaaki?
18 Ammaa Iisaa ina anndi anniyaaji maɓɓe bondi ɗiin. O wi'i ɓe:
—Onon munaafiki'en! Ɗume waɗi de oɗon tuufina kam?
19 Kollee kam mbuuɗu njoɓeteengu lampo.
Ɓe ngaddani mo mbuuɗu cardi ngootu.
20 O yami ɓe, o wi'i:
—Natal moy e innde moy woni ɗo?
21 Ɓe njaabii mo, ɓe mbi'i:
—Kaananke Roma.
O wi'i ɓe:
—Ndelle, kokkee kaananke Roma oon ko jeyi, kokkon Laamɗo du ko jeyi.
22 Nde ɓe nannoo jaabu oon fu, ɗum haaynii ɓe. Ɓe celi mo, ɓe ndilli.

Haala ummital maayɓe (Marku 12.18-27, Lukka 20.27-40)

23 E ley nyalooma oon, woɓɓe ley waalde Saduki'en ngari to Iisaa. Kam'en ngoni yeddooɓe ummital.
24 Ɓe yami mo, ɓe mbi'i:
—Moodibbo, Muusaa wi'i: «Si neɗɗo maayii heɓaay ɓiɗɗo, minyum naa mawnum dewla debbo joppaaɗo oon, faa heɓana ɗum ɓeyngu.»*
25 Ina woodunoo hakkunde amin sakiraaɓe worɓe njeɗɗo. Arandeejo oon dewli, maayi heɓaay ɓiɗɗo. Minyiiko hooyi debbo oon.
26 Kam du maayi heɓaay ɓiɗɗo. Tataɓo oon du jokki, faa ɓe njeɗɗo fuu ɓe maayi.
27 Caggal maɓɓe ɓe fuu, debbo oon du maayi.
28 Ndelle nyannde ummital, moy e njeɗɗo ɓeen laatotoo goroo debbo oon? Sabo ɓe fuu ɓe ndewliino mo.
29 Iisaa jaabii ɓe, wi'i:
—On woofuɓe, sabo on anndaa Binndi ɗiin, on anndaa baawɗe Laamɗo du.
30 Sabo si maayɓe ummitake, worɓe ɓaŋataa, rewɓe ɓaŋataake. Ɓe laatoto hono maleyka'en wonɓe dow kammu ni.
31 Woodi, e haala ummital maayɓe, yalla on njanngaay ko Laamɗo wi'i on ɗuum naa? O wi'i:
32 «Miin woni Laamɗo Ibrahiima, Laamɗo Isiyaaka, Laamɗo Yaakuuba.»† Laamɗo wo Laamɗo wuurɓe, wanaa Laamɗo maayɓe.‡
33 Nde jamaa keewɗo oon nannoo waaju makko oon fu, ɗum haaynii ɗum'en sanne.

Haala yamiroore ɓurnde fuu manngu (Marku 12.28-34, Lukka 10.25-28)

34 Nde Farisa'en ɓeen nannoo Iisaa deyyinirii Saduki'en ɓeen e haala fu, ɓe kawriti.
35 Gooto maɓɓe jannginoowo Tawreeta na yiɗi tuufinde mo, yami mo, wi'i:
36 —Moodibbo, ndeye woni yamiroore ɓurnde fuu manngu e ley Tawreeta?
37 Iisaa jaabii mo, wi'i:
—Yiɗir Laamɗo Joomiraaɗo maa e ɓernde maa fuu e yonki maa fuu e hakkillo maa fuu.§
38 Nde woni yamiroore arandeere, ɓurnde fuu manngu.
39 Inan yamiroore ɗiɗaɓerde hono mayre: «Njiɗiraa gondo maa no njiɗirɗaa hoore maa ni.»*
40 Tawreeta Muusaa e dewte annabaaɓe ɗeen fuu e jamirooje ɗiɗi ɗeen njowii.

Kabaaru Almasiihu e Daawda (Marku 12.35-37, Lukka 20.41-44)

41 Ko Farisa'en ɓeen kawriti toon ɗuum, Iisaa yami ɓe, wi'i:
42 —Ɗume miiluɗon e Almasiihu oon? Wo o taan moy?
Ɓe njaabii, ɓe mbi'i:
—O taan Daawda.
43 O wi'i ɓe:
—Ko Daawda haaliri baawɗe Ruuhu ɗuum, noy noddiri Almasiihu «Joomiraaɗo»? Sabo o wi'ii:
44 «Joomiraaɗo wi'i Joomam:
Jooɗa gere nyaamo am,
faa mi waɗa njaaɓaa wayɓe ma.»†

* **22:24** Fillitagol Tawreeta 25.5. † **22:32** Wurtagol 3.6. ‡ **22:32** Gilla e jamaanu Muusaa tawi Ibrahiima e Isiyaaka e Yaakuuba maayii gilla ko ɓooyi. Ko Laamɗo wi'i wo Laamɗo maɓɓe ɗuum, holli iɓe mbuuri. § **22:37** Fillitagol Tawreeta 6.5. * **22:39** Lewinkooɓe 19.18. † **22:44** Jabuura 110.1.

45 Woodi, Daawda ina noddira mo «Joomam». Ndelle noy o laatortoo taanum?
46 Ɓe fuu ɓe kunngii jaabaade mo faa'e. Caggal nyannde ndeen, fay gooto suusaay yamude mo yamde goddе katin.

23

No Iisaa feliri jannginooɓe Tawreeta e Farisa'en
(Marku 12.38-39, Lukka 11.39-52, 20.45-46)

1 Ndeen, Iisaa haalani jama'aaje ɗeen e taalibaaɓe muuɗum ɓeen, wi'i:
2 —Jannginooɓe Tawreeta e Farisa'en ɓeen kalfinaama njanngina Tawreeta Muusaa.
3 Saabe ɗuum, oɗon kaani jaɓande ɓe, ngaɗon huunde fuu ko ɓe mbi'i on. Ammaa taa nyemmbiton golle maɓɓe, sabo ɓe ngaɗataa ko ɓe mbaajotoo ɗuum.
4 Ɓe kaɓɓan doŋle teddude, ɓe mbakkina yimɓe, ammaa ɓe njiɗaa meemirde ɗe fay e hoore honndu faa ɓe mballa ɗum'en.
5 Huunde fuu ko ɓe ngaɗata, ɓe ngaɗiran ɗum faa ɓe nji'ee. Ɗum waɗi de iɓe kaɓɓa talki mawɗi, iɓe njuutina bukki saayaaji maɓɓe faa ina ndaasoo.
6 Iɓe njiɗi jooɗorɗe ɓurɗe teddude si ɓe noddaama e nokkuuje nyaamdu teddude. Iɓe njiɗi jooɗorɗe ɓurɗe teddude ley cuuɗi baajorɗi.
7 Iɓe njiɗi jowteede jowtaali teddude ley luumooji e noddireede «Moodibbo».
8 Ammaa onon kaa, taa njaɓee noddireede «Moodibbo», sabo Moodibbo gooto tan njogiɗon. Onon, on fuu wo on sakiraaɓe.
9 Taa mbi'ee fay gooto «Baabiiwo» e adunaaru.* Sabo Baabiiwo gooto tan njogiɗon, gondo dow kammu oon.
10 Taa njaɓee noddireede «Hooreejo». Sabo Hooreejo gooto tan njogiɗon, oon woni Almasiihu.
11 Ɓurɗo teddude hakkunde mooɗon laatoo golloowo mooɗon.
12 Toownuɗo hoore muuɗum fuu, leeyinte. Leeyindo hoore muuɗum fuu, toownete.
13 Bone woodanii on onon jannginooɓe Tawreeta e Farisa'en, munaafiki'en! Oɗon cokana yimɓe dammbugal laamu Laamɗo ngaal. On naatataa, on accataa naatooɓe naata. [
14 †]
15 Bone woodanii on, onon jannginooɓe Tawreeta e Farisa'en, munaafiki'en! Oɗon njiiloo e leyɗe, oɗon peyyita maayooji faa keɓon tuubuɗo gooto. Si on keɓii ɗum fu, oɗon ngaɗa ɗum ɓii jahannama faa bura on bonde kile ɗiɗi.
16 Bone woodanii on, onon wumɓe ɗowooɓe yimɓe! Oɗon mbi'a: «Si neddo hunorake suudu dewal mawndu nduun fu wo ɓolum, ammaa si hunorake kaŋŋe suudu dewal mawndu oon, hunayeere mum nanngan ɗum.»
17 Majjuɓe, wumɓe! Ɗume ɓuri teddude: kaŋŋe oon naa suudu laaɓinooru kaŋŋe oon nduun?
18 Oɗon mbi'a katin: «Si neddo hunorake hirsirde ndeen fu wo ɓolum, ammaa si hunorake sadaka gondo dow mayre oon, hunayeere mum nanngan ɗum.»
19 Wumɓe! Ɗume ɓuri teddude: sadaka oon naa hirsirde laaɓinoore sadaka oon ndeen?
20 Ndelle, neddo fuu kunoriiɗo hirsirde ndeen, hunorake nde, kayre e huunde fuu ko yowii e mayre.
21 Neddo fuu kunoriiɗo suudu dewal mawndu nduun, hunorake ndu, kayru e Laamɗo gondo ley mayru oon.
22 Neddo fuu kunoriiɗo kammu, hunorake jooɗorgal Laamɗo ngaal e Jooɗiiɗo e maggal oon.
23 Bone woodanii on, onon jannginooɓe Tawreeta e Farisa'en, munaafiki'en! Oɗon ittana Laamɗo jakka fay naanaa e haakorooji mooɗon goddi, ammaa oɗon njeeboo ko ɓuri fuu teddude e Jamirooje ɗeen. Ɗum woni gollirde dartaare e yurmeende e goondinal. Wo kanjum kaannoɗon

* **23:9** Taa mbi'ee fay gooto «Baabiiwo» e adunaaru de konngol ngol waraay wi'ude neddo soowa bammum. Ngol haali haala hooreeɓe diina fonnduɓe ko'e muɓɓen e baabiraaku Laamɗo. † **23:14** E ɗereeji ɓooyɗi, goddi ina ɓeyda aaya 14: Bone woodanii on, onon jannginooɓe Tawreeta e Farisa'en, munaafiki'en! Oɗon nyaama jawdi rewɓe ɓe goriraaɓe muɓɓen maayi, oɗon njuutina du'aawuuji mooɗon faa nanndinkinoɗon e lobbuɓe. Saabe majjum, on keɓan jukkungo ɓurngo fuu bonde.

waɗude tawee on njoppaay ko heddii ɗuum.
24 Onon wumɓe ɗowooɓe yimɓe! Si mbuubu saamii e njaram mooɗon, on ciiwan itton ɗum, de oɗon moɗa ngeelooba!
25 Bone woodanii on, onon jannginooɓe Tawreeta e Farisa'en, munaafiki'en! Oɗon lawya caggal kore e caggal kaake, de ley majje ina heewi ko hemraa nguyka e muuyo bonngo.
26 Farisanke bumɗo! Lawyu ley kore tafon, ndeen caggal toon du laaɓan.
27 Bone woodanii on, onon jannginooɓe Tawreeta e Farisa'en, munaafiki'en! Oɗon nanndi e caabeeje dawninaaɗe, ɗe dow muɓɓen woodi, tawee ley muɓɓen ina heewi yi'e maayɓe e ko tuuni fuu.
28 Onon du, wo hono noon nanndudon: e jiiɗe gite oɗon nanndi e fonnditiiɓe, ammaa ley mooɗon ina wi'i pet naafikaaku e oonyaare.
29 Bone woodanii on, onon jannginooɓe Tawreeta e Farisa'en, munaafiki'en! Oɗon moyyintinoo caabeeje annabaaɓe, oɗon ŋardina caabeeje fonnditiiɓe woɓɓe.
30 Oɗon mbi'a: «Ɓini min kawriino e jamaanu maamiraaɓe amin, min ndufidataano e maɓɓe yiiyam annabaaɓe.»
31 Ndelle, oɗon ceedanoo ko'e mooɗon wo on ɓiɓɓe warannooɓe annabaaɓe ɓeen.
32 Ndelle, njottinee ko maamiraaɓe mooɗon puɗɗunoo!
33 Onon bolle, ɓiɓɓe poosoke! Walaa fuu no ndaɗiron halkere jahannama.
34 Ɗum waɗi de miɗo nulda on annabaaɓe e jom'en hakkillo e jannginooɓe. On mbaran woɓɓe maɓɓe, tonton woɓɓe maɓɓe, piyon woɓɓe maɓɓe dorri e ley cuuɗi mon baajordi, ndiiwon ɗum'en hakkunde wuro e wuro.
35 Njomnitaari yiiyam fonnditiiɓe ndufaaɗam e adunaaru ndu ɗaam fuu yeccoto dow mooɗon, gilla yonki Haabiila ponnditiiɗo oon faa yonki Jakariyaa ɓii Barakiya mo mbarnoɗon hakkunde suudu dewal mawndu e hirsirde oon.
36 Goonga kaalanammi on: jukkungo majjum fuu saaman dow yimɓe jamaanu o!

No Iisaa woyri yimɓe Urusaliima
(Lukka 13.34-35)

37 —Kay Urusaliima, Urusaliima! Aɗa wara annabaaɓe, aɗa warda nulaaɓe to maa kaaye! Kile keewɗe njiɗumi hawrundurde ɓiɓɓe maa hono no cofal hawrundurta coppi muuɗum ley bippeele mum ni. De on njaɓaay.
38 Paamon, Laamɗo yoppidii on e suudu mon, wo ndu winnde.
39 Miɗo wi'a on: gilla joonin, on nji'ataa kam katin si wanaa faa wakkati mo mbi'oyton: «Barke woodanii garɗo e dow innde Joomiraaɗo!»

24

Haala halkere suudu dewal e sifaaji timmoode adunaaru
(Marku 13.1-13, Lukka 21.5-19)

1 Nde Iisaa yaltunoo suudu dewal mawndu ina yaha ndeen, taalibaaɓe muuɗum ɓattitii ɗum, kolli ɗum nyimngo ley galle mayru.
2 O wi'i ɓe:
—On nji'ii kujje ɗe fuu naa? Goonga kaalanammi on: fay hayre wootere heddataako ina yowii dow wonnde. Fuu wurjinte.
3 Caggal ɗuum, Iisaa jooɗowii dow waamnde wi'eteende Jaytun. Taalibaaɓe muuɗum ngari to muuɗum kam'en tan, mbi'i ɗum:
—Humpitin min nde ɗum waɗata. Maande ndeye hollata gartol maa, kam e timmoode adunaaru?
4 Iisaa jaabii ɓe, wi'i:
—Ndeentee taa fay gooto wosina on e goonga.
5 Sabo heewɓe ngardan e innde am, ina mbiitoo: «Miin woni Almasiihu oon.» Ɓe mbosinan yimɓe heewɓe.
6 On nanan kabaaru bolwole gaɗaaɗe e anniyaaɗe, ammaa taa kulee! Ina tilsi ɗum waɗa, de ɗum wanaa timmoode tafon.
7 Lenyol habdan e lenyol, laamu habdan e laamu. Rafooji ngaɗan, leydi dimmboto e nokkuuje feere feere.
8 Ɗum kaa fuu wo hono fuɗɗoode ŋatawere ɓeynoowo ni.
9 Ndeen, yimɓe njaaran on careɗon faa torreɗon, mbareɗon. Lenyi ɗiin fuu mbanyan on saabe am.

10 Wakkati oon, heewɓe pergoto njoppa
goondinal muɓɓen, ina njambundura, ina
mbanyunduri.
11 Annabaaɓe fewreeɓe heewɓe ɓangan,
kiila heewɓe.
12 Bonandaaji keewan faa njinngu yimɓe
heewɓe ɓuytoo.
13 Ammaa tinnitiiɗo faa yottii timmoode
fu, kam hisintee.
14 Kabaaru Lobbo haala laamu Laamɗo o
gooynete e adunaaru ndu fuu, faa lenyi fuu
keɓa seedaaku nguun. Ndeen adunaaru
timmata.

Haala torra mawɗo e gartol Almasiihu (Marku 13.14-27, Lukka 21.20-28)

15 —On nji'an «huunde nyiddiniinde bon-
noore»* nde annabi Daniyiila haalnoo
kabaaru muuɗum. Huunde ndeen dar-
nete dow nokkuure seniinde ndeen.† (Jan-
nguɗo ɗum fuu, faama maanaa majjum.)
16 Ndeen, tawaaɓe ley Yahuudiya fuu
ndoggira baamle.
17 Tawaaɗo dow suudu, taa wi'a jippoto
hooya gineeji ley suudu muuɗum.
18 Tawaaɗo ngesa, taa yeccoo faa
hooyowa saaya muuɗum.
19 Kay, debereedu'en e musinteeɓe
njaran torra ley balɗe ɗeen!
20 Ŋaaree Laamɗo taa doggudu mooɗon
laatoo wakkati dabbunde naa nyalaande
fowteteende.
21 Sabo ndeen, torra mawɗo waɗan
mo hono muuɗum waɗaay gilla fuɗɗoode
adunaaru faa joonin, wooɗi du hono
muuɗum waɗataa abada katin.
22 Sini tawiino balɗe ɗeen ndaɓɓinɗinaaka,
fay gooto hisataano. Ammaa Laamɗo
raɓɓinɗinii ɗe saabe suɓaaɓe muuɗum.
23 Wakkati oon, si goɗɗo wi'ii on: «Ndaa-
ree! Inan Almasiihu ɗo», naa «Inani mo to»,
taa ngoondinee.
24 Sabo almasiihu'en fewreeɓe e
annabaaɓe fewreeɓe ɓangowan, ngaɗa
maandeeji mawɗi e kaayeefiiji faa majjina
fay suɓaaɓe ɓeen, si na laatoo.
25 Paamee wooɗa. Mi haalanii on gilla
ɗum waraay.
26 Si yimɓe mbi'ii on: «Inani mo ley
ladde», taa njehee. Naa si ɓe mbi'ii: «Inani
mo ley cuuɗi toon», taa ngoondinee.
27 Si goonga, no mayyere yaynirta e
kammu gilla lettugal faa gorgal ni, hono
noon Ɓii Neɗɗo wardata.
28 To ko saaɗi woni fuu, toon jigaaje
kawritata.
29 —Wakkati gooto, caggal torra balɗe
ɗeen, naange niɓɓan, lewru selan yaynude,
koode kammu caaman, kulle gonɗe dow
kammu ɗeen ndimmboto.‡
30 Wakkati oon, maande Ɓii Neɗɗo oon
ɓangan dow kammu, lenyi adunaaru ɗiin
fuu mboyan mettorgal. Ɓe nji'an Ɓii Neɗɗo
oon, ina wara e duule, ina warda e baawɗe
e teddeengal manngal.
31 Buututal manngal fuufete, de o nula
maleyka'en makko lettugal e gorgal,
horɗoore e soɓɓiire, kawrundura suɓaaɓe
makko ɓeen gilla to adunaaru fuɗɗi faa to
haaɗi.

Banndol dow yibbi (Marku 13.28-31, Lukka 21.29-33)

32 Ekitee ko yibbi hollata: si licce makki
keyɗitii, haakorooji makki du mbilitii fu,
oɗon anndi ndunngu ɓadake.
33 Noon du, si on nji'ii kulle ɗeen fuu,
annditon wakkati oon ɓadake, imo woni e
dammbugal galle.
34 Goonga kaalanammi on: jamaanu o
timmataa tawee kulle ɗeen fuu ngaɗaay.
35 Kammu e leydi timman, de haalaaji
am kaa timmataa abada.

No fay gooto anndiraa timmoode si wanaa Laamɗo (Marku 13.32-37, Lukka 17.26-30, 34-36)

36 —Ammaa nyalaande ndeen e wakkati
oon fay gooto anndaa ɗum, wanaa ma-
leyka'en wonɓe dow kammuuli, wanaa
Ɓiɗɗo oon. Walaa annduɗo ɗum si wanaa
Baabiiwo oon.
37 Hono no laatorinoo wakkati Nuuhu,
noon du laatortoo si Ɓii Neɗɗo warii.
38 E ley nyalaaɗe ɗeen fadde ilam tuu-
faandu ɗaam warude, yimɓe ina nyaama,
ina njara, ina ɓaŋa, ina ɓaŋee, faa nyannde
Nuuhu naati laana kaan.

* **24:15** Daniyiila 9.27, 11.31, 12.11. † **24:15** Ɗo Iisaa haali ko annabi Daniyiila sappinoo: kaananke gooto wattan tooru e ley suudu dewal mawndu Alhuudiyankooɓe. Ko o sappinoo ɗuum waɗii gilla Iisaa rimaaka. Joonin Iisaa wi'i hono majjum wartan katin. ‡ **24:29** Esaaya 13.10, 34.4, Jowiila 2.10.

39 Ɓe paamaay faa'e faa ilam tuufaandu ɗaam wari, yooli ɓe fuu. Garol Ɓii Neɗɗo
du, hono noon laatortoo.
40 Wakkati oon, worɓe ɗiɗo tawdete ley
ngesa. Gooto muɓɓen hooyete, gooto du
yoppee.
41 Rewɓe ɗiɗo undooɓe tawete dow
unirde. Gooto muɓɓen hooyete, gooto du
yoppee.
42 Ndelle, kakkilon, sabo on anndaa
wakkati mo Joomiraaɗo mon warata.
43 Paamee ɗum ɗo: si jom galle ina
anndunoo wakkati mo gujjo warata ley
jemma, waalan hakkilde, yoppataano o
naata suudu muuɗum.
44 Ndelle, onon du cegilee, sabo Ɓii Neɗɗo
waran e wakkati mo on miilaaki.

Haala golloowo koolniiɗo e golloowo bonɗo
(Lukka 12.41-48)

45 —Ndelle, moy woni golloowo kool-
niiɗo, jom hakkillo? Oon woni mo
joomum halfini gollooɓe muuɗum faa
hokka ɗum'en nyaamdu muɓɓen e wakkati
kaanɗo.
46 Barke woodanii golloowo mo joomum
warti, tawi ina waɗa no yamiraa noon.
47 Goonga kaalanammi on: joomiiko oon
halfinan mo jawdi muuɗum fuu.
48 Ammaa si golloowo oon wo bonɗo,
wi'ii ley ɓernde mum joomum ɓooyan
wartaay,
49 de fuɗɗi ina fiya banndiraaɓe muuɗum
gollooɓe, ina nyaamda ina yarda e sulo-
tooɓe,
50 ndeen kaa, joomiiko wartan nyalooma
mo o anndaa e wakkati mo o miilaaki.
51 Joomiiko oon jukkoto mo jukkungo
naawngo, watta mo hakkunde mu-
naafiki'en. Toon bojji e ŋeryundurde nyiiye
ngoni.

25

Banndol haala surbaaɓe sappo

1 —Inan no laamu Laamɗo nanndi: wo
hono surbaaɓe sappo hooyuɓe fitillaaji
muɓɓen de njehi faa njaɓɓowoo ɓaŋuɗo.*
2 Njoyo maɓɓe ngalaa hakkillo, njoyo
maɓɓe du ina ngoodi hakkillo.
3 Ɓe ngalaa hakkillo ɓeen kooyi fitillaaji
tawi njooɓaaki nebbam.
4 Jom'en hakkillo ɓeen kaa njaadi paali
nebbam e fitillaaji muɓɓen.
5 Nde ɓaŋuɗo oon jenngunoo waraay
ndeen, ɓe fuu ɓe ŋoŋi, ɓe ɗaanii.
6 Faa hakkunde jemma, yeewnaango
nanaa, wi'i: «Inan ɓaŋuɗo oon! Njaltee!
Njaɓɓowee mo!»
7 Ndeen surbaaɓe ɓeen fuu pini, ina
moyyina fitillaaji muɓɓen.
8 Surbaaɓe ɓe ngalaa hakkillo ɓeen mbi'i
jom'en hakkillo ɓeen: «Njeɗee min nebbam
mooɗon ɗaam, sabo inan fitillaaji amin ina
nyifa.»
9 Jom'en hakkillo ɓeen njaabii, mbi'i:
«Gasataa, sabo ko min njogii ɗuum
heyataa en, en fuu. Njehee to sonnooɓe,
coodowon!»
10 Ko ɓe njehi faa ɓe coodowa nebbam
ɗuum, ɓaŋuɗo oon yottii. Segilinooɓe ɓeen
naatidi e makko e ley suudu weltaare
nduun, de dammbugal ngaal ommbaa.
11 Faa ɓooyi seeɗa, surbaaɓe heddiiɓe ɓe
cegilaaki ɓeen ngarti, keddii ina nodda, ina
mbi'a: «Joomii amin, joomii amin, omtan
min!»
12 Ammaa o jaabii ɓe, o wi'i: «Goonga
kaalanammi on: mi anndaa on.»
13 Iisaa sakitii wi'i:
—Kakkilon ndelle, sabo on anndaa
nyalaande naa wakkati mo Ɓii Neɗɗo
wartata oon.

Banndol haala gollooɓe tato
(Lukka 19.11-27)

14 —Laamu Laamɗo ina nanndi e gorko
cegiliiɗo faa dilla, noddi maccuɓe mum, de
halfini ɗum'en jawdi mum.
15 O halfini gooto maɓɓe mutakal kaŋŋe
keme joy, goɗɗo keme ɗiɗi, tataɓo oon
hemre, mono fuu ko fotata e muuɗum.
Caggal ɗuum, o dilli. Wakkati oon ni,
16 kalfinaaɗo mutakal kaŋŋe keme joy
oon yehi luumorii ɗum, heɓi mutakal keme
joy goɗɗe.
17 Jom keme ɗiɗi oon du waɗi noon, tinii
kam du mutakal keme ɗiɗi goɗɗe.

* **25:1** E al'aada Alhuudiyankooɓe ɓaŋuɗo ina yaada e yigiraaɓe jom suudu muuɗum, sabo kam'en ndammbata ɗum.

18 Ammaa jom mutakal hemre oon yehi
wasowi ngayka, uwi toon ko joomum oon
hokkunoo ɗum.
19 Faa ɓooyi caggal majjum, joomii ɓe
oon warti, noddi ɓe, faa ndaara hiisa ceede
ɗeen.
20 Kalfinaaɗo mutakal kaŋŋe keme joy
oon wari, waddi mutakal keme joy goɗɗe,
wi'i: «Joomam, a halfinii kam mutakal keme
joy. Ndaar, mi tinorake ɗe mutakal keme
joy goɗɗe.»
21 Joomiiko oon wi'i mo: «Gasii. Wo a
maccuɗo lobbo, koolniiɗo. Saabe a hool-
nake e ko famɗi, mi halfinte ko heewi. War
naatu faa ceyodoɗen!»
22 Kalfinaaɗo mutakal keme ɗiɗi oon
wari kam du, wi'i: «Joomam, a halfinii kam
mutakal kaŋŋe keme ɗiɗi. Ndaar, mi tino-
rake ɗe mutakal keme ɗiɗi goɗɗe.»
23 Joomiiko oon wi'i mo: «Gasii. Wo a
maccuɗo lobbo, koolniiɗo. Saabe a hool-
nake e ko famɗi, mi halfinte ko heewi. War
naatu faa ceyodoɗen!»
24 Kalfinaaɗo mutakal kaŋŋe hemre oon
wari kam du, wi'i: «Joomam, miɗo an-
ndunoo a gorko tiiɗuɗo alhaali: aɗa tayа
ko a aawaay, aɗa hawrundura to a sarkaay
aawdi.
25 Saabe ɗum, kulumi, njahumi iroymi
kaŋŋe maa oon. Haya, inan giney maa.»
26 Joomiiko jaabii mo, wi'i: «Maccuɗo
bonɗo, jaayɗo! Aɗa anndunoo miɗo tayа
ko mi aawaay, miɗo hawrundura to mi
saakaay aawdi.
27 Ndelle, aɗa haannoo wattude kaŋŋe
am oon to tinooɓe buuɗi, faa danya ko
tinoriimi si mi wartii.
28 Joonin, teetee mo mutakal hemre
kaŋŋe oon, kokkon ɗum jom mutakal
kaŋŋe keme joy oon.
29 Sabo jogiiɗo fuu ɓeydante faa heewa.
Ammaa mo walaa oon, fay seeɗa ko jogii
ɗuum teetete.
30 Maccuɗo jaayɗo oon kaa, paɗɗee ɗum
yaasin e ley nimre ndeen. Toon bojji e
ŋeryundurde nyiiyе ngoni.»

No Ɓii Neɗɗo oon sarortoo yimɓe fuu

31 —Nde Ɓii Neɗɗo wardi e teddeengal
muuɗum, kam e maleyka'en fuu, jooɗoto
e jooɗorgal laamu muuɗum teddungal
ngaal.
32 Yimɓe adunaaru ɓeen fuu kawrun-
durte yeeso makko, o sennda ɓe hono no
duroowo senndirta baali e be'i ni:
33 o heedina baali ɗiin e junngo makko
nyaamo, o heedina be'i ɗiin e junngo
makko nano.
34 Ndeen Kaananke oon wi'ata wonɓe
junngo mum nyaamo ɓeen: «Ngaree, onon
ɓe Baaba am barkini, njaɓee laamu mo
ndesanaɗon gilla e fuɗɗoode adunaaru
ndu.
35 Sabo mi yolbiino, de on nyaamnii
kam. Mi ɗomɗiino, de on njarnii kam. Mi
laatakeno beero, de on njaɓɓake kam.
36 Mi holiino, de on koltinii kam. Mi
nyawiino, de on cawrii kam. Mi ud-
danooma ley kasu, de on ndaarowii kam.»
37 E wakkati oon, fonnditiiɓe ɓeen
njaabotoo mo, mbi'a: «Joomiraaɗo, ndey
min nji'i aɗa yolbi, de min nyaamni ma naa
aɗa ɗomɗi, de min njarni ma?
38 Ndey min nji'i a beero, de min njaɓɓii
ma, naa a koldo, de min koltini maa?
39 Ndey min nji'i a nyawɗo naa a uddaaɗo
ley kasu, de min ngari ndaarude ma?»
40 Kaananke oon jaaboto ɓe wi'a: «Goonga
kaalanammi on: ko ngaɗanɗon gooto e
ɓurɗo famɗude ley sakiraaɓe am ɓeen fu,
wo miin ngaɗanɗon.»
41 Caggal ɗuum, o wi'an wonɓe junngo
makko nano ɓeen: «Mboɗɗee kam, onon
huɗaaɓe Laamɗo! Njehee ley yiite du-
umiinge nge Laamɗo resani Ibiliisa e ma-
leyka'en muuɗum ngeen!
42 Sabo mi yolbiino, de on nyaamnaay
kam. Mi ɗomɗiino, de on njarnaay kam.
43 Mi weeriino, de on njippinaay kam. Mi
holiino, de on koltinaay kam. Mi nyawiino,
mi uddanooma, de on ngaraay ndaarude
kam.»
44 Ndeen, ɓe njaaboto mo kamɓe du, ɓe
mbi'a: «Joomiraaɗo, ndey min nji'i aɗa yolbi
naa aɗa ɗomɗi naa aɗa weeri naa aɗa holi
naa aɗa nyawi naa aɗa ommbaa ley kasu,
de min mballaay ma?»
45 O jaaboto ɓe, o wi'a: «Goonga
kaalanammi on: ko on ngaɗanaay gooto e
ɓurɓe famɗude ɓee ɗo ɗuum, wo miin woni
on ngaɗanaay.»
46 Ndeen, ɓe njahan ley jukkungo duumi-
ingo, de fonnditiiɓe ɓeen keɓa nguurndam
nduumiiɗam.

26

No mawɓe diina ndawriri faa nannga Iisaa
(Marku 14.1-2, Lukka 22.1-2, Yuhanna 11.45-53)

1 Nde Iisaa timminnoo waajuuji ɗiin fuu, wi'i taalibaaɓe muuɗum ɓeen:
2 —Oɗon anndi balɗe ɗiɗi keddanii en e iidi Faltagol*, de Ɓii Neɗɗo hokkitirte faa tontee e leggal palaangal.
3 E wakkati oon, hooreeɓe almaami'en e mawɓe Alhuudiyankooɓe ɓeen kawritowi galle Almaami Mawɗo bi'eteeɗo Kayafas.
4 Ɓe fuu ɓe ndawridi faa ɓe nanngira Iisaa hiila, ɓe mbara ɗum.
5 Ammaa ɓe mbi'i:
—Taa ngaɗen ɗum ley iidi ndi de yimɓe muurta.

No debbo joordi nebbam uurɗam dow Iisaa
(Marku 14.3-9, Yuhanna 12.1-8)

6 Tawi Iisaa ina woni ley Baytaniya to suudu Simon noddirteeɗo ceppinɗo.
7 Debbo gomma ɓattitii ɗum ina jogii faandu nebbam uurɗam, tiiɗuɗam coggu sanne. O tawi Iisaa ina nyaama, o joori ɗam dow hoore muuɗum.
8 Nde taalibaaɓe ɓeen nji'unoo ɗum ndeen, mettaa, ina mbi'a:
—Ɗume saabii de nebbam ɗaam bonniraa ni?
9 Iɗam waawnoo sonneede ceede keewɗe, de ceede ɗeen kokkee talkaaɓe.
10 Iisaa faamii ko ɓe kaalata ɗuum, wi'i ɓe:
—Ko waɗi de oɗon torra debbo o? O gollanii kam gollal lobbal.
11 Si goonga, talkaaɓe ina tawdee e mooɗon wakkati fuu. De miin kaa, mi tawdataake e mooɗon wakkati fuu.
12 O joorii nebbam uurɗam ɗam dow ɓanndu am faa o segilanoo kam uweede.
13 Goonga kaalanammi on: ɗo Kabaaru Lobbo waajaa e adunaaru ndu fuu, ko debbo o waɗi ɗuum fillitete, faa o miccitee.

No Yahuuda jamborii Iisaa
(Marku 14.10-11, Lukka 22.3-6)

14 Ndeen Yahuuda Isikariyotto, gooto e taalibaaɓe sappo e ɗiɗo ɓeen, yehi to hooreeɓe almaami'en,
15 wi'i ɗum'en:
—Ɗume kokkoton kam si mi waddanii on Iisaa?
Ndeen ɓe njoɓi mo buuɗi cardi capanɗe tati.
16 Gilla ndeen, Yahuuda ina filoo wakkati faa jamboo Iisaa.

No Iisaa waɗiri hiraande iidi Faltagol e taalibaaɓe muuɗum
(Marku 14.12-26, Lukka 22.7-23, Yuhanna 13.21-30, 1 Korintunkooɓe 11.23-25)

17 Nyalaande go'aɓerde iidi buuru mo wattaaka rabilla, taalibaaɓe ɓeen ngari, yami Iisaa, mbi'i ɗum:
—Toy njiɗɗaa min cegilanowe hiraande iidi Faltagol ndeen?
18 O jaabii ɓe, o wi'i:
—Njehee ngalluure toon, naaton suudu maani, mbi'on ɗum: «Moodibbo wi'i wakkati muuɗum yonii. Wo to suudu maaɗa waɗata iidi Faltagol, kam e taalibaaɓe muuɗum.»
19 Taalibaaɓe ɓeen ngaɗi ko Iisaa yamiri ɗum'en, cegilii hiraande ndeen.
20 Nde hiirnoo fu, Iisaa jooɗodii e taalibaaɓe sappo e ɗiɗo ɓeen faa ɓe kiirtoo.
21 Nde ɓe kiirtotonoo ndeen, o wi'i:
—Goonga kaalanammi on: gooto mooɗon jamboto kam.
22 Ɓe cunii sanne, heddii iɓe yamira mo gooto gooto, mono fuu ina wi'a:
—Joomam, kori wanaa miin?
23 O jaabii, o wi'i:
—Cuuwidinɗo e am junngo muuɗum ley le'al ngal, oon jambotoo kam.
24 Tilay Ɓii Neɗɗo yoppira adunaaru no haaliraa ley Binndi ɗiin ni. Ammaa bone woodanii jambotooɗo Ɓii Neɗɗo oon! Gorko oon, si rimaakano fey ɓuri woodde e muuɗum.
25 Yahuuda jamboytooɗo mo oon hooyi haala, yami mo, wi'i:
—Moodibbo, kori wanaa miin?
O jaabii ɗum, o wi'i:
—Aan e hoore maa haali.
26 Nde ɓe nyaamannoo ndeen, Iisaa hooyi buuru, yetti Laamɗo, heltii, hokki taalibaaɓe muuɗum ɓeen, wi'i:

* **26:2** Iidi Faltagol wo miccinoori nyannde nde Laamɗo wurtini Israa'iila'en Misira. Indi miccina no maleyka faltorii suudu fuu ndu yiiyam mooytaa e dammbugal muuɗum.

—Njaɓee, nyaamee. Ɗum woni ɓanndu am.
27 Caggal ɗuum, o hooyi horde cabijam, o yetti Laamɗo, o hokki ɓe, o wi'i:
—Njaree, on fuu.
28 Ɗum woni yiiyam am tabintinoojam amaana Laamɗo. Ɗam rufete saabe heewɓe faa hakkeeji muɓɓen njaafee.
29 Miɗo haalana on: mi yarataa cabijam ɗam katin si wanaa nyannde nde njardowammi e mooɗon kesam ley laamu Baaba am.
30 Caggal ɓe njimii Jabuura,† ɓe njalti, ɓe njehi dow waamnde wi'eteende Jaytun.

No Iisaa sapporii Piyeer wi'an anndaa ɗum
(Marku 14.27-31, Lukka 22.31-34, Yuhanna 13.36-38)

31 Wakkati oon, Iisaa wi'i ɓe:
—Ley jemma o, on fuu on njoppan kam, sabo ina winndaa: «Mi fiyan duroowo piiɗe maayde, de coggal baali ngaal sankitoo.»‡
Iisaa ɓeydi, wi'i:
32 —Ammaa nde iirtinowaami fu, mi artoyto on Galili.
33 Ndeen Piyeer hooyi haala, wi'i mo:
—Fay si ɓe fuu ɓe njoppi ma, miin kaa abada mi yoppataa ma.
34 Iisaa jaabii mo, wi'i:
—Goonga kaalanammaami: jemma o pay, fadde ndontoori joggude a wi'an a anndaa kam kile tati.
35 Piyeer wi'i mo:
—Fay si tilsi mi maaydan e maaɗa, abada mi wi'ataa mi anndaa ma.
Taalibaaɓe ɓeen fuu mbi'i hono noon.

No Iisaa nyaagorii Laamɗo ley Geccemane
(Marku 14.32-42, Lukka 22.39-46)

36 Caggal ɗuum, Iisaa yottodii e maɓɓe nokku bi'eteeɗo Geccemane, wi'i ɓe:
—Njooɗee ɗo, faa mi yaha mi waɗowa du'aare.
37 O yaadi e Piyeer e ɓiɓɓe Jebede ɗiɗo ɓeen, ɓernde makko fuɗɗi maatude mettorgal e kaaɗeefi.
38 Wakkati oon, o wi'i ɓe:
—Mettorgal ina mawni e am sanne faa ina nesa warude kam. Keddee ɗo, ndoomidee e am, kakkilen.
39 O toowti seeɗa, o hippi yeeso makko e leydi, imo du'oo, imo wi'a:
—Baabiiwo, si tawii ina laatoo, woɗɗinam horde torra nde. Ammaa taa laatoroo no muuyirmi, laatoroo no muuyirɗaa aan.
40 O warti, o tawi iɓe ɗaanii. O wi'i Piyeer:
—On ngalaa semmbe faa ndoomidon e am fay haddi wawtu gooto naa?
41 Kakkilee, ndu'ee, taa on njarribe. Sabo hakkillo ina heewi anniya lobbo, ammaa terɗe ina lokkiɗi.
42 O yehi katin, o du'ii, o wi'i:
—Baabiiwo, si tawii horde bone nde waawaa woɗɗineede si wanaa mi yara ɗum fu, muuyɗe maa laatoo.
43 O warti, o tawi ɓe ɗaantake, sabo ɗoyngol maɓɓe na teddi sanne.
44 O yehi katin, o du'ii tataɓerde hono no o du'orinoo ni.
45 Caggal ɗuum, o warti to taalibaaɓe ɓeen, o wi'i ɗum'en:
—On ɗaani, oɗon ŋootta naa? Ndaaree, wakkati o yottake! Ɓii Neɗɗo wattete e juuɗe luttuɓe.
46 Ummee njehen! Inan jambotooɗo kam oon ina ɓattitii.

No Iisaa nanngiraa
(Marku 14.43-50, Lukka 22.47-53, Yuhanna 18.3-12)

47 O tilaaki haalude, faa Yahuuda, gooto e sappo e ɗiɗo ɓeen, yottii ina wondi e yimɓe heewɓe jogiiɓe kaafaaje e cabbi. Wo ɓe nulaaɓe hooreeɓe almaami'en e mawɓe Alhuudiyankooɓe.
48 Jambotooɗo mo oon hokkiino ɓe filnde, wi'i:
—Mo mucciimi fu, oon woni kanko. Nanngon ɗum.
49 Wakkati oon pay, Yahuuda ɓattitii Iisaa, wi'i ɗum:
—Foofoo Moodibbo!
O muccii ɗum.
50 Iisaa jaabii mo, wi'i:
—Giɗo am, waɗu ko waddi maa ɗuum.
Wakkati oon, ɓe ɓattitii Iisaa, ɓe nanngi ɗum, ɓe tiigii ɗum.

† **26:30** Al'aada Alhuudiyankooɓe woni yimude jimi Jabuura 115-118 e hiraande iidi Faltagol. ‡ **26:31** Jakariyaa 13.7.

51 Gooto e wonduɓe e Iisaa ɓeen soorti
kaafaahi mum, soppi maccuɗo Almaami
Mawɗo, tayi nowru muuɗum.
52 Ndeen, Iisaa wi'i mo:
—Soornu kaafaahi maa ki e hulgo
muuɗum, sabo kamreteeɗo kaafaahi fuu,
kaafaahi halkata ɗum.
53 Maa du aɗa miila joonin mi waawaa
noddude Baaba am nulda kam ko ɓuri
konuuji sappo e ɗiɗi maleyka'en naa?
54 Ammaa si ɗum laatorake noon, noy ko
winndaa e ley Binndi ɗiin ɗuum tabitirta?
Ɗi mbi'ii sanaa ɗum laatoroo noon.
55 E wakkati oon, o wi'i jamaa oon:
—Ko waɗi de ngarduɗon e kaafaaje e
cabbi faa nanngon kam hono wo mi gujjo?
Nyannde fuu miɗo jooɗinoo ley suudu de-
wal mawndu nduun, miɗo janngina, de on
nanngaay kam.
56 Ammaa ɗum fuu waɗan faa Binndi
annabaaɓe ɗiin tabita.
Ndeen, taalibaaɓe ɓeen fuu njoppi mo,
ndoggi.

No mawɓe diina carorii Iisaa
(Marku 14.53-65, Lukka 22.54-55, 63-71, Yuhanna 18.13-14, 19-24)

57 Nannguɓe Iisaa ɓeen njaari ɗum to
Kayafas Almaami Mawɗo oon. Tawi jan-
ngineoɓe Tawreeta e mawɓe lenyol ɓeen
kawritii toon.
58 Piyeer le, ina jokki mo to toowti seeɗa,
faa e taliyaare galle Almaami Mawɗo
oon. O naati ley galle oon, o jooɗodii
e doomooɓe ɓeen faa o yi'a no ɗum
sakitortoo.
59 Wooɗi, hooreeɓe almaami'en e jeyaaɓe
e waalde Saahiiɓe ndeen fuu ina piloo
fewre nde pelda Iisaa faa waree,
60 de ɓe keɓaay. Fay ko heewɓe ngari
seedanaade mo pene ɗuum, sabaabu
baawɗo warude mo fuu walaa. Sakitii,
worɓe ɗiɗo ngari,
61 mbi'i:
—Kanko wi'unoo imo waawi liɓude su-
udu dewal Laamɗo, de o nyiɓtoo ndu ley
balɗe tati.
62 Almaami Mawɗo oon ummii, wi'i
Iisaa:
Walaa ko njaabotoɗaa naa? Ko yimɓe ɓe
ceedante ɗuum wo ɗume?
63 Ɗum fuu imo deyyinii. Almaami
Mawɗo oon wi'i mo:
—Miɗo yamire e innde Laamɗo buurɗo,
kaalanaa min si tawii aan woni Almasiihu,
Ɓii Laamɗo oon.
64 O jaabii ɗum, o wi'i:
—Aan e hoore maa haali. Katin, miɗo
wi'a on: gilla joonin, on nji'an Ɓii Neɗɗo
ina jooɗii gere nyaamo Jom baawɗe oon. O
warowan dow duule kammu.
65 Haalaaji makko ɗiin metti Almaami
Mawɗo oon faa seeki kaddule muuɗum,
wi'i:
—O mbonkake Laamɗo! Walaa fuu
ko kaajaraɗen seedeeɓe katin! On nar-
rii noppi mooɗon ko o mbonkii Laamɗo
ɗuum.
66 Ɗume miiliɗon?
Ɓe njaabii, ɓe mbi'i:
—Imo haani wareede.
67 Caggal ɗuum, ɓe tutti e yeeso makko,
ɓe culkii mo. Woɓɓe maɓɓe ina peenya mo,
68 ina mbi'a:
—Hey Almasiihu! Si a annabaajo, haalan
min moy fiyi ma!

No Piyeer wi'iri anndaa Iisaa
(Marku 14.66-72, Lukka 22.56-62, Yuhanna 18.15-18, 25-27)

69 Tawi Piyeer ina jooɗii yaasin suudu
nduun ley taliyaare galle oon. Gooto e
horɓe wonɓe ɗoon ɓattitii mo, wi'i:
—Aan, aɗa wondunoo e Iisaa Galilin-
keejo oon.
70 O yeddi ɗum hakkunde yimɓe fuu, o
wi'i:
—Mi faamaay ko kaalataa ɗuum.
71 Caggal ɗuum, o fonndii to dammbugal
galle toon. Korɗo goɗɗo yi'i mo, wi'i wonɓe
ɗoon ɓeen:
—Gorko o ina wondunoo e Iisaa
Nasaraatuujo oon.
72 Piyeer yeddi katin, wi'i:
—Mi hunake, mi anndaa gorko o.
73 Faa ɓooyti seeɗa, dariiɓe ɗoon ɓeen
ɓattii Piyeer, mbi'i ɗum:
—Tannyoral, aan du wo a gooto maɓɓe,
sabo ɗemngal maa ngal hollii to yuuruɗaa.
74 E ley ɗuum, Piyeer fuɗɗi hunaade e
huttaade, ina wi'a:
—Mi anndaa gorko o!
Wakkati oon pay, ndontoori joggi.
75 De Piyeer miccitii ko Iisaa wi'unoo
ɗuum: «Fadde ndontoori joggude, a wi'an a

anndaa kam kile tati.» O wurtii yaasin, imo woya bojji cattuɗi.

27

No Iisaa yaariraa to Pilaatu
(Marku 15.1, Lukka 23.1-2, Yuhanna 18.28-32)

1 Gilla fajiri, hooreeɓe almaami'en e mawɓe lenyol ɓeen fuu kawriti, ndarni anniya warude Iisaa.
2 Ɓe kaɓɓi mo, ɓe njaari mo, ɓe ngatti mo e juuɗe Pilaatu goforneer oon.

No Yahuuda maayiri
(Golle Nulaaɓe 1.18-19)

3 Nde Yahuuda jambiiɗo Iisaa oon yi'unoo no Iisaa saroraa wo bareteeɗo fu, mimsiti. O wartiri buuɗi cardi capanɗe tati ɗiin to hooreeɓe almaami'en e mawɓe lenyol ɓeen.
4 O wi'i ɗum'en:
—Mi luttii ko njambiimi mo walaa feloore ɗuum!
Ɓe njaabii mo, ɓe mbi'i:
—Ko jomi min? Wo aan ɗum woodani.
5 Yahuuda faɗɗi ceede ɗeen ley suudu dewal mawndu nduun, dilli. Ndeen yehi, hooyi ɓoggol, waritowii.
6 Hooreeɓe almaami'en ɓeen kooyi ceede ɗeen, mbi'i:
—Dagaaki ceede ɗe ngattee ley keesu oon, sabo wo ɗum njobdi yiiyam.
7 Ɓe ndawridi dow majjum, de ɓe kooyi ceede ɗeen, ɓe coodi ngesa mahoowo looɗe, ɓe ngaɗi nga caabeeje weerɓe.
8 Ɗum waɗi de ngesa ngaan ina wi'ee «Ngesa Yiiyam» faa hannden.
9 Noon haala ka annabi Yeremiya haalnoo kaan tabintiniraa nde wi'unoo:
«Ɓe kooyii buuɗi cardi capanɗe tati,
coggu mo yimɓe Israa'iila kiisorii yonki makko,
10 ɓe coodi ɗum ngesa mahoowo looɗe,
hono no Joomiraaɗo yamiri kam ni.»*

No Pilaatu yamiri Iisaa
(Marku 15.2-5, Lukka 23.3-5, Yuhanna 18.33-38)

11 Iisaa darii yeeso goforneer oon. Oon yami mo, wi'i:
—Aan woni kaananke Alhuudiyankooɓe oon naa?
O jaabii, o wi'i:
—Aan e hoore maa haali.
12 Ammaa nde hooreeɓe almaami'en e mawɓe lenyol ɓeen pelannoo mo ndeen, o nootaaki fay huunde.
13 Ndeen Pilaatu wi'i mo:
—A nanataa ko ɓe ceedante ɗuum fuu naa?
14 Ammaa o jaabaaki faa'e. Ɗum haaynii goforneer oon sanne.

No Iisaa saroraa wo bareteeɗo
(Marku 15.6-15, Lukka 23.13-25, Yuhanna 18.39-19.16)

15 Wakkati Iidi Faltagol fuu, goforneer oon ina woowi yoofande yimɓe ɓeen kasuujo gooto mo njiɗi yoofaneede.
16 Wakkati oon, ina woodi kasuujo jom innde, bi'eteeɗo Iisaa Barabas.
17 E ley ko jamaa oon hawriti ɗuum, Pilaatu yami ɓe, wi'i:
—Moy njiɗuɗon mi yoofana on: Iisaa Barabas naa Iisaa bi'eteeɗo Almasiihu oon?
18 Si goonga, Pilaatu faamii wo kiram waɗi de ɓe kokkitiri Iisaa.
19 Katin du, wakkati o jooɗinoo ley sarordu oon, jom suudu makko neli e makko, wi'i:
—Celaa gorko ponnditiiɗo oon, sabo jemma hankin koyɗi makko tampinii kam sanne.
20 Hooreeɓe almaami'en e mawɓe lenyol ɓeen ndunyi jamaa oon nyaagoo Pilaatu yoofana ɓe Barabas, de wara Iisaa.
21 Goforneer oon yamtindii ɓe:
—Moy e ɗiɗo ɓeen njiɗuɗon mi yoofana on?
Ɓe njaabii, ɓe mbi'i:
—Barabas!
22 Pilaatu yami ɓe, wi'i:
—Ndelle, noy ngaɗammi Iisaa bi'eteeɗo Almasiihu oon?
Ɓe fuu ɓe njaabii, ɓe mbi'i:
—Tontu mo e leggal palaangal!
23 O yami ɓe, o wi'i:
—Ɗume o waɗi ko boni?
De ɓe ɓeydi yeewnaade semmbe, iɓe mbi'a:
—Tontu mo e leggal palaangal!

* **27:10** Jakariyaa 11.12-13, Yeremiya 19.1-13, 32.6-9.

24 Ndeen Pilaatu yi'i walaa ko waawi,
tawi du muurtere ina ummoo. O hooyi
ndiyam, o looti juuɗe makko yeeso yimɓe
ɓeen, o wi'i ɓe:
—Miin kaa, baka am walaa e rufugol
yiiyam gorko o. Wo onon ɗum woodani.
25 Ɓe fuu ɓe njaabii, ɓe mbi'i:
—Yiiyam makko ina yowii dow amin, mi-
nen e ɓiɓɓe amin!
26 Ndeen, Pilaatu yoofani ɓe Barabas, de
yamiri Iisaa fiyee dorri. Caggal ɗuum, o
hokkitiri ɗum tontowee e leggal palaangal.

No sordaasiiɓe njalnorii Iisaa (Marku 15.16-20, Yuhanna 19.2-3)

27 Sordaasiiɓe goforneer ɓeen njaari
Iisaa to galle laamorde ley huɓeere toon.
Ɓe ngaddi fedde sordaasiiɓe ɓeen fuu piilii
mo.
28 Ɓe ɓorti mo kaddule makko, ɓe ɓorni
mo saaya mboɗeeha.†
29 Caggal ɗuum, ɓe canyi taarde gi'e, ɓe
kippi e hoore makko, ɓe ngatti loosol e
junngo makko nyaamo. Ndeen ɓe kofii
yeeso makko, iɓe njalnoroo mo, iɓe mbi'a:
—Foofoo, kaananke Alhuudiyankooɓe!
30 Ɓe tutti dow makko, ɓe kooyi loosol
ngool iɓe piya mo hoore.
31 Nde ɓe tilinoo jalnoraade mo ndeen,
ɓe itti saaya kaan, ɓe ɓorni mo kaddule
makko. Ndeen ɓe njaari mo faa ɓe tontowa
mo e leggal palaangal.

No Iisaa tontiraa dow leggal palaangal (Marku 15.21-32, Lukka 23.26-43, Yuhanna 19.17-27)

32 Nde ɓe njaltannoo ngalluure ndeen fu,
ɓe kawri e gorko jeyaaɗo Sireene bi'eteeɗo
Simon. Sordaasiiɓe ɓeen ndooldi mo o
wakkoo leggal Iisaa palaangal ngaal.
33 Ɓe njottowii nokku bi'eteeɗo Golgata
(maanaa majjum woni «Nokku Laalagal
Hoore»).
34 Ɓe kokki Iisaa cabijam njillun-
duraaɗam e kaankaanngel faa o yara. Nde
o meeɗunoo ɗum ndeen, o salii yarude.
35 Nde ɓe tontunoo mo e leggal palaangal
ndeen, ɓe pecciri kaddule makko cumnal.
36 Caggal ɗuum, ɓe njooɗii toon iɓe
ndooma mo.
37 Ɓe mbinndi sabaabu ko tonti mo, ɓe
takki ɗum ɗo tiimtude hoore makko ɗoon.
Binndi dow maggal na mbi'a: O WO IISAA,
KAANANKE ALHUUDIYANKOOƁE.
38 Tawi du, yanooɓe ɗiɗo tontidaa e
makko, gooto gere nyaamo makko, gooto
du gere nano makko.
39 Yimɓe faltotooɓe ɗoon ɓeen ina njenna
mo, ina ndimmba ko'e muɓɓen,
40 ina mbi'a:
—Aan liɓoowo suudu dewal mawndu de
nyiɓtoo ndu ley balɗe tati, dannu hoore
maa! Si wo a Ɓii Laamɗo, jippa leggal
palaangal ngal!
41 Hono noon, hooreeɓe almaami'en e
jannginooɓe Tawreeta e mawɓe lenyol
ɓeen fuu ina njalnoroo mo, ina mbi'a:
42 —O dannii woɓɓe, de o waawaa dan-
nude hoore makko. Wo o kaananke Is-
raa'iila. Jonle, o jippoo leggal palaangal
ngal, faa ngoondinen mo.
43 O halfinii hoore makko Laamɗo.
Laamɗo hisina mo joonin si na yidi mo.
Sabo o wi'ii wo o Ɓii Laamɗo.
44 Yanooɓe tontaaɓe ɗakkol makko ɓeen
du ina mbonkoroo mo noon.

Haala maayde Iisaa (Marku 15.33-41, Lukka 23.44-49, Yuhanna 19.28-30)

45 Gilla hakkunde naange, nimre wadi e
leydi fuu faa wakkati yamnde tati kiiral
naange.
46 Wakkati yamnde tati kiiral naange,
Iisaa feekii feekaango toowngo, wi'i:
— *Eli, Eli, lama sabaktani?* (Ɗum na fiirta
«Laamɗo am, Laamɗo am! Ɗume saabii de
njoppuɗaa kam?»)
47 Nde woɓɓe dariiɓe toon ɓeen nannoo
ɗum ndeen, mbi'i:
—Wo annabi Iliyaasa o noddata!
48 Wakkati oon ni, gooto doggi waddowi
tekkere, suuwi nde e ndiyam lammuɗam,
haɓɓi nde e loosol. De o fonndini hun-
nduko Iisaa faa muyta.
49 Ammaa heddiiɓe ɓeen mbi'i:
—Yoppu. Ndaaren yalla Iliyaasa waran
danna mo.
50 Caggal ɗuum, Iisaa feekii feekaango
toowngo katin, de yoofi yonki muuɗum.
51 Wakkati oon, lefol paliingol ley suudu
dewal mawndu ngool seekii gilla dow faa

† **27:28** Wakkati Iisaa, saaya mboɗeeha wo saaya ka kaananke ɓornotoo.

ley, laatii tayɛ ɗiɗi. Leydi dimmbii, kaayɛ ceekii.
52 Caabeeje udditii, de seniiɓe maaynooɓe heewɓe iirtii.
53 Caggal ko Iisaa iirtii ɗuum, ɓe njalti e caabeeje ɗeen, ɓe naati ngalluure seniinde ndeen. Yimɓe heewɓe nji'i ɓe.
54 Sordaasiiɓe doomuɓe Iisaa ɓeen e hooreejo muɓɓen nji'ii no leydi dimmborii e ko waɗi ɗuum fuu. Ɓe kuli sanne, ɓe mbi'i:
—Si goonga ni, o wo Ɓii Laamɗo!
55 Rewɓe heewɓe ina ngoni to toowti, ina kaynoo. Wo ɓe jokkunooɓe Iisaa gilla Galili faa ɓe ngollana ɗum.
56 Mariyama mo Magdala e Mariyama inna Yaakuuba e Yuusufi, kam e inna ɓiɓɓe Jebede ina ngoni hakkunde maɓɓe.

No ɓanndu Iisaa wattiraa e saabeere
(Marku 15.42-47, Lukka 23.50-56, Yuhanna 19.38-42)

57 Nde hiirnoo fu, gorko jom jawdi jeyaaɗo Arimatiya wari. Imo wi'ee Yusufi. Kam du wo taalibaajo Iisaa.
58 O yehi to Pilaatu, o ŋaarii ɗum ɓanndu Iisaa. Pilaatu yamiri o hokkee ndu.
59 O hooyi ɓanndu nduun, o fiili ɗum e kasanke keso.
60 O watti ɗum e saabeere heyre nde o wasannoo hoore makko e hayre. Caggal ɗuum, o talliti hayre teddunde, o uddiri dammbugal saabeere ndeen, o dilli.
61 Mariyama mo Magdala e Mariyama goɗɗo oon ina njooɗii ɗoon, ina kucciti e saabeere ndeen.

No sordaasiiɓe ndoomiri saabeere Iisaa

62 Jaango majjum wo nyalaande fowteteende. Hooreeɓe almaami'en e Farisa'en kawriti to Pilaatu,
63 mbi'i ɗum:
—Joomii amin, min miccitake kiiloowo yimɓe oon wi'iino nde wuurnoo ndeen, balɗe tati caggal maayde muuɗum iirtoto.
64 Ndelle, njamiraa saabeere ndeen doomee faa nyalooma tataɓo oon faltoo, taa taalibaaɓe makko ngara mbujja ɓanndu makko mbi'a yimɓe ɓeen o ummitake hakkunde maayɓe. Ndeen kaa, hiila cakitiika kaan ɓuran arandeeha kaan bonde.
65 Pilaatu wi'i ɓe:
—Inan sordaasi'en ndaarooɓe. Njehee, kooyee ɗum'en, ndoomira saabeere ndeen no mbaawiri fuu.
66 Ɓe njehi hayboyde saabeere ndeen: ɓe takki ommboode ndeen, ɓe ngaɗi maande dow mayre, ɓe ndarni ɗoon sordaasiiɓe ndaarooɓe.

28

No Iisaa ummintiniraa
(Marku 16.1-10, Lukka 24.1-12, Yuhanna 20.1-10)

1 Nde nyalaande fowteteende ndeen faltinoo fu, gilla naange fuɗaay nyannde alan, Mariyama mo Magdala e Mariyama goɗɗo oon njehi ndaaroyde saabeere ndeen.
2 De inan, leydi dimmbii semmbe. Maleyka Joomiraaɗo yuuri dow kammu jippii, talliti hayre ndeen jooɗii dow mayre.
3 Imo jalbira hono mayyere, kaddule makko du ina ndawni far, hono jalbugol daandorgal ni.
4 Doomooɓe ɓeen kuli sanne faa ina ndiwna, laatii hono maayɓe ni.
5 Maleyka oon wi'i rewɓe ɓeen:
—Onon kaa, taa kulee! Miɗo anndi Iisaa tontanooɗo oon pilotoɗon.
6 O walaa ɗo, o ummitake hono no o wiirunoo ni. Ngaree, ndaaree nokku ɗo o waalinoo ɗo.
7 De kenyoɗon, njahon, kumpitowon taalibaaɓe makko ɓeen o ummitake e maayde. Wooɗi, joonin o artoyto on Galili. Toon nji'oyton mo. Ɗum njoginoomi faa mi haalana on.
8 Rewɓe ɗiɗo ɓeen kenyii, ndilli to saabeere toon, iɓe keewi kulol e seyo manngo. Ɓe ndoggi yaade faa ɓe kaalanowa taalibaaɓe makko ɓeen kabaaru o.
9 Wakkati oon ni, Iisaa hawri e maɓɓe, wi'i ɓe:
—Foofoo!
Ɓe ɓattitii mo, ɓe nanngi koyɗe makko, ɓe cujidani mo.
10 Ndeen, o wi'i ɓe:
—Taa kulee! Njehee mbi'owee taalibaaɓe am ɓeen njaha Galili. Toon ɓe nji'oyta kam.

No doomooɓe saabeere Iisaa ɓeen pillorii ko waɗi ɗuum

11 Nde rewɓe ɓeen ndillannoo ndeen,
woɓɓe e sordaasiiɓe ndaarooɓe saabeere
ɓeen kooti ngalluure toon, kaalani
hooreeɓe almaami'en ɓeen ko waɗi ɗuum
fuu.
12 Hooreeɓe almaami'en ɓeen kawriti e
mawɓe yimɓe. Ɓe ndawridi faa ɓe kokka
sordaasiiɓe ɓeen ceede keewɗe.
13 Ɓe mbi'i ɗum'en:
—Mbi'on taalibaaɓe makko ɓeen ngarii
jemma tawi oɗon ɗaanii, de mbujji mo.
14 Si goforneer oon nanii ɗum fu, min
koomtan ɗum, min keedana on e torra fuu.
15 Sordaasiiɓe ɓeen nanngi ceede ɗeen,
ngaɗi no mbiiraa noon. Nii du haala kaan
fillortee hakkunde Alhuudiyankooɓe faa
hannden.

No Iisaa ɓangirani taalibaaɓe muuɗum
(Marku 16.14-18, Lukka 24.36-49, Yuhanna 20.19-23, Golle Nulaaɓe 1.6-8)

16 Taalibaaɓe sappo e ngo'o ɓeen njehi
Galili to dow waamnde nde Iisaa tindin-
noo ɗum'en ndeen.
17 Nde ɓe nji'unoo mo ndeen, ɓe cujidani
mo, ammaa woɓɓe maɓɓe cikkitirii.
18 O ɓattitii, o wi'i ɓe:
—Mi hokkaama baawɗe fuu dow kammu
e leydi.
19 Ndelle, njehee to lenyi yimɓe fuu,
ngaɗon ɗum'en taalibaaɓe am, lootiron ɓe
lootagal batisima e innde Baabiiwo e Ɓiɗɗo
e Ruuhu Ceniiɗo.
20 Njannginon ɓe ɓe njokka ko njamirmi
on ɗuum fuu. Anndee, miɗo wondi e
mooɗon nyannde fuu faa ɗo adunaaru
timmi.

Linjiila Iisaa mo Marku winndi

No Yaayaa waajorii
(Matta 3.1-12, Lukka 3.1-18, Yuhanna 1.19-28)

1 Dum woni fuddoode Kabaaru Lobbo haala Iisaa Almasiihu Ɓii Laamdo.
2 Ina winndaa e dewtere annabi Esaaya:
«Laamdo wi'ii: Ndaaree, mi ardinante nulaado am moyyinane laawol.*
3 Daande ina yeewnoo ley ladde na wi'a:
Moyyinee laawol Joomiraado,
ndartinee dati makko.»†
4 Nulaado oon woni Yaayaa lootoowo lootagal batisima‡. O ɓangii ley ladde, imo gooyna yimɓe tuuba, lootiree lootagal batisima faa hakkeeji muɓɓen njaafee.
5 Yimɓe leydi Yahuudiya e yimɓe Urusalima fuu ngari to makko. Iɓe kaalta hakkeeji maɓɓe, de Yaayaa ina loota ɓe lootagal batisima ley gooruwol Urdun.
6 Yaayaa ina ɓornii kaddule gadiraade leeɓi geeloodi, ina haɓɓii kaɓɓorgol nguru, ina wuuri baɓɓatti e njuumndi ladde.
7 Imo waajoroo daande toownde, imo wi'a:
—Ɓurdo kam baawde waran gada am, mi fotaay fay turaade mi haɓɓita ɓoggi pade makko.
8 Miin, ndiyam batisima lootirmi on, de kanko kaa, Ruuhu Ceniido o lootirta on.

No Iisaa batisiraa e no Ibiliisa jarriborii mo
(Matta 3.13-4.11, Lukka 3.21-22, 4.1-13)

9 Ley balde deen, Iisaa yuuri Nasaraatu ley leydi Galili, wari, de Yaayaa looti mo lootagal batisima ley gooruwol Urdun.
10 Wakkati mo o wurtotonoo ndiyam daam oon, o yi'i kammu na udditii, o yi'i Ruuhu Ceniido ina jippoo e makko hono no wuugaandu ni.
11 Ndeen daande yuuri dow kammu, wi'i:
—Aan woni Ɓiyam mo korsinmi, aan ceyortoomi.
12 Wakkati oon fu, Ruuhu Laamdo yaari mo ley ladde.
13 O wadi toon balde capande nay, Seydaani ina jarriboo mo. Imo woni hakkunde kulle ladde, maleyka'en ina ngollana mo.

No Iisaa noddiri taalibaaɓe arandeeɓe
(Matta 4.12-22, Lukka 4.14-15, 5.1-11)

14 Caggal uddeede Yaayaa ley kasu, Iisaa yehi Galili ina waajoo Kabaaru Lobbo haala Laamdo,
15 ina wi'a:
—Wakkati warii, laamu Laamdo ɓadake. Tuubee, ngoondinee Kabaaru Lobbo.
16 Iisaa ina yaha hunnduko maayo Galili, doon yi'i Simon e minyum Andire ina padda fiiliiji muɓɓen ley maayo ngoon. Wo ɓe nanngooɓe liyyi.
17 Iisaa wi'i ɓe:
—Njokkee kam, mi wadan on filotooɓe yimɓe.
18 Wakkati oon ɓe njoppi fiiliiji maɓɓe diin, ɓe njokki mo.
19 O yehi yeeso seeda, o yi'i Yaakuuba ɓii Jebede e minyum Yuhanna ley laana muɓɓen ina moyyintina fiiliiji.
20 Wakkati oon fu, o noddi ɓe. Ɓe njoppi baabiiɓe Jebede, kam e gollooɓe muudum ley laana kaan, ɓe njokki mo.

No Iisaa danniri gorko gonduɓo e ginnaaru
(Lukka 4.31-37)

21 Caggal duum, ɓe njehi ngalluure Kafarnahum. Nyannde fowteteende, Iisaa naati suudu waajordu, fuddi waajaade.
22 Tawaaɓe doon ɓeen kaaynaa e waaju makko oon, sabo o waajorake ɓe no jom baawde ni, wanaa hono jannginooɓe Tawreeta.
23 Gorko gonduɓo e ginnaaru ina woni e waajordu nduun, wulli,
24 wi'i:
—Aan Iisaa mo Nasaraatu, dume jomi ma e amin? A warii faa kalkaa min naa? Mido anndi ko ngondaa, a Ceniido yuuruɓo to Laamdo!
25 Iisaa sappani ginnaaru nduun e semmbe, wi'i:
—Deyyina, yaltu e makko!

* **1:2** Malakiya 3.1. † **1:3** Esaaya 40.3. ‡ **1:4** Ɓo wi'ete lootagal batisima dow haala batisima Yaayaa fu, lootagal tuubu maa mutineede du na wi'ee.

26 Ginnaaru nduun dimmbi gorko oon
semmbe, feekii feekaango toowngo, yalti e
makko.
27 Jamaa oon fuu ɗum haaynii ɗum, hed-
dii ina yamundura:
—Ɗum wo ɗume? Ɗum wo anndal ke-
sal koy! Imo yamira fay ginnaaji de iɗi
ɗowtanoo mo.
28 Wakkati gooto kabaaru makko sanki-
tii ley leydi Galili fuu.

No Iisaa selliniri nyawɓe heewɓe
(Matta 8.14-17, Lukka 4.38-41)

29 Nde ɓe njaltunoo waajordu nduun
ndeen, ɓe njehi wuro Simon e Andire.
Yaakuuba e Yuhanna njaadi e maɓɓe.
30 Esoo Simon debbo ina fukkii wo jon-
taaɗo. Iisaa yottii tan, haalanaa haala
makko,
31 ɓattitii mo, nanngi junngo makko, um-
mini mo. Wakkati oon o daɗi e jontere
makko, de o weerni ɓe.
32 Wakkati futuro nde naange yannoo
fuu, yimɓe ngaddani Iisaa nyawɓe e
wonduɓe e ginnaaji fuu.
33 Ngalluure ndeen fuu hawriti to
dammbugal ngaal.
34 O danni nyawɓe heewɓe, nyawɓe
nyawuuji ɗi kawtaa sii. O riiwi ginnaaji
keewɗi, o accataa ɗi kaala, sabo iɗi anndi
mo o woni.

No Iisaa waajorii ley Galili
(Lukka 4.42-44)

35 Jaango majjum, Iisaa hejji gilla law,
yehi nokku perwuɗo ina waɗa toon
du'aare.
36 Simon e wonduɓe e muuɗum ina piloo
mo.
37 Nde ɓe njiinoo mo ndeen, ɓe mbi'i mo:
—Yimɓe fuu ina pile.
38 Iisaa wi'i ɓe:
—En njaha ley gure ɓadiiɗe ɗeen faa mi
waajoo toon du, sabo wo ɗuum waddi kam.
39 O yehi ley leydi Galili fuu, imo waajoo
ley cuuɗi maɓɓe baajordi, imo riiwa gin-
naaji.

No Iisaa selliniri ceppinɗo
(Matta 8.1-4, Lukka 5.12-16)

40 Gorko ceppinɗo wari dikkinii yeeso
makko, nyaagii mo, wi'i:
—Si a muuyii fu, aɗa waawi dannude
kam faa mi laaɓa.
41 Iisaa yurmii mo, foorti junngo
muuɗum, meemi mo, wi'i:
—Mi muuyii, daɗu!
42 Wakkati oon, ceppam ɗaam dilli e
gorko oon, o daɗi.
43 Wakkati oon fu, Iisaa yoppi mo de
gongini mo,
44 wi'i:
—Tinna, taa humpitin fay gooto. Am-
maa yahu holloy hoore maa almaami,
ngaɗanaa laaɓugol maa ngol sadaka mo
Muusaa yamiri oon, faa faamina ɓe a daɗii.
45 Ammaa kanko, ko o dillu ɗoon fu, o
fuɗɗi sankitinde kabaaru oon. Ɗum waɗi
de Iisaa waawaa naatude galluuje si yimɓe
paamanii ɗum. O heddii ladde, yimɓe ina
yuura tatteeji fuu ina ngara to makko.

2

No Iisaa selliniri mo ɓanndu waatundu
(Matta 9.1-8, Lukka 5.17-26)

1 Gaɗa balɗe seeɗa, Iisaa warti ngalluure
Kafarnahum. Yimɓe nani o wartii imo
woni ley suudu.
2 Jamaa keewɗo hawriti ley suudu ɗoon
faa nokkuure fuu heddaaki, fay yaasin
dammbugal toon. Heddii imo waajoo ɓe
konngol Laamɗo.
3 Yimɓe ngari, ngaddani mo gorko mo
ɓanndu waatundu. Worɓe nayo na ndon-
ndii ɗum.
4 De ɓe kunngii yottinde mo to Iisaa
saabe jamaa oon. Ndelle ɓe yeeŋi dow
suudu nduun, ɓe njuli dow ɗo fotata e
Iisaa, de ɓe njippiniri ɗoon mo ɓanndu
waatundu oon, tawi ina fukkinaa e daɗɗo.
5 Nde Iisaa yiinoo goondinal maɓɓe
ndeen, wi'i mo ɓanndu waatundu oon:
—Ɓinngel am, hakkeeji maa njaafaama.
6 Jannginooɓe Tawreeta jooɗinooɓe ɗoon
ɓeen ina miiloo e ɓerɗe muɓɓen:
7 «Ko waɗi gorko o na haalira hono ni? O
mbonkake Laamɗo! Moy waawi yaafaade
hakkeeji sanaa Laamɗo gooto oon?»
8 Iisaa faami wakkati oon miilooji
maɓɓe, wi'i ɓe:
—Ɗume waɗi de oɗon miiloo miilooji
gaaɗi ni e ɓerɗe mooɗon?
9 Ɗume ɓuri hoyude? Yalla wi'ude
mo ɓanndum waati hakkeeji muuɗum

njaafaama, naa wi'ude ɗum ummoo, hooya daɓɓo muuɗum, yaha?
10 Ammaa, faa mi faamina on Ɓii Neɗɗo ina jogii baawɗe yaafaade hakkeeji ley adunaaru ndu...
Ndeen, o wi'i mo ɓanndu waatundu oon:
11 —Miɗo haalane: umma, hooyu daɓɓo maa, kootaa suudu maa.
12 Wakkati oon gorko oon ummii, hooyi daɓɓo mum, dilli yeeso yimɓe ɓeen fuu. Ɓe fuu ɗum haaynii ɓe, ɓe keddii iɓe njetta Laamɗo, iɓe mbi'a:
—Min nji'aay hono ɗum abada!

No Iisaa noddiri Lewi
(Matta 9.9-13, Lukka 5.27-32)

13 Iisaa yeccitii to maayo toon. Jamaa oon fuu tawi mo toon, imo waajoo ɗum'en.
14 Nde o yahannoo ndeen, o yi'i Lewi ɓii Alfaa ina jooɗii e suudu to lampo nanngetee, o wi'i ɗum:
—Jokkam!
Lewi ummii, jokki mo.
15 Nde Iisaa nyaamannoo e ley suudu Lewi ndeen, nanngooɓe lampo heewɓe e luttuɓe woɓɓe na njooɗii, ina nyaamda e makko, kanko e taalibaaɓe makko. Sabo yimɓe heewɓe ina njokki Iisaa.
16 Jannginooɓe Tawreeta jeyaaɓe e waalde Farisa'en nji'i Iisaa ina nyaamda e yimɓe ɓeen, mbi'i taalibaaɓe makko ɓeen:
—Ko waɗi de imo nyaamda e nanngooɓe lampo e luttuɓe woɓɓe?
17 Nde o nannoo ɗum ndeen, o wi'i ɓe:
—Wanaa selluɓe kaajaa cawroowo, wo nyawɓe kaajaa cawroowo. Mi waraay faa mi nodda dartiiɓe. Wo luttuɓe ngarumi noddude.

Haala suumayeere
(Matta 9.14-17, Lukka 5.33-39)

18 Taalibaaɓe Yaayaa e Farisa'en ina cuumoo. E ley ɗuum, yimɓe ngari, yami Iisaa:
—Ko waɗi de taalibaaɓe Yaayaa e taalibaaɓe Farisa'en ina cuumoo, de ɓe maa ɓeen cuumataako?
19 O jaabii ɓe, o wi'i:
—Yalla warɓe ɓangal ina mbaawi suumaade tawa ɓaŋuɗo oon ina wondi e muɓɓen naa? Mbaawaa. Sini ɓaŋuɗo oon ina wondi e maɓɓe, ɓe cuumataako.
20 Ammaa balɗe ngaran ɗe ɓaŋuɗo oon ittetee e hakkunde maɓɓe. E balɗe ɗeen ɓe cuumotoo.
21 Fay gooto fidataa tekkere heyre e kaddungal kiinngal. Si ɗum waɗii, tekkere heyre ndeen fooɗan kaddungal kiinngal ngaal, de ceekol ngool ɓeydoo.
22 Katin du fay gooto loowataa cabijam kesam e sumalleeji kiiɗɗi. Si ɗum waɗii fu, cabijam ɗaam fusan ɗi, kanjam e sumalleeji ɗiin fuu mbona. Cabijam kesam e sumalleeji kesi loowetee!

Haala nyalaande fowteteende
(Matta 12.1-8, Lukka 6.1-5)

23 Waɗiino e nyalaande fowteteende wootere, Iisaa ina rewi ley gese. Taalibaaɓe muuɗum ina itta cammeeji alkama e laawol ngool.
24 Ndeen Farisa'en mbi'i mo:
—Ndaaru, ɗume waɗi de taalibaaɓe maa ɓe ina ngolla ko haɗaa golleede nyannde fowteteende?
25 O jaabii ɓe, o wi'i:
—Yalla on njanngaay ko Daawda waɗi nde yolbunoo na haajaa ko nyaametee, kam e yaadiraaɓe muuɗum naa?
26 O naati hukum Laamɗo e ley jamaanu Almaami Mawɗo bi'eteeɗo Abiyatar, o nyaami buuru cakkaaɗo oon, o hokki yaadiraaɓe makko du. Tawi le, wo almaami'en tan njeyi nyaamude buuru oon.
27 Iisaa wi'i ɓe katin:
—Nyalaande fowteteende ndeen wo saabe neɗɗo waɗiraa, wanaa neɗɗo waɗiraa saabe nyalaande fowteteende ndeen.
28 Ndelle fay nyannde fowteteende ndeen, Ɓii Neɗɗo woni joomum.

3

No Iisaa selliniri gorko ley nyalaande fowteteende
(Matta 12.9-14, Lukka 6.6-11)

1 Iisaa naati ley suudu waajordu nduun katin, o tawi toon gorko mo junngo waanngo.
2 Yimɓe wonɓe ɗoon ɓeen na taykoo Iisaa, iɓe ndaara yalla dannan gorko oon ley nyalaande fowteteende ndeen, faa ɓe keɓa ko ɓe pelira ɗum.

3 Iisaa wi'i mo junngo waanngo oon:
—Umma, dara hakkunde maɓɓe!
4 Caggal ɗuum, o yami ɓe:
—Ɗume dagii nyannde fowteteende, gollude ko woodi naa gollude ko boni? Dannude neɗɗo naa warude ɗum?
Ammaa ɓe njaabaaki.
5 Iisaa yeewri ɓe tikkere, yoorgol ɓerɗe maɓɓe ngool woyni yonki makko. O wi'i gorko oon:
—Foortu junngo maa!
Oon foorti ngo tan, ngo daɗi.
6 Wakkati oon, Farisa'en ɓeen njalti, njooɗodii e daraniiɓe Hirudus faa ndawrida no mbarda Iisaa.

No yimɓe ngardi to Iisaa

7 Caggal ɗuum, Iisaa e taalibaaɓe muuɗum dilli ɗoon, njehi maayo. Jamaa keewɗo yuuruɗo Galili jokki mo.
8 Yimɓe heewɓe, yuuruɓe Yahuudiya e Urusaliima e Idumiya e leydi lettugal Urdun e seraaji Tirus e Sidon, nani ko o waɗata ɗuum, ngari to makko.
9 Iisaa wi'i taalibaaɓe muuɗum ɓeen pilanoo ɗum laana taa jamaa oon ɓilla ɗum.
10 Saabe ko o dannata heewɓe ɗuum waɗi de nyawɓe ɓeen fuu kenyanii mo faa meema mo.
11 Wakkati mo ginnaaji nji'i mo fu, ina kippoo, ina yeewnoo, ina mbi'a:
—Aan a Ɓii Laamɗo!
12 Imo sappana ɓe sanne taa ɓe kumpita fay gooto kabaaru makko.

No Iisaa suɓorii taalibaaɓe sappo e ɗiɗo (Matta 10.1-4, Lukka 6.12-16)

13 Caggal ɗuum, Iisaa yeeŋowi dow waamnde, noddi ɓe muuyi, de ɓe ngari to muuɗum.
14 O suɓii sappo e ɗiɗo, faa ngonda e makko, o nula ɗum'en mbaajowoo,
15 woodi o hokka ɗum'en baawɗe riiwude ginnaaji.
16 Inan inɗe sappo e ɗiɗo ɓe o suɓii ɓeen: Simon mo o innditiri Piyeer
17 e Yaakuuba e minyum bi'eteeɗo Yuhanna, ɓiɓɓe Jebede ɓe o innditiri Bowanerges ɓeen, (maanaa majjum woni «Ɓiɓɓe Riggaango»),
18 kam e Andire e Filipu e Bartolome e Matta e Tomaa e Yaakuuba ɓii Alfaa e Tadde e Simon kiranoowo suudu baaba
19 e Yahuuda Isikariyotto jambotooɗo mo oon.

No Iisaa riiwrata ginnaaji e Baawɗe Laamɗo (Matta 12.22-32, Lukka 11.14-23, 12.10)

20 Caggal ɗuum, o hooti. Jamaa hawriti dow makko katin faa kanko e taalibaaɓe makko ɓe kunngii heɓude no ɓe nyaamira.
21 Nde sakiraaɓe makko nannoo ɗum ndeen, ngarani mo, sabo wi'aama hoore makko waylitake.
22 Jannginooɓe Tawreeta yuurnooɓe Urusaliima ngari, mbi'i:
—Beeljebul, hooreejo ginnaaji oon woni e makko. Wo kam hokki mo baawɗe riiwude ginnaaji ɗiin.
23 De Iisaa noddi ɓe ɓe ngara to muuɗum, banndani ɓe, wi'i:
—Noy Seyɗaani waawirta riiwude hoore muuɗum?
24 Si laamu feccake ina habda fu, laamu nguun waawataa heddaade.
25 Katin du si galle feccake ina habda fu, galle oon waawataa heddaade.
26 Ndelle, si Seyɗaani feccake ina haɓa e hoore mum fu, waawataa heddaade, wo ɗum timmoode muuɗum.
27 Iisaa jokkintini wi'i:
—Fay gooto waawaa naatude ley galle gorko jom semmbe de hooya jawdi muuɗum. Sanaa artoo haɓɓa joomum tafon, ndeen ina waawi hooyude ko woni ley suudu muuɗum.
28 Goonga kaalanammi on: yimɓe ina mbaawi yaafeede hakkeeji muɓɓen fuu e mbonkaaji ɗi ɓe mbonkii Laamɗo fuu.
29 Kaa mbonkiiɗo Ruuhu Ceniiɗo oon yaafataake abada. Hakke joomum heddoto dow muuɗum faa abada.
30 Iisaa wi'irii noon saabe ko ɓe mbi'i imo wondi e ginnaaru ɗuum.

Minyiraaɓe Iisaa e inna muuɗum (Matta 12.46-50, Lukka 8.19-21)

31 Inna Iisaa e minyiraaɓe Iisaa worɓe ngari, ndarii yaasin suudu ɗoon, de neli o noddee.
32 Ɗo jamaa oon fiilii mo ɗoon, ɓe mbi'i mo:
—Inna maa e minyiraaɓe maa na ngoni yaasin, ina kaajaa ma.
33 O jaabii, o wi'i:
—Moy woni inna am e minyiraaɓe am?

34 O ndaari joodiiɓe ina piilii mo ɓeen, o wi'i:
—Inan inna am e minyiraaɓe am.
35 Sabo gaɗoowo muuyɗe Laamɗo, kam woni minyam gorko naa minyam debbo naa inna am.

4

Banndol haala aawoowo
(Matta 13.1-9, Lukka 8.4-8)

1 Iisaa ina waajoo hunnduko maayo ngoon katin. Jamaa keewɗo fiilii mo faa o naati laana ndiyam, o joodii ley makka. Jamaa oon fuu ina woni hunnduko maayo ngoon.
2 Imo waajoroo ɓe e banndi keewɗi, imo wi'a ɓe:
3 —Kettindee! Aawoowo yalti faa saaka aawdi.
4 E ley aawugol ngool, aawdi ngondi saami e laawol, de pooli ngari cuɓi ndi.
5 Yoga mayri saami e korokaaye ɗo leydi heewaa, ndi fuɗi law, sabo leydi ndiin ɗuuɗaa.
6 Ammaa nde naange wulnoo fu, ndi ɗayli, ndi yoori sabo ndi waɗaay ɗaɗi.
7 Yoga mayri saami ɗo kebbe puɗata. Kebbe ɗeen mawni, ɓilli ndi, ndi rimaay.
8 Yoga mayri saami e leydi lobbiri, fuɗi, mawni, rimi: yoga ɓeydake kile capanɗe tati, yoga capanɗe jeegom, yoga hemre.
9 Caggal ɗuum, o wi'i:
—Jom nowru nanooru fuu, nana!

No Iisaa holliri ko waɗi de na banndana yimɓe
(Matta 13.10-17, Lukka 8.9-10)

10 Nde Iisaa toowtunoo yimɓe ɓeen fu, taalibaaɓe sappo e ɗiɗo ɓeen e yimɓe fiiliiɓe mo ɓeen yami mo e dow banndi ɗiin.
11 O wi'i ɓe:
—Onon, on kokkaama faamude ko suuɗii e kabaaru laamu Laamɗo. De wonɓe yaasin ɓeen, huunde fuu sanaa mbanndanee.
12 Ɗum waɗi de:
«ina ndaara faa wooɗa tawa nji'ataa,
ina nana faa laaɓa tawa paamataa,
faa taa ɓe tuuba de ɓe njaafee.»*

No Iisaa fiirtiri banndol aawoowo
(Matta 13.18-23, Lukka 8.11-15)

13 O wi'i ɓe:
—On paamaay banndol ngol naa? Noy paamirton banndi goɗɗi ɗiin fuu ndelle?
14 Aawoowo oon wo konngol Laamɗo aawata.
15 Aawdi caamundi sera laawol ndiin wo nanɓe konngol ngool, de wakkati oon fu Seyɗaani wara, itta ko aawaa e maɓɓe ɗuum.
16 Aawaandi dow korokaaye ndiin woni nanɓe ngol, de njaɓɓorii ngol seyo wakkati gooto.
17 Ammaa ngol walaa ɗaɗi e maɓɓe, wakkati seeɗa tan ngol wonata e maɓɓe. Nde ɓillaare naa torra hewti ɓe saabe konngol ngool fu, ɓe njoppan ngol wakkati gooto.
18 Aawaandi ley kebbe ndiin woni nanɓe ngol,
19 ammaa kaɓɓu-ko'u adunaaru e eytugol jawdi, kam e muuyɗe yonki goɗɗe naatan ɓe, ɓilla ngol, ngol laatoo dimarol.
20 Kaa ɗo aawdi ndiin saami e leydi lobbiri ɗoon, ɓeen ngoni nanooɓe konngol ngool de njaɓa ngol. Ɓe ndiman: yoga sowoo kile capanɗe tati, yoga capanɗe jeegom, yoga hemre.

Banndol dow lampal
(Lukka 8.16-18)

21 Caggal ɗuum, Iisaa wi'i ɓe:
—Yalla won fuu kuɓɓoowo lampal de hippa ɗum kaakol, naa soorna ɗum ley leeso naa? Wanaa ɓilan ngal naa?
22 Walaa fuu ko suuɗii ko funtintaake, walaa ko waɗiraa suuraare ko wurtintaake yaasin.
23 Jom nowru nanooru fuu nana!
24 O wi'i ɓe katin:
—Tinnee e no nanirton haalaaji am ɗi! Sabo ko etiranton woɓɓe, wo ɗuum etiranteɗon, wooɗi on ɓeydante du.
25 Sabo neɗɗo fuu jogiiɗo paamal† dow laamu Laamɗo ɓeydante. Ammaa mo walaa paamal oon, fay seeɗa ko jogii ɗuum teetete.

Banndol dow aawdi

26 O wi'i katin:
—Laamu Laamɗo ina wa'i hono neɗɗo caakuɗo aawdi e ngesa muuɗum ni.

* **4:12** Esaaya 6.9-10. † **4:25** Paamalɗo ina yaada e goonɗinal omtoowal ɓernde joomum faa jaɓa goonga.

27 Ɓaawo ɗum, imo ɗaanoo jemma imo
ummoo nyalooma, no laatorii fuu aawdi
ndiin fuɗan, mawna, tawa joomum an-
ndaa no ndi mawniri.
28 Leydi ndiin fuɗinta aawdi ndiin, ndi
waɗa gulle, wutaandu jokka, de caggal
ɗuum, wutaandu nduun waɗa gabbe.
29 Si ko aawaa ɗuum ɓenndii, tayee, sabo
wakkati muuɗum yottake.

Banndol haala gabbel pamarel
(Matta 13.31-32, 34, Lukka 13.18-19)

30 O jokkintini o wi'i:
—Ɗume nanndinten e laamu Laamɗo?
Banndol ngole mbanndirten ngu?
31 Laamu Laamɗo ina nanndi e gabbel
lekki mutaari. Kam ɓuri gabbe fuu
famɗude.
32 De si ngel aawaama fu, ngel mawnan
faa ngel ɓura leɗɗe sardiŋe fuu. Ki waɗan
licce mawɗe ɗe ɗowki faa pooli mbaawa
nyiɓude cuuɗi muɓɓen e majje.
33 Iisaa waajorake yimɓe ɓeen konngol
Laamɗo ngool e banndi keewɗi gaaɗi noon,
haddi ko ɓe mbaawi faamude.
34 Walaa fuu ko o haalani ɓe si wanaa
e banndol. Ammaa nde o toowtidi e
taalibaaɓe makko ɓeen fuu, imo fiirtana
ɗum'en banndi ɗiin fuu.

No Iisaa darniri henndu
(Matta 8.23-27, Lukka 8.22-25)

35 Kiiral naange nyalooma oon, Iisaa wi'i
taalibaaɓe muuɗum ɓeen:
—En peyyita, keedowen gere ooto
maayo.
36 Ɓe njoppi jamaa oon, ɓe tawti mo e
laana ka o wonnoo e muuɗum kaan, ɓe
ndunnyi. Laanaaji goɗɗi du ina njokki mo.
37 Henndu sattundu ummii, bempeyye
ummii ina piya laana kaan, faa ka hesi
heewude ndiyam.
38 Iisaa ina ɗaanii gaɗa laana toon, imo
wawlii wawlaare. Ɓe pindini mo, ɓe mbi'i
mo:
—Moodibbo, a hillaaka ko min kalkata
ɗum naa?
39 O ummii, o sappani henndu nduun e
semmbe, o wi'i maayo ngoon:
—Deyyina! Dara!
Henndu nduun deyyinii, fuu waɗi siw.
40 Caggal ɗuum, o wi'i ɓe:
—Ko waɗi de kulɗon? Faa hannden on
ngalaa hoolaare naa?
41 Ɓe kuli kulol cattungol, heddii iɓe
mbi'undura:
—O wo moy de fay henndu e ndiyam ina
ɗowtanoo ɗum?

5

No Iisaa selliniri gonduɗo e ginnaaji
(Matta 8.28-34, Lukka 8.26-39)

1 Caggal ɗuum, ɓe njottii gere ooto maayo
ngoon, to leydi Gerasa'en.
2 Nde Iisaa wurtinoo laana kaan ndeen,
gonduɗo e ginnaaru yuuri ley caabeeje,
hawri e makko.
3 Ley caabeeje ɗeen o jooɗinoo. Fay
gooto waawaa haɓɓude mo, sabo fay callali
kaɓɓataa mo.
4 Sabo imo woownoo geyyireede geyyelle
e callali, ammaa imo taya callali ɗiin, imo
hela geyyelle ɗeen. Fay gooto du semmbem
hewtaay faa nannga mo.
5 Nyannde fuu, jemma e nyalooma ley
caabeeje e baamle o woni, imo wulla imo
seekitoroo kaaye.
6 Nde o haccinoo Iisaa faa to woɗɗi
ndeen, o doggiri to muuɗum, o sujidani
ɗum,
7 o wulli faa toowi, o wi'i:
—Iisaa Ɓii Laamɗo Toowɗo, ɗume njiɗɗaa
waɗude kam? Hunanam saabe Laamɗo, a
torrataa kam!
8 O wi'ii noon sabo Iisaa wi'unoo mo:
—Aan ginnaaru, yaltu e makko.
9 Iisaa yami mo, wi'i:
—Noy mbi'eteɗaa?
Ndu jaabii, ndu wi'i:
—Jamaa mbi'eteemi, sabo miɗen keewi.
10 Ndu nyaagii Iisaa sanne, taa wurtina
ɗi leydi ndiin.
11 Coggal girooji manngal ina dura ɗoon
e dow waamnde.
12 Ginnaaji ɗiin ŋaarii mo o acca ɗum'en
naata e ley girooji ɗiin.
13 O jaɓani ɗi. Ginnaaji ɗiin njalti, naati e
girooji ɗiin. Coggal ngaal fuu doggi, tellitii
dow waamnde ndeen, saami ley maayo
ngoon, yoolii. Iɗi ngaɗa hono ujunaaje ɗiɗi.
14 Duroobe ɓeen ndoggi kaalanowi ɗum
yimɓe ngalluure ndeen e seraaji mum.
Yimɓe ɓeen njehi faa ndaarowa ko waɗi
ɗuum.
15 Nde ɓe ngarnoo to Iisaa ndeen, ɓe
nji'i gorko gondunooɗo e ginnaaji oon

ina joodii ina ɓornii kaddule, hakkillo muuɗum du wartii. De kulol nanngi ɓe.
16 Yiinooɓe ɗum ɓeen kaalani ɓe ko hewtinoo gondunoodo e ginnaaji oon e girooji ɗiin.
17 Ndeen ɓe puɗɗi nyaagaade Iisaa dillana ɓe leydi maɓɓe.
18 Nde o naatannoo laana kaan ndeen, gondunoodo e ginnaaji oon nyaagii mo o acca ɗum jokka mo.
19 O salanii oon, o wi'i ɗum:
—Hootu suudu maa to koreeji maa, kaalanaa ɓe ko Joomiraado waɗani ma e no o yurmorii ma.
20 O yehi imo gooyna e leydi mbi'eteendi Galluuje Sappo ndiin ko Iisaa waɗani mo. Ɓe fuu ɗum haaynii ɓe.

No Iisaa iirtiniri ɓii Jayrus e no sellinirі debbo nyawɗo
(Matta 9.18-26, Lukka 8.40-56)

21 Nde Iisaa naatunoo laana yeccii gere ooto maayo ndeen, jamaa keewɗo fiilii ɗum katin ɗakkol maayo ɗoon.
22 Ndeen gooto e hooreeɓe suudu waajordu bi'eteeɗo Jayrus wari, yi'i Iisaa tan, hippii e koyɗe muuɗum.
23 O nyaagii ɗum o haali faa heewi, o wi'i:
—Ɓiyam debbo ina habda e yonki. War yowu junngo maa dow makko, faa o daɗa, o wuura!
24 Iisaa yaadi e makko. Jamaa keewɗo jokki ɗum faa ina ɓilla ɗum.
25 Ina woodi ɗoon debbo mo yiiyam muuɗum taccataa ko waɗata duuɓi sappo e ɗiɗi.
26 O tampii sanne, o yehii to sawrooɓe heewɓe faa jawdi makko timmi. Ɗum fuu samtanaay mo, nyawu nguun ɓeydoto tan.
27-28 O nani haala Iisaa ina haalee, o naati e jamaa oon. Imo miiloo si o heɓii o meemii saaya muuɗum tan o daɗan. O yuuri gaɗa Iisaa, o meemi saaya muuɗum.
29 Wakkati oon yiiyam makko darii, de o maati e terɗe makko o daɗii.
30 Wakkati oon fu, Iisaa du maati won baawɗe yuuruɗe e muuɗum, yeeyii hakkunde jamaa oon, wi'i:
—Moy meemi saaya am?
31 Taalibaaɓe makko ɓeen mbi'i mo:
—A yi'ii inan jamaa ina ɓilli ma, de aɗa yama moy meemi ma?
32 Kaa imo yeewa gereeji fuu, faa o yi'a meemuɗo mo oon.
33 Debbo oon ina diwna no foti hulude sabo ina anndi ko waɗi, wari, hippii yeeso makko, haalani mo goonga.
34 Iisaa wi'i mo:
—Banndam debbo, goonɗinal maa dannii ma. Yahu e jam! A daɗii e nyawu maa!
35 O tilaaki haalde, faa woɓɓe yuuruɓe to suudu Jayrus hooreejo waajordu oon mbi'i ɗum:
—Ɓiya heddaaki. Haanaa tampinaa Moodibbo o katin!
36 Kaa Iisaa hiisaaki haala maɓɓe, wi'i Jayrus:
—Taa hulu, goonɗin tan!
37 O accaay fay gooto yaada e makko si wanaa Piyeer e Yaakuuba e Yuhanna minyoo Yaakuuba oon.
38 Ɓe njottii suudu hooreejo waajordu oon. O tawi ɗoon jamaa, yimɓe ina mboya, ina mbulla semmbe.
39 Nde o naatunoo ndeen, o wi'i ɓe:
—Ɗume woni bojji ɗi e duko ko? Suka o maayaay, wo o ɗaani tan.
40 Ɓe njalnorii haala makko. Ndeen o wurtini ɓe fuu, o hooyi baaba suka oon e inna muuɗum e taalibaaɓe makko tato ɓe o wondi, ɓe naati suudu to suka oon tawaa toon.
41 O nanngi junngo mum, o wi'i:
— *Talita kuumii!* (Ɗum na fiirta «Suka debbo, umma!»)
42 Wakkati oon fu suka oon ummii, ina yaha. Duuɓi makko wo sappo e ɗiɗi. Ɗum haaynii yimɓe ɓeen sanne.
43 Iisaa tindini ɓe sanne taa ɓe paamina ɗum fay gooto. O wi'i ɓe kokka suka oon ko nyaametee.

6

No Nasaraatunkooɓe calorii jaɓande Iisaa
(Matta 13.53-58, Lukka 4.16-30)

1 Iisaa dilli nokku oon, hooti wuro ngo mawni ngoon. Taalibaaɓe muuɗum njokki ɗum.
2 Nde nyalaande fowteteende yottinoo ndeen, o fuɗɗi waajaade ley suudu waajordu nduun. Nanɓe waaju makko ɓeen, ɗum haaynii ɗum'en, heddii ina mbi'a:

—Toy o heɓi ɗum? Noy o heɓiri hakkillo ngo? Ndaar! Noy neɗɗo waawiri waɗirde kaayeefiiji ɗi?

3 Yalla wanaa kanko woni cehoowo leɗɗe, ɓii Mariyama naa? Wanaa o mawnoo Yaakuuba e Yuusufi e Yahuuda e Simon? Wanaa enen e banndiraaɓe makko rewɓe koddi naa?

Ɗum saabanii ɓe salaade mo.

4 Wakkati oon, o wi'i ɓe:

—Annabaajo ina teddinee e nokku fuu si wanaa e ley wuro muuɗum e hakkunde rimdaaɓe muuɗum e ley suudu mum.

5 Iisaa heɓaay waɗude ɗoon fay kaayeefi gooto, si wanaa ko yowi junngo muuɗum e nyawɓe seeɗa, danni ɗum'en.

6 De ko ɓe ngoonɗinaay mo ɗuum haaynake mo.

No Iisaa nuliri taalibaaɓe muuɗum sappo e ɗiɗo ɓeen
(Matta 10.1, 5-15, Lukka 9.1-6)

Caggal ɗuum, Iisaa yiiltii e gure piiliiɗe ɗoon ɗeen, ina waajoo.

7 O noddi taalibaaɓe sappo e ɗiɗo ɓeen, o nuliri ɗum'en ɗiɗo ɗiɗo. O hokki ɓe baawɗe riiwude ginnaaji,

8 o wi'i ɓe taa ɓe njaada e fay huunde si wanaa cabbi. Taa ɓe kooya buuru naa mbasu naa kaalisi e ley njiibaaji maɓɓe.

9 O yamiri ɓe ɓe ɓornoo paɗe, de taa ɓe kooya saayaaji ɗiɗi.

10 O wi'i ɓe katin:

—Galle fuu mo njippiɗon, keddoɗon ɗoon faa nde ndilloton e nokku oon.

11 Si on ngarii e nokkuure de yimɓe njaɓɓaaki on naa kettindanaaki on, ndillon toon, piɗɗon sollaare maɓɓe wonnde e koyɗe mon faa laatanoo ɓe seedee e dow bonanda maɓɓe.

12 Ɓe njehi, ɓe mbaajii yimɓe ɓeen tuuba,

13 ɓe ndiiwi ginnaaji keewɗi, ɓe ngatti nebbam dow ko'e nyawɓe heewɓe ɓe cellini ɗum'en.

No Yaayaa maayri
(Matta 14.1-12, Lukka 9.7-9)

14 Hirudus, kaananke oon, nani haala Iisaa ina haalee, sabo innde Iisaa sankitake faa yaaji. Woɓɓe ina mbi'a wo o Yaayaa lootoowo lootagal batisima* oon ummitii e maayde, ɗuum waɗi de imo jogii baawɗe waɗude kaayeefiiji.

15 Woɓɓe ina mbi'a wo o annabi Iliyaasa. Woɓɓe du ina mbi'a wo o annabaajo hono annabaaɓe arandeeɓe ɓeen ni.

16 Nde Hirudus nannoo ɗum ndeen, wi'i:

—Yaayaa mo tayunoomi hoore mum oon, kam iirtii!

17 Tawi Hirudus yamiriino Yaayaa nanngee, haɓɓee, uddee ley kasu. O waɗii ɗum saabe Hirudiya jom suudu mawniiko bi'eteeɗo Filipu mo o ɓaŋunoo oon.

18 Sabo Yaayaa ina wi'annoo mo:

—Daganaaki ma teetaa jom suudu mawna.

19 Hirudiya mettaa e Yaayaa faa ina yiɗi o waree, de heɓaay laawol,

20 sabo Hirudus ina hulannoo Yaayaa, ina anndunoo o gorko ponnditiiɗo, ceniiɗo. Ɗum waɗi de imo haybannoo ɗum. Si o hettindake haala muuɗum fu, hakkillo makko jiiɓoto, woɗi du imo yiɗi hettindanaade ɗum.

21 Ammaa, Hirudiya heɓi laawol warude mo nyannde rimeede Hirudus wartunoo. Hirudus waɗani howruuɓe muuɗum e hooreeɓe sordaasiiɓe ɓeen e inndeeanndee'en Galili ɓeen fuu hiraande mawnde.

22 Ɓii Hirudiya debbo naati ina wama. Ɗum weli Hirudus e jooɗodiiɓe e muuɗum fuu. O wi'i suka debbo oon:

—Haalanam ko njiɗɗaa faa mi waɗane.

23 O hunanii ɗum, o wi'i o hokkan ɗum huunde fuu ko nyaagii mo, fay si tawi wo feccere laamu makko.

24 De suka debbo oon yalti, wi'i inna muuɗum:

—Ɗume kaanumi nyaagaade mo?

Inniiko oon jaabii mo, wi'i:

—Nyaaga mo hoore Yaayaa lootoowo lootagal batisima oon!

25 Suka debbo oon henyii, yeccii to kaananke oon, nyaagii ɗum, wi'i:

—Ko njiɗumi, ngaddanaa kam joonin joonin wo hoore Yaayaa lootoowo lootagal batisima oon e ley le'al!

26 Ɓernde Hirudus metti sanne. Ammaa saabe ko hunii ɗuum e saabe noddaaɓe ɓeen, o yiɗaa yaltude e konngol makko ngool.

* **6:14** Ɗo wi'ete lootagal batisima dow haala batisima Yaayaa fu, lootagal tuubu maa mutineede du na wi'ee.

27 Wakkati oon o neli gooto e sordaasiiɓe
doomooɓe mo ɓeen, o yamiri ɗum wad-
dowa hoore Yaayaa. Sordaasi oon yeccii,
naati ley kasu toon, tayi hoore Yaayaa,
28 tummbi ley le'al, waddi, hokki suka
debbo oon. Suka debbo oon du hokki inna
mum.
29 Nde taalibaaɓe Yaayaa ɓeen nannoo
ɗum ndeen, ngari kooyi ɓanndu makko
nduun, ngattowi ɗum e saabeere.

No Iisaa nyaamniri worɓe ujunaaje njoyo e rewɓe e sukaaɓe
(Matta 14.13-21, Lukka 9.10-17, Yuhanna 6.1-14)

30 Nulaaɓe ɓeen ngarti to Iisaa, kaalani
ɗum ko ngaɗi ɗuum e ko mbaajii ɗuum fuu.
31 O wi'i ɓe:
—En njaha nokkuure ferwunde, keɓon
fowtinaade seeɗa.
Ko o wi'i noon ɗuum wo saabe yaha-
warta yimɓe na heewi ɗoon, faa kanko e
taalibaaɓe makko ɓeen, ɓe kunngii heɓude
fay no ɓe nyaamira.
32 Ɓe njehi ɓe naatowi laana, ɓe peyyiti,
ɓe toowti kamɓe tan e nokku perwuɗo.
33 Yimɓe heewɓe nji'ii iɓe njaha, annditi
to ɓe ponndii. Heewɓe yuuri e gure ɗeen
fuu, kenyanii to ɓe ponndii toon, arti ɓe
yottaade.
34 Nde o yaltunoo e laana kaan ndeen, o
yi'i jamaa keewɗo. O yurmii ɓe sanne, sabo
iɓe nga'i hono no baali ɗi ngalaa duroowo
ni. O heddii imo waajoo ɓe kulle keewɗe.
35 Nde hiirunoo ndeen, taalibaaɓe ɓeen
ɓattitii mo, mbi'i:
—Joonin hiirii, katin du nokku o wo
ladde ɓolde.
36 Mbi'aa jamaa o sankitoo e gure e
nokkuuje ɓadiiɗe ɗo faa coodowa ko
nyaama.
37 O jaabii ɓe, o wi'i:
—Onon e ko'e mooɗon, kokkee ɓe ko ɓe
nyaama!
Ndeen ɓe yami mo, ɓe mbi'i:
—Ndelle aɗa yiɗi min kooya buuɗi cardi
keme ɗiɗi min coodanowa ɓe buuru ko ɓe
nyaama?
38 Wakkati oon, o wi'i ɓe:
—Noy foti buuruuje ɗe njogiɗon? Njehee
ndaarowee!
Nde ɓe njahunoo ɓe kumpitowii ndeen,
ɓe mbi'i mo:
—Buuruuje joy e liyyi ɗiɗi min njogii.
39 O yamiri taalibaaɓe ɓeen njoyyinira
jamaa oon feere feere dow huɗo hecco.
40 Ɓe njooɗorii feere feere, hemre hemre,
e capanɗe njoyo njoyo.
41 O hooyi buuruuje joy ɗeen e liyyi ɗiɗi
ɗiin, o tiggitii kammu, o yetti Laamɗo. O
heltii buuru oon, o hokki taalibaaɓe makko
peccana yimɓe ɓeen. Hono noon liyyi ɗiɗi
ɗiin du.
42 Ɓe fuu ɓe nyaami faa ɓe kaari.
43 Taalibaaɓe ɓeen kawrunduri kedde
buuru e liyyi ɗeen, kebbini kandeeje sappo
e ɗiɗi.
44 Nyaamuɓe buuru oon ɓeen, fay worɓe
tan ngaɗii hono ujunaaje njoyo.

No Iisaa yaari dow ndiyam e koyɗe
(Matta 14.22-33, Yuhanna 6.15-21)

45 Wakkati oon fu, Iisaa yamiri taal-
ibaaɓe muuɗum naata laana kaan, ardoo
ɗum peyyita njaha Baytisayda gere ooto
maayo ngoon. Kanko du, o waynoo jamaa
oon tafon.
46 Nde o seedunoo e jamaa oon ndeen, o
yeeŋowi dow waamnde faa o waɗa du'aare.
47 Nde jemma warnoo ndeen, tawi laana
kaan ina woni hakkunde maayo toon, Iisaa
tan heddii e leydi.
48 O sooynii taalibaaɓe ɓeen ina
cummba† ko mbaawi fuu, sabo wo ɓe
hawrooɓe e henndu. Nde ɓadinoo weetude
ndeen, o wari to maɓɓe imo yaha e koyɗe
dow ndiyam ɗaam, faa o hesi faltaade ɓe.
49 Kaa nde ɓe njiinoo mo imo yaha e
dow ndiyam ɗaam ndeen, ɓe cikki wo ɗum
mbeelu, ɓe keddii iɓe mbaayda,
50 sabo ɓe fuu, nde ɓe njiinoo mo ndeen,
nesiiji maɓɓe tayi. Wakkati oon Iisaa wi'i
ɓe:
—Cellinee ɓerɗe mon! Wo miin. Taa
kulee!
51 O naati laana kaan, o tawti ɓe, de hen-
ndu nduun darii. Ɗum haaynii ɓe sanne.
52 Ɓe paamaayno haaynde nde Iisaa
waɗiri buuru oon ndeen, sabo ɓe wumɓe
ɓerɗe.

† **6:48** Maanaa summbude wo awyude faa adina laana yeeso ley ndiyam.

No Iisaa selliniri nyawɓe ley leydi Genesaret
(Matta 14.34-36)

53 Ɓe peyyiti maayo ngoon, ɓe njottii
leydi Genesaret, ɓe ndarii ɗoon.
54 Wakkati ɓe njalti e laana kaan ndeen,
yimɓe ɓeen annditi mo,
55 cankitii e seraaji ɗiin fuu, ina njowa
nyawɓe muɓɓen e dow daɗɗooji, ina
ngadda nokku fuu ɗo nani imo woni.
56 Katin du ɗo Iisaa tawaa fuu, gilla e
ley gure faa e galluuje faa e ladde, yimɓe
ɓeen ngaddan nyawɓe muɓɓen e taliyaaje,
ina ŋaaroo mo o acca ɓe meema fay si wo
kommbol saaya makko. Meemuɗo ngol du
fuu daɗii.

7

Haala al'aada maamiraaɓe
(Matta 15.1-9)

1 Farisa'en e jannginooɓe Tawreeta
woɓɓe yuuruɓe Urusaliima piilii Iisaa.
2 Ɓe nji'i taalibaaɓe makko woɓɓe ina
nyaamira juuɗe tuunɗe, ɗum woni tawa
lootiraay no tawaangal maɓɓe worri ni.*
3 Sabo Farisa'en e Alhuudiyankooɓe fuu
nyaamataa si lootaay juuɗe muɓɓen faa
laaɓa, al'aada maamiraaɓe maɓɓe oon ɓe
njokki.
4 Si ɓe ngartii luumo, ɓe nyaamataa si ɓe
lootaaki. Iɓe njogii al'aadaaji goɗɗi keewɗi
ɗi ɓe njokki, ko wa'i hono lawyude kore e
potiije e taasaaje gaɗiraaɗe njamndi.
5 Wakkati oon, Farisa'en e jannginooɓe
Tawreeta yami Iisaa, mbi'i:
—Ɗume waɗi de taalibaaɓe maa ɓeen
ndewataa al'aadaaji maamiraaɓe meeɗen,
ina nyaamira juuɗe tuunɗe?
6 O jaabii ɓe, o wi'i:
—Annabi Esaaya woofaay fey nde sap-
pinoo on. Wo on munaafiki'en, hono no
winndiraa:
«Lenyol ngol ina teddina kam e kunnduɗe
muɓɓen,
ammaa ɓerɗe muɓɓen ina mboɗɗii
kam.
7 Ɓolum ɓe ndewata kam.
Si goonga, janndeeji ɗi ɓe njannginta
ɗiin wo jamirooje yimɓe tan.»†
8 Iisaa jokkintini, wi'i:
—Oɗon acca jamirooje Laamɗo, de oɗon
njokka al'aadaaji yimɓe.
9 Oɗon calanoo yamiroore Laamɗo faa
laaɓa, faa keɓon ndarnon al'aada mooɗon!
10 Sabo Muusaa wi'i: «Teddin bammaa
e inna maa.»‡ O wi'i katin: «Kuɗuɗo
bammum naa inna mum, wareede laatoo
jukkungo muuɗum.»§
11 De onon le, oɗon mbi'a ina heya
si neɗɗo wi'ii bammum naa inna mum:
«Ko kaannoomi wallirde ma ɗuum wo
Korbaan» (Korbaan ina fiirta «Sadaka
Laamɗo»).
12 Ko mbi'oton noon ɗuum, oɗon kaɗa
yimɓe wallude baabiraaɓe muɓɓen naa in-
niraaɓe muɓɓen katin.
13 Hono noon tosirton konngol Laamɗo e
al'aadaaji ɗi ndonundurton ɗiin. Katin du
oɗon ngaɗa kulle keewɗe gaaɗe noon.

Haala ko tuuninta neɗɗo
(Matta 15.10-20)

14 Caggal ɗuum, Iisaa nodditi jamaa oon,
wi'i ɗum:
—Kettindanee kam, on fuu, paamee:
15 Fay huunde naatataa e neɗɗo de tuun-
ina ɗum. De wo ko yuurata ley neɗɗo ɗuum
tuuninta ɗum. [
16 *]
17 Nde Iisaa seedunoo e jamaa oon
de naatowi ley suudu ndeen, taalibaaɓe
muuɗum ɓeen yami ɗum maanaa banndol
ngol.
18 O wi'i ɓe:
—Onon du, on paamaay naa? On paa-
maay ko yuurata yaasin de naata e hun-
nduko neɗɗo ɗuum, wanaa ɗuum tuuninta
joomum?
19 Sabo ɗum naataay e ɓernde joomum.
Wo reedu mum tan ɗum naati, woodi du
ɗum yaltan.
E haalaaji ɗiin Iisaa holliri nyaamdu fuu
na laaɓi.
20 O wi'i katin:
—Ko wurtotoo e ley ɓernde neɗɗo ɗuum,
wo kam tuuninta joomum.
21 Sabo e ɓernde neɗɗo miilooji bondi
yuurata, kam e fijirde e nguyka e war-hoore
e

* **7:2** lootugol juuɗe ngol haɓɓaaki e ittude tuundi, wo faa joomum fonnditanoo diina ngol waɗiraa. † **7:7** Esaaya 29.13. ‡ **7:10** Wurtagol 20.12. § **7:10** Wurtagol 21.17, Lewinkooɓe 20.9. * **7:16** E ɗereeji ɓooydi, goɗɗi ina ɓeyda aaya 16: Jom nowru fuu nana!

22 jeenu e eelgal e bonanda e jamba e
golleeji terɗe cemtiniiɗi e muuyɗe bonɗe e
mbonka e mawninkinaare e majjere.
23 Kujje bonɗe ɗeen fuu e ɓernde yuurata,
de tuunina neɗɗo.

No debbo mo wanaa Alhuudiyanke goonɗiniri Iisaa
(Matta 15.21-28)

24 Iisaa dilli ɗoon fonndii leydi Tirus. O
jippii e suudu gomma. O yiɗaa fay gooto
faama toon o woni, ammaa o waawaano
suuɗaade.
25 Wakkati oon, debbo gomma mo
ɓinngel muuɗum dewel wondi e ginnaaru,
nani haala makko ina haalee, wari hippii
ɗakkol koyɗe makko.
26 Debbo oon wanaa Alhuudiyanke, wo
to Finiki ley leydi Siiriya o rimaa. O nyaagii
Iisaa itta ginnaaru nduun e ɓiyiiko oon.
27 Kaa Iisaa wi'i mo:
—Accu sukaaɓe ɓeen kaara tafon. Sabo
hooyude nyaamdu sukaaɓe de faɗɗana
dawaaɗi wooɗaa.
28 Debbo oon jaabii mo, wi'i:
—Goonga Joomam, ammaa dawaaɗi
doomooji du ina nyaama ko sukaaɓe
caamdinta ɗuum.
29 Wakkati oon, Iisaa wi'i mo:
—Saabe ko njaabiɗaa jaabu o, hootu, gin-
naaru nduun wurtake e ɓiya oon.
30 O hooti, o tawi ɓiyiiko oon ina
fukkii dow leeso, ginnaaru nduun yaltii e
muuɗum.

No Iisaa selliniri gorko paho mo haala muuɗum laaɓaa

31 Iisaa dilli leydi Tirus, rewi leydi Sidon,
e leydi mbi'eteendi Galluuje Sappo ndiin,
warti maayo Galili.
32 O waddanaa gorko paho mo haala
muuɗum laaɓaa, o nyaagaa o yowa junngo
makko e dow muuɗum.
33 Wakkati oon, Iisaa toowtini mo jamaa
oon, watti kolli muuɗum e noppi makko,
tutti, meemiri tutte ɗeen ɗemngal makko.
34 Caggal ɗuum, o tiggitii kammu, o
uumi, o wi'i paho oon:
— *Efata!* (Ɗum na fiirta «Cukkitee!»)
35 Wakkati oon, noppi gorko oon cukki-
tii, ɗemngal muuɗum yoppaa, heddii ina
haalira no wooɗiri.
36 Iisaa yamiri yimɓe ɓeen taa ɓe kaalana
huunde nde fay gooto. Ammaa fay ko o
haɗata ɓe dow majjum, iɓe ɓeyda haalde
ɗum.
37 Ɗum haaynii ɓe faa yottii kaaddi, iɓe
mbi'a:
—Golleeji makko fuu na mbooɗi. Imo
faaɗintina faaɗuɓe, imo muumɗintina
muumɓe.

8

No Iisaa nyaamniri worɓe ujunaaje nayo e rewɓe e sukaaɓe
(Matta 15.32-39)

1 Ley balɗe ɗeen, jamaa keewɗo hawriti
katin. E ley ko ɓe ngalaa ko ɓe nyaama,
Iisaa noddi taalibaaɓe muuɗum ɓeen, wi'i
ɗum'en:
2 —Yimɓe ɓe ina njurminii kam, sabo
hannden woni balɗe tati iɓe ngondi e am,
de ɓe ngalaa ko ɓe nyaama.
3 Si mi yoppii ɓe koota tawee ɓe nyaa-
maay, yolbere liɓowan ɓe dow laawol.
Sabo woɓɓe maɓɓe yuurii to woɗɗi.
4 Taalibaaɓe makko ɓeen njaabii mo,
mbi'i:
—Toy neɗɗo heɓata ko nyaamnata yimɓe
ɓe ley ladde nde?
5 O yami taalibaaɓe makko ɓeen, o wi'i:
—Noy foti buuruuje ɗe njogiɗon?
Ɓe mbi'i mo:
—Jeɗɗi.
6 De o yamiri jamaa oon jooɗoo e leydi. O
hooyi buuruuje jeɗɗi ɗeen, o yetti Laamɗo,
o heltii ɗe, o hokki taalibaaɓe makko ɓeen
peccana jamaa oon. Ɓe ngaɗiri noon.
7 Iɓe njogii katin liyyoy pamaroy seeɗa.
Iisaa yetti Laamɗo dow makkoy, wi'i taal-
ibaaɓe muuɗum ɓeen pecca koy, kankoy
du.
8 Ɓe nyaami faa ɓe kaari. Taalibaaɓe
ɓeen kawrunduri kedde ɗeen. Ɗe keewi
kandeeje jeɗɗi.
9 Iɓe ngaɗa worɓe ujunaaje nayo. Caggal
ɗuum, Iisaa yoppi ɓe,
10 naatidi e taalibaaɓe muuɗum laana
wakkati oon, feyyiti, yehi leydi Dalmanu-
uta.

No Farisa'en pilorii maande
(Matta 16.1-4)

11 Farisa'en ɓeen ngari, puɗɗi yeddun-
durde e Iisaa. Ɓe ŋaarii mo o holla

ɓe maande yuuroore dow kammu faa ɓe ndaartindoo mo.
12 Iisaa uumi, wi'i:
—Ɗume waɗi de yimɓe jamaanu hannden o ina piloo holleede maande? Goonga kaalanammi on: fay maande wootere on keɓataa!
13 Caggal ɗuum, o seedi e maɓɓe, o naati laana kaan, o fonndii gere ooto maayo.

Haala rabilla Farisa'en e Saduki'en (Matta 16.5-12)

14 Taalibaaɓe ɓeen njeggiti yooɓaade buuru, si wanaa buuruwal gootal tan ɓe njogii ley laana kaan.
15 Wakkati oon, o tindini ɓe, o wi'i:
—Kakkilee, ndeentee e rabilla Farisa'en e mo Hirudus oon.
16 Taalibaaɓe ɓeen ina kaalda ina mbi'a ko njooɓaaki buuru ɗuum waɗi de o wi'iri noon.
17 Iisaa annditi ko ɓe kaalata ɗuum, wi'i ɓe:
—Ko waɗi de oɗon kaalda hakkunde mooɗon on njooɓaaki buuru? Yalla faa joonin on anndítaay, on paamaay? Naa on wumɓe ɓerɗe?
18 Oɗon njogii gite, de on nji'ataa naa? Oɗon njogii noppi, de on nanataa naa? Yalla on miccitaaki
19 nde peccanmi worɓe ujunaaje njoyo buuruuje joy ndeen, kandeeje foti kebbinɗon kedde ɗeen?
Ɓe njaabii mo, ɓe mbi'i:
—Kandeeje sappo e ɗiɗi.
20 O yami ɓe katin, o wi'i:
—Nde peccanmi worɓe ujunaaje nayo buuruuje jeɗɗi ndeen, kandeeje foti kebbinɗon kedde ɗeen?
Ɓe njaabii mo, ɓe mbi'i:
—Kandeeje jeɗɗi.
21 Ndeen o wi'i ɓe:
—Faa joonin on paamaay naa?

No Iisaa wumtiniri bumɗo ley Baytisayda

22 Ɓe njottii Baytisayda. Ɗoon yimɓe ngaddani Iisaa bumɗo, ɓe nyaagii ɗum meema mo.
23 O nanngi junngo bumɗo oon, o yaari ɗum yaasin wuro ngoon. Caggal ɗuum, o tutti e gite muuɗum, o yowi juuɗe makko e muuɗum, o yami ɗum, o wi'i:
—Won ko nji'ataa naa?
24 Bumɗo oon feerti gite mum, wi'i:
—Miɗo yi'a yimɓe, de iɓe nga'ani kam hono leɗɗe jahooje ni.
25 Iisaa yowi juuɗe muuɗum e gite makko katin. Ndeen gorko oon feerti gite mum, tawi wumtii faa wooɗi, jiiɗe muuɗum na laaɓi.
26 Iisaa wi'i mo:
—Hootu, de taa njeccoɗaa ley wuro ngo.

No Piyeer seedorii Iisaa woni Almasiihu (Matta 16.13-20, Lukka 9.18-21)

27 Caggal ɗuum, Iisaa e taalibaaɓe muuɗum ponndii gure gonɗe ɗakkol Kaysariya Filipu. Dow laawol ngool, o yami ɓe:
—Moy yimɓe mbi'ata ngonumi?
28 Ɓe njaabii mo, ɓe mbi'i:
—Woɓɓe ina mbi'a wo a Yaayaa lootoowo lootagal batisima. Woɓɓe ina mbi'a wo a annabi Iliyaasa. Woɓɓe du ina mbi'a wo a gooto e ley annabaaɓe ɓeen.
29 O yami ɓe, o wi'i:
—Onon le, moy mbi'oton ngonumi?
Piyeer jaabii mo, wi'i:
—Wo a Almasiihu.
30 Wakkati oon, o sappani ɓe sanne taa ɓe kaalana ɗum fay gooto.

No Iisaa sapporii maayde muuɗum e iirtagol muuɗum (Matta 16.21-23, Lukka 9.22)

31 O fuɗɗi faaminde ɓe:
—Ina tilsi Ɓii Neɗɗo torree torraaji keewɗi. Mawɓe yimɓe e hooreeɓe almaami'en e jannginooɓe Tawreeta caloto mo. O warete, de gaɗa balɗe tati fuu o iirtoto.
32 O haalani ɓe ɗum faa laaɓi, de Piyeer toowtini mo, fuɗɗi felude mo dow haalaaji makko ɗiin.
33 Iisaa kaa, hucciti e taalibaaɓe muuɗum, ndaari ɓe, de feli Piyeer, wi'i:
—Woɗɗam aan Seyɗaani! Sabo miilooji maa ɗiin yuuraay to Laamɗo, wo to yimɓe ɗi yuuri.

No Iisaa jokkirtee (Matta 16.24-28, Lukka 9.23-27)

34 Caggal ɗuum, o noddi jamaa oon e taalibaaɓe makko ɓeen, o wi'i ɗum'en:

—Muuyɗo jokkude kam fuu, sela ndaarude hoore muuɗum, de hooya leggal muuɗum palaangal, jokka kam.*
35 Sabo muuyɗo dannude yonki muuɗum, mursan ki. Ammaa mursuɗo ki saabe am e saabe Kabaaru Lobbo oon fu, dannan ki.
36 Ɗume heɓude adunaaru ndu fuu nafata neɗɗo si tawii mursii yonki muuɗum?
37 Yalla ina woodi ko neɗɗo waawi hokkitirde faa danna yonki muuɗum naa?
38 Cemtirɗo kam miin e haalaaji am e ley jamaanu tuunɗo luttuɗo Laamɗo o, miin, Ɓii Neɗɗo du, mi semtiran ɗum nde ngartidoymi e maleyka'en seniiɓe e ley teddeengal Baaba am.

9

1 O wi'i ɓe katin:
—Goonga kaalanammi on: yoga e wonɓe ɗo ɓe maayataa tawee nji'aay laamu Laamɗo ina warda e baawɗe.

Haala waylitagol alhaali Iisaa
(Matta 17.1-13, Lukka 9.28-36)

2 Balɗe jeegom caggal ɗuum, Iisaa yaadi e Piyeer e Yaakuuba e Yuhanna, o toowtidi e muɓɓen dow waamnde toownde, kam'en tan. Ɗoon alhaali makko waylitii yeeso maɓɓe.
3 Kaddule makko njalbi, ndawni far, faa dawninoowo fay gooto waawaa rawninirde noon e adunaaru ndu.
4 Iliyaasa e Muusaa ɓangani ɓe, ina kaalda e makko.
5 Ndeen Piyeer wi'i mo:
—Moodibbo, gonal amin ɗo ina woodi. Accu min ndarna hukumuuji tati: aan gooto, Muusaa gooto, Iliyaasa du gooto.
6 O anndaa ko o haalata, sabo kulol manngol naatii ɓe, kamɓe taalibaaɓe ɓeen.
7 Ruulde wari suddi ɓe. Daande yuuri e ley ruulde ndeen ina wi'a:
—O woni Ɓiyam mo korsinmi. Kettindanee mo!
8 Wakkati oon, taalibaaɓe ɓeen yeewi gereeji fuu, de nji'aay fay gooto si wanaa Iisaa tan.
9 E ley ko ɓe njippotoo waamnde ndeen ɗuum, o yamiri ɓe taa ɓe kaalana fay gooto ko ɓe nji'i ɗuum faa wakkati nde Ɓii Neɗɗo iirtii e hakkunde maayɓe ndeen.
10 Ɓe njaɓi konngol ngol, de ɓe keddii iɓe yamundura hakkunde maɓɓe ɗume woni maanaa iirtaade e hakkunde maayɓe.
11 Caggal ɗuum, ɓe yami mo, ɓe mbi'i:
—Ɗume waɗi de jannginooɓe Tawreeta ina mbi'a tilay annabi Iliyaasa artoo Almasiihu warude?
12 O jaabii ɓe:
—Goonga, Iliyaasa artoto warude tafon moyyintinoo huunde fuu. Ndelle ko waɗi de Binndi ɗiin mbi'i ina tilsi Ɓii Neɗɗo torree torraaji keewɗi, huyfinee?
13 Miɗo haalana on: Iliyaasa wariino, de ɓe ngolli ɗum ko ɓe muuyi fuu, hono no haala makko haaliraa e Binndi ɗiin ni.

No Iisaa selliniri suka gonduɗo e ginnaaru
(Matta 17.14-21, Lukka 9.37-43)

14 Nde ɓe ngartunoo to taalibaaɓe heddinooɓe ɓeen fu, ɓe nji'i jamaa keewɗo ina fiilii ɗum'en, jannginooɓe Tawreeta ɓeen ina njeddundura e muɓɓen.
15 Wakkati yimɓe ɓeen nji'unoo Iisaa fu, ɗum haaynii ɓe. Ɓe ndoggi ɓe njaɓɓowii mo.
16 O yami ɓe, o wi'i:
—Ɗume njeddundurton e maɓɓe?
17 Gorko gooto ley jamaa oon jaabii mo, wi'i:
—Moodibbo, mi gaddanɗo ma ɓiyam gorko mo ginnaaru muumɗini.
18 Ɗo ginnaaru nduun ummorii mo fuu, liɓan mo e leydi, hunnduko makko ina wurtina nguufo, imo ŋeryundura nyiiye makko, o yoora koloŋ. Mi nyaagake taalibaaɓe maa ɓeen ndiiwa ndu, de ɓe kunngii.
19 Iisaa wi'i yimɓe ɓeen:
—Hey onon yimɓe jamaanu hanndeejo ɓe ngalaa goonɗinal! Faa ndey ngondammi e mooɗon? Faa ndey keddotoomi munyande on? Ngaddanee kam suka oon!
20 O waddanaa suka oon. Nde ginnaaru nduun yi'unoo Iisaa ndeen, dimmbi suka oon, liɓi ɗum, heddii suka oon ina talloo e leydi, hunnduko muuɗum ina wurtina nguufo.

* **8:34** Maanaa hooyude leggal palaangal woni anniyaade mursude yonki mum hono no Iisaa ni.

21 Iisaa yami baaba suka oon, wi'i:
—Gilla ndey ɗum heɓi mo?
Baaba oon jaabii, wi'i:
—Gilla imo famɗi.
22 Katin du wakkati fuu ginnaaru nduun ina liɓa mo ley yiite naa ley ndiyam faa halka mo. De si tawii won ko mbaawɗaa fu, njurmoɗaa min, mballaa min!
23 Iisaa wi'i mo:
—Si miɗo waawi mbiiɗaa? Huunde fuu ina waawi laatanaade goondinɗo.
24 Wakkati oon, baaba suka oon yeewnii, wi'i:
—Mi goondinii, de wallam, sabo goondinde ina tiiɗi kam!
25 Nde Iisaa yi'unoo jamaa oon ina dogga warde ndeen, sappani ginnaaru nduun e semmbe, wi'i ndu:
—Ginnaaru muumɗinooru faaɗinooru, miɗo yamire mburtoɗaa e suka o, taa naatu mo abada katin!
26 Ginnaaru nduun feekii, dimmbi suka oon semmbe, de yalti e makko. Heddii imo wa'i hono maayɗo, faa ko heewi e wonnooɓe ɗoon ɓeen ina mbi'a o maayii.
27 Ammaa Iisaa nanngi junngo makko, ummini mo tan, o darii.
28 Caggal ɗuum Iisaa naati suudu de taalibaaɓe muuɗum ɓeen toowtidi e muuɗum, yami ɗum, mbi'i:
—Ɗume waɗi de min kunngii riiwude ginnaaru nduun?
29 O jaabii:
—Ginnaaru nduun, sii muuɗum riiwirtaake si wanaa du'aare.

Haala Iisaa ɗiɗaɓa dow maayde muuɗum e iirtagol muuɗum
(Matta 17.22-23, Lukka 9.43-45)

30 Ɓe ndilli ɗoon, ɓe ceeki leydi Galili. O yiɗaa fay gooto faama ɗum,
31 sabo imo waajoo taalibaaɓe makko ɓeen. Imo wi'a ɗum'en:
—Ɓii Neɗɗo wattete e juuɗe yimɓe. Ɓe mbaran ɗum, de caggal balɗe tati fu, iirtoto.
32 Ammaa taalibaaɓe ɓeen paamaay maanaa haala kaan, de kuli yamude mo du.

Haala ɓurɗo teddude
(Matta 18.1-5, Lukka 9.46-48)

33 Ɓe njottii Kafarnahum. Nde ɓe njippinoo suudu weerdude maɓɓe fu, o yami taalibaaɓe makko, o wi'i:
—Ɗume njeddundurɗon dow laawol?
34 Ɓe ndeyyinii, sabo ko ɓe njeddunduri dow laawol dey, wo moy woni ɓurɗo teddude hakkunde maɓɓe.
35 Ndeen Iisaa jooɗii, noddi taalibaaɓe sappo e ɗiɗo ɓeen, wi'i ɗum'en:
—Muuyɗo ardaade fuu, gaɗa heddiiɓe ɓeen heedata, laatoo golloowo maɓɓe ɓe fuu.
36 Caggal ɗuum, o nanngi junngo cukalel gomma, o darni ngel yeeso maɓɓe, o mumbilii ngel, o wi'i ɓe:
37 —Neɗɗo fuu jaɓɓiiɗo cukalel gootel hono ngel e innde am, wo miin jaɓɓii. Katin du jaɓɓiiɗo kam fuu, wanaa miin tan jaɓɓii, jaɓɓake Nulɗo kam oon du.

Haala mo salaaki en fuu ina wondi e meeɗen
(Lukka 9.49-50)

38 Yuhanna wi'i mo:
—Moodibbo, min nji'ii gorko gooto ina riiwra ginnaaji e innde maa, de min kaɗi mo, sabo o waldaa e meeɗen.
39 Ammaa Iisaa wi'i:
—Taa kaɗee mo ɗum, sabo fay gooto waawaa waɗirde kaayeefiiji e innde am, de sakitoo mbonkoo kam wakkati oon.
40 Sabo mo salaaki en fuu ina wondi e meeɗen.
41 Goonga kaalanammi on: neɗɗo fuu kokkuɗo on horde ndiyam saabe on yimɓe Almasiihu, waasataa heɓude mbarjaari muuɗum.

Haala ko luttinta yimɓe
(Matta 18.6-9, Lukka 17.1-2)

42 Neɗɗo fuu luttinɗo gootel e cukaloy goondinkoy kam koy, ko ɓuri woodde e joomum wo hayre teddunde haɓɓee e daande mum, faɗɗee e maayo manngo.
43 Si tawii junngo maa luttinte, tayu ngo. Naataa e nguurndam nduumiiɗam a nyakuɗo ɓuri moyyande ma diina naatude e jahannama yiite nge nyifataa tawee a kiɓɓuɗo. [
44 *]
45 Si tawii koyngal maa luttinte, tayu ngal. Naataa ley nguurndam nduumiiɗam

* **9:44** E ɗereeji ɓooyɗi, goddi ina ɓeyda aaya 44: Ɗoon, gildi mum mbaatataa, yiite mum du nyifataa. Ndaaree aaya 48.

tawee wo a nyakuɗo ɓuri moyyande ma diina faɗɗeede e yiite duumiinge tawee a kiɓɓuɗo. [
46 †]
47 Katin du si yitere maa luttinte, ittu nde. Sabo naataa e laamu Laamɗo a ɗokko ɓuri moyyande ma diina paɗɗeɗaa e jahannama a kiɓɓuɗo.
48 Ɗoon, «gildi muuɗum mbaatataa, yiite muuɗum du nyifataa.»‡
49 Yiite lamsinan mono fuu hono lamɗam ni.
50 Lamɗam wo huunde lobbere, de si ɗam selii lamsude, noy lamsinirton ɗam katin? Hakkunde mooɗon laatoɗon hono lamɗam ni, ngondon e jam.

10

Haala ceergal
(Matta 19.1-12, Lukka 16.18)

1 Iisaa dilli ɗoon, yehi leydi Yahuudiya, de feyyiti yehi lettugal gooruwol Urdun. Yimɓe heewɓe piilii mo, de imo waajoo ɗum'en katin hono no o woowrunoo ni.
2 Farisa'en woɓɓe ngari faa ndaartindoo mo, yami mo:
—Yalla ina daganii gorko seerude deekum naa?
3 O jaabii ɓe:
—Ɗume Muusaa yamiri on?
4 Ɓe njaabii, ɓe mbi'i:
—Muusaa jaɓii si gorko na seera deekum fu, winnda talkuru ceergal de seera ɗum.*
5 Iisaa wi'i ɓe:
—Wo saabe on yoorɓe ɓerɗe, ɗuum waɗi de Muusaa winndani on yamiroore nde.
6 Kaa gilla e fuɗɗoode, «Laamɗo tagii ɓe, waɗii ɓe gorko e debbo.
7 Ɗum waɗi de gorko yoppan inna mum e bammum, nanngundura e deekum,
8 ɓe ɗiɗo fuu ɓe laatoo neɗɗo gooto.»† Nii woni ɓe nganaa ɗiɗo katin, ɓe ɓanndu wooturu.
9 Ndelle, taa neɗɗo sennda ko Laamɗo hawrunduri.
10 Nde ɓe kootunoo ndeen, taalibaaɓe makko ɓeen yami mo haala majjum.
11 O wi'i ɓe:
—Si neɗɗo seerii deekum de ɓaŋi goɗɗo fuu, jeenii.
12 Hono noon du, si debbo seedii e gorum, de gorko goɗɗo ɓaŋi ɗum, debbo oon du jeenii.

No Iisaa barkiniri cukaloy
(Matta 19.13-15, Lukka 18.15-17)

13 Yimɓe ina ngadda cukaloy to Iisaa, faa meema koy, de taalibaaɓe ɓeen ndukani ɗum'en.
14 Nde o yiinoo ɗum ndeen, o ɓerni, o wi'i taalibaaɓe ɓeen:
—Accee cukaloy koy ngara to am. Taa kaɗee koy, sabo wo nanndu ɓe e makkoy ɓeen njeyi laamu Laamɗo.
15 Goonga kaalanammi on: mo jaɓiraay laamu Laamɗo hono no cukalel ni fuu, naatataa ɗum.
16 Caggal ɗuum, o mumbilii cukaloy koy, o yowi junngo makko e makkoy, o barkini koy.

No Iisaa e gorko jom jawdi ngaddi
(Matta 19.16-30, Lukka 18.18-30)

17 Nde Iisaa nanngunoo laawol fu, gorko gomma doggiri to makko, hofii yeeso makko, yami mo, wi'i:
—Moodibbo lobbo, ɗume kaanumi waɗude faa mi heɓa nguurndam nduumiiɗam?
18 Iisaa wi'i mo:
—Ko waɗi de aɗa noddira kam lobbo? Lobbo walaa si wanaa gooto, oon woni Laamɗo.
19 Aɗa anndi jamirooje: «Taa waɗu warhoore, taa jeenu, taa wujju, taa seeda fewre, taa toonya, teddin inna maa e bammaa.»‡
20 Gorko oon jaabii mo, wi'i:
—Moodibbo, miɗo hayba ɗum fuu gilla e cukaaku am.
21 Ndeen Iisaa ndaari mo, yiɗi mo, wi'i mo:
—Huunde wootere ina nyakani maa: yahu sonnoy ko njogiɗaa ɗuum fuu, kokkaa ceede ɗeen talkaaɓe. Ndeen, a heɓan mbarjaari dow kammu. De ngaraa, njokkaa kam.
22 Ammaa nde gorko oon nannoo haalaaji ɗiin ndeen, ɓalinii, dillidi e mettorgal, sabo o jom jawdi sanne.

† **9:46** E ɗereeji ɓooyɗi, goɗɗi ina ɓeyda aaya 46: Ɗoon, gildi mum mbaatataa, yiite mum du nyifataa. Ndaaree aaya 48. ‡ **9:48** Esaaya 66.24. * **10:4** Fillitagol Tawreeta 24.1. † **10:8** Fuɗɗoode 1.27, 2.24. ‡ **10:19** Wurtagol 20.12-16.

23 Iisaa yeewi gereeji fuu de wi'i taalibaaɓe mum ɓeen:
—Naatugol joomiraaɓe jawdi ley laamu Laamɗo ina tiiɗi koy!
24 Haalaaji ɗiin kaaynii taalibaaɓe ɓeen sanne. O ɓeydi katin, o wi'i ɓe:
—Sukaaɓe am, naatude e laamu Laamɗo ina tiiɗi koy!
25 Sabo ngeelooba naata wudde battal ɓuri hoyude diina jom jawdi naata laamu Laamɗo.
26 Ɗum ɓeydi haaynaade taalibaaɓe ɓeen, keddii ina yamundura hakkunde muɓɓen ina mbi'a:
—Ndelle, moy woni kisoowo?
27 O ndaari ɓe, o wi'i:
—Yimɓe mbaawanaa ɗum, ammaa Laamɗo ina waawi. Sabo walaa fuu ko Laamɗo waawanaa.
28 Ndeen, Piyeer wi'i mo:
—Ndaar, minen min njoppii huunde fuu min njokkii ma!
29 O jaabii ɗum, o wi'i:
—Goonga kaalanammi on: neɗɗo fuu joppuɗo suudu muuɗum, naa sakiraaɓe muuɗum worɓe e rewɓe, naa inna mum, naa bammum, naa sukaaɓe mum, naa gese muuɗum saabe am e saabe Kabaaru Lobbo
30 heɓan ko ɓuri ɗum kile hemre e aduna mo ngonɗen e muuɗum joonin o: joomum heɓan cuuɗi e sakiraaɓe worɓe e sakiraaɓe rewɓe e inniraaɓe e sukaaɓe e gese, o torrete du. E ley wakkati garoowo oon du, joomum heɓan nguurndam nduumiiɗam.
31 Ammaa ardiiɓe heewɓe laatoto gaɗaaɓe, gaɗaaɓe ɓeen du laatoto ardiiɓe.

Haala Iisaa tataɓa dow maayde muuɗum e iirtagol muuɗum (Matta 20.17-19, Lukka 18.31-34)

32 Iɓe ngoni e laawol faa ɓe njaha Urusaliima. Iisaa na ardii ɓe, tawi taalibaaɓe ɓeen ina mbemmbii, jokkuɓe ɗum'en ɓeen du kulii. O noddi taalibaaɓe sappo e ɗiɗo ɓeen, o fuɗɗi haalande ɗum'en ko hewtata mo.
33 O wi'i ɓe:
—Inani eɗen njaha Urusaliima. Ɗoon Ɓii Neɗɗo wattetee e juuɗe hooreeɓe almaami'en e jannginooɓe Tawreeta. Ɓe caroto mo sariya maayde, de ɓe ngatta mo e juuɗe yimɓe ɓe nganaa Alhuudiya'en.
34 Ɓeen njalnoroo mo, tutta dow makko, piya mo dorri, mbara mo. De balɗe tati caggal majjum, o ummitoto.

No Yaakuuba e Yuhanna nyaagorii Iisaa (Matta 20.20-28)

35 Caggal ɗuum, Yaakuuba e Yuhanna ɓiɓɓe Jebede ɓeen ngari to Iisaa, mbi'i ɗum:
—Moodibbo, won ko min njiɗi nyaagaade ma. Miɗen njiɗi ngaɗanaa min ɗum.
36 O wi'i ɓe:
—Ɗume njiɗuɗon mi waɗana on?
37 Ɓe njaabii mo:
—Nduŋanoɗaa min min njooɗodoo e maaɗa, gooto gere nyaamo maa, gooto du gere nano maa e ley darja laamu maaɗa.
38 O jaabii ɓe, o wi'i:
—On anndaa ko ŋaarotoɗon. Yalla oɗon mbaawi yardude horde mettunde nde njardammi ndeen, naa looteede lootagal batisima naawngal ngal looteteemi ngaal naa?
39 Ɓe njaabii mo, ɓe mbi'i:
—Miɗen mbaawi.
O wi'i ɓe:
—On njardan horde nde njardammi ndeen, on keɓan lootagal batisima ngal looteteemi ngaal.
40 Ammaa jooɗaade gere nyaamo am naa gere nano am wanaa miin yamirta ɗum. Jooɗorɗe ɗeen, wo ɓe Laamɗo moyyinani ɓeen njeyi.
41 Nde taalibaaɓe sappo heddiiɓe ɓeen nannoo ɗum ndeen, ɓernani Yaakuuba e Yuhanna.
42 Iisaa noddi ɓe fuu, wi'i:
—Oɗon anndi laamiiɓe leyɗe adunaaru ina laamorii ɗum'en doole. Mawɓe ɓeen du ina kolla yimɓe ɓeen baawɗe.
43 Onon kaa, ɗum waɗataa hakkunde mooɗon. Jiɗɗo laataade tedduɗo hakkunde mooɗon fuu, ina haani laataade golloowo mooɗon.
44 Katin du, jiɗɗo ardaade e mooɗon fuu, ina haani laataade maccuɗo mooɗon, on fuu.
45 Sabo fay Ɓii Neɗɗo waraay faa gollanee, ammaa warii faa gollana yimɓe, de hokka yonki muuɗum faa laatoo coottitaari ndimɗinoori heewɓe.

No Iisaa wumtiniri Bartime (Matta 20.29-34, Lukka 18.35-43)

46 Ɓe njottii Yeriko. Nde Iisaa yaltannoo ngalluure ndeen, kam e taalibaaɓe muuɗum e jamaa keewɗo, ɓe tawi bumɗo bi'eteeɗo Bartime ɓii Time ina jooɗii ina garbina ɗakkol laawol ngool.
47 Nde o nannoo wo Iisaa Nasaraatuujo oon faltotoo ɗoon ndeen, o fuɗɗi yeewnaade imo wi'a:
—Iisaa, taan Daawda, yurmam!
48 Yimɓe heewɓe ina njawana mo ina mbi'a o deyyinoo, ammaa o ɓeydi yeewnaade sanne, imo wi'a:
—Taan Daawda, yurmam!
49 Iisaa darii, wi'i:
—Noddee mo.
Ndeen, ɓe noddi bumɗo oon, ɓe mbi'i ɗum:
—Sellin ɓernde maa, umma! O noddii ma.
50 O gurbitii, o faɗɗi saaya makko, o wari to Iisaa.
51 Iisaa yami mo, wi'i:
—Ɗume njiɗɗaa mi waɗane?
Bumɗo oon jaabii mo, wi'i:
—Moodibbo, mi wumta.
52 Iisaa wi'i mo:
—Yahu, goonɗinal maa dannii ma.
Wakkati oon o wumti, o jokki Iisaa, iɓe njaha dow laawol.

11

No Iisaa naatiri Urusaliima
(Matta 21.1-11, Lukka 19.28-40, Yuhanna 12.12-19)

1 Ko Iisaa e taalibaaɓe muuɗum ɓadii Urusaliima ɗuum, njottii Baytifaaji e Baytaniya dow waamnde wi'eteende Jaytun. Iisaa nuli taalibaaɓe muuɗum ɗiɗo,
2 wi'i ɓe:
—Njehee naatowee wuro wonngo yeeso mooɗon ngo. Wakkati oon fu, on tawan mola araawa nga fay gooto waɗɗaaki abada ina haɓɓii. Kaɓɓiton nga, ngaddon nga ɗo.
3 Si goɗɗo yamii on ɗume ngaɗoton nga, njaaboɗon mbi'on Joomii amin ina haajaa nga, de nultiran nga law.
4 Ɓe njehi, ɓe tawi mola ngaan ina haɓɓii yaasin ɗakkol dammbugal, ɓe kaɓɓiti nga.
5 Yoga e darinooɓe ɗoon ɓeen yami ɓe:
—Ɗume ngolloton ɗo? Ko waɗi oɗon kaɓɓita mola nga?
6 Ɓe njaaborii ɓeen no Iisaa wiirunoo ɓe noon. Ɓeen njoppi ɓe.
7 Ɓe njaarani Iisaa mola ngaan, ɓe njowi saayaaji maɓɓe dow magga, o waɗɗii.
8 Yimɓe heewɓe mbeerti saayaaji muɓɓen dow laawol. Woɓɓe kelti licce leɗɗe ɗakkol toon, mbeerti ɗe e laawol ngool.
9 Ardiiɓe mo e heeduɓe gaɗa makko ɓeen na yeewnoo na mbi'a:
—Jettooje e barke ngoodanii garɗo e dow innde Joomiraaɗo!*
10 Barke woodanii laamu maami en Daawda, laamu ngaroowu nguun! Jettooje ngoodanii Laamɗo dow kammuuli!
11 Iisaa hewti ley Urusaliima, naatowi suudu dewal mawndu nduun, de ndaari fuu ko woni ley mayru. Ammaa saabe hiirii, o yehi Baytaniya kanko e sappo e ɗiɗo ɓeen.

No Iisaa huɗiri yibbi
(Matta 21.18-19)

12 Jaango majjum, caggal ɓe ndawii Baytaniya, tawi imo yolbi.
13 O haccii yibbi mbilitinki, o yehi yeewoyde yalla imo tawra ki ɓiɓɓe. Nde o yottinoo ki ndeen, o tawaay e makki si wanaa haakorooji. Sabo wakkati oon wanaa wakkati rimugol yibbe.
14 O wi'i yibbi kiin:
—Taa fay gooto nyaama ɓiɓɓe maa abada katin!
Taalibaaɓe makko ɓeen nani ɗum.

No Iisaa riiwri luumotooɓe ley suudu dewal mawndu
(Matta 21.12-17, Lukka 19.45-48, Yuhanna 2.13-22)

15 Nde ɓe njottinoo Urusaliima fu, Iisaa naati taliyaare suudu dewal mawndu nduun, de fuɗɗi riiwude soodooɓe e soottooɓe wonɓe ley toon. O liɓi taabaaje weccooɓe ceede e jooɗorɗe soottooɓe buugaali.
16 O accaay fay gooto rewi ley taliyaare suudu dewal mawndu nduun ina ronndii gineeji.
17 Ndeen o waajii ɓe:

* **11:9** Jabuura 118.25-26. † **11:17** Esaaya 56.7. ‡ **11:17** Yeremiya 7.11.

—Yalla wanaa ina winndaa: «Suudu am inndirte suudu waɗirdu du'aare lenyi fuu!»† Onon kaa, on ngaɗii ndu suuɗirdu yanooɓe.‡

18 Hooreeɓe almaami'en e jannginooɓe Tawreeta nani ɗum, pilii no mbardata mo. Ɓe kuli mo, sabo waaju makko oon naatii jamaa oo sanne.

19 Nde hiirnoo fu, kanko e taalibaaɓe makko, ɓe njalti ngalluure ndeen.

Haala du'aare wondunde e goonɗinal (Matta 21.20-22)

20 Fajiri jaango majjum, iɓe paltoroo to yibbi kiin toon, ɓe nji'i ki yoorii koloŋ faa yottii ɗaɗi.

21 Piyeer miccitii, wi'i mo:

—Moodibbo, ndaar! Yibbi ki kuɗunoɗaa kiin yoorii.

22 Iisaa jaabii ɓe, wi'i:

—Ngoonɗinee Laamɗo!

23 Goonga kaalanammi on: neɗɗo fuu biiɗo waamnde nde: «Ɗoofa, saamoy ley maayo», si sikkitiraay ley ɓernde muuɗum, de goonɗini ko wi'i ɗuum laatoto fu, waɗante ɗum.

24 Ɗum waɗi de miɗo wi'a on: ko ŋaariɗon e ley du'aare fuu, ngoonɗinee on keɓii ɗum, ndeen on ngaɗante ɗum.

25 Nde ndariɗon faa ngaɗon du'aare fuu, si won gaɗunooɗo on huunde fu, njaafoɗon ɗum, faa Baaba mooɗon gonɗo dow kammu oon yaafanoo on hakkeeji mooɗon onon du. [

26 §]

Yamol dow toy baawɗe Iisaa yuuri (Matta 21.23-27, Lukka 20.1-8)

27 Ɓe ngarti Urusaliima katin. E ley ko o yiiltotoo ley suudu dewal mawndu ɗuum, hooreeɓe almaami'en e janngi-nooɓe Tawreeta e mawɓe ɓattitii mo

28 yami mo:

—Laamu nguye hokki ma baawɗe gol-lude ko ngollataa ɗum? Moy hokki ma laawol ngollaa ɗum?

29 Iisaa wi'i ɓe:

—Mi yaman on huunde wootere. Njaaboɗon kam, de mi haalana on kokkuɗo kam laawol mi golla ko ngol-lammi ɗuum.

30 Lootagal batisima Yaayaa ngaal, to Laamɗo yuuri naa to yimɓe? Njaabee kam!

31 Ɓe ndawridi hakkunde maɓɓe, ɓe mbi'i:

—Si en mbi'ii to Laamɗo, o yaman en ndelle ko waɗi de en ngoonɗinaay Yaayaa?

32 Yalla en mbi'an to yimɓe naa?

Iɓe kula yimɓe ɓeen sabo ɓe fuu iɓe njo-gorii Yaayaa wo annabaajo goongaajo.

33 Ɓe njaabii Iisaa, ɓe mbi'i:

—Min anndaa.

Iisaa wi'i ɓe:

—Haya miin du, mi haalantaa on baawɗe ɗeye ngollirammi ko ngollammi ɗuum.

12

Banndol haala remooɓe bonɓe (Matta 21.33-46, Lukka 20.9-19)

1 Iisaa fuɗɗi haalude, banndani ɓe, wi'i:

—Neɗɗo gomma waɗii ngesa cabiije. O fiiltini nga hoggo, o wasi luggere ɓoosirde, o nyiɓi suudu toowndu faa o haynoo ko warata e ngesa ngaan. Caggal ɗuum, o halfini nga remooɓe, de o waɗi jahaangal.

2 Nde ɓoreede cabiije yottinoo fu, o neli golloowo makko to remooɓe ɓeen toon, ɓe ngaddana mo ngeɗu makko e ɓiɓɓe cabiije ɗeen.

3 Ɓe nanngi nelaaɗo oon, ɓe piyi ɗum, ɓe njeccini ɗum juuɗe ɓole.

4 O neli e maɓɓe golloowo makko goɗɗo. Ɓe kuyfini ɗum, ɓe eli ɗum.

5 O neli katin golloowo tataɓo, de ɓe mbari ɗum. Woɓɓe heewɓe nuliraama hono noon: ɓe piyi woɓɓe, ɓe mbari woɓɓe.

6 Joonin kaa gooto tan o heddorii, ɓiyiiko korsuɗo oon. Sakitii o neli oon du e maɓɓe, o wi'i: «Ɓe njaagoto ɓiyam oon.»

7 Ammaa remooɓe ɓeen mbi'unduri hakkunde muɓɓen: «O woni donoowo oon. Ngaree mbaren mo, faa kewten ngesa ngaan!»

8 Ɓe nanngi ɓiɗɗo oon, ɓe mbari ɗum, ɓe paɗɗi ɗum to gaɗa ngesa toon.

9 Joonin le, noy jom ngesa oon waɗata? O waran, o halka remooɓe ɓeen, o halfina ngesa ngaan woɓɓe.

§ **11:26** E ɗereeji ɓooyɗi, goɗɗi ina ɓeyda aaya 26: Kaa si on njaafataako, Baaba mon gonɗo dow kammu oon du yaafataako hakkeeji mooɗon.

10 Yalla on njanngaay ko winndaa ley Binndi ɗiin ɗuum naa?
«Hayre nde nyiɓooɓe ɓeen calii ndeen,
wo kayre laatii hoore nyimngo ngoon.
11 Ɓum wo golle Joomiraaɗo,
wo ɗum haaynde e jiiɗe meeɗen!»*
12 Hooreeɓe Alhuudiyankooɓe pilii no nanngira Iisaa, sabo ɓe paamii banndol ngol wo kamɓe sappii. De ɓe cuusaay jamaa oon. Ɓe njoppi mo, ɓe ndilli.

Haala yoɓugol lampo
(Matta 22.15-22, Lukka 20.20-26)

13 Hooreeɓe ɓeen neli e makko Farisa'en woɓɓe e daraniiɓe Hirudus faa keɓa tuufira mo e konngol makko.
14 Ɓe ngari, ɓe mbi'i mo:
—Moodibbo, miɗen anndi a goongante. A hulataa fay gooto, sabo a ɓurdintaa yimɓe, aɗa jannginira laawol Laamɗo ngol goonga. Yalla ina dagii min kokka kaananke Roma mawɗo oon lampo naa dagaaki? Min kokka mo naa taa min kokka mo?
15 Ammaa Iisaa annditii naafikaaku maɓɓe. O wi'i ɓe:
—Ɗume waɗi de oɗon tuufina kam? Ngaddanee kam mbuuɗu cardi faa mi yi'a ɗum.
16 Ɓe ngaddani mo. O yami ɓe:
—Natal moy e innde moy woni ɗo?
Ɓe mbi'i mo:
—Kaananke Roma.
17 Ndeen o jaabii ɓe, o wi'i:
—Ndelle kokkee kaananke Roma ko jeyi, kokkon Laamɗo du ko jeyi.
Ko Iisaa jaabii ɗuum haaynii ɓe sanne.

Haala ummital maayɓe
(Matta 22.23-33, Lukka 20.27-40)

18 Saduki'en woɓɓe ngari to makko. Kam'en ngoni yeddooɓe ummital. Ɓe yami mo, ɓe mbi'i:
19 —Moodibbo, Muusaa yamirii en si neɗɗo ɓaŋii debbo, maayii tawii heɓaay ɓiɗɗo fu, minyum naa mawnum dewla debbo joppaaɗo oon faa heɓana maayɗo oon ɓeyngu.†
20 Waɗii rimdaaɓe njeɗɗo. Arandeejo oon ɓaŋi debbo de maayi, heɓaay ɓiɗɗo.
21 Ɓiɗaɓo oon dewli debbo oon, kam du maayi heɓaay ɓiɗɗo. Tataɓo oon du waɗi hono noon.
22 Hono nii njeɗɗo ɓeen fuu ɓaŋiri mo, keɓaay ɓiɗɗo. Caggal maɓɓe ɓe fuu, debbo oon du maayi.
23 Ndelle, nyannde ummital, moy e maɓɓe laatotoo goroo debbo oon? Sabo ɓe njeɗɗo fuu ɓe ɓaŋiino mo.
24 Iisaa jaabii ɓe, wi'i:
—On woofuɓe, on anndaa Binndi ɗiin, on anndaa baawɗe Laamɗo du.
25 Sabo si maayɓe ummitake fu, worɓe ɓaŋataa, rewɓe ɓaŋataake. Ɓe laatoto hono maleyka'en wonɓe dow kammu ɓeen ni.
26 Woodi, ko maayɓe ummitotoo ɗuum, on njanngaay e dewtere Muusaa ley taariki wuumoore huɓɓoore, hono no Laamɗo haaldiri e makko, wi'i: «Miin woni Laamɗo Ibrahiima, Laamɗo Isiyaaka, Laamɗo Yaakuuba»?‡
27 Laamɗo wo Laamɗo wuurɓe, wanaa Laamɗo maayɓe.§ On mboofii sanne.

Haala yamiroore ɓurnde semmbe
(Matta 22.34-40, Lukka 10.25-28)

28 Jannginoowo Tawreeta gooto ɓattitii Iisaa, tawi naniino jeddi maɓɓe, e no o jaaborii Saduki'en ɓeen faa woodi, yami mo:
—E jamirooje ɗeen fuu, ndeye ɓuri manngu?
29 Iisaa jaabii mo:
—Ɓurnde fuu manngu e jamirooje ɗeen wo nde ɗo: «Hettinda Israa'iila, Laamɗo Joomiraaɗo meeɗen oon tan woni Joomiraaɗo.
30 Yiɗir Laamɗo Joomiraaɗo maa e ɓernde maa fuu e yonki maa fuu e hakkillo maa fuu e semmbe maa fuu.»*
31 Ɓiɗaɓerde ndeen wo hono mayre, kayre woni: «Njiɗiraa gondo maa no njiɗirɗaa hoore maa ni.»† Walaa fuu yamiroore ɓurnde ɗiɗi ɗeen manngu.
32-33 Jannginoowo Tawreeta oon wi'i mo:
—Moodibbo! A haalii goonga ko mbiiɗaa Laamɗo tan woni Joomiraaɗo, katin du Laamɗo goɗɗo walaa si wanaa kanko. E yiɗirde Laamɗo e ɓerndem fuu e hakkillom fuu e semmbem fuu, e yiɗirde gondo mum

* **12:11** Jabuura 118.22-23. † **12:19** Fillitagol Tawreeta 25.5. ‡ **12:26** Wurtagol 3.6, 15-16. § **12:27** Gilla e jamaanu Muusaa tawi Ibrahiima e Isiyaaka e Yaakuuba maayii gilla ko ɓooyi. Ko Laamɗo wi'i wo Laamɗo maɓɓe ɗuum, holli iɓe mbuuri. * **12:30** Fillitagol Tawreeta 6.4-5. † **12:31** Lewinkooɓe 19.18.

hono no yiɗiri hoore mum ni, kanjum ɓuri sadakaaji duppeteeɗi e kirsamaaji fuu! Haala maa ina selli sanne.

34 Nde Iisaa yi'unoo o jaaborake hakkilantaaku ndeen, wi'i mo:

—A woɗɗaa e laamu Laamɗo.

Caggal ɗuum, fay gooto suusaay yamude Iisaa yamɗe goɗɗe katin.

Haala Almasiihu e Daawda (Matta 22.41-46, Lukka 20.41-44)

35 Nde Iisaa waajotoo ley suudu dewal mawndu ndeen, wi'i:

—Noy jannginooɓe Tawreeta ɓeen mbaawri wiide Almasiihu oon wo taan Daawda?

36 Sabo Daawda e hoore muuɗum wi'irii Ruuhu Ceniiɗo:

«Joomiraaɗo wi'i Joomam:
Jooɗa gere nyaamo am,
faa mi waɗa njaaɓaa wayɓe ma.»‡

37 Daawda e hoore muuɗum ina noddira Almasiihu oon «Joomam». Ndelle, noy o laatortoo taanum?

No Iisaa feliri jannginooɓe Tawreeta (Matta 23.1-36, Lukka 20.45-47)

Jamaa keewɗo ina hettindanii Iisaa e seyo.

38 E ley waajagol makko ngool, o wi'i ɓe:

—Tinnee e jannginooɓe Tawreeta yiɗuɓe yiilodaade e saayaaji mawɗi e jowteede jowtaali teddudi ley luumooji,

39 fooɗantooɓe jooɗorɗe ɓurɗe teddude ley cuudi baajordi e nokkuuje teddudɗe to nyaamduuji.

40 Iɓe nyaama jawdi rewɓe talkaaɓe ɓe goriraaɓe muɓɓen maayi, de ɓe njuutina du'aawuuji maɓɓe faa ɓe nanndinkinoo e lobbuɓe. Kamɓe, jukkungo naawngo ɓurata jippineede dow muɓɓen.

Haala sadaka debbo talkaajo (Lukka 21.1-4)

41 Iisaa jooɗii hucciti e keesu suudu dewal mawndu nduun, yi'i no jamaa oon wattirta kaalisi e keesu oon noon. Joomiraaɓe jawdi heewɓe ngatti kaalisi keewɗo ley keesu oon.

42 Ndeen debbo talkaajo mo gorum maayi wari, watti buudi ɗiɗi.

43 Iisaa noddi taalibaaɓe muuɗum ɓeen, wi'i ɗum'en:

—Goonga kaalanammi on: ko debbo talkaajo o watti e ley keesu ɗuum ɓuri ko ɓeen fuu ngatti ɗuum.

44 Sabo ɓe fuu, wo ko bonnantaa ɓe fay huunde tan ɓe ngatti. Ammaa debbo o kaa, e ley talkaaku muuɗum watti haddi ko joginoo faa wuurda ɗuum fuu.

13

Haala halkere suudu dewal e sifaaji timmoode adunaaru (Matta 24.1-14, Lukka 21.5-19)

1 Nde o wurtotonoo suudu dewal mawndu ndeen, taalibaajo makko gooto wi'i mo:

—Moodibbo, ndaar, kaaye ɗe e nyimngo ngo fuu no ŋardiri!

2 Iisaa jaabii mo, wi'i:

—A yi'ii nyimngo ngo no foti mawnude naa? Fay hayre wootere heddataako ɗo ina yowii dow wonnde. Fuu wurjinte.

3 O jooɗowii dow waamnde wi'eteende Jaytun, o hucciti e suudu dewal mawndu nduun. Piyeer e Yaakuuba e Yuhanna e Andire toowtidi e makko, yami mo, mbi'i:

4 —Anndin min nde ɗum waɗata. Maande ndeye hollata waɗugol kulle ɗeen fuu?

5 Iisaa jaabii ɓe wi'i:

—Ndeentee taa fay gooto wosina on e goonga.

6 Heewɓe ngardan e innde am, ina mbiitoo: «Miin woni kanko.» Ɓe mbosinan yimɓe heewɓe.

7 Si on nanii kabaaru woldeeji ɓadiiɗi, si on kaalanaama woldeeji boɗɗudi, taa kulee. Ina tilsi ɗum waɗa, de ɗum wanaa timmoode tafon.

8 Lenyol habdan e lenyol, laamu habdan e laamu, leydi dimmboto e nokkuuje feere feere, rafooji du ngaɗan. Ɗum fuu laatoto hono fuɗɗoode ŋatawere ɓeynoowo ni.

9 Ndeenee ko'e mooɗon, sabo yimɓe njaaran on to carorɗe, on piyete ley cuudi baajordi. Ɓe ndarna on yeeso hooreeɓe e kaanankooɓe saabe am, faa laatanoɗon kam seedeeɓe yeeso maɓɓe.

10 Ina tilsi Kabaaru Lobbo oon waajee lenyi ɗiin fuu tafon.

‡ **12:36** Jabuura 110.1.

11 Nde ɓe njaarii on faa ɓe kokkitira on,
taa mbemmbeɗon dow ko kaaloton. Nde
wakkati majjum wari fuu, on keɓan ko
kaalon. Sabo wanaa onon kaalata, wo
Ruuhu Ceniiɗo haalata.
12 Neɗɗo hokkitiran sakiike muuɗum
waree, baabiiwo du hokkitiran ɓiyum.
Ɓiɓɓe ummanto saaraaɓe muɓɓen, ngaɗa
faa ɓe mbaree.
13 Yimɓe fuu mbanyan on saabe am. Am-
maa tinnitiiɗo faa yottii timmoode fu, kam
hisintee.

Haala torra mawɗo e gartol Almasiihu (Matta 24.15-31, Lukka 21.20-28)

14 Wakkati waran nde nji'oton «huunde
nyiddiniinde bonnoore»* ina woni ɗo
haanaa wonde.† (Janngu ɗo ɗum fuu,
faama maanaa majjum.) Ndeen, tawaaɓe
ley Yahuudiya fuu ndoggira baamle.
15 Tawaaɗo dow suudu, taa jippoo fey de
wi'a naatan faa hooya huunde ley suudu
muuɗum.
16 Tawaaɗo ngesa, taa yeccoo faa
hooyowa saaya muuɗum.
17 Kay, debereedu'en e musinteeɓe
njaran torra ley balɗe ɗeen!
18 Ŋaaree Laamɗo taa ɗum waɗa wakkati
dabbunde.
19 Sabo ley balɗe ɗeen torra waɗan
mo hono muuɗum waɗaay gilla fuɗɗoode
adunaaru ndu Laamɗo tagi nduun faa
joonin, woodi du hono muuɗum waɗataa
abada katin.
20 Sini Joomiraaɗo raɓɓindinaayno balɗe
ɗeen, fay gooto hisataano. Ammaa o
raɓɓindinirii ɗe saabe suɓaaɓe makko
ɓeen.
21 Wakkati oon, si goɗɗo wi'ii on: «Ndaa-
ree! Inan Almasiihu ɗo», naa «Inani mo to»,
taa ngoondinee.
22 Sabo almasiihu'en fewreeɓe e
annabaaɓe fewreeɓe ɓangowan, ngaɗa
maandeeji e kaayeefiiji faa majjina fay
suɓaaɓe ɓeen, si na laatoo.
23 Ndelle, kakkilon! Mi haalanii on hu-
unde fuu gilla ɗum waraay.
24 —Ammaa e ley balɗe ɗeen, caggal torra
oon, naange niɓɓan, lewru selan yaynude,
25 koode kammu caaman, kulle gonɗe
dow kammu ɗeen ndimmboto.‡
26 Wakkati oon, Ɓii Neɗɗo oon yi'ete ina
wara e duule,§ ina warda e baawɗe mawɗe
e teddeengal.
27 O nulan maleyka'en makko lettugal e
gorgal, horɗoore e soɓɓiire, kawrundura
suɓaaɓe makko ɓeen gilla to adunaaru
fuɗɗi faa to haaɗi.

Banndol dow yibbi (Matta 24.32-35, Lukka 21.29-33)

28 Ekitee ko yibbi hollata: si licce makki
keydiitii, haakorooji makki mbilitii, oɗon
anndi ndunngu ɓadake.
29 Noon du, si on nji'ii kulle ɗeen ina
ngaɗa, annditon wakkati oon ɓadake, ina
woni e dammbugal galle.
30 Goonga kaalanammi on: jamaanu o
timmataa tawee kulle ɗeen fuu ngaɗaay.
31 Kammu e leydi timman, de haalaaji
am kaa timmataa abada.

No fay gooto anndiraa timmoode si wanaa Laamɗo (Matta 24.36-44)

32 Kaa nyalaande ndeen e wakkati oon
fay gooto anndaa ɗum. Wanaa maleyka'en
wonɓe dow kammu, wanaa Ɓiɗɗo oon.
Walaa anndu ɗo ɗum si wanaa Baabiiwo
oon.
33 Kakkilee, tinnoɗon e majjum, sabo on
anndaa wakkati mo o warata.
34 Iɗum wa'i hono gorko cegiliiɗo
faa dilla, yalti suudu muuɗum, hokki
maccuɓe mum mono fuu golle mum,
yamiri doomoowo dammbugal oon tinnoo
dooma.
35 Ndelle, kakkilon, sabo on anndaa nde
jom galle oon wartata: ina waawi laataade
kiiral naange, naa hakkunde jemma, naa
wakkati nde dontooje njoggata, naa fajiri.
36 Taa o juha on de o tawa oɗon ɗaanii!
37 Ko kaalanammi on ɗuum, miɗo
haalana yimɓe fuu: kakkilon!

* **13:14** Daniyiila 9.27, 11.31, 12.11. † **13:14** Ɗo Iisaa haali ko annabi Daniyiila sappinoo: kaananke gooto wattan tooru e ley suudu dewal mawndu Alhuudiyankooɓe. Ko o sappinoo ɗuum waɗii gilla Iisaa rimaaka. Joonin Iisaa wi'i hono majjum wartan katin. ‡ **13:25** Esaaya 13.10, 34.4, Jowiila 2.10. § **13:26** Daniyiila 7.13.

14

No mawɓe diina ndawriri faa nannga Iisaa
(Matta 26.1-5, Lukka 22.1-2, Yuhanna 11.45-53)

1 Balɗe ɗiɗi keddanii iidi Faltagol e iidi buuru mo wattaaka rabilla. Hooreeɓe almaami'en e jannginooɓe Tawreeta pilii nanngirde Iisaa e hiila faa keɓa mbara ɗum.
2 De ɓe mbi'i:
—Taa ngaɗen ɗum ley iidi ndi de yimɓe muurta.

No debbo joordi nebbam uurɗam dow Iisaa
(Matta 26.6-13, Yuhanna 12.1-8)

3 Wakkati oon Iisaa ina woni ley Baytaniya, ɗo suudu Simon noddirteeɗo ceppinɗo oon. O jooɗii faa o nyaama. Debbo gomma naati ina jogii faandu nebbam laaɓuɗam, uurɗam, tiiɗuɗam coggu sanne. Debbo oon heli faandu nduun, joori nebbam ɗaam dow hoore makko.
4 Yoga e wonnooɓe toon ɓeen mettaa, mbi'unduri hakkunde muɓɓen:
—Ɗume saabii de nebbam ɗaam bonniraa ni?
5 Iɗam waawnoo sonneede ko ɓuri buuɗi cardi keme tati, de hokkee talkaaɓe!
Heddii iɓe pela debbo oon.
6 Ammaa Iisaa wi'i:
—Celee mo! Ko waɗi de oɗon torra mo? O gollanii kam gollal lobbal.
7 Si goonga, talkaaɓe ina tawdee e mooɗon wakkati fuu, nde muuyɗon fuu oɗon mbaawi waɗande ɗum'en moyyere. De miin kaa, mi tawdataake e mooɗon wakkati fuu.
8 O waɗii ko o waawi: o joorii nebbam uurɗam ɗam dow ɓanndu am faa mi segilanoo saabeere.
9 Goonga kaalanammi on: ɗo Kabaaru Lobbo waajaa e adunaaru ndu fuu, ko debbo o waɗi ɗuum fillitete, faa o miccitee.

No Yahuuda jamborii Iisaa
(Matta 26.14-16, Lukka 22.3-6)

10 Yahuuda Isikariyotto, gooto e taalibaaɓe sappo e ɗiɗo ɓeen, yehi to hooreeɓe almaami'en faa watta Iisaa e juuɗe muɓɓen.
11 Nde ɓe nannoo ɗum ndeen, ɓe ceyii, ɓe aadii ɓe njoɓan mo ceede. Wakkati oon, imo fiya dabare no o jambortoo Iisaa.

No Iisaa waɗiri hiraande iidi Faltagol e taalibaaɓe muuɗum
(Matta 26.17-30, Lukka 22.7-23, Yuhanna 13.21-30)

12 Nyannde arande iidi buuru mo wattaaka rabilla, nde ɓe kirsata dammuuli iidi Faltagol ndeen, taalibaaɓe Iisaa yami ɗum, mbi'i:
—Toy njiɗɗaa min njaha min cegilanowe hiraande iidi Faltagol ndeen?
13 O nuli taalibaaɓe makko ɗiɗo, o wi'i ɗum'en:
—Njehee ngalluure toon, on kawran toon e gorko ina ronndii loonde ndiyam. Njokkon ɗum.
14 Suudu ndu o naati fuu, mbi'on jom galle oon: «Moodibbo yamii suudu nduye nyaamdata e taalibaaɓe mum ɓeen hiraande iidi Faltagol?»
15 O hollan on suudu sooro mawndu moyyinaandu. Wo dow toon cegilantoɗon en hiraande ndeen.
16 Taalibaaɓe ɗiɗo ɓeen njehi, naatowi ngalluure ndeen, ɓe tawri hono no o wi'iri ɓe noon. Toon ɓe cegilanii hiraande iidi Faltagol ndeen.
17 Nde hiirnoo fuu, Iisaa wardi e sappo e ɗiɗo ɓeen.
18 Wakkati ɓe njooɗinoo iɓe nyaama fu, Iisaa wi'i:
—Goonga kaalanammi on: gooto mooɗon jamboto kam, imo nyaamda e am joonin.*
19 Ɗum laatanii ɓe kaɓɓu-ko'u, ɓe puɗɗi yamirde mo gooto gooto, iɓe mbi'a:
—Kori wanaa miin?
20 O jaabii ɓe, o wi'i:
—Wo gooto mooɗon, onon sappo e ɗiɗo ɓe, cuuwidinɗo e am junngo e le'al ngal.
21 Tilay Ɓii Neɗɗo yoppira adunaaru no haaliraa ley Binndi ɗiin ni. Ammaa bone woodanii jambotooɗo Ɓii Neɗɗo oon! Gorko oon, si rimaakano fey ɓuri woodde e muuɗum!
22 Nde ɓe nyaamannoo ndeen, Iisaa hooyi buuru, yetti Laamɗo, heltii, hokki ɓe, wi'i:
—Njaɓee, ɗum wo ɓanndu am.

* **14:18** Jabuura 41.10.

23 Caggal ɗuum, o hooyi horde cabijam, o
yetti Laamɗo, o hokki ɓe, ɓe fuu ɓe njari.
24 O wi'i ɓe:
—Ɓum wo yiiyam am, tabintinoojam
amaana Laamɗo, ndufeteeɗam saabe
heewɓe.
25 Goonga kaalanammi on: mi yarataa
cabijam katin si wanaa nyannde njaroymi
kesam e ley laamu Laamɗo.
26 Caggal ɓe njimii Jabuura,† ɓe njalti, ɓe
njehi dow waamnde wi'eteende Jaytun.

No Iisaa sapporii Piyeer wi'an anndaa ɗum
(Matta 26.31-35, Lukka 22.31-34, Yuhanna 13.36-38)

27 Iisaa wi'i ɓe:
—On fuu on njoppan kam, sabo ina win-
ndaa: «Mi fiyan duroowo piiɗe maayde, de
baali ɗiin cankitoo.»‡
28 Ammaa caggal mi iirtake, mi artoyto
on Galili.
29 Piyeer wi'i mo:
—Fay si ɓe fuu ɓe njoppi ma, miin kaa mi
yoppataa ma.
30 Iisaa wi'i mo:
—Goonga kaalanammaami: jemma han-
nden o pay, fadde ndontoori e joggude kile
ɗiɗi a wi'an a anndaa kam kile tati.
31 De Piyeer haali, tekkini daande, wi'i:
—Fay si tilsi mi maaydan e maaɗa, abada
mi wi'ataa mi anndaa ma.
Taalibaaɓe ɓeen fuu mbi'i hono noon.

No Iisaa nyaagorii Laamɗo ley Geccemane
(Matta 26.36-46, Lukka 22.39-46)

32 Ɓe njottii nokku bi'eteeɗo Geccemane,
de Iisaa wi'i taalibaaɓe muuɗum ɓeen:
—Njooɗee ɗo, faa mi waɗowa du'aare.
33 O yaadi e Piyeer e Yaakuuba e
Yuhanna. Ɓernde makko fuɗɗi maatude
kulol e kaaɗeefi.
34 O wi'i ɓe:
—Mettorgal ina mawni e am sanne
faa ina nesa warude kam. Keddee ɗo,
ndoomee, kakkilee.
35 O toowti seeɗa, o hippii e leydi, o du'ii
yalla imo daɗa e wakkati naawɗo oon si na
laatoo.
36 O wi'i:
—Abba! Aɗa waawi huunde fuu,
woɗɗinam horde torra nde. Ammaa
taa laatoo ko muuyumi, ɗum laatoo ko
muuyuɗaa.
37 O warti, o tawi iɓe ɗaanii. O wi'i Piyeer:
—Simon, a ɗaani naa? A walaa semmbe
doomude fay haddi wawtu gooto naa?
38 Kakkilee, ndu'ee, faa taa on njarribe.
Sabo hakkillo ina heewi anniya lobbo, am-
maa terɗe ina lokkiɗi.
39 O yehi katin, o du'orii no arande ni.
40 O warti, o tawi ɓe ɗaantake, sabo
ɗoyngol maɓɓe na teddi sanne. Ɓe kunngii
anndude ko ɓe njaabotoo mo.
41 O warti tataɓerde, o wi'i ɓe:
—Faa joonin on ɗaani, oɗon ŋootta naa?
Heyii. Wakkati oon warii. Joonin, Ɓii
Neɗɗo wattete e juuɗe luttuɓe.
42 Ummee njehen! Inan jambotooɗo
kam oon ina ɓattitii.

No Iisaa nanngiraa
(Matta 26.47-56, Lukka 22.47-53, Yuhanna 18.3-12)

43 O tilaaki e haalde ɗum, de Yahuuda,
gooto e sappo e ɗiɗo ɓeen, yottii ina wondi e
yimɓe heewɓe jogiiɓe kaafaaje e cabbi. Wo
ɓe nulaaɓe hooreeɓe almaami'en, e janngi-
nooɓe Tawreeta, e mawɓe.
44 Jambotooɗo mo oon hokkiino ɓe fil-
nde, wi'i:
—Mo mucciimi fu, oon woni kanko. Nan-
ngon ɗum, njaaron ɗum kawjoɗon ɗum.
45 Yahuuda yottii tan, ɓattitii Iisaa, wi'i
ɗum:
—Moodibbo!
O muccii ɗum.
46 Ndeen ɓe tuggi juuɗe maɓɓe dow Iisaa, ɓe
nanngi ɗum.
47 Gooto e darinooɓe ɗoon ɓeen, soorti
kaafaahi muuɗum, soppi maccuɗo Al-
maami Mawɗo, tayi nowru muuɗum.
48 Iisaa wi'i ɓe:
—On ngardii e kaafaaje e cabbi hono wo
mi ardiiɗo muurtere naa?
49 Nyannde fuu miɗo wondunoo e
mooɗon ley suudu dewal mawndu nduun
miɗo waajoo, de on nanngaay kam.
Ammaa tilay ko Binndi ɗiin mbi'i ɗuum
tabita.
50 Ndeen, taalibaaɓe ɓeen fuu njoppi mo,
ndoggi.

† **14:26** Al'aada Alhuudiyankooɓe woni yimude jimi Jabuura 115-118 wakkati hiraande iidi Faltagol. ‡ **14:27** Jakariyaa 13.7.

51 Jokolle mo ɓornaaki na waanii disaare
tan, jokki mo. Ɓe nanngi ɗum,
52 de yoppi disaare ndeen, doggi ɓanndu
ɓoldu.

No mawɓe diina carorii Iisaa
(Matta 26.57-68, Lukka 22.54-55, 63-71, Yuhanna 18.13-14, 19-24)

53 Ɓe njaari Iisaa to Almaami Mawɗo
oon, tawi hooreeɓe almaami'en e mawɓe e
jannginooɓe Tawreeta fuu ina kawriti.
54 Piyeer ina jokki mo to toowti faa
naati ley taliyaare galle Almaami Mawɗo.
O jooɗodii e doomooɓe ɗakkol yiite, imo
yuuloo.
55 Wooɗi, hooreeɓe almaami'en e jeyaaɓe
e waalde Saahiiɓe ndeen fuu ina piloo ko
pelira Iisaa faa waree, de ɓe keɓaay.
56 Heewɓe ina pela mo dow fewre, am-
maa haalaaji muɓɓen ina luttunduri.
57 Woɓɓe maɓɓe peli mo, mbi'i:
58 —Min nanii imo wi'a: «Mi liɓan suudu
dewal mawndu mahiraandu juuɗe nduun,
de ley balɗe tati mi nyiɓa suudu dewal
wonndu ndu mahiraaka juuɗe.»
59 Kaa e ɗum du, pelooje maɓɓe ɗeen ina
luttunduri.
60 Almaami Mawɗo oon ummii, darii
hakkunde jamaa oon, yami Iisaa:
—Walaa ko njaabotoɗaa naa? Ko yimɓe
ɓe ceedante ɗuum wo ɗume?
61 Ɗum fuu imo deyyinii, o jaabaaki fay
huunde. Almaami Mawɗo oon ina yama
mo katin, ina wi'a:
—Yalla aan woni Almasiihu, ɓii mo jet-
tooje ngoodani oon naa?
62 O jaabii, o wi'i:
—Miin woni kanko. On nji'an Ɓii Neɗɗo
ina jooɗii gere nyaamo Jom baawɗe oon,§
ina warda e duule kammu.*
63 Ɗuum metti Almaami Mawɗo oon faa
seeki kaddule muuɗum, wi'i:
—En kaajaaka seedeeɓe katin.
64 On narrii noppi mooɗon ko o mbonkii
Laamɗo ɗuum. Ɗume miiliɗon?
Ɓe fuu ɓe mbi'i imo haani wareede.
65 Woɓɓe maɓɓe puɗɗi tuttude dow
makko. Ɓe cuddi yeeso makko, iɓe piya
mo, iɓe mbi'a mo:
—Hey annabaajo! Haalan min moy fiyi
ma!
Ndeen doomooɓe ɓeen du nanngi mo,
ina peenya mo.

No Piyeer wi'iri anndaa Iisaa
(Matta 26.69-75, Lukka 22.56-62, Yuhanna 18.15-18, 25-27)

66 E ley ko Piyeer woni ley taliyaare galle
oon, gooto e horɓe Almaami Mawɗo oon
yottii.
67 Nde o yiinoo Piyeer ina yuuloo ndeen,
o taykii ɗum, o wi'i:
—Aan, aɗa wondunoo e Iisaa Nasaraatu-
ujo oon.
68 Piyeer yeddi mo, wi'i:
—Miin kaa mi anndaa, mi faamataa ko
kaalataa ɗuum.
Caggal ɗuum, Piyeer yehi naatowi bolon-
gal galle ngaal. [Ndeen ndontoori joggi.]†
69 Nde korɗo oon yiinoo mo katin fu,
haalani dariiɓe ɗoon ɓeen, wi'i:
—Oo wo gooto maɓɓe!
70 Piyeer yeddi katin. Faa ɓooyti seeɗa,
dariiɓe ɗoon ɓeen mbi'i Piyeer:
—Tannyoral, a gooto maɓɓe, sabo a
Galilinkeejo.
71 Kanko du, o fuɗɗi hunaade e huttaade,
imo wi'a:
—Mi anndaa gorko mo kaaloton haala
mum oon fey!
72 Wakkati oon pay, ndontoori joggi
ɗiɗaɓerde, de Piyeer miccitii ko Iisaa
wi'unoo ɗuum: «Fadde ndontoori e joggude
kile ɗiɗi, a wi'an a anndaa kam kile tati.»
Ɓernde Piyeer metti dow majjum, heddii
ina woya.

15

No Pilaatu yamiri Iisaa
(Matta 27.1-2, 11-14, Lukka 23.1-5, Yuhanna 18.28-38)

1 Nde naange fuɗunoo fu, hooreeɓe
almaami'en e jannginooɓe Tawreeta e
waalde Saahiiɓe ndeen fuu, tawti mawɓe
du, ɓe fuu ɓe ndawridi. Ɓe kaɓɓi Iisaa, ɓe
njaari ɗum, ɓe ngatti ɗum e juuɗe Pilaatu
goforneer oon.
2 Pilaatu yami mo, wi'i:
—Aan woni kaananke Alhuudiyankooɓe
oon naa?
O jaabii, o wi'i:

§ **14:62** Jabuura 110.1. * **14:62** Daniyiila 7.13. † **14:68** Cakitte aaya 68 tawaaka e ɗereeji ɓurɗi fuu ɓooyude ɗiin.

—Aan e hoore maa haali.
3 Hooreeɓe almaami'en ɓeen ina pelda mo kulle keewɗe.
4 Pilaatu yami mo katin:
—Walaa ko njaabotoɗaa naa? A nanaay ko ɓe peldete ɗuum fuu naa?
5 Ammaa Iisaa jaabaaki fay huunde, faa ɗum haaynii Pilaatu.

No Iisaa saroraa sariya maayde
(Matta 27.15-26, Lukka 23.13-25, Yuhanna 18.39-19.16)

6 Iidi Faltagol fuu, goforneer oon ina woowi yoofande yimɓe ɓeen kasuujo gooto mo cuɓii.
7 Tawi gorko bi'eteeɗo Barabas muurtidiino e woɓɓe faa ɓe mbari neɗɗo. Wakkati oon, iɓe uddaa e kasu saabe ko ɓe ngaɗi ɗuum.
8 Jamaa oon njehowi to Pilaatu woni toon, naati e nyaagaade ɗum waɗana ɓe ko woownoo waɗande ɓe ɗuum.
9 O jaabii ɓe, o wi'i:
—Oɗon njiɗi mi yoofana on kaananke Alhuudiyankooɓe oon naa?
10 Sabo o faamii hooreeɓe almaami'en ɓeen kiram waɗi de kokkitiri mo.
11 De hooreeɓe ɓeen ndunyi jamaa oon nyaagoo Pilaatu yoofana ɓe Barabas, ɗum ɓurani ɓe yoofa Iisaa.
12 Pilaatu jaabii katin, wi'i ɓe:
—Ndelle, ɗume njiɗuɗon mi waɗa mo mbi'oton kaananke Alhuudiyankooɓe oon?
13 Ɓe yeewnii, ɓe mbi'i:
—Tontu mo e leggal palaangal!
14 Pilaatu yami ɓe:
—Ɗume o waɗi ko boni?
De ɓe ɓeydi yeewnaade semmbe:
—Tontu mo e leggal palaangal!
15 Saabe Pilaatu ina yiɗi welnude ɓerɗe jamaa oon, yoofani ɗum'en Barabas. Caggal ɗuum, o yamiri Iisaa fiyee dorri, de o hokkitiri ɗum tontowee e leggal palaangal.

No sordaasiiɓe njalnorii Iisaa
(Matta 27.27-31, Yuhanna 19.2-3)

16 Sordaasiiɓe ɓeen njaari mo nannowi mo ley galle laamorde toon, kawrunduri sordaasiiɓe heddiiɓe ɓeen fuu.
17 Ɓe ɓorni mo saaya mboɗeeha,* ɓe canyi taarde gi'e ɓe kippi e hoore makko.
18 Ɓe puɗɗi salminde mo, iɓe mbi'a:
—Foofoo, kaananke Alhuudiyankooɓe.
19 Iɓe piira hoore makko loosol, iɓe tutta mo, iɓe ndikkinoo, iɓe cujidana mo.
20 Nde ɓe tilinoo jalnoraade mo ndeen, ɓe itti saaya mboɗeeha kaan, ɓe ɓorni mo kaddule makko. Ndeen ɓe njaari mo yaasin faa ɓe tontowa mo e leggal palaangal.

No Iisaa tontiraa dow leggal palaangal
(Matta 27.32-44, Lukka 23.26-43, Yuhanna 19.17-27)

21 Gorko gooto bi'eteeɗo Simon, jeyaaɗo Sireene, baaba Alesandere e Rufus, ina yuura ley ladde ina faltoo ɗoon. Sordaasiiɓe ɓeen ndooldi mo o wakkoo leggal Iisaa palaangal ngaal.
22 Ɓe njaari Iisaa nokku bi'eteeɗo Golgata (maanaa majjum woni «Nokku Laalagal Hoore»).
23 Ɓe ngaddani mo cabijam njillunduraaɗam e ɗakke kaaɗuɗe faa o yara, de o jaɓaay.
24 Ɓe tonti mo e leggal palaangal. Ɓe pecciri kaddule makko cumnal, ɓe ndaara ko mono fuu heɓata.†
25 Nde ɓe tontata mo ndeen, wo wakkati yamnde jeenay beetee.
26 Ɓe mbinndi e alluwal tiimtude hoore makko sabaabu ko o tontiraa. Binndi dow maggal na mbi'a: KAANANKE ALHUUDIYANKOOɓE.
27 Ɓe tontidi mo e yanooɓe ɗiɗo, gooto gere nyaamo makko, gooto du gere nano makko. [
28 ‡]
29 Yimɓe faltotooɓe ɗoon ɓeen ina njenna mo, ina ndimmba ko'e muɓɓen, ina mbi'a:
—Hey! Liɓoowo suudu dewal mawndu de nyiɓtoo ndu ley balɗe tati,
30 dannu hoore maa, jippa leggal palaangal ngal!
31 Hono noon, hooreeɓe almaami'en ɓeen du ina njalnoroo mo. Kamɓe e jannginooɓe Tawreeta, iɓe mbi'undura hakkunde maɓɓe:
—O hisinii woɓɓe, de o waawaa hisinde hoore makko!

* **15:17** Wakkati Iisaa, saaya mboɗeeha wo saaya ka kaananke ɓornotoo. † **15:24** Jabuura 22.19. ‡ **15:28** E ɗereeji ɓooydi, goɗɗi ina ɓeyda aaya 28: Ɗum tabintini Binndi biiɗi: «O hiisodaama e bonɓe.»

32 Kanko woni Almasiihu kaananke Israa'iila oon. Jonle, o jippoo leggal palaangal ngal, faa nji'en de ngoondinen!

Ɓidɔ tontidaaɓe e makko ɓeen du ina mbonkoroo mo noon.

Haala maayde Iisaa
(Matta 27.45-56, Lukka 23.44-49, Yuhanna 19.28-30)

33 Wakkati hakkunde naange, nimre wadi e leydi fuu faa wakkati yamnde tati kiiral naange.

34 E ley yamnde tati kiiral naange ndeen, Iisaa feekii feekaango toowngo, wi'i:

— *Eloy, eloy, lama sabaktani?* (Ɓum na fiirta «Laamdɔ am, Laamdɔ am! Ɓume saabii de njoppudaa kam?»§)

35 Nde woɓɓe dariiɓe toon ɓeen nannoo dum ndeen, mbi'i:

—Inan, imo nodda annabi Iliyaasa!

36 Ndeen goddo maɓɓe doggi, suuwowi tekkere ley ndiyam lammudam, haɓɓi nde e loosol. De o fonndini hunnduko Iisaa faa muyta, o wi'i:

—En njoppa mo, ndaaren yalla Iliyaasa waran jippina mo!

37 Caggal duum, Iisaa feekii feekaango toowngo katin, de seedi e yonki.

38 Lefol paliingol ley suudu dewal mawndu ngool seekii gilla dow faa ley, laatii taye didi.

39 Mawdo sordaasiiɓe darinoodo yeeso makko oon yi'i no o dilliri adunaaru ni, de wi'i:

—Si goonga ni, neddo o wo Ɓii Laamdɔ!

40 Rewɓe woɓɓe ina toowti, ina kaynoo. Mariyama mo Magdala e Salome e Mariyama inna Yaakuuba pamarel e Yuusufi ina ngoni hakkunde maɓɓe.

41 Ɓeen njokkannoo mo ina ngollana mo nde o wonnoo Galili ndeen. Rewɓe woɓɓe heewɓe du ina ngoni doon, yaadunooɓe e makko Urusaliima.

No ɓanndu Iisaa wattiraa e saabeere
(Matta 27.57-61, Lukka 23.50-56, Yuhanna 19.38-42)

42 Ko hiiri duum, tawi hawrii e wakkati segilagol, sabo nyalaande fowteteende ɓadake naatude.

43 Gooto teddudo e waaldeere Saahiiɓe, bi'eteedo Yuusufi mo Arimatiya, wari. Kanko du imo hedii ɓangugol laamu Laamdo. O hulaay yaade to Pilaatu o ŋaaroo dum ɓanndu Iisaa.

44 Ko Iisaa maayi law duum, haaynii Pilaatu, noddi mawdo sordaasiiɓe, yami dum yalla wo goonga o maayii.

45 Nde mawdo sordaasiiɓe oon haalannoo dum Pilaatu ndeen, acci Yuusufi hooya ɓanndu nduun.

46 Yuusufi soodi kasanke, jippini ɓanndu Iisaa nduun, fiili dum e kasanke oon, de watti dum e saabeere wasaande ley hayre. Caggal duum, o talliti hayre, o uddiri dammbugal saabeere ndeen.

47 Mariyama mo Magdala e Mariyama inna Yuusufi nji'i to o wattaa toon.

16

Haala iirtagol Iisaa
(Matta 28.1-8, Lukka 24.1-12, Yuhanna 20.1-10)

1 Nde nyalaande fowteteende faltinoo ndeen, Mariyama mo Magdala e Salome e Mariyama inna Yaakuuba coodi nebbeele uurde faa njaha, ngatta e ɓanndu Iisaa.

2 Nyannde go'aɓerde e jeddiire ndeen, rewɓe ɓeen ngari to saabeere ndeen illa law, wakkati pudal naange.

3 Iɓe mbi'undura:

—Moy tallitanta en hayre wonnde e dammbugal saabeere ndeen?

4 Ammaa nde ɓe ɓantunoo gite maɓɓe ndeen, ɓe nji'i hayre ndeen tallitaama. Inde mawni sanne.

5 Wakkati ɓe naatunoo e saabeere ndeen, ɓe nji'i jokolle ina joodii gere nyaamo ina ɓornii saaya ndaneeha, de ɓe kuli.

6 O wi'i ɓe:

—Taa kulee! Odon piloo Iisaa Nasaraatuujo tontanoodo oon. O iirtake, o walaa do. Inan nokku do o wattanoo doon.

7 Joonin kaa, njehee, mbi'owee taalibaaɓe makko ɓeen e Piyeer o artoyto on Galili. Toon nji'oyton mo, hono no o wiirunoo on noon.

8 Rewɓe ɓeen njalti saabeere ndeen, ndoggi. Iɓe ndiwna kulol, iɓe mbemmbii sanne. Ɓe kaalanaay fay gooto huunde ndeen no ɓe poti hulude.

———————————————

9 Illa fajiri nyannde go'aɓerde e jeddiire, Iisaa iirtake. Caggal ko o iirtii duum, o artii

§ **15:34** Jabuura 22.2.

o ɓangi e Mariyama jeyaaɗo Magdala mo o
riiwnoo ginnaaji jeɗɗi e muuɗum oon.
10 Mariyama yehi humpitoyde kabaaru
oon wondunooɓe e Iisaa ɓeen, tawi iɓe
cunii iɓe mboya.
11 Ammaa ko ɓe nani o iirtake e
ko Mariyama yi'i mo ɗuum fu, ɓe
ngoonɗinaay ɗum.
12 Caggal ɗuum, o ɓangi e ɗiɗo maɓɓe
e tagaadi ngonndi, iɓe nanngi laawol ja-
hoowol ladde.
13 Kamɓe du, ɓe ngarti ɓe kumpiti hed-
diiɓe ɓeen, de ɓeen ngoonɗinaay ɓe.
14 Sakitii, o ɓangi e taalibaaɓe sappo e
ngo'o ɓeen wakkati mo ɓe nyaamata. O
feliri ɓe rafi goonɗinal maɓɓe e yoorde
ɓerɗe maɓɓe, sabo ɓe ngoonɗinaay yiiɓe
mo caggal ummitagol makko ɓeen.
15 O wi'i ɓe:
—Njehee ley adunaaru ndu fuu,
mbaajoɗon tagaaɗo fuu Kabaaru Lobbo o.
16 Goonɗinɗo de lootaa lootagal batisima
fu, hisinte. Mo goonɗinaay jukkete.
17 Kaayeefiiji ɗi ina ngoodani goonɗinɓe
ɓeen: ɓe ndiiwran ginnaaji saabe am, ɓe
kaalan ɗemle kese,
18 ɓe nanngiran bolle e juuɗe maɓɓe. Fay
si ɓe njari poson, fay huunde waɗataa ɓe.
Ɓe njowan juuɗe maɓɓe e nyawɓe de cella.
19 Gaɗa Iisaa Joomiraaɗo haaldii e
maɓɓe, yeentinaa dow kammu, jooɗii gere
nyaamo Laamɗo.
20 De kamɓe kaa, ɓe njehi iɓe mbaajowoo
ley nokkuuje fuu. Joomiraaɗo ina wondi
e maɓɓe, tabintiniri konngol ngol e maan-
deeji kaayniiɗi jaadooji e maggol.*

* **16:20** Aaya 9 yaade 20 tawaaka e ɗereeji ɓurɗi fuu ɓooyude ɗiin.

Linjiila Iisaa mo Lukka winndi

Ko saabii dewtere nde winndaa

1 Yimɓe heewɓe pilake fillitaade kulle
tabitinɗe hakkunde meeɗen.
2 Ɓe mbinndii ko seediiɓe gilla fuɗɗoode
ɓeen kaalani en. Seediiɓe ɓeen ngoni halfi-
naaɓe faa anndina konngol ngool.
3 Tawfilus tedduɗo, mi taykake kulle
ɗeen fuu faa wooɗi gilla arande, mi tawii
na hawrani kam miin du faa mi winndane,
mi fiirtane ɗum faa laaɓa no ɗum waɗiri,
4 faa keɓaa tannyoral jannde nde njan-
nginaɗaa ndeen wo goonga.

No Jibiriilu sapporii rimeede Yaayaa lootoowo lootagal batisima

5 Wakkati jamaanu Hirudus, kaananke
Yahuudiya, na woodi almaami gomma
bi'eteeɗo Jakariyaa. Imo jeyaa e waaldeere
Abiya, ɓii Haaruuna. Dee Jakariyaa du
wo yuwdi Haaruuna, innde muuɗum wo
Elisabet.
6 Ɓe ɗiɗo fuu ɓe fonnditiiɓe to Laamɗo.
Iɓe njokki jamirooje Joomiraaɗo e sariyaaji
muuɗum fuu. Feloore fuu walaa e maɓɓe.
7 Ɓe keɓaay ɓiɗɗo, sabo Elisabet wo di-
maro. Ɓe ɗiɗo fuu ɓe naywii du.
8 Nyannde gomma, Jakariyaa ina golla
golle muuɗum yottinde sadakaaji yeeso
Laamɗo, sabo wakkati oon wo waaldeere
makko jeyti gollal ngaal.
9 Ley al'aada almaami'en iɓe mboownoo
waɗude cumnal. Wo nii Jakariyaa suɓiraa
faa naata nokkuure seniinde wonnde ley
suudu dewal mawndu, de ura toon ure.
10 Jamaa oon fuu darii yaasin ina waɗa
du'aare wakkati mo ure ɗeen mbuletee.
11 Wakkati oon maleyka Joomiraaɗo
ɓangani mo, ina darii gere nyaamo nokku-
ure urirde ndeen.
12 Nde Jakariyaa yi'unoo maleyka oon
ndeen, nesim tayi, kulol nanngi ɗum.
13 Maleyka oon wi'i mo:
—Jakariyaa taa hulu, sabo du'aare maa
jaabaama. Deeka Elisabet rimante ɓiɗɗo
gorko, inndiraa ɗum Yaayaa.
14 Ɓiɗɗo oon waddante seyo manngo,
heewɓe ceyorto rimeede makko,
15 sabo o laatoto tedduɗo yeeso Joomi-
raaɗo. O yarataa doro, o yarataa huunde
fuu ko sulinta. O heewan Ruuhu Ceniiɗo
gilla e ley reedu inniiko.
16 O wartiran ɓiɓɓe Israa'iila heewɓe to
Laamɗo Joomiraaɗo muɓɓen.
17 O artoto Joomiraaɗo warde, o wonda
e ruuhu e baawɗe ɗe annabi Iliyaasa
heɓunoo, faa o wartira ɓerɗe baabiraaɓe
to ɓiɓɓe muɓɓen, faa o wartira saliiɓe du e
hakkillooji dartiiɓe, faa moyyinana yimɓe
segilaniiɓe garol Joomiraaɗo.
18 Jakariyaa yami maleyka oon, wi'i:
—Noy paamirammi ɗum wo goonga?
Sabo miin mi naywii, deekam oon du waɗi
duuɓi.
19 Maleyka oon jaabii mo, wi'i:
—Miin woni Jibiriilu ɗakkiiɗo Laamɗo,
mi nulaaɗo to maaɗa faa mi haalane
kabaaru lobbo o.
20 Ndelle joonin a muumɗan. A haalataa
si wanaa wakkati mo ɗum tabiti, sabo
a goonɗinaay haala am. Haala am ka
tabitowan nde wakkati majjum wari.
21 Tawi yimɓe ɓeen ina keɗii Jakariyaa,
ina haaynii ɗum'en ko o ɓooyi ley suudu
dewal mawndu ɗuum.
22 Nde o wurtinoo ndeen, o hunngii haal-
dude e maɓɓe. Ɓe paami won ko o hollaa
ley suudu dewal mawndu nduun. Imo
haalda e maɓɓe muummumre, o heddii o
waawaa haalde.
23 Nde balɗe golle makko tilinoo ndeen, o
hooti suudu makko.
24 Caggal balɗe ɗeen, Elisabet deekiiko
oon hooyi reedu, dammbii haddi lebbi joy,
ina wi'a:
25 —Ɓum woni ko Joomiraaɗo waɗani
kam. O taykake kam, o ittanii kam
dukkuru hakkunde yimɓe.

No maleyka sapporii rimeede Iisaa

26 Ley lewru Elisabet jeegaɓurdu nduun,
Laamɗo nuli maleyka Jibiriilu e wuro
wi'eteengo Nasaraatu ley leydi Galili,
27 to surbaajo mo taan Daawda bi'eteeɗo
Yuusufi haɓɓani. Surbaajo oon ina wi'ee
Mariyama.
28 Maleyka oon naati ɗo Mariyama woni
ɗoon, wi'i ɗum:
—Aan e jam, keɓuɗo moyyere Joomi-
raaɗo. Joomiraaɗo ina wondi e maaɗa.

29 Haala kaan wemmbi Mariyama
sanne, ina miiloo ɗume jowtaango ngo
fiirtata.
30 De maleyka oon wi'i mo:
—Taa hulu, Mariyama! Sabo a heɓii
moyyere yuurunde e Laamɗo,
31 a hooyan reedu, ndimaa ɓiɗɗo gorko,
inndiraa ɗum Iisaa.
32 Ɓiɗɗo oon laatoto tedduɗo, o noddirte
Ɓii Laamɗo Toowɗo. Laamɗo Joomiraaɗo
hokkan mo laamu maamiiko Daawda.
33 O laamoto yuwdi Yaakuuba faa abada,
laamu makko walaa timmoode.
34 Mariyama wi'i maleyka oon:
—Noy ɗum laatortoo, sabo mi anndaa
gorko?
35 Maleyka oon jaabii mo, wi'i:
—Ruuhu Ceniiɗo jippoto e maaɗa,
baawɗe Laamɗo Toowɗo cuddete.
Saabe ɗuum, ɓiɗɗo mo ndimataa oon
inndirte Ceniiɗo, Ɓii Laamɗo.
36 Ndaar, sakiike maa Elisabet du hooyii
reedu ley nayeewu muuɗum, o riman
ɓiɗɗo gorko. Imo wi'enoo wo o dimaro,
de joonin kaa imo wondi e reedu lewru
jeegaɓurdu,
37 sabo walaa fuu ko Laamɗo waawaa.
38 Wakkati oon, Mariyama wi'i:
—Inani kam, miin korɗo Joomiraaɗo,
ɗum laatoranoo kam no mbiiruɗaa ni.
Ndeen maleyka oon dilli to makko.

No Mariyama yaari to Elisabet

39 E ley balɗe ɗeen, Mariyama ummii,
yehi law to wuro gomma wonngo ley
baamle Yahuudiya.
40 O naati suudu Jakariyaa, o jowti Elisa-
bet.
41 Nde Elisabet nannoo jowtaango
makko ndeen, ɓiɗɗo gonɗo e reedu
muuɗum oon dimmbii. Ndeen Elisabet
hebbinaa Ruuhu Ceniiɗo,
42 yeewnii e daande toownde, wi'i:
—A barkinaaɗo hakkunde rewɓe! Ɓiɗɗo
mo ndeeduɗaa o du wo barkinaaɗo!
43 Miin, wo mi ɗume faa inna Joomiraaɗo
wari to am?
44 Ndaar, nde jowtaango maa yottinoo
nowru am ndeen, ɓiɗɗo gonɗo e reedu am
oon dimmborake kuyam.
45 Barke woodanii ma, aan goondinɗo ko
Joomiraaɗo haalani maa ɗuum tabitan.

Jimol Mariyama

46 Mariyama wi'i:
—Yonki am ina mana Joomiraaɗo!
47 Ɓernde am ina heewi seyo e dow Laamɗo
Kisinoowo kam,
48 sabo o yurmake kam, miin, korɗo makko
leeyuɗo.
Gilla joonin jamaanuuji fuu noddiran
kam barkinaaɗo.
49 Sabo Jom baawɗe waɗanii kam kulle
mawɗe!
Innde muuɗum wo seniinde.
50 Yurmeende muuɗum ina woni dow hu-
looɓe ɗum jamaanu dow jamaanu.
51 O gollii golleeji mawɗi e semmbe junngo
makko,
o sankitii mawninkiniiɓe e anniyaaji
muɓɓen.
52 O saamdinii kaanankooɓe e laamuuji
muɓɓen,
o toownii leeyuɓe.
53 O haarnirii yolbuɓe kulle lobbe,
o yoppii jom'en jawdi juuɗe ɓole.
54-55 O wallii yimɓe Israa'iila, maccuɓe
makko ɓeen,
sabo o yeggitaay ko o haaldunoo e maami-
raaɓe meeɗen,
yurmaade Ibrahiima e yuwdi muuɗum
faa abada.
56 Mariyama waddi e Elisabet ko waɗata
lebbi tati de yeccii suudu muuɗum.

Haala rimeede Yaayaa lootoowo lootagal batisima

57 Wakkati ndimu Elisabet yottii, o rimi
ɓiɗɗo gorko.
58 Hoddiiɓe makko e sakiraaɓe makko
nani yurmeende mawnde nde Joomiraaɗo
waɗani mo ndeen, ceyodii e makko.
59 Nde cukalel ngeel waɗunoo nyalaaɗe
jeetati ndeen, ɓe ngari taadude ngel.* Iɓe
njiɗunoo inndirde ngel innde baabiigel
Jakariyaa,
60 ammaa inniigel jaɓaay, wi'i ngel inndi-
ree Yaayaa.
61 Ɓe mbi'i ɗum:
—Yimɓe maa fuu walaa inndiraaɗo in-
nde nde.
62 Ɓe yami baabiigel e muummumre, noy
yiɗi ɓiyum oon inndiree.

* **1:59** Al'aada Alhuudiyankooɓe, si suka rimaama, nyannde hokkaa innde fuu, ndeen taadetee du.

63 Jakariyaa yamani alluwal, winndi dow
maggal: «Yaayaa woni innde maggel.» Ɓe
fuu ɗum haaynii ɓe.
64 Wakkati oon pay, hunnduko Jakariyaa
yoppaa, ɗemngal mum haɓɓitaa, ina haala,
ina yetta Laamɗo.
65 Kulol nanngi hoddiiɓe makko ɓeen
fuu. Katin du yimɓe ley baamle Yahuudiya
fuu ina kaala kabaaruuji ɗiin.
66 Nanɓe ɗum ɓeen fuu ndesi ɗum e ley
ɓerɗe muɓɓen, ina mbi'a: «Ndelle ɗume
cukalel ngel laatoytoo?» Sabo ɓe nji'ii jun-
ngo Joomiraaɗo ina woni dow maggel.

Jimol Jakariyaa

67 Jakariyaa, baaba cukalel ngeel, heewi
Ruuhu Ceniiɗo, haaldi annabaaku, wi'i:
68 —Jettooje ngoodanii Joomiraaɗo,
Laamɗo Israa'iila,
sabo warii walli yimɓe muuɗum,
rimɗini ɗum'en.
69 O waddanii en Kisinoowo jom semmbe
yuwɗo e suudu Daawda, maccuɗo
makko.
70 Ɗum fuu ɗum laatorii hono no o
haalirnoo e kunnduɗe annabaaɓe
makko seniiɓe gilla arande -
71 o wi'i o hisinan en e habdiiɓe men,
e juuɗe wayɓe en fuu.
72 Nii o yottiniri yurmeende nde o aadani-
noo maamiraaɓe men ndeen,
o miccitake amaana makko ceniiɗo,
73 hunayeere nde o hunanii maammen
Ibrahiima,
o hokkan en
74 danneede e juuɗe wayɓe en faa ngolliranen mo rafi kulol,
75 ndewen mo ley senaare e dartaare yeeso makko haddi nguurndam meeɗen fuu.

76 Aan du cukalel, a noddirte annabaajo
Laamɗo Toowɗo,
sabo a artoto Joomiraaɗo warde faa
moyyinanaa mo laabi makko,
77 faa anndinaa yimɓe makko laawol kisin-
dam ley ko o yaafotoo hakkeeji
muɓɓen.
78 Saabe Laamɗo meeɗen wo keewɗo
yurmeende,
Jayngol yuurungol dow ina wara to
meeɗen,
79 faa yaynana wonɓe ley nimre e kulol
maayde,
de rewna koyɗe men dow laawol jam.
80 Suka oon ina mawna, hakkillo
muuɗum ina ɓeydoo. O jooɗii ley ladde faa
wakkati mo o ɓanginaa e Israa'iila.

2

Haala rimeede Iisaa Almasiihu (Matta 1.18-25)

1 E ley baldɗe ɗeen, Agustus kaananke
mawɗo yamiri limgal waɗee ley laamu
Roma fuu.
2 Kangal woni limgal arandeyal,
kawrungal e laamu Kiriniyus goforneer
leydi Siiriya.
3 Yimɓe fuu njehi winndowaade, mono
fuu e wuro muuɗum.
4 Yuusufi du dilli Nasaraatu ley leydi
Galili, faa yaha wuro Daawda wi'eteengo
Baytilaama ley leydi Yahuudiya, sabo e
lenyol Daawda jaati o yuuri.
5 O yehi toon winndowaade, kanko e
Mariyama kaɓɓanaaɗo makko, deeduɗo.
6 E ley gonal maɓɓe toon, wakkati ndimu
Mariyama yottii.
7 O rimi afo makko, o saawi ɗum e kad-
dule, o fukkini ɗum ley akalawal, sabo ɓe
keɓaay nokkuure ley jipporde ndeen.
8 Duroo ɓe ina ngoni ley seraaji ɗiin, na
ndooma dammuuli muɓɓen jemma.
9 Maleyka Joomiraaɗo ɓangani ɓe, darja
Joomiraaɗo ɗelkoowo fiilii ɓe. Kulol man-
ngol nanngi ɓe.
10 De maleyka oon wi'i ɓe:
—Taa kulee! Sabo miɗo haalana on
Kabaaru Lobbo laatantooɗo yimɓe fuu
seyo manngo.
11 Hannden on ndimanaama Kisinoowo
ley wuro Daawda. Kanko woni Almasiihu,
kanko woni Joomiraaɗo.
12 Inan maande majjum: on tawan
cukalel keccel ina saawaa e kaddule, ina
fukkinaa ley akalawal.
13 Wakkati gooto, maleyka'en heewɓe
yuuri dow kammu, tawti maleyka artiiɗo
oon, ina njetta Laamɗo, ina mbi'a:
14 —Manngu woodanii Laamɗo faa dow
kammuuli,
dow leydi du jam woodanii yimɓe ɓe o
horsini.

15 Nde maleyka'en ɓeen ceedunoo e maɓɓe, de yeenti dow kammu ndeen, durooɓe ɓeen ina mbi'undura:
—En njaha Baytilaama, ndaaren ko waɗi, ko Joomiraaɗo anndini en ɗuum.
16 Ɓe karii, ɓe njehi, ɓe tawi toon Mariyama e Yuusufi e cukalel keccel ngeel, ingel fukkinaa ley akalawal.
17 Nde ɓe njiinoo ngel ndeen, ɓe kaalti ko maleyka oon haalani ɓe dow maggel ɗuum.
18 Nanɓe haala durooɓe ɓeen fuu, haaynde nanngi ɗum'en.
19 De Mariyama kaa ina resi ɗum fuu e ɓerndem, ina miiloo ɗum.
20 Durooɓe ɓeen njeccii, ina teddina Laamɗo, ina njetta ɗum saabe ko ɓe nani e ko ɓe nji'i fuu. Sabo ɗum fuu ɗum laatorake no maleyka oon wiirunoo ɓe noon.

No Iisaa taadiraa e no ɓattiniraa Joomiraaɗo

21 Nde cukalel ngeel waɗunoo nyalaaɗe jeetati ndeen, ngel taadaa,* ngel inndiraa Iisaa. Ɗum woni innde nde maleyka oon haalannoo Mariyama gilla reedaay ndeen.
22 Nde balɗe laaɓugol Mariyama yottinoo, hono no Tawreeta Muusaa yamiri, ɓe njaari suka oon Urusaliima faa ɓe kalfina mo Joomiraaɗo.
23 Sabo wo hono noon winndiraa e Tawreeta Joomiraaɗo:
«Ɓiɗɗo gorko afo fuu, Joomiraaɗo jeyi.»†
24 Ɓe ngaɗi du sadaka kirsamaari hono no Joomiraaɗo yamiri ni: ɓiɓɓe buugaali ɗiɗi naa nyaabe ɗiɗi.
25 Gorko gomma ina wonnoo Urusaliima, ina wi'ee Simeyon. Ruuhu Ceniiɗo ina woni e makko. O gorko dartiiɗo, kulɗo Laamɗo, imo heɗii wakkati mo gonɗi Israa'iila mooytetee.
26 Ruuhu Ceniiɗo anndinii mo o maayataa si o yi'aay Almasiihu Joomiraaɗo.
27 Joonin Ruuhu nanni mo ley suudu dewal mawndu nduun wakkati mo saaraaɓe ɓeen ngaddi suka oon faa ngaɗana ɗum ko Tawreeta yamiri.
28 Simeyon jaɓi mo, mumbilii mo, ina yetta Laamɗo, ina wi'a:
29 —Joonin Joomiraaɗo, haala maaɗa kaan tabitii.
Aɗa waawi hooyude maccuɗo maaɗa e jam,
30 sabo mi yiirii gite am kisindam maaɗa
31 ɗam cegiliɗaa yeeso yimɓe fuu.
32 Ɗam woni annoora jaynanoowo lenyi adunaaru fuu,
annoora darjinoowo lenyol maa Israa'iila du.
33 Ko haalaa dow makko ɗuum, haaynii baabiiko e inniiko.
34 Simeyon barkini ɓe, wi'i Mariyama, inniiko:
—Suka o warii faa laatoo sabaabu saamugol woɓɓe e ummagol woɓɓe ley Israa'iila. O laatoto maande nde yimɓe calotoo.
35 Hono nii o ɓanginirta miilooji ɓerɗe heewɓe. Aan e hoore maa, mettorgal yuwan ɓernde maa hono kaafaahi.
36 Annabaajo debbo bi'eteeɗo Anna ina ɗoon kam du. Wo o ɓii Fanuwel, jeyaaɗo e suudu Aser. O naywii sanne. O ɓaŋaama e surbaaku makko, o wondi e goriiko duuɓi jeɗɗi,
37 de maayi. O heddii o walaa goriiwo. Joonin duuɓi makko ina ngaɗa capanɗe jeetati e nay. O dillataa suudu dewal mawndu nduun fey, imo rewra Joomiraaɗo suumayeere e du'aare, jemma e nyalooma fuu.
38 E wakkati oon pay, kanko du o wari, imo yetta Laamɗo, imo haalana heɗiiɓe garol dimɗinoowo Urusaliima ɓeen fuu kabaaru suka oon.
39 Nde ɓe njottinnoo huunde fuu ko Tawreeta Joomiraaɗo yamiri ndeen, ɓe njeccii wuro maɓɓe Nasaraatu ley leydi Galili.
40 Suka oon ina mawna, semmbe muuɗum e hakkillo mum ina ɓeydoo. Moyyere Laamɗo ina woni e makko.

Haala Iisaa e jannginooɓe ley suudu dewal mawndu

41 Hitaande fuu, saaraaɓe Iisaa ina njaha Urusaliima wakkati iidi Faltagol‡.

* **2:21** Al'aada Alhuudiyankooɓe, si suka rimaama, nyannde hokkaa innde fuu, ndeen taadetee du. † **2:23** Wurtagol 13.2, 12, 15, Limooje 18.15-16. ‡ **2:41** Iidi Faltagol wo miccinoori nyannde nde Laamɗo wurtini Israa'iila'en Misira. Indi miccina no maleyka faltorii suudu fuu ndu yiiyam mooytaa e dammbugal muuɗum.

42 Nde Iisaa waɗunoo duuɓi sappo e ɗiɗi
ndeen, ɓe njehi Urusaliima no ɓe mboowri
noon.
43 Nde iidi ndiin tilinoo ndeen, ɓe njeccii
ɓe kooti, ammaa Iisaa ɓiyiiɓe oon heddake
Urusaliima, tawi ɓe paamaay.
44 Ɓe cikkii imo wondi e yaadiraaɓe
maɓɓe ɓeen. Ɓe njehi nyalooma kiɓɓuɗo,
iɓe piloo mo hakkunde yimɓe maɓɓe e an-
ndaaɓe maɓɓe.
45 Ammaa ɓe njiitaay mo, ɓe njeccitii
Urusaliima filowaade mo.
46 Balɗe tati gaɗa ɗum, ɓe tawi mo ley su-
udu dewal mawndu. Imo jooɗii hakkunde
jannginooɓe, imo hettindanii ɗum'en, imo
yamtindoo ɗum'en.
47 Hettindaniiɓe mo ɓeen fuu kaaynaa
hakkillo makko e jaabagol makko.
48 Nde saaraaɓe makko nji'unoo mo
ndeen, haaynde nanngi ɗum'en. Inniiko
wi'i mo:
—Ɓinngel, ko saabii ngaɗuɗaa min ni?
Inan, miin e baaba maa fuu, filagol ma
haɓɓii min ko'e.
49 O jaabii ɓe, o wi'i:
—Ko waɗi oɗon piloono kam? Yalla
on paamaay ina tilsi mi wona ley suudu
Baaba am naa?
50 Ammaa ɓe paamaay haala ka o
haalani ɓe kaan.
51 Caggal ɗuum, o jippodii e maɓɓe. Ɓe
koondi Nasaraatu, o ɗowtanii ɓe. Inniiko
ina resi kulle ɗeen fuu e ɓernde muuɗum.
52 Iisaa ina mawna, hakkillo muuɗum
ina ɓeydoo, Laamɗo e yimɓe ina korsini
mo.

3

No Yaayaa waajorii
(Matta 3.1-12, Marku 1.1-8, Yuhanna 1.19-28)

1-2 Konngol Laamɗo warii to Yaayaa, ɓii
Jakariyaa oon, ley ladde. Ɗum hawrii e
hitaande sappo e joyaɓerde laamu Tibeer
kaananke mawɗo. Ndeen Pontiyu Pilaatu
wonnoo goforneer Yahuudiya, Hirudus du
ina laamii Galili. Sakiike mum bi'eteeɗo
Filipu ina laamii leydi Ituriya e Tarakoniti,
Lisaniya du ina laamii leydi Abileen. Ɗum
hawrii e nde Annas e Kayafas laatinoo
hooreeɓe almaami'en.
3 Yaayaa yiiltii e seraaji gooruwol Ur-
dun fuu, ina gooyna yimɓe tuuba, lootiree
lootagal batisima* faa hakkeeji muɓɓen
njaafee.
4 Wo hono noon winndiraa ley dewtere
haalaaji annabi Esaaya:
«Ɗaande ina yeewnoo ley ladde ina wi'a:
Moyyinee laawol Joomiraaɗo,
ndartinee laabi makko!
5 Luggere fuu uwete,
baamle e tile fuu leeyinee,
laabi oonyiiɗi fuu ndartinee,
laabi bonɗi fuu moyyintinee!
6 Neɗɗo fuu yi'an kisindam yuuruɗam to
Laamɗo.»†
7 Yimɓe heewɓe ina ngara to Yaayaa faa
lootiree lootagal batisima. De imo wi'a ɓe:
—Onon ɓiɓɓe bolle! Moy sappani on
ndoggon tikkere Laamɗo waroore?
8 Ngollee golleeji kawrooji e tuubugol.
Taa kooloɗon on kisan saabe wo on taani-
raaɓe Ibrahiima. Sabo miɗo wi'a on,
Laamɗo ina waawi waylitinde kaaye ɗe
laatoo ɓiɓɓe Ibrahiima!
9 Joonin jammbere yeptaama faa soppa
ɗaɗi leɗɗe. Ndelle, lekki fuu ki rimataa
ɓiɓɓe lobbuɓe, soppete, faɗɗee ley yiite.
10 Yimɓe ɓeen ina yama mo:
—Ndelle ɗume min njeyi waɗude?
11 O jaabii ɓe, o wi'i:
—Neɗɗo fuu jogiiɗo saayaaji ɗiɗi, hokka
ngoota kaan mo walaa, neɗɗo fuu jogiiɗo
nyaamdu du waɗa noon.
12 Nanngooɓe lampo ngari kam'en du faa
lootee lootagal batisima, mbi'i mo:
—Moodibbo, ɗume min njeyi waɗude?
13 O jaabii ɓe, o wi'i:
—Taa paltinon ko njamiraɗon nanngon
ɗuum.
14 Sordaasiiɓe du yami mo kam'en du,
mbi'i:
—Minen le, ɗume min njeyi waɗude?
O wi'i ɓe:
—Taa njanee fay gooto, taa pewanon fay
gooto, kennyitoroɗon njobdi mon.
15 Tawi yimɓe fuu ina keɗii Almasiihu,
mono fuu ina miiloo e ɓernde muuɗum
yalla wanaa Yaayaa woni Almasiihu oon.
16 Yaayaa jaabii ɓe fuu, wi'i:

* **3:3** Ɗo wi'ete lootagal batisima dow haala batisima Yaayaa fu, lootagal tuubu maa mutineede du na wi'ee. † **3:6** Esaaya 40.3-5.

—Miin, ndiyam lootirammi on lootagal batisima, ammaa ɓurɗo kam baawɗe ina wara. Mi fotaay fay e haɓɓitinde ɓoggi paɗe makko. Kanko kaa, wo Ruuhu Ceniiɗo e yiite o lootirta on batisima.

17 Imo jogii yarorgal e junngo makko faa o yaroo nyaamri makko faa laaɓa, o hawrundura nyaamri ndiin ley beembal makko, de nyaande ndeen o wuldan ɗum yiite nge nyifataa.

18 Tawi Yaayaa tindinii yimɓe kulle keewɗe, ina waajoo ɗum'en Kabaaru Lobbo.

19 Kaa Hirudus, laamiiɗo oon, imo felannoo ɗum sabo ɓaŋii Hirudiya, dee mawnum, ɗuum e kulle goɗɗe bonɗe fuu ɗe waɗannoo.

20 Hirudus ɓeydi bone goɗɗo katin, uddi Yaayaa ley kasu.

No Iisaa lootiraa lootagal batisima (Matta 3.13-17, Marku 1.9-11)

21 Ɗo yimɓe fuu lootaa lootagal batisima ɗoon, Iisaa du lootaa. Wakkati mo o du'otoo oon, kammu udditii,

22 Ruuhu Ceniiɗo jippii dow makko ina wa'i hono wuugaandu. Daande yuuri dow kammu, wi'i:

—Aan woni Ɓiyam mo korsinmi, aan ceyortoomi.

Haala lenyol Iisaa (Matta 1.1-17)

23 Nde Iisaa fuɗɗannoo golle muuɗum ndeen, duuɓi muuɗum ina ngaɗa capanɗe tati. E ley miilooji yimɓe, Iisaa wo ɓii Yuusufi. Yuusufi du wo ɓii Eli,

24 Eli ɓii Matat, Matat ɓii Lewi, Lewi ɓii Melki, Melki ɓii Yannay, Yannay ɓii Yuusufi,

25 Yuusufi ɓii Matatiya, Matatiya ɓii Amos, Amos ɓii Nahum, Nahum ɓii Hesili, Hesili ɓii Naggay,

26 Naggay ɓii Maata, Maata ɓii Matatiya, Matatiya ɓii Semey, Semey ɓii Yosek, Yosek ɓii Yahuuda,

27 Yahuuda ɓii Yohanan, Yohanan ɓii Resa, Resa ɓii Jorobaabel, Jorobaabel ɓii Seyaltiyel, Seyaltiyel ɓii Neri,

28 Neri ɓii Melki, Melki ɓii Addi, Addi ɓii Kasam, Kasam ɓii Elmadam, Elmadam ɓii Eri,

29 Eri ɓii Iisaa‡, Iisaa ɓii Eliyeser, Eliyeser ɓii Yorim, Yorim ɓii Matat, Matat ɓii Lewi,

30 Lewi ɓii Simeyon, Simeyon ɓii Yahuuda, Yahuuda ɓii Yuusufi, Yuusufi ɓii Yonam, Yonam ɓii Eliyakim,

31 Eliyakim ɓii Meleya, Meleya ɓii Menna, Menna ɓii Matata, Matata ɓii Natan, Natan ɓii Daawda,

32 Daawda ɓii Yesa, Yesa ɓii Obet, Obet ɓii Bo'as, Bo'as ɓii Salmon, Salmon ɓii Naasuuna,

33 Naasuuna ɓii Aminadaabu, Aminadaabu ɓii Adamin, Adamin ɓii Aram, Aram ɓii Hesruuna, Hesruuna ɓii Fares, Fares ɓii Yahuuda,

34 Yahuuda ɓii Yaakuuba, Yaakuuba ɓii Isiyaaka, Isiyaaka ɓii Ibrahiima, Ibrahiima ɓii Tara, Tara ɓii Nahor,

35 Nahor ɓii Seruku, Seruku ɓii Reyu, Reyu ɓii Pelek, Pelek ɓii Eber, Eber ɓii Sala,

36 Sala ɓii Kaynam, Kaynam ɓii Arfasada, Arfasada ɓii Sem, Sem ɓii Nuuhu, Nuuhu ɓii Lamek,

37 Lamek ɓii Matusala, Matusala ɓii Henok, Henok ɓii Yaret, Yaret ɓii Maleliyel, Maleliyel ɓii Kaynam,

38 Kaynam ɓii Enos, Enos ɓii Set, Set ɓii Aadama, Aadama mo Laamɗo.

4

No Ibiliisa jarriborii Iisaa (Matta 4.1-11, Marku 1.12-13)

1 Iisaa yuuri gooruwol Urdun, ina heewi Ruuhu Ceniiɗo. Ruuhu oon yaari mo ley ladde.

2 Ibiliisa ina wondi e makko toon balɗe capanɗe nay, ina jarriboo mo. Fay huunde o nyaamaay e ley nyalaaɗe ɗeen fuu. Caggal ɗuum, o yolbi.

3 Ibiliisa wi'i mo:

—Si a Ɓii Laamɗo, njamiraa hayre nde laatoo nyaamdu.

4 Iisaa jaabii mo wi'i:

—Ina winndaa: «Wanaa e nyaamdu tan neɗɗo wuurdata.»*

5 Ibiliisa yaari mo nokku toowɗo, holli mo laamuuji adunaaru fuu wakkati gooto,

6 de wi'i mo:

—Mi hokkete baawɗe dow ɗum fuu e darja mum, sabo miin hokkaa ɗum, miɗo waawi hokkude mo muuymi.

‡ **3:29** E ibraninkoore wo «Yoosuwa»

* **4:4** Fillitagol Tawreeta 8.3.

7 Si a sujidanii kam, ɗum fuu wo aan jeyi.
8 Iisaa jaabii mo, wi'i:
—Ina winndaa: «Wo Laamɗo, Joomiraaɗo maa kaanɗaa sujidande, kam tan kaanɗaa rewude.»†
9 Ndeen Ibiliisa yaari mo Urusaliima, darni mo dow to ɓuri toowde e suudu dewal mawndu, wi'i mo:
—Si a Ɓii Laamɗo, fittu njippoɗaa e leydi,
10 sabo ina winndaa: «O yamiran maleyka'en makko ndeene.»
11 Ina winndaa du: «Ɓe njaɓɓete e juuɗe maɓɓe, taa koyngal maa fiyoo e hayre.»‡
12 Iisaa jaabii mo, wi'i:
—Ina winndaa: «Taa ndaartinda Laamɗo, Joomiraaɗo maa.»§
13 Nde Ibiliisa tilinoo e jarribaade mo ndeen, seli mo faa wakkati goɗɗo.

No Iisaa fuɗɗiri golle muuɗum ley Galili (Matta 4.12-17, Marku 1.14-15)

14 Iisaa yeccii leydi Galili, semmbe Ruuhu ina wondi e muuɗum, kabaaru muuɗum sankitii e leydi ndiin fuu.
15 Imo waajoo ley cuuɗi Alhuudiyankooɓe baajordi, yimɓe fuu ina teddina mo.

No yimɓe Nasaraatu calorii Iisaa (Matta 13.53-58, Marku 6.1-6)

16 O yehi Nasaraatu to o mawni toon, o naati ley suudu waajordu nyannde fowteteende hono no o woowri noon. O ummii faa o jannga.
17 O hokkaa dewtere annabi Esaaya. O weerti nde, o tawi nokkuure ina winndaa:
18 «Ruuhu Joomiraaɗo ina woni e am,
sabo o suɓake kam faa mi faamina talkaaɓe Kabaaru Lobbo.
O nulii kam faa mi gooynana nanngaaɓe yoofeede muɓɓen,
wumɓe du wumtineede muɓɓen,
torraaɓe du yoppeede muɓɓen,
19 faa mi gooyna hitaande nde Joomiraaɗo hollata moyyere muuɗum ndeen warii.»*
20 Caggal ɗuum, o taggi dewtere ndeen, o hokki nde golloowo ley suudu waajordu oon, o jooɗii. Wonɓe toon ɓeen fuu tufi mo gite.
21 Ndeen o fuɗɗi wi'ude ɓe:
—Hannden, Binndi ɗi nanɗon ɗiin tabitii.
22 Ɓe fuu iɓe kaala haala makko lobba, katin du haalaaji lobbi jaltuɗi e hunnduko makko ɗiin ina kaaynii ɓe. Iɓe mbi'a:
—Wanaa o woni ɓii Yuusufi oon?
23 O wi'i ɓe:
—Sikke fuu walaa on kaalanan kam banndol ngol: «Cawroowo, sawru hoore maa.» On mbi'an mi waɗa ko nanɗon mi waɗii Kafarnahum ɗuum e ley wuro am ɗo du.
24 O wi'i katin:
—Goonga kaalanammi on: annabaajo fay gooto jaɓantaake ley wuro muuɗum.
25 Goonga kaalanammi on, rewɓe ɓe goriraaɓe muɓɓen maayi ina keewnoo ley Israa'iila e jamaanu annabi Iliyaasa, wakkati nde yuwoonde toɓaay e leydi ndiin faa waɗi duuɓi tati e lebbi jeegom. Ndeen rafo manngo waɗii e leydi ndiin fuu.
26 Ammaa annabi Iliyaasa nulaaka e fay gooto maɓɓe, si wanaa e debbo gooto mo gorum maayi, jeyaaɗo Sarepta leydi Sidon.
27 Katin du, seppinɓe ina keewnoo Israa'iila e jamaanu annabi Elisa, de fay gooto maɓɓe dannaaka, si wanaa Na'aman jeyaaɗo e leydi Siiriya.
28 Nde yimɓe wonɓe e ley suudu waajordu nduun nannoo haala kaan ndeen, tikki sanne,
29 ummii, mburtini Iisaa faa e gaɗa wuro, njaari ɗum faa sera waamnde ɗo huɓeere maɓɓe ndeen nyiɓaa ɗoon, faa paɗɗa mo ley.
30 Ammaa o rewi hakkunde maɓɓe, o dilli.

No Iisaa danniri gorko gonduɗo e ginnaaru (Marku 1.21-28)

31 Iisaa yehi ngalluure Kafarnahum ley leydi Galili, imo waajoo yimɓe nyannde fowteteende.
32 Ɓe kaaynaa sanne e waaju makko oon, sabo imo haalda e baawɗe.
33 Gorko mo ginnaaru bonndu woni e muuɗum ina woni ley waajordu nduun, yeewnii faa toowi, wi'i:
34 —Aan Iisaa mo Nasaraatu, ɗume jomi ma e amin? A warii faa kalkaa min naa? Miɗo anndi ko ngonɗaa, a Ceniiɗo yuuruɗo to Laamɗo!

† **4:8** Fillitagol Tawreeta 6.13-14. ‡ **4:11** Jabuura 91.11-12. § **4:12** Fillitagol Tawreeta 6.16. * **4:19** Esaaya 61.1-2.

35 Iisaa sappani ginnaaru nduun e semmbe, wi'i:
—Deyyina, yaltu e makko!
Ndu liɓi neɗɗo oon hakkunde yimɓe fuu, ndu yalti e muuɗum, tawi ndu nawnaay ɗum fey.
36 Ɓe fuu ɗum haaynii ɓe, iɓe yamundura hakkunde maɓɓe:
—Ko woni haala ka? Ginnaaji bondi ɗiin, imo yamira ɗi baawɗe e semmbe, de iɗi mburtoo.
37 Kabaaru Iisaa sankitii e seraaji ɗiin fuu.

No Iisaa danniri nyawɓe heewɓe (Matta 8.14-17, Marku 1.29-34)

38 Nde o wurtinoo waajordu nduun ndeen, o naati suudu Simon. Esoo Simon debbo ina wondi e jontere naawnde. Ɓe ŋaarii mo o walla ɗum.
39 O turii dow muuɗum, o sappani jontere ndeen e semmbe, de jontere ndeen yoppi ɗum. Wakkati oon ni, debbo oon ummii, jaɓɓii ɓe.
40 Wakkati nde naange saamannoo, jogiiɗo nyawɗo fuu waddi ɗum to makko. Nyawɓe siyiiji nyawuuji fuu ngaddaa. O yowi juuɗe makko dow maɓɓe ɓe fuu gooto gooto, o danni ɓe.
41 Ginnaaji bondi ina mburtoo e yimɓe heewɓe iɗi yeewnoo, iɗi mbi'a:
—Aan woni Ɓii Laamɗo!
Imo sappana ginnaaji ɗiin e semmbe, o accataa ɗi kaala, sabo iɗi anndi kanko woni Almasiihu.

No Iisaa waajorii haala laamu Laamɗo (Marku 1.35-39)

42 Nde weetunoo fu, Iisaa wurtii, yehi nokku perwuɗo. Jamaa oon ina filoo mo. Ɓe ngari to makko, iɓe tefa taa o seeda e maɓɓe fey.
43 Ammaa o wi'i ɓe:
—Ina tilsi mi ɓangina Kabaaru Lobbo dow laamu Laamɗo e galluuje goɗɗe. Sabo wo ɗuum nuliraami.
44 O yehi, imo waajoo ley cuuɗi baajordi ley leydi Yahuudiya.

5

No Iisaa noddiri taalibaaɓe arandeeɓe (Matta 4.18-22, Marku 1.16-20)

1 Nyannde wootere Iisaa ina darii hunnduko maayo Genesaret, jamaa ina ɓillundura ɗakkol makko faa hettindoo haala Laamɗo.
2 O yi'i laanaaji ɗiɗi ina ndarii ɗakkol maayo ngoon. Tawi nanngooɓe liyyi ɓeen mburtake ley majji, ina lonna fiiliiji muɓɓen.
3 O naati ngoota laanaaji ɗiin, ka Simon kaan. O ŋaarii ɗum dirbina ka, ka naata ndiyam seeɗa. O jooɗii ley laana kaan, imo waajoo jama'aaje ɗeen.
4 Nde o selnoo waajaade ndeen, o wi'i Simon:
—Njehee to luggi, paɗɗee fiiliiji mon faa nanngon liyyi.
5 Simon jaabii, wi'i:
—Joomam, min mbaalii miɗen piloo liyyi, min keɓaay fay huunde. Ammaa saabe haala maa, mi faɗɗan fiiliiji ɗi.
6 Nde ɓe paɗɗunoo ɗi ndeen, ɓe nanngi liyyi faa keewi, faa fiiliiji maɓɓe ina ceekoo.
7 Ɓe noddi wondiiɓe maɓɓe wonɓe ley laana ngokka, ngara mballa ɓe. Ɓeen ngari, ɓe kebbini laanaaji ɗiɗi ɗiin fuu faa ɗi nesi yoolaade.
8 Nde Simon Piyeer yi'unoo ɗum fu, dikkinii yeeso makko, wi'i mo:
—Joomam, woɗɗam, sabo wo mi neɗɗo luttuɗo.
9 O wi'ii ɗum sabo kanko e wondiiɓe makko ɓeen fuu, ɓe kaaynaama saabe keewal liyyi ɗi ɓe nanngi ɗiin.
10 Hono noon Yaakuuba e Yuhanna ɓiɓɓe Jebede wonduɓe e Simon ɓeen du kaayniraa. Ammaa Iisaa wi'i Simon:
—Taa hulu, gilla joonin a laatoto piloto oɗo yimɓe.
11 Nde ɓe njottinnoo laanaaji maɓɓe leydi ndeen, ɓe njoppi ɗum fuu, ɓe njokki Iisaa.

No Iisaa danniri ceppinɗo (Matta 8.1-4, Marku 1.40-45)

12 Wakkati Iisaa wonnoo ley ngalluure gomma, gorko ceppinɗo sanne wari. Gorko oon yi'i Iisaa, sujidi e leydi yeeso muuɗum, na ŋaaroo:
—Joomam, si a muuyii fu, aɗa waawi dannude kam faa mi laaɓa.
13 Iisaa foorti junngo mum, meemi mo, wi'i:
—Mi muuyii, daɗu!

Wakkati oon ceppam ɗam yuwi e makko.
14 De Iisaa yamiri mo taa o haalana ɗum
fay gooto, ammaa wi'i mo:
—Yahu holloy hoore maa almaami,
ngaɗanaa laaƃugol maa ngol sadaka mo
Muusaa yamiri oon, faa faamina ƃe a daɗii.
15 De fay ko Iisaa haɗi mo haalude
ɗuum, kabaaru muuɗum ƃeydii sanki-
taade. Jama'aaje keewɗe ina ngara, ina
kawrita faa kettindanoo mo, wooɗi du
ndannee e nyawuuji muƃƃen.
16 Ammaa imo toowta sera nokkuuje
perwuɗe, imo waɗa du'aare.

No Iisaa selliniri mo ƃanndu waatundu (Matta 9.1-8, Marku 2.1-12)

17 Nyannde gomma Iisaa ina waajoo.
Farisa'en e jannginooƃe Tawreeta Muusaa,
yuuruƃe gure Galili e Yahuudiya, kam
e Urusaliima fuu, ina njooɗii. Baawɗe
Joomiraaɗo ina ngoni e makko, imo danna
nyawƃe.
18 Wakkati oon, woƃƃe ngaddi gorko mo
ƃanndu waatundu ina fukkinaa e daɗɗo,
ina piloo nannude ɗum faa pukkina ɗum
yeeso makko.
19 Kaa nde ƃe kunnginoo nannude mo
saabe jamaa oon, ƃe yeeŋi dow suudu
nduun, ƃe njuli ndu, de ƃe njippini gorko
oon e daɗɗo mum fuu hakkunde yimƃe
ƃeen yeeso Iisaa.
20 Nde o yi'unoo goonɗinal maƃƃe ndeen,
o wi'i mo ƃanndu waatundu oon:
—Gorko, hakkeeji maa njaafaama.
21 Jannginooƃe Tawreeta e Farisa'en
ƃeen ina miiloo hakkunde muƃƃen ina
mbi'a: «Oo wo moy kaaloowo karmuɗi?
Moy waawi yaafaade hakkeeji si wanaa
Laamɗo?»
22 Iisaa faami miilooji maƃƃe, de jaabii
ƃe, wi'i:
—Ko waɗi oɗon miiloo miilooji gaaɗi ni e
ƃerɗe mooɗon?
23 Ɗume ƃuri hoyude? Wi'ude hakkeeji
makko njaafaama, naa wi'ude o ummoo, o
yaha?
24 Ammaa faa paamon Ɓii Neɗɗo ina jogii
baawɗe e adunaaru ndu yaafaade hak-
keeji...
Ndeen o wi'i mo ƃanndu waatundu oon:
—Miɗo haalane: umma, hooyu daɗɗo
maa, kootaa suudu maa.
25 Wakkati gooto, mo ƃanndu waatundu
oon ummii yeeso yimƃe fuu, hooyi daɗɗo
muuɗum, hooti suudu mum, ina teddina
Laamɗo.
26 Haaynde nanngi yimƃe ƃeen fuu, iƃe
teddina Laamɗo. Ɓe kuli sanne, ƃe mbi'i:
—Hannden en nji'ii kaayeefiiji koy!

No Iisaa noddiri Lewi (Matta 9.9-13, Marku 2.13-17)

27 Caggal ɗuum, Iisaa wurtii, yi'i nan-
ngoowo lampo gooto ina wi'ee Lewi ina
jooɗii e suudu nanngooƃe lampo. O wi'i
ɗum:
—Jokkam.
28 Lewi yoppi ɗum fuu, ummii, jokki mo.
29 Lewi waɗani mo weltaare mawnde ley
suudu mum. Nanngooƃe lampo heewƃe e
yimƃe woƃƃe ina nyaamda e maƃƃe.
30 Farisa'en e jannginooƃe Tawreeta
ƃeen ina mbuyka, ina mbi'a taalibaaƃe
makko ƃeen:
—Ko waɗi oɗon nyaamda, oɗon njarda e
nanngooƃe lampo e luttuƃe woƃƃe?
31 Iisaa jaabii ƃe, wi'i:
—Wanaa selluƃe kaajaa cawroowo, wo
nyawƃe kaajaa cawroowo.
32 Mi waraay faa mi nodda dartiiƃe. Wo
luttuƃe noddammi faa tuuba.

Haala suumayeere (Matta 9.14-17, Marku 2.18-22)

33 Ɓe mbi'i mo:
—Taalibaaƃe Yaayaa ina cuumoo sanne
ina ngaɗa du'aare, hono noon taalibaaƃe
Farisa'en ƃeen du ngaɗata. Ammaa ƃe maa
ƃeen ina nyaama ina njara.
34 O wi'i ƃe:
—Yalla oɗon mbaawi suuminde warƃe
ƃangal, tawa ƃaŋuɗo oon ina wondi e
muƃƃen naa?
35 Ammaa balɗe ngaran nde ƃaŋuɗo oon
ittetee hakkunde maƃƃe. E balɗe ɗeen ƃe
cuumoto.
36 O banndani ƃe banndol katin:
—Fay gooto ittataa tayre e kaddungal ke-
sal faa moyyinira kiinngal. Si ɗum waɗii,
joomum bonnan kesal ngaal, tawee tayre
ittaande ndeen yaadataa e kiinngal ngaal.
37 Katin du, fay gooto loowataa cabi-
jam kesam ley sumalleeji kiiɗɗi. Si ɗum
waɗii, cabijam kesam ɗaam fusan ɗi, rufa,
sumalleeji ɗiin mbona.

38 Ndelle sanaa cabijam kesam loowee e
ley sumalleeji kesi.
39 Fay gooto muuyataa cabijam kesam
si yarii kiiɗɗam, sabo wi'an kiiɗɗam ɗaam
ɓuri welde.

6

Haala nyalaande fowteteende
(Matta 12.1-8, Marku 2.23-28)

1 Waɗiino e nyannde fowteteende
wootere, Iisaa ina rewi ley gese. Taal-
ibaaɓe makko ina itta cammeeji alkama,
ina molma ina yakka.
2 Kaa Farisa'en woɓɓe mbi'i ɓe:
—Ko waɗi oɗon ngolla ko haɗaa golleede
nyannde fowteteende?
3 Iisaa jaabii ɓe, wi'i:
—Yalla on njanngaay ko Daawda waɗi
nde yolbunoo, kam e yaadiraaɓe muuɗum
naa?
4 O naati hukum Laamɗo, o nyaami
buuru cakkaaɗo oon, o hokki yaadiraaɓe
makko du. Tawi le, wo almaami'en tan
njeyi nyaamude buuru oon.
5 Iisaa wi'i ɓe katin:
—Ɓii Neɗɗo kam jeyi nyannde fowte-
teende.

No Iisaa selliniri gorko mo junngo waan-
ngo
(Matta 12.9-14, Marku 3.1-6)

6 Nyalaande fowteteende wonnde, o
naati suudu waajordu imo waajoo. Gorko
mo junngo muuɗum nyaamo waati na
ɗoon.
7 Jannginooɓe Tawreeta e Farisa'en ina
taykoo Iisaa. Iɓe ndaara yalla o dannan
gorko oon nyannde fowteteende ndeen,
faa ɓe keɓa ko ɓe pelira mo.
8 Ammaa Iisaa annditii miilooji maɓɓe.
O wi'i mo junngo waanngo oon:
—Umma, dara hakkunde yimɓe!
Gorko oon ummii, darii.
9 Ndeen Iisaa wi'i ɓe:
—Miɗo yama on: ɗume dagii nyannde
fowteteende, gollude ko wooɗi naa gollude
ko boni? Dannude neɗɗo naa halkude
ɗum?
10 Wakkati oon, o ndaari ɓe fuu, o wi'i mo
junngom waati oon:
—Foortu junngo maa!
Oon foorti ngo tan, ngo daɗi.
11 Ammaa yimɓe ɓeen tikkii sanne, iɓe
ndawrida no ɓe ngaɗata Iisaa.

No Iisaa suɓorii nulaaɓe sappo e ɗiɗo
(Matta 10.1-4, Marku 3.13-19)

12 E ley balɗe ɗeen, Iisaa wurtii, yehi dow
waamnde faa du'oo. O waali imo haalda e
Laamɗo.
13 Nde weetunoo ndeen, o noddi taal-
ibaaɓe makko ɓeen, o suɓii sappo e ɗiɗo
hakkunde muɓɓen, o inndiri ɗum'en nu-
laaɓe.
14 Kamɓe ngoni: Simon mo o inndiri Piy-
eer, Andire minyum, Yaakuuba, Yuhanna,
Filipu, Bartolome,
15 Matta, Tomaa, Yaakuuba ɓii Alfaa, Si-
mon bi'eteeɗo Kiranoowo suudu baaba,
16 e Yahuuda ɓii Yaakuuba, kam e Yahu-
uda Isikariyotto, jambotooɗo mo oon.

No Iisaa waajorii yimɓe heewɓe, danni
nyawɓe
(Matta 4.23-25)

17 O jippodii e maɓɓe, o darii e nokku-
ure yaajunde, kanko e taalibaaɓe makko
heewɓe. Jamaa keewɗo yuurɗo nokku-
uje leydi Yahuudiya fuu na ɗoon, kam e
Urusaliima, e gure ɗakkol maayo manngo
gilla Tirus faa e Sidon.
18 Ɓe ngari faa ɓe kettindanoo mo, wooɗi
du ɓe ndannee e nyawuuji maɓɓe. Ɓe gin-
naaji bonɗi torri du, ndannaama.
19 Yimɓe ɓeen fuu ina piloo meemude
mo, sabo baawɗe ina mburtoo e makko ina
ndanna yimɓe ɓeen fuu.

Haala barkinaaɓe e ɓe mbarkinaaka
(Matta 5.1-12)

20 Wakkati oon, o ɓanti gite makko o
ndaari taalibaaɓe makko ɓeen, o wi'i:
—Barke woodanii on, onon talkaaɓe,
sabo onon njeyi laamu Laamɗo.
21 Barke woodanii on, onon yolbuɓe
joonin,
sabo on kaaran.
Barke woodanii on, onon woyooɓe joonin,
sabo on mbeltoyto.
22 Barke woodanii on si yimɓe mbanyii on,
ndiiwii on,
njennii on,
mbonnii inɗe mon saabe Ɓii Neɗɗo.
23 Ceyoɗon nyannde ndeen, pittiron seyo,
sabo mbarjaari mawndi ina woodani on
dow kammu.

Hono noon maamiraaɓe maɓɓe
ngaɗannoo annabaaɓe.
24 Ammaa bone woodanii on, onon joomi-
raaɓe jawdi,
sabo on keɓii mbelirka mon.
25 Bone woodanii on, onon haarɓe joonin,
sabo on njolban.
Bone woodanii on, onon jalooɓe joonin,
sabo on cunoyto, on mboyan.
26 Bone woodanii on, si yimɓe fuu manii
on,
sabo hono noon maamiraaɓe maɓɓe
ngaɗannoo annabaaɓe fewreeɓe.

Haala yiɗugol wayɓe (Matta 5.38-48, 7.12)

27 —Ammaa onon hettindaniiɓe kam
ɓeen, miɗo wi'a on: njiɗee wayɓe on,
ngaɗanon wanyuɓe on moyyere.
28 Mbarkinee huɗooɓe on, ndu'anoɗon
torrooɓe on du.
29 Si goɗɗo feenyii ma, hokku ɗum feenya
gere goɗɗo oon du. Si goɗɗo teetii ma saaya
maa jaangol, taa haɗu ɗum forgo maa du.
30 Ŋaariiɗo ma fuu, kokkaa ɗum. Teetuɗo
ma gineeji maa, taa yamtu ɗum.
31 Ngaɗanee woɓɓe ko njiɗɗon ɓe
ngaɗana on.
32 Si yiɗuɓe on tan njiɗoton, barke oye
keɓoton? Fay luttuɓe ina njiɗi yiɗuɓe
ɗum'en.
33 Si waɗanooɓe on moyyere tan
ngaɗanton moyyere, barke oye keɓoton?
Fay luttuɓe ɓeen hono noon ngaɗata.
34 Si ɓe miiliɗon hemrude tan nyam-
lotoɗon, barke oye keɓoton? Fay luttuɓe
ina nyamloo luttuɓe hono muɓɓen, faa
njoɓee nyamaande muɓɓen.
35 Onon le, njiɗee wayɓe on, ngaɗon
moyyere, nyamloɗon tawee on miilaaki
yoɓeede fey. Ndeen, on keɓan mbarjaari
mawndi, on laatoto ɓiɓɓe Laamɗo Toowɗo,
sabo oon ina waɗana bonnooɓe moyyere,
ina waɗana bonɓe du.
36 Laatee yurmotooɓe, hono no Baaba
moodon yurmortoo noon.

Haala hiitaade woɓɓe (Matta 7.1-5)

37 —Taa kiitee, on kiitataake. Taa njuk-
kee, on njukkataake. Njaafee, on njaafete.
38 Kokkee, on kokkete etirgal lobbal,
dimmbaangal de ɗibbaa faa yolii, ina rufa,
saawee e kaddule moodon. Sabo etirgal
ngal etirton, wo ngaal etirantedon.
39 O banndani ɓe banndol du, o wi'i:
—Bumɗo ina waawi ɗowude bumɗo naa?
Si ɗum waɗii, wanaa ɓe ɗiɗo fuu, ɓe caa-
man ley luggere naa?
40 Taalibbo ɓuraa moodibbom, de taal-
ibbo kiɓɓuɗo laatoto hono moodibbom.
41 Ko waɗi de aɗa yi'a kuɗol ley yitere
sakiike maa, de aan le, a taykataako leggal
gonngal e ley yitere maa ndeen?
42 Noy mbaawrataa wiide sakiike maa:
«Sakiike, accu mi ittane kuɗol gonngol e
yitere maa ngol», tawee aan le, a yi'ataa
leggal gonngal e ley yitere maa ndeen?
Munaafiki, ittu leggal gonngal ley yitere
maa ngaal tafon. Ndeen jiiɗe maa laaɓan,
faa keɓaa ittaa kuɗol gonngol ley yitere
sakiike maa ngool.

Haala lekki e ɓiɓɓe muuɗum (Matta 7.16-20, 12.33-35)

43 —Lekki lobbi rimataa ɓiɓɓe bonɓe,
lekki mbonki du rimataa ɓiɓɓe lobbuɓe.
44 Sabo lekki fuu, wo ɓiɓɓe muuɗum an-
nditirtee. Yibbe ɓorataake e ngi'eehi, cabi-
ije du ɓorataake e kebbe.
45 Neɗɗo moyyo, ko moyyi ko resii ley
ɓernde muuɗum, ɗuum wurtinta. Neɗɗo
bonɗo du, ko boni ko resii ley ɓernde
muuɗum, ɗuum wurtinta. Sabo ko heewi
ley ɓernde ɗuum, hunnduko wurtinta.

Haala suudu joyyinaandu dow hayre (Matta 7.24-27)

46 —Ko waɗi oɗon noddira kam «Joomam,
Joomam» de on ngaɗataa ko mbiimi?
47 Neɗɗo fuu garɗo to am de hettindii
haalaaji am, jokki ɗi, mi hollan on mo o
nanndi:
48 Joomum ina nanndi e neɗɗo nyiɓuɗo
suudu, wasi leydi ndiin faa yottii hayre,
joyyini ndu dow mayre. Ndeen yuwoonde
mawnde toɓi faa gooruwol heewi, fiyi e
suudu nduun, ammaa hunngii dimmbude
ndu, sabo ndu nyiɓaama faa woodi.
49 Kaa kettindiiɗo haala am, si jokkaay,
ina nanndi hono nyiɓuɗo suudu dow leydi
mo wasanaay ɗum joyyinirde. Gooruwol
bubboowol fiyi e suudu nduun, de wakkati
gooto ndu saami. Suudu nduun halki
halkere mawnde sanne.

7

No Iisaa danniri golloowo mawɓo sordaasi'en
(Matta 8.5-13)

1 Nde Iisaa selnoo waajaade hettindaniiɓe ɓum ɓeen fu, yehi Kafarnahum.
2 Mawɓo sordaasi'en gooto, golloowo muuɓum korsuɓo nyawi faa ina habda e yonki.
3 Mawɓo oon nani kabaaru Iisaa. O neli mawɓe Alhuudiyankooɓe to Iisaa, wara, danna golloowo makko oon.
4 Ɓe ngari to makko, iɓe ŋaaroo mo sanne sanne, iɓe mbi'a:
—Imo haani waɓaneede ɓum,
5 sabo imo yiɓi lenyol men, katin du kanko nyiɓi suudu men waajordu.
6 Iisaa ina yaada e maɓɓe faa ɓe ɓadii suudu mawɓo oon. Ndeen mawɓo oon neli yimɓe muuɓum to Iisaa, wi'i ɓum:
—Moodibbo, taa tampin hoore maa, sabo miin, mi hewtaay ko naataa ley suudu am.
7 Ɓum waɓi du miiliimi mi fotaay yaade to maa. Ammaa haalu haala maa tan, ndeen golloowo am oon daɓan.
8 Miin e hoore am, wo mi laamaaɓo, de miɓo dawrana sordaasiiɓe du. Si mi wi'ii gooto maɓɓe yaha fu, yahan. Si mi wi'ii goɓɓo wara, waran. Si mi wi'ii maccuɓo am waɓa huunde, waɓan.
9 Nde Iisaa nannoo haala kaan ndeen, ɓum haaynii ɓum, de hucciti e yimɓe jokkuɓe ɓum ɓeen, wi'i:
—Miɓo haalana on, mi yi'aay hono ngal goonɓinal sellude fay ley Israa'iila'en.
10 Nde nulaaɓe ɓeen njeccinoo wuro toon ndeen, tawi golloowo oon sellii.

No Iisaa ummintiniri ɓii debbo mo gorum maayi

11 Gaɓa majjum, o yehi wuro wi'eteengo Nayin. Taalibaaɓe makko e yimɓe heewɓe ina njaada e makko.
12 Nde o ɓattinoo dammbugal wuro ngoon ndeen, o hawri e maayɓo, ina wurtinee. Wo bajjo mo bammum maayi, inna mum ɓaŋaaka katin. Yimɓe wuro ngoon heewɓe ina njaada e inniiwo oon.
13 Nde Iisaa yi'unoo inniiwo oon fu, yurmii ɓum sanne, wi'i:
—Taa woy!
14 Iisaa ɓattitii, meemi leggal kooyirgal maayɓe ngaal. Tiigiiɓe ngal ɓeen ndarii. O wi'i:
—Suka jokolle, miɓo wi'e: Umma!
15 Maayɓo oon ummii jooɓii, fuɓɓi haalude. Iisaa hokkiti mo inniiko.
16 Kulol nanngi yimɓe ɓeen fuu, iɓe teddina Laamɓo, iɓe mbi'a:
—Annabaajo mawɓo ɓangii e ley meeɓen! Laamɓo warii ina walla yimɓe muuɓum.
17 Kabaaru Iisaa oon sankitii e leydi Yahuudiya e seraaji muuɓum fuu.

No Yaayaa lootoowo lootagal batisima nuliri to Iisaa
(Matta 11.2-19)

18 Taalibaaɓe Yaayaa kumpiti ɓum kabaaru oon fuu. Yaayaa noddi ɓiɓo muɓɓen,
19 nuli ɓum'en to Iisaa, yamowa ɓum yalla kam woni kaanɓo warude oon, naa ɓe ndooman goɓɓo.
20 Worɓe ɓiɓo ɓeen ngari to makko, mbi'i mo:
—Yaayaa lootoowo lootagal batisima nuli min e maaɓa, min yame yalla aan woni kaanɓo warude oon, naa min ndooman goɓɓo?
21 Wakkati oon pay, tawi o dannii yimɓe heewɓe e nyawuuji ɓi kawtaa sii, o riiwii ginnaaji bonɓi, o wumtinii wumɓe heewɓe.
22 O jaabii ɓe, o wi'i:
—Njehee kaaltanowee Yaayaa ko njiiɓon e ko nanɓon: wumɓe ina mbumta, bonnguuɓe ina njaha e koyɓe muɓɓen, seppinɓe ina cellinee, faaɓuɓe ina paaɓita, maayɓe ina ummintinee, talkaaɓe du ina kaalanee Kabaaru Lobbo.
23 Barke woodanii mo yoppaay goonɓinde kam.
24 Nde nulaaɓe ɓeen kootunoo ndeen, Iisaa fuɓɓi haalande jamaa oon haala Yaayaa, wi'i ɓum'en:
—Ko njaaɓon ley ladde ɓuum, wo faa ndaarowon ɓume? Yalla huɓo ko henndu dimmbata naa?
25 Ndelle ɓume njaaɓon faa ndaarowon? Gorko nyaayoowo naa? Si goonga, ɓornotooɓe kaddule lobbe de mbuura nguurndam lobbam ɓeen, ley cuuɓi kaanankooɓe tawetee.

26 Ndelle, ɗume ndaaroyɗon? Annabaajo naa? Goonga! Miɗo haalana on, imo ɓuri annabaajo.
27 Kanko woni mo Laamɗo haali kabaaru muuɗum ley Binndi, wi'i:
«Ndaaree, mi ardinante nulaaɗo am
moyyinane laawol.»*
28 Miɗo haalana on, dimoowo fuu rimaay ɓurɗo Yaayaa. Tawi le, ɓurɗo fuu famɗude ley laamu Laamɗo oon na ɓuri mo teddude.
29 Yimɓe hettindaniiɓe mo ɓeen fuu, fay nanngooɓe lampo ɓeen, njaɓii konngol Laamɗo ko Yaayaa looti ɗum'en lootagal batisima ɗuum.
30 Ammaa Farisa'en e jannginooɓe Tawreeta njoppii muuyo Laamɗo ko ɓe njaɓaay looteede e junngo Yaayaa ɗuum.
31 Ndelle, ɗume nanndinammi yimɓe jamaanu o? Ɓeye o nanndi?
32 Iɓe nanndi e sukaaɓe jooɗiiɓe ley taliyaare luumo, ina noddundura, ina mbi'a:
«Min puufanii on cereeli,
de on mbamaay.
Min mboyanii on jimi bojji,
de on mboyaay.»
33 Sabo Yaayaa lootoowo lootagal batisima warii, nyaamataa ɓii jalo, yarataa doro du, de oɗon mbi'a ina wondi e ginnaaru.
34 De Ɓii Neɗɗo warii, ina nyaama ina yara, de oɗon mbi'a, «Ndaar neɗɗo o, kakkilanɗo nyaamude e yarude tan, yigoo nanngooɓe lampo e luttuɓe woɓɓe.»
35 Ammaa jaɓuɓe hakkillo Laamɗo ɓeen fuu ina laamni wo ngo goonga.

No Iisaa yaaforii debbo pijoowo

36 Gooto e Farisa'en ɓeen noddi mo faa ɓe nyaamda. O naati suudu Farisaajo oon, o jooɗii faa o nyaama.
37 Debbo pijoowo ina woni ley wuro ngoon. Ko o nani Iisaa ina woni ley suudu Farisaajo oon ina nyaama ɗuum, o waddi faandu nebbam uurɗam.
38 O hetti caggal Iisaa ɗakkol koyɗe muuɗum,† imo woya, imo leppinira koyɗe mum gondi makko, imo mooytira ɗe sukundu makko. Imo muccoo ɗe, imo joora nebbam ɗaam dow majje.
39 Nde Farisaajo nodduɗo mo oon yiinoo ɗum ndeen, wi'i e ley ɓernde mum: «Si neɗɗo o wo annabaajo, o annditan moy woni debbo meemoowo mo oon, o faaman wo pijoowo.»
40 Iisaa haaldi e Simon Farisaajo oon, wi'i:
—Simon, miɗo woodi goɗɗum ko njiɗumi haalande ma.
O jaabii:
—Haal, Moodibbo!
41 Iisaa wi'i:
—Nyamlotooɗo gomma ina rewannoo yimɓe ɗiɗo, gooto oon buuɗi cardi keme joy, gooto du buuɗi cardi capanɗe joy.
42 Kaa nde tawanoo ɓe ngalaa ko ɓe njoɓa mo ndeen, o yaafanii ɓe ɗiɗo fuu. Ndelle, moy e maɓɓe ɓuri yiɗude mo?
43 Simon jaabii:
—Miɗo miila mo o yaafanii kaalisi keewɗo oon.
Iisaa wi'i mo:
—A haalii goonga!
44 Ndeen o hucciti e debbo oon, o wi'i Simon:
—A yi'ii debbo o naa? Mi naatii suudu maa, a hokkaay kam ndiyam mi loota koyɗe am. Ammaa kanko kaa, o lootirii koyɗe am e gondi makko, de o mooytiri ɗe sukundu makko.
45 Aan, a muccaaki kam, de kanko kaa, gilla naatumi, o selaay muccaade koyɗe am.
46 A wattaay nebbam dow hoore am, de kanko kaa, o joorii nebbam uurɗam dow koyɗe am.
47 Ɗum wadi miɗo wi'e: hakkeeji makko no keewiri fuu njaafaama, ndelle njinngu makko ina mawni. De jaafanaaɗo seeɗa, njinngu muuɗum heewaa.
48 Ndeen o wi'i debbo oon:
—Hakkeeji maa njaafaama.
49 Nyaamdooɓe e makko ɓeen puɗɗi yamundurde hakkunde muɓɓen: «Moy woni o neɗɗo, jottiiɗo faa yaafaade hakkeeji?»
50 O wi'i debbo oon:
—Goondinal maa hisinii ma. Yahu e jam.

* **7:27** Malakiya 3.1. † **7:38** E ley jamaanu Iisaa, yimɓe ina mbaawi wahaade e dow coɓɓuli nani de nyaama.

8

Haala rewɓe jokkuɓe Iisaa

1 Caggal ɗuum, Iisaa ina yiiltoo ley galluuje e gure, ina gooyna, ina haala Kabaaru
Lobbo dow laamu Laamɗo. Taalibaaɓe
makko sappo e ɗiɗo ɓeen ina ngondi e
makko,
2 kam'en e rewɓe dannaaɓe e nyawuuji muɓɓen, e ɓe ginnaaji bondi du ndiiwaa e muɓɓen. Ɓeen ngoni Mariyama
innditirteeɗo Magdala mo ginnaaji jeɗɗi
mburtinaa e muuɗum,
3 e Yowanna, dee howruujo Hirudus
bi'eteeɗo Huja, kam e Susaana, e rewɓe
woɓɓe heewɓe. Ɓe fuu ɓe mballirii Iisaa e
taalibaaɓe mum jawdi maɓɓe.

Banndol dow aawoowo
(Matta 13.1-9, Marku 4.1-9)

4 Yimɓe yuuri e gure ɗeen fuu ina ngara
to makko. Nde jamaa keewɗo oon fiilinoo
mo ndeen, o banndani ɓe banndol ngol, o
wi'i:
5 —Aawoowo wurtii faa saaka aawdi
muuɗum. E ley aawugol ngool, aawdi
ngondi saami e laawol, yaaɓaa, de pooli
ngari, cuɓi ndi.
6 Yoga mayri saami ley korokaaye, fuɗi,
yoori, sabo nokku oon darnataa ndiyam.
7 Yoga mayri saami to kebbe puɗata. Ndi
mawnidi e majje, de kebbe ɗeen ɓilli ndi.
8 Yoga mayri saami e leydi lobbiri, fuɗi,
rimi, wabbere fuu ɓeydii kile hemre.
Nde o haalnoo ɗum ndeen, o ɓanti
daande makko, o wi'i:
—Jom nowru nanooru fuu, nana!

No Iisaa holliri ko waɗi de na banndana yimɓe
(Matta 13.10-17, Marku 4.10-12)

9 Taalibaaɓe makko ɓeen yami mo:
—Ɗume banndol ngol fiirtata?
10 O wi'i ɓe:
—Onon, on kokkaama faamude ko suuɗii
e laamu Laamɗo. De heddiiɓe ɓeen kaa, e
banndi kaalirantee, faa
«ndaara, tawa nji'ataa,
nana, tawa paamataa.»*

No Iisaa fiirtiri banndol aawoowo
(Matta 13.18-23, Marku 4.13-20)

11 Inan maanaa banndol ngol: aawdi
ndiin wo konngol Laamɗo.
12 Ngondi sera laawol ndiin woni
nanooɓe ngol, de Ibiliisa wara, itta ngol e
ɓerɗe muɓɓen taa ngoondina de kisa.
13 Ngondi dow korokaaye ndiin woni
nanooɓe ngol, njaɓɓoroo ngol seyo, de ɓe
ngalaa ɗaɗi ley maggol. Wakkati seeɗa tan
ɓe ngoondinta. Nde ndaartindagol wari
fuu, ɓe njoppan.
14 Caamundi ley kebbe ndiin woni
nanooɓe konngol ngool, ammaa ley
mawnugol muɓɓen ndeen kaɓɓu-ko'u e
jawdi e mbelirka adunaaru ɓillan ɗum'en,
kunngoo rimude.
15 Ammaa ɗo aawdi ndiin saami e leydi
lobbiri ɗoon, ɓeen ngoni nanirooɓe konngol ngool ɓerɗe belɗe laaɓuɗe. Ley tinnitaare ɓe tiigoo ngol faa ngol rima.

Banndol dow lampal
(Marku 4.21-25)

16 —Fay gooto huɓɓataa lampal de hippa
ɗum tummbude naa soorna ɗum ley leeso.
Ko waɗata dey, ɓilan ngal faa ngal yaynana
naatooɓe.
17 Sabo walaa fuu ko suuɗii ko funtintaake, walaa ko suuɗii du ko annditataake,
wurtinee yaasin.
18 Ndelle, tinnee no nanirɗon ni, sabo
neɗɗo fuu jogiiɗo paamal† dow laamu
Laamɗo, ɓeydante. Ammaa mo walaa paamal oon, fay ko miilata ina jogii ɗuum,
teetete.

Minyiraaɓe Iisaa e inna muuɗum
(Matta 12.46-50, Marku 3.31-35)

19 Inna Iisaa e minyiraaɓe muuɗum
ngari to muuɗum, de ɓe mbaawaay
ɓattaade ɗum saabe jamaa.
20 O haalanaa inniiko e minyiraaɓe
makko ina ndarii yaasin, ina njiɗi yi'ude
mo.
21 De o jaabii, o wi'i:
—Inna am e minyiraaɓe am wo nanooɓe
haala Laamɗo, de ɗowtanoo ka ɓeen.

No Iisaa darniri henndu
(Matta 8.23-27, Marku 4.35-41)

22 Nyannde gomma Iisaa e taalibaaɓe
muuɗum naati laana. O wi'i ɓe:

* **8:10** Esaaya 6.9. † **8:18** Paamalɗo ina yaada e goondinal omtoowal ɓernde joomum faa jaɓa goonga.

—En peyyita, njehen gere ooto maayo ngo.

Ɓe ndunnyi.

23 Ko ɓe peyyitata ɗuum, o ɗaanii. Wakkati oon, henndu mawndu ummii dow maayo, ndiyam ina naata laana kaan faa ka nesi yoolaade.

24 Ɓe ɓattitii, iɓe pindina mo iɓe mbi'a:

—Joomii amin, joomii amin, inani miɗen kalka!

O fini, o sappani henndu e bempeyye ɗeen e semmbe, de ɗum fuu ɗum darii, ɗum deyyinii.

25 Ndeen o wi'i ɓe:

—Toy goondinal mon woni?

Ɓe kuli, ɗum haaynii ɓe, iɓe mbi'undura:

—O wo moy ndelle? Imo yamira fay keni e ndiyam de ɗum fuu iɗum ɗowtanoo mo!

No Iisaa dannirii gonduɗo e ginnaaji (Matta 8.28-34, Marku 5.1-20)

26 Gaɗa ɗuum ɓe njottowii leydi Gerasa'en, kuccundurndi e leydi Galili.

27 Nde o jippinoo laana kaan ndeen, gorko gonduɗo e ginnaaji jeyaaɗo e wuro ngoon hawri e makko. Gorko oon wo joppuɗo kaddule muuɗum ko ɓooyi, o jooɗaaki ley wuro, imo woni ley caabeeje.

28 Ko o yi'i Iisaa ɗuum, o halɓi, o hippii yeeso muuɗum, o haali faa toowi, o wi'i:

—Iisaa, Ɓii Laamɗo Toowɗo, ɗume njiɗɗaa waɗude kam? Miɗo nyaage, taa torram.

29 O wi'iri noon sabo Iisaa yamirii ginnaaru bonndu nduun wurtoo e makko. Kile keewɗe indu warti-wartinannoo e makko, indu nannga mo. Imo haɓɓirenoo callali, juuɗe e koyɗe fuu, de imo taya ɗi, ginnaaru nduun ina yaara mo ley ladde.

30 Iisaa yami mo, wi'i:

—Noy mbi'eteɗaa?

O jaabii:

—Miɗo wi'ee Jamaa.

Sabo ginnaaji keewɗi ina ngoni e makko.

31 Iɗi nyaagoo Iisaa taa yamira ɗi ɗi naatowa ley ɓunndu torra.

32 Tawi coggal girooji manngal ina dura dow waamnde ɗoon. Ginnaaji ɗiin ŋaarii mo o acca ɗi ɗi naatowa e ley girooji ɗiin. O acci ɗi.

33 Ɓi njalti e neɗɗo oon, ɗi naati e ley girooji ɗiin. Coggal ngaal fuu doggi, tellitii dow waamnde ndeen, naati maayo, yoolii.

34 Nde duroo ɓe ɓeen njiinoo ko waɗi ɗuum fu, ɓe ndoggi, ɓe kaalanowi ɗum yimɓe ngalluure ndeen e seraaji muuɗum.

35 Ɓeen ngari ndaarude ko waɗi ɗuum. Nde ɓe njottinoo Iisaa ndeen, ɓe tawi gondunooɗo e ginnaaji oon ina jooɗii ɗakkol makko, ina ɓornii kaddule, hakkillom wartii. De kulol nanngi ɓe.

36 Yiinoo ɓe ɗum ɓeen kaalani yimɓe no gondunooɗo e ginnaaji oon danniraa.

37 Yimɓe leydi Gerasa fuu ŋaarii Iisaa dillana ɗum'en leydi muɓɓen, sabo kulol manngol nanngii ɗum'en. O naati laana, o dilli.

38 Mo ginnaaji ndiiwaa e muuɗum oon, ŋaarii Iisaa sanne, acca o jokka ɗum. Ammaa Iisaa yeccini mo, wi'i:

39 —Hootu suudu maa, kaalanaa yimɓe maa ko Laamɗo waɗani maa.

O yehi, o gooyni e wuro ngoon fuu ko Iisaa waɗani mo ɗuum.

No Iisaa ummintiniri ɓii Jayrus e no danniri debbo nyawɗo (Matta 9.18-26, Marku 5.21-43)

40 Nde Iisaa wartunoo ndeen, jamaa oon jakkitii ɗum, sabo yimɓe fuu ina ndoomunoo ɗum.

41 Wakkati oon, gorko bi'eteeɗo Jayrus, hooreejo suudu waajordu, wari to makko, hippii ɗakkol koyɗe makko, ŋaarii mo o wara suudu mum.

42 Ɓiyum debbo bajjo, ina habda e yonki. Duuɓi muuɗum na ngaɗa hono sappo e ɗiɗi.

E ley ko Iisaa yahata toon ɗuum, yimɓe na ɓilli ɗum sanne.

43 Debbo gooto, mo yiiyam muuɗum taccataa ko waɗata duuɓi sappo e ɗiɗi, ina tawaa toon. O hantii jawdi makko fuu to sawroo ɓe, ammaa fay gooto waawaay dannude mo.

44 O yuuri gaɗa Iisaa, o meemi kommbol saaya mum. Wakkati oon yiiyam makko tacci.

45 Iisaa wi'i:

—Moy meemi kam?

Fay gooto jaabaaki, de Piyeer wi'i:

—Joomam, hakkunde yimɓe ngonɗaa, iɓe ɓilli ma.

46 Iisaa wi'i:
—Goɗɗo meemii kam, sabo mi maatii
baawɗe njaltii e am.
47 Nde debbo oon annditinnoo ɗum
suuɗataako fu, wari ina diwna, hippii
yeeso makko, haali hakkunde yimɓe fuu
ko waɗi de meemi mo, e no daɗiri wakkati
gooto.
48 Iisaa wi'i mo:
—Banndam debbo, goonɗinal maa dan-
nii ma. Yahu e jam.
49 O tilaaki haalde, faa goɗɗo yuuri to
wuro hooreejo suudu waajordu oon, wi'i
ɗum:
—Ɓiya heddaaki, taa tampin Moodibbo o
katin.
50 Ammaa nde Iisaa nannoo ɗum fu, wi'i
hooreejo suudu waajordu oon:
—Taa hulu, goonɗin tan, ɓiya oon daɗan.
51 Nde o yottinoo suudu hooreejo oon
fu, o accaay fay gooto naadda e makko,
si wanaa Piyeer e Yuhanna e Yaakuuba e
baaba suka oon e inna muuɗum.
52 Yimɓe ɓeen fuu ina mboya suka oon,
ina piira ɓerɗe muɓɓen mettorgal. O wi'i
ɓe:
—Taa mboyee sabo o maayaay, wo o
ɗaani tan.
53 Ndeen ɓe njalnorii mo, sabo iɓe anndi
o maayii.
54 Iisaa nanngi junngo suka oon, ɓanti
daande muuɗum, wi'i:
—Suka, umma!
55 Yonki makko warti, o ummii wakkati
oon pay. Iisaa yamiri ɓe kokka mo ko o
nyaama.
56 Ɗum haaynii saaraaɓe suka oon. O
gongini ɓe taa ɓe kaalana fay gooto ko waɗi
ɗuum.

9

No Iisaa nuliri taalibaaɓe muuɗum sappo e ɗiɗo
(Matta 10.5-15, Marku 6.7-13)

1 Iisaa noddi taalibaaɓe muuɗum sappo e
ɗiɗo ɓeen, hokki ɗum'en semmbe e baawɗe
riiwude ginnaaji e dannude nyawuuji.
2 O nuli ɓe ɓe ngooyna kabaaru laamu
Laamɗo, ɓe ndanna nyawɓe.
3 O wi'i ɓe:
—Taa njaadee e fay huunde, wanaa
sawru, wanaa mbasu, wanaa nyaamdu,
wanaa buuɗi. Katin du taa adon saayaaji
ɗiɗi.
4 Galle mo njippiɗon fuu, keddoɗon ɗoon
faa nde ndilloton wuro ngoon.
5 Wuro fuu ngo on njaɓɓaaka e muuɗum,
si oɗon mburtoo ɗum, piɗɗon sollaare
maɓɓe wonnde e koyɗe mon, faa laatanoo
ɓe seedee e dow bonanda maɓɓe.
6 Ɓe ndilli, iɓe ngaɗa wuro e wuro,
iɓe mbaajoo Kabaaru Lobbo, iɓe ndanna
nyawɓe wonɓe ley nokkuuje ɗeen fuu.

No kabaaru Iisaa wemmbiri Hirudus
(Matta 14.1-12, Marku 6.14-29)

7 Hirudus, laamiiɗo oon, nde nannoo ko
Iisaa waɗi fuu, hakkillo mum jiiɓii. Sabo
woɓɓe ina mbi'a Yaayaa lootoowo lootagal
batisima oon ummitii e maayde,
8 woɓɓe ina mbi'a annabi Iliyaasa ɓangi,
woɓɓe katin ina mbi'a gooto e annabaaɓe
arandeeɓe ɓeen ummitii.
9 Hirudus wi'i:
—Mi tayii hoore Yaayaa. Moy woni o mo
nanammi kabaaru muuɗum ga'uɗo hono
noon?
Imo filoo yi'ude ɗum.

No Iisaa nyaamniri worɓe ujunaaje njoyo
(Matta 14.13-21, Marku 6.30-44, Yuhanna 6.1-14)

10 Nulaaɓe ɓeen ngarti. Ɓe kaalani Iisaa
ko ɓe ngaɗi ɗuum fuu. O yaadi e maɓɓe
wuro wi'eteengo Baytisayda, o toowtidi e
maɓɓe.
11 Jama'aaje ɗeen nani ɗum, njokki mo. O
jakkitii ɓe, imo haalana ɓe kabaaru laamu
Laamɗo, imo danna ley maɓɓe haajaaɓe
danneede.
12 Naange fuɗɗi hiirude. Sappo e ɗiɗo
ɓeen ɓattitii mo, mbi'i mo:
—Mbi'aa jamaa o yaha ley gure e
nokkuuje ɓadiiɗe, faa keɓa to njippoo e to
nyaama, sabo ɗo wo ladde ɓolde.
13 Ammaa o wi'i ɓe:
—Onon e ko'e moodon, kokkee ɓe ko ɓe
nyaama!
Ɓe mbi'i mo:
—Buuruuje joy e liyyi ɗiɗi tan min njogii,
si wanaa min njaha, min coodanowa
yimɓe ɓe fuu nyaamdu.
14 Sabo yimɓe ɓeen ina ngaɗa hono
worɓe ujunaaje njoyo baka rewɓe e

sukaaɓe ngalaa. O wi'i taalibaaɓe makko ɓeen:
—Njoyyiniree ɓe feccere feccere, wootere fuu capanɗe njoyo.
15 Ɓe ngaɗiri noon, ɓe njoyyini ɓe fuu.
16 O hooyi buuruuje joy ɗeen e liyyi ɗiɗi ɗiin, o tiggitii kammu, o yetti Laamɗo. O heltii buuru oon e liyyi ɗiin, o hokki taalibaaɓe ɓeen peccana jamaa oon.
17 Ɓe fuu ɓe nyaami faa ɓe kaari. Taalibaaɓe ɓeen kawrunduri kelte keddiiɗe ɗeen, kebbini kandeeje sappo e ɗiɗi.

No Piyeer seedorii Iisaa woni Almasiihu (Matta 16.13-20, Marku 8.27-30)

18 Nyannde gomma imo toowtidi e taalibaaɓe makko, imo waɗa du'aare. O yami ɓe, o wi'i:
—Moy jama'aaje mbi'ata ngonumi?
19 Ɓe njaabii mo, ɓe mbi'i:
—Woɓɓe ina mbi'a wo a Yaayaa lootoowo lootagal batisima. Woɓɓe du ina mbi'a wo a annabi Iliyaasa. Woɓɓe katin du ina mbi'a wo a gooto e annabaaɓe arandeeɓe ɓeen ummitii.
20 O yami ɓe:
—Onon le, moy mbi'oton ngonumi?
Piyeer jaabii mo, wi'i:
—Wo a Almasiihu Laamɗo!
21 O sappani ɓe e semmbe taa ɓe kaalana ɗum fay gooto.

No Iisaa haaliri dow maayde muuɗum e iirtagol muuɗum (Matta 16.21-23, Marku 8.31-33)

22 O ɓeydi, o wi'i:
—Ina tilsi Ɓii Neɗɗo torree torraaji keewɗi. Mawɓe yimɓe e almaami'en e jannginooɓe Tawreeta caloto mo. O warete, de nyannde tataɓerde o iirtoto.

No Iisaa jokkirtee (Matta 16.24-28, Marku 8.34-9.1)

23 Gaɗa ɗum o wi'i ɓe fuu:
—Muuyɗo jokkude kam fuu, sela ndaarude hoore muuɗum, hooya leggal muuɗum palaangal nyannde fuu, jokka kam.*
24 Sabo muuyɗo dannude yonki muuɗum, mursan ki. Ammaa mursuɗo ki saabe am, dannan ki.
25 Ɗume heɓude adunaaru ndu fuu nafata neɗɗo si halkii yonki muuɗum naa mursii hoore muuɗum?
26 Cemtirɗo kam, miin e haalaaji am fuu, miin Ɓii Neɗɗo du, mi semtiran ɗum nde ngartidoymi e teddeengal am e teddeengal Baaba am e maleyka'en seniiɓe.
27 Goonga kaalanammi on: yoga e wonɓe ɗo ɓe maayataa, tawee nji'aay laamu Laamɗo.

No alhaali Iisaa waylitorii (Matta 17.1-8, Marku 9.2-8)

28 Hono balɗe jeetati gaɗa ko Iisaa haali haalaaji ɗiin, o yaari Piyeer e Yuhanna e Yaakuuba dow waamnde faa o waɗa du'aare.
29 Nde o du'otonoo ndeen, yeeso makko waylitii, kaddule makko ndawni far faa ina njalba.
30 Inan worɓe ɗiɗo ɓangi, ina kaalda e makko. Wo Muusaa e Iliyaasa.
31 Ɓe ɓangidi e darja mawɗo, iɓe kaala dow dillugol makko adunaaru ngol o ɓadii tabintinde to Urusaliima ngool.
32 Tawi Piyeer e wonduɓe e muuɗum ɓeen wo ɗaaniiɓe ɗoyngol teddungol. Kaa ɓe pinii, ɓe nji'i darja makko, ɓe nji'i worɓe ɗiɗo wonduɓe e makko ɓeen.
33 Nde yimɓe ɗiɗo ɓeen ceedannoo e makko ndeen, Piyeer wi'i mo:
—Joomam, gonal amin ɗo ina woodi. Accu min ndarna hukumuuji tati: aan gooto, Muusaa gooto, Iliyaasa du gooto.
O anndaa ko o haalata.
34 Nde o haalannoo ɗum ndeen, ruulde wari, suddi ɓe. Nde ruulde ndeen suddunoo ɓe fu, taalibaaɓe ɓeen kuli sanne.
35 Daande yuuri e ley ruulde ndeen, wi'i:
—O woni Ɓiyam cuɓaaɗo. Kettindanee mo!
36 Nde daande ndeen tilinoo fu, Iisaa kam tan tawaa toon. Taalibaaɓe ɓeen cuudi kabaaru oon. Ley balɗe ɗeen, ɓe kaalanaay fay gooto ko ɓe nji'i ɗuum.

No Iisaa selliniri suka gonduɗo e ginnaaru (Matta 17.14-18, Marku 9.14-27)

37 Jaango majjum, nde ɓe njippinoo waamnde ndeen, jamaa keewɗo jakkitii mo.

* **9:23** Maanaa hooyude leggal palaangal woni anniyaade mursude yonki muuɗum hono no Iisaa ni.

38 E ley jamaa oon, gorko gooto yeewnii, wi'i:
—Moodibbo, miɗo nyaage, tinna ndaaranam ɓiyam gorko, sabo kam tan ngoodumi.
39 Ginnaaru ina nannga mo, o feekoo wakkati gooto, imo diwna faa hunnduko makko wurtina nguufo. Ndu yoppataa mo si wanaa terɗe makko fuu nawnoo.
40 Mi nyaagake taalibaaɓe maa ɓeen ndiiwa ndu, de ɓe kunngii.
41 Iisaa jaabii, wi'i:
—Hey jamaanu bonɗo mo walaa goonɗinal. Faa ndey ngondammi e mooɗon? Faa ndey keddotoomi munyande on? Waddanam suka maa o ɗo!
42 Nde suka oon warannoo ndeen, ginnaaru nduun liɓi ɗum e leydi, heddii ina diwnina ɗum. Ndeen Iisaa sappani ginnaaru nduun e semmbe, danni suka oon, hokkiti ɗum baaba muuɗum.
43 Ɗum haaynii yimɓe ɓeen fuu sanne saabe baawɗe Laamɗo mawɗe ɗeen.

No Iisaa haaliri dow maayde muuɗum e ummitagol muuɗum
(Matta 17.22-23, Marku 9.30-32)

E ley ko jamaa oon fuu haaynaa e golle Iisaa ɗuum, o wi'i taalibaaɓe makko ɓeen:
44 —Onon le, omtee noppi mon, nanon ko kaalammi: Ɓii Neɗɗo wattete e juuɗe yimɓe.
45 Ammaa ɓe paamaay haala kaan, maanaa makka ina suuɗanii ɓe, faa ɓe kunngii annditinde ka. Ɓe kulii yamtindaade mo dow makka du.

Haala ɓurɗo teddude
(Matta 18.1-5, Marku 9.33-37)

46 Ndeen taalibaaɓe ɓeen ina njeddundura moy ɓuri teddude hakkunde muɓɓen.
47 Iisaa annditi ko ɓe miilotoo ley ɓerɗe maɓɓe. O hooyi cukalel, o darni ngel ɗakkol makko,
48 o wi'i ɓe:
—Neɗɗo fuu jaɓɓiiɗo cukalel ngel e innde am, wo miin jaɓɓii. Jaɓɓiiɗo kam du, jaɓɓake Nulɗo kam. Sabo ɓurɗo famɗude hakkunde mooɗon fuu, kam woni tedduɗo.

Haala mo salaaki en fuu ina wondi e meeɗen
(Marku 9.38-40)

49 Yuhanna haali, wi'i:
—Joomam, min nji'ii gorko gooto ina riiwra ginnaaji e innde maa, de min kaɗi mo, sabo o waldaa e meeɗen.
50 Iisaa wi'i mo:
—Taa kaɗee mo ɗum, sabo mo salaaki on fuu ina wondi e mooɗon.

No wuro wooto salorii Iisaa

51 Nde wakkati yeentugol Iisaa dow kammu ɓadinoo fu, siini yahan Urusaliima,
52 nuli nulaaɓe ardoo ɗum. Nulaaɓe ɓeen naati ley wuro Samariyankooɓe wooto faa cegilanoo mo weerdude.
53 Ammaa wuro ngoon jaɓɓaaki mo, sabo Urusaliima o fa'i.
54 Nde Yaakuuba e Yuhanna nji'unoo ɗum ndeen, mbi'i:
—Joomii amin, yalla aɗa yiɗi min njamira yiite yuura dow kammu wula ɓe naa?
55 Ndeen Iisaa hucciti e maɓɓe, feli ɓe.
56 Caggal ɗuum ɓe njehi wuro wonngo.

No yimɓe mbiiri njokkan Iisaa
(Matta 8.19-22)

57 E ley jahaangal maɓɓe ngaal, goɗɗo wi'i mo:
—To njahataa fuu mi jokkete.
58 Iisaa wi'i mo:
—Baagaaji† ina njogii gayɗe, pooli du ina njogii cuuɗi, ammaa Ɓii Neɗɗo walaa fay nokku ɗo fukkina hoore muuɗum fowta.
59 O wi'i goɗɗo katin:
—Jokkam!
Oon jaabii mo, wi'i:
—Joomam, accu mi yaha mi uwowa baaba am tafon.
60 Iisaa wi'i mo:
—Accu maayɓe uwa maayɓe muɓɓen. Aan kaa, yahu mbaajoɗaa kabaaru laamu Laamɗo.
61 Goɗɗo katin wi'i mo:
—Joomam, mi jokkete, de accu mi waynowoo yimɓe am tafon.
62 Iisaa jaabii mo, wi'i:
—Neɗɗo fuu nannguɗo jalo sari de na yeeyoo, walaa ko nafata ley laamu Laamɗo.

† **9:58** Waagaaru ina wi'ee junkuuru du.

10

No Iisaa nuliri taalibaaɓe capanɗe njeɗɗo e ɗiɗo

1 Caggal ɗuum, Iisaa suɓii katin capanɗe
njeɗɗo e ɗiɗo, nuldi ɓe ɗiɗo ɗiɗo, ɓe ardoo
ɗum e wuro fuu e nokku fuu to o anniyii
yaade, kanko e hoore makko.
2 O wi'i ɓe:
—Gese ɓenndudɗe ina keewi, ammaa
tayooɓe keewaa. Ndelle, ŋaaree Jom tayri
nulda tayooɓe ley gese muuɗum ɗeen.
3 Njehee. Si goonga miɗo nula on hono
wo on ɓiɓɓe baali hakkunde pobbi.
4 Taa kooyee dannga, naa mbasu, naa
paɗe. Taa njowton fay gooto e dow laawol.
5 Galle mo naatoton fuu, njowton joo-
mum tafon, mbi'on: «Wo jam wondu e galle
o!»
6 Si neɗɗo jom jam na woni ɗoon, du'aare
mon hewtan ɗum. Ammaa si walaa,
du'aare mon wartan e mooɗon.
7 Njippoɗon e galle oon. Ko ɓe kokki
on fuu nyaamon, njaron, sabo golloowo
ina haandi e njobdi muuɗum. Taa ngaɗon
naata-wurtoo ley galleeji.
8 Wuro fuu ngo naatuɗon, si on
njaɓɓaama, nyaamon ko kokkaɗon fuu.
9 Ndannon nyawɓe wonɓe ɗoon, mbi'on
yimɓe wuro ɓeen: «laamu Laamɗo ɓadake
on.»
10 Wuro fuu ngo naatuɗon, si on
njaɓɓaaka ley maggo, mburtoɗon e laabi
mum, mbi'on:
11 «Min piɗɗanii on fay colla wuro
mooɗon takkuɗo e koyɗe amin. Ammaa
anndee: laamu Laamɗo ɓadake.»
12 Miɗo haalana on: Nyannde darngal,
jukkungo wuro ngoon ɓuran ngo Sodoma
ngoon bonde.

No Iisaa feliri gure caliiɗe tuubude
(Matta 11.20-24)

13 Bone woodanii ma, aan Korasin! Bone
woodanii ma, aan Baytisayda! Sabo si
kaayeefiiji gaɗanooɗi e ley mooɗon ɗiin
ngaɗanooma Tirus e Sidon fu, tawete
wonɓe toon ɓeen tuubiino law. Tawete ɓe
ɓornakeno tekke bootooji, ɓe njooɗakeno
ley ndoondi, faa ɓe kolla ɓe tuubii.
14 Saabe ɗuum, nyannde darngal,
jukkungo mooɗon ɓuran ngo Tirus e Sidon
ngoon bonde.
15 Aan du Kafarnahum, aɗa miiloo a
toownete faa yaha kammu naa? A leeyinte
faa kettaa ley maayɓe.
16 O haalani taalibaaɓe makko katin:
—Kettindaniiɗo on fuu, miin hettindanii.
Calaniiɗo on fuu, miin salanii. Calaniiɗo
kam fuu, salanake Nulɗo kam oon du.
17 Capanɗe njeɗɗo e ɗiɗo ɓeen ngartidi e
seyo, mbi'i:
—Joomii amin, fay ginnaaji bondi ɗiin
ɗowtanake min saabe innde maa.
18 O wi'i ɓe:
—Mi yi'ii Seyɗaani ina yuura dow
kammu, ina saama hono mayyere.
19 Nanee, mi hokkii on baawɗe yaaɓude
bolle e jahe, mi hokkii on jaalaade baawɗe
ganyo fuu. Huunde fuu torrataa on fes.
20 Ammaa taa ceyoree ko ginnaaji
ɗowtanii on ɗuum. Ceyoree ko inɗe mon
mbinndaa dow kammu ɗuum.

Haala seyo Iisaa
(Matta 11.25-27, 13.16-17)

21 Wakkati oon, Ruuhu Ceniiɗo hebbini
Iisaa seyo. Iisaa wi'i:
—Baaba, jom kammu e leydi, mi yettii
ma, sabo a suuɗii kulle ɗe jom'en hakkillo e
jom'en anndal, de ɓanginanɗaa ɗe cukaloy.
Ayyo, noon jaati Baaba, sabo ɗuum weli
maa.
22 Baaba am wattii huunde fuu ley jun-
ngo am. Fay gooto anndaa Ɓiɗɗo si wanaa
Baabiiwo. Fay gooto anndaa Baabiiwo du
si wanaa Ɓiɗɗo, e mo Ɓiɗɗo oon muuyi
ɓanginande.
23 Ndeen Iisaa hucciti e taalibaaɓe ɓeen,
haalani ɗum'en kam'en tan, wi'i:
—Barke woodanii gite jiiɗe ko nji'oton
ɗuum!
24 Sabo miɗo wi'a on, annabaaɓe heewɓe
e kaanankooɓe heewɓe na njiɗunoo yi'ude
ko nji'oton ɗuum, de ɓe nji'aay. Iɓe
njiɗunoo nanude ko nanoton ɗuum, de ɓe
nanaay.

Banndol dow Samariyanke lobbo

25 Ndeen, jannginoowo Tawreeta gooto
ummii faa ndaartindoo mo, wi'i:
—Moodibbo, noy kaanumi waɗude faa
mi heɓa nguurndam nduumiiɗam?
26 Iisaa jaabii mo, wi'i:
—Ɗume winndaa ley Tawreeta? Ɗume
njanngataa ley toon?

27 Jannginoowo Tawreeta oon jaabii, wi'i:
—Njiɗiraa Laamɗo, Joomiraaɗo maa e ɓernde maa fuu e yonki maa fuu e semmbe maa fuu e hakkillo maa fuu. Njiɗiraa gondo maa no njiɗirɗaa hoore maa ni.
28 Iisaa wi'i mo:
—Jaabu maa o woodii. Waɗu noon, ndeen a wuuran!
29 Kaa jannginoowo Tawreeta oon ina yiɗi heedude e goonga, wi'i mo:
—Moy woni gondo am?
30 Iisaa jaabii mo, wi'i:
—Gorko gomma yuurii Urusaliima, ina yaha Yeriko, hawri e yanooɓe. Ɓe ɓorti mo, ɓe piyi mo faa ɓe mbayri mo imo ɓadii maayde.
31 Tawi almaami gooto ina wara dow laawol ngool. Nde o yi'unoo janaaɗo oon ina waalii ɗoon fu, o wosii ɗum, o faltii.
32 Noon Lewinke gomma du wari nokku oon. Nde yi'unoo mo fu, wosii mo, faltii.
33 Ammaa Samariyanke jahoowo wari to makko, yi'i mo, yurmii mo,
34 ɓattii mo, sawriri barme makko ɗeen nebbam e cabijam, fiili ɗum leppi. Caggal ɗuum, o waɗɗini ɗum araawa makko, o yaari ɗum nokkuure to weerɓe njippotoo, o hinnii ɗum.
35 Jaango majjum, o itti buuɗi cardi ɗiɗi, o hokki jom weerdude oon, o wi'i ɗum: «Hinna mo. Si o nyaamii ko ɓuri ɗum, nde ngartumi fu, mi yoɓete.»
36 Nde Iisaa hantunoo banndol ngol ndeen, wi'i:
—E miilo maa, moy e tato ɓeen laatii gondo janaaɗo oon?
37 Jannginoowo Tawreeta oon jaabii, wi'i:
—Jurmiiɗo mo oon.
Iisaa wi'i mo:
—Aan du, yahu, waɗoy hono noon!

No Iisaa jipporii to Marta e Mariyama

38 E jahaangal maɓɓe ngaal, Iisaa fanti wuro wooto, de debbo bi'eteeɗo Marta jippini ɗum.
39 Marta ina woodi minyiiwo bi'eteeɗo Mariyama. Oon ina jooɗii ɗakkol koyɗe Iisaa, ina hettindii haala muuɗum.
40 De Marta le, golleeji muuɗum keewɗi ɗiin tan ngoni e hakkillo muuɗum, wari, wi'i:
—Joomam, a hillaaka ko minyam o yoppidi kam e golleeji ɗi ɗuum naa? Wi'u mo, o walla kam!
41 Iisaa jaabii mo, wi'i:
—Marta, Marta, aɗa tampina hoore maa e kujje keewɗe, aɗa jiiɓa hakkillo maa.
42 Ammaa huunde wootere tan woni ko haani. Ko Mariyama suɓii ɗuum wo ngeɗu lobbu, o teetataake ɗum du.

11

No Iisaa jannginiri taalibaaɓe muuɗum no du'ortee (Matta 6.9-13, 7.7-11)

1 Nyannde gomma, Iisaa ina du'oo e nokku gomma. Nde o tilinoo ndeen, gooto e taalibaaɓe makko ɓeen wi'i mo:
—Joomii amin, janngin min no min ndu'ortoo, hono no Yaayaa jannginiri taalibaaɓe muuɗum noon.
2 O wi'i ɓe:
—Nde ndu'otoɗon fuu, mbi'on:
«Baabiiwo,
innde maa laatoo seniinde,
laamu maa wara.
3 Kokkoraa min nyannde fuu nyaamdu
heyooru min.
4 Njaafonoɗaa min hakkeeji amin,
sabo minen du miɗen njaafoo
waɗooɓe min hakkeeji fuu.
Taa accu min njarribee.»
5 O wi'i ɓe katin:
—Si gooto mon yehii to yigoo muuɗum hakkunde jemma, wi'ii ɗum: «Yigoo am, nyamlam buuruuje tati,
6 sabo yigoo am gonɗo e laawol jippake wuro am, de mi walaa ko mi hokka ɗum»,
7 yalla yigoo maa oon jaabete ley galle toon, wi'e: «Taa torram, sabo dammbugal ngal sokaama, miin e sukaaɓe am du min pukkake, mi waawaa ummaade faa mi hokke fay huunde»?
8 Miɗo wi'a on, fay si o ummaaki o hokkire saabe wo a yigiiko, o ummoto, o hokke haddi ko kaajaɗaa ɗuum, taa o hersa.
9 Miin, miɗo wi'a on: ŋaaree, on keɓan. Pilee, on njiitan. Calminee, on omtante.

10 Sabo ŋaariiɗo fuu heɓan. Piliiɗo fuu yiitan. Calminɗo fuu omtante.
11 Moy e mooɗon woni baabiiwo mo ɓiyum ŋaarotoo liingu, de hokka ɗum mboddi?
12 Naa ŋaaroo ɗum ɓoccoonde, de hokka ɗum yaare?
13 Ndelle no mbonirɗon nii fuu, oɗon anndi no kokkirton ɓiɓɓe mooɗon kulle lobbe, sakko Baaba mooɗon gonɗo dow kammuuli. Ŋaariiɗo mo fuu, o hokkan ɗum Ruuhu Ceniiɗo.

No Iisaa riiwrata ginnaaji e Baawɗe Laamɗo
(Matta 12.22-30, Marku 3.20-27)

14 Nyannde gomma, Iisaa ina riiwa ginnaaru muumɗinndu goɗɗo. Nde ginnaaru nduun wurtinoo ndeen, muumo oon fuɗɗi haalude. Ɗum haaynii jama'aaje ɗeen.
15 De woɓɓe maɓɓe ina mbi'a:
—Wo e baawɗe Beeljebul, hooreejo ginnaaji oon, o riiwrata ginnaaji.
16 Woɓɓe ŋaarii mo maande yuuroore dow kammu faa ndaartindoo mo.
17 Kanko le, imo anndi miilooji maɓɓe, o wi'i ɓe:
—Laamu fuu pecciingu ina habda, halkan. Katin du, si galle feccake na habda fu, cankitoto.*
18 Si Seyɗaani e hoore mum feccake fu, noy laamu mum heddortoo? Miɗo wi'a on ɗum saabe ko mbiiɗon wo e baawɗe Beeljebul ndiiwrammi ginnaaji ɗuum.
19 Si tawii miin miɗo riiwra ginnaaji e baawɗe Beeljebul, jokkuɓe on ɓeen le, moy ndiiwrata ɗi? Ndelle golle maɓɓe jaati kollata on ngalaa e goonga!
20 Ammaa si tawii junngo Laamɗo ndiiwrammi ginnaaji, ɗum ina holla laamu Laamɗo warii to mooɗon.
21 Gorko jom semmbe tiigiiɗo kaɓitirɗe, si haybii galle mum, jawdi mum reenoto.
22 Ammaa si ɓurɗo ɗum semmbe warii to muuɗum, jaalake ɗum fu, teetan ɗum kaɓitirɗe mum ɗe yownoo hoolaare muuɗum dow muɓɓen ɗeen, fecca jawdi muuɗum ndiin e woɓɓe.
23 Mo waldaa e am fuu, wo ganyo am. Mo wallataa kam mi hawrundura fuu, wo cankitoowo.

Haala yeccagol ginnaaru
(Matta 12.43-45)

24 Si ginnaaru wurtake e neɗɗo fu, ndu yiiltoyto e nokkuuje joorɗe indu filoo ɗo ndu ŋootta, de ndu heɓataa. Ndeen ndu wi'an: «Mi yeccoto suudu am ndu eggunoomi e muuɗum nduun.»
25 Nde ndu warti fu, ndu tawan suudu nduun fiisaama, moyyinaama.
26 Ndeen, ndu yahan, ndu waddowa ginnaaji jeɗɗi ɓurɗi ndu bonde. Ɗi naata, ɗi koɗa ley toon. Nii cakitte neɗɗo oon ɓurdata arande muuɗum bonde.

Haala ɓurɗo heɓude barke

27 Nde o haalannoo ɗum ndeen, debbo gooto ley jamaa oon yepti daande muuɗum, wi'i:
—Barke woodanii debbo deeduɗo ma mo muynuɗaa!
28 Ammaa Iisaa jaabii, wi'i:
—Nanooɓe haala Laamɗo de njokki ka ɓeen, kam'en ɓuri heɓude barke!

No yimɓe pilorii maande
(Matta 12.38-42, Marku 8.12)

29 Wakkati mo jama'aaje ɗeen ɓillunduri e makko ndeen, o fuɗɗi wi'ude:
—Yimɓe jamaanu o ɓeen wo yimɓe bonɓe. Iɓe piloo maande, de ɓe kokkataake si wanaa maande annabi Yuunusa ndeen.
30 Sabo no Yuunusa laatoranii Niniwenkooɓe maande ni, hono noon Ɓii Neɗɗo du laatorantoo yimɓe jamaanu o maande.
31 Nyannde darngal, kaananke debbo leydi horɗoore ummodoto e worɓe jamaanu o, hiitodoo e muɓɓen, de liɓa ɗum'en. Sabo o yuwii faa hoore leydi, o warii faa o hettindoo haalaaji Suleymaana kebbinaaɗi hakkilantaaku. Haya, ɓurɗo Suleymaana ina ɗo!
32 Yimɓe Niniwe du ummodoto e yimɓe jamaanu o nyannde darngal, kiitodoo e muɓɓen, liɓa ɗum'en. Sabo ɓe tuubii gilla nde ɓe nannoo waaju Yuunusa ndeen. De inan, ɓurɗo Yuunusa ina ɗo!

Banndol annoora ɓanndu
(Matta 5.15, 6.22-23)

33 —Fay gooto huɓɓataa lampal, de suuɗa ɗum naa hippa ɗum kaakol. Ko waɗata

* **11:17** Timmoode aayaare nde ina waawi fiirtireede: Laamu fuu pecciingu ina haɓa, halkan, cuuɗi maggu fuu boɓɓoto.

dey, ngal ɓilete, faa ngal yaynana naa-
tooɓe.
34 Gite maa ngoni lampal ɓanndu maa.
Si gite maa ina mboodi, ɓanndu maa fuu
heewan annoora. Ammaa si ɗe mboodaa,
ɓanndu maa fuu heewan nimre.
35 Ndelle, haybu, taa annoora gondo e
maaɗa oon niɓɓa.
36 Sabo si ɓanndu maa fuu heewii an-
noora, tawa faa'e e mayru walaa e nimre,
ndu fuu ndu heewan annoora hono no
lampal yaynirante noon.

No Iisaa feliri Farisa'en e jannginooɓe Tawreeta
(Matta 23.1-36, Marku 12.38-40, Lukka 20.45-47)

37 Nde Iisaa tilinoo haalde ndeen,
Farisaajo gooto noddi ɗum faa wottodoo
e muuɗum. O naatowi, o joodii faa o
nyaama.
38 Farisaajo oon, ɗum haaynii ɗum nde
yi'unoo o fuɗɗii nyaamude tawi o lootaay
juuɗe makko.
39 De Iisaa wi'i mo:
—Onon Farisa'en, oɗon lawya caggal
kore e caggal kaake, tawee le, ɓerɗe
mooɗon ina keewi nguyka e bonanda!
40 Onon majjuɓe! Wanaa Taguɗo dow
oon tagi ley du naa?
41 Cakkee ko woni ley kore e kaake ɗeen.
Ndeen, ko heddii ɗuum fuu laatanto on ko
laaɓi.
42 Bone woodanii on, onon Farisa'en!
Sabo oɗon ittana Laamɗo jakka naanaa
e jakka haako lekkoy ngokkoy e ko aa-
woton fuu. Kaa oɗon kuyfini dartaare,
oɗon kuyfini yidde Laamɗo. Wo kanjum
kaannoɗon waɗude tawee on njoppaay ko
heddii ɗuum.
43 Bone woodanii on, onon Farisa'en!
Sabo oɗon njiɗi jooɗaade nokkuuje
teddude ley cuuɗi baajordi, oɗon njiɗi
salmineede e nokkuuje ɗe yimɓe keewi.
44 Bone woodanii on! Sabo oɗon nanndi
hono caabeeje ɗe ngalaa maande, ɗe yimɓe
njahata dow muɓɓen, tawee anndaa.
45 Gooto e jannginooɓe Tawreeta jaabii
Iisaa, wi'i:
—Moodibbo, no kaalirtaa ni, na huyfina
min, minen du.
46 O jaabii, o wi'i:
—Onon jannginooɓe Tawreeta du, bone
woodanii on! Sabo oɗon ndonnda yimɓe
doŋle teddude, tawee onon e ko'e mon, on
meemirtaa ɗe fay e hoore honndu mooɗon.
47 Bone woodanii on, sabo oɗon
moyyintinoo caabeeje annabaaɓe ɓe
maamiraaɓe mon mbarnoo ɓeen.
48 Ndelle oɗon ceedoo golle maɓɓe ɗeen
ina mbeli on. Sabo kamɓe, ɓe mbarii
annabaaɓe, onon du, oɗon moyyintinoo
caabeeje muɓɓen!
49 Ɗum le, Laamɗo hakkilanteejo wi'i:
«Mi nuldan ɓe annabaaɓe e nulaaɓe, ɓe
mbara yoga, ɓe torra yoga.»
50 Ɗum waɗi de yiiyam annabaaɓe ndu-
faaɗam gilla e fuɗɗoode adunaaru ɗaam,
ina yomnitoree e yimɓe jamaanu o,
51 gilla e yiiyam Haabiila faa e yiiyam
Jakariyaa baraaɗo hakkunde hirsirde e su-
udu dewal mawndu nduun. Miɗo haalana
on goonga: ɗum fuu ɗum yomnitorte e
jamaanu o.
52 Bone woodanii on, onon jannginooɓe
Tawreeta! Sabo on teetii cokitirgal anndal.
Onon e ko'e mon on naataay, de yiɗuɓe
naatude ɓeen du, on accaay naata.
53 Nde Iisaa dillunoo ɗoon, jannginooɓe
Tawreeta e Farisa'en ina ɓernani ɗum
sanne sanne. Iɓe yama mo kulle keewɗe,
54 heddii iɓe tuufa mo faa ɓe keɓa e hun-
nduko makko ko ɓe nanngira mo.

12

Haala kulol Laamɗo
(Matta 10.26-31)

1 Wakkati oon yimɓe ujunaaje sowre
kawriti faa ina njaaɓundura. Ndeen Iisaa
wi'i taalibaaɓe mum ɓeen:
—Ndeentee e rabilla Farisa'en, ɗum woni
naafikaare.
2 Walaa fuu ko suddii ko sudditataake,
walaa ko suudii ko ɓangintaake.
3 Ɗum waɗi huunde fuu ko kaalɗon ley
nimre nanete ley annoora. Katin du
ko cowndiɗon ley cuuɗi ommbaaɗi fuu,
gooynete faa dow cuuɗi.
4 Miɗo haalana on, onon yigiraaɓe am:
taa kulee waroo ɓe ɓanndu de walaa fuu ko
mbaawi gaɗa ɗuum.
5 Mi hollan on mo kaanɗon hulde: kulon
baroowo neɗɗo, jogiiɗo baawɗe nannude

ɗum ley jahannama. Goonga, miɗo wi'a on: oon kaanɗon hulude!
6 Wanaa pooloy njoyoy ina coottee buuɗi ɗiɗi tan naa? Ammaa fay e noon, Laamɗo yeggitataa fay gootel e makkoy.
7 Ko ɓuri noon du, fay ngaasa ko'e mooɗon fuu limaama faa laaɓi. Ndelle, taa kulee, sabo oɗon ɓuri pooli keewɗi teddude.

Haala jaɓande Almasiihu yeeso yimɓe (Matta 10.32-33, 12.32, 10.19-20)

8 Miɗo wi'a on: neɗɗo fuu jaɓanɗo kam yeeso yimɓe, miin Ɓii Neɗɗo du mi jaɓan ɗum yeeso maleyka'en Laamɗo.
9 Ammaa caliiɗo kam yeeso yimɓe, salete yeeso maleyka'en Laamɗo.
10 Neɗɗo fuu kaalɗo ko boni e dow Ɓii Neɗɗo, ina waawi yaafeede. Ammaa mbonkiiɗo Ruuhu Ceniiɗo yaafataake.
11 Nde yimɓe njaari on to cuuɗi baajorɗi naa yeeso hooreeɓe naa laamiiɓe taa mbemmbeɗon ko njaabotoɗon, naa ko kaaloton,
12 sabo Ruuhu Ceniiɗo anndinan on wakkati oon ko kaanɗon haalde.

Banndol dow jom jawdi pamaro hakkillo

13 Goɗɗo ley jamaa oon wi'i:
—Moodibbo, wi'u mawnam o hokka kam ngeɗu am e ndongu amin.
14 O jaabii ɗum, o wi'i:
— Hey gorko, moy waɗi kam carotooɗo mon naa peccoowo jawdi mon?
15 O wi'i jamaa oon:
—Tinnee ndeentee e eelgal* jawdi fuu, sabo wanaa jawdi wuurnata neɗɗo, fay si tawaa wo jom jawdi.
16 O banndani ɓe banndol, o wi'i:
—Jom jawdi gomma, gese muuɗum mbooɗiino sanne.
17 Imo miiloo e hoore makko: «Noy ngaɗammi? Sabo mi walaa fuu ɗo mi resa nyaamri am ndi.
18 Ayyo, nii ngaɗammi: mi liɓan beembe am ɗeen, mi nyiɓa goɗɗe ɓurɗe ɗe manngu, mi resa nyaamri am ndi e jawdi am fuu toon.
19 De mi wi'a e hoore am: A heɓii jawdi mbaawndi jogaade ma duuɓi keewɗi. Fowtu, nyaamaa, njaraa, mbeltoɗaa.»
20 Ammaa Laamɗo wi'i mo: «Aan pamɗuɗo hakkillo! Yonki maa ittete e jemma o. Moy adata ko paggiɗaa ɗuum?»
21 Nii woni sifa neɗɗo fuu pagganiiɗo hoore muuɗum jawdi, de wanaa jom jawdi yeeso Laamɗo.

Haala hoolaade Laamɗo (Matta 6.25-34)

22 Ndeen o wi'i taalibaaɓe makko ɓeen:
—Ɗum waɗi miɗo wi'a on: taa nguurndam mon haɓɓa on ko'e e ko nyaamoton. Taa ɓalli mon du kaɓɓa on ko'e e ko ɓornotoɗon.
23 Sabo nguurndam ina ɓuri nyaamdu, ɓanndu du ina ɓuri koltal.
24 Taykee dowdaake le: ɗe aawataa, ɗe tayataa, ɗe ngalaa resirde, ɗe ngalaa beembe, ammaa Laamɗo ina nyaamna ɗe. Onon, oɗon ɓuri pooli ɗiin to woɗɗi!
25 Moy e mooɗon waawi ɓeydude balɗe muuɗum fay nyalooma gooto saabe kaɓɓuko'u muuɗum?
26 Ndelle, si tawii on mbaawaa waɗude fay hono ɗum e famɗude, ko waɗi oɗon kaɓɓi ko'e mon e dow ko heddii ɗuum?
27 Yeewee pinndiiji no mawnirta. Ɗi tampataa, ɗi mottataa. Ammaa miɗo wi'a on, fay Suleymaana e darja muuɗum fuu holtiraay hono gootel e majji ni.
28 Laamɗo ina holtinira ni huɗo wonko ley ladde hannden, faɗɗeteeko e yiite jaango, sakko onon, onon famɗuɓe hoolaare!
29 Taa kilnee filaade ko nyaametee e ko yaretee, taa ɗum haɓɓa on ko'e!
30 Sabo kulle ɗeen fuu, wo yimɓe adunaaru pilotoo ɗe. De Baaba mon ina anndi oɗon kaajaa ɗe.
31 Ammaa piloɗon laamu Laamɗo, ndeen on ɓeydante ko heddii ɗuum.

Haala jawdi dow kammu (Matta 6.19-21)

32 Taa kulee, onon coggal pamaral, sabo Baaba mooɗon ina seyorii hokkude on laamu muuɗum.
33 Connee jawdi mon fuu, cakkon. Moyyinanee ko'e mon danngaaji ɗi mbonataa, njogoɗon jawdi ngonndi dow kammu ndi timmataa, ndi gujjo ɓadataako, mooyu du bonnataa.

* **12:15** Maanaa eelgal ɗo wanaa ŋaaraade, wo muuyude naa suunaade ko jeyaa.

34 Sabo ɗo jawdi mooɗon woni fuu, ɗoon
ɓerɗe mooɗon du ngonata.

Haala segilaniiɓe jakkitaade jom muɓɓen
(Matta 24.45-51)

35 —Kaɓɓee kaɓɓorɗi mon faa ngollon, kuɓɓee lampe mon.
36 Laatee hono yimɓe segilaniiɓe jakkitaade jom muɓɓen nde wartata weltaare ɓangal, faa omtanon ɗum wakkati nde yottii salmini fu.
37 Barke woodanii maccuɓe ɓe jom muɓɓen tawi ina kakkilani ɗum. Goonga kaalanammi on: o haɓɓoto kaɓɓorgol makko saabe golle, o joyyina ɓe faa ɓe nyaama, o wara o gollana ɓe.
38 Si o wartii hakkunde jemma, naa hejjere fu, barke woodanii ɓe o tawri noon ɓeen.
39 Paamee ɗum ɗo: si jom galle ina anndunoo wakkati mo gujjo warata, yoppataano o naata suudu muuɗum.
40 Onon du, cegilee, sabo Ɓii Neɗɗo waran e wakkati mo on miilaaki.
41 Piyeer wi'i mo:
—Joomam, banndol ngol le, wo minen tan kaaldataa naa yimɓe fuu?
42 Iisaa jaabii, wi'i:
—Moy woni golloowo koolniiɗo, jom hakkillo, mo joomum halfinta gollooɓe mum faa hokka ɓe ngeɗu maɓɓe nyaamdu e wakkati kaanɗo?
43 Barke woodanii golloowo mo joomum warti, tawi ina waɗa noon.
44 Goonga kaalanammi on: joomiiko oon halfinan mo jawdi muuɗum fuu.
45 Ammaa si golloowo oon wi'ii ley ɓernde mum joomum oon ɓooyii wartaay, de fuɗɗi ina fiya maccuɓe e horɓe, ina nyaama ina yara ina suloo,
46 ndeen kaa, joomiiko wartan nyalooma mo o anndaa e wakkati mo o miilaaki. Joomiiko oon jukkoto mo jukkungo naawngo, watta mo hakkunde ɓe ngoonɗinaay.
47 Golloowo anndudo ko joomum yiɗi, de segilaaki, gollaay ko joomum yiɗi fu, fiyete ɓoggi keewɗi.
48 Kaa mo anndaa ko joomum yiɗi, de waɗi ko jeyi fiyeede, fiyete ɓoggi seeɗa. Kokkaaɗo ko ɗuuɗi, yamete ko ɗuuɗi. Kalfinaaɗo ko heewi, yamete ko ɓuri heewde.

No Iisaa laatorii sabaabu ceedaagu yimɓe
(Matta 10.34-36)

49 —Mi warii faa mi faɗɗa yiite e leydi ndi. Miɗo heppi nge huɓɓa law!
50 Ina woodi lootagal batisima naawngal ngal looteteemi. Miɗo torroo faa ɗum tabita!
51 Oɗon miiloo wo jam ngardumi adunaaru naa? Wanaa! Miɗo wi'a on: ko ngardumi dey, wo senndude.
52 Gilla joonin yimɓe njoyo wonduɓe ley wuro wooto ceedan, tato kabdan e ɗiɗo, ɗiɗo kabdan e tato.
53 Baaba habdan e ɓiyum gorko, ɓiɗɗo gorko du habdan e bammum, inna habdan e ɓiyum debbo, ɓiɗɗo debbo du habdan e inna muuɗum, esiyo debbo habdan e dee ɓiyum, dee ɓiɗɗo du habdan e esum debbo.

Haala senndude wakkatiiji
(Matta 16.2-3)

54 Iisaa wi'i jama'aaje ɗeen katin:
—Si on nji'ii ruulde ina yuura gorgal tan, on mbi'an nde toɓan. Laatorto hono noon du.
55 Si henndu horɗoore wifii, on mbi'an wulan jaw. Ɓum laatorto noon du.
56 Onon munaafiki'en! Oɗon mbaawi senndude alhaali leydi e kammu. Ko waɗi de on mbaawaa senndude alhaaliiji jamaanu o?

No neɗɗo haaniri rewritinde e gondo muuɗum
(Matta 5.25-26)

57 Ko waɗi on mbaawaa annditande ko'e mon ko fonnditii?
58 Si aɗa yaada e kabdo maa faa cardowon, fila rewritinde e makko gilla e dow laawol, taa o yaare to carotooɗo, de carotooɗo oon hokke doomoowo kasu, de doomoowo oon du udde ley kasu.
59 Miɗo haalane: abada a wurtataako, si a yoɓaay ko ndeweteɗaa ɗuum faa laaɓi.

13

Haala tuubugol e halkugol

1 Wakkati oon, woɓɓe ngari kaalani Iisaa ko hewtii Galilinkooɓe woɓɓe. Ɓe mbi'i

* **13:1** Pilaatu wo hooreejo leydi Yahuudiya.

Pilaatu* jillundurii yiiyam maɓɓe e yiiyam sadakaaji maɓɓe.
2 Iisaa jaabii ɓe, wi'i:
—Yalla oɗon miiloo kamɓe ɓuri luttude diina e Galilinkooɓe heddiiɓe ɓeen fuu naa? Oɗon miiloo wo saabe ɗuum waɗi de ɓe torriraa noon naa?
3 Miɗo haalana on: wanaa noon. De si on tuubaay, on fuu hono noon kalkirton.
4 Oɗon miccoo yimɓe sappo e njetto ɓe suudu Silowam toowndu nduun saami dow muɓɓen faa maayi ɓeen. Yalla oɗon miiloo kamɓe ɓuri yimɓe Urusaliima fuu junuuba naa?
5 Miɗo haalana on: wanaa noon. De si on tuubaay, on fuu hono noon kalkirton.
6 Ndeen o banndani ɓe banndol ngol, o wi'i:
—Yibbi ngooti ina wonnoo ley ngesa neɗɗo gomma. O wari ɓorude ki, de o tawraay ki fay huunde.
7 O wi'i golloowo ngesa oon: «Nii woni duuɓi tati miɗo wara filaade ɓiɓɓe yibbi ki, de mi tawaay. Soppu ki! Ko waɗi iki itta semmbe leydi ndi?»
8 Golloowo oon wi'i mo: «Joomam, accu ki ɗo faa mawuuri. Ɗo e ndeen, mi reman mi fiiltina ki, mi watta birgi.
9 Ina hasii ki riman ɗo e mawuuri. Si ki rimaay du, coppaa ki.»

No Iisaa danniri debbo nyannde fowteteende

10 Nyannde fowteteende gomma, Iisaa ina waajoo ley suudu waajordu wooturu.
11 Debbo gomma mo ginnaaru nyawni ko waɗi duuɓi sappo e jeetati ina tawaa ɗoon. O turiiɗo tan, o waawaa dartaade fey.
12 Nde Iisaa yi'unoo mo ndeen, noddi mo, wi'i mo:
—Banndam debbo, a daɗii nyawu maa ngu.
13 Iisaa yowi juuɗe mum dow makko, de wakkati gooto o dartii cet, imo yetta Laamɗo.
14 De hooreejo suudu waajordu nduun na mettaa ko Iisaa danni goɗɗo nyannde fowteteende ɗuum, wi'i yimɓe ɓeen:
—Balɗe jeegom jeyɗe golleede ina ngoodi. E ley balɗe ɗeen kaanɗon warude ndanneɗon, wanaa nyannde fowteteende.
15 Iisaa jaabii mo, wi'i:
—Onon munaafiki'en! Wanaa mono e moodon fuu ina haɓɓita ngaari muuɗum naa araawa muuɗum nyannde fowteteende yarnowa ɗum naa?
16 Debbo o wo taan Ibrahiima, mo Seyɗaani haɓɓiri duuɓi sappo e jeetati. Wanaa imo jeyi haɓɓiteede nyannde fowteteende naa?
17 Nde o haalannoo ɗum ndeen, wayɓe mo ɓeen fuu cemti. De jamaa oon fuu ina ceyii e dow kaayeefiiji ɗi o waɗata ɗiin.

Banndol haala gabbel pamarel (Matta 13.31-32, Marku 4.30-32)

18 Iisaa wi'i:
—Noy laamu Laamɗo wa'i? Ɗume nanndinammi ɗum?
19 Laamu Laamɗo ina nanndi e gabbel lekki mutaari ngel neɗɗo hooyi, aawi ley sardiŋe muuɗum. Aawdi ndiin fuɗi, laatii lekki faa pooli piirooji nyiɓi cuuɗi muɓɓen e licce makki.

Banndol haala rabilla (Matta 13.33)

20 O wi'i katin:
—Ɗume nanndinammi e laamu Laamɗo?
21 Ina nanndi e rabilla mo debbo hooyi, diibunduri e etirɗe conndi tati mawɗe faa ɗum fuu ɗum yuufi.

Haala dammbugal paaɗungal (Matta 7.13-14, 21-23)

22 Iisaa ina rewa ley galluuje e ley gure fuu, ina waajoo, ina fonndii Urusaliima.
23 Neɗɗo gomma yami mo:
—Joomam, yimɓe seeɗa tan kisata naa?
O wi'i ɓe:
24 —Ndurwee naatiron dammbugal paaɗungal sabo miɗo wi'a on: heewɓe tefan naatude, de kunngoo.
25 Si jom galle oon ummake, sokii dammbugal muuɗum, tawi onon oɗon keddii yaasin, oɗon calmina, oɗon mbi'a: «Joomii amin, omtan min», ndeen o jaaboto on: «Mi anndaa to njeyaɗon!»
26 Ndeen, on puɗɗan wiide: «Min nyaamdii e maa, min njardii e maa, a waajake dow laabi amin.»
27 Ndeen o jaaboto on: «Mi anndaa to njeyaɗon. Mboɗɗee kam, onon waɗooɓe ko boni!»

28 On mboyan, on nyeryunduran nyiiye
nde nji'oton Ibrahiima e Isiyaaka e Yaaku-
uba, kam'en e annabaaɓe fuu ley laamu
Laamɗo, tawa onon on faɗɗaaɓe yaasin.
29 Yimɓe yuuran lettugal e gorgal,
horɗoore e soɓɓiire, njooɗoo nyaamda ley
laamu Laamɗo.
30 Goonga ni, sakitiiɓe woɓɓe ardoto,
ardiiɓe woɓɓe du cakitoto.

No Iisaa woyri yimɓe Urusaliima (Matta 23.37-39)

31 Wakkati oon, Farisa'en woɓɓe ngari,
mbi'i mo:
—Dillu ɗo, njahaa e yaadu maa, sabo
Hirudus kaananke oon ina muuyi warude
ma.
32 O wi'i ɓe:
—Njehee mbi'owee baagayel ngeel:
«Ndaar, mi riiwan ginnaaji, mi dannan
nyawɓe hannden e jaango. De nyannde
tataɓerde mi yottinan golle am.
33 Ammaa ina tilsi mi yaha hannden
e jaango e faɓɓi-jaango, sabo annabaajo
haanaa maayde si wanaa ley Urusaliima.»
34 Kay Urusaliima, Urusaliima! Aɗa
wara annabaaɓe, aɗa warda nulaaɓe
to maa kaaye! Kile keewɗe njiɗumi
hawrundurde ɓiɓɓe maa hono no cofal
hawrundurta coppi muuɗum ley bippeele
muuɗum ni. De on njaɓaay.
35 Paamon, Laamɗo yoppidii on e su-
udu mon. Miɗo wi'a on: on nji'ataa kam
katin si wanaa faa wakkati mo mbi'oyton:
«Barke woodanii garɗo e dow innde Joomi-
raaɗo!»†

14

No Iisaa danniri gorko ɓuutuɗo

1 Nyalaande fowteteende gomma, Iisaa
naatii suudu hooreejo Farisa'en gooto faa
nyaama. Wonɓe toon ɓeen ina taykoo mo.
2 Gorko ɓuutuɗo ina tawaa yeeso makko
ɗoon.
3 Iisaa haaldi e jannginooɓe Tawreeta e
Farisa'en, wi'i ɗum'en:
—Dannude nyawɗo nyalaande fowte-
teende, ina dagii naa dagaaki?
4 De ɓe keddii iɓe ndeyyinii. Iisaa tuggi
nyawɗo oon, danni ɗum, de yoppi ɗum
dilli.
5 Ndeen o wi'i ɓe:
—Moy e mooɗon ɓiyum naa ngaari mum
saamata ley ɓunndu de hunngoo wurtinde
ɗum law law, fay si ɗum nyalaande fowte-
teende?
6 Ɓe kunngii jaabaade fay huunde e dow
majjum.

Haala suɓaade joonnde e noddude yimɓe

7 Wakkati Iisaa yi'i noddaaɓe ɓeen ina
cuɓoo nokkuuje ɓurɗe teddude, o bann-
dani ɓe, o wi'i:
8 —Si a noddaama ɓangal fu, taa jooɗa e
joonnde ɓurnde teddude. Sabo ɓurɗo ma
teddude ina waawi warude,
9 de nodduɗo ma oon wara, wi'e: «Hokku
ooɗo jooɗorgal ngal!» Ndeen a semtan,
kooyaa joonnde ɓurnde leeyude ndeen.
10 Ammaa si a noddaama ɓangal fu,
njooɗoɗaa to leeyi, faa nodduɗo ma oon
wara, wi'e: «Yigoo am, hewtu dow to wooɗi
toon!» Ndeen, ɗum laatante teddeengal
yeeso jooɗodiiɓe maa ɓeen fuu.
11 Sabo mawninkiniiɗo fuu, leeyinte,
leeyinkiniiɗo du teddinte.
12 O wi'i nodduɗo mo oon du:
—Si aɗa nodda yimɓe mbottaari naa hi-
raande, taa noddu yigiraaɓe naa bannd-
raaɓe naa sakiraaɓe naa hoddiiɓe maa
jogiiɓe jawdi. Hasii ɓe nodditete de ɗum
laatoo njobdi maa.
13 Jonkaa si a waɗii weltaare fu, noddaa
talkaaɓe e woyɓe e bonnguuɓe e wumɓe.
14 Ndeen, a barkinte, sabo ɓeen ngalaa
ko njoɓire. A yoɓete nyannde dartiiɓe um-
mintinaa.

Banndol dow weltaare (Matta 22.1-10)

15 Gooto e nyaamooɓe ɓeen, nde nannoo
haala ka ndeen, wi'i mo:
—Barke woodanii nyaamoowo ley
laamu Laamɗo.
16 Iisaa wi'i mo:
—Gorko gomma waɗii nyaamdu
mawndu, noddi yimɓe faa heewi.
17 Wakkati nyaamdu nduun segilinoo fu,
o neli maccuɗo makko to yimɓe ɓeen, wi'a:
«Ngaree, nyaamduuji ɗiin cegilaama.»
18 Ɓe fuu, ɓe puɗɗi saloraade gooto gooto.
Goɗɗo maɓɓe wi'i: «Mi soodii ngesa, ina
tilsi mi yaha mi ndaarowa nga, miɗo ŋaare
njaafoɗaa kam.»

† **13:35** Jabuura 118.26.

19 Goɗɗo du wi'i: «Mi soodii ga'i demooji
sappo. Mi yahan mi ndaarowa ɗi, miɗo
ŋaare njaafoɗaa kam.»
20 Goɗɗo katin wi'i: «Mi ɓaŋuɗo kesum,
ɗuum waɗi de mi heɓataa warude.»
21 Maccuɗo oon warti, haalani ɗum joo-
mum. Oon ɓerni, wi'i mo: «Yahu law
ley nokkuuje e dow laabi ngalluure nde,
ngaddaa talkaaɓe e woyɓe e wumɓe e bon-
nguuɓe.»
22 Maccuɗo oon warti, wi'i: «Joomam, ko
mbiiɗaa ɗuum fuu waɗaama, de faa joonin
nokkuure ina heddii.»
23 Ndeen joomiiko oon wi'i mo: «Yahu
dow laabi jaajuɗi e paaɗuɗi, ndoolɗaa
yimɓe ngara naata, faa suudu am ndu
heewa.
24 Sabo miɗo wi'a on: fay gooto e ɓe
noddunoomi ɓeen meeɗataa nyaamdu am
ndu.»

No neɗɗo laatortoo taalibaajo Iisaa (Matta 10.37-38)

25 Yimɓe heewɓe ina njaada e Iisaa. O
hucciti e maɓɓe, o wi'i ɓe:
26 —Garɗo to am fuu, sanaa mi ɓurana
ɗum bammum e inna muuɗum e jom
suudu muuɗum e sukaaɓe muuɗum e
minyiraaɓe mum e mawniraaɓe mum, mi
ɓurana ɗum fay hoore muuɗum. Si wanaa
noon fu, joomum waawaa laataade taal-
ibaajo am.
27 Katin du, mo wakkaaki leggal
muuɗum palaangal de jokki kam fuu,
waawaa laataade taalibaajo am.*
28 Si won muuyɗo e mooɗon nyiɓude
suudu toowndu, wanaa joomum jooɗoto
tafon, hiisoo ko haajaa, de ndaara yalla na
jogii ko tannyata ndu naa?
29 Si wanaa noon, si joomum joyyinii de
waawaay tannyude, jiiɗo ndu fuu jalan
ɗum,
30 wi'a: «Neɗɗo o fuɗɗii nyiɓude, de hun-
ngii tannyude!»
31 Katin, si kaananke yehii faa habdowa
e kaananke goɗɗo, wanaa o jooɗoto tafon o
fonnda yalla worɓe makko ujunaaje sappo
ɓeen ina mbaawi habdude e jogiiɗo worɓe
ujunaaje noogayo?
32 Si tawii o waawaa, o nulan yimɓe
to joomum gilla ɓattaaki, faa jam waɗa
hakkunde maɓɓe.
33 Hono noon, fay gooto mooɗon
waawaa laataade taalibaajo am si yoppaay
ko jogii fuu.

(Matta 5.13, Marku 9.50)

34 Lamɗam ina wooɗi, ammaa si ɗam
selii lamsude, ɗume lamsinta ɗam katin?
35 Walaa fuu ko ɗam nafata, wanaa e
leydi, wanaa e birgi. Ɗam faɗɗete yaasin.
Jom nowru nanooru fuu, nana.

15

Banndol dow mbaalu lallungu (Matta 18.12-14)

1 Nanngooɓe lampo e luttuɓe woɓɓe fuu
ina ɓadii mo faa kettindanoo mo.
2 Farisa'en e jannginooɓe Tawreeta ina
ŋormoo, ina mbi'a:
—Gorko o ina jaɓɓoo luttuɓe, ina
nyaamda e muɓɓen!
3 Ndeen o banndani ɓe banndol ngol, o
wi'i:
4 —Si gooto mooɗon ina jogii baali hemre,
de ngootu lalli, wanaa yoppan capanɗe
jeenay e jeenay ɗiin fuu ley ladde, de
filowoo lallungu nguun faa yiita ɗum naa?
5 Si o yiitii ɗum fu, o towiran ɗum seyo.
6 Nde o warti galle makko fuu, o nod-
dan yigiraaɓe makko e hoddiiɓe makko, o
wi'a ɗum'en: «Ceyodee e am, sabo mi yiitii
mbaalu am lallunoongu.»
7 Miɗo haalana on: hono noon seyo laa-
tortoo dow kammuuli si luttoowo gooto
tuubii. Ingo ɓuri seyo capanɗe njeenayo e
njeenayo dartiiɓe ɓe kaajaaka tuubude.

Banndol dow mbuuɗu cardi lallungu

8 —Katin du, si debbo ina jogii buuɗi
cardi sappo, de ngootu lalli fu, wanaa o
huɓɓan lampal, o fiisoo galle oon, o filoroo
hakkillo faa o yiita ɗum naa?
9 Nde o yiiti ɗum fu, o hawrunduran
yigiraaɓe makko e hoddiiɓe makko, o wi'a:
«Ceyodee e am, sabo mi yiitii mbuuɗu am
lallunoongu.»
10 Miɗo haalana on: hono noon ma-
leyka'en Laamɗo ceyortoo, si luttuɗo gooto
tuubii.

* **14:27** Ndaaree Lukka 9.23.

Banndol dow ɓiɗɗo majjuɗo

11 Iisaa wi'i katin:

—Gorko gomma ina woodunoo ɓiɓɓe worɓe ɗiɗo.
12 Minyiiwo oon wi'i bammum: «Baaba, hokkam ngeɗu am e jawdi ndi.» Ndelle, baabiiko oon fecci jawdi muuɗum ndiin hakkunde maɓɓe.
13 Faa waɗi balɗe seeɗa, minyiiwo oon hawrunduri ko jogii fuu, dilli, yehi leydi mboɗɗundi. Toon o bonniri ngeɗu makko nguun fuu e fijirde.
14 Nde o hantunoo ndi fuu ndeen, rafo bonngo waɗi e leydi ndiin, o fuɗɗi tampude.
15 O yehi o takkowii e gorko jeyaaɗo e leydi ndiin. Oon nuli mo gese mum faa o duranowa ɗum girooji muuɗum.
16 Imo muuyi nyaamude fay nyaamdu girooji ɗiin, ammaa fay gooto hokkataa mo.
17 Ndeen hakkillo makko warti, o wi'i e hoore makko: «Gollanooɓe baaba am nyaaman faa kedda, inani kam ɗo, miɗo maaya rafo.
18 Mi ummoto, mi hoota to baaba am, mi wi'a ɗum: Baaba, mi toonyake jom kammuuli, mi toonyake ma aan du,
19 mi haandaa e fay wi'eede ɓiya katin. Ndelle, jogoram hono wo mi gooto e gollooɓe maa ɓeen!»
20 Jonle o ummii, o fonndii to baabiiko. Gilla imo woni to woɗɗi, baabiiko oon haccii mo, yurmii mo sanne, doggi, gorfi mo, muccii mo.
21 Ɓiɗɗo oon wi'i mo: «Baaba, mi toonyake jom kammuuli, mi toonyake ma, mi haandaa e fay wi'eede ɓiya katin!»
22 De baabiiko oon wi'i maccuɓe muuɗum: «Karee, ngaddowee saaya ɓurka fuu woodde ɓornon mo! Ngatton hootonnde e honndu makko, ngatton paɗe e koyɗe makko.
23 Ngaddon ngaari payndi du, kirson ɗum faa nyaamen, mbeltoɗen!
24 Sabo ɓiyam o, o maaynooɗo de o ummitii, o majjunooɗo de o yiitaa.» Nii ɓe puɗɗiri weltaare.

25 Wakkati oon, ɓiɗɗo mawniiwo oon ina woni ley ngesa. Nde wartannoo faa ɓadii wuro ndeen, nani jimi fijo e dippaali.
26 O noddi gooto e gollooɓe ɓeen, o yami ɗum ko woni duko ko.
27 Oon wi'i mo: «Minya oon warti de bammaa hirsani mo ngaari payndi, sabo o wartii, imo reenii.»
28 Ndeen mawniiwo oon tikki, salii naatude galle oon. Baabiiko oon wurtii, ina sura mo faa o naata.
29 O jaabii baabiiko, o wi'i: «Ndaar, duuɓi keewɗi miɗo gollane, fay nde wootere mi salaaki yamiroore maa. Ammaa ɗum e laataade fuu, abada a hokkaay kam miin kaa fay damngel faa mi weltodoo e yigiraaɓe am.
30 De ɓiya nyaamruɗo jawdi maa e rewɓe fijooɓe oon kaa, ko warti, a hirsanii ɗum ngaari payndi.»
31 Baabiiko wi'i mo: «Ɓinngel am, abada enen ngondi, ko njeymi fuu, wo aan jeyi.
32 Ina haani ceyoɗen, mbeltoɗen. Sabo minya oon, o maaynooɗo de o ummitii, o majjunooɗo de o yiitaa.»

16

Banndol dow howruujo caruɗo

1 Iisaa wi'i taalibaaɓe mum ɓeen katin:

—Jom jawdi gomma halfiniino howruujo muuɗum jawdi. O haalanaa howruujo oon ina bonna jawdi makko.
2 O noddi ɗum, o wi'i: «Ko nanumi e maaɗa ɗuum wo ɗume? War, hiisa ko kalfinaɗaa ɗuum, sabo a waawaa halfineede katin.»
3 Howruujo oon wi'i e hoore muuɗum: «Noy ngaɗammi? Sabo joomam ittan kam e golle. Mi walaa semmbe remude, miɗo semta ŋaaraade.
4 Ayyo! Miɗo anndi no ngaɗammi, faa yimɓe njaɓɓitoo kam e ley cuuɗi muɓɓen si mi ɓortaama golle.»
5 Jonle o noddi ɓe joomiiko rewata nyamaale ɓeen, gooto gooto. O wi'i arandeejo oon: «Noy foti joomam rewete?»
6 Oon wi'i mo: «Paali hemre nebbam ndeweteemi.» Howruujo oon wi'i mo: «Hooyu talkuru maa nyamaale, hara, jooɗa mbinndaa capanɗe joy.»
7 O wi'i goɗɗo katin: «Aan le, noy foti ndeweteɗaa?» Oon wi'i mo: «Bootooji alkama hemre.» O wi'i oon: «Hooyu

talkuru maa nyamaale, mbinndaa
bootooji capanɗe jeetati.»
8 Jom howruujo oonyiiɗo oon mani
ɗum saabe yoyre muuɗum. Sabo yimɓe
adunaaru ɓeen ɓuri yimɓe annoora gol-
lirde yoyre hakkunde muɓɓen.
9 Miin, miɗo wi'a on: Pilanee ko'e mon yi-
giraaɓe, piloree ɓe jawdi adunaaru faa nde
ndi hantii fu, njaɓɓiteɗon ley nguurndam
nduumiiɗam.
10 Koolniiɗo e ko famɗi, hoolnoto e ko
mawni du. Mo laamnaay ko famɗi, laam-
nataa ko mawni du.
11 Ndelle, si on kollaay hoolaare e jawdi
adunaaru ndi, moy halfinta on jawdi
ngoongalaari ndiin?
12 Katin du si on kollaay hoolaare e jawdi
njananndi, moy hokkata on ko njeyɗon
ɗuum?
13 Maccuɗo fay gooto waawaa gollande
joomiraaɓe ɗiɗo. Sabo wanyan gooto,
de yiɗa keddiiɗo oon, maa du nanngun-
duran e gooto, de yawa keddiiɗo oon. On
mbaawaa gollande Laamɗo e jawdi fuu
nde wootere.

(Matta 11.12-13, 5.18, 31-32)

14 Farisa'en, yiɗuɓe ceede ɓeen, ina ket-
tindii ɗum fuu, ina njala mo.
15 Iisaa wi'i ɓe:
—Onon le, oɗon moyyina ko'e mooɗon
yeeso yimɓe, ammaa Laamɗo ina anndi
ɓerɗe mon. Sabo ko yimɓe teddinta ɗuum,
ina nyiddinii to Laamɗo.
16 Tawreeta e annabaaɓe ina ngoodunoo
faa warude wakkati Yaayaa. Gilla e
Yaayaa Kabaaru Lobbo laamu Laamɗo ina
ɓanginee. Mono fuu ina durwa naatude
ley maggu.
17 Ammaa e noon fu, timmugol kammu e
leydi ɓuri hoyude diina ittude toɓɓel gootel
e ley Tawreeta oon.
18 Neɗɗo fuu ceeruɗo deekum de ɓaŋi
goɗɗo, jeenii. Katin du neɗɗo fuu ɓaŋuɗo
debbo ceeraaɗo, jeenii.

Banndol dow jom jawdi e Laajaru

19 —Ina woodunoo gorko gomma
jom jawdi ɓornotooɗo kaddule boɗeeje
ɗaatuɗe, buurduɗo nyannde fuu e
weltaare e mbelirka.
20 Talkaajo gomma keewɗo ɓuuye,
bi'eteeɗo Laajaru, ina fukkoo dammbugal
galle makko.
21 Imo muuynoo nyaamude kedde jom
jawdi oon. Fay dawaaɗi ina ngara ina
metta ɓuuye makko ɗeen.
22 Talkaajo oon maayi, maleyka'en
njaari ɗum faa to Ibrahiima. Jom jawdi
oon kam du maayi, uwaa.
23 Ley nokkuure maayɓe imo torroo, o
ɓanti gite makko, o haccii Ibrahiima to
woɗɗi, Laajaru ina woni ɗakkol muuɗum.
24 O yeewnii o wi'i: «Baaba am Ibrahiima,
yurmam, nulu Laajaru, suuwa hoore hon-
ndu muuɗum ley ndiyam, de wara feew-
nana kam ɗemngal am. Sabo mi torrake
sanne ley yiite nge.»
25 Ammaa Ibrahiima wi'i: «Ɓinngel am,
miccita a heɓii kulle lobbe e ley nguurn-
dam maaɗa, Laajaru kaa wo bone tan heɓi.
Joonin, kanko o heɓii hinneede ɗo, de aan
torroɗaa.
26 Ko ɓuri ɗum du fuu, luggere mawnde
woni hakkunde amin e mooɗon. Ndelle
si won yiɗuɓe yuurude to amin njaha to
mooɗon, naa yuurude to mooɗon ngara to
amin, tawan mbaawaa.»
27 Jom jawdi oon wi'i: «Ndelle baaba,
miɗo nyaage, nulu Laajaru suudu baaba
am,
28 sabo miɗo woodi sakiraaɓe worɓe
njoyo, faa o gongina ɓe taa ɓe ngara e
nokku torra o.»
29 Ammaa Ibrahiima wi'i mo: «Iɓe njogii
haala Muusaa e haalaaji annabaaɓe, accu
ɓe kettindanoo ɗi.»
30 O jaabii ɗum: «Wanaa noon, baaba am
Ibrahiima! De si goɗɗo yuurii hakkunde
maayɓe yehi to maɓɓe fu, ɓe tuuban.»
31 Ibrahiima wi'i mo: «Si ɓe kettin-
danaaki Muusaa e annabaaɓe, fay si goɗɗo
ummitii e maayɓe, ɓe ngoonɗintaa.»

17

Haala luttude e yaafeede
(Matta 18.6-7, 21-22, Marku 9.42)

1 Iisaa wi'i taalibaaɓe muuɗum ɓeen:
—Sikke walaa ko fergata yimɓe faa lut-
tina ɗum'en waran, ammaa bone woodanii
laatiiɗo sabaabu majjum.
2 Hayre teddunde haɓɓee e daande joo-
mum faɗɗee ley maayo manngo, ɗum ɓuri

woodde diina luttinde gootel e cukaloy koy.
3 Kaybee ko'e moodon: si sakiike maa luttii, pelaa dum. Si tuubii, njaafodaa dum.
4 Si o toonyake ma kile jeddi e ley nyalooma gooto, de o warti to maa kile jeddi imo tuubane, njaafodaa mo.

Haala goondinal e dowtanaade

5 Nulaaɓe ɓeen mbi'i Iisaa:
—Beydan min goondinal.
6 Iisaa jaabii, wi'i:
—Si goondinal moodon fotii fay no gabbel lekki mutaari ni, si on mbi'ii lekki kiido doofoo, darowoo ley maayo, ki jaɓanan on.
7 Moy e moodon maccudo muudum demoowo naa duroowo yuurata ladde, warta, de wi'a dum: «Hara joodа, nyaamu»?
8 Walaa! A wi'an mo: «Wadanam nyaamdu, haɓɓa kaddule maa de ngollanaa kam faa mi nyaama mi yara, de sakitoo aan du nyaamaa njaraa.» Wanaa noon worri naa?
9 Yalla a yettan maccudo oon saabe wadii ko njamirdaa duum naa?
10 Onon du hono noon. Si on ngadii huunde fuu ko njamiradon, mbi'ee: «Min maccuɓe tan, ko min njeyi wadude ni min ngadi.»

No Iisaa danniri seppinɓe sappo

11 Nde Iisaa yahannoo Urusaliima ndeen, rewi hakkunde leyde Samariya e Galili.
12 O wari faa o naata wuro wonngo, de seppinɓe sappo ngari to makko, ndarii to toowti,
13 yeewnii, mbi'i:
—Iisaa, joomii amin, yurma min!
14 Nde o yiinoo ɓe ndeen, o wi'i ɓe:
—Njehee, kollowee ko'e mon almaami'en ɓeen.
E ley yaadu maɓɓe nduun ɓe cellinaama.
15 Gooto maɓɓe, nde yi'unoo dadii ndeen, yeccii, ina teddina Laamdo e daande toownde.
16 O sujidi e leydi dakkol koyde Iisaa, imo yetta dum. Oon wo Samariyanke.
17 Iisaa jaabii, wi'i:
—Wanaa sappo ɓeen fuu ndadii naa? Toy njeenayo ɓeen le ngoni?
18 Ndelle walaa fuu jecciido faa teddina Laamdo si wanaa janano o naa?
19 Ndeen, o wi'i gorko oon:
—Umma, yahu, goondinal maa dannii ma.

Haala maandeeji garol laamu Laamdo (Matta 24.23-28, 37-41)

20 Farisa'en ɓeen yami Iisaa ndey laamu Laamdo warata. O jaabii ɓe, o wi'i:
—No laamu Laamdo wardata noon, yi'ataake.
21 Fay gooto waawaa wiide inani dum naa inana dum, sabo anndee, laamu Laamdo ina woni hakkunde moodon.
22 Ndeen o wi'i taalibaaɓe makko:
—Wakkati waran mo muuyoton yiide fay nyannde wootere e ley nyalaade Ɓii Neddo, de on nji'ataa.
23 On mbi'ete: «inani o to» naa «inani o ga», de taa njehee, taa njokkee ɓe.
24 Sabo hono no mayyere yaynirta illa hoore kammu do faa yaade hoore kammu to, hono noon Ɓii Neddo laatortoo nyannde gartol muudum.
25 Ammaa ko artii dum, ina tilsi o torree torraaji keewdi, yimɓe jamaanu o du caloto mo.
26 Hono no laatorinoo wakkati Nuuhu oon, noon du nyalaade Ɓii Neddo laatortoo:
27 yimɓe ina nyaama, ina njara, ina ɓaŋa, ina ɓaŋee, faa nyannde Nuuhu naati laana kaan. De ilam tuufaandu daam wari, halki ɓe fuu.
28 Laatoto hono no wakkati Luudu noon du, yimɓe ina nyaama, ina njara, ina cooda, ina conna, ina aawa, ina nyiɓa.
29 Ammaa nyannde nde Luudu wurtinoo Sodoma ndeen, Laamdo tomni yiite e sitti,* halki ɓe fuu.
30 Hono noon nyannde ɓangugol Ɓii Neddo du laatortoo.
31 Nyannde ndeen, si neddo ina woni dow suudu, de gineeji mum ina ngoni ley suudu fu, taa wi'a jippanto di. Tawaado ngesa du, taa yeccoo faa hooya ko woni ley wuro.
32 Miccitee dee Luudu oon.
33 Neddo fuu piliido reenude yonki muudum, mursan ki, de neddo fuu mursudo ki, reenan ki.

* **17:29** Sittiwo huunde oolde wuleteende ina luuɓa.

34 Miɗo haalana on: ley jemma oon,
yimɓe ɗiɗo fukkodiiɓe dow sekko wooto,
gooto muɓɓen hooyete, de gooto yoppee.
35 Rewɓe ɗiɗo undooɓe, gooto muɓɓen
hooyete, de gooto yoppee. [
36 Worɓe ɗiɗo wonɓe ley ngesa ngoota,
gooto muɓɓen hooyete, de gooto yoppee.]†
37 Taalibaaɓe ɓeen njaabii, mbi'i mo:
—Joomii amin, toy ɗum waɗata?
O wi'i ɓe:
—To ko saaɗi woni fuu, toon jigaaje
kawritata.

18

Banndol dow carotooɗo oonyiiɗo

1 Iisaa banndani ɓe banndol faa hollita
ɓe ina tilsi ɓe keddodoo e du'aare, taa ɓe
njoppa saabe tampiri.
2 O wi'i:
—Ina woodunoo e wuro gomma caro-
tooɗo mo hulataa Laamɗo, yaagataako fay
gooto.
3 Debbo mo gorum maayi ina woni ley
wuro ngoon, ina wara to carotooɗo oon,
ina wi'a: «Saranam hakkunde am e kabdo
am.»
4 Carotooɗo oon jaɓaay faa ɓooyi. De sak-
itii o wi'i e hoore makko: «Fay si taweede mi
hulataa Laamɗo mi yaagataako fay gooto
du,
5 sabo debbo o na torra kam, mi saranto
mo, faa o sela warude imo sukka noppi
am.»
6 Caggal ɗuum Iisaa wi'i:
—On nanii ko carotooɗo bonɗo oon wi'i
naa?
7 De wanaa Laamɗo na walla suɓaaɓe
muuɗum wullitotooɓe ɗum jemma e
nyalooma ɓeen fuu faa ɓe keɓa sariya
maɓɓe naa? O jaabataako ɓe law naa?
8 Miɗo haalana on: o saranto ɓe law.
Ammaa wakkati Ɓii Neɗɗo wartowi, yalla
o tawan goonɗinɓe mo ley adunaaru naa?

Banndol dow Farisaajo e nanngoowo lampo

9 Iisaa banndani yimɓe jogoriiɓe ko'e
muɓɓen wo dartiiɓe de njawi woɓɓe,
haalani ɓe banndol ngol, wi'i:
10 —Worɓe ɗiɗo naati suudu dewal
mawndu faa ngaɗa du'aare. Gooto wo
Farisaajo, gooto du wo nanngoowo lampo.
11 Farisaajo oon darii ina du'oroo ley
ɓernde muuɗum hono ni: «Laamɗo, mi
yettii ma ko mi nanndaay e yimɓe woɓɓe
laatiiɓe wuyɓe e bonɓe e jeenooɓe, e hono
nanngoowo lampo o du.
12 Miɗo suumoo e ley jeɗɗiire fuu kile
ɗiɗi, miɗo itta jakka e huunde fuu ko
keɓumi.»
13 Nanngoowo lampo oon darii to toowti,
suusaay fay tiggitaade kammu, ina guɓɓoo
ɓerndem, na wi'a: «Laamɗo yurmam, mi
jom hakke.»
14 Miɗo wi'a on: kanko hooti wo o
jaafaaɗo, wanaa ooto. Sabo mawnink-
iniiɗo fuu leeyinte, leeyinkiniiɗo du
toownete.

No Iisaa barkiniri cukaloy
(Matta 19.13-15, Marku 10.13-16)

15 Ina woodi waddooɓe to Iisaa cukaloy,
faa o meema koy. Nde taalibaaɓe ɓeen
nji'unoo ɗum ndeen, ina ndukana yimɓe
ɓeen.
16 Ammaa Iisaa noddi koy, ina wi'a:
—Accee cukaloy koy ngara to am. Taa
kaɗee koy, sabo wo nanndubɓe e makkoy
ɓeen njeyi laamu Laamɗo.
17 Goonga kaalanammi on: mo jaɓiraay
laamu Laamɗo hono no cukalel ni fuu,
naatataa ɗum!

No Iisaa e gorko jom jawdi ngaddi
(Matta 19.16-30, Marku 10.17-31)

18 Gooto ley hooreeɓe Alhuudiyankooɓe
yami mo, wi'i:
—Moodibbo lobbo, ɗume kaanumi
waɗude faa mi heɓa nguurndam ndu-
umiiɗam?
19 Iisaa wi'i mo:
—Ko waɗi de aɗa noddira kam lobbo?
Lobbo walaa si wanaa gooto, oon woni
Laamɗo.
20 Aɗa anndi jamirooje: «Taa jeenu, taa
waɗu war-hoore, taa wujju, taa seeda
fewre, teddin inna maa e bammaa.»*
21 Hooreejo oon jaabii, wi'i:
—Miɗo hayba ɗum fuu gilla e cukaaku
am.
22 Nde Iisaa nannoo ɗum ndeen, wi'i mo:
—Huunde wootere heddanii ma tafon:
sonnu ko njogiɗaa ɗuum fuu, kokkaa ceede
ɗeen talkaaɓe. Ndeen, a heɓan mbarjaari
dow kammu. De ngaraa, njokkaa kam.

† **17:36** E ɗereeji ɓooyɗi, goɗɗi ngalaa aaya 36.
* **18:20** Wurtagol 20.12-16.

23 Nde o nannoo ɗum ndeen, o sunii,
sabo wo o jom jawdi keewndi.
24 Iisaa ndaari mo, wi'i:
—Naatugol joomiraaɓe jawdi ley laamu
Laamɗo ina tiiɗi koy!
25 Si goonga, ngeelooba naata wudde
battal ɓuri hoyude diina jom jawdi naata
laamu Laamɗo.
26 Hettindaniiɓe mo ɓeen mbi'i:
—Ndelle, moy woni kisoowo?
27 Iisaa jaabii:
—Ko yimɓe mbaawaa ɗuum, Laamɗo kaa
na waawi.
28 Ndeen Piyeer wi'i:
—Ndaar, minen min njoppii ko min
njogii ɗuum fuu, min njokkii ma.
29 O wi'i ɓe:
—Goonga kaalanammi on: joppuɗo
wuro muuɗum, naa deekum, naa saki-
raaɓe muuɗum, naa saaraaɓe mum, naa
sukaaɓe mum saabe laamu Laamɗo,
30 heɓan ɗum kile keewɗe e wakkati mo
ngonɗen e muuɗum joonin o, heɓan ngu-
urndam nduumiiɗam e ley wakkati ga-
roowo oon du.

No Iisaa ɓanginiri katin maayde muuɗum e iirtagol muuɗum
(Matta 20.17-19, Marku 10.32-34)

31 Iisaa noddi taalibaaɓe muuɗum sappo
e ɗiɗo ɓeen, wi'i ɗum'en:
—Inani eɗen njaha Urusaliima. Ko
annabaaɓe mbinndunoo e dow Ɓii Neɗɗo
ɗuum fuu, tabitan.
32 Sabo o wattete e juuɗe ɓe nganaa Al-
huudiyankooɓe, ɓe njalnoroo mo, ɓe torra
mo, ɓe tutta dow makko,
33 ɓe piya mo dorri, ɓe mbara mo. De
nyannde tataɓerde, o ummitoto.
34 Taalibaaɓe ɓeen paamaay haala kaan
fes. Maanaa makka na suuɗanii ɓe, ɓe
annditaay ko o haali ɗuum.

No Iisaa wumtiniri bumɗo
(Matta 20.29-34, Marku 10.46-52)

35 Nde Iisaa ɓattinoo Yeriko ndeen, tawi
bumɗo ina jooɗii ɗakkol laawol ngool, ina
garbina.
36 O maati jamaa ina faltoo, de o yami
ɗum wo ɗume.
37 Ɓe mbi'i mo:
—Iisaa mo Nasaraatu faltotoo.
38 O yeewnii, o wi'i:
—Iisaa, taan Daawda, yurmam!
39 Ardiiɓe ɓeen ina njawana mo faa
o deyyinoo. Ammaa o ɓeydi yeewnaade
sanne, imo wi'a:
—Taan Daawda, yurmam!
40 Iisaa darii yamiri ɓe ngadda mo to
muuɗum. Nde o ɓattinoo ndeen, Iisaa yami
mo:
41 —Ɗume njiɗɗaa mi waɗane?
O wi'i:
—Joomam, mi wumta!
42 Iisaa wi'i mo:
—Wumtu, goonɗinal maa dannii ma.
43 Wakkati gooto o wumti, o jokki ɗum,
imo teddina Laamɗo. Nde yimɓe ɓeen
nji'unoo ɗum ndeen, njetti Laamɗo.

19

No Jakayus goonɗiniri Iisaa

1 Iisaa naati Yeriko, ina rewi ley wuro
ngoon.
2 Gorko bi'eteeɗo Jakayus ina woni ley
toon. O hooreejo nanngooɓe lampo, wo o
jom jawdi du.
3 Imo filoo yiide moy woni Iisaa, de o
hunngii saabe jamaa oon, sabo wo o daɓɓo.
4 O doggi, o arditii, o yeeŋi lekki hono
yibbi ɗo Iisaa rewata ɗoon faa o yi'a ɗum.
5 Nde Iisaa yottinoo nokkuure ndeen,
tiggitii, wi'i mo:
—Jakayus, hara jippa, sabo ina tilsi mi
weera wuro maa hannden.
6 Jakayus harii jippii, jakkitorii mo seyo.
7 Yiiɓe ɗum ɓeen fuu ina ŋurŋurta, ina
mbi'a:
—O weeranowii luttoowo.
8 De Jakayus darii, wi'i Iisaa:
—Joomam, hettina, mi hokkan feccere
jawdi am fuu talkaaɓe. Si won mo teetumi
huunde, mi yoɓan ɗum kile nay.
9 Iisaa wi'i:
—Hannden, kisindam naatii galle o, sabo
kanko du wo o taan Ibrahiima!
10 Sabo Ɓii Neɗɗo warii filaade majjuɓe
faa hisina ɗum'en.

Banndol dow tino buuɗi
(Matta 25.14-30)

11 Ko yimɓe ɓeen kettindii ɗuum,
Iisaa ɓeydi haala, banndani ɓe banndol
gonngol, sabo o ɓattake Urusaliima. Katin
du yimɓe miilii laamu Laamɗo ɓangan
joonin joonin.
12 Ndelle, o wi'i:

—Gorko dimo tedduɗo yehi leydi
mboɗɗundi faa hokkee laamu, de gaɗa
ɗuum warta.
13 O noddi maccuɓe makko sappo, o
hokki mono e maɓɓe fuu mbuuɗu kaŋŋe, o
wi'i ɗum'en: «Ngolliree ɗum faa mi warta.»
14 Ammaa yimɓe leydi ndiin njiɗaa mo,
ɓe ummini nulaaɓe gaɗa makko, ɓe mbi'i:
«Min njiɗaa o laamoo min.»
15 Nde o hokkanoo laamu, o warti ndeen,
o yamiri o noddanee maccuɓe ɓe o halfini
jawdi ɓeen. Imo yiɗi faamude ko mono e
maɓɓe fuu heɓi e ko golliri ɗuum.
16 Arandeejo oon wari, wi'i: «Joomam,
mbuuɗu maa nguun tinake buuɗi sappo.»
17 O wi'i ɗum: «Gasii sanne, maccuɗo
lobbo. Sabo a hoolnake e ko famɗi, a
laamoto dow galluuje sappo.»
18 Ɗiɗaɓo oon wari, wi'i: «Joomam,
mbuuɗu maa tinake buuɗi joy.»
19 O wi'i: «Aan du, a laamoto dow galluuje
joy.»
20 Caggal ɗuum keddiiɗo oon wari, wi'i:
«Joomam, inan mbuuɗu maa, mi saawii
ɗum e tekkere
21 sabo miɗo hule. Sabo a gorko tiiɗuɗo
alhaali, aɗa hooya ko a resaay, aɗa taya ko
a aawaay.»
22 O wi'i ɗum: «Dara! Haalaaji maa
jaati carortomaami, aan maccuɗo bonɗo.
Aɗa anndunoo mi gorko tiiɗuɗo alhaali,
mi hooyan ko mi resaay, mi tayan ko mi
aawaay.
23 Ndelle ko waɗi a wattaay jawdi am ndi
to tinooɓe buuɗi, faa nde ngartumi fu mi
jaɓida ndi e tino mayri fuu?»
24 Ndeen joomiiko oon wi'i tawaaɓe ɗoon
ɓeen: «Teetee mo mbuuɗu ngu, de kokkon
ɗum jom buuɗi sappo oon.»
25 Ɓe mbi'i mo: «Joomii amin, kanko, imo
jogii buuɗi sappo.»
26 O wi'i: «Miɗo haalana on, jogiiɗo fuu
ɓeydante. Ammaa mo walaa oon, fay seeɗa
ko jogii ɗuum, teetete.
27 De wayɓe kam ɓe njiɗaa mi laamoo
ɗum'en ɓeen, ngaddee ɓe ɗo, mbaron ɓe
yeeso am.»

No Iisaa naatiri Urusaliima
(Matta 21.1-11, Marku 11.1-11, Yuhanna 12.12-19)

28 Nde Iisaa haalnoo ɗum ndeen, ardii,
fonndii Urusaliima.
29 Nde o ɓattinoo gure Baytifaaji e Bay-
taniya gonɗe dow waamnde wi'eteende
Jaytun, o nuli taalibaaɓe makko ɗiɗo,
30 o wi'i ɓe:
—Njehee, naatowee wuro wonngo yeeso
mon ngo, on tawan mola araawa nga fay
gooto waɗɗaaki abada ina haɓɓii. Kaɓɓiton
nga, ngaddon nga ɗo.
31 Si goɗɗo yamii on, «Ko waɗi oɗon
kaɓɓita nga?», mbi'on: «Joomii amin ina
haajaa nga.»
32 Nulaaɓe ɓeen njehi, tawri no o wi'iri
ɗum'en noon.
33 E ley haɓɓitingol maɓɓe mola nga,
jeyɓe mola nga ɓeen mbi'i:
—Ɗume kaɓɓitanton mola nga?
34 Ɓe njaabii, ɓe mbi'i:
—Joomii amin haajaa nga.
35 Ɓe njaari nga to Iisaa, ɓe njowi saayaaji
maɓɓe dow mola nga, ɓe mbaɗɗini Iisaa
dow magga.
36 No o yaarata noon, ɓe mbeerti saayaaji
maɓɓe dow laawol ngool.
37 Joonin o ɓadake Urusaliima to jip-
pitorde waamnde Jaytun. Taalibaaɓe
heewɓe ɓeen fuu ina keewi seyo, puɗɗi
ina njetta Laamɗo e daaɗe toowɗe, saabe
kaayeefiiji ɗi ɓe nji'unoo ɗiin fuu.
38 Iɓe mbi'a:
—Barke woodanii kaananke garɗo e dow
innde Joomiraaɗo! Jam won dow kammu.
Manngu woodanii Laamɗo faa dow kam-
muuli!
39 Yoga e Farisa'en tawaaɓe ley jamaa
oon ɓeen mbi'i mo:
—Moodibbo, haɗu taalibaaɓe maa ɓeen
dukude!
40 O jaabii ɓe, o wi'i:
—Miɗo haalana on, si kamɓe ɓe, ɓe
ndeyyinake fu, wo kaaye ɗe yeewnotoo.

No Iisaa woyri Urusaliima

41 Iisaa ɓattii ngalluure ndeen. Nde o
ndaarunoo nde fu, o woyi nde,
42 o wi'i:
—Miɗo muuyi tawee hannden aɗa an-
ndunoo aan du ko hokkete jam! De joonin
kaa, ɗum suuɗaama e gite maa.
43 Balɗe ngaran ɗe wayɓe ma yolata leydi
ngaɗa yeeŋirɗe, piile, ɓille gereeji fuu,

44 niise, kalke aan e ɓiɓɓe maa fuu. Ɓe
njoppantaa ma fay hayre wootere dow
wonnde, sabo a annditaay wakkati mo
Laamɗo wari wallude ma.

No Iisaa riiwri luumotooɓe ley suudu dewal mawndu
(Matta 21.12-17, Marku 11.15-19, Yuhanna 2.13-22)

45 Iisaa naati ley suudu dewal mawndu
nduun, fuɗɗi riiwude luumotooɓe.
46 Imo wi'a ɗum'en:
—Ina winndaa: «Suudu am laatoto
waɗirdu du'aare».* Onon kaa, on ngaɗii
ndu suuɗirdu yanooɓe.
47 Iisaa ina waajoo nyannde fuu ley
suudu dewal mawndu nduun. Hooreeɓe
almaami'en e janninooɓe Tawreeta e
mawɓe lenyol ngool ɓeen ina piloo no
mbardata mo,
48 ammaa ɓe kunngake heɓude laawol
sabo yimɓe ɓeen ina ngattani haalaaji
makko ɗiin hakkillo sanne.

20

Yamol dow toy baawɗe Iisaa yuuri
(Matta 21.23-27, Marku 11.27-33)

1 E ley balɗe ɗeen nyannde gomma
Iisaa ina janngina yimɓe ina waajoo
Kabaaru Lobbo ley suudu dewal mawndu.
Hooreeɓe almaami'en e janninooɓe
Tawreeta e mawɓe yimɓe ngari to makko,
2 mbi'i mo:
—Haalan min: Laamu nguye hokki ma
baawɗe gollude ko ngollataa ɗum? Moy
hokki ma laawol ngollaa ɗum?
3 Iisaa jaabii ɓe, wi'i:
—Miin du huunde wootere tan yamammi
on. Njaaboɗon kam ɗum:
4 lootagal batisima Yaayaa ngaal, wo to
Laamɗo yuuri naa to yimɓe?
5 Ɓe paamiri hakkunde maɓɓe, ɓe mbi'i:
—Si en mbi'ii wo to Laamɗo, o yaman en
ko waɗi de en ngoonɗinaay Yaayaa?
6 De si en mbi'ii wo to yimɓe, yimɓe ɓe fuu
limnan en kaaye, sabo ɓe fuu ɓe tannyorii
Yaayaa wo annabaajo.
7 Nii ɓe njaaborii ɓe mbi'i ɓe paamaay to
lootagal batisima Yaayaa yuuri.
8 Iisaa wi'i ɓe:
—Haya miin du, mi haalantaa on baawɗe
ɗeye ngollirammi ko ngollammi ɗuum.

Banndol dow remooɓe bonɓe
(Matta 21.33-46, Marku 12.1-12)

9 Iisaa fuɗɗi banndande yimɓe banndol
ngol, wi'i:
—Neɗɗo gomma darni ngesa cabiije,
halfini nga remooɓe, de waɗi jahaangal,
ɓooyi wartaay.
10 Nde ɓoreede cabiije yottinoo fu, o nuli
golloowo makko to remooɓe ɓeen toon
faa jaɓa ngeɗu makko ɓiɓɓe cabiije ɗeen.
Ndeen remooɓe ɓeen piyi nulaaɗo oon,
njeccini ɗum juuɗe ɓole.
11 O nuli to maɓɓe golloowo goɗɗo. Ɓe
piyi oon du, ɓe kuyfini ɗum, ɓe njeccini
ɗum juuɗe ɓole.
12 O nuli katin golloowo tataɓo. Ɓe
mbarmini ɗum, ɓe ndiiwi ɗum.
13 Wakkati oon, jom ngesa oon wi'i: «Noy
ngaɗammi? Mi nelan ɓiyam gorko mo
korsinmi, hasii ɓe njaagoto mo!»
14 Ammaa nde remooɓe ɓeen nji'unoo
ɓiɗɗo oon ndeen, iɓe mbi'undura: «O woni
donoowo oon. En mbara ɗum, kewten
ngesa nga!»
15 Ɓe paɗɗi mo faa gaɗa ngesa toon, ɓe
mbari mo. Joonin le, noy jom ngesa oon
waɗata ɓe?
16 O waran, o halka remooɓe ɓeen, o
halfina ngesa ngaan woɓɓe.
Nde yimɓe ɓeen nannoo ɗum ndeen,
mbi'i:
—Taa ɗum laatoo!
17 Iisaa ndaari ɓe, wi'i:
—Ndelle, ɗume woni maanaa ko win-
ndaa ɗuum:
«Hayre nde nyiɓooɓe ɓeen calii ndeen,
wo kayre laatii hoore nyimngo ngoon»?*
18 Caamuɗo dow hayre ndeen fuu, helan.
Mo nde saami dow muuɗum du, ɗiggan.

Haala yoɓugol lampo
(Matta 22.15-22, Marku 12.13-17)

19 Janninooɓe Tawreeta e hooreeɓe al-
maami'en paamii banndol ngol wo kam'en
sappii. Ɓe pilii no ɓe nanngira Iisaa
wakkati oon, ammaa ɓe kulii yimɓe.

* **19:46** Esaaya 56.7, Yeremiya 7.11. * **20:17** Jabuura 118.22

20 Ɓe taykii Iisaa. Ɓe nuli horooɓe nan-
ndinkiniiɓe e lobbuɓe, yalla ina keɓira laa-
wol no nanngirta mo e haala makko, faa
ngatta mo ley juuɗe laamu, saroo mo.
21 Ɓeen yami mo:
—Moodibbo, miɗen anndi ko kaalataa
ɗuum e ko mbaajotoɗaa ɗuum ina fonndi-
tii, miɗen anndi a ɓurdintaa fay gooto, aɗa
jannginira laawol Laamɗo ngol goonga.
22 Yalla ina daganii min min kokka
kaananke Roma mawɗo oon lampo naa
dagaaki?
23 Ammaa o annditii hiila maɓɓe ka, o
wi'i ɓe:
24 —Kollee kam mbuuɗu cardi! Natal
moy e innde moy woni ɗo?
Ɓe mbi'i:
—Kaananke Roma!
25 Ndeen o wi'i ɓe:
—Ndelle kokkee kaananke Roma oon ko
jeyi, kokkon Laamɗo du ko jeyi.
26 Ɓe kunngii nanngirde mo e ko o
haalata yeeso yimɓe ɗuum. Jaabu makko
oon haaynii ɓe, ɓe ndeyyinii.

Haala ummitagol maayɓe (Matta 22.23-33, Marku 12.18-27)

27 Woɓɓe e Saduki'en ngari to makko.
Ɓeen ngoni yeddooɓe ummital. Ɓe yami
mo, ɓe mbi'i:
28 —Moodibbo, Muusaa yamirii en, si
neɗɗo ɓaŋii debbo, maayii, heɓaay ɓiɗɗo,
minyum naa mawnum dewla debbo jop-
paaɗo oon faa heɓana maayɗo oon ɓeyngu.
29 Ina woodunoo rimdaaɓe njeɗɗo. Aran-
deejo oon ɓaŋi debbo, maayi, heɓaay ɓiɗɗo.
30 Ɓiɗaɓo oon dewli debbo oon, maayi,
31 tataɓo oon jokkiti. Hono noon njeɗɗo
ɓeen fuu ɓaŋiri mo, keɓaay ɓiɗɗo, maayi.
32 De sakitii, debbo oon du maayi.
33 Ndelle, nyannde ummital, moy e
maɓɓe laatotoo goroo debbo oon? Sabo ɓe
njeɗɗo fuu ɓe ɓaŋiino mo.
34 Iisaa jaabii ɓe, wi'i:
—Yimɓe jamaanu o ina ɓaŋa, ina ɓaŋee.
35 Ammaa fotuɓe heɓude ummitagol
e nguurndam garoojam ɓeen, ɓaŋataa,
ɓaŋataake,
36 sabo ɓe mbaawaa maayde katin. Ɓe
laatake hono maleyka'en noon. Wo ɓe
ɓiɓɓe Laamɗo, sabo ɓe ummintinaaɓe e
maayde.
37 Woodi ko maayɓe ummitotoo ɗuum,
fay Muusaa sappake ɗum ley taariki wu-
umoore huɓɓoore. Sabo toon o noddiri
Joomiraaɗo Laamɗo Ibrahiima e Isiyaaka e
Yaakuuba.†
38 Laamɗo wanaa Laamɗo maayɓe, wo o
Laamɗo wuurɓe. Sabo to makko yimɓe fuu
wo wuurɓe.
39 Woɓɓe e jannginooɓe Tawreeta, mbi'i:
—Moodibbo, a haalii goonga.
40 Caggal ɗuum ɓe cuusaay yamude mo
yamɗe goɗɗe katin.

Kabaaru Almasiihu e Daawda (Matta 22.41-46, Marku 12.35-37)

41 Iisaa wi'i ɓe:
—Noy ɓe mbaawri wiide Almasiihu wo
taan Daawda?
42 Daawda e hoore muuɗum wi'i ley
dewtere Jabuura:
«Joomiraaɗo wi'i Joomam:
Jooɗa gere nyaamo am,
43 faa mi waɗa njaaɓaa wayɓe ma.»‡
44 Daawda ina noddira mo «Joomam».
Ndelle, noy o laatortoo taanum?

No Iisaa feliri jannginooɓe Tawreeta (Matta 23.1-36, Marku 12.38-40, Lukka 11.39-54)

45 E ley ko yimɓe ɓeen fuu kettindanii
mo, o wi'i taalibaaɓe makko ɓeen:
46 —Ndeentee e jannginooɓe Tawreeta
yiɗuɓe yiilodaade e saayaaji mawɗi e
jowteede jowtaali teddudi ley luumooji,
fooɗantooɓe jooɗorɗe ɓurɗe teddude ley
cuudi baajordi e nokkuuje teddude to
nyaamduuji.
47 Iɓe nyaama jawdi rewɓe talkaaɓe ɓe
goriraaɓe muɓɓen maayi, de ɓe njuutina
du'aawuuji maɓɓe faa ɓe nanndinkinoo
e lobbuɓe. Kamɓe, jukkungo naawngo
ɓurata jippineede dow muɓɓen.

21

Haala sadaka ɓurɗo wooɗude (Marku 12.41-44)

1 Iisaa yepti gite muuɗum, yi'i joomiraaɓe
jawdi ina ngatta sadakaaji muɓɓen e keesu
sadaka.

† **20:37** Wakkati Muusaa, tawi Ibrahiima e Isiyaaka e Yaakuuba maayiino gilla ko ɓooyi. ‡ **20:43** Jabuura 110.1.

2 O yi'i debbo talkaajo mo gorum maayi,
kam du ina watta toon buudi didi,
3 de o wi'i:
—Goonga kaalanammi on: debbo talkaajo o, ko watti ɗuum, ɓuri ko ɓe fuu ɓe ngatti.
4 Sabo ɓe fuu, wo ko bonnantaa ɓe fay huunde tan ɓe ngattiri hono dokke. Ammaa debbo o kaa, e ley talkaaku muuɗum, watti haddi ko joginoo faa wuurda ɗuum fuu.

Haala halkere suudu dewal e sifaaji timmoode adunaaru
(Matta 24.1-14, Marku 13.1-13)

5 Ina woodi woɓɓe ina kaala haala suudu dewal mawndu nduun, e no ndu ŋardiniraa kaaye e kulle cakkaaɗe. Ndeen Iisaa wi'i:
6 —Ko nji'oton ɗuum, wakkati waran nde fay hayre wootere heddataako ɗo ina yowii dow wonnde. Fuu wurjinte.
7 Ɓe yami mo, ɓe mbi'i:
—Moodibbo, anndin min nde ɗum waɗata. Maande ndeye hollata kulle ɗeen ɓadake waɗude?
8 O wi'i:
—Ndeentee taa mbosineɗon e goonga. Heewɓe ngardan e innde am, ina mbiitoo: «Miin woni kanko», ina mbi'a du: «Wakkati oon ɓadake.» Taa njokkee ɓe.
9 Nde nanoyɗon woldeeji e muurtereeji, taa kulee. Sabo tilay ɗum waɗa tafon, ammaa ɗum wanaa timmoode wakkati oon.
10 O heddii imo wi'a ɓe:
—Lenyol habdan e lenyol, laamu habdan e laamu.
11 Dimmbanɗe leydi mawɗe ngaɗan, rafooji e nyawuuji bondi du ngaran e nokkuuje feere feere. Kulle kulɓiniiɗe e sifaaji mawɗi yuuran dow kammu.
12 Ammaa gilla ɗum fuu waɗaay, yimɓe nanngan on, torreɗon, njaareɗon to cuudi baajordi e kasuuji. Ɓe ngadda on yeeso kaanankooɓe e hooreeɓe saabe innde am.
13 Ɗum hokkan on laawol seedanaade kam.
14 Piɓee anniya e ɓerɗe mon on milataako ko njaabotoɗon.
15 Sabo mi hokkan on waawde haala, mi hokkan on hakkilantaaku ko wayɓe on ɓeen fuu mbaawaa salaade naa yeddude.
16 Fay saaraaɓe mon e sakiraaɓe mon e koreeji mon e yigiraaɓe mon njammboto on, mbara woɓɓe mooɗon.
17 Yimɓe fuu mbanyan on saabe am,
18 ammaa fay leembol ko'e mooɗon halkataa.
19 Tinnitaare mooɗon ndannirton yonkiiji mon.

Haala halkere Urusaliima e gartol Almasiihu
(Matta 24.15-31, Marku 13.14-27)

20 —Nde nji'uɗon konuuji ina piiloo Urusaliima fuu, anndon halkeede mayre ɓadake.
21 Wakkati oon, tawaaɓe leydi Yahuudiya fuu, ndoggira baamle. Tawaaɓe ley ngalluure nde fuu, njalta e mayre. Tawaaɓe ladde du, taa naata ngalluure ndeen.
22 Sabo balɗe ɗeen wo balɗe yomnitagol, faa ko winndaa ɗuum fuu tabita.
23 Kay, debereedu'en e musinteeɓe njaran torra ley balɗe ɗeen! Sabo torraaji mawɗi njanan e leydi ndi, tikkere Laamɗo jippoto e lenyol ngol.
24 Ɓe camminirte kaafaahi, ɓe nanngee, ɓe njaaree hakkunde lenyi fuu. Lenyi ndampan Urusaliima faa nde wakkati dawrugol muɓɓen timmiri no fodoraa.
25 Sifaaji ngaɗan dow naange e lewru e koode. Ley adunaaru du kulol waɗan e leyɗe ɗeen. Ɓe fuu ɗe mbemmboto saabe feekaango maayo manngo e bempeyye muuɗum.
26 Yimɓe pekkoran saabe kulol si miilake dow ko waroyta e adunaaru ndu, sabo fay baawɗe kammu ɗeen ndimmboto.
27 Wakkati oon, yimɓe ɓeen nji'an Ɓii Neɗɗo ina wara e duule, ina warda e baawɗe e teddeengal manngal.
28 Onon, si ɗum fuɗɗii waɗude, tiggitoɗon, ɓanton ko'e mooɗon, sabo Laamɗo ɓadake rimɗinde on.

Banndol dow yibbi
(Matta 24.32-35, Marku 13.28-31)

29 Caggal ɗuum, o banndani ɓe banndol ngol, o wi'i:
—Ndaaree yibbi e leɗɗe goɗɗe ɗe fuu.
30 Si on nji'ii ɗe mbilitii, oɗon anndi ndunngu ɓadake.

31 Noon du, si on nji'ii kulle ɗeen ina
ngaɗa, annditon laamu Laamɗo ɓadake.
32 Goonga kaalanammi on: jamaanu o
timmataa, tawee kulle ɗeen fuu ngaɗaay.
33 Kammu e leydi timman, de haalaaji
am kaa timmataa abada.

Haala reentaade e gartol Almasiihu

34 —Ndeenee ko'e mon taa yidde fijo
suloowo e sulargol doro e kaɓɓu-ko'u
adunaaru njowoo dow ɓerɗe mon de
nyannde ndeen juha on
35 hono tuugol*. Sabo inde wara dow
yimɓe adunaaru fuu.
36 Ndelle, kakkilon wakkati fuu, ngaɗon
du'aare, faa keɓon daɗude e kulle gaɗooje
ɗeen fuu, mbaawon daraade yeeso Ɓii
Neɗɗo.
37 Nyalooma fuu, Iisaa ina waajoo ley
suudu dewal mawndu, de jemma, o wur-
too, o waalowa dow waamnde wi'eteende
Jaytun.
38 Yimɓe fuu ina njaha to suudu dewal
mawndu illa fajiri faa kettindanoo mo.

22

No hooreeɓe ndawriri faa nannga Iisaa
(Matta 26.1-5, 14-16, Marku 14.1-2, 10-11, Yuhanna 11.45-53)

1 Wakkati iidi buuru mo wattaaka rabilla
ndiin ɓadake. Ɗum woni iidi nyannde Falt-
agol.
2 Hooreeɓe almaami'en e jannginooɓe
Tawreeta ɓeen ina piloo no mbarda Iisaa,
de si goonga iɓe kula yimɓe ɓeen.
3 Ndeen Seyɗaani naati Yahuuda
bi'eteeɗo Isikariyotto, gooto e sappo e ɗiɗo
ɓeen.
4 O yehi o haaldowi e hooreeɓe al-
maami'en e doomooɓe suudu dewal
mawndu no o wattirta Iisaa e juuɗe
muɓɓen.
5 Ɓe ceyii, ɓe ndewri ɓe kokkan mo ceede.
6 O jaɓi, imo filoo wakkati mo o jam-
botoo Iisaa e cuncukka, tawa jamaa oon
faamaay.

No Iisaa waɗiri hiraande iidi Faltagol e taalibaaɓe muuɗum
(Matta 26.17-30, Marku 14.12-26, Yuhanna 13.21-30)

7 Nyalaande iidi buuru mo wattaaka
rabilla yottake. Wo nyalaande nde
dammuuli iidi Faltagol njeyi hirseede.
8 Iisaa nuli Piyeer e Yuhanna, wi'i
ɗum'en:
—Njehee cegilanee en hiraande iidi Falt-
agol faa nyaamen.
9 Ɓe yami mo:
—Toy njiɗɗaa min cegiloo nde?
10 O wi'i ɓe:
—Ndaaree, si on naatii ngalluure nde, on
kawran toon e gorko, ina ronndii loonde
ndiyam. Njokkon mo faa e suudu ɗo o
naatata ɗoon,
11 mbi'on jom galle oon: «Moodibbo na
yame toy woni suudu ndu nyaamdata e
taalibaaɓe mum ɓeen iidi Faltagol?»
12 O hollan on suudu sooro mawndu
moyyinaandu. Wo dow toon cegilotoɗon
hiraande ndeen.
13 Ɓe njehi, ɓe tawi hono no o wi'iri ɓe
noon, ɓe cegilanii hiraande iidi Faltagol
ndeen.
14 Nde wakkati oon yottinoo ndeen, o
jooɗii kanko e sappo e ɗiɗo ɓeen.
15 O wi'i ɓe:
—Miɗo muuyi nyaamdude e mooɗon hi-
raande iidi Faltagol nde sanne, gilla mi
torraaka.
16 Sabo miɗo wi'a on, mi nyaamataa
nde katin faa nyannde nde ɗum tabiti ley
laamu Laamɗo.
17 O hooyi horde, o yetti Laamɗo, o wi'i:
—Njaɓee ɗum, peccee ɗum hakkunde
mooɗon,
18 sabo miɗo wi'a on, illa joonin mi
yarataa cabijam katin faa nde laamu
Laamɗo wari.
19 Katin, o hooyi buuru, o yetti Laamɗo, o
heltii, o hokki ɓe, o wi'i:
—Ɗum wo ɓanndu am hokkaandu saabe
mooɗon. Ngaɗon ɗum faa miccitoɗon kam.
20 Hono noon du, nde ɓe tilinoo e hi-
raande ndeen, o hooyi horde cabijam, o
hokki ɓe, o wi'i:
—Horde nde woni amaana keso tabin-
tiniraaɗo yiiyam am ndufeteeɗam saabe
mooɗon.
21 Ammaa paamee, jambotooɗo kam oon
ina nyaamda e am e le'al gootal.

* **21:35** Tuugolwo ko woɓɓe mbi'ata huuseeru maa bedorgal.

22 Tilay Ɓii Neɗɗo yoppira adunaaru
hono no fodoranaa noon. Ammaa bone
woodanii jambotooɗo mo oon!
23 Ndeen ɓe puɗɗi yamundurde hakkunde
maɓɓe moy e maɓɓe waɗata huunde
ndeen.

Jeddi dow moy woni ɓurɗo teddude

24 Jeddi ngaɗi hakkunde maɓɓe du e dow
moy ɓuri teddude.
25 Iisaa wi'i ɓe:
—Kaanankooɓe leyɗe ina ndawrana
jaalaaɓe muɓɓen. Jom'en doole dow yimɓe
ɓeen du ina njiɗi noddireede wallooɓe.
26 Onon kaa, wanaa hono noon. Sanaa
ɓurɗo teddude e mooɗon laatoo hono
cukalel, ardiiɗo du laatoo hono golloowo.
27 Sabo moy ɓuri teddude, jooɗiiɗo
faa nyaama naa golloowo gaddoowo
nyaamdu? Wanaa nyaamoowo oon ɓuri
naa? De miin kaa, miɗo woni hakkunde
mooɗon hono golloowo oon.
28 Onon ngoni heddodiiɓe e am ley tor-
raaji am.
29 Saabe ɗuum, miin du, mi hokkii on
laamu hono no Baaba am hokkiri kam
laamu ni,
30 faa nyaamon, njaron to nyaamirde am
ley laamu am. On njooɗoto dow jooɗorɗe
laamu, caroɗon lenyi Israa'iila sappo e ɗiɗi
ɗiin.

No Iisaa sapporii Piyeer wi'an anndaa ɗum
(Matta 26.31-35, Marku 14.27-31, Yuhanna 13.36-38)

31 Simon, Simon, Seyɗaani nyaagake
heɓude on faa seɗa on hono no alkama
seɗirtee ni.
32 Ammaa mi du'anake ma taa goonɗinal
maa mursee. Aan le, nde ngartoyɗaa to
am, cemmbinɗinaa sakiraaɓe maa.
33 Piyeer wi'i mo:
—Joomam, miɗo segilii yaadude e maaɗa
ley kasu e wardeede e maaɗa!
34 De Iisaa wi'i:
—Miɗo haalane, Piyeer, fadde ndontoori
e joggude hannden tawan a wi'ii kile tati a
anndaa kam.
35 O wi'i ɓe katin:
—Nde nulunoomi on ndeen, on kooyaay
dannga e mbasu e paɗe, won ko nyakani on
naa?
Ɓe mbi'i:
—Walaa!
36 O wi'i ɓe:
—Joonin kaa, jogiiɗo dannga hooya,
jogiiɗo mbasu hooya, mo walaa kaafaahi
du, sootta saaya muuɗum sooda ngooti.
37 Sabo ina winndaa, «O limaama ley
bonɓe.» Miɗo haalana on: ina tilsi ɗum
tabita dow am. Sabo ko winndaa dow am
fuu tabitan.
38 Ɓe mbi'i:
—Joomii amin, inan kaafaaje ɗiɗi!
O wi'i ɓe:
—Heyii!

No Iisaa nyaagorii Laamɗo dow waamnde Jaytun
(Matta 26.36-46, Marku 14.32-42)

39 Iisaa wurtii, fonndii waamnde Jaytun
no woowri noon. Taalibaaɓe makko ɓeen
njokki mo.
40 Nde o yottinoo nokkuure ndeen, o wi'i
ɓe:
—Ndu'ee faa taa naaton ley jarribe.
41 Caggal ɗuum, o toowti ɓe ko waɗata
hono limnere hayre. O hofii, imo waɗa
du'aare,
42 imo wi'a:
—Baaba, si a muuyii, woɗɗinam horde
torra nde. Ammaa taa ɗum laatoroo
muuyo am, ɗum laatoroo muuyo maa aan!
43 Wakkati oon, maleyka yuuruɗo dow
kammu ɓangi e makko, semmbini mo.
44 Ley mettorgal ɓernde makko o ɓeydi
tekkinde du'aare makko, nguli makko
laatii hono toɓɓe yiiyam ina simta e leydi.
45 Nde o hantunoo du'aare ndeen, o
yeccii to taalibaaɓe makko ɓeen, o tawi iɓe
ɗaanii saabe mettorgal ɓerɗe maɓɓe.
46 O wi'i ɓe:
—Ko waɗi de oɗon ɗaanii? Ummee
ndu'ee, faa taa naaton ley jarribe!

No Iisaa nanngiraa
(Matta 26.47-56, Marku 14.43-50, Yuhanna 18.3-11)

47 Imo woni e haala ka faa jamaa wari.
Bi'eteeɗo Yahuuda, gooto e sappo e ɗiɗo
ɓeen, ardii ɓe de ɓattitii Iisaa faa muccoo
ɗum.
48 De Iisaa wi'i mo:
—Yahuuda, muccaango njammbortoɗaa
Ɓii Neɗɗo naa?
49 Nde wonduɓe e Iisaa ɓeen nji'unoo ko
anniyii laataade fu, mbi'i:

—Joomii amin, min coppa ɓe kaafaaje naa?
50 Ndeen gooto maɓɓe soppi maccuɗo Almaami Mawɗo, tayi nowru muuɗum nyaamru.
51 Iisaa jaabii, wi'i:
—Celdee ni.
De o meemi nowru maccuɗo oon, o danni ɗum.
52 Iisaa haalani warɓe faa nannga ɗum ɓeen, hooreeɓe almaami'en e doomooɓe suudu dewal mawndu e mawɓe Alhuudiya'en ɓeen, wi'i:
—On ngardii e kaafaaje e cabbi hono wo mi gujjo!
53 Nyannde fuu miɗo wondunoo e mooɗon ley suudu dewal mawndu, on njowaay junngo dow am. Ammaa joonin wo wakkati mon, joonin wo wakkati mo nimre laamii.

No Piyeer wi'iri anndaa Iisaa
(Matta 26.57-58, 69-75, Marku 14.53-54, 66-72, Yuhanna 18.12-18, 25-27)

54 Ɓe nanngi Iisaa, ɓe njaari ɗum faa ley galle Almaami Mawɗo. Piyeer ina jokki to toowti.
55 Tawi yiite na huɓɓaa hakkunde taliyaare galle oon, Piyeer wari jooɗodii e yuulotooɓe ɗoon.
56 Korɗo gooto yi'i imo hucciti e jayngol, ndaari mo faa wooɗi, wi'i:
—O du na wondunoo e makko.
57 De Piyeer yeddi mo, wi'i:
—Hey debbo, mi anndaa mo.
58 Nde ɓooytunoo seeɗa, goɗɗo yi'i mo, wi'i:
—Aan du e maɓɓe njeyaɗaa!
De Piyeer wi'i:
—Hey gorko, mi wanaa!
59 Faa waɗi yamnde wootere gaɗa ɗuum, goɗɗo katin siini dow haala kaan, wi'i:
—Goonga ni, gorko o ina wondunoo e makko, sabo kam du wo Galilinkeejo.
60 De Piyeer jaabii, wi'i:
—Gorko, mi faamataa ko kaalataa ɗuum!
O selaay haalude, faa ndontoori joggi.
61 Iisaa hucciti e Piyeer, ndaari ɗum. Ndeen Piyeer miccitii haala ka Iisaa haalannoo ɗum kaan: «Fadde ndontoori e joggude hannden, a wi'an kile tati a anndaa kam.»
62 O wurtii yaasin, imo woya bojji cattuɗi.

(Matta 26.67-68, Marku 14.65)

63 Yimɓe nannguɓe Iisaa ɓeen ina njalnoroo ɗum, ina piya ɗum.
64 Ɓe cuddi yeeso makko, iɓe yama mo, iɓe mbi'a:
—Hey annabaajo! Haalan min moy fiyi ma!
65 Heddii iɓe njenna mo jennooje goɗɗe keewɗe.

No mawɓe diina carorii Iisaa
(Matta 26.59-66, Marku 14.55-64, Yuhanna 18.19-24)

66 Nde weetunoo ndeen, yimɓe Saahiiɓe ɓeen kawriti, ɓeen ngoni mawɓe lenyol maɓɓe e hooreeɓe almaami'en e janngiinooɓe Tawreeta. Iisaa waddaa yeeso maɓɓe.
67 Ɓe mbi'i ɗum:
—Si aan woni Almasiihu haalan min.
O wi'i ɓe:
—Fay si mbiimi on noon du, on njaɓataa.
68 Si mi yamii on du, on njaabataako.
69 Ammaa gilla joonin, Ɓii Neɗɗo jooɗoyto gere nyaamo Laamɗo, Jom baawɗe.
70 Ɓe fuu ɓe mbi'i:
—Ndelle aan woni Ɓii Laamɗo naa?
O wi'i ɓe:
—Onon e ko'e mon kaali, wo miin jaati.
71 Jonle ɓe mbi'i:
—En kaajaaka seedaaku katin, sabo ko o haali e hunnduko makko ɗuum, en fuu en nanii.

23

No Pilaatu yamiri Iisaa
(Matta 27.1-2, 11-14, Marku 15.1-5, Yuhanna 18.28-38)

1 Caggal ɗuum, yimɓe Saahiiɓe ɓeen fuu ummii, njaari Iisaa to Pilaatu hooreejo oon.
2 Ɓe puɗɗi iɓe pela mo, iɓe mbi'a:
—Gorko o min tawi ina wosina lenyol amin, ina haɗa ɗum'en yoɓude kaananke mawɗo oon lampo, ina wi'a hoore muuɗum wo Almasiihu, kaananke.
3 Pilaatu yami mo, wi'i:
—Aan woni kaananke Alhuudiyankooɓe naa?
Iisaa jaabii, wi'i:
—Aan e hoore maa haali.

4 Pilaatu jaabii, wi'i hooreeɓe almaami'en e jamaa oon fuu:
—Mi yi'aay fuu feloore e makko.
5 Ammaa ɓe ciini e haala maɓɓe sanne, iɓe mbi'a:
—Ko o waajotoo ɗuum ina waddundura yimɓe ley leydi Yahuudiya fuu, gilla Galili to o fuɗɗiri toon faa e ɗo.
6 Wakkati Pilaatu nannoo ɗum, yami yalla gorko o wo Galilinkeejo.
7 Nde o faamunoo Iisaa na yuura e ley laamu Hirudus ndeen, o nuldi ɗum Hirudus. Sabo ley balɗe ɗeen tawi Hirudus ina woni ley Urusaliima.
8 Nde Hirudus yi'unoo Iisaa ndeen, ɓerndem weli sanne, sabo ɓooyii ko yiɗunoo yiide mo saabe ko nanannoo dow makko ɗuum. Katin du ina yeloo yiide mo imo waɗa ko haaynii.
9 O yami ɗum yamɗe keewɗe, de Iisaa jaabaaki fay huunde.
10 Hooreeɓe almaami'en e jannginooɓe Tawreeta na ndarii ɗoon, ina pelda mo no mbaawri fuu.
11 Hirudus du huyfini mo, jalnorii mo, kam e sordaasiiɓe muuɗum, ɓorni mo saaya lobba, nultiri mo Pilaatu.
12 Nyannde ndeen Pilaatu e Hirudus laatii yigiraaɓe, arande ɓe wanyundurnooɓe.

No Iisaa hiitoraa (Matta 27.15-26, Marku 15.6-15, Yuhanna 18.39-19.16)

13 Pilaatu noddi hooreeɓe almaami'en e mawɓe Alhuudiyankooɓe ɓeen e yimɓe fuu,
14 wi'i ɗum'en:
—On ngaddanii kam neɗɗo o hono wo o bosinoowo yimɓe. Ndaaree, mi yamii mo yeeso mon, de ley ko peloton mo ɗuum fuu, mi tawaay fuu sabaabu jukkotooɗo mo.
15 Hirudus du yi'aay faa'e e makko, sabo yeccinii mo to meeɗen. Paamee, gorko o waɗaay fay huunde ko jeyi warude ɗum.
16 Ndelle, mi fiyan mo, mi yoppa mo.
17 Ina tilsi wakkati iidi Faltagol fuu Pilaatu yoofana ɓe kasunke gooto.
18 Ɓe fuu ɓe ndukidi daande wootere, ɓe mbi'i:
—War mo, njoofanaa min Barabas!
19 Barabas le wo uddanooɗo e kasu saabe muurtere waɗunoonde e ngalluure ndeen, e saabe war-hoore.
20 Pilaatu haaldi e maɓɓe ɗiɗaɓerde saabe muuyo muuɗum yoofude Iisaa.
21 Ammaa ɓe keddii iɓe nduka, iɓe mbi'a:
—Tontu mo! Tontu mo e leggal palaangal!
22 Pilaatu wi'i ɓe tataɓerde:
—Ɗume o waɗi ko boni? Mi tawaay e makko sabaabu fuu ko haani warude mo! Ndelle, mi fiyan mo, mi yoppa mo.
23 Ammaa ɓe ɓeydi feekaade peekaali mawɗi, iɓe mbi'a o tontee. Peekaali maɓɓe ɗiin njaaltii Pilaatu.
24 O hokki ɓe laawol faa ko ɓe ŋaarii ɗuum laatoo.
25 O yoofani ɓe mo ɓe ŋaarii yoofaneede oon, kam woni uddanooɗo ley kasu saabe muurtere e war-hoore. De Iisaa kaa, o watti ɗum e muuyɗe maɓɓe.

No Iisaa tontiraa dow leggal palaangal (Matta 27.32-44, Marku 15.21-32, Yuhanna 19.17-27)

26 Nde ɓe njaarannoo mo ndeen, ɓe nanngi gorko jeyaaɗo Sireene bi'eteeɗo Simon, yuuruɗo ley ladde. Ɓe mbakkini ɗum leggal palaangal ngaal faa jokka caggal Iisaa, yaara ngal.
27 Yimɓe heewɓe na njokki ɗum. Rewɓe du ina ngoni ley maɓɓe, ina mboya ina piira ɓerɗe muɓɓen mettorgal saabe majjum.
28 Iisaa hucciti e rewɓe ɓeen, wi'i ɗum'en:
—Rewɓe Urusaliima, taa mboyee kam, ammaa mboyee ko'e mooɗon e ɓiɓɓe mon!
29 Sabo dey, balɗe ngaran nde yimɓe mbi'ata: «Ɓarke woodanii rewɓe rimarɓe e ɓe ndeedaay e endi ɗi musinaaka.»
30 Ndeen, yimɓe mbi'an baamle caama dow muɓɓen, mbi'a tile udda ɗum'en.
31 Sabo si ɓe ngaɗii nii gilla liccal ngal wo keccal, noy laatoytoo si ngal yoorii?
32 Ɓe njaaridi Iisaa e yimɓe ɗiɗo bonɓe. Ɓeen du wo wareteeɓe.
33 Nde ɓe njottinoo nokkuure wi'eteende Laalagal Hoore ndeen, ɓe tonti mo e leggal palaangal, kanko e bonɓe ɗiɗo ɓeen, gooto gere nyaamo makko, gooto du gere nano makko.
34 O wi'i:
—Baaba, yaafa ɓe sabo ɓe anndaa ko ɓe ngaɗata.

Ndeen ɓe pecciri kaddule makko cumnal.
35 Yimɓe ndarii ɗoon ina ndaara. Hooreeɓe ɓeen du ndarii ina njalnoroo mo, ina mbi'a:
—O hisinii woɓɓe, o hisina hoore makko si o Almasiihu, Cuɓaaɗo Laamɗo.
36 Sordaasiiɓe ɓeen du njalnorii mo. Ɓe ɓattii, ɓe kokki mo ndiyam lammuɗam,
37 iɓe mbi'a:
—Si aan woni kaananke Alhuudiyankooɓe oon, hisin hoore maa!
38 Tawi du alluwal takkaama dow hoore makko. Binndi dow maggal na mbi'a: O wo KAANANKE ALHUUDIYANKOOƁE.
39 Gooto e bonɓe ɗiɗo tontidaaɓe e makko ɓeen ina mbonkoo mo, ina wi'a:
—Wanaa aan woni Almasiihu naa? Hisin hoore maa, de kisinaa min minen du!
40 Ammaa gooto oon feli oyo oon, wi'i:
—A hulataa Laamɗo naa? Aan e makko fuu, on potu jukkungo.
41 Enen, jukkungo meeɗen wo goonga jaati, sabo ko foti e ko ngolluɗen tan njoɓeteɗen. De kanko kaa, o waɗaay fay huunde ko boni.
42 Ndeen o wi'i:
—Iisaa, miccitoɗaa kam wakkati ngartoyɗaa e laamu maa.
43 Iisaa wi'i mo:
—Goonga kaalanammaami: hannden jaati a wondowan e am ley aljanna.

Haala maayde Iisaa
(Matta 27.45-56, Marku 15.33-41, Yuhanna 19.28-30)

44 Wakkati hakkunde naange, nimre waɗi e leydi fuu faa wakkati yamnde tati kiiral naange.
45 Naange niɓɓi, lefol paliingol ley suudu dewal mawndu ngool seekii ceeke ɗiɗi.
46 Iisaa feekii feekaango manngo, wi'i:
—Baaba, mi wattii yonki am ki ley junngo maa.
Gaɗa o haalii ɗum, o seedi e yonki.
47 Caggal mawɗo sordaasi'en oon yi'ii ko laatii ɗuum, yetti Laamɗo, wi'i:
—Goonga, neɗɗo o wo dartiiɗo!
48 Jamaa garuɗo ndaarude mo oon fuu yi'ii ko waɗi ɗuum. Ɓe njeccii, iɓe piya ɓerɗe maɓɓe.
49 Ammaa anndubɓe mo ɓeen fuu, ina ndarii to toowti ina ndaara ɗum fuu. Rewɓe jokkunooɓe mo gilla leydi Galili ɓeen ina ngoni ley maɓɓe.

No ɓanndu Iisaa wattiraa ley saabeere
(Matta 27.57-61, Marku 15.42-47, Yuhanna 19.38-42)

50 Ina woodi gorko bi'eteeɗo Yuusufi jeyaaɗo e waaldeere Saahiiɓe ndeen, wo o gorko lobbo, dartiiɗo.
51 Kanko o jaɓaay ko Saahiiɓe ɓeen kaali e ko ɓe ngolli. Imo yuura Arimatiya, ngalluure ley leydi Yahuudiya. Imo heɗii ɓangugol laamu Laamɗo.
52 O yehi to Pilaatu, o ŋaarii ɗum ɓanndu Iisaa,
53 o jippini ɗum e leggal ngaal, o fiili ɗum e kasanke, o watti ɗum ley saabeere wasaande ley hayre, ɗo fay gooto wattaaka.
54 Ɗum hawrii e nyannde segilanteende tawi nyannde fowteteende ɓadake fuɗɗude.
55 Rewɓe wondunooɓe e Iisaa gilla Galili ɓeen njokki Yuusufi, nji'i saabeere ndeen e no o wattiraa ley mayre.
56 Ɓe kooti, ɓe moyyinowi nebbeele uurɗe e turaaje.
Caggal ɗuum, ɓe powti nyannde fowteteende hono no yamiroore ndeen wi'iri.

24

No Iisaa ummitorii
(Matta 28.1-10, Marku 16.1-8, Yuhanna 20.1-10)

1 Gilla puɗal naange nyannde go'aɓerde e jeɗɗiire,* rewɓe ɓeen ponndii to saabeere toon, ɓe kooyii nebbeele uurɗe ɗe ɓe moyyinnoo ɗeen.
2 Ɓe tawi hayre ndeen tallitaama, ittaama e dammbugal saabeere ndeen.
3 Ammaa nde ɓe naatunoo ndeen, ɓe tawaay ɓanndu Iisaa, joomii ɓe.
4 E ley no hakkillooji maɓɓe mbemmborii noon, inan worɓe ɗiɗo punti, ina ndarii yeeso maɓɓe, ina ɓornii kaddule jalbooje.
5 Kulol nanngi ɓe, ɓe leeyini geese maɓɓe e leydi. Wakkati oon worɓe ɓeen mbi'i ɓe:
—Ko waɗi oɗon piloo buurɗo hakkunde maayɓe?

* **24:1** Ɗum woni nyannde alan.

6 O walaa ɗo, o ummitake. Miccitee ko o
haalannoo on leydi Galili ɗuum
7 nde o wi'unoo: «Ina tilsi Ɓii Neɗɗo
wattee e juuɗe luttuɓe, de tontee e
leggal palaangal, de ummitoo nyannde
tataɓerde.»
8 Ndeen ɓe miccii haala Iisaa kaan.
9 Ɓe yuwi to saabeere toon, ɓe njeccii,
ɓe kaalanowi ɗum sappo e ngo'o ɓeen e
wonduɓe e muɓɓen fuu.
10 Rewɓe ɓeen ngoni: Mariyama mo
Magdala, e Yowanna, e Mariyama inna
Yaakuuba e rewɓe wonduɓe e muɓɓen. Ɓe
kaalani ɗum nulaaɓe ɓeen.
11 Nulaaɓe ɓeen ndaardi haala maɓɓe
kaan hono njiiɓiika, njaɓaay goondinde ɓe.
12 De Piyeer kaa ummii, doggi, yehi
saabeere toon. Nde o yuurninoo ley mayre
ndeen, kasanke oon tan o yi'i. O yeccii
wuro, imo wemmbii saabe ko waɗi ɗuum.

No Iisaa ɓangirani taalibaaɓe mum ɗiɗo dow laawol Emayus
(Marku 16.12-13)

13 Nyalooma oon pay, ɗiɗo e ley taal-
ibaaɓe ɓeen kooyi laawol wuro wi'eteengo
Emayus. Hakkunde wuro ngoon e Urusali-
ima ina waɗa kilooji sappo e go'o.
14 Iɓe pillodoo e dow ko waɗi ɗuum fuu.
15 E ley filla maɓɓe ɗo ɓe kokkundurta
hakkillooji ɗoon, Iisaa e hoore muuɗum
hewti ɓe, ina yaada e maɓɓe.
16 Ammaa gite maɓɓe uddaa taa ɓe an-
ndita mo.
17 O wi'i ɓe:
—Ɗume pillotoɗon e jahaangal mooɗon
ngal?
Ɓe ndarii, ɓerɗe maɓɓe metti.
18 Gooto maɓɓe bi'eteeɗo Kiliyopas jaabii
mo, wi'i:
—Ndelle hakkunde weerɓe Urusaliima
wo aan tan woni mo faamaay ko waɗi toon
ley balɗe ɗe naa?
19 O wi'i ɓe:
—Ɗume?
Ɓe mbi'i mo:
—Ko waɗi e Iisaa Nasaraatuujo oon. Wo
o annabaajo, jom baawɗe ley haala makko
e golle makko yeeso Laamɗo e yimɓe fuu.
20 De hooreeɓe almaami'en e mawɓe
meeɗen ngatti mo ley juuɗe laamu faa o
jukkee jukkungo maayde, tonti mo e leggal
palaangal.
21 Min cikkiino kanko rimɗinta Israa'iila.
Ammaa katin du, hannden woni nyalooma
tataɓo ko ɗum waɗi.
22 Wooɗi rewɓe amin woɓɓe du ngaɗii
min kaayeefi. Ɓe njehii to saabeere toon
illa fajiri,
23 de ɓe tawaay ɓanndu makko toon. Ɓe
ngarti, ɓe mbi'i maleyka'en ɓanganii ɓe,
mbi'i imo wuuri.
24 Caggal ɗuum, woɓɓe amin njehi to
saabeere toon, tawri no rewɓe ɓeen mbiiri
noon, de ɓe nji'aay mo kanko kaa.
25 Ndeen Iisaa wi'i ɓe:
—Hey onon famɗuɓe hakkillo! Ɓerɗe
mooɗon njaawaa goondinde ko annabaaɓe
kaali fuu!
26 Wanaa ina tilsi Almasiihu torree de
naata ley teddeengal muuɗum naa?
27 Ndeen o faamini ɓe ko Binndi Ceniiɗi
ɗiin fuu kaali dow makko, gilla e Tawreeta
Muusaa faa e dewte annabaaɓe.
28 Nde ɓe ɓattinoo wuro ngo ɓe ponndii
ngoon ndeen, o waɗi hono o jiɗɗo faltaade.
29 Ammaa ɓe nyaagii mo, ɓe mbi'i:
—Heddoda e amin, sabo hiirii, jemma
warii.
O naati, o jippodii e maɓɓe.
30 Nde ɓe njooɗinoo iɓe nyaama ndeen, o
hooyi buuru, o yetti Laamɗo, o heltii buuru
oon, o hokki ɓe.
31 Ndeen gite maɓɓe peertii, ɓe annditi
mo. Wakkati oon o lalli e gite maɓɓe.
32 Ndeen iɓe mbi'undura hakkunde
maɓɓe:
—Wanaa ɓerɗe men na mbeli, na muuyi
nanude sanne nde o haaldannoo e meeɗen
dow laawol ndeen, imo faamina en Binndi
ɗiin naa?
33 Wakkati oon, ɓe ummii ɓe njeccii
Urusaliima. Ɓe tawtowi toon sappo e ngo'o
ɓeen, ina kawriti e yaadiraaɓe muɓɓen.
34 Ɓeen mbi'i ɓe:
—Goonga, Iisaa Joomiraaɗo ummitake, o
ɓanganii Simon.
35 Ɗiɗo ɓeen du kaalani ɓe ko waɗi e
laawol muɓɓen, e no ɓe annditiri Iisaa nde
heltunoo buuru ndeen.

No Iisaa ɓangirani taalibaaɓe mum sappo e ngo'o
(Matta 28.16-20, Marku 16.14-18, Yuhanna 20.19-23, Golle Nulaaɓe 1.6-8)

36 Nde ɓe kaalannoo ɗum ndeen, Iisaa
funti darii hakkunde maɓɓe, wi'i ɓe:

—Jam wondu e mooɗon!
37 Nesiiji maɓɓe tayi, ɓe kuli, ɓe miilii ko
ɓe nji'ata ɗuum wo mbeelu.
38 De o wi'i ɓe:
—Ɗume kulɗon? Ko waɗi oɗon cikkitira
ley ɓerɗe mon?
39 Ndaaree juuɗe am e koyɗe am, wo
miin jaati. Meemee kam, ndaaron. Sabo
mbeelu walaa teewu, walaa yi'e hono no
njiiruɗon kam ni.
40 Nde o haalunoo ɗum ndeen, o holli ɓe
newe juuɗe makko e koyɗe makko.
41 E ley ko ɓe kunngii goonɗinde saabe
seyo maɓɓe e kaayeefi, o wi'i ɓe:
—Oɗon ngoodi ɗo ko nyaametee naa?
42 Ɓe ngaddani mo tayre liingu ndup-
paangu.
43 O jaɓi nde, o nyaami yeeso maɓɓe.
44 Caggal ɗuum, o wi'i ɓe:
—Ko winndaa ley Tawreeta Muusaa
e dewte annabaaɓe e Jabuura dow am
ɗuum fuu, ina tilsi ɗum tabita. Kulle
ɗeen jaati ngoni ko kaalannoomi on nde
ngondunoomi e mooɗon ndeen.
45 Wakkati oon, o omti hakkillooji maɓɓe
faa ɓe paama Binndi ɗiin.
46 O wi'i ɓe:
—Ina winndaa Almasiihu torrete faa
maaya, ummitoto hakkunde maayɓe
nyannde tataɓerde,
47 de tuubugol e yaafagol hakkeeji
gooynete e lenyi fuu saabe innde makko.
Ɗum fuɗɗan gilla Urusaliima.
48 Onon ngoni seedotooɓe kulle ɗeen!
49 Miin, mi nuldan on ko Baaba aadii
ɗuum. Onon kaa, keddee ley ngalluure
nde, faa nde baawɗe gonɗe dow ɗeen njip-
pii e mooɗon.

No Iisaa yeentiri dow kammu
(Marku 16.19-20, Golle Nulaaɓe 1.9-11)

50 O yaari ɓe faa ɗakkol Baytaniya, o yepti
juuɗe makko, o barkini ɓe.
51 Wakkati mo o barkini ɓe oon, o seedi e
maɓɓe, o yeentinaa dow kammu.
52 Ɓe cujidani mo. Caggal ɗuum, ɓe njec-
codii Urusaliima e seyo manngo.
53 Wakkati fuu iɓe tawee ley suudu de-
wal mawndu, iɓe njetta Laamɗo.

Linjiila Iisaa mo Yuhanna winndi

No Konngol Laamɗo laatorii neɗɗo

1 Gillama e fuɗɗoode bi'eteeɗo Konngol
ina woni. Bi'eteeɗo Konngol oon ina wondi
e Laamɗo, wo o Laamɗo du.
2 Imo wondi e Laamɗo gilla fuɗɗoode.
3 E makko Laamɗo tagiri huunde fuu.
Fay huunde tagaaka si wanaa e makko.
4 E makko nguurndam woni, nguurn-
dam ɗaam laatanii yimɓe annoora.
5 Annoora oon ina yayna ley nimre.
Nimre ndeen du waawaay jaalaade o.
6 Ina woodi neɗɗo mo Laamɗo nuli
bi'eteeɗo Yaayaa.
7 O warii faa o seedanoo annoora oon,
faa yimɓe fuu ngoondinira saabe makko.
8 Wanaa kanko woni annoora oon, de o
warii faa o seedanoo annoora oon.
9 Oon woni annoora goongalaajo garɗo
ley adunaaru faa yaynana yimɓe fuu.
10 Bi'eteeɗo Konngol oon ina woni ley
adunaaru, wo e makko adunaaru ndu tagi-
raa, de adunaaru nduun kaa annditaay
mo.
11 O warii to jeydaaɓe makko, de jey-
daaɓe makko ɓeen njaɓɓaaki mo.
12 Ammaa jaɓɓiiɓe mo de ngoondini mo
ɓeen, o hokkii ɗum'en baawɗe laataade
ɓiɓɓe Laamɗo.
13 Wo ɓe rimiraaɓe ko wanaa e yiiyam,
ko wanaa muuyo terɗe, ko wanaa muuyo
gorko du, ammaa ɓe rimiraaɓe e baawɗe
Laamɗo.
14 Konngol ngool laatii neɗɗo jom terɗe
de joodii hakkunde meeɗen. Min nji'ii
darja makko, darja mo Bajjo hemrata
Baabiiwo. Ley darja makko oon Baabi-
iwo ɓanginiri keewal hinney e goonga
muuɗum.
15 Yaayaa seedanake mo, yeewnii, wi'i:
—Kanko woni mo kaalannoomi haala
muuɗum oon nde mbi'unoomi: «Caggal am
ardiiɗo kam waran, sabo imo woni gilla mi
tagaaka.»
16 No hinney makko foti heewude, en fuu
en keɓii, hinney dow hinney.
17 Saabe Muusaa keɓirɗen jamirooje,
ammaa hinney e goonga wo saabe Iisaa
Almasiihu heɓiraa.
18 Fay gooto yi'aay Laamɗo abada. Am-
maa Ɓiɗɗo bajjo gonduɗo e Baabiiwo oon,
kam humpiti en mo.

No Yaayaa seedoranii Almasiihu
(Matta 3.1-12, Marku 1.1-8, Lukka 3.1-18)

19 Alhuudiyankooɓe Urusaliima neli
Lewinkooɓe* e almaami'en to Yaayaa yama
ɗum kam wo moy.
20 O salaaki jaabaade ɓe, o haalani ɓe faa
laaɓi:
—Miin, mi wanaa Almasiihu.
21 Ɓe yami mo, ɓe mbi'i:
—Aan, wo a moy? A annabi Iliyaasa naa?
O wi'i:
—Mi wanaa.
Ɓe mbi'i mo:
—Wo a Annabaajo oon naa?
O wi'i:
—Mi wanaa!
22 Ɓe mbi'i mo:
—Wo a moy ndelle? Haalan min ko
min kaaltanowa neluɓe min ɓeen. Moy
mbi'ataa laatiɗaa?
23 O jaabii, o wi'i:
—Wo mi yeewnotoodo ley ladde miɗo
wi'a: «moyyintinee laawol Joomiraaɗo»,†
hono no annabi Esaaya wi'iri ni.
24 Ndeen nulaaɓe yuuruɓe to Farisa'en
ɓeen
25 yami mo:
—Ko waɗi aɗa loota yimɓe lootagal
batisima‡, si tawii a wanaa Almasiihu a
wanaa Iliyaasa a wanaa Annabaajo oon?
26 Yaayaa jaabii ɓe, wi'i:
—Miin, miɗo loota lootagal batisima, de
na woodi dariiɗo hakkunde mooɗon mo on
anndaa.
27 Kanko, o waran caggal am. Miin, mi
fotaa fay haɓɓitinde ɓoggi paɗe makko.
28 Ɗum fuu waɗii Baytaniya lettugal
gooruwol Urdun, ɗo Yaayaa lootata yimɓe
lootagal batisima ɗoon.

* **1:19** Yimɓe lenyol Lewi ngonnoo ndaaranooɓe golle dewal Laamɗo gilla e jamaanu Muusaa. † **1:23** Esaaya 40.3.
‡ **1:25** Ɗo wi'ete lootagal batisima dow haala batisima Yaayaa fu, lootagal tuubu maa mutineede du na wi'ee.

29 Jaango majjum, Yaayaa yi'i Iisaa ina
wara to muuɗum, wi'ii:
—Inan jawgel Laamɗo donndotoongel
hakkeeji adunaaru.
30 Ɗum woni ko mbi'unoomi e makko:
«Neɗɗo waran gaɗa am, ardiiɗo kam, sabo
imo woni gilla mi walaa.»
31 Miin, mi anndaano mo, ammaa mi
warii miɗo loota lootagal batisima faa o
ɓangana Israa'iilankooɓe.
32 Yaayaa seedii, wi'i:
—Mi yi'ii Ruuhu ina wa'i hono wuu-
gaandu ina yuura dow kammu ina jippoo
faa hoɗi dow makko.
33 Miin, mi anndaano mo. Ammaa Nulɗo
kam mi loota lootagal batisima oon, kam
wi'i kam: «Mo nji'uɗaa Ruuhu ina jippoo
dow muuɗum oon, kam woni lootoowo
lootagal batisima e Ruuhu Ceniiɗo.»
34 Miin, mi yi'ii, mi seedake kanko woni
Ɓii Laamɗo.

No Iisaa suɓorii taalibaaɓe muuɗum arandeeɓe

35 Jaango majjum katin Yaayaa ina daro-
dii e taalibaaɓe muuɗum ɗiɗo.
36 O yi'i Iisaa ina faltoo, o wi'i:
—Inan jawgel Laamɗo!
37 Taalibaaɓe ɗiɗo ɓeen nani ko o haali
ɗuum, njokki Iisaa.
38 Iisaa yeeyii, yi'i iɓe njokki ɗum, wi'i ɓe:
—Ɗume pilotoɗon?
Ɓe njaabii, ɓe mbi'i:
— *Rabbi* (ɗum na fiirta «Moodibbo»), toy
njooɗiɗaa?
39 O wi'i ɓe:
—Ngaree ndaaree!
Ndeen ɓe ngari, ɓe nji'i ɗo o jooɗii ɗoon.
Wakkati oon wo yamnde nay laasara. Ɓe
ngondi e makko ko heddii e nyalaande
ndeen.
40 Andire sakiike Simon Piyeer oon wo
gooto e ɗiɗo nanɓe haala Yaayaa de njokki
Iisaa.
41 Ko Andire artii e waɗude fu wo
filowaade sakiike muuɗum Simon oon. O
wi'i ɗum:
—Min nji'ii Almasiihu (ɗum na fiirta «Mo
Laamɗo suɓii»).
42 O yaari ɗum to Iisaa. Iisaa ndaari
Simon, wi'i ɗum:
—Aan Simon ɓii Yuhanna, caggal joonin
a inndirte Kefas.
(Kefas e Piyeer fuu wo gootum. Maanaa
inɗe ɗeen wo «Hayre».)

No Iisaa noddiri Filipu e Natanayel

43 Jaango majjum, Iisaa anniyii yaade
Galili. O hawri e Filipu, o wi'i ɗum:
—Jokkam!
44 Filipu ina jeyaa Baytisayda, ngalluure
nde Andire e Piyeer fuu njeyaa e muuɗum
ndeen.
45 Filipu hawri e Natanayel, wi'i ɗum:
—Min nji'ii mo haala muuɗum win-
ndaa ley Tawreeta Muusaa e ley dewte
annabaaɓe oon. Wo Iisaa Nasaraatuujo ɓii
Yuusufi oon.
46 Natanayel wi'i mo:
—Yalla ko wooɗi ina waawi yuurude
Nasaraatu naa?
Filipu jaabii mo, wi'i:
—War ndaar!
47 Iisaa yi'i Natanayel ina fonndii ɗum,
de haali haala makko wi'i:
—Inan Israa'iilanke jaati, mo hiila fuu
walaa e muuɗum.
48 Natanayel wi'i mo:
—Toy anndudaa kam?
Iisaa jaabii mo, wi'i:
—Mi yi'ii ma ley yibbi gilla Filipu noddaay
ma.
49 Natanayel jaabii, wi'i:
—Moodibbo, wo a Ɓii Laamɗo, wo a
kaananke Israa'iila!
50 Iisaa jaabii mo, wi'i:
—Saabe mi wi'ii mi yi'ii ma ley yibbi
ɗuum tan ngoonɗinirɗaa naa? A yi'an ko
ɓuri ɗum haaynaade.
51 Ndeen o wi'i Natanayel:
—Goonga kaalanammi on: on nji'an
kammu ina udditoo, on nji'an maleyka'en
Laamɗo ina yeeŋa ina njippoo dow Ɓii
Neɗɗo.

2

No Iisaa waɗiri maande ley ɓangal

1 Balɗe ɗiɗi caggal ɗuum, ɓangal waɗi
ley ngalluure wi'eteende Kaana ley leydi
Galili. Inna Iisaa ina tawaa toon.
2 Iisaa e taalibaaɓe muuɗum du nod-
daama ngara kawra e ɓangal ngaal.
3 Nde cabijam maɓɓe timmunoo ndeen,
inna Iisaa wi'i:
—Ɓe ngalaa cabijam.
4 Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Debbo, ɗume ɗum waɗata en?* Wakkati am yonaay tafon.
5 Inniiko wi'i gollooɓe ɓeen:
—Ko o yamiri on fuu, ngaɗon.
6 Ɓoon ina woodi looɗe kaaye jeegom, ndee fuu na hooya liitereeji capanɗe jeetati faa yottoo hemre e noogay. Looɗe ɗeen wo faa Alhuudiyankooɓe lootoroo saabe diina.
7 Iisaa wi'i ɓe:
—Kebbinee looɗe ɗeen ndiyam.
Ɓe kebbini ɗe faa ɗe keewi.
8 O wi'i ɓe:
—Joonin kaa, nyeɗee ɗam njaaranee hooreejo ɓangal oon.
Ɓe njaari.
9 Nde hooreejo oon meeɗunoo ndiyam mbaylitaaɗam cabijam ɗaam ndeen, anditaay to ɗam ittaa. De gollooɓe nyeɗuɓe ndiyam ɗaam ɓeen kaa ina anndi. O noddi ɓaŋuɗo oon,
10 o wi'i ɗum:
—Yimɓe fuu cabijam mbelɗam mboowi artoraade. Nde yimɓe njari faa heewi fu, ndeen ɗam welaa ɗaam du yaretee. De aan kaa, aɗa resi mbelɗam ɗam faa joonin.
11 Nii Iisaa golliri maande muuɗum haayniinde arandeere ley ngalluure Kaana ley leydi Galili. O ɓangini teddeengal makko, taalibaaɓe makko ɓeen ngoondini mo.
12 Caggal ɗuum, o dilli Kaana, o yehi ngalluure wi'eteende Kafarnahum, kanko e inniiko e minyiraaɓe makko e taalibaaɓe makko. Ɓe ngoni toon balɗe seeɗa.

No Iisaa riiwri luumotooɓe ley suudu dewal mawndu
(Matta 21.12-13, Marku 11.15-17, Lukka 19.45-46)

13 Nde iidi Alhuudiyankooɓe mbi'eteendi Faltagol† ɓadinoo ndeen, Iisaa yehi Urusaliima.
14 To taliyaare suudu dewal mawndu toon o tawi luumotooɓe ga'i e baali e buugaali e weccooɓe ceede ina njoodii.
15 O sowi ɓoggi, o waɗi dorowol, o riiwi ɓe fuu ɓe mburtoo suudu dewal mawndu nduun, kamɓe e ga'i maɓɓe e baali maɓɓe. O sankiti ceede weccooɓe ɓeen, o hippi taabaaje maɓɓe.
16 O wi'i soottooɓe buugaali ɓeen:
—Ittee ɗum ɗo! Taa ngaɗon suudu Baaba am ndu suudu luumo!
17 Taalibaaɓe makko ɓeen miccitii ko Binndi ɗiin mbi'i ɗuum:
«Hirande suudu maa laatanake kam kaɓɓuko'u.»‡
18 Ndeen hooreeɓe Alhuudiyankooɓe mbi'i mo:
—Haaynde ndeye kollataa min aɗa foti waɗude ko ngaɗuɗaa ɗuum?
19 Iisaa jaabii ɓe, wi'i:
—Liɓee suudu dewal ndu. Si on liɓii ndu, on nji'an miɗo nyiɓtoo ndu ley balɗe tati.
20 Ɓe njaabii mo:
—Suudu ndu nyiɓiraama duuɓi capanɗe nay e jeegom. De aan, a nyiɓtoto ndu ley balɗe tati naa?
21 Ammaa ko Iisaa wi'i suudu nduun ɗuum, wo hoore muuɗum sappii.
22 Nde Iisaa ummitinoo ndeen, taalibaaɓe muuɗum ɓeen miccitii ko haalnoo ɗum. Ɓe ngoondini ko Binndi ɗiin mbi'i ɗuum e haala ka o haalnoo kaan.
23 Nde Iisaa wonnoo Urusaliima iidi Faltagol ndeen, heewɓe ngoondinii mo sabo nji'ii kaayeefiiji ɗi o waɗi ɗiin.
24 Ammaa Iisaa hoolaaki ɓe faa hokkita ɓe hoore muuɗum, sabo imo anndi ɓe fuu.
25 Walaa ko fay gooto seedanoo mo ko woni e ɓiɓɓe-Aadama, sabo imo anndi ko woni e muɓɓen.

3

No Iisaa haaldiri e Nikodemu

1 Ina woodi gorko Farisaajo bi'eteeɗo Nikodemu, gooto e hooreeɓe Alhuudiyankooɓe.
2 Gorko oon yehi to Iisaa jemma, wi'i ɗum:
—Moodibbo, miɗen anndi a janngi-noowo yuuruɗo to Laamɗo, sabo fay gooto waawaa waɗude maandeeji kaayniiɗi ɗi ngaɗataa ɗiin si Laamɗo waldaa e muuɗum.
3 Iisaa jaabii mo, wi'i:

* **2:4** E geresankoore haala ka ina waawi fiirtireede nii: Debbo, walaa ko suuɗii hakkunde meeɗen. Ɓum hollii Iisaa ina muuyi inna muuɗum hooloo ɗum e ko waɗata ɗuum. † **2:13** Iidi Faltagol wo miccinoori nyannde nde Laamɗo wurtini Israa'iila'en Misira. Indi miccina no maleyka faltorii suudu fuu ndu yiiyam mooytaa e dammbugal muuɗum. ‡ **2:17** Jabuura 69.10.

—Goonga kaalanammaami: fay gooto waawaa yi'ude laamu Laamɗo tawee rimtaaka katin.
4 Nikodemu wi'i mo:
—Noy mawɗo waawiri rimtireede? Imo waawi yeccaade e reedu inniiko, de o rimee katin naa?
5 Iisaa jaabii mo, wi'i:
—Goonga kaalanammaami: si wanaa neɗɗo rimtiree ndiyam e Ruuhu fu waawaa naatude laamu Laamɗo.
6 Ko ɓii-Aadama rimata ɗuum wo ɓii-Aadama. Ko Ruuhu oon du rimata wo ruuhu.
7 Taa ɗum haayne saabe mi wi'ii ma sanaa ndimteɗon katin.
8 Henndu ina wifira ɗo muuyri fuu. Aɗa nana bifi mayru, de a anndaa to ndu yuuri, a anndaa to ndu yahata. Hono noon dimraaɗo Ruuhu oon du worri.
9 Nikodemu wi'i mo:
—Noy ɗum laatortoo?
10 Iisaa jaabii mo, wi'i:
—Wo a jannginoowo mawɗo ley Israa'iila de a anndaa ɗum naa?
11 Goonga kaalanammaami: minen, ko min anndi min kaalata, ko min nji'i min ceedotoo, de onon le, on njaɓataa seedaaku amin.
12 Si on ngoondintaa nde kaalanammi on haala kulle adunankooje fu, noy ngoondinirton si miɗo haalana on haala kulle dow kammu?
13 Fay gooto yeeŋaay dow kammu, si wanaa yuuruɗo dow kammu oon, ɗum woni Ɓii Neɗɗo.
14 Hono no Muusaa toowniri mboddi njamndi mboɗeeri ley ladde ni, sanaa Ɓii Neɗɗo du toowniree hono noon,
15 faa goondindo mo fuu heɓa nguurndam nduumiiɗam.
16 Sabo Laamɗo ina yiɗi yimɓe adunaaru faa hokkitiri Ɓiyum bajjo, faa goondindo oon fuu taa halka ammaa heɓa nguurndam nduumiiɗam.

17 Laamɗo nuliraay Ɓiyum oon e adunaaru faa Ɓiyum oon saroo adunaaru ndu. Ko o nuliraa dey, faa yimɓe adunaaru kisira saabe makko.
18 Goondindo mo fuu sarataake. Mo goondinaay mo fuu saraama gilla joonin, sabo goondinaay Ɓii Laamɗo bajjo oon.
19 Inan sariya oon: annoora warii e adunaaru, de yimɓe cuɓii nimre dow annoora sabo golleeji muɓɓen wo bondi.
20 Bondo tagu yiɗaa annoora, ɓattataako ɗum saabe hulde taa golleeji muuɗum bondi ɗiin ɓangu.
21 Ammaa goongante waran e annoora faa golleeji ɗi waɗiri saabe Laamɗo ɗiin ɓanga.

No Yaayaa seedorii kabaaru Iisaa

22 Caggal ɗuum, Iisaa yaadi e taalibaaɓe muuɗum leydi Yahuudiya. O ɓooytidi e maɓɓe toon, imo loota yimɓe lootagal batisima.
23 Yaayaa du ina loota yimɓe lootagal batisima to Aynon toon ɗakkol Salim, sabo ndiyam ina heewi toon. Yimɓe ina ngara ina lootiree ndiyam ɗaam.
24 Tawi Yaayaa nanngaaka wattaa ley kasu tafon.
25 Taalibaaɓe Yaayaa ɓeen njeddunduri e Alhuudiyanke haala laaɓal.
26 Ɓe njehi to Yaayaa, ɓe mbi'i ɗum:
—Moodibbo, gorko gondunoodo e maa gere ooto gooruwol Urdun mo ceedaniɗaa oon, kanko du imo loota yimɓe lootagal batisima, de yimɓe fuu ina njaha to makko.
27 Yaayaa jaabii ɓe, wi'i:
—Neɗɗo waawaa heɓude fay huunde si wanaa ko Laamɗo hokki ɗum.
28 Onon e ko'e mon, on seedeeɓe am mi wi'ii mi wanaa Almasiihu, de miɗo artii mo nuleede.
29 Gaddanaaɗo debbo ɓaŋaaɗo, kam woni ɓaŋuɗo. Dammbodiiɗo e gorko oon ina darii, ina hettindii. Si o nanii daande ɓaŋuɗo oon, o seyoto sanne. Nii seyo am ngoon hiɓɓiri.
30 Na tilsi kanko o toowa, de miin le mi leeya.
31 Yuuruɗo dow oon, kam woni dow huunde fuu. Yuuruɗo e leydi wo jeyaaɗo e leydi, ina haala haalaaji jeyaaɗo e leydi. Yuuruɗo dow kammu oon, kam woni dow huunde fuu.
32 Ko o yi'i e ko o nani o seedotoo, de yimɓe kaa jaɓataa seedaaku makko.
33 Jaɓuɗo seedaaku makko oon, laaɓinii Laamɗo wo goongante.

34 Mo Laamɗo nuli oon, wo ko Laamɗo
haali ɗuum haaltata, sabo Laamɗo hokkii
mo Ruuhu mo walaa haddi.
35 Baabiiwo oon ina yiɗi Ɓiɗɗo oon faa
watti huunde fuu e junngo makko.
36 Goonɗinɗo Ɓiɗɗo oon heɓii nguurn-
dam nduumiiɗam. Mo goonɗinaay Ɓiɗɗo
oon heɓataa ɗam, tikkere Laamɗo du ina
heddii e muuɗum.

4

No Iisaa haaldiri e Samariyanke debbo

1 Farisa'en nanii wi'aama Iisaa ina loota
yimɓe lootagal batisima, ina heɓa taal-
ibaaɓe faa ɓuri Yaayaa.
2 Tawi Iisaa e hoore muuɗum kaa lootaay
fay gooto, wo taalibaaɓe muuɗum.
3 Nde Iisaa nannoo ko haalanoo e
muuɗum fu, dilli leydi Yahuudiya, yeccii
leydi Galili.
4 Sanaa o rewa ley leydi Samariya.
5 O yottii ngalluure Samariya wi'eteende
Sikar ɗakkol ngesa nga Yaakuuba
hokkunoo ɓiyum Yuusufi ngaan.
6 Ɓoon ɓunndu Yaakuuba nduun woni.
Tawi Iisaa tampii du e jahaangal ngaal,
de jooɗii daande ɓunndu nduun faa fowta.
Wakkati oon wo hakkunde naange.
7 Samariyanke debbo wari yoogude. Iisaa
wi'i mo:
—Hokkam ndiyam, mi yara!
8 Tawi taalibaaɓe makko ɓeen njehii ley
ngalluure toon faa coodowa nyaamdu.
9 Debbo oon wi'i Iisaa:
—Noy waɗi de aan, Alhuudiyanke, aɗa
ŋaaroo kam miin, Samariyanke, ndiyam
faa njaraa?
Sabo Alhuudiyankooɓe e Samariyankooɓe
wo harmundurɓe.
10 Iisaa jaabii mo, wi'i:
—Si aɗa anndunoo no dokke Laamɗo
poti, e bi'uɗo ma kokkaa ɗum ndiyam yara
oon, a nyaagotono mo, o hokke ndiyam
nguurndam njaraa.
11 Debbo oon wi'i mo:
—Joomam, a walaa cafirgal. Ɓunndu ndu
ina luggi. Toy keɓataa ndiyam nguurndam
ɗaam?
12 Aan, aɗa ɓuri maama amin Yaakuuba
kokkuɗo min ɓunndu ndu oon teddude
naa? Kanko e ɓiɓɓe makko e daabaaji
makko fuu, e mayru ɓe njaratano.
13 Iisaa jaabii mo:
—Neɗɗo fuu jarɗo ndiyam ɗam ɗomɗan
katin,
14 ammaa jarɗo ndiyam ɗam kokkammi
ɗaam fuu, ɗomɗataa faa abada. Sabo
ndiyam ɗam kokkammi ɗaam laatanto
ɗum ndiyam iloojam mbuurnoojam ɗum
nguurndam nduumiiɗam.
15 Debbo oon wi'i:
—Joomam, hokkam ndiyam ɗaam taa mi
ɗomɗa katin, sakko mi wartana yoogude ɗo
katin.
16 Iisaa wi'i mo:
—Yahu noddoy gora, ngardon!
17 Debbo oon jaabii mo:
—Mi walaa goriiwo.
Iisaa wi'i mo:
—A haalii goonga ko mbiiɗaa a walaa
goriiwo ɗuum.
18 A ɓaŋanooma worɓe njoyo. Mo
ngonduɗaa joonin oon du, wanaa gora. A
haalii goonga.
19 Debbo oon wi'i mo:
—Joomam, laaɓanii kam a annabaajo.
20 Maamiraaɓe amin ndewii Laamɗo
dow waamnde nde, de onon Alhu-
udiyankooɓe kaa, oɗon mbi'a to Urusali-
ima tan Laamɗo haani reweede.
21 Iisaa wi'i mo:
—Banndam debbo, goonɗinam: wakkati
waran, nde ndewoton Baabiiwo tawee
wanaa e waamnde nde, wanaa Urusali-
ima.
22 Onon Samariyankooɓe, oɗon ndewa
ko on anndaa, de minen Alhuudiyankooɓe,
ko min anndi min ndewata, sabo kisindam
to Alhuudiyankooɓe yuurata.
23 Wakkati ina wara, yottake jaati, nde
rewirooɓe Laamɗo goonga ɓeen ndewirta
ɗum Ruuhu e goonga. Wo rewooɓe hono
ɓeen Baabiiwo filotoo.
24 Laamɗo wo Ruuhu. Rewooɓe mo ɓeen
sanaa ndewira mo ruuhu e goonga.
25 Debbo oon wi'i:
—Miɗo anndi Cuɓaaɗo bi'eteeɗo Almasi-
ihu oon wo garoowo. Nde o wari fu, o
humpitan min huunde fuu.
26 Iisaa wi'i mo:
—Wo ɗum miin, mo kaaldataa oon.

No Samariyankooɓe heewɓe ngoonɗiniri Iisaa

27 Wakkati oon fu, taalibaaɓe makko
ɓeen njottii. Ko Iisaa haaldata e debbo

oon ɗuum haaynii ɓe, de fay gooto maɓɓe
yamaay mo ɗume o haajaa e debbo oon naa
ko waɗi imo haalda e muuɗum.
28 Ndeen debbo oon yoppi loonde
muuɗum toon, fornyii wuro haalanowi
yimɓe, wi'i:
29 —Ngaree ndaaree gorko kaaltanɗo
kam ko ngaɗunoomi fuu. Yalla wanaa
kanko woni Almasiihu naa?
30 Ɓe njalti ngalluure, ɓe ponndii to Iisaa.
31 Wakkati oon, taalibaaɓe ɓeen nyaagii
mo, ina mbi'a:
—Moodibbo, tinna nyaamu!
32 O jaabii ɓe, o wi'i:
—Miɗo jogii ko mi nyaama ko on anndaa.
33 Taalibaaɓe ɓeen ina yamundura:
—Ɗum le, won gaddanɗo mo ko nyaame-
tee naa?
34 Iisaa wi'i ɓe:
—Nyaamdu am wo waɗude muuyɗe
Nulɗo kam oon e yottinde golle muuɗum.
35 Onon, oɗon mbi'a: «Faa hannden lebbi
nay de tayri wara.» De miin kaa miɗo
wi'a on: yeptee gite mon, yeewee gese fuu
ɓenndii, njonii tayeede.
36 Tayoowo heɓan mbarjaari, resana
nyaamri ndi nguurndam nduumiiɗam, faa
aawuɗo e tayuɗo fuu ceyodoo.
37 Ɗum tabintinta banndol bi'oowol:
«Goddo ina aawa, goddo ina taya.»
38 Mi nulii on tayowon ngesa nga on tam-
panaay. Woɓɓe tampi, de oɗon mbeltii e
tampiri muɓɓen.
39 Samariyankooɓe heewɓe ley ngallu-
ure ndeen ngoondinii Iisaa saabe haala
debbo ceediiɗo de wi'i: «O haaltanii kam ko
ngaɗunoomi fuu.»
40 Nde Samariyankooɓe ɓeen njottinoo
Iisaa ndeen, nyaagii mo o wonda e
muɓɓen. O waɗi ɗoon balɗe ɗiɗi.
41 Yimɓe heewɓe ngoondini mo katin
saabe konngol makko.
42 Ɓe mbi'i debbo oon:
—Joonin, wanaa saabe haalaaji maa ɗiin
tan min ngoondiniri. Ko min ngoondiniri
dey, minen e ko'e amin, min nanii konngol
makko, min annditii kanko jaati woni Kisi-
noowo adunaaru.

No Iisaa selliniri ɓii howruujo kaananke

43 Caggal balɗe ɗiɗi ɗeen, o dilli ɗoon, o
yehi Galili.
44 Kanko e hoore makko o seedake:
«Annabaajo teddintaake e ley wuro
muuɗum.»
45 Nde o yottinoo Galili ndeen,
Galilinkooɓe njaɓɓorii mo juuɗe ɗiɗi, sabo
kamɓe du ɓe njehiino iidi Urusaliima, ɓe
nji'iino ko o gollunoo ley iidi ndiin ɗuum.
46 Ndeen Iisaa warti Kaana ley leydi
Galili, ɗo o waylitinnoo ndiyam o waɗi
ɗam cabijam ɗoon. Ina woodi howruujo
kaananke gomma mo ɓiyum sellaa ley Ka-
farnahum.
47 Nde howruujo oon nannoo Iisaa
yuurii Yahuudiya wartii Galili fu, yehi to
Iisaa, nyaagii ɗum jippoo dannanowa ɗum
ɓiyum ɓadiiɗo maayde.
48 Iisaa wi'i mo:
—Si on nji'aay maandeeji e kaayeefiiji fu,
on ngoondintaa.
49 Howruujo kaananke oon wi'i mo:
—Joomam, en njaha gilla ɓiyam oon
maayaay.
50 Iisaa wi'i mo:
—Hootu, ɓiya daɗii.
Gorko oon goondini ko Iisaa wi'i ɗum,
hooti.
51 Ko o hootata ɗuum, gollooɓe makko
kawrowi e makko dow laawol, kaalani mo,
mbi'i:
—Ɓiya oon daɗii.
52 O yami ɓe wakkati oye suka o sam-
tanaa. Ɓe mbi'i mo:
—Yamnde go'o ɓadagol sallifana keeŋan
jontere ndeen yoppi mo.
53 Baaba suka oon annditi wakkati
oon jaati Iisaa wi'unoo ɗum: «Ɓiya oon
daɗii!» Nii kanko e koreeji makko fuu ɓe
ngoondiniri Iisaa.
54 Ɗum woni maande ɗiɗaɓerde nde Iisaa
golli leydi Galili. O waɗii ɗum nde o
yuurnoo leydi Yahuudiya.

5

No Iisaa selliniri bonnguujo

1 Caggal ɗuum, iidi Alhuudiyankooɓe ina
waɗa. Iisaa yehi Urusaliima faa fota e iidi
ndiin.
2 Ley Urusaliima toon, ɗakkol damm-
bugal wuro bi'eteengal Dammbugal Baali
ngaal, ina woodi luggere ndiyam. Inde
wi'ee Baytijata e ibraninkoore. Danɗe joy
ina piilii nde.

3 Nyawɓe heewɓe ina pukkii ley danɗe ɗeen: wumɓe e bonnguuɓe e ɓe ɓalli muɓɓen fuu mbaati. [
4 *]
5 Gorko nyawruɗo duuɓi capanɗe tati e jeetati ina woni ɗoon.
6 Iisaa yi'i imo fukkii, annditi o ɓooydii e nyawu nguun, yami mo:
—Aɗa yiɗi sellude naa?
7 Nyawɗo oon jaabii mo, wi'i:
—Joomam, mi walaa fay gooto balloowo kam naatude ley luggere nde wakkati ndiyam mayre iirii. Nde piliimi naatude fuu, tawan goɗɗo artake kam.
8 Iisaa wi'i mo:
—Umma, hooyu daɗɗo maa, yahu!
9 Wakkati oon fu, gorko oon daɗi, hooyi daɗɗo mum fuɗɗiti yaade.
Ɗum hawrii e nyalaande fowteteende.
10 Saabe majjubm hooreeɓe Alhuudiyankooɓe mbi'i cellinaaɗo oon:
—Hannden wo nyalaande fowteteende, daganaaki ma ndonndoɗaa daɗɗo maa.
11 O jaabii ɓe, o wi'i:
—Cellinɗo kam oon, kam wi'i kam mi hooya daɗɗo am mi yaha.
12 Ɓe yami mo:
—Moy woni biiɗo ma kooyaa daɗɗo maa njahaa oon?
13 Ammaa cellinaaɗo oon faamaay fuu wo moy, sabo tawii Iisaa soorake ley jamaa keewɗo gonɗo ɗoon oon, dilli.
14 Caggal ɗuum, Iisaa hawri e dannaaɗo oon ley suudu dewal mawndu nduun, wi'i mo:
—Ndaaru, joonin kaa, a daɗii. Taa luttu katin de ko ɓuri ɗum bonde heɓe.
15 Gorko oon yehi haalanowi hooreeɓe Alhuudiyankooɓe ɓeen wo Iisaa woni cellinɗo ɗum oon.

Kabaaru Baabiiwo e Ɓiɗɗo

16 Ndeen hooreeɓe Alhuudiyankooɓe puɗɗi torrude Iisaa sabo waɗii ɗum nyalaande fowteteende.
17 Iisaa wi'i ɓe:
—Baaba am ina golla faa joonin, miin du, miɗo golla.
18 Ndeen hooreeɓe Alhuudiyankooɓe ɓeydi filaade warude mo, wanaa saabe ko o lutti nyannde fowteteende ndeen ɗuum tan, ammaa ko o wi'i Laamɗo wo baabiiko ɗuum du. O fonndii hoore makko e Laamɗo.
19 Iisaa wi'i ɓe:
—Goonga kaalanammi on: Ɓiɗɗo waawaa gollude fay huunde kam tan, sanaa ko yi'i Baabiiwo ina golla. Sabo ko Baabiiwo oon gollata ɗuum, Ɓiɗɗo du gollata.
20 Sabo Baabiiwo ina yiɗi Ɓiɗɗo oon, ina holla ɗum huunde fuu ko gollata. O hollan ɗum golleeji ɓurɗi ɗii ɗo fuu semmbe faa haaynoo on.
21 Sabo hono no Baabiiwo ummintinirta maayɓe de hokka ɗum'en nguurndam ni, noon Ɓiɗɗo du hokkirta nguurndam mo muuyi hokkude.
22 Baabiiwo, kam kaa sarataako fay gooto. O wattii sariya oon fuu e junngo Ɓiɗɗo,
23 faa yimɓe fuu teddinira Ɓiɗɗo oon hono no teddinirta Baabiiwo oon ni. Neɗɗo fuu mo teddinaay Ɓiɗɗo oon, teddinaay Baabiiwo nulɗo mo oon du.
24 Goonga kaalanammi on: nanɗo haala am de goonɗini Nulɗo kam oon heɓii nguurndam nduumiiɗam. O sarataake, o diwii maayde, o naatii nguurndam.
25 Goonga kaalanammi on: wakkati ina wara, o yottake jaati, wakkati mo maayɓe nanata daande Ɓii Laamɗo oon. Nanɓe ɓeen mbuuran.
26 Hono no Baabiiwo oon wuurniri hoore muuɗum nii, hono noon o hokkiri Ɓiɗɗo oon du baawɗe wuurnira hoore muuɗum.
27 O hokkii ɗum baawɗe saraade, sabo wo Ɓii Neɗɗo.
28 Taa ɗum haaynoo on. Wakkati waran mo maayɓe wonɓe ley caabeeje fuu nanata daande makko,
29 de njalta. Golluɓe golleeji lobbi ummitanoo nguurndam, golluɓe golleeji bonɗi ummitanoo sariya.
30 Miin, walaa fuu ko mbaawumi gollude e hoore am. Ko nanumi ɗuum carotoomi. Sariya am ina dartii, sabo mi filataako

* **5:4** E ɗereeji ɓooydi, goɗɗi ina ɓeyda aaya 4: Iɓe ndoomi faa ndiyam ɗam iiroo, sabo maleyka Joomiraaɗo ina jippoo e luggere nde wakkati wakkati, ina iira ndiyam ɗam. Nyawɗo artiiɗo jippaade e ndiyam ɗaam nde ɗam iirii ndeen, daɗan ko nyawu muuɗum laatii fuu.

muuyɗe am, wo muuyɗe Nulɗo kam oon pilotoomi.

Haala seedantooɓe Iisaa

31 —Si mi seedanake hoore am, seedaaku am sellataa.
32 Ina woodi goɗɗo ceedantooɗo kam. Miɗo anndi seedaaku ngu o seedantoo kam nguun wo goonga.
33 Onon, on neliino yimɓe to Yaayaa. Kam du seedake goonga.
34 Miin kaa, mi haajaaka seedaaku ɓii-Aadama, de miɗo haalana on kabaaru seedaaku Yaayaa nguun faa kison.
35 Yaayaa laatake lampal kuɓɓoowal, jaynoowal. On njaɓii weltaade e annoora makko faa ɓooyti seeɗa.
36 Miin, miɗo jogii seedaaku ɓurngu ngu Yaayaa nguun semmbe: golleeji ɗi Baabiiwo yamiri kam mi golla ɗiin, kanji jaati ceedantoo kam Baabiiwo nuli kam.
37 Katin du, Baabiiwo nulɗo kam oon, kam e hoorem seedantoo kam. Abada on nanaay daande makko, abada on nji'aay mo,
38 haala makko du walaa e mooɗon, sabo on ngoonɗinaay mo o nuli oon.
39 Oɗon taykoo Binndi sabo on miilii on keɓan e majji nguurndam nduumiiɗam. De wo kanji jaati ceedantoo kam.
40 Ammaa on njaɓaay warude to am faa keɓon nguurndam.

41 Mi filataako manooje yimɓe.
42 De miɗo anndi on, miɗo anndi njinngu Laamɗo walaa e mooɗon.
43 Miin, mi wardii saabe innde Baaba am, de on njaɓɓaaki kam. Kaa si goɗɗo wardii saabe hoore muuɗum fu, on njaɓɓoto ɗum.
44 Oɗon manundura, de on pilataako manooje yuurooje to Laamɗo gooto. Ndelle noy mbaawruɗon goonɗinirde?
45 Taa miilee wo miin felata on to Baabiiwo. Wo Muusaa mo njowuɗon jikke mooɗon dow muuɗum oon, kam felata on.
46 Sini on ngoonɗiniino Muusaa, on ngoonɗinan kam miin du, sabo wo miin o sappii e binndi makko.
47 De si on ngoonɗinaay ko Muusaa winndi ɗuum, noy ngoonɗinirton haala am?

6

No Iisaa nyaamniri worɓe ujunaaje njoyo
(Matta 14.13-21, Marku 6.30-44, Lukka 9.10-17)

1 Caggal ɗuum, Iisaa feyyiti maayo Galili wi'eteengo Tiberiyas.
2 Jamaa keewɗo ina jokki mo sabo ɓe nji'ii kaayeefiiji ɗi o waɗunoo nde o sellinnoo nyawɓe ɓeen ndeen.
3 Iisaa yeeŋi dow waamnde, jooɗodii toon e taalibaaɓe muuɗum.
4 Tawi iidi Alhuudiyankooɓe mbi'eteendi Faltagol ndiin ɓadake.
5 Iisaa ɓanti gite muuɗum, haccii jamaa keewɗo ina wara to muuɗum. O wi'i Filipu:

—Toy coodeten nyaamdu ko nyaamnata ɓee fuu?
6 Tawi wo faa o ndaartindoo Filipu o wiirii noon, sabo imo anndi ko o anniyii gollude.
7 Filipu jaabii mo:

—Buuru buuɗi cardi keme ɗiɗi heyataa ɓe faa mono e maɓɓe fuu heɓa seeɗa.
8 Taalibbo makko goɗɗo, bi'eteeɗo Andire minyoo Simon Piyeer, wi'i mo:
9 —Inan, suka gorko gooto ina jogii buuruuje joy e liyyi ɗiɗi, de ɗume ɗum nafirta yimɓe heewɓe hono ɓe?
10 Iisaa wi'i:

—Mbi'ee ɓe njooɗoo!

Tawi nokku oon ina heewi huɗo. Ɓe njooɗii ɗoon, fay worɓe tan na ngaɗa hono ujunaaje njoyo.
11 Iisaa hooyi buuruuje ɗeen, yetti Laamɗo, hokki taalibaaɓe muuɗum ɓeen. Ɓeen du kokki jooɗiiɓe ɓeen. Noon o waɗi liyyi ɗiin du. Yimɓe fuu nyaami faa kaari.
12 Nde ɓe kaarnoo ndeen, Iisaa wi'i taalibaaɓe muuɗum:

—Kawrunduree kedde ɗe taa fay huunde bona.
13 Ɓe kawrunduri kedde taye buuruuje joy ɗe nyaamnooɓe ɓeen keddi ɗeen, ɗe keewi kandeeje sappo e ɗiɗi.
14 Nde yimɓe ɓeen njiinoo maande haayniinde nde Iisaa golli ndeen, mbi'i:

—Kanko jaati woni Annabaajo cappanooɗo ina wara e adunaaru ndu!

15 Iisaa annditi iɓe cegilii nanngirde ɗum
doole faa ɓe ngaɗa ɗum kaananke. Ndelle
dilli ɗoon, yeeŋi dow waamnde kam tan.

No Iisaa yehiri dow ndiyam e koyɗe (Matta 14.22-33, Marku 6.45-52)

16 Nde hiirnoo fu, taalibaaɓe Iisaa ndegii
e maayo.
17 Ɓe naati laana faa ɓe peyyita, ɓe njaha
Kafarnahum. Jemma warii, tawi Iisaa
hewtaay ɓe.
18 Henndu mawndu ina wifa, bempeyye
ummii.
19 Tawi ɓe ndorbake laana kaan faa ɓe
keɓi hono kilooji joy naa jeegom. Wakkati
oon, ɓe kaynii Iisaa ina wara e koyɗe
muuɗum dow ndiyam ɗaam, ina ɓattii ɓe,
de ɓe kuli sanne.
20 Iisaa wi'i ɓe:
—Wo miin. Taa kulee!
21 Ndeen ɓe muuyi o naata laana kaan.
De wakkati oon fu ka yottii nokku ɗo ɓe
ponndinoo ɗoon.
22 Jaango majjum, jamaa keddinooɗo
gere ooto maayo ngoon oon paami laana
ngoota tan wonnoo toon. Ɓe nji'ii du Iisaa
naatidaay e taalibaaɓe muuɗum laana
kaan. Ɓe nji'ii taalibaaɓe ɓeen tan ndillidi
e makka.
23 Laanaaji goɗɗi yuurudi Tiberiyas
ngarii ɗakkol ɗo Iisaa yettunoo Laamɗo de
nyaamni yimɓe buuru ɗoon.
24 Nde jamaa oon yiinoo Iisaa e taal-
ibaaɓe muuɗum fuu ngalaa ɗoon ndeen,
ɓe naati laanaaji ɗiin, ɓe ponndii Kafar-
nahum faa ɓe pilowoo Iisaa.

No Iisaa wi'iri kam woni nyaamdu wuurnooru

25 Nde ɓe tawnoo Iisaa gere ooto maayo
ndeen, ɓe mbi'i ɗum:
—Moodibbo, ndey ngarɗaa ɗo?
26 Iisaa jaabii ɓe:
—Goonga kaalanammi on: wanaa saabe
ko njiiɗon maandeeji kaayniiɗi ɗuum pi-
lortoɗon kam. Ko pilortoɗon kam dey,
saabe on nyaamiino buuru faa kaarɗon.
27 Taa ngollanee nyaamdu murse-
teendu. Ko kaanɗon gollande dey,
nyaamdu heddotoondu wuurnooru yimɓe
nguurndam nduumiiɗam. Nyaamdu
nduun wo Ɓii Neɗɗo hokkata on. Sabo
Laamɗo Baabiiwo oon waɗi maande
muuɗum e makko.
28 Ndeen ɓe yami mo:
—Ɓume min ngaɗata faa min ngolla
golleeji ɗi Laamɗo yiɗi?
29 Iisaa jaabii ɓe:
—Gollal ngal Laamɗo yiɗi ngaal woni
ngoonɗinon mo o nuli.
30 Ɓe njaabii mo:
—Haaynde ndeye ngaɗataa faa min nji'a,
de min ngoonɗine? Ɓume ngollataa?
31 Maamiraaɓe amin nyaamii nyaamdu
wi'eteendu «manna» ley ladde, hono no
winndiraa ni: «O hokkii ɓe nyaamdu
yuurundu dow kammu faa ɓe nyaama.»*
32 Iisaa jaabii ɓe:
—Goonga kaalanammi on: wanaa
Muusaa hokki on nyaamdu yuurundu dow
kammu nduun. Wo Baaba am, kam
woni kokkoowo on nyaamdu goongalaaru
yuurundu dow kammu.
33 Sabo nyaamdu ndu Laamɗo hokkata
nduun woni yuurooru dow kammu,
hokkooru yimɓe adunaaru nguurndam.
34 Ɓe mbi'i mo:
—Joomii amin, hokku min nyannde fuu
nyaamdu nduun.
35 Iisaa wi'i ɓe:
—Miin woni nyaamdu wuurnooru.
Garɗo to am fuu, yolbataa abada.
Goonɗinɗo kam fuu ɗomɗataa abada.
36 Mi wi'ii on: on nji'ii kam, de on
ngoonɗinaay.
37 Mo Baabiiwo hokki kam fuu, waran to
am. Garɗo to am fuu, mi riiwataa ɗum.
38 Sabo wanaa faa mi waɗa muuyɗe am
yuurirmi dow kammu, wo faa mi waɗa
muuyɗe Nulɗo kam oon.
39 Inan muuyɗe Nulɗo kam oon: taa fay
gooto ɓe o hokki kam ɓeen majja, de mi um-
mintinan ɗum'en nyalaande sakitotoonde.
40 Inan muuyɗe Baaba am oon: neɗɗo
fuu ndaarɗo Ɓiɗɗo oon de goonɗini ɗum
heɓan nguurndam nduumiiɗam, mi um-
mintinan ɗum nyalaande sakitotoonde.
41 Hooreeɓe Alhuudiyankooɓe ɓeen ina
ŋormoo haala makko sabo o wi'ii «Miin
woni nyaamdu yuurundu dow kammu
nduun.»
42 Ɓe mbi'i:

* **6:31** Wurtagol 16.4, Jabuura 78.24.

—Oo le, wanaa Iisaa ɓii Yuusufi mo anndude̶n inna muude̶um e bammum oon naa? Noy o wiirata wo dow kammu o yuuri?

43 Iisaa wi'i ɓe:

—Taa ŋormee hakkunde moode̶on!

44 Fay gooto waawaa warude to am si Baabiiwo nulde̶o kam oon foode̶aay de̶um. Garde̶o to am fuu, mi ummintinan de̶um nyalaande sakitotoonde.

45 Ina winndaa ley dewte annabaaɓe: «Ɓe fuu, Laamde̶o anndinan ɓe.»† Nede̶de̶o fuu kettindaniide̶o Baabiiwo oon de faami, waran to am.

46 Fay gooto yi'aay Baabiiwo, si wanaa yuurude̶o to muude̶um oon. Kanko tan yi'i Baabiiwo.

47 Goonga kaalanammi on: goonde̶inde̶o kam, heɓii nguurndam nduumiide̶am.

48 Miin woni nyaamdu wuurnooru.

49 Maamiraaɓe moode̶on nyaamiino «manna» ley ladde. Ɗum fuu de̶um hade̶aay ɓe maayde.

50 Ammaa ndu joonin ndu de̶o wo nyaamdu yuurundu dow kammu, faa si nede̶de̶o nyaamii ndu, maayataa.

51 Miin woni nyaamdu wuurnooru yuurundu dow kammu. Si nede̶de̶o nyaamii nyaamdu nduun fu, wuuran faa abada. Nyaamdu ndu kokkammi nduun wo terde̶ am, faa yimɓe adunaaru keɓa nguurndam.

52 Ndeen Alhuudiyankooɓe pude̶de̶i dukidinde ko mbaawi fuu e dow haala kaan, ina mbi'a:

—Noy o waawiri hokkude en terde̶ makko faa nyaamen?

53 Iisaa jaabii ɓe:

—Goonga kaalanammi on: si on nyaamaay terde̶ Ɓii Nede̶de̶o, on njaraay yiiyam muude̶um, nguurndam walanaa on.

54 Nede̶de̶o fuu nyaamde̶o terde̶ am de yari yiiyam am heɓii nguurndam nduumiide̶am. Miin du mi ummintinan de̶um nyalaande sakitotoonde.

55 Sabo terde̶ am wo nyaamdu jaati, yiiyam am du wo njaram jaati.

56 Nede̶de̶o fuu nyaamde̶o teewu am de yari yiiyam am ina woni e am, miin du mide̶o woni e muude̶um.

57 Hono no Baabiiwo nulde̶o kam oon laatorii buurde̶o, de miin du mide̶o wuuri saabe muude̶um, noon du nyaamde̶o kam fuu wuurdata saabe am.

58 Kayru woni nyaamdu yuurundu dow kammu: ndu waldaa e ndu maamiraaɓe moode̶on nyaamunoo de maayi nduun. Nyaamde̶o nduun nyaamdu wuuran faa abada.

59 Iisaa waajii waajuuji de̶i ley waajordu Kafarnahum.

Haala haalaaji kokkooji nguurndam

60 Nde taalibaaɓe makko ɓeen nannoo de̶um ndeen, heewɓe muɓɓen mbi'i:

—Waajuuji de̶i njoorii sanne. Moy waawi hettindaade de̶i?

61 Iisaa faamii e ley ɓernde muude̶um taalibaaɓe mum ɓeen ina ŋormoo de̶um, de wi'i ɓe:

—Yalla de̶um fonnditanaaki on faa ina nesa wosinde on naa?

62 Ndelle si on nji'ii Ɓii Nede̶de̶o yeeŋtii to wonnoo toon, noy ngade̶oton?

63 Ruuhu, kam hokkata nguurndam. Terde̶ ɓii-Aadama kaa nafataa fay huunde. Haalaaji de̶i kaalanmi on de̶iin, kanji ngoni ruuhu, kanji ngoni nguurndam.

64 De ina woodi ley moode̶on ɓe ngoonde̶inaay.

Tawi Iisaa ina anndi gilla e fude̶de̶oode ɓe ngoonde̶intaa de̶um ɓeen e jambotoode̶o de̶um oon.

65 O ɓeydi, o wi'i:

—Ɗum wade̶i de mbiimi on: fay gooto waawaa warude to am si Baabiiwo hokkaay de̶um no warda.

66 Caggal de̶uum, heewɓe e taalibaaɓe makko ɓeen ndilli, jokkiti mo.

67 Ndeen Iisaa wi'i sappo e de̶ide̶o ɓeen:

—Onon du, ode̶on njide̶i dillude naa?

68 Simon Piyeer jaabii mo:

—Joomam, to moy min njahata? Sabo wo haalaaji kokkooji nguurndam nduumiide̶am njogide̶aa.

69 Min ngoonde̶inii, mide̶en anndi a Ceniide̶o yuurude̶o to Laamde̶o.

70 Iisaa wi'i:

—Onon sappo e de̶ide̶o ɓe, wanaa miin suɓii on naa? De gooto moode̶on wo seyde̶aani.

71 Haala ka o haali kaan wo Yahuuda ɓii Simon Isikariyotto. Oon woni jambotoode̶o mo oon, gooto e sappo e de̶ide̶o ɓeen.

† **6:45** Esaaya 54.13.

7

Haala dow rafi goondinal minyiraaɓe Iisaa

1 Caggal ɗuum, Iisaa yiilii ley Galili.
O muuyaay yiiltaade ley Yahuudiya sabo
hooreeɓe Alhuudiyankooɓe ina piloo faa
mbara mo.
2 Tawi iidi Alhuudiyankooɓe mbi'eteendi
Hukumuuji ɓadake.
3 Minyiraaɓe Iisaa worɓe mbi'i ɗum:
—Dillu ɗo, njahaa Yahuudiya faa taal-
ibaaɓe maa ɓeen nji'a golleeji ɗi ngollataa
ɗiin.
4 Fay gooto suuɗataa ko gollata si ina
yiɗi anndeede. Si aɗa golla golleeji ɗiin,
ɓanginan yimɓe fuu wo a moy.
5 Tawi fay minyiraaɓe makko ɓeen du
ngoondinaay mo.
6 Iisaa wi'i ɓe:
—Wakkati am waraay tafon, onon le,
wakkati fuu wo wakkati mon.
7 Yimɓe adunaaru mbaawaa wanyude
on, de miin kaa iɓe mbanyi kam, sabo miɗo
seedii golleeji maɓɓe ɗi mbooɗaa.
8 Onon kaa, njehee iidi ndiin. Miin kaa
mi yahataa ndi sabo wakkati am yottaaki
tafon.
9 O haalani ɓe ɗum tan, o heddii Galili.
10 Nde minyiraaɓe Iisaa ɓeen njahunoo
iidi ndiin ndeen, Iisaa du yehi toon, de o
ɓanginaay hoore makko, o suuɗii.

Haala waaju Iisaa wakkati iidi Huku-muuji

11 Hooreeɓe Alhuudiyankooɓe ina piloo
mo ley jamaa iidi ndiin, ina mbi'a:
—Toy o woni?
12 Yimɓe heewɓe ina njeddundura dow
haala makko. Woɓɓe ina mbi'a:
—O neɗɗo lobbo!
Woɓɓe du ina mbi'a:
—O wanaa koy, o majjinoowo yimɓe.
13 Ammaa fay gooto suusaay haalde
haala makko faa nanee, sabo iɓe kula
hooreeɓe Alhuudiyankooɓe.
14 Nde iidi ndiin feccirnoo fu, tawi Iisaa
fuɗɗii waajaade ley suudu dewal mawndu.
15 Ɗum haaynii Alhuudiyankooɓe sanne,
ɓe mbi'i:
—Noy gorko mo janngaay o anndiri Bin-
ndi ɗiin ni?
16 Iisaa jaabii ɓe, wi'i:
—Waaju mo mbaajotoomi o, yuurataa e
am, wo to Nulɗo kam oon o yuurata.
17 Si neɗɗo muuyii gollude muuyɗe
Laamɗo, annditan yalla waajuuji am ɗi to
Laamɗo yuuri, naa wo haala am tan.
18 Baajortooɗo haalaaji yuurdi e muuɗum
oon ina filoo mawninde hoore muuɗum.
Ammaa mawninoowo nulɗo ɗum oon wo
goongalaajo, oonyaare walaa e muuɗum.
19 Wanaa Muusaa hokkii on dewtere
Tawreeta naa? Ammaa fay gooto mooɗon
jokkataa jamirooje ɗeen. Ko waɗi de oɗon
piloo warude kam?
20 Yimɓe ɓeen njaabii mo:
—Aan, a kaaŋaaɗo. Moy filotoo warude
ma?
21 Iisaa jaabii ɓe, wi'i:
—Huunde wootere tan ngaɗumi, de ɗum
haaynake on, on fuu.
22 Muusaa yamiri on taadagol. De ɗum
yuuraay to Muusaa, wo to maamiraaɓe
meeɗen ɗum yuuri. Oɗon taada neɗɗo fay
nyalaande fowteteende.
23 Sini neɗɗo ina taadee nyannde fowte-
teende faa taa lutton jamirooje Muusaa,
ɗume tikkiranton kam saabe mi dannii
neɗɗo faa laatoo kiɓɓuɗo nyalaande fowte-
teende?
24 Taa cariree huunde e alhaali muuɗum,
de cariree goonga.

No yimɓe yamiri yalla Iisaa woni Almasi-ihu

25 Woɓɓe ley yimɓe Urusaliima mbi'i:
—Wanaa o woni mo ɓe pilotoo warude
oon naa?
26 Inani mo, imo waajoo yeeso yimɓe
fuu de ɓe mbi'ataa mo fay huunde. Yalla
mawɓe ɓeen tannyorii kanko woni Almasi-
ihu jaati naa?
27 Ooɗo kaa, eɗen anndi ɗo yuurata, am-
maa nde Almasiihu oon warata, fay gooto
anndataa to yuurata.
28 Tawi Iisaa ina waajoo ley suudu dewal
mawndu nduun. O yeewnii, o wi'i:
—Oɗon anndi kam, oɗon anndi ɗo
yuurammi? Wanaa miin waddi hoore am.
Nulɗo kam oon wo goongaajo, de onon kaa,
on anndaa ɗum.
29 Miin kaa, miɗo anndi ɗum sabo to
muuɗum yuurumi. Wo kam du nuli kam.

30 Ndeen ɓe pilii nanngude mo, de fay
gooto meemaay mo, sabo wakkati makko
waraay tafon.
31 Ammaa e noon fu, heewɓe ley jamaa
oon ngoondinii mo, mbi'i:
—Si Almasiihu warii fu, yalla gollan
maandeeji kaayniidi ɓurdi di gorko o golli
diin naa?

No ndaarooɓe suudu dewal mawndu neliraa nannga Iisaa

32 Farisa'en nani ko yimɓe ɓeen cifoto
e dow Iisaa duum. Hooreeɓe almaami'en
e Farisa'en neli doomooɓe suudu dewal
mawndu nduun nannga mo.
33 Ndeen Iisaa wi'i:
—Miin, mido wondi e moodon seeda ta-
fon. Caggal duum, mi fornyoto to Nuldo
kam oon.
34 On piloto kam, de on njiitataa kam,
sabo on mbaawaa yaade to ngonammi
toon.
35 Alhuudiyankooɓe yamunduri:
—Toy o yahata faa tawee en mbaawaa
yiitude mo? Yalla o yahan to yimɓe meeden
ferduɓe ley yimɓe Geres, o waajoo dum'en
naa?
36 O wi'i en piloto mo, en njiitataa mo,
sabo en mbaawaa yaade to o tawetee toon.
Ɗume woni maanaa haala kaa?

Kabaaru ndiyam kokkoojam nguurndam

37 Nyalaande sakitotoonde teddunde e
iidi, Iisaa darii, yeewnii, wi'i:
—Nedɗo fuu domduɗo wara to am, yara.
38 Nedɗo fuu goondindo kam, bubbirdi
ndiyam mbuurnoojam ilan ley ɓernde
muudum, hono no winndiraa e Binndi di
ni.
39 Ko o haali duum wo haala Ruuhu mo
goondindo mo fuu heɓata. Ndeen Ruuhu
waraay, sabo Iisaa teddinaaka to Laamdo
tafon.

No yimɓe njeddunduri e kabaaru Iisaa

40 Nde keewal jamaa oon nannoo haala
kaan ndeen, mbi'i:
—Kanko jaati woni Annabaajo oon.
41 Woɓɓe mbi'i:
—Kanko woni Almasiihu.
Woɓɓe katin mbi'i:
—Almasiihu, wo Galili yuurata naa?
42 Binndi diin mbi'ii e lenyol Daawda Al-
masiihu yuurata, ley wuro Baytilaama ngo
Daawda yuuri e muudum ngoon.
43 Jamaa oon feccii saabe makko.
44 Woɓɓe maɓɓe ina njidi nanngude mo,
ammaa fay gooto yowaay junngom dow
makko.

No mawɓe Alhuudiyankooɓe calorii goondinde Iisaa

45 Doomooɓe suudu dewal mawndu
ɓeen ngarti to hooreeɓe almaami'en e
Farisa'en. Ɓeen mbi'i doomooɓe ɓeen:
—Ko wadi de on ngaddaay mo?
46 Doomooɓe ɓeen njaabii ɓe, mbi'i:
—Abada fay gooto waajoraaki no gorko o
waajortoo ni.
47 Farisa'en njaabii ɓe, mbi'i:
—Onon du on majjinaama naa?
48 Yalla na woodi fuu goondindo mo
hakkunde hooreeɓe Alhuudiyankooɓe
maa Farisa'en naa?
49 Yimɓe ɓe paamaay jamirooje Muusaa,
wo ɓe huɗaaɓe.
50 Gooto e Farisa'en bi'eteedo Nikodemu,
jahunoodo to Iisaa jemma oon, wi'i ɓe:
51 —Yalla sariya meeden ina saroo nedɗo
tawee hettindanaaka ko wi'i, anndaaka ko
golli naa?
52 Ɓe njaabii mo, ɓe mbi'i:
—Aan du, a Galilinkeejo naa? Tayka
Binndi diin, a yi'an annabaajo fuu yuurataa
Galili.

No Iisaa waddi e debbo nanngaado e jeenu

53 Caggal duum, mono fuu hooti suudu
muudum.

8

1 Ndeen Iisaa yeeŋowi waamnde
wi'eteende Jaytun.
2 Gilla puɗal naange o warti ley suudu
dewal mawndu. Jamaa oon fuu wari. O
joodii, imo waajoo ɓe.
3 Janginooɓe Tawreeta e Farisa'en
ngaddani mo debbo nanngaado e jeenu.
Ɓe ndarni dum hakkunde jamaa oon.
4 Ɓe mbi'i Iisaa:
—Moodibbo, debbo o wo nanngaado ina
jeena.

5 Muusaa yamirii min ley Tawreeta min
mbarda hono ɓeen rewɓe kaaye. Aan le,
ɗume mbi'ataa?
6 Ɓe kaaldi nii faa ɓe tuufina mo, faa ɓe
keɓa ko ɓe pelda mo. Iisaa kaa turii, ina
diidira honndu muuɗum leydi.
7 Ɓe keddii iɓe yama mo. Ndeen Iisaa
turtii, wi'i ɓe:
—Neɗɗo mooɗon mo luttaay abada artoo
limnude mo hayre.
8 O turii katin, imo diida e leydi.
9 Nde ɓe nannoo ɗum ndeen, ɓe ndilliri
gooto gooto. Nayeeɓe ɓeen fuu artii dillude
faa heddii Iisaa tan e debbo oon na darii
hakkunde taliyaare ɗoon.
10 Iisaa turtii, wi'i mo:
—Banndam debbo, toy felooɓe ma ɓeen
ngoni? Fay gooto jukkaaki ma naa?
11 O jaabii, o wi'i:
—Joomam, fay gooto.
Iisaa wi'i mo:
—Miin du, mi jukkataako ma. Yahu, taa
luttaa katin.*

No Iisaa wi'iri kam woni annoora adunaaru

12 Iisaa waajii ɓe katin, wi'i:
—Miin woni annoora adunaaru ndu.
Jokkuɗo kam fuu heɓan annoora nguurn-
dam, yahataa ley nimre.
13 Ndeen Farisa'en mbi'i mo:
—Aɗa seedanoo hoore maa, ndelle
seedaaku maa sellataa.
14 Iisaa jaabii ɓe, wi'i:
—Fay si ceedaniimi hoore am, seedaaku
am wo goonga, sabo miɗo anndi ɗo
yuurumi, miɗo anndi to njahammi du.
Onon le, on anndaa ɗo yuurumi, on anndaa
to njahammi.
15 Onon, no njiiruɗon yimɓe noon
carortoɗon ɗum'en. Miin kaa, mi
sarataako fay gooto.
16 Fay si miɗo saroo, sariya am wo
goonga, sabo mi sarataako miin tan, Baabi-
iwo nulɗo kam oon ina wondi e am.
17 Ina winndaa e ley Tawreeta mooɗon:
seedaaku yimɓe ɗiɗo wo goonga.
18 Miin, miɗo seedanoo hoore am. Baabi-
iwo nulɗo kam oon du, ina seedanoo kam.
19 Ɓe mbi'i mo:
—Toy Baaba maa oon woni?
Iisaa jaabii, wi'i:
—On anndaa kam miin, sakko Baaba
am. Si oɗon anndunoo kam, on anndanno
Baaba am du.
20 Iisaa haali haalaaji ɗiin nde waa-
jotonoo ley suudu dewal mawndu, nokku
ɗo keesuwal sadakaaji ngaal woni ɗoon.
Fay gooto nanngaay mo, sabo wakkati
makko yottaaki tafon.
21 Iisaa wi'i ɓe katin:
—Inan miɗo dilla, de on piloto kam, am-
maa on maaydan e hakkeeji mooɗon. On
mbaawaa yaade to njahammi toon.
22 Ndeen Alhuudiyankooɓe mbi'i:
—Ko o wi'i en mbaawaa yaade to o ya-
hata toon, ɗum le, wo o bartoytooɗo naa?
23 Iisaa wi'i ɓe:
—Onon, wo ley njeyaɗon. Miin le,
wo dow njeyaami. Onon, e adunaaru
njeyaɗon, de miin kaa, mi jeyaaka e
mayru.
24 Ɗum waɗi de mbiimi on: on maaydan
e hakkeeji mon. Sabo si on ngoondinaay
miin woni mo ngonumi oon, on maaydan
e hakkeeji mon.
25 Ɓe mbi'i mo:
—Aan wo a moy?
Iisaa jaabii:
—Ko mbi'unoomi on gilla arande ɗuum
ngonumi.
26 Miɗo joganii on ko heewi ko haale-
tee e ko saretee. Wooɗi Nulɗo kam oon
wo goongante. Ko narrunoomi mo ɗuum
kaalanammi yimɓe adunaaru.
27 Ɓe paamaay wo haala Baabiiwo o
haalanta ɓe.
28 Ndeen Iisaa wi'i ɓe:
—Nde Ɓii Neɗɗo toownaa fuu, ndeen
paamoton miin woni mo ngonumi oon.
On paaman du mi waɗirtaa fay huunde
e hoore am, ammaa ko Baabiiwo anndini
kam, wo ɗuum kaalammi.
29 Nulɗo kam oon ina wondi e am, o
yoppaay kam mi perwuɗo, sabo ko weli mo
tan ngaɗammi wakkati fuu.

No goonga rimɗinirta

30 Nde Iisaa haalannoo haalaaji ɗi ndeen,
heewɓe ngoondinii ɗum.
31 Ndeen Iisaa wi'i Alhuudiyankooɓe
goondinɓe ɗum ɓeen:

* **8:11** Aaya 7.53 yaade 8.11 tawaaka e ɗereeji ɓurɗi fuu ɓooyude.

—Si oɗon keddii e konngol am, wo on taalibaaɓe am jaati.
32 Ndeen anndoton goonga. Goonga oon du rimɗinan on.
33 Ɓe njaabii mo:

—Minen, min yuwdi Ibrahiima, abada fay gooto maraay min. Noy mbiirataa min ndimɗan?
34 Iisaa jaabii ɓe, wi'i:

—Goonga kaalanammi on: luttoowo fuu wo maccuɗo luttal.
35 Maccuɗo tabitataa ley wuro, de ɓiɗɗo tabitan ley maggo faa abada.
36 Si Ɓiɗɗo rimɗinii on, on laatoto rimɓe laaɓuɓe tal.
37 Miɗo anndi on yuwdi Ibrahiima, ammaa oɗon piloo warude kam sabo waaju am naataay on.
38 Miin, ko njiirumi Baaba am mbaajotoomi. Onon, ko narruɗon baaba mooɗon ngaɗoton.
39 Ɓe njaabii mo, ɓe mbi'i:

—Ibrahiima woni baaba amin.

Iisaa wi'i ɓe:

—Si wo on yuwdi Ibrahiima fu on ngollan golle Ibrahiima.
40 De joonin oɗon piloo warude kam, miin kaalanɗo on goonga mo narrumi Laamɗo oon. Ibrahiima kaa waɗaayno hono ɗum.
41 Onon le, wo golle baaba mooɗon ngolloton.

Ɓe mbi'i mo:

—Minen, min nganaa jaali. Baaba gooto min njogii, kam woni Laamɗo.
42 Iisaa wi'i ɓe:

—Si Laamɗo wonnoo baaba mooɗon fu, on njiɗanno kam, sabo to Laamɗo yuurumi, de ngarumi. Mi waddaay hoore am, wo kanko nuli kam.
43 Ko waɗi de on paamataa haala am? Wo sabo on mbaawaa nanude ko kaalammi ɗuum.
44 Onon, Ibiliisa woni baaba mooɗon. Muuyɗe baaba mooɗon ngolloton. O gaɗoowo bar-ko'e gilla fuɗɗoode. O walaa e goonga sabo goonga walaa e makko. Si o fenii fu, jikku makko tan o waɗi, sabo wo o penoowo, wo o baaba fewre du.
45 De miin, saabe miɗo haala goonga waɗi de on ngoonɗinaay kam.
46 Moy e mooɗon waawi felirde kam hakkeeji? Si mi haalii goonga, ko waɗi de on ngoonɗintaa kam?
47 Neɗɗo Laamɗo hettintoo haala Laamɗo. Onon le, on kettintaako sabo on nganaa yimɓe Laamɗo.

No Iisaa ɓurdi Ibrahiima

48 Alhuudiyankooɓe mbi'i mo:

—Wanaa min kaalii goonga ko min mbi'i a Samariyanke, a gonduɗo e ginnaaru naa?
49 Iisaa jaabii, wi'i:

—Mi wanaa gonduɗo e ginnaaru, miɗo teddina Baaba am. Onon, oɗon kuyfina kam.
50 Miin, mi filantaako hoore am teddeengal. Ina woodi pilantooɗo kam ngal. Oon woni carotooɗo.
51 Goonga kaalanammi on: neɗɗo fuu jokkuɗo konngol am maayataa abada.
52 Alhuudiyankooɓe mbi'i mo:

—Joonin kaa laaɓanii min a gonduɗo e ginnaaru. Ibrahiima e annabaaɓe fuu maayii, de aan kaa, aɗa wi'a neɗɗo fuu jokkuɗo konngol maa, meeɗataa ɗeɗɗere maayde.
53 Yalla aɗa ɓuri baaba amin Ibrahiima naa? Oon le maayii, annabaaɓe du maayii. Ɗume cikkuɗaa ngonɗaa?
54 Iisaa jaabii ɓe, wi'i:

—Miin, si hoore am mawninammi, manngu am wo ɓolum. Baaba am mo mbi'oton Laamɗo mooɗon oon, kam mawninta kam.
55 On anndaa mo. Miin kaa, miɗo anndi mo. Si mi wi'ii mi anndaa mo, mi laatake penoowo hono mooɗon. Miɗo anndi mo, miɗo jokki konngol makko.
56 Baaba mooɗon Ibrahiima ina seyorinoo yi'ude nyalaande am. O yi'ii nde, woodi o seyake.
57 Alhuudiyankooɓe mbi'i mo:

—Fay duuɓi capanɗe joy a heɓaay tafon, de a yi'ii Ibrahiima naa?
58 Iisaa jaabii ɓe:

—Goonga kaalanammi on: gilla Ibrahiima tagaaka, miin, miɗo woni.
59 Nde Iisaa wi'unoo ɗum fu, ɓe kooyi kaaye faa ɓe limna ɗum. Ammaa o uddii ley yimɓe, o yalti suudu dewal mawndu nduun.

9

No Iisaa wumtiniri dimdaaɗo e mbumndam

1 Nde Iisaa yahannoo ndeen yi'i gorko dimdaaɗo e mbumndam.
2 Taalibaaɓe makko yami mo:
—Moodibbo, moy lutti de o rimdaa e mbumndam, kanko naa saaraaɓe makko?
3 Iisaa jaabii ɓe, wi'i:
—Wanaa kanko lutti, wanaa saaraaɓe makko du. Ammaa ɗum waɗii faa baawɗe Laamɗo ɓanga e makko.
4 Ɓaawo nyalooma ina heddii, ina haani ngollen golle Nulɗo kam, sabo jemma waran nde fay gooto waawaa gollude.
5 E ley ko keddiimi e adunaaru ndu, miin woni annoora mayru.
6 Nde o haalnoo ɗum ndeen, o tutti e leydi, o diibunduri tutte ɗeen e loope, o wuji e gite bumɗo oon.
7 O wi'i ɗum:
—Yahu sulmowa luggere wi'eteende Silowam (maanaa majjum woni «Nulaaɗo»).
O sulmowii, o warti imo yi'a.
8 Hoddiiɓe makko, kamɓe e yi'annooɓe mo imo garbina ɓeen, mbi'i:
—Yalla wanaa oo woni jooɗinooɗo ina garbina oon naa?
9 Woɓɓe maɓɓe mbi'i:
—Ɗum kanko!
Woɓɓe du mbi'i:
—Wanaa! Wo nanndi makko!
Gorko oon e hoore muuɗum wi'i:
—Wo miin jaati!
10 Ɓe mbi'i mo:
—Noy mbumtirɗaa?
11 O jaabii:
—Gorko bi'eteeɗo Iisaa diibunduri loope, wuji e gite am, wi'i kam mi yaha luggere Silowam mi sulmowoo, de culmowiimi, mbumtumi.
12 Ɓe mbi'i mo:
—Toy gorko oon woni?
O wi'i:
—Mi anndaa.

No Farisa'en yamiri bumtinaaɗo oon

13 Ndeen ɓe njaari bumnooɗo oon to Farisa'en.
14 Nde Iisaa diibundurnoo loope de wumtini mo ndeen, wo nyalaande fowteteende.
15 Ndeen Farisa'en du yami mo:
—Noy mbumtirɗaa?
O wi'i ɓe:
—O wujii loope e gite am, culmiimi de mbumtumi.
16 Farisa'en woɓɓe mbi'i:
—Gorko oon yuuraay to Laamɗo sabo o jokkaay yamiroore nyalaande fowteteende.
Woɓɓe mbi'i:
—Noy neɗɗo jom hakke waawiri waɗirde kaayeefiiji hono ɗi?
Ndelle ɓe luuri dow majjum.
17 Farisa'en ɓeen yami bumnooɗo oon katin:
—Aan le, ɗume mbi'ataa dow makko, e ko o wumtini ma ɗuum?
O jaabii ɓe, o wi'i:
—Wo o annabaajo.
18 Ammaa e ɗuum fuu hooreeɓe Alhuudiyankooɓe ɓeen njaɓaay wo o bumnooɗo de o wumtinaa faa ɓe noddi saaraaɓe makko.
19 Ɓe yami ɗum'en:
—Ooɗo wo ɓiɗɗo mooɗon naa? Mbiiɗon wo e mbumndam o rimdaa naa? Ndelle noy o wumtiri joonin?
20 Saaraaɓe ɓeen njaabii, mbi'i:
—Miɗen anndi o ɓii amin, e mbumndam du o rimdaa.
21 Ammaa no o wumtiri joonin, min anndaa. Min anndaa du moy wumtini mo. Kanko du o mawɗo, yamee mo! Imo waawi jaabanaade hoore makko.
22 Saaraaɓe makko mbi'ii noon sabo iɓe kula hooreeɓe Alhuudiyankooɓe. Sabo dey, tawi hooreeɓe ɓeen ndewrii mbi'i neɗɗo fuu biiɗo Iisaa woni Almasiihu oon, riiwete wurtoo waajordu.
23 Ɗum waɗi de saaraaɓe makko ɓeen mbi'i: «O mawɗo, yamee mo!»
24 Farisa'en nodditi bumnooɗo oon, mbi'i mo:
—Teddin Laamɗo, haalu goonga! Minen kaa miɗen anndi gorko oon wo jom hakke.
25 O jaabii ɓe, o wi'i:
—Si o jom hakke du, miin kaa, mi anndaa. Gootel tan anndumi: mi bumnooɗo, de joonin mi wumtii.
26 Ɓe mbi'i mo:
—Ɗume o waɗi e maaɗa? Noy o wumtiniri ma?
27 O jaabii ɓe:
—Mi haalaniino on ɗum, de on njaɓaay. Ko waɗi de oɗon njiɗi hettindaade ɗum

katin? Yalla onon du, oɗon njiɗi laataade taalibaaɓe makko naa?
28 Ɓe njenni mo, de ɓe mbi'i mo:
—Aan woni taalibaajo makko! Minen kaa, min taalibaaɓe Muusaa.
29 Minen, miɗen anndi Laamɗo haaldii e Muusaa, de kanko kaa, min anndaa fay to o yuurata.
30 Gorko oon jaabii ɓe, wi'i:
—Hey, ko haaynii! O wumtinii kam. Onon, oɗon mbi'a on anndaa to o yuurata!
31 Eɗen anndi Laamɗo jaabantaako luttuɓe, ammaa imo jaabanoo kulɗo mo, gaɗoowo muuyɗe makko.
32 Abada nanaaka bumtinɗo dimdaaɗo e mbumndam.
33 Si wanaa to Laamɗo gorko oon yuuri, o waawataa waɗude faa'e.
34 Ɓe mbi'i mo:
—Aan le, a fuu ley hakkeeji ndimeɗaa! De aɗa waajoo min naa?
Ɓe mburtini mo yaasin.

Haala mbumndam ɓerɗe

35 Iisaa nani ɓe mburtinii mo, yi'i mo katin, yami mo:
—Aan le, aɗa goonɗini Ɓii Neɗɗo oon naa?
36 O jaabii, o wi'i:
—Joomam, moy woni oon faa mi goonɗina ɗum?
37 Iisaa wi'i mo:
—A yi'ii mo. Kaaldoowo e maaɗa oon woni kanko.
38 O wi'i:
—Joomam, miɗo goonɗini!
O sujidani ɗum.
39 Ndeen Iisaa wi'i mo:
—Saraade waddi kam ley adunaaru ndu, faa wumɓe nji'a, yi'ooɓe du mbuma.
40 Farisa'en tawanooɓe ɗoon ɓeen, nani haala kaan, de yami mo:
—Minen le, min wumɓe naa?
41 Iisaa jaabii ɓe, wi'i:
—Si on wumɓe, on ngalaano hakke. De ko mbiiɗon joonin oɗon nji'a ɗuum, hakke mooɗon heddake.

10

Haala duroowo lobbo

1 —Goonga kaalanammi on: neɗɗo fuu naatuɗo hoggo baali de naatiraay dammbugal wo gujjo, wo janoowo.
2 Ammaa naatirɗo dammbugal oon, kam woni duroowo baali ɗiin.
3 Kayboowo dammbugal oon udditanan mo, baali ɗiin kettindoo daande makko. O noddira baali makko ɗiin, mbaalu fuu e innde muuɗum, o wurtina ɗi.
4 Nde o wurtini ɗi fuu, o ardoto ɗi de ɗi njokka mo, sabo iɗi anndi daande makko.
5 Ɓi njokkataa janano, ɗi ndoggan ɗum sabo ɗi anndaa daande muuɗum.
6 Iisaa banndani ɓe banndol ngol, de ɓe paamaay ko o muuyiri ngol.

No Iisaa wi'iri kam woni duroowo lobbo

7 Iisaa wi'i ɓe katin:
—Goonga kaalanammi on, miin woni dammbugal hoggo baali.
8 Artiiɓe kam warude ɓeen fuu wo wuyɓe, wo yanooɓe, ammaa baali ɗiin kettindanaaki ɓe.
9 Miin woni dammbugal. Neɗɗo fuu naatirɗo kam, hisan, naatan, yaltan, heɓan durdude.
10 Gujjo warataa si wanaa faa wujja, hirsa, bonna. Miin kaa, mi warii faa yimɓe keɓa nguurndam, ɓe mbuura nguurndam kiɓɓuɗam ɗam fay huunde nyakaay.
11 Miin woni duroowo lobbo. Duroowo lobbo woni kokkoowo yonki muuɗum saabe baali muuɗum.
12 Adaaɗo durngo le, walaa ko wonani ɗum e dammuuli ɗiin. Si yi'ii suundu fu, yoppan ɗi dogga. Suundu nduun nannga ko nanngata, keddiiɗi ɗiin du caakoo.
13 Adaaɗo durngo oon doggan yoppa ɗi sabo o joɓeteeɗo tan, o hillaaka e majji.
14 Miin woni duroowo lobbo. Miɗo anndi baali am, baali am du ina anndi kam.
15 Hono noon du Baabiiwo anndiri kam, miin du miɗo anndi ɗum. Mi hokkitiran yonki am saabe baali am ɗiin.
16 Miɗo jogii baali goɗɗi katin ɗi ngalaa ley hoggo ngoon. Ɓiin du sanaa mi wadda ɗi. Ɓi kettindoo daande am, ɗi fuu ɗi laatoo coggal gootal, duroowo gooto.
17 Baabiiwo ina yiɗi kam sabo mi hokkan yonki am, de sakitoo mi hewta ki katin.
18 Fay gooto ittantaa kam ki. Miin e hoore am hokkitirta ki. Miɗo jogii baawɗe hokkitirde ki. Miɗo jogii baawɗe wartirde ki. Yamiroore nde yuuri to Baaba am.
19 Haalaaji ɗiin ɓeydi waddundurde Alhuudiyankooɓe.

20 Heewɓe maɓɓe ina mbi'a:
—Wo o gonduɗo e ginnaaru, wo o kaaŋaaɗo. Ko waɗi de oɗon kettindanoo mo?
21 De woɓɓe du ina mbi'a:
—Waajuuji ɗii le nganaa waajuuji gonduɗo e ginnaaru. Yalla ginnaaru ina waawi wumtinde bumɗo naa?

No Alhuudiyankooɓe calorii goonɗinde Iisaa

22 Wakkati oon iidi miccinoori laamnugol suudu dewal mawndu waɗii Urusaliima. Ɗum hawrii e dabbunde.
23 Ɗo suudu dewal mawndu ɗoon, Iisaa ina yiiltoo ley danki Suleymaana kiin.
24 Ndeen Alhuudiyankooɓe piilii mo, mbi'i mo:
—Faa ndey ittantaa min wemmbere? Haalan min faa laaɓa, aan woni Almasiihu naa?
25 Iisaa jaabii ɓe:
—Mi haalanii on, de on ngoonɗinaay. Golleeji ɗi ngollirmi e innde Baaba am ɗiin, kanji ceedantoo kam.
26 Onon le, on ngoonɗinaay sabo on nganaa baali am.
27 Baali am ina kettindoo daande am. Miɗo anndi ɗi, iɗi njokka kam.
28 Miɗo hokka ɗi nguurndam nduumiiɗam, ɗi mbaatataa abada. Fay gooto ittataa ɗi e junngo am.
29 Baabiiwo kokkuɗo kam ɗi oon ɓuri huunde fuu teddude. Fay gooto waawaa ittude ɗi e junngo Baaba am.
30 Miin e Baabiiwo, wo min gootum.
31 Alhuudiyankooɓe kooyi kaaye katin faa paɗɗa mo.
32 Iisaa wi'i ɓe:
—Mi gollii yeeso mooɗon golleeji lobbi keewɗi yuurudi e Baabiiwo. E ley golleeji ɗiin, saabe oye e majji paɗɗirton kam kaaye?
33 Alhuudiyankooɓe ɓeen njaabii mo:
—Wanaa saabe golleeji lobbi min paɗɗirte kaaye, de wo saabe ko mbonkotoɗaa Laamɗo ɗuum. Aan wo a neɗɗo, de a waɗii hoore maa a Laamɗo.
34 Iisaa jaabii ɓe:
—Yalla winndaaka ley Dewtere mon toon: Laamɗo wi'ii «onon on laamɗo'en»?*
35 Laamɗo noddirii ɓe haaldi ɓeen laamɗo'en. Ko Binndi ɗiin mbi'i ɗuum sottataa.
36 Baabiiwo suɓii kam, seni kam† de nuli kam e adunaaru ndu. Ndelle noy mbiiroton mi mbonkake Laamɗo saabe ko mbiimi mi Ɓii Laamɗo?
37 Si mi gollaay golleeji Baaba am, taa ngoonɗinee kam.
38 De si miɗo golla ɗi, fay si on ngoonɗintaa kam, ngoonɗinee golleeji ɗi faa anndon, faa paamon Baabiiwo ina woni e am, miin du miɗo woni e muuɗum.
39 Ɓe pilii nanngude mo katin de o hisi e juuɗe maɓɓe.
40 O yehi gere ooto gooruwol Urdun nokku ɗo Yaayaa lootannoo lootagal batisima arande ɗoon katin, o ɓooyti toon.
41 Yimɓe heewɓe ngari to makko, mbi'i:
—Yaayaa waɗaay maande haayniinde fay wootere. De ko o haali e gorko oon ɗuum fuu goonɗii.
42 Yimɓe heewɓe ngoonɗini Iisaa toon.

11

Haala maayde Laajaru

1 Gorko nyawɗo bi'eteeɗo Laajaru ina woni wuro Baytaniya, kam e banndiraaɓe muuɗum rewɓe Mariyama e Marta.
2 Mariyama oon woni joornooɗo nebbam uurɗam dow Joomiiwo de mooytiri koyɗe makko sukundu muuɗum. Laajaru nyawɗo oon wo sakiike makko gorko.
3 Banndiraaɓe makko rewɓe ɓeen neli e Iisaa, mbi'i:
—Joomii amin, yigoo maa mo korsinɗaa oon nyawii.
4 Nde Iisaa nannoo ɗum ndeen, wi'i:
—Nyawu ngu wanaa nyawu saate. Nyawu ngu wo tabintinoowu manngu Laamɗo, faa Ɓii Laamɗo mawninee saabe maggu.
5 Iisaa ina horsini Laajaru e banndiraaɓe muuɗum rewɓe, Marta e Mariyama.
6 Ko o nani Laajaru sellaa ɗuum fu, haɗaay mo jooɗaade ɗo o wonnoo ɗoon faa waɗi balɗe ɗiɗi.
7 Caggal ɗuum, o wi'i taalibaaɓe makko:
—En pornyoo Yahuudiya!
8 Taalibaaɓe ɓeen njaabii mo, mbi'i:

* **10:34** Jabuura 82.6. † **10:36** E ley geresankoore haala Senude kaan ina holla ko Laamɗo suɓii de senndi faa golla muuyɗe muuɗum.

—Moodibbo, ɓooyaa fey ko Alhuudiyankooɓe pilii wardude ma kaaye toon, de a fornyoto toon katin naa?
9 Iisaa jaabii, wi'i:
—Wanaa wakkatiiji sappo e ɗiɗi ngoni ley nyalooma naa? Si neɗɗo ina yaha nyalooma fu, fergataako sabo ina yi'a annoora adunaaru ndu.
10 Ammaa si neɗɗo ina yaha jemma fu, fergoto sabo annoora walaa e muuɗum.
11 Gaɗa o haalii haalaaji ɗiin, o wi'i ɓe:
—Yigoo men Laajaru ɗaanake, mi yahan mi findinowa mo.
12 Taalibaaɓe ɓeen mbi'i:
—Joomii amin, si tawii wo o ɗaani ni, o daɗan.
13 Ammaa wo haala maayde Laajaru o haali. Kamɓe ɓe miilii wo haala ɗoyngol o haali.
14 Iisaa laaɓinani ɓe:
—Laajaru heddaaki!
15 Mi seyorake saabe mooɗon ko mi tawaaka toon ɗuum faa ngoonɗinon. Woodi jonkaa, en njaha to makko.
16 Ndeen Tomaa noddirteeɗo Funereejo oon wi'i taalibaaɓe woɓɓe ɓeen:
—En njaada e Joomii en enen du faa maayden e muuɗum.

No Iisaa wi'iri kam woni ummital e nguurndam

17 Nde Iisaa yottinoo toon fu, tawi waɗii balɗe nay ko Laajaru uwiraa.
18 Hakkunde Baytaniya e Urusaliima ɓuraa hono kilooji tati.
19 Alhuudiyankooɓe heewɓe ngari to Mariyama e Marta faa mbaaltina ɓerɗe muɓɓen e maayde sakiike muɓɓen.
20 Nde Marta nannoo Iisaa ina wara ndeen, yehi jakkitowii ɗum. Mariyama kaa heddii ley suudu toon na jooɗii.
21 Marta wi'i Iisaa:
—Joomam, sini aɗa wonnoo ɗo, minyam gorko oon maayataano.
22 De fay joonin du miɗo anndi huunde fuu ko ŋaariɗaa Laamɗo, waɗante.
23 Iisaa wi'i mo:
—Minya gorko oon ummitoto.
24 Marta wi'i:
—Miɗo anndi o ummitoto nyannde ummital, nyalaande sakitotoonde.
25 Iisaa wi'i mo:
—Miin woni ummital, miin woni nguurndam. Neɗɗo fuu goonɗinɗo kam, fay si maayi, wuuran.
26 Goonɗinɗo kam de heɓi nguurndam saabe am fu, maayataa abada. Aɗa goonɗini ɗum naa?
27 O jaabii, o wi'i:
—Ayyo Joomam! Miɗo goonɗini aan woni Almasiihu Ɓii Laamɗo bi'anooɗo waran ley adunaaru ndu oon.
28 Nde Marta haalnoo ɗum fu, yehi noddowi minyum Mariyama, haalani ɗum, wi'i:
—Moodibbo warii, imo nodde.
29 Nde Mariyama nannoo ɗum ndeen, henyii law, nootowii.
30 Tawi ɗum fuu Iisaa naataayno wuro ngoon tafon. Imo heddii ɗo Marta jakkitinoo mo ɗoon.
31 Alhuudiyankooɓe ina ngondi e Mariyama ley suudu, ina mbaaltina ɓernde muuɗum. Ɓe nji'i o gurbitii, o yalti. Ɓe njokki mo. Ɓe miilii o woyowan dow saabeere toon.
32 Mariyama yottii ɗo Iisaa woni ɗoon, yi'i mo tan, hippii ɗakkol koyɗe makko, wi'i mo:
—Joomam, sini aɗa wonnoo ɗo, minyam gorko oon maayataano.
33 Nde Iisaa yiinoo Mariyama e Alhuudiyankooɓe wonduɓe e muuɗum ɓeen ina mboya ndeen, ɓernde muuɗum heccidi sanne, torrii sanne.
34 O wi'i:
—Toy ndesuɗon mo?
Ɓe njaabii:
—Joomii amin, war ndaar!
35 Iisaa woyi.
36 Alhuudiyankooɓe ɓeen mbi'i:
—Ndaaree no o foti horsinirde mo.
37 Woɓɓe maɓɓe mbi'i:
—Imo woodunoo baawɗe wumtinde bumɗo, de o waawaa haɗude Laajaru maayde naa?

No Iisaa iirtiniri Laajaru

38 Ɓernde Iisaa heccidi katin, yehi tiimoyde saabeere ndeen. Saabeere ndeen wo loho uddiraako hayre.
39 Iisaa wi'i:
—Ittee hayre ndeen!
Marta, sakiike maayɗo oon, wi'i mo:

—Joomam, tawan o luuɓii joonin, sabo hannden woni balɗe nay ko o wattiraa toon.
40 Iisaa jaabii mo:
—Yalla mi wi'aay ma, si a goondinii, a yi'an manngu Laamɗo?
41 Ɓe itti hayre ndeen. Iisaa tiggitii kammu, wi'i:
—Baabiiwo, miɗo yettire ko njaabaniɗaa kam ɗuum.
42 Miin kaa, miɗo anndi nyannde fuu aɗa jaabanoo kam. Ammaa wo saabe yimɓe fiiliiɓe kam ɓeen waɗi de kaaldirmi ni, faa ɓe ngoondina aan nuli kam.
43 Caggal haalaaji ɗiin, o yeewnii semmbe, o wi'i:
—Laajaru, wurta yaasin!
44 Maayɗo oon wurtii, juuɗe muuɗum e koyɗe mum ina piilaa leppi, yeeso muuɗum du ina suddii. Iisaa wi'i ɓe:
—Kaɓɓitee mo, njoppon mo o yaha!

No waalde Saahiiɓe dawriri faa nannga Iisaa
(Matta 26.1-5, Marku 14.1-2, Lukka 22.1-2)

45 Heewɓe e Alhuudiyankooɓe warnooɓe to Mariyama ɓeen nji'i ko Iisaa waɗi ɗuum, de ngoondini ɗum.
46 Ammaa woɓɓe maɓɓe njehi to Farisa'en, kaaltani ɗum'en ko Iisaa waɗi ɗuum.
47 Ndeen Farisa'en e hooreeɓe almaami'en kawrunduri waalde Saahiiɓe ndeen, mbi'i:
—Gorko o ina waɗa kaayeefiiji keewɗi. Noy ngaɗeten?
48 Si en njoppirii mo nii fu, jamaa oon fuu goondinan mo. Ndeen kaa, Romankooɓe ngaran mbonna nokku meeɗen ceniiɗo e lenyol meeɗen ngol.
49 Gooto maɓɓe bi'eteeɗo Kayafas, laatiiɗo Almaami Mawɗo e hitaande ndeen, wi'i ɓe:
—Onon kaa on anndaa fay huunde.
50 On anndaa neɗɗo gooto maayana yimɓe fuu ɓuri wooɗude e meeɗen diina lenyol meeɗen fuu halka.
51 Tawi ko o haali ɗuum yuuraay e hoore makko, ammaa saabe wo o Almaami Mawɗo hitaande ndeen, o sappake sanaa Iisaa maayana lenyol ngool.
52 De wanaa lenyol ngool tan o maayanta. Ko o maayanta dey wo ɓiɓɓe Laamɗo sankitiiɓe ɓeen fuu faa o hawrundura ɗum'en laatoo gootum.
53 Gilla nyalooma oon, ɓe ndawridi faa ɓe mbara mo.
54 Ɓum waɗi de Iisaa seli yiiltaade hakkunde Alhuudiyankooɓe. O yuwi ɗo o wonnoo ɗoon, o yehi ngalluure wi'eteende Efrayim hettunde e ladde. O jooɗodii toon e taalibaaɓe makko.
55 Tawi iidi Alhuudiyankooɓe mbi'eteendi Faltagol ndiin ɓadake. Heewɓe e yimɓe leydi ndiin njehi Urusaliima faa laamna ko'e muɓɓen gilla iidi ndiin yottaaki.
56 Iɓe piloo Iisaa. Iɓe keddii ley suudu dewal mawndu nduun, iɓe kaalda, iɓe mbi'a:
—Oɗon miiloo o waran e iidi ndiin naa on miilaaki?
57 Tawi hooreeɓe almaami'en e Farisa'en njamiriino neɗɗo fuu anndudo to o woni haala faa o nanngee.

12

No Mariyama joordi nebbam dow koyɗe Iisaa
(Matta 26.6-13, Marku 14.3-9)

1 Balɗe jeegom fadde iidi Faltagol yottaade, Iisaa yehi Baytaniya ɗo Laajaru mo o iirtinnoo e maayde oon jeyaa ɗoon.
2 Ɓe ndefani mo nyaamdu ɗoon. Marta gollani ɓe, Laajaru du wo gooto e nyaamdooɓe e Iisaa ɓeen.
3 Ndeen Mariyama hooyi feccere liitere nebbam laaɓuɗam, uurɗam, tiiɗuɗam coggu, joori ɗam dow koyɗe Iisaa, mooytiri ɗe sukundu muuɗum. Suudu nduun fuu heewi uurngol nebbam ɗaam.
4 Gooto e taalibaaɓe Iisaa ɓeen, ɗum woni Yahuuda Isikariyotto jambotooɗo mo oon, wi'i:
5 —Ko waɗi de nebbam ɗam sonnaaka buuɗi cardi keme tati,* hokkee talkaaɓe?
6 O wiiraay noon saabe imo yurmoo talkaaɓe, ammaa saabe wo o gujjo waɗi de o wi'i noon. Kanko woni kawjotooɗo dannga jawdi maɓɓe, imo woowi wujjude ko resaa ley toon.
7 Iisaa wi'i:
—Celee debbo o. O resii ɗam faa nyannde ngatteteemi e saabeere.

* **12:5** Buuɗi cardi keme tati ina fota e njobdi neɗɗo hitaande.

8 Si goonga, talkaaɓe ina tawdee e moodon wakkati fuu. De miin kaa, mi tawdataake e moodon wakkati fuu.

No hooreeɓe almaami'en anniyorii warude Laajaru

9 Alhuudiyankooɓe heewɓe paami Iisaa ina woni Baytaniya, njehi toon. Wanaa saabe Iisaa tan ɓe njahani toon, wo faa ɓe nji'a Laajaru iirtinaado oon du.
10 Ndeen hooreeɓe almaami'en ndawridi mbaran Laajaru du,
11 sabo Alhuudiyankooɓe heewɓe na cela jokkude ɓe ina ngoondina Iisaa saabe Laajaru.

No Iisaa naatiri Urusaliima (Matta 21.1-11, Marku 11.1-11, Lukka 19.28-40)

12 Jaango majjum, jamaa keewdo wari hawrude e iidi ndiin nani Iisaa wo garoowo Urusaliima.
13 Ɓe kooyi licce tamarooje, ɓe njakkitowii mo. Iɓe yeewnoo, iɓe mbi'a:
—Jettooje e barke ngoodanii gardo e dow innde Joomiraado oon!† Jettooje ngoodanii mo, kanko kaananke Israa'iila!
14 Iisaa heɓi molel araawa, waddii ngel. Ɗum foti e ko Binndi ɗiin mbi'i:
15 «Taa kulee onon yimɓe ngalluure Siyona!
Ndaaree, kaananke moodon ina wara,
ina waddii molel araawa.»‡
16 Wakkati oon taalibaaɓe makko ɓeen paamaayno ko ɗum woni. Ammaa gada Iisaa teddinaama, ɓe miccitii ko sappanoo e dow makko ley Binndi ɗiin ɗuum e no ɗum fuu ɗum hawriri e ko yimɓe ɓeen ngadani mo.
17 Jamaa tawdanoodo e Iisaa nde noddunoo Laajaru e ley saabeere de iirtinii ɗum ndeen, kam'en du ina kumpita yimɓe kabaaru oon.
18 Ɗuum wadi de yimɓe heewɓe njehi njakkitowii mo sabo ɓe nanii o wadii maande haayniinde ndeen.
19 Ndeen Farisa'en mbi'unduri:
—On nji'ii, walaa fuu ko mbaawandeen mo. Ndaaree no aduna oo fuu jokkiri mo.
20 Woodi, ina woodi yuuruɓe leydi Geres tawaaɓe hakkunde warɓe Urusaliima faa ndewa Laamdo ley baldе iidi ɗeen.
21 Ɓe ɓattitii Filipu jeyaado Baytisayda ley leydi Galili, ɓe mbi'i ɗum:
—Joomii amin, midеn njidi yi'ude Iisaa.
22 Filipu yehi haalanowi Andire. Ɓe njottinowi haala kaan Iisaa.
23 Iisaa jaabii ɓe, wi'i:
—Wakkati mo Laamdo hollata teddeengal Ɓii Neddo oon yottake.
24 Goonga kaalanammi on: si wabbere alkama uwake e leydi de nyolaay fu, heddoto wo wabbere wootere. Ammaa si nde uwake e leydi nde nyolii fu, nde riman faa heewa.
25 Neddo fuu jiddo yonki muuɗum, mursan ki, ammaa jeebiido yonki mum e adunaaru ndu, damman ki, heɓan nguurndam nduumiiɗam.
26 Si neddo ina yidi gollande kam fuu, jokka kam. Ɗo ngonumi fuu, ɗoon golloowo am du wonata. Baabiiwo teddinan gollanoowo kam.

No Iisaa sapporii maayde muuɗum

27 —Joonin ɓernde am torrake. Ɗume mbi'ammi? Mi wi'an Abba hisinam e wakkati o naa? Mi waawaa wi'ude noon sabo wakkati o ni waddi kam.
28 Abba, mawnin innde maa.
Ndeen daande yuuri dow kammu wi'i:
—Mi mawninii nde, mi mawninan nde katin.
29 Nde yimɓe darinooɓe ɗoon ɓeen nannoo daande ndeen, mbi'i ɗum wo riggaango kammu. Woɓɓe mbi'i:
—Maleyka haaldi e makko!
30 Iisaa wi'i ɓe:
—Wanaa saabe am daande ndeen wardi, wo saabe moodon.
31 Joonin adunaaru ndu sarete. Joonin laamiido adunaaru bondo oon faddete yaasin.
32 Miin le, si mi toownaama e leydi ndi, mi foodan yimɓe fuu ngara to am.
33 Tawi haalaaji ɗiin o sapporii no o maayrata.
34 Yimɓe ɓeen njaabii mo, mbi'i:
—Tawreeta oon anndinii min Almasiihu wo duumotoodo. Noy aan mbiirataa sanaa Ɓii Neddo oon toownee? Moy woni Ɓii Neddo oon?
35 Iisaa jaabii ɓe, wi'i:
—Annoora ina wondi e moodon wakkati seeda tafon. Njahon gilla annoora ina heddii e moodon, taa nimre hippoo on. Jahoowo ley nimre anndaa do yahata.

† **12:13** Jabuura 118.25-26. ‡ **12:15** Jakariyaa 9.9.

36 Ngoondinee annoora gilla imo wondi
e moodon yalla odon laatoo ɓiɓɓe annoora.

No yimɓe calorii goondinde Iisaa

Iisaa haalu dum tan, yehi suudowii ɓe.
37 Maandeeji kaayniidi di o wadi yeeso
maɓɓe diin fuu, wadaay de ɓe ngoondini
mo,
38 faa haala annabi Esaaya kaan tabita:
«Joomiraado, moy goondini waaju amin
oon?
Moy ɓanginanaa baawde Joomiraado?»§
39 Ɓe mbaawaano goondinde, sabo Esaaya
wi'iino du:
40 «Laamdo wumnii gite maɓɓe,
yoornii ɓerde maɓɓe,
taa gite maɓɓe nji'a,
taa ɓerde maɓɓe paama,
taa ɓe tuuba, de o danna ɓe.»*
41 Esaaya wi'ii dum nde yiinoo darja Iisaa,
de haali haala makko.
42 Ammaa dum fuu e laataade, hooreeɓe
Alhuudiyankooɓe heewɓe ngoondinii
Iisaa. De wo saabe Farisa'en wadi de ɓe kuli
hollude ɓe ngoondinii taa ɓe mburtinee ley
waajordu.
43 Sabo yimɓe mana ɓe, dum ɓurani ɓe
Laamdo mana ɓe.
44 Iisaa yeewnii, wi'i:
—Goondindo kam, wanaa miin tan
goondini, ammaa goondinii Nuldo kam
oon du.
45 Neddo fuu jiido kam, yi'ii Nuldo kam
oon.
46 Miin, mi warii ley adunaaru ndu wo
mi annoora, faa goondindo kam fuu taa
heddoo ley nimre.
47 Si neddo nanii waaju am de jokkaay
dum fu, wanaa miin sarotoo dum. Sabo mi
waraay faa mi saroo adunaaru, ammaa wo
faa mi hisina ndu ngardumi.
48 Caliido kam de jaɓaay waajuuji am fu,
ina jogii carotoodo. Haala ka kaalumi kaan
sarotoo dum nyalaande sakitotoonde.
49 Sabo ko kaalumi duum yuuraay e
am. Baabiiwo nuldo kam oon hokki kam
yamiroore ko kaalammi e ko mbaajo-
toomi.
50 Mido anndi yamiroore makko ina
hokka nguurndam nduumiidam. Ɗuum
wadi de ko kaalumi duum fuu, wo ko
Baabiiwo wi'i kam mi haala.

13

No Iisaa lootiri koyde taalibaaɓe muudum

1 Gilla iidi Faltagol yottaaki, Iisaa ina an-
ndi wakkati mo dillata adunaaru faa yec-
coo to Baabiiwo oon warii. To adunaaru
ga imo yidi yimɓe makko, imo yidi ɓe kaddi
njinngu fuu.
2 Wakkati mo ɓe kiirtotoo oon, Ibiliisa
watti e ɓernde Yahuuda ɓii Simon Isikariy-
otto jambaade mo.
3 Iisaa na anndi Baabiiwo wattii hu-
unde fuu e junngo muudum, ina anndi to
Laamdo yuuri, to Laamdo yeccotoo du.
4 O ummii e hiraande ndeen, o ɓortii
saaya makko, o hooyi gudel, o fiili e makko.
5 Ndeen o wayli ndiyam e kaakol
lootorkol, o naati e lootude koyde taal-
ibaaɓe makko, imo yiggira de gudel ngel
o fiilii ngeel.
6 Nde o yottinoo Simon Piyeer ndeen,
wi'i mo:
—Joomam, aan lootata koyde am naa?
7 Iisaa jaabii mo, wi'i:
—A faamaay ko ngadammi duum tafon,
de a faamowan caggal joonin.
8 Piyeer wi'i mo:
—A lootataa koyde am abada!
Iisaa jaabii mo, wi'i:
—Si mi lootanaay ma koyde maa fu, a
walaa ngedu to am.
9 Simon Piyeer wi'i mo:
—Joomam! Si wo noon, taa haadu e
koyde am tan, lootu juude am e hoore am
du.
10 Iisaa wi'i mo:
—Lootiido fuu wo laaɓudo. Walaa ko
lootee si wanaa koyde muudum tan. Onon
on laaɓuɓe, de wanaa on fuu.
11 Tawi imo anndi jambotoodo mo oon.
Ɗum wadi de o wi'i wanaa on fuu ngoni
laaɓuɓe.
12 Nde Iisaa lootunoo koyde maɓɓe
ndeen, hooyi saaya muudum, ɓornii, joodii
katin, wi'i ɓe:
—On paamii ko ngadumi on duum naa?
13 Odon noddira kam «Moodibbo», odon
noddira kam «Joomam». Ko mbi'oton duum
wo goonga, sabo duum ngonumi.

§ **12:38** Esaaya 53.1. * **12:40** Esaaya 6.10.

14 Ndelle, miin Joomii on, miin Moodibbo, mi lootii koyɗe mon, tilay onon du lootunduron koyɗe.
15 Ko ngaɗumi on ɗuum wo tindinoore faa onon du, ngaɗunduron hono ko ngaɗumi on ɗuum.
16 Goonga kaalanammi on: maccuɗo ɓuraa joomum teddude, nulaaɗo du ɓuraa nulɗo ɗum.
17 Joonin kaa on paamii ɗum. Sini on njokkirii noon fu, barke na woodanii on.
18 Wanaa haala mon on fuu kaalumi. Miɗo anndi ɓe cuɓiimi ɓeen, de sanaa ko Binndi ɗiin mbi'i ɗuum tabita: «Nyaamduɗo e am oon, kam latiri kam teppere muuɗum.»*
19 Gilla joonin miɗo haalana on ɗum, fadde majjum e yottaade, faa nde ɗum yottii fuu, ngoonɗinon miin woni mo ngonumi.
20 Goonga kaalanammi on: neɗɗo fuu jaɓɓiiɗo mo nulumi, jaɓɓake kam. Neɗɗo fuu jaɓɓiiɗo kam, jaɓɓake Nulɗo kam oon du.

No Yahuuda jamborii Iisaa
(Matta 26.20-25, Marku 14.17-21, Lukka 22.21-23)

21 Caggal Iisaa haalii haalaaji ɗi fu, ɓernde muuɗum metti sanne, wi'i:
—Goonga kaalanammi on: gooto mooɗon jamboto kam.
22 Taalibaaɓe ɓeen yeewunduri. Ɓe paamaay mo o haalata haala mum.
23 Gooto e taalibaaɓe ɓeen, mo Iisaa horsini oon, ina jooɗii ɗakkol muuɗum.
24 Simon Piyeer tamyani mo gite o yama Iisaa haala moy haalata.
25 Taalibbo oon wahii ɗakkol makko, wi'i:
—Joomam, ɗum wo moye mbi'ataa?
26 Iisaa jaabii, wi'i:
—Mo kokkammi lonngere nde cuuwammi nde oon.
O suuwi nde, o hokki Yahuuda ɓii Simon Isikariyotto oon.
27 Nde Yahuuda jaɓunoo lonngere ndeen, Seyɗaani naati ɗum. Iisaa wi'i mo:
—Waɗu ko ngaɗataa ɗuum law!
28 Tawi fay gooto e jooɗiiɓe ɗoon ɓeen faamaay ko Iisaa haalani mo ɗuum.
29 Sabo ko Yahuuda tiigii dannga ceede maɓɓe ɗuum, yoga miilii Iisaa wi'i o somonowoo iidi, naa danya ko o hokki talkaaɓe.
30 Nde Yahuuda nanngunoo lonngere ndeen fu, yalti wakkati oon pay. Wo ɗum jemma.

Haala yamiroore heyre

31 Nde Yahuuda wurtinoo ndeen, Iisaa wi'i:
—Joonin Ɓii Neɗɗo teddinaama, Laamɗo du teddiniraama saabe makko.
32 Si Laamɗo teddiniraama saabe makko,† kam du teddinan mo e hoore muuɗum, teddinan mo law.
33 Sukaaɓe am, miɗo wondi e mooɗon seeɗa tafon. On piloto kam. Miɗo wi'a on joonin hono ko mbi'unoomi Alhuudiyankooɓe: on mbaawaa yaade to njahammi toon.
34 Miɗo hokka on yamiroore heyre: njiɗunduree! Hono no njiɗirmi on ni, onon du njiɗunduron noon.
35 Wo noon yimɓe fuu annditirta wo on taalibaaɓe am, ko njiɗundurɗon ɗuum.

No Iisaa holliri Piyeer wi'an anndaa ɗum
(Matta 26.31-35, Marku 14.27-31, Lukka 22.31-34)

36 Simon Piyeer wi'i mo:
—Joomam, toy njahataa?
Iisaa jaabii mo:
—To njahammi joonin toon, a waawaa jokkude kam. De caggal joonin a jokkowan kam!
37 Piyeer wi'i mo:
—Joomam, ko waɗi de mi waawaa jokkude ma joonin? Yonki am kokkitirammi saabe maaɗa.
38 Iisaa jaabii mo:
—Yalla a hokkitiran yonki maa saabe am naa? Goonga kaalanammaami: fadde ndontoori e joggude a wi'an a anndaa kam kile tati.

14

No Iisaa wi'iri kam woni laawol

1 Iisaa wi'i taalibaaɓe muuɗum ɓeen:

* **13:18** Jabuura 41.10. † **13:32** Fuɗɗoode aaya 32, «Si Laamɗo teddiniraama saabe makko», tawaaka e ɗereeji ɓurɗi fuu ɓooyude ɗiin.

—Taa umminee hakkillooji mon. Ngoondinee Laamdo, ngoondinee kam miin du.
2 Cuudi keewdi ina ngoni ley wuro Baaba am. Si dum wanaano goonga mi haalantaa on dum. Mi yahan, mi moyyinanowa on nokku toon.
3 Ndelle, si mi moyyinanowii on nokku, mi wartan katin mi hooya on faa onon du ngonon to ngonammi toon.
4 Odon anndi laawol njahoowol to njahammi toon.
5 Tomaa wi'i mo:
—Joomii amin, min anndaa to njahataa, noy min anndirta laawol muudum?
6 Iisaa jaabii mo:
—Miin woni laawol, miin woni goonga, miin woni nguurndam. Fay gooto waawaa yahude to Baabiiwo si rewaay to am.
7 Si odon anndi kam, on anndan Baaba am oon du. Gilla joonin odon anndi mo, on nji'ii mo du.
8 Filipu wi'i mo:
—Joomii amin, hollu min Baabiiwo, duum ina heya min.
9 Iisaa wi'i mo:
—Filipu, no ngondirmi e moodon faa ɓooyi nii fuu, de faa hannden a anndaay kam naa? Jiido kam fuu, yi'ii Baabiiwo. Noy mbiirataa: «Hollu min Baabiiwo»?
10 Yalla a goondinaay mido woni e Baabiiwo, Baabiiwo du ina woni e am naa? Waajuuji di mbaajiimi on diin fuu, yuuraay e hoore am. Wo Baabiiwo gondo e am oon gollata golle muudum.
11 Ngoondinee kam ko mbiimi mido woni ley Baabiiwo, Baabiiwo du ina woni ley am. Fay si on ngoondinaay haala ka, ngoondiniron kam saabe golleeji diin.
12 Goonga kaalanammi on: nedɗo fuu goondindo kam, kam du gollan golleeji di ngollammi diin, gollan ko ɓuri di, sabo mi yahan to Baaba am.
13 Mi wadanan on huunde fuu ko ŋaaridon Laamdo saabe am. Mi wadan dum faa Baabiiwo teddiniree saabe Ɓiddo oon.
14 Si won ko ŋaaridon Laamdo saabe am, mi wadanan on.

No Iisaa wi'iri nuldan Ruuhu Ceniido

15 —Si odon njidi kam, on njokkan jamirooje am.
16 Mi nyaagoto Baabiiwo hokka on Ballo goddo, wonda e moodon faa abada.
17 Oon woni Ruuhu Goonga. Adunaaru waawaa jaɓude mo, sabo nji'ataa mo, anndaa mo. Onon le, odon anndi mo sabo imo wondi e moodon, o heddoto ley moodon du.
18 Mi yoppataa on wo on atiime'en. Mi wartowan to moodon.
19 Si ɓooytii seeda aduna oo yi'ataa kam katin. De onon kaa, on nji'an kam. Saabe mido wuuri, onon du on mbuuran.
20 Nyannde ndeen on paaman mido woni ley Baabiiwo, odon ngoni e am, mido woni e moodon.
21 Nedɗo fuu tiigiido jamirooje am de jokki de, kam woni jiddo kam. Jiddo kam, Baaba am yidan dum. Miin du, mi yidan dum, mi ɓanginanan dum hoore am.
22 Yahuuda, mo wanaa Yahuuda Isikariyotto oon, jaabii mo, wi'i:
—Joomam, noy ɓanginirantaa min hoore maa, tawee a ɓanganaay adunaaru?
23 Iisaa jaabii mo, wi'i:
—Si nedɗo ina yidi kam, jokkan haala am. Baaba am du yidan dum. Miin e Baaba am oon min ngaran to muudum min njoododoo e muudum.
24 Nedɗo fuu mo yidaa kam, jokkataa haala am. Haala ka nanoton kaan, ka wanaa haala am, wo ka haala Baabiiwo nuldo kam oon.
25 Ɗum kaalanammi on gilla mido tawdaa e moodon.
26 Ruuhu Ceniido, Balloowo on mo Baabiiwo nuldata on e dow innde am oon, kam anndinta on kulle fuu. O miccintinan on ko mbaajinoomi on duum fuu.
27 Jam njoppidammi on, jam am kokkammi on. Miin, mi hokkirtaa on no aduna oo hokkirta on ni. Taa umminee hakkillooji mon, taa kulee.
28 On nanii ko mbiimi on: «mi yahan, de caggal duum mi warta to moodon.» Si on njidii kam fu, on ceyoto ko njahammi to Baabiiwo, sabo Baabiiwo ɓuri kam teddude.
29 Mi haalanii on joonin gilla dum waraay, faa si dum warii fu, ngoondinon.
30 Mi haaldataa e moodon ko heewi katin, sabo laamiido adunaaru bondo oon ina wara. Fay huunde o waawanaa kam.

31 Ammaa ko Baabiiwo yamiri kam, wo ɗuum ngaɗammi, faa adunaaru faama miɗo yiɗi ɗum. Ummee, ndillen ɗo!

15

No Iisaa wi'iri kam woni cabiihi ngoongalaahi

1 —Miin woni cabiihi ngoongalaahi, Baaba am woni jom ngesa cabiije.
2 Liccal am dimaral fuu o tayan ɗum. Dimoowal du fuu, o saltoto ɗum faa ɓeyda rimude.
3 Onon du, gilla joonin on laaɓuɓe saabe waaju mo mbaajiimi on oon.
4 Ngonee e am, miin du mi wonan e mooɗon. Hono no liccal cabiihi waawiraa rimude e hoore muuɗum sanaa tawee ingal woni e cabiihi ni, hono noon onon du, on mbaawaa rimude si on ngonaay e am.
5 Miin woni cabiihi, onon ngoni licce. Neɗɗo fuu gonɗo e am, tawi miin du miɗo woni e muuɗum, riman faa heewa. On mbaawaa waɗude fay huunde si on ngalaa e am.
6 Neɗɗo fuu mo wonaay e am, faɗɗete yaasin hono no liccal tayaangal ni, de yoora. Licce joorɗe ɗeen kawrundurte, paɗɗee ley yiite, ɗe kuɓɓa.
7 Si oɗon ngoni e am, waaju am du ina woni e mooɗon fu, nyaagee Laamɗo ko muuyɗon fuu on keɓan.
8 Si on ndimii faa heewii, ɗuum hollan wo on taalibaaɓe am. Ndeen Baaba am mawninte.
9 Hono no Baabiiwo yiɗiri kam noon, miin du njiɗirmi on. Ngonee ley njinngu am.
10 Si on njokkii jamirooje am, on ngonan ley njinngu am hono no njokkirmi jamirooje Baaba am de ngonumi e njinngu muuɗum ni.
11 Mi waajake on ɗum faa seyo am wona ley mooɗon, de seyo mon ngoon laatoo hiɓɓungo.
12 Inan yamiroore am: njiɗunduree hono no njiɗirmi on ni.
13 Huunde fuu ɓuraa njinngu ngu ɗo mawnude: neɗɗo hokkitira yonki muuɗum saabe yigiraaɓe muuɗum.
14 Onon, wo on yigiraaɓe am, si on ngaɗii ko njamirmi on ɗuum.
15 Mi noddirtaa on maccuɓe katin sabo maccuɗo anndaa ko joomum gollata. De mi noddirii on yigiraaɓe, sabo ko narrumi Baaba am ɗuum fuu, mi anndinii on.
16 Wanaa onon cuɓii kam, wo miin suɓii on de yamiri on njahon ndimowon ɓiɓɓe, de ɓiɓɓe mooɗon keddoo, faa Baabiiwo hokka on huunde fuu ko nyaagoriɗon saabe am.
17 Inan ko njamirammi on: njiɗunduree.

No aduna o wanyiri Iisaa e taalibaaɓe muuɗum fuu

18 —Si yimɓe adunaaru ɓeen ina mbanyi on fu, anndee, miin ɓe artii wanyude.
19 Sini on laatakeno adunankooɓe fu, ɓe njiɗanno on. Ammaa on nganaa adunankooɓe. Mi suɓake on mi senndii on e yimɓe adunaaru. Ɗum saabanii ɓe wanyude on.
20 Miccitee ko mbi'unoomi on ɗuum: «Maccuɗo ɓuraa joomum.» Si ɓe torrii kam, ɓe torran on, onon du. Si ɓe njokkii haala am, ɓe njokkan haala mooɗon kaan du.
21 Ɓe ngaɗiranan on ɗum fuu saabe am, sabo ɓe anndaa Nulɗo kam oon.
22 Si mi waraayno, mbaajiimi ɓe, ɓe ngalaano hakke. De joonin kaa mi warii, mi waajake ɓe, ɓe ngalaa geldol fuu e dow hakkeeji maɓɓe.
23 Neɗɗo fuu banyuɗo kam, wanyii Baaba am oon du.
24 Mi gollii golleeji yeeso maɓɓe ɗi fay gooto gollaay. Si mi gollaayno kujje ɗeen fu, ɓe ngalaano hakke. Ammaa joonin ɓe nji'ii ɗe fuu, de iɓe keddii iɓe mbanyi kam, miin e Baaba am.
25 Ɗum waɗii faa tabintina ko winndaa ley Tawreeta maɓɓe: «Ɓe mbanyii kam ɓolum.»*
26 Ruuhu Goonga yuuroowo to Baabiiwo, Balloowo on mo nuldammi on oon, nde wari fu, kam seedantoo kam.
27 Onon du, on ceedanto kam sabo oɗon ngondi e am gilla fuɗɗoode.

16

1 —Mi waajake on ɗum faa taa njoppon goonɗinal.
2 Ɓe mburtinan on cuuɗi baajorɗi. Wakkati warowan nde barɗo on fuu miilotoo waɗii ko weli Laamɗo.

* **15:25** Jabuura 35.19, 69.5.

3 Ɓe ngaɗan ɗum sabo ɓe anndaa Baabiiwo oon, ɓe anndaa kam miin du.
4 Mi waajake on ɗum, faa nde wakkati oon waroyi fu, miccoɗon mi haalaniino on ɗum.

Haala golle Ruuhu Ceniiɗo

—Mi haalanaay on gilla arande sabo miɗo wondi e mooɗon.
5 Joonin inan miɗo yeccoo to Nulɗo kam oon, de fay gooto mooɗon yamaay kam to njahammi.
6 On cunake sanne saabe ko kaalanmi on ɗuum.
7 Ɗum fuu e laataade, miɗo haalana on goonga: mi yaha ni ɓuri nafude on. Sabo si mi yahaay, Balloowo on oon warataa to mooɗon. De si mi yehii, mi nuldan on mo.
8 Si o warii fu, o laaɓinanan yimɓe adunaaru dow hakkeeji muɓɓen e dow fonnditaare e sariya.
9 Dow hakkeeji, sabo ɓe ngoonɗinaay kam.
10 Dow fonnditaare, sabo miɗo yeccoo to Baabiiwo oon, on nji'ataa kam katin.
11 Dow sariya du, sabo laamiiɗo adunaaru bonɗo oon saraama.
12 Miɗo jogii ko heewi katin ko mi waajoo on, ammaa on mbaawtataa ɗum joonin.
13 Nde Ruuhu Goonga oon wari fuu, ɗowan on faa paamon goonga fuu. Sabo ko o haalata ɗuum wanaa e makko yuurata. Wo ko o nani o haalanta on, o humpitan on ko waroyta.
14 O teddinan kam, sabo o hooyan ko njeymi ɗuum, de o humpita on.
15 Ko Baabiiwo oon jogii fuu, miin jeyi. Ɗum waɗi mbiimi o humpitan on ko o heɓi e am ɗuum.

No mettorgal waylitortoo seyo

16 —Si ɓooytii seeɗa, on nji'ataa kam, de si ɓooytowii seeɗa katin, on nji'owan kam.
17 Yoga e taalibaaɓe makko ɓeen yamunduri, mbi'i:
—Ɗume woni maanaa haala makko ko o wi'i «si ɓooytii seeɗa, on nji'ataa kam de si ɓooytowii seeɗa fu, on nji'owan kam katin»? Ɗume woni maanaa ko o wi'i «sabo mi yahan to Baabiiwo» ɗuum?
18 Ɓe mbi'i:
—«Si ɓooytii seeɗa», ɗume ɗum fiirtata? Min paamaay ko o wi'i ɗuum.
19 Iisaa faamii iɓe njiɗi lamndaade ɗum, de wi'i ɓe:
—Oɗon yamundura maanaa haala am ka: «Si ɓooytii seeɗa on nji'ataa kam, de si ɓooytowii seeɗa fu, on nji'owan kam katin.»
20 Goonga kaalanammi on: on mboyan, on mboytoto, tawee yimɓe adunaaru ɓeen ina ceyii. On cunoto, ammaa cunu mooɗon waylitoto seyo.
21 Si debbo na rima fu, ɓernde muuɗum mettan sabo wakkati muuɗum warii. Ammaa si cukalel ngel rimaama fu, o miccitataako naawalla ndimu makko saabe seyo ko o heɓi ɓiddo ley adunaaru ɗuum.
22 Onon du hono noon cunortoɗon joonin, ammaa mi yiitan on katin, de ɓerɗe mooɗon ceyoo sanne. Ndeen fay gooto waawaa bonnude seyo mooɗon.
23 Nyannde ndeen, on yamataa kam fay huunde. Goonga kaalanammi on: huunde fuu ko nyaagiɗon Baabiiwo oon, hokkiran on saabe am.
24 Faa joonin, walaa fuu ko nyaagoriɗon saabe am. Nyaagee, on keɓan, faa seyo mooɗon heewa.

Haala jaalagol Iisaa adunaaru

25 —Ko kaalanmi on joonin ɗuum wo haala kippaaka. De wakkati waran mo mi hippataa haala. Ndeen kaa mi haalanan on haala Baabiiwo faa laaɓa.
26 Nyannde ndeen on nyaagorto Laamɗo saabe am. Mi wi'aay mi nyaaganto on Baabiiwo,
27 sabo Baabiiwo e hoore muuɗum ina yiɗi on. O yiɗirii on saabe ko njiɗuɗon kam, on ngoonɗinii to Laamɗo yuurumi.
28 Mi yuurii to Baabiiwo, mi warii e adunaaru. Joonin miɗo dilla adunaaru ndu, mi yeccoo to Baabiiwo.
29 Taalibaaɓe makko mbi'i mo:
—Joonin kaa, a haalii faa laaɓi, walaa fuu ko kippuɗaa.
30 Joonin kaa, min paamii aɗa anndi huunde fuu, a haajaaka fay gooto yame. Saabe ɗuum waɗi de min ngoonɗini wo a yuuruɗo to Laamɗo.
31 Iisaa jaabii ɓe, wi'i:
—Joonin, on ngoonɗinii naa?
32 Wakkati ina wara, o warii joonin, ɗo on fuu caakotoɗon, mono fuu hoota suudu

muuɗum, njoppon kam mi perwuɗo. Ammaa mi wanaa perwuɗo, sabo Baabiiwo oon ina wondi e am.
33 Mi haalanii on ɗum, faa keɓon jam ley gondal am. Ley adunaaru ndu on keɓan torra, ammaa cemmbinee ɓerɗe mon, sabo miin, mi jaalake adunaaru ndu!

17

No Iisaa du'orii saabe taalibaaɓe muuɗum

1 Nde Iisaa waajinoo waajuuji ɗiin ndeen, tiggitii kammu, wi'i:
—Baabiiwo, wakkati oon warii, teddin Ɓiya, faa Ɓiya oon du teddine.
2 Sabo a hokkii mo baawɗe dow neɗɗo fuu, faa o hokka ɓe kokkuɗaa mo ɓeen fuu nguurndam nduumiiɗam.
3 Nguurndam nduumiiɗam wo anndude ma, aan Laamɗo gooto goongaajo oon, e anndude Iisaa Almasiihu mo nulɗaa oon.
4 Mi teddinii ma e dow leydi ndi, mi yottinii gollal ngal kokkuɗaa kam mi golla ngaal.
5 Joonin kaa, Baabiiwo, teddinam yeeso maa darja mo ngoodunoomi to maaɗa gilla adunaaru ndu tagaaka.
6 Yimɓe ɓe kokkuɗaa kam e adunaaru ndu ɓeen, mi ɓanginanii ɗum'en innde maa. Aan jeyi ɓe, a hokkii kam ɓe, iɓe njokki haala maa.
7 Joonin kaa, ɓe anndii ko kokkuɗaa kam ɗuum fuu to maaɗa yuuri,
8 sabo mi haaltanii ɓe haalaaji ɗi kokkuɗaa kam ɗiin. Ɓe njaɓii ɗi, ɓe keɓii tannyoral wo to maaɗa yuurumi, ɓe ngoondinii aan nuli kam.
9 Miɗo nyaage saabe maɓɓe. Mi nyaagataako saabe adunaaru nduun, miɗo nyaagoo saabe ɓe kokkuɗaa kam ɓeen, sabo aan jeyi ɓe.
10 Ɓe njeymi fuu, wo aan jeyi, ɓe njeyɗaa fuu, wo miin jeyi. Mi teddiniraama saabe maɓɓe.
11 Joonin mi heddataako ley adunaaru katin. To maaɗa njahammi. De kamɓe kaa, ɓe keddoto e mayru. Aan Baabiiwo Ceniiɗo, reenir ɓe baawɗe innde maaɗa nde kokkuɗaa kam ndeen, faa ɓe laatoo gootum hono no meeɗen ni.
12 Nde ngondunoomi e maɓɓe ley adunaaru ndu ndeen, mi reenirii ɓe baawɗe innde maa nde kokkuɗaa kam ndeen, mi tinnake e maɓɓe. Fay gooto halkaay si wanaa jeyɗo halkude oon, faa ko sappaa e Binndi ɗiin ɗuum tabita.
13 Joonin kaa miɗo wara to maaɗa. Miɗo haala haalaaji ɗi gilla miɗo heddii e adunaaru ndu tafon, faa seyo am heewa ley maɓɓe.
14 Mi yottinanii ɓe haala maa. Adunaaru ndu wanyii ɓe, sabo ɓe njeyaaka e mayru, hono no miin du mi jeyiraaka e mayru ni.
15 Mi nyaagaaki ittaa ɓe e adunaaru ndu, de miɗo nyaage ndeenaa ɓe e bonɗo oon.
16 Ɓe njeyaaka e adunaaru ndu, hono no miin du mi jeyiraaka e mayru ni.
17 Ceniraa ɓe e goonga.* Haala maa woni goonga.
18 Hono no nulirɗaa kam e adunaaru ndu noon, miin du nulirmi ɓe e mayru.
19 Miɗo senira hoore am saabe maɓɓe, faa kamɓe du ɓe laatoo seniraaɓe goonga.
20 Wanaa saabe maɓɓe tan nyaagantomaami. Miɗo nyaaganoo du saabe goondinirɓe kam e waajuuji maɓɓe ɓeen.
21 Miɗo nyaage faa ɓe fuu ɓe laatoo gootum. Hono no aan Baabiiwo ngonirɗaa e am noon, e miin du ngonirmi e maaɗa, kamɓe du ɓe ngona e meeɗen, faa adunaaru ndu goondina aan nuli kam.
22 Mi hokkii ɓe teddeengal ngal kokkuɗaa kam ngaal, faa ɓe laatoo gootum, hono no laatoriɗen gootum ni,
23 miin e maɓɓe, aan du e am. Ɗum wo faa ɓe laatodoo gooto kiɓɓuɗo. Ndeen adunaaru ndu faaman aan nuli kam, ndu faaman du aɗa yiɗi ɓe hono no njiɗirɗaa kam ni.
24 Baabiiwo, miɗo yiɗi ɓe kokkuɗaa kam ɓeen ngonda e am nokku fuu ɗo tawaami, faa ɓe nji'a teddeengal ngal kokkuɗaa kam ngaal sabo a yiɗii kam gilla adunaaru ndu joyyinaaka.
25 Baabiiwo ponnditiiɗo, adunaaru ndu anndaa ma, de miin kaa miɗo anndi ma. Ɓee ɗo du ina anndi aan nuli kam.
26 Mi anndinii ɓe ko ngonɗaa, mi ɓeydan anndinde ɓe, faa njinngu ngu njiɗɗaa kam

* **17:17** E ley geresankoore haala Senude kaan ina holla ko Laamɗo suɓii de senndi faa golla muuyɗe muuɗum.

nguun wona e maɓɓe, miin du mi wona e maɓɓe.

18

No Iisaa nanngiraa
(Matta 26.47-56, Marku 14.43-50, Lukka 22.47-53)

1 Nde Iisaa du'inoo ɗum fu, yaadi e taalibaaɓe muuɗum, peyyiti gooruwol bi'eteengol Kedoron. Toon na woodi nokku keewɗo leɗɗe. Ɓe naati toon.
2 Yahuuda jambotooɗo mo oon ina anndi nokku oon, sabo Iisaa e taalibaaɓe muuɗum ina mboowi hawritinde toon.
3 Yahuuda yaari oorngal sordaasiiɓe e gollooɓe yuuruɓe to hooreeɓe almaami'en e Farisa'en. Ɓe ngari toon, iɓe njogii fitillaaji e jaynorɗe e kaɓitirɗe.
4 Iisaa ina anndi ko warata e muuɗum fuu, jakkitii ɓe, wi'i:

—Moy pilotoɗon?

5 Ɓe njaabii mo:

—Iisaa Nasaraatuujo oon.

O wi'i ɓe:

—Wo miin.

Yahuuda jambotooɗo mo oon du ina darii ɗoon ina wondi e maɓɓe.
6 Nde Iisaa wi'unoo «Wo miin» ndeen, ɓe njaatiri gaɗa ɓe caami e leydi.
7 Iisaa yami ɓe katin:

—Moy pilotoɗon?

Ɓe njaabii, ɓe mbi'i:

—Iisaa Nasaraatuujo oon.

8 Iisaa wi'i ɓe:

—Mi wi'ii on, wo miin! Si wo miin pilotoɗon, accee ɓee kaa njaha.
9 Noon ɗum laatorii, faa haala Iisaa kaan tabita: «Mi lallinaay fay gooto e ɓe kokkuɗaa kam ɓeen.»
10 Simon Piyeer ina jogii kaafaahi, soorti ki, soppi maccuɗo Almaami Mawɗo nowru nyaamru faa ndu tayi. Golloowo oon ina wi'ee Malkus.
11 Ndeen Iisaa wi'i Piyeer:

—Soornu kaafaahi maa ki e hulgo muuɗum. Aɗa miilii mi yardataa horde torra nde Baabiiwo hokki kam ndeen naa?
12 Ɗoon sordaasiiɓe e mawɗo muɓɓen e gollanooɓe hooreeɓe Alhuudiyankooɓe nanngi Iisaa, kaɓɓi ɗum.
13 Ɓe njaari ɗum to Annas tafon. Annas wo esoo Kayafas laatiiɗo Almaami Mawɗo ley hitaande ndeen.
14 Tawi kanko Kayafas oon dawrannoo hooreeɓe Alhuudiyankooɓe dabare, tindini ɓe, wi'i: ko ɓuri woodde e yimɓe lenyol ngol, neɗɗo gooto maayana ɓe.*

No Piyeer wi'iri anndaa Iisaa
(Matta 26.69-70, Marku 14.66-68, Lukka 22.55-57)

15 Simon Piyeer e taalibaajo goɗɗo njokki Iisaa. Taalibaajo oon ina anndunduri e Almaami Mawɗo oon, ɗuum waɗi de o heɓi naaddude e Iisaa galle Almaami Mawɗo oon.
16 Piyeer kaa darii yaasin to dammbugal toon. Taalibaajo anndundurɗo e Almaami Mawɗo oon, yalti haaldi e debbo doomoowo dammbugal ngaal oon, nanni Piyeer.
17 Korɗo doomoowo dammbugal oon yami Piyeer:

—Aan le, a wanaa gooto e taalibaaɓe gorko oon naa?

Piyeer jaabii mo, wi'i:

—Mi wanaa!

18 Tawi gollooɓe e doomooɓe kuɓɓiino yiite ina yuuloo sabo jaangol ina woodi. Piyeer du na darodii e maɓɓe ina yuuloo.

No mawɓe diina carorii Iisaa
(Matta 26.59-66, Marku 14.55-64, Lukka 22.66-71)

19 Ndeen Almaami Mawɗo oon yami Iisaa haala taalibaaɓe muuɗum e waaju mum.
20 Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Mi ɓanginanii adunaaru ndu waaju am. Wakkati fuu miɗo waajoo ley cuuɗi baajorɗi e ley suudu dewal mawndu to Alhuudiyankooɓe fuu kawritata toon. Walaa fuu ko kaaldumi cuncukka.
21 Ko saabii aɗa yama kam? Yamu hettindaniiɓe kam ɓeen. Kamɓe kaa, iɓe anndi ko mbaajiimi ɗuum.
22 Nde Iisaa haalnoo ɗum ndeen, gooto e doomooɓe ɓeen feenyi ɗum, wi'i:

—Nii njaabortoɗaa Almaami Mawɗo naa?

23 Iisaa jaabii mo, wi'i:

* **18:14** Yuhanna 11.49-50.

—Si ko boni mbiimi, haalanam ko boni e majjum. Si tawii ko woodi mbiimi du, ko wadi de piidaa kam?
24 Ndeen Annas nuldi mo to Kayafas Almaami Mawdo oon, imo haɓɓaa.

No Piyeer wi'iri anndaa Iisaa katin
(Matta 26.71-75, Marku 14.69-72, Lukka 22.58-62)

25 Simon Piyeer ina darii toon ina yuuloo. Ɓe mbi'i mo:
—Aan, a wanaa gooto e taalibaaɓe makko ɓeen naa?
O yeddi, o wi'i:
—Mi wanaa!
26 Gooto e gollooɓe Almaami Mawdo oon, sakiike mo Piyeer tayunoo nowru muudum oon, wi'i:
—Wanaa mi yiidii ma e makko ley nokku keewdo leddе toon naa?
27 Piyeer yeddi katin, de wakkati oon pay, ndontoori joggi.

No Iisaa saroraa yeeso Pilaatu
(Matta 27.1-2, 11-14, Marku 15.1-5, Lukka 23.1-5)

28 Caggal duum, ɓe itti Iisaa to Kayafas gilla fajiri kecco, ɓe njaari mo to laamordu goforneer oon. Yaaruɓe mo ɓeen naataay suudu nduun, sabo si ɓe naatiino fu, ɓe tuunan e ley diina, de ɓe mbaawaa nyaamude nyaamdu iidi Faltagol nduun.
29 Pilaatu, goforneer oon, yalti yehi to maɓɓe yaasin toon, wi'i ɓe:
—Ɗume peldoton gorko o?
30 Ɓe njaabii mo:
—Si o gollaayno ko boni, min ngaddataano mo to maada.
31 Ndeen Pilaatu wi'i ɓe:
—Njaaree mo, carodon mo sariya moodon.
Alhuudiyankooɓe ɓeen njaabii:
—Laamu hokkaay min laawol warude fay gooto.
32 Nii haala ka Iisaa haalnoo dow maayde muudum kaan tabitiri.
33 Pilaatu yeccii naati laamordu nduun, noddi Iisaa, wi'i dum:
—Aan woni kaananke Alhuudiyankooɓe oon naa?
34 Iisaa jaabii mo, wi'i:
—Aan e hoore maa wi'i noon naa woɓɓe narrudaa?
35 Pilaatu jaabii mo:
—Miin, mi Alhuudiyanke naa? Ɗume ngadudaa de lenyol maa e hooreeɓe almaami'en ngaddi ma to am?
36 Iisaa jaabii, wi'i:
—Laamu am jeyaaka e adunaaru ndu. Sini ingu jeyanoo e adunaaru ndu, gollooɓe am kaɓanno taa mi naata juude hooreeɓe Alhuudiyankooɓe. De si goonga laamu am yuuraay e adunaaru ndu.
37 Ndeen Pilaatu wi'i mo:
—Ndelle, a kaananke naa?
Iisaa jaabii, wi'i:
—Aan e hoore maa haali, wo mi kaananke. Walaa fuu ko ndimiraami de ngarmi ley adunaaru ndu si wanaa faa mi seedoo goonga. Neddo fuu jiddo goonga, ina nana daande am.
38 Pilaatu wi'i mo:
—Goonga? Ɗume woni goonga?
Nde Pilaatu yamunoo dum fu, yalti katin, tawtowi Alhuudiyankooɓe ɓeen to yaasin toon, wi'i ɓe:
—Mi heɓaay feloore fay wootere e makko.
39 Kaa ley al'aada moodon, iidi Faltagol fuu mido yoofana on kasunke gooto. Odon njidi mi yoofana on kaananke Alhuudiyankooɓe oon naa?
40 Ɓe fuu ɓe peekii, ɓe mbi'i:
—Wanaa oon, Barabas min njidi.
Barabas le wo muurtunoodo.

19

1 Ndeen Pilaatu yamiri Iisaa nanngee, fiyee dorri.
2 Sordaasiiɓe ɓeen canyi taarde gi'e, kippi e hoore makko, ɓorni mo saaya mbodeeha.*
3 Ɓe ɓattitii mo, iɓe mbi'a:
—Foofoo, kaananke Alhuudiyankooɓe!
Iɓe peenya mo.
4 Pilaatu yalti katin, wi'i Alhuudiyankooɓe ɓeen:
—Mi wurtinan mo faa anndon mi heɓaay feloore fay wootere e makko.
5 Ndeen Iisaa wurtinaa yaasin ina hippii taarde gi'e ndeen, ina ɓornii saaya mbodeeha kaan. Pilaatu wi'i ɓe:
—Inan gorko oo!

* **19:2** Wakkati Iisaa, saaya mbodeeha wo saaya ka kaananke ɓornotoo.

6 Nde hooreeɓe almaami'en e gollooɓe muɓɓen ɓeen njiinoo mo ndeen, peekii mbi'i:
—Tontu mo e leggal palaangal! Tontu mo e leggal palaangal!
Pilaatu wi'i ɓe:
—Nanngee mo onon tonton mo, sabo miin kaa, mi heɓaay feloore e makko.
7 Alhuudiyankooɓe njaabii mo:
—O luttii sariya amin. E ley sariya amin oon kaa tilay o waree, sabo o waɗii hoore makko o Ɓii Laamɗo.
8 Nde Pilaatu nannoo haala kaan ndeen, kulol muuɗum ɓeydii.
9 O naati suudu nduun katin o wi'i Iisaa:
—Toy yuurataa?
Iisaa jaabaaki mo fay huunde.
10 Ndeen Pilaatu wi'i mo:
—Yalla a haaldataa e am naa? Yalla a anndaa miɗo waawi yoppude ma, miɗo waawi tontude ma?
11 Iisaa jaabii mo, wi'i:
—Si wanaa Laamɗo hokki ma baawɗe, a waawanaa kam fay huunde. Ɗuum waɗi de gattuɗo kam e junngo maaɗa oon ina ɓuri maa hakkeeji.
12 Gilla ndeen Pilaatu ina filoo yoppude mo. Ɗum waɗi de Alhuudiyankooɓe ina peekoo, ina mbi'a:
—Sini a yoppii mo, a wanaa yigoo kaananke Roma mawɗo oon. Neɗɗo fuu gaɗuɗo hoore muuɗum kaananke wo ganyo kaananke Roma.
13 Nde Pilaatu nannoo haalaaji ɗiin ndeen, wurtini Iisaa, jooɗii dow jooɗorgal sariya, nokku bi'eteeɗo Kaaye Cehaaɗe (e ibraninkoore na wi'ee Gabbata).
14 Ndeen wo nyannde segilanteende iidi Faltagol, wakkati hakkunde naange. Pilaatu wi'i Alhuudiyankooɓe:
—Inan kaananke mooɗon!
15 Ɓe yeewnii semmbe:
—War mo! War mo! Tontu mo e leggal palaangal!
Pilaatu jaabii, wi'i:
—Mi tonta kaananke mooɗon oon naa?
Hooreeɓe almaami'en ɓeen mbi'i:
—Min ngalaa kaananke si wanaa kaananke Roma mawɗo oon.
16 Ndeen o hokki ɓe Iisaa faa ɓe tontowa ɗum.

No Iisaa tontiraa dow leggal palaangal (Matta 27.32-44, Marku 15.21-32, Lukka 23.26-43)

Ndelle sordaasiiɓe ɓeen nanngi Iisaa, njaadi e muuɗum.
17 Iisaa yalti ina ronndii leggal muuɗum palaangal faa yottii nokku bi'eteeɗo Laalagal Hoore (e ibraninkoore na wi'ee Golgata).
18 Ɗoon ɓe tontidi mo e woɓɓe ɗiɗo: oo gere nano, oo du gere nyaamo, Iisaa ina tummbii.
19 Pilaatu yamiri ɓe mbinnda e alluwal, ɓe takka ngal e leggal palaangal ngaal. Binndi dow maggal na mbi'a: Iisaa Nasaraatuujo, Kaananke Alhuudiyankooɓe.
20 Alhuudiyankooɓe heewɓe njanngi binndi ɗiin sabo ɗo Iisaa tontaa ɗoon woɗɗaa ngalluure ndeen. Alluwal ngaal winndaama e ibraninkoore e geresankoore e romankoore.
21 Ndeen hooreeɓe almaami'en ɓeen mbi'i Pilaatu:
—Taa winndu: «Kaananke Alhuudiyankooɓe», winndu: «o wi'ii kanko woni kaananke Alhuudiyankooɓe».
22 Pilaatu jaabii:
—Ko mbinndumi ɗuum winndaama, tilake.
23 Nde sordaasiiɓe ɓeen tilinoo tontude Iisaa ndeen, pecci kaddule makko pecce nay. Mono fuu hooyi feccere muuɗum. Ɓe kooyi saaya makko du. Saaya kaan walaa nyoogol. Ka fuu ka lefol gootol.
24 Sordaasiiɓe ɓeen kaaldi:
—Taa ceeken saaya ka. Ngaɗen ka cumnal, ndaaren moy heɓata ka.
Ɗum waɗii, faa ko sappaa e Binndi ɗiin ɗuum tabita:
«Ɓe peccii kaddule am hakkunde maɓɓe,
ɓe ngaɗii saaya am cumnal.»†
Noon sordaasiiɓe ɓeen ngaɗi.
25 Inna Iisaa, e sakiike inna muuɗum debbo, e Mariyama dee Kolopa, e Mariyama mo Magdala ina ndarii ɗakkol leggal ngal Iisaa tontaa e muuɗum ngaal.
26 Iisaa yi'i inna muuɗum e taalibaajo muuɗum korsuɗo oon ina ndarodii, wi'i inna mum:
—Inna, inan ɓiya!
27 Ndeen o wi'i taalibaajo oon:

† **19:24** Jabuura 22.19.

—Inan inna maaɗa.
Gilla wakkati oon taalibaajo oon yaari Mariyama wuro muuɗum.

Haala maayde Iisaa
(Matta 27.45-56, Marku 15.33-41, Lukka 23.44-49)

28 Caggal ɗuum, Iisaa anndi walaa fuu ko heddii. Faa tabintina ko Binndi ɗiin mbi'i ɗuum, o wi'i:
—Mi ɗomɗii!‡
29 Loongel keewngel ndiyam lammuɗam ina woni ɗoon. Ɓe cuuwi tekkere e ndiyam lammuɗam ɗaam, ɓe kaɓɓi e loosol lekki hisop, ɓe ɓattini e hunnduko makko.
30 Nde Iisaa meeɗunoo ɗam ndeen, wi'i:
—Tilake!
O turi hoore makko, o yoofi yonki makko.
31 Ndeen wo nyannde segilanteende iidi. Hooreeɓe Alhuudiyankooɓe nyaagii Pilaatu faa koyɗe tontaaɓe ɓeen kelee, de ɓe adee, taa terɗe ɗeen keddoo e leɗɗe ɗeen nyalaande fowteteende. Sabo nyannde ndeen wo teddunde.
32 Ndelle sordaasiiɓe ɓeen ngari, keli korre worɓe ɗiɗo tontidanooɓe e Iisaa ɓeen.
33 Ammaa nde ɓe njottinoo Iisaa ndeen, ɓe tawi o maayii. Ɓum waɗi de ɓe kelaay korre makko.
34 De gooto e sordaasiiɓe ɓeen yuwi Iisaa labbo e wuttudu. Wakkati oon fu, yiiyam e ndiyam njuppii.
35 Neɗɗo ceediiɗo ɗum oon yi'i ɗum. Seedaaku makko du wo goonga. Kaalɗo oon ina anndi haalii goonga, faa onon du, ngoonɗinon.
36 Ɓum fuu waɗii, faa ko Binndi ɗiin mbi'i ɗuum tabita:
«Fay gootal e yi'e makko helataake.»§
37 Ɓi mbi'i katin:
«Ɓe ndaaran mo ɓe njuwnoo oon.»*

No ɓanndu Iisaa wattiraa e saabeere
(Matta 27.57-61, Marku 15.42-47, Lukka 23.50-56)

38 Caggal ɗuum, Yuusufi Arimatiyanke nyaagii Pilaatu faa hooya ɓanndu Iisaa. Pilaatu jaɓani mo ɗum. O hooyi ndu. Tawi Yuusufi oon wo taalibaajo Iisaa e cuncukka, sabo imo hula hooreeɓe Alhuudiyankooɓe.
39 Nikodemu jaanooɗo to Iisaa jemma oon du wari, waddi urdiiji jillunduraaɗi bi'eteeɗi miiri e alowe.† Teddeefi majjum wo hono kilooji capanɗe tati e ɗiɗi.
40 Kamɓe ɗiɗo ɓe kooyi ɓanndu Iisaa, ɓe piili ndu e kasanke gattaaɗo urdiiji ɗiin hono no Alhuudiyankooɓe mboowiri uwirde maayɓe muɓɓen ni.
41 Ɓo Iisaa tontanoo ɗoon ina woodi nokku keewɗo leɗɗe. Ley nokku oon ina woodi saabeere heyre ɗo fay gooto wattaaka abada.
42 Ɓe ngatti ɓanndu Iisaa ley saabeere ndeen sabo nyannde ndeen wo nyannde nde Alhuudiyankooɓe cegilantoo nyannde fowteteende, de saabeere ndeen ina ɓadii ɗo Iisaa tontanoo ɗoon.

20

Haala iirtagol Iisaa
(Matta 28.1-8, Marku 16.1-8, Lukka 24.1-12)

1 Nyannde alan, go'aɓerde e jeɗɗiire ndeen, Mariyama mo Magdala hejji, yehi to saabeere toon. O tawi hayre uddiranoonde saabeere ndeen tallitaama.
2 O doggi, o yehi to Simon Piyeer e taalibaajo mo Iisaa horsinnoo oon, o wi'i ɓe:
—Ɓe ittii Joomii en e saabeere ndeen, mi anndaa fuu ɗo ɓe ngatti mo.
3 Piyeer e taalibaajo oon njalti, njehi to saabeere toon.
4 Ɓe ɗiɗo fuu, iɓe ndogga. Taalibaajo oon daɗi Piyeer, artii ɗum e saabeere ndeen.
5 O yuurnii, o yi'i kasanke oon wo ɓolo, de o naataay.
6 Simon Piyeer, kam kaa nde yottinoo fu, naati, tawi kasanke oon ina waalii.
7 Lefol piilanoongol e hoore Iisaa ngool tawdaaka e kasanke oon, ngol tawaama ingol sowii e feere maggol.
8 Ndeen taalibaajo artinooɗo yottaade oon, kam du naati, yi'i, goonɗini.
9 Tawi ɓe paamaayno tafon ko Binndi ɗiin mbi'i ina tilsi Iisaa ummitoo e maayde.
10 Caggal ɗuum, taalibaaɓe ɗiɗo ɓeen kooti.

‡ **19:28** Jabuura 22.16. § **19:36** Wurtagol 12.46, Jabuura 34.21. * **19:37** Jakariyaa 12.10. † **19:39** Miiri wo ɗakkere uurnde. Alowe du wo conndi leɗɗe uurɗe.

No Iisaa ɓangirani Mariyama mo Magdala
(Matta 28.9-10, Marku 16.9-11)

11 Mariyama le ina darii ɗo dammbugal saabeere ɗoon, ina woya. O turii, o yuurnii ley saabeere ndeen.
12 O yi'i maleyka'en ɗiɗo ɓe kaddule daneeje ina njoodii ɗo ɓanndu Iisaa nduun wonnoo ɗoon, gooto faro hoore, gooto oon du faro koyɗe.
13 Maleyka'en ɓeen mbi'i mo:
—Banndam debbo, ɗume mboyataa?
O jaabii ɓe, o wi'i:
—Ɓe ittii Joomam ɗo, de mi anndaa fuu to ɓe ngattowi ɗum.
14 Nde o haalnoo haala kaan ndeen, o waylitii, o yi'i Iisaa ina darii, de o anndi-taay ɗum.
15 Iisaa wi'i mo:
—Banndam debbo, ɗume mboyataa? Moy pilotoɗaa?
Mariyama miilii wo golloowo nokku oon haaldata e muuɗum, wi'i mo:
—Joomam, si aan itti mo ɗo, haalanam ɗo ngattuɗaa mo, faa mi hooya mo.
16 Iisaa wi'i mo:
—Mariyama!
O yeeyii, o wi'i e ibraninkoore:
— *Rabbunii!* (ɗum na fiirta «Moodibbo»).
17 Iisaa wi'i mo:
—Taa meemam, sabo mi yeeŋaay to Baabiiwo tafon. Yahu to sakiraaɓe am, mbi'aa ɓe mi yeeŋan mi yaha to Baaba am, wo Baaba moodon du, to Laamɗo am, wo Laamɗo moodon du.
18 Mariyama mo Magdala haalanowi taalibaaɓe ɓeen, wi'i ɓe:
—Mi yi'ii Joomii en oon.
O haalani ɓe ko Iisaa haalani mo ɗuum fuu.

No Iisaa ɓangirani taalibaaɓe muuɗum
(Matta 28.16-20, Marku 16.14-18, Lukka 24.36-49)

19 Nde kiiral naange alan warnoo ndeen, taalibaaɓe Iisaa ɓeen na ngoni ley suudu na cokitii saabe kulol hooreeɓe Alhuudiyankooɓe. Ndeen Iisaa wari darii hakkunde maɓɓe, wi'i ɓe:
—Jam wondu e moodon!
20 Nde o jowtunoo ɓe ndeen, o holli ɓe newe juuɗe makko e wuttudu makko. Taalibaaɓe ɓeen ceyii nde njiinoo Joomiraaɗo ndeen.
21 Caggal ɗuum Iisaa wi'i ɓe katin:
—Onon e jam! Hono no Baabiiwo nuliri kam ni, miin du nulirammi on.
22 Nde o haalnoo haalaaji ɗiin ndeen, o fuufi dow maɓɓe, o wi'i:
—Njaɓee Ruuhu Ceniiɗo!
23 Mo njaafaniɗon hakkeeji muuɗum, yaafanaama ɗi. Mo on njaafanaaki hakkeeji muuɗum du, yaafantaake ɗi.

No Iisaa ɓangirani Tomaa

24 De Tomaa noddirteeɗo Funereejo, gooto e sappo e ɗiɗo ɓeen, tawaaka ɗoon nde Iisaa ɓangunoo hakkunde maɓɓe ndeen.
25 Taalibaaɓe ɓeen mbi'i mo:
—Min nji'ii Joomii en!
O jaabii ɓe:
—Si mi yi'aay batite tontanɗe ɗeen e newe makko, de mi watta honndu am e majje, mi watta junngo am e wuttudu makko fu, abada mi goondintaa.
26 Jeɗɗiire wootere caggal ɗuum, taalibaaɓe ɓeen kawriti katin. Tomaa ina wondi e maɓɓe. Gampuuje ɗeen fuu ina cokii. Iisaa ɓangi, darii hakkunde maɓɓe, wi'i:
—Onon e jam!
27 O wi'i Tomaa:
—Wattu ɗo honndu maa, ndaar juuɗe am. Ɓattin junngo maa, wattu ngo e wuttudu am. Sel sikkitirde, goondin tan.
28 Tomaa jaabii, wi'i mo:
—Joomam, Laamɗo am!
29 Iisaa wi'i mo:
—Saabe ko njiiɗaa kam ɗuum waɗi de ngoondinɗaa. Barke woodanii ɓe nji'aay kam de ngoondini.

Haala anniya dewtere nde

30 Iisaa waɗi yeeso taalibaaɓe muuɗum maandeeji kaayniiɗi goɗɗi keewɗi ɗi mbinndaaka ley dewtere nde.
31 Ɗi ɗo mbinndaama, faa ngoondinon Iisaa woni Almasiihu Ɓii Laamɗo, faa si on ngoondinii, keɓon nguurndam saabe makko.

21

No Iisaa ɓangirani taalibaaɓe muuɗum njeɗɗo

1 Caggal ɗuum, Iisaa ɓangani taalibaaɓe
muuɗum ɓeen katin sera maayo Tiberiyas.
Inan no o ɓangiri:
2 Simon Piyeer e Tomaa noddirteeɗo Fu-
nereejo oon e Natanayel mo Kaana leydi
Galili e ɓiɓɓe Jebede worɓe ɓeen e taal-
ibaaɓe woɓɓe ɗiɗo, ɓe fuu iɓe tawdaa toon.
3 Simon Piyeer wi'i ɓe:
—Mi yahan nanngoyde liyyi.
Ɓe mbi'i mo:
—Minen du, min njaadan e maa.
Ɓe njalti, ɓe naatowi laana ndiyam.
Jemma oon, ɓe keɓaay fay huunde.
4 Nde pooyngol feccinoo ndeen, tawi
Iisaa na ɗarii to hunnduko maayo ngoon,
ammaa taalibaaɓe ɓeen annditaay yalla
wo ɗum Iisaa.
5 O wi'i ɓe:
—Hey banndiraaɓe, yalla on keɓii ko
nyaametee naa?
Ɓe mbi'i:
—Min ngalaa.
6 O wi'i ɓe:
—Paɗɗee fiil oon gere nyaamo laana ka,
on keɓan.
Ndelle ɓe paɗɗi fiil oon. Ɓe keɓi liyyi faa
ɓe kunngii suuwtude o.
7 Taalibaajo mo Iisaa horsini oon wi'i
Piyeer:
—Wo ɗum Joomiraaɗo!
Nde Simon Piyeer nannoo ɗum wo
joomiraaɗo ndeen, ɓornii saaya muuɗum,
sabo o ɓortinooɗo ley laana toon. O fitti o
fiyii e ndiyam ɗaam.
8 Taalibaaɓe heddiiɓe ɓeen ngaddi laana
kaan, ina ndaasa fiil keewɗo liyyi oon.
Tawi ɓe mboɗɗaa e hunnduko ndiyam
ɗaam ɓuraa hono piye keme ɗiɗi.
9 Nde ɓe njippinoo laana kaan ndeen, ɓe
nji'i liyyi ina njowii dow yulɓe yiite, ɓe nji'i
buuru du.
10 Iisaa wi'i ɓe:
—Ngaddee yoga e liyyi ɗi nannguɗon
joonin ɗiin.
11 Simon Piyeer naati laana kaan, fooɗi
fiil oon faa wurtini yaasin. O keewɗo liyyi
mawɗi. Liyyi ɗiin wo hemre e capanɗe joy
e tati. No ɗi poti heewude nii fuu, fiil oon
seekaaki.
12 Iisaa wi'i ɓe:
—Ngaree, nyaamee!
Fay gooto e taalibaaɓe ɓeen suusaay
yamude mo «Aan wo a moy?» Ɓe fuu ɓe
annditii wo ɗum Joomiraaɗo.
13 Ndeen Iisaa wari, hooyi buuru e liyyi,
hokki ɓe.
14 Ngol woni tataɓol ko Iisaa ɓangani
taalibaaɓe muuɗum gaɗa ummitagol
muuɗum.

No Iisaa haaldiri e Piyeer

15 Nde ɓe tilinoo e fummude ndeen, Iisaa
wi'i Simon Piyeer:
—Simon ɓii Yuhanna, aɗa ɓuri ɓee ɗo
yiɗude kam naa?
O jaabii, o wi'i:
—Goonga, Joomam, aɗa anndi miɗo yiɗi
ma.
Iisaa wi'i mo:
—Nyaamnaa mbaaloy am kooy!
16 Iisaa wi'i mo katin:
—Simon, ɓii Yuhanna, aɗa yiɗi kam naa?
O jaabii, o wi'i:
—Goonga, Joomam, aɗa anndi miɗo yiɗi
ma!
Iisaa wi'i mo:
—Nduraa baali am ɗiin!
17 Iisaa wi'i mo katin:
—Simon, ɓii Yuhanna, aɗa yiɗi kam naa?
Piyeer sunii sabo joonin woni kilol
tataɓol ko Iisaa wi'i mo «Aɗa yiɗi kam naa?»
Piyeer wi'i mo:
—Joomam, aɗa anndi huunde fuu, aɗa
anndi miɗo yiɗi ma.
Iisaa wi'i mo:
—Nyaamnaa baali am ɗiin!
18 Goonga kaalanammaami, e njokol-
laaku maa a ɓornake kaddule maa, a yehii
to njiɗɗaa fuu. Ammaa si a naywii fu,
a foortan juuɗe maa, de goɗɗo ɓorne ɗe,
yaare to a yiɗaa.
19 E haalaaji ɗiin Iisaa sapporii no Piyeer
maayrata e no teddinirta Laamɗo. Nde o
haalnoo ɗum ndeen, o wi'i ɗum:
—Jokkam!

No Iisaa haaliri haala taalibaajo muuɗum korsuɗo oon

20 Piyeer yeeyii, yi'i taalibaajo mo Iisaa
horsini oon ina jokki ɗum'en. Oon woni
bahinooɗo ɗakkol Iisaa nde ɓe kirtotonoo
ndeen, de wi'i: «Joomam, moy woni jam-
botooɗo ma oon?»
21 Nde Piyeer yiinoo taalibaajo oon
ndeen, wi'i Iisaa:

—Joomam, noy oo le wattinirta?
22 Iisaa jaabii mo, wi'i:
—Si miɗo muuyani mo nguurndam faa
nde ngartoymi, ɗume jomi ma e majjum?
Aan kaa, jokkam tan.
23 Ndelle haala ka sankitii hakkunde
goonɗinɓe Iisaa ina mbi'a taalibaajo oon
maayataa. Ammaa Iisaa wi'aay o maay-
ataa, ko o wi'i dey: «Si miɗo muuyani mo
nguurndam faa nde ngartoymi, ɗume jomi
ma e majjum?»
24 Oon woni taalibaajo ceediiɗo kulle
ɗeen de winndi ɗe. Eɗen anndi du
seedaaku makko oon wo goonga.

Timmoode dewtere nde

25 Iisaa waɗi kulle goɗɗe keewɗe katin.
Si ɗe mbinndiranooma gootel gootel,
miɗo miiloo dewte ɗeen keyidataano ley
adunaaru ndu.

Golle Nulaaɓe

1 Banndam Tawfilus, e ley dewtere am
arandeere ndeen, mi winndii ko Iisaa fuɗɗi
gollude e waajaade fuu,
2 faa nyannde yeentinaa ndeen. Gilla nde
o yeentinaakano ndeen o haaldii e nulaaɓe
ɓe o suɓinoo ɓeen, o tindiniri ɗum'en e
baawɗe Ruuhu Ceniiɗo.
3 Caggal nde o torranoo ndeen, o hollitii
ɓe hoore makko. O hollirii ɓe e daliiliiji
keewɗi imo wuuri. O wondi e maɓɓe balɗe
capanɗe nay, imo haalana ɓe kabaaru
laamu Laamɗo.
4 Nyannde gomma imo nyaamda e
maɓɓe, o tindini ɓe taa ɓe mboɗɗoo Urusali-
ima, ammaa ɓe keɗoo aadi Baabiiwo ndi ɓe
narri mo ndiin.
O wi'i:
5 —Yaayaa na lootirannoo yimɓe
batisima e ndiyam, de onon, ley balɗe
seeɗa, on lootirte batisima e Ruuhu
Ceniiɗo.
6 Ɓe fuu ɓe kawriti, iɓe yama mo, iɓe
mbi'a:
—Joomiraaɗo, wo joonin ngartirtaa
laamu Israa'iila naa?
7 Iisaa jaabii ɓe, wi'i:
—On mbaawaa anndude jamaanuuji e
wakkatiiji ɗi Baabiiwo darniri baawɗe
muuɗum.
8 Ammaa nde Ruuhu Ceniiɗo wari jip-
pii e mooɗon fu, on keɓan baawɗe, de
laatoɗon seedee'en humpitooɓe kabaaru
am ley Urusaliima e ley leydi Yahuudiya
fuu, kam e Samariya, faa to adunaaru
haaɗi.
9 Nde o haalnoo ɗum ndeen, o yeentinaa.
Ɓe tiggitii, iɓe ndaara faa ruulde suddi mo.
10 Ɗo ɓe tiggitotoo kammu iɓe ndaara
imo yeentinee ɗoon, inan worɓe ɗiɗo ɓe
kaddule daneeje punti, ndarodii e maɓɓe,
11 mbi'i:
—Galilinkooɓe, ko waɗi de ndariɗon,
oɗon tiggitoo kammu? Iisaa ittaaɗo e
mooɗon de yeentinaa dow kammu oon
wartan. O wartiran hono no njiiruɗon imo
yeentiniraa dow kammu noon.
12 Ndeen nulaaɓe ɓeen ndilli waamnde
wi'eteende Jaytun ɗoon, ɓe njeccii Urusali-
ima. Toon e Urusaliima na waɗa kilo-
meetere gooto.
13 Nde ɓe njottinoo fu, ɓe yeeŋowi suudu
dowuuru to ɓe mbeerunoo toon. Piyeer e
Yuhanna e Yaakuuba e Andire e Filipu e
Tomaa e Bartolome e Matta e Yaakuuba ɓii
Alfaa e Simon kiranoowo suudu baaba e
Yahuuda ɓii Yaakuuba fuu tawaama ɗoon.
14 Ɓe fuu ɓe kawriti, ɓe laatii ɓernde
wootere, iɓe tinnii e du'aare, kamɓe e
minyiraaɓe Iisaa e Mariyama inna Iisaa e
rewɓe woɓɓe.

No Matiyas loomtiri Yahuuda

15 Ley balɗe ɗeen, goonɗinɓe ko waɗata
hono hemre e noogay kawriti. Piyeer um-
mii, darii hakkunde maɓɓe, wi'i:
16 —Sakiraaɓe, ina tilsi ko woni e Bin-
ndi ɗiin tabita dow Yahuuda, kolluɗo nan-
nguɓe Iisaa laawol oon. Ruuhu Ceniiɗo
haalii dow majjum e hunnduko Daawda.
17 Yahuuda na hiisenoo e meeɗen, o
heɓii ngeɗu makko e gollal ngal ngollanten
Joomiraaɗo.
18 Kaalisi mo o yeenanoo e gollal makko
bonngal ngaal, o soodi ɗum ngesa. O boɓɓii
ley magga, reedu makko seekii, teketti
makko fuu mburtii, ndufi.
19 Yimɓe Urusaliima fuu nani ɗum. Ɗum
waɗi de ɓe inndiri ngesa ngaan Akeldama.
E ley ɗemngal maɓɓe iɗum fiirta «Ngesa
Yiiyam».
20 Si goonga du, dewtere Jabuura haalii e
dow majjum, wi'i:
«Wuro makko laatoo winnde,
taa fay gooto hoɗa toon.» Ina winndaa
du:
«Goɗɗo loomta mo.»*
21 Wooɗi ndelle, tilay goɗɗo loomta mo,
tawee wo gonduɗo e meeɗen ko juuti
wakkati mo Joomiraaɗo men Iisaa won-
dunoo e meeɗen ndeen.
22 Ɗum wo gilla nde Yaayaa lootunoo mo
lootagal batisima faa yaade nyannde nde
o yeentinaa dow kammu ndeen. Gorko
oon laatodoto e meeɗen seedee ummitagol
Iisaa.
23 Ndeen ɓe ndarni worɓe ɗiɗo: Yu-
usufi bi'eteeɗo Barasaba coowirteeɗo Yus-
tus, kam e Matiyas.

* **1:20** Jabuura 69.26, 109.8.

24 Ɓe ndu'ii, ɓe mbi'i:
—Joomiraaɗo, aan anndudo ɓerɗe yimɓe fuu, faamin min mo cuɓiɗaa e ɓee ɗo ɗiɗo
25 faa ronndoo gollal nulal, loomta Yahuuda joppudo ɗum de yehi nokku to jeyi yahude toon.
26 Ɓe ngaɗi cumnal maɓɓe. Cumnal ngaal hawri e Matiyas. O hiisodaa e nulaaɓe sappo e ngo'o ɓeen.

2

No Ruuhu Ceniiɗo jipporii dow goondinɓe

1 Nde iidi ɓenndal alkama warnoo ndeen,* tawi goondinɓe Iisaa ɓeen fuu ina kawriti nokku gooto.
2 Wakkati gooto, sawtu ga'uɗo hono hen-ndu mawndu yuuri dow kammu, heewi suudu ɗo ɓe njoodii ɗoon fuu.
3 Ko wa'i hono ɗemle yiite ni ɓangani ɓe. Ɓe peccii, ɗe njowii dow mono e maɓɓe fuu.
4 Ɓe fuu ɓe keewi Ruuhu Ceniiɗo, ɓe puddi haalude ɗemle janane no Ruuhu oon hokkiri ɓe kaalda noon.
5 Tawi worɓe Alhuudiyankooɓe hulɓe Laamɗo yuuruɓe e leyɗe adunaaru fuu ina njoodii Urusaliima.
6 Nde sawtu oon waɗunoo ndeen, ja-maa oon fuu hawriti. Ɓum jiiɓii hakkil-looji maɓɓe, sabo mono fuu nanii ɗemngal† muuɗum ina haalee.
7 Ɓe fuu ɓe mbemmbaa, ɗum haaynii ɓe, iɓe mbi'undura:
—Haalooɓe ɓe fuu nganaa Galilinkooɓe naa?
8 Ndelle, noy mono e meeɗen fuu nanirta ko ɓe kaalata e ɗemngal ngal muyni?
9 En Partiyankooɓe e Mediyankooɓe e Elamiyankooɓe, en joodiiɓe Mesopotami, kam e Yahuudiya e Kapadokiya e Ponta e Aasiya
10 e Firigiya e Pamfiliya e Misira e leyɗe sera Libiya ɗakkol Sireene. Woɓɓe meeɗen yuurii Roma. En Alhuudiyankooɓe, kam e naatuɓe diina Alhuudiyankooɓe.
11 Woɓɓe katin yuurii Kereta, woɓɓe yuurii leydi Arabiya. Ammaa ɗum e laataade fuu, en fuu eɗen nana iɓe kaala haala golleeji mawɗi ɗi Laamɗo waɗi ɗiin. Iɓe kaala ɗum fuu e ɗemle meeɗen!
12 Ɓum haaynii ɓe ɓe fuu, ɗum haɓɓi ɓe ko'e, iɓe yamundura:
—Ɓume woni maanaa majjum?
13 Woɓɓe ina njalnoroo goondinɓe ɓeen, ina mbi'a:
—Ɓe kaaru doro de ɓe culii!

No Piyeer waajorii jamaa oon

14 Ndeen Piyeer darodii e sappo e ngo'o ɓeen, ɓanti daande muuɗum, de wi'i jamaa oon:
—Onon Alhuudiyankooɓe e joodiiɓe Urusaliima fuu, kettinee haala am de paamon kabaaru gaɗuɗo oon.
15 Yimɓe ɓe nganaa suliiɓe hono no mi-ilortoɗon ni. Joonin fay yamnde jeenay beetee faltaaki, sakko neddo yara faa suloo.
16 Ammaa ɗum warii faa tabintina ko annabi Jowiila wi'i:
17 «Laamɗo wi'ii:
E ley balɗe cakitotooɗe ɗe
mi jippinan Ruuhu am dow tagaaɓe fuu.
Ɓiɓɓe mooɗon worɓe e rewɓe
kaaliran annabaaku.
Jokolɓe mooɗon nji'an holleede,
nayeeɓe mooɗon koyɗinte.
18 Woodi gollooɓe am worɓe e rewɓe du,
mi jippinan Ruuhu am dow muɓɓen e ley balɗe ɗeen,
ɓe kaaldan annabaaku.
19 Mi waɗan kaayeefiiji dow kammu,
mi waɗan maandeeji kaayniiɗi dow leydi,
ɗi laatoo yiiyam e yiite e cuurki.
20 Fadde nyalaande gartol Joomiraaɗo mawnde teddunde ndeen warude,
naange niɓɓinte,
lewru du wojjan hono no yiiyam ni.
21 Ndeen, neddo fuu nodduɗo innde Joomi-raaɗo hisinte.»‡
22 Piyeer wi'i katin:
—Israa'iilankooɓe, kettinee haalaaji ɗi: Iisaa Nasaraatuujo oon wo neddo mo Laamɗo laaɓinani on wo yuurɗo e muuɗum. Laamɗo hokki ɗum baawɗe, hokki ɗum waɗude kaayeefiiji e maandeeji

* **2:1** Innde iidi ɓenndal alkama wo «Pentekosta» ley Geresankoore. Inde fiirta «capanɗe joy», sabo ina waɗee balɗe 50 caggal iidi Faltagol. Wo wakkati mo ɓiɓɓe aawitirdi artiindi tayetee faa cakkanee Joomiraaɗo. † **2:6** Maanaa ɗemngal ɗo wo sii haala. ‡ **2:21** Jowiila 3.1-5.

kaayniiɗi hakkunde mooɗon, hono no onon e ko'e mon anndirɗon ni.
23 Neɗɗo oon, Laamɗo muuynoo gilla arande wattee e juuɗe mon. Onon le, on nduŋanake mo yimɓe ɓe anndaa jamirooje, on tontii mo, on mbarii mo.
24 Ammaa Laamɗo iirtinii mo, itti mo e naawalla maayde, sabo maayde ndeen waawaano tiigaade mo.
25 Si goonga du, inan ko Daawda haali dow makko, wi'i:
«Wakkati fuu miɗo yi'a Joomiraaɗo na wondi e am.
Imo woni gere nyaamo am,
faa taa mi diwna kulol.
26 Saabe majjum ɓernde am seyake,
ɗemngal am na mana,
faa ɓanndu am du waaltoo dow jikke celluɗo,
27 sabo a yoppataa yonki am hakkunde maayɓe,
a accataa Ceniiɗo maa oon nyola.
28 A anndinii kam laabi nguurndam,
a hebbinan kam seyo sabo aɗa wondi e am.»§
29 Piyeer ɓeydi katin, wi'i:
—Sakiraaɓe, miɗo haalana on laaɓal haala maami en Daawda: o maayii, o uwaama, saabeere makko ndeen ina woni ɗo meeɗen ɗo faa hannden.
30 Ammaa wo o annabaajo, imo anndi Laamɗo hunanake mo gooto e taaniraaɓe makko loomtan laamu makko.
31 O yi'ii ko warata, o haali haala ummitagol Almasiihu. O wi'i yonki muuɗum accataake hakkunde maayɓe, ɓanndu muuɗum du nyolataa.
32 Oon woni Iisaa mo Laamɗo ummintini, min fuu miɗen ceedii.
33 Laamɗo ɓantii mo, heedinii mo gere nyaamo muuɗum. O heɓi e Baabiiwo Ruuhu Ceniiɗo hono no aadorinoo noon, o saaki ɗum. Joonin oɗon nji'a ɗum, oɗon nana ɗum.
34 Sabo Daawda meeɗaay yeentude dow kammu, ammaa wi'ii:
«Joomiraaɗo wi'i Joomam:
Jooɗa gere nyaamo am,
35 faa mi waɗa njaaɓaa wayɓe ma.»*
36 Lenyol Israa'iila fuu tannyora: Iisaa mo tontuɗon e leggal palaangal oon, Laamɗo waɗii ɗum Joomiraaɗo, waɗii ɗum Almasiihu.

Haala kawrital artiiɓe goondinde

37 Nde ɓe nannoo haala kaan ndeen, ka yuwi ɓerɗe maɓɓe sanne, ɓe mbi'i Piyeer e nulaaɓe heddiiɓe ɓeen:
—Sakiraaɓe, ɗume min kaani waɗude?
38 Piyeer jaabii ɓe, wi'i:
—Tuubee, gooto mooɗon fuu lootiree lootagal batisima e innde Iisaa Almasiihu, faa lutti mooɗon njaafee. Ndeen Laamɗo hokkan on Ruuhu Ceniiɗo.
39 Sabo Laamɗo waɗanii on aadi, onon e ɓiɓɓe mooɗon e yimɓe woɗɗuɓe fuu. Indi woodani neɗɗo mo Laamɗo Joomiraaɗo meeɗen noddi fuu.
40 Caggal ɗuum, Piyeer gongini ɓe haalaaji goɗɗi keewɗi, ina waajoo ɓe, ina wi'a:
—Ndeenee ko'e mon e yimɓe jamaanu oonyiiɗo o.
41 Jaɓuɓe haala makko ɓeen lootaa lootagal batisima. Nyannde ndeen, yimɓe hono ujunaaje tato naati e kawrital goondinɓe ngaal.
42 Iɓe tinnoo e waaju nulaaɓe ɓeen, iɓe nanngunduri e gondal goondinɓe ngaal, iɓe keltoo buuru,† iɓe ngaɗida du'aawuuji.
43 Kulol naati e mono fuu, sabo nulaaɓe ɓeen ina ngaɗa kaayeefiiji e maandeeji kaayniiɗi keewɗi.
44 Goondinɓe ɓeen fuu na kawti. Ko ɓe njogii fuu, wo ɓe kawtu.
45 Iɓe conna jawdi maɓɓe, iɓe kokka mono fuu ko haajaa.
46 Nyannde fuu ɓe kawritan ley suudu dewal mawndu nduun, iɓe laatii ɓernde wootere. Iɓe keltoo buuru, iɓe nyaamda ley cuuɗi maɓɓe e seyo e ɓerɗe laaɓuɗe.
47 Iɓe njetta Laamɗo, yimɓe fuu ina njiɗi ɓe. Nyannde fuu Joomiraaɗo ina ɓeydana kawrital ngaal hisinaaɓe.

3

No Piyeer selliniri bonnguujo e no waajorii yimɓe

§ **2:28** Jabuura 16.8-11. * **2:35** Jabuura 110.1. † **2:42** Heltaade buuru ina fiirta rewrude Laamɗo hiraande seniinde.

1 Piyeer e Yuhanna naaddi ley suudu
dewal mawndu wakkati du'aare yamnde
tati.
2 Tawi gorko dimdaaɗo e bonngaaku
ina yaaree to dammbugal suudu dewal
mawndu bi'eteengal Dammbugal Lobbal.
Nyannde fuu yimɓe makko ina njoyyina
mo ɗoon faa o garbina naatooɓe suudu
dewal mawndu ɓeen sadaka.
3 Nde o yi'unoo Piyeer e Yuhanna ina
naata ndeen, o garbini ɗum'en.
4 Ɓe ndaari mo, de Piyeer wi'i:

—Ndaaru min!

5 Gorko oon ndaari ɓe faa woodi, sabo na
miilii hemrude ɓe huunde.
6 De Piyeer wi'i:

—Mi walaa cardi, mi walaa kaŋŋe, am-
maa mi hokkete ko njogiimi ɗuum: e dow
innde Iisaa Almasiihu Nasaraatuujo oon,
umma yahu!

7 O nanngi junngo muuɗum nyaamo,
o ummini ɗum. Wakkati gooto, koyɗe
muuɗum e kolɓule mum celli.
8 O gurbitii, o darii, imo yaha! O naatidi
e maɓɓe ley suudu dewal mawndu nduun,
imo yaha, imo fitta, imo yetta Laamɗo.
9 Yimɓe ɓeen fuu nji'i mo, imo yaha, imo
yetta Laamɗo.
10 Ɓe annditi wo kanko jooɗotonoo to
dammbugal bi'eteengal Lobbal ngaal ina
garbina. Kaayeefi e wemmbere nanngi ɓe
sanne saabe ko o heɓi ɗuum.
11 Neɗɗo oon na takkii Piyeer e Yuhanna
ɗoon sanne. Yimɓe ɓeen fuu ndoggi,
kawriti e maɓɓe to danki mbi'eteeki danki
Suleymaana no huunde nde foti haay-
naade ɓe.
12 Nde Piyeer yiinoo ɗum fu, wi'i yimɓe
ɓeen:

—Israa'iilankooɓe, ko wadi de iɗum
haaynii on? Ko wadi de oɗon tufi min gite?
Si goonga, wanaa baawɗe amin naa kulol
amin Laamɗo wadi de gorko o ina yaha e
koyɗe muuɗum.
13 Laamɗo Ibrahiima e Isiyaaka e Yaaku-
uba, Laamɗo maamiraaɓe meeɗen, teddini
golloowo muuɗum Iisaa. Onon kaa, on
ngattii mo e juuɗe laamu, on calake mo
yeeso Pilaatu, fay si taweede Pilaatu ina
yidi yoofude mo.
14 Onon, on calake Ceniiɗo Ponnditiiɗo
oon. On nyaagake njoppaneɗon gaɗɗo
war-hoore.
15 Jom Nguurndam oon mbaruɗon. Am-
maa Laamɗo iirtini mo e maayde. Miɗen
ceedii ɗum.
16 Wo saabe goondinal Iisaa e baawɗe
innde muuɗum wadi de gorko o dadi. Oɗon
nji'a mo, oɗon anndi no o worrunoo du.
Ayyo, hoolaare Iisaa ndeen wadi de o laatii
celluɗo kiɓɓuɗo.
17 Woodi, sakiraaɓe, ko onon e hooreeɓe
mooɗon ngaɗuɗon Almasiihu ɗuum, miɗo
anndi wo saabe majjere tan.
18 Ammaa hono noon Laamɗo tabintiniri
ko annabaaɓe muuɗum fuu kaali ɗuum:
Almasiihu torroto.
19 Ndelle tuubee, ngarton, faa lutti
mooɗon mooytee.
20 Ndeen Joomiraaɗo waddanan on
wakkatiiji powtiri e ndakam. O nuldan on
Almasiihu mo o suɓanii on gilla arande,
oon woni Iisaa.
21 Ina tilsi o heddoo dow kammu faa
nde Laamɗo heydintini kulle ɗeen fuu, no
annabaaɓe seniiɓe ɓeen kaaldunoo haala
majjum gilla arande noon.
22 Sabo Muusaa wi'ii: «Laamɗo Joomi-
raaɗo mooɗon nuldan on annabaajo hono
am, sakiike mooɗon. Njaɓon huunde fuu
ko o haalanta on.
23 Neɗɗo fuu mo jaɓanaay annabaajo
oon, yaltinte e yimɓe Laamɗo, de halkee.»*
24 Gilla e Samuwiila faa e annabaaɓe
warɓe caggal muuɗum, ɓe fuu ɓe kaalii
haala nyalaaɗe ɗe.
25 Onon ngoni ronooɓe annabaaɓe ɓeen,
onon ngoni ronooɓe amaana mo Laamɗo
nanngani maamiraaɓe men ɓeen nde
wi'unoo Ibrahiima: «Wo e yuwdi maa lenyi
adunaaru ndu fuu keɓirta barke.»†
26 Nde Laamɗo ummintinnoo Iisaa gol-
loowo muuɗum oon fu, wo e mooɗon o
artii nulde ɗum. O nuli ɗum faa o barkina
on e ley ko o ooncata mono fuu yoppa
golleeji muuɗum bondi.

4

Kabaaru Piyeer e Yuhanna yeeso waalde Saahiiɓe

* **3:23** Fillitagol Tawreeta 18.15, 18, 19. † **3:25** Fuddoode 12.3.

1 Nde Piyeer e Yuhanna kaaldannoo e
yimɓe ɓeen ndeen, almaami'en e mawɗo
ndaarooɓe suudu dewal mawndu, kam e
Saduki'en, ngari to maɓɓe.
2 Iɓe mettaa sabo Piyeer e Yuhanna
ina njanngina yimɓe ina mbaajoo ɗum'en
Laamɗo umminan maayɓe sabo iirtinii
Iisaa.
3 Ɓe nanngi ɓeen, ɓe ommbi ɗum'en e
kasu faa jaango muuɗum, sabo tawii hiiri-
ino.
4 Ammaa yimɓe heewɓe e nanɓe waaju
oon ɓeen ngoondinii, faa waɗi hono worɓe
ujunaaje njoyo.
5 Jaango majjum, hooreeɓe maɓɓe e
mawɓe e jannginooɓe Tawreeta kawritowi
Urusaliima.
6 Almaami Mawɗo bi'eteeɗo Annas na
tawaa toon, wooɗi du Kayafas e Yuhanna
e Alesandere e yuwdi hooreeɓe almaami'en
ndiin fuu na toon.
7 Ɓe ndarni Piyeer e Yuhanna yeeso
maɓɓe, ɓe yami ɗum'en e dow baawɗe ɗeye
naa innde ndeye ɓe celliniri bonnguujo
oon.
8 Ndeen, Piyeer keewɗo Ruuhu Ceniiɗo
wi'i ɓe:
—Hooreeɓe yimɓe e mawɓe,
9 si on yamtii min hannden moyyere nde
min ngaɗani bonnguujo o fu, on yamii min
no o danniraa,
10 oɗon njeyi anndineede ɗum ɗo, onon
e Israa'iilankooɓe fuu: Wo saabe Iisaa
Almasiihu Nasaraatuujo gorko o darorii
yeeso mooɗon wo daɗuɗo. On tontiino
Iisaa oon, ammaa Laamɗo iirtinii ɗum.
11 Kam woni mo Joomiraaɗo wi'i:
«Hayre nde onon nyiɓooɓe caliɗon,
wo kayre laatii hoore nyimngo
ngoon.»*
12 Kisindam heɓirtaake e goɗɗo fay gooto.
Laamɗo hokkaay yimɓe innde wonnde fuu
ley adunaaru ndu faa keɓiren kisindam.
13 Nde waalde Saahiiɓe yi'unoo cuusal
Piyeer e Yuhanna fu, ɗum haaynii ɓe, sabo
ɓe paamii ɓeen wo laddeeɓe, nganaa jan-
nguɓe. Ɓe annditi ɓeen ina ngondunoo e
Iisaa.
14 Ammaa nde ɓe njiinoo gorko celli-
naaɗo oon ina darii yeeso maɓɓe, walaa
fuu ko ɓe mbaawi yeddude.
15 Ɓe njamiri Piyeer e Yuhanna njalta
sarorde ndeen. Iɓe ndawrida,
16 iɓe mbi'a:
—Ɗume ngaɗeten worɓe ɗiɗo ɓe? Si
goonga, wonɓe Urusaliima fuu tabintinii
ɓe ngaɗii maande haayniinde. Katin du en
mbaawaa yeddude ɗum.
17 Joonin kaa, ɗum haanaa sankitaade e
ley yimɓe. Ndelle cappanen ɓe, kaɗen ɓe
haalande fay gooto innde Iisaa ndeen.
18 Ndeen ɓe nodditi ɗum'en katin, ɓe cap-
pani ɗum'en taa mbaajoo, taa njanngina
innde Iisaa fey.
19 Ammaa Piyeer e Yuhanna njaabii ɓe,
mbi'i:
—Onon e ko'e mooɗon ndaaree ko ɓuri
woodde yeeso Laamɗo, min ɗowtanoo on,
naa min ɗowtanoo Laamɗo?
20 Minen kaa, min mbaawaa selude
haalde ko min njiiri gite amin e ko min
naniri noppi amin.
21 Ɓe cappani ɗum'en katin, de ɓe njoofi
ɗum'en. Ɓe keɓaay fuu ko ɓe njukkoroo
ɗum'en, sabo yimɓe ɓeen fuu na njetta
Laamɗo dow ko waɗi ɗuum.
22 Danniraaɗo haaynde ndeen oon,
duuɓi muuɗum ina ɓuri capanɗe nay.
23 Nde Piyeer e Yuhanna njoppanoo
ndeen, njeccii to yimɓe muɓɓen, kaalani
ɓe ko hooreeɓe almaami'en e mawɓe mbi'i
ɗum'en fuu.
24 Nde ɓe nannoo ɗum ndeen, ɓe yepti
daaɗe maɓɓe to Laamɗo e ɓernde wootere,
ɓe mbi'i:
—Laamɗo Joomiraaɗo, aan tagi kammu e
leydi e maayo manngo e ko woni e muɓɓen
fuu.
25 Aan du haaliri dow baawɗe Ru-
uhu Ceniiɗo e hunnduko maama amin
Daawda, golloowo maa oon, de wi'i:
«Ko saabii de lenyi na peekoroo mawni-
taare?
Ko saabii de yimɓe na miiloo miilooji
ɓoli?
26 Kaanankooɓe adunaaru ndaranake
wolde,
ardiiɓe kawriti faa kaɓa
e Joomiraaɗo e Almasiihu muuɗum.»†
27 Ɗum wo goonga, sabo ley ngalluure
ndeen Hirudus e Pontiyu Pilaatu nanngun-
duri e Israa'iilankooɓe e lenyi goɗɗi faa

* **4:11** Jabuura 118.22. † **4:26** Jabuura 2.1-2.

kaɓa e Iisaa, golloowo maa ceniiɗo mo
cuɓiɗaa oon.
28 Hono nii ɓe ngolliri ko podinoɗaa
baawɗe maa e muuyɗe maa fuu.
29 Joonin Joomiraaɗo, ndaar gidi‡ maɓɓe
ɗiin. Kokkaa gollooɓe maa waajoraade
haala maa e cuusal manngal.
30 Ɓangin baawɗe maa, ndannaa nyawɓe,
ngaɗaa maandeeji kaayniiɗi e kaayeefiiji
saabe Iisaa, golloowo maaɗa ceniiɗo oon.
31 Nde ɓe tilinoo nyaagaade Laamɗo
ndeen, nokkuure ɗo ɓe kawriti ɗoon dimm-
bii. Ɓe fuu ɓe kebbinaa Ruuhu Ceniiɗo, iɓe
mbaajoo konngol Laamɗo e cuusal.

No goonɗinɓe ɓeen kawtiri huunde fuu

32 Jamaa goonɗinɓe oon fuu wo ɓernde
wootere, wo hakkillo wooto. Ko ɓe njogii
fuu ɓe kawtu. Fay gooto maɓɓe wi'ataa fay
huunde e jawdi muuɗum.
33 Nulaaɓe ɓeen ina ceedoroo ummitagol
Iisaa Joomiraaɗo e baawɗe mawɗe.
Moyyere mawnde ina woni e maɓɓe ɓe fuu.
34-35 Fay gooto maɓɓe waasaay, sabo
jogiiɓe gese e galleeji fuu ina conna, ina
ngadda ceede ɗeen to nulaaɓe. Ndeen
mono e maɓɓe fuu ina hokkee ko haajaa.
36 Ina woodi ɗoon goddo bi'eteeɗo Yu-
usufi, mo nulaaɓe ɓeen coowirannoo Barn-
abas (ɗum na fiirta «Ɓii cellinoowo ɓerɗe»).
Wo o yuuruɗo e lenyol Lewi,§ dimaaɗo
Kipirus.
37 Imo woodunoo ngesa. O sonni nga, o
waddi ceede ɗeen to nulaaɓe ɓeen.

5

No Ananiyas e Safiira penirani Ruuhu Ceniiɗo

1 Gorko gomma bi'eteeɗo Ananiyas e
deekum Safiira, kam'en du conni ngesa
muɓɓen.
2 O suuɗi feccere ceede ɗeen, tawi deeki-
iko oon ina anndi. O yaari ko heddii ɗuum,
o hokki nulaaɓe ɓeen.
3 Piyeer wi'i:
—Ananiyas, ko waɗi de Seyɗaani heewi
ɓernde maa faa penanɗaa Ruuhu Ceniiɗo,
cuuɗuɗaa feccere coggu ngesa ngaan?
4 Wo aan e hoore maa jeynoo nga. Ko
connuɗaa nga ɗuum du, wo aan jeyi ceede
ɗeen. Ndelle ko waɗi de anniyiɗaa waɗude
ni? Wanaa yimɓe penanɗaa koy, wo
Laamɗo penanɗaa!
5 Nde Ananiyas nannoo haala kaan fu,
saami, maayii. Ɗum laatanii nanɓe ɗum
ɓeen fuu kulol manngol.
6 Jokolɓe ummii, ngatti mo e kasanke,
ndonndii mo, njaltini yaasin, uwi mo.
7 Hono leeruuji tati caggal ɗuum, deeki-
iko naati, tawi nanaay ko waɗi ɗuum.
8 Piyeer wi'i mo:
—Haalanam yalla wo ɗum jaati
connuɗon ngesa mooɗon ngaan naa?
O wi'i:
—Ayyo, nii foti.
9 Ndeen Piyeer wi'i mo:
—Noy de aan e gora dewruɗon faa
ndaartindoɗon Ruuhu Joomiraaɗo? Inan,
uwoyɓe gora ina ngara, faa ɓe njaare, aan
du!
10 De wakkati gooto, kanko du, o saami
yeeso Piyeer, wo o maayɗo. Jokolɓe ɓeen
naati, tawi o maayii. Ɓe ndonndii mo, ɓe
njaltini yaasin, ɓe uwi mo ɗakkol goriiko.
11 Kulol manngol nanngi kawrital
goonɗinɓe e nanɓe ɗum fuu.

No nulaaɓe ɓeen ngolliri maandeeji kaayniiɗi e kaayeefiiji

12 Nulaaɓe ɓeen ina ngaɗa maandeeji
kaayniiɗi e kaayeefiiji keewɗi hakkunde
yimɓe. Tawi goonɗinɓe ɓeen fuu ina
kawrita ley danki Suleymaana kiin, ɓe fuu
ɓe ɓernde wootere.
13 Yimɓe heddiiɓe ɓeen, fay gooto e
muɓɓen suusaa hawtude e maɓɓe. Ammaa
yimɓe ɗoon na teddina ɓe.
14 Goonɗinɓe Joomiraaɗo ɓeen ina
ɓeydoroo yimɓe heewɓe, worɓe e rewɓe.
15 Faa ɗum hewtini yimɓe waddoyde
nyawɓe, iɓe mburtina ɗum'en dow laabi,
iɓe mballina ɗum'en e dow leese e daage,
faa nde Piyeer waroyi fu, ɗowki muuɗum
meema yoga maɓɓe.
16 Yimɓe heewɓe yuuri e gure piiliiɗe
Urusaliima, ngaddi nyawɓe e wonduɓe e
ginnaaji. Ɓeen fuu ndannaa.

No nulaaɓe ɓeen torriraa

‡ **4:29** Maanaa gidaade wo hulɓinirde e haalaaji.

§ **4:36** Yimɓe lenyol Lewi ngonnoo ndaaranooɓe golle dewal Laamɗo gilla e jamaanu Muusaa.

17 Ndeen, Almaami Mawɗo e battaa'en
muuɗum ɓeen, ɗum woni Saduki'en, keewi
kiram.
18 Ɓe nanngi nulaaɓe ɓeen, ɓe ommbi
ɗum'en ley kasu.
19 Ammaa e jemma oon, maleyka Joomi-
raaɗo gooto omti dammbuɗe kasu ɗeen,
wurtini ɓe, wi'i:
20 —Njehee ndarowee ley suudu dewal
mawndu toon, mbaajoɗon yimɓe haala
nguurndam goongalajam ɗam fuu.
21 Nde ɓe nannoo ko maleyka oon wi'i fu,
ɓe njehi, ɓe naatowi suudu dewal mawndu
nduun gilla fajiri, iɓe njanngina.
Ndeen Almaami Mawɗo oon e battaa'en
muuɗum noddi waalde Saahiiɓe e mawɓe
Israa'iila fuu batu. Ɓe njamiri nulaaɓe
ɓeen ittowee to kasu toon, ngaddee.
22 Ammaa nde doomooɓe ɓeen njottinoo
ndeen, tawaay ɓe e ley kasu toon. Ɓe
njeccii, ɓe kaaltani waalde Saahiiɓe ɓeen,
ɓe mbi'i:
23 —Min tawii kasu nguun ina uddii ina
sokii, doomooɓe ɓeen ina keddii yaasin
ina kuccunduri e dammbuɗe ɗeen, ammaa
nde min udditinnoo ndeen, min tawaay
fay gooto ley toon.
24 Nde mawɗo doomooɓe suudu dewal
mawndu oon e hooreeɓe almaami'en ɓeen
nannoo ɗum fu, ɓe mbemmbaa, ɓe kunngii
faamude fuu ko ɗum waawi laataade.
25 Ndeen goɗɗo wari, humpiti ɓe, wi'i:
—Inan, worɓe ɓe ommbunoɗon ley kasu
ɓeen, ina ndarii ley suudu dewal mawndu,
ina njanngina yimɓe!
26 Ndeen, mawɗo doomooɓe oon yaadi
e doomooɓe ɓeen, ngartiri nulaaɓe ɓeen.
Ammaa ɓe ngaɗiraay ɗum doole sabo iɓe
kula taa yimɓe paɗɗa ɓe kaaye.
27 Nde ɓe ngartirnoo nulaaɓe ɓeen fu,
ɓe ndarni ɗum'en yeeso waalde Saahiiɓe
ndeen. Almaami Mawɗo oon yami ɓe,
28 wi'i:
—Min cappanii on sappannde sattunde,
taa mbaajoɗon e innde gorko oon. De
ndaaree ko ngaɗuɗon! On cankitii waaju
mooɗon oon ley Urusaliima fuu. Katin
du, oɗon njiɗi yowude dow amin wareede
gorko oon.
29 Piyeer e nulaaɓe ɓeen njaabii, mbi'i:
—Ina tilsi neɗɗo ɗowtanoo Laamɗo,
wanaa yimɓe.
30 Laamɗo maamiraaɓe meeɗen iirtinii
Iisaa mo tontuɗon e leggal de mbarɗon
ɗum oon.
31 Wo kanko Laamɗo teddini faa toowni,
de joyyini mo gere nyaamo muuɗum.
Laamɗo waɗi mo hooreejo, waɗi mo
kisinoowo faa o hokka Israa'iilankooɓe no
tuubira, faa keɓa yaafaneede lutti muɓɓen.
32 Minen ngoni seedeeɓe kabaaruuji
ɗiin. Ruuhu Ceniiɗo mo Laamɗo hokki
ɗowtaniiɓe ɗum du na seedii ɗum.
33 Nde waalde Saahiiɓe ɓeen nannoo
ɗum ndeen, tikki sanne, anniyii warude ɓe.
34 Ammaa ina woodi toon gorko jeyaaɗo
e waalde Farisa'en bi'eteeɗo Gamaliyel,
jannginoowo Tawreeta Muusaa, tedduɗo
e yimɓe fuu. Gorko oon ummii, darii
hakkunde waalde Saahiiɓe ndeen, yamiri
nulaaɓe ɓeen njaltinee seeɗa.
35 Caggal ɗuum, o wi'i ɓe:
—Israa'iilankooɓe, ndeenee ko'e mon e
yimɓe ɓe, e ko anniyiɗon waɗude ɗuum.
36 Ɓooyaay ko Tewdas ɓangunoo. Imo
jogorinoo hoore makko won ko o laatii. Ko
waɗata yimɓe keme nayo ina njokkunoo
mo. O waraama, jokkunooɓe mo ɓeen fuu
cankitake, de ɗum fuu laatake ɓolum.
37 Caggal makko, Yahuuda Galilinkeejo
oon wariino wakkati limgal. Yimɓe
heewɓe njokki ɗum. Kam du halkaa,
jokkuɓe ɗum ɓeen fuu cankitii.
38 Joonin, miɗo haalana on: accee yimɓe
ɓeen, celon ɓe. Sabo si anniyaaji maɓɓe e
golle maɓɓe to yimɓe yuuri fu, ɗum fiirtoto.
39 Ammaa si tawii to Laamɗo ɗum yuuri
du, on mbaawaa sakkaade ɗum. Kaybee,
taa on kaɓu e Laamɗo!
40 Waalde Saahiiɓe ndeen jaɓi dabare
makko. Ɓe nodditi nulaaɓe ɓeen, ɓe piyi
ɗum'en, ɓe cappani ɗum'en taa kaala e dow
innde Iisaa katin, ɓe njoofi ɗum'en.
41 Nulaaɓe ɓeen ndilli yeeso waalde
Saahiiɓe ndeen. Ɓe ceyii sabo Laamɗo
ndaardii ɓe iɓe poti huyfineede saabe in-
nde Iisaa.
42 Nyannde fuu ɓe njoppaay waajaade
e jannginde Kabaaru Lobbo haala Iisaa
Almasiihu kaan ley suudu dewal mawndu
e ley galleeji.

6

No worɓe njeɗɗo cuɓoraa faa mballa nulaaɓe

1 E balɗe ɗeen, tawi taalibaaɓe ɓeen
ina ɓeydoo heewude. Alhuudiyankooɓe
haalooɓe geresankoore mbuykani Alhu-
udiyankooɓe haalooɓe ibraninkoore, mbi'i
kam'en kaa, rewɓe muɓɓen ɓe goriraaɓe
muɓɓen maayi ɓeen njeɗataake ko njeyi
heɓude e neema nyannde fuu.
2 Nulaaɓe sappo e ɗiɗo ɓeen noddi jamaa
goonɗinɓe oon fuu, mbi'i:
—Min kaanaa yoppude konngol Laamɗo
faa min peccana yimɓe nyaamdu.
3 Sakiraaɓe, cuɓee hakkunde mooɗon
worɓe njeɗɗo anndiraaɓe ko woodi,
heewɓe Ruuhu Ceniiɗo e hakkillo, faa min
kalfina ɗum'en gollal ngaal.
4 Minen kaa, accon min tinnoo e du'aare
e waajaade konngol Laamɗo.
5 Haala kaan weli goonɗinɓe ɓeen fuu.
Ndeen ɓe cuɓii Etiyen, gorko keewɗo
goonɗinal e Ruuhu Ceniiɗo, kam e Filipu
e Porokor e Nikanor e Timon e Parmena e
Nikolas, jeyaaɗo Antiyoki naatuɗo e diina
Alhuudiyankooɓe oon.
6 Ɓe ngaddi suɓaaɓe ɓeen yeeso nulaaɓe.
Ɓeen njowi juuɗe muɓɓen e dow maɓɓe,
ndu'anii ɓe.
7 Konngol Laamɗo ina yaaja yaade.
Taalibaaɓe ina ɓeydoo heewude sanne
e ley Urusaliima. Almaami'en heewɓe
ngoonɗini Iisaa.

No Etiyen nanngiraa

8 Etiyen, kebbinaaɗo moyyere e baawɗe
Laamɗo oon, ina waɗa kaayeefiiji e maan-
deeji kaayniiɗi mawɗi hakkunde yimɓe.
9 Ammaa yimɓe woɓɓe ngari ndukidi e
Etiyen. Ɓeen ngoni jeyaaɓe e waajordu
wi'eteendu waajordu rimɗinaaɓe. Ley
maɓɓe ina woodi yuuruɓe Sireene e Ale-
sandiri e Silisi e Aasiya.
10 Ammaa ɓe kunngii jaalaade mo sabo
imo haalda e maɓɓe hakkilantaaku e Ru-
uhu.
11 Ndeen ɓe nyoyyi yimɓe mbi'a nanii
imo mbonkoo Muusaa e Laamɗo.
12 Nii ɓe umminiri hakkillooji jamaa oon
e mawɓe ɓeen e jannginooɓe Tawreeta
ɓeen. Ɓe ngari, ɓe nanngi Etiyen, ɓe njaari
ɗum to waalde Saahiiɓe toon.
13 Ɓe ngaddi seedeeɓe fewreeɓe, ina
mbi'a:
—Gorko o selataa wi'ude ko boni dow
wuro seniingo ngo e Tawreeta Muusaa.
14 Min nanii imo wi'a Iisaa Nasaraatuujo
oon liɓan suudu ndu, de waylita al'aadaaji
ɗi Muusaa yoppidi en ɗiin.
15 Saahiiɓe jooɗiiɓe ɗoon ɓeen fuu ndaari
Etiyen faa woodi, nji'i yeeso makko ina
wa'i hono yeeso maleyka ni.

7

Waaju Etiyen

1 Ndeen Almaami Mawɗo oon yami
Etiyen:
—Yalla ko ɓe mbi'i ɗuum, wo noon worri
naa?
2 Etiyen jaabii, wi'i:
—Sakiraaɓe e baabiraaɓe, kettindanee
kam! Laamɗo jom teddeengal oon
ɓanganii maami en Ibrahiima nde won-
noo leydi Mesopotami, fadde muuɗum
hoɗoyde Haran,
3 wi'i ɗum: «Eggu e leydi maa e lenyol
maa, njahaa e leydi ndi kollanmaami
ndiin.»*
4 Ndeen Ibrahiima dilli leydi Kaldiya,
yehi hoɗowi Haran. Caggal maayde bam-
mum, Laamɗo eggini ɗum ɗoon, waddi
ɗum e leydi ndi koɗuɗon e muuɗum joonin
ndi.
5 Laamɗo hokkaay mo e leydi ndi tafon,
fay taaɓannde. Ammaa aadake hokkude
mo ndi, ndi laatoo halal makko, kanko e
yuwdi makko, fay si taweede o walaa ɓiɗɗo
tafon.
6 Inan ko Laamɗo wi'i: «yuwdi maa feran
jooɗowoo leydi njananndi, maree, torree
duuɓi keme nay.
7 Ammaa leydi marundi ɓe ndiin, mi
jukkoto ndi. Caggal ɗuum, ɓe njaltan leydi
ndiin, ɓe teddina kam e nokku ooɗo.»† Wo
noon Laamɗo wi'i.
8 Ndeen Laamɗo haɓɓidi e Ibrahiima
amaana. Taadagol laatii maande amaana
oon. Hono noon, ko Ibrahiima heɓi
Isiyaaka ɗuum, taadi ɗum nde waɗunoo
balɗe jeetati. Hono noon Isiyaaka taadiri
Yaakuuba. Hono noon Yaakuuba du
waɗiri ɓiɓɓe muuɗum sappo e ɗiɗo, laatiiɓe
maamiraaɓe lenyi meeɗen sappo e ɗiɗi.

* **7:3** Fuɗɗoode 12.1. † **7:7** Fuɗɗoode 15.13-14.

9 Maamiraaɓe ɓeen kaasidii Yuusufi,
conni ɗum Misira. Ammaa Laamɗo ina
wondi e makko,
10 hisini mo e torraaji ɗi o torraa fuu,
hokki mo moyyere e hakkilantaaku yeeso
Fira'awna kaananke Misira oon. Oon waɗi
mo dawranoowo galle muuɗum e Misira
fuu.
11 Ndeen rafo waɗi ley Misira e Kanaana
fuu. Ɓillaare mawni faa maamiraaɓe
meeɗen kunngii nyaamdu.
12 Nde Yaakuuba nannoo nyaamri ina
woni ley Misira ndeen, neli toon maami-
raaɓe meeɗen. Ɓe njehi, ɓe ngarti.
13 Nde ɓe njeccinoo Misira ɗiɗaɓerde
fu, Yuusufi anndintinii sakiraaɓe muuɗum
ɓeen hoore mum. Suudu baaba Yuusufi du
ɓangani Fira'awna.
14 Ndeen Yuusufi neli noddanee bam-
mum Yaakuuba e koreeji muuɗum fuu. Wo
ɓe yimɓe capanɗe njeɗɗo e njoyo.
15 Yaakuuba nootowii Yuusufi Misira. O
maayi toon, kanko e maamiraaɓe meeɗen
ɓeen.
16 Ɓe njaaraa Sikem, ɓe uwaa e saabeere
nde Ibrahiima soorunoo e ɓiɓɓe Hamor
buuɗi cardi to Sikem toon.
17 Nde amaana mo Laamɗo waɗannoo
Ibrahiima ɓadinoo yottaade ndeen,
Ibraninkooɓe keewi ley Misira.
18 Wakkati oon, kaananke goɗɗo mo an-
ndaano Yuusufi laamii Misira.
19 Kaananke oon hiili lenyol meeɗen,
torri maamiraaɓe meeɗen faa tilsinani ɓe
ɓe njoppa cukaloy maɓɓe faa maaya.
20 Ley wakkati oon, Muusaa rimaa, wo
korsuɗo Laamɗo. O muyninaa lebbi tati ley
galle baabiiko.
21 Nde o yoppanoo ndeen, ɓii Fira'awna
debbo hooyi mo, jogorii mo ɓiyum.
22 Hono noon Muusaa janngiri anndal
Misirankooɓe fuu, o laatii barkinaaɗo e
haalaaji e golle fuu.
23 Nde Muusaa heɓunoo duuɓi capanɗe
nay ndeen, muuyi wallude sakiraaɓe
muuɗum ɓiɓɓe Israa'iila.
24 O yi'i Misiranke ina toonyoo gooto
maɓɓe. O yomnitanii neɗɗo makko oon ko
toonyaa ɗuum, o fiyi Misiranke oon, o wari
ɗum.
25 Imo sikka sakiraaɓe makko ɓeen paa-
man Laamɗo ina hisinira ɗum'en e makko,
de ɓe paamaay.
26 Jaango majjum o tawdi ɗiɗo maɓɓe
ina kaɓa. O tefi rewrintinde ɓe, o wi'i:
«Yigiraaɓe am, onon, on sakiraaɓe! Ɗume
waɗi de oɗon kaɓa?»
27 Ndeen toonyiiɗo gondo muuɗum oon
dunyi mo, wi'i: «Moy waɗi ma hooreejo naa
carotooɗo amin?
28 Ɗum le a jiɗuɗo warude kam no mbar-
dunoɗaa Misiranke oon keeŋan naa?»‡
29 Muusaa doggi saabe konngol ngool, de
laatowii janano ley leydi Madiyan. O heɓi
toon ɓiɓɓe worɓe ɗiɗo.
30 Nde o hiɓɓinnoo toon duuɓi capanɗe
nay ndeen, maleyka ɓangi e makko e ley
ɗemle yiite e wuumoore huɓɓoore, ley
ladde ɗakkol waamnde wi'eteende Sinayi.
31 Nde Muusaa yi'unoo ɗum ndeen, ɗum
haaynii ɗum. Imo ɓattitoo faa o ndaara, de
daande Joomiraaɗo wi'i:
32 «Miin woni Laamɗo maamiraaɓe
maaɗa, Ibrahiima e Isiyaaka e Yaakuuba.»
De Muusaa na diwna, suusaa ndaarude
toon katin.
33 Joomiraaɗo wi'i mo: «Ɓorta paɗe maa,
sabo nokkuure ɗo ndariɗaa ɗoon wo seni-
inde.
34 Mi yi'ii torra kewtiiɗo yimɓe am ɓeen
to Misira, mi nanii uumaali maɓɓe. Mi
jippake faa mi ɓillita ɓe. Joonin le, war, mi
nule Misira.»§
35 Muusaa mo ɓe calanii de ɓe mbi'i: «Moy
waɗi ma hooreejo naa carotooɗo?», wo oon
Laamɗo nuli. Laamɗo waɗi ɗum hooreejo
e kisinoowo, waɗi ɗum e junngo maleyka
ɓangannooɗo ɗum e ley wuumoore oon.
36 Kanko wurtini ɓe, o waɗi kaayeefiiji e
maandeeji kaayniiɗi ley leydi Misira e ley
maayo Maaliya e ley ladde duuɓi capanɗe
nay.
37 Oon woni Muusaa biiɗo ɓiɓɓe Is-
raa'iila: «Laamɗo nuldan on annabaajo
hono am, sakiike mooɗon.»
38 Nde ɓe kawritinnoo ley ladde ndeen,
wo kanko wondi e maleyka kaaldunooɗo
e makko to waamnde wi'eteende Sinayi.
Kanko laatii jottinoowo ɗum fuu to maami-
raaɓe meeɗen. Wo kanko heɓi haalaaji
buurnooji faa o hokka en.

‡ **7:28** Wurtagol 2.11-14. § **7:34** Wurtagol 3.1-10.

39 Ammaa maamiraaɓe meeɗen njaɓaay
ɗowtanaade mo. Ɓe calanii mo, hakkillooji
maɓɓe pornyii Misira.
40 Ɓe mbi'i Haaruuna: «Waɗan en tooru-
uji ardotooɗi en, sabo en anndaa ko hewtii
Muusaa jaltinnooɗo en leydi Misira oon.»*
41 Ley balɗe ɗeen, ɓe tafi tooru nan-
ndundu hono ga'el. Ɓe ngaɗani ndu kir-
samaari, iɓe ngaɗa weltaare saabe golle
juuɗe maɓɓe.
42 Ndeen Laamɗo tottitii ɓe, yoppiri ɓe
rewude koode kammu, hono no winndiraa
e dewtere annabaaɓe:
«Hey lenyol Israa'iila!
Duuɓi capanɗe nay ɗi ngaɗuɗon ley ladde
ɗiin,
on ngaɗanii kam sadakaaji e kir-
samaaji naa?
43 On ngaɗaay. On ndonndake hukum ɗo
tooru mooɗon Molok resaa,
kam e tooru ndu ngaɗuɗon hoodere
mon wi'eteende Refan,
nate ɗe moyyinɗon faa cujidanon
ɗum'en!
Ɓum waɗi de miɗo eggina on,
faa njaareɗon caggal Baabiila.»†
44 Etiyen ɓeydi katin:
—Maamiraaɓe meeɗen ɓeen ina njogi-
noo hukum seedaaku ley ladde. Hukum
oon moyyiniraama hono no Laamɗo tin-
diniri Muusaa, e sifa mo o holli ɗum.
45 Maamiraaɓe meeɗen ndoni hukum
oon. Ɓe eggidi e makko wakkati mo
Yoosuwa ardinoo ɓe. Ɓe nanni ɗum leydi
ndi ɓe teeti e lenyi ɗi Laamɗo riiwi ɗiin.
Ɓum worri noon faa jamaanu Daawda.
46 Daawda heɓi moyyere Laamɗo, o
nyaagii ɗum faa yardoo o nyiɓana Laamɗo
Yaakuuba joonnde.
47 De wo Suleymaana, kam nyiɓi suudu
nduun.
48 Ammaa Laamɗo Toowɗo oon
jooɗataako e cuuɗi ɗi yimɓe nyiɓi, hono no
annabaajo wi'iri:
49 «Joomiraaɗo wi'i:
Kammu wo jooɗorgal am,
leydi woni to koyɗe am njaaɓata.
Suudu nduye nyiɓanton kam?
E nokku oye powtintoomi?
50 Wanaa miin tagiri kulle ɗeen fuu baawɗe
am naa?»‡
51 Etiyen ɓeydi katin, wi'i:
—Onon sattuɓe, yoorɓe ɓerɗe, faaɗinkiniiɓe!
Abada on celaay salanaade Ruuhu
Ceniiɗo! On laatake hono maamiraaɓe
mooɗon ɓeen ni.
52 Moy woni annabaajo mo maamiraaɓe
mooɗon torraay? Ɓe mbarii haalannooɓe
haala garol Ponnditiiɗo. Joonin onon e ko'e
mooɗon du, on njambake Ponnditiiɗo oon,
on mbarii ɗum.
53 On keɓii Tawreeta Muusaa mo ma-
leyka'en njippini de on njokkaay ɗum.

No Etiyen wardaa e kaaye

54 Nde Saahiiɓe ɓeen nannoo haalaaji
ɗiin fu, ɓe tikkani mo sanne sanne faa iɓe
nyeryundura nyiiye maɓɓe.
55 Ammaa kanko kebbinaaɗo Ruuhu
Ceniiɗo oon, o tiggitii kammu, o yi'i
manngu Laamɗo, o yi'i Iisaa ina darii gere
nyaamo Laamɗo.
56 O wi'i:
—Ndaaree! Miɗo yi'a kammu ina udditii,
Ɓii Neɗɗo ina darii gere nyaamo Laamɗo!
57 Ɓe mbulli semmbe, ɓe cukki noppi
maɓɓe, ɓe fuu ɓe ngurbitanii mo.
58 Ɓe mburtini mo ngalluure ndeen, ɓe
limni mo kaaye. Seedeeɓe ɓeen ɓortii
saayaaji muɓɓen dowuuji, mballini ɗakkol
koyɗe jokolle bi'eteeɗo Sool.
59 Wakkati mo ɓe limnata Etiyen kaaye
oon, du'ii, wi'i:
—Iisaa Joomiraaɗo, inan yonki am, jaɓu
ki!
60 Ndeen, o hofii, o feekii faa toowi, o wi'i:
—Joomiraaɗo, taa rewta ɓe e hakke o!
Nde o haalnoo ɗum ndeen, o maayi.

8

1 Sool ina yardii ko ɓe mbari Etiyen
ɗuum.
Nyalooma oon, torra mawɗo hewtii
kawrital goonɗinɓe wonɓe Urusaliima
toon. Ɓe fuu ɓe cankitii ley leyɗe Yahu-
udiya e Samariya, si wanaa nulaaɓe ɓeen.
2 Worɓe hulɓe Laamɗo uwi Etiyen,
mboyi ɗum bojji keewɗi.
3 Sool kaa yehi na halka kawrital
goonɗinɓe ngaal. Imo naata cuuɗi, imo

* **7:40** Wurtagol 32.1. † **7:43** Amos 5.25-27. ‡ **7:50** Esaaya 66.1-2.

nannga worɓe e rewɓe, imo daasa ɗum'en,
imo uddowa ɗum'en ley kasu.
4 Ammaa sankitiiɓe ɓeen naati e yiilaade
ina mbaajoo Kabaaru Lobbo.

No Filipu waajorii Kabaaru Lobbo ley leydi Samariya

5 Filipu du yehi ngalluure wonnde ley
leydi Samariya, ina waajoo yimɓe kabaaru
Almasiihu.
6 Yimɓe toon heewɓe nani kabaaru
maandeeji kaayniiɗi ɗi Filipu waɗi, woodi
nji'i ɗum du. Ndelle ɓe kettindii waaju
makko faa woodi.
7 Wonduɓe e ginnaaji heewɓe, ginnaaji
ɗiin njaltiri bullaali mawɗi. Heewɓe ɓe
ɓalli muɓɓen mbaati ndaɗi, kam'en e bon-
nguuɓe.
8 Ɗum laatanii ngalluure ndeen seyo
manngo.
9 Gorko bi'eteeɗo Simon ina wonnoo ley
ngalluure ndeen. Imo gollannoo ndag-
gadaaku, imo haayninoo Samariyankooɓe
sanne, imo wiitoo wo o neɗɗo mawɗo.
10 Yimɓe ɓeen fuu ina njaɓani mo, gilla
suka faa mawɗo. Ɓe mbi'i:
—Gorko o jogii baawɗe Laamɗo bi'eteeɗe
«Baawɗe mawɗe».
11 Ɓe njokkii mo ko ɓooyi sabo imo
haayninoo ɓe e dabare makko.
12 Ammaa nde Filipu waajinoo ɓe
Kabaaru Lobbo haala laamu Laamɗo
e haala Iisaa Almasiihu ndeen, ɓe
ngoondini. Worɓe e rewɓe du lootaa
lootagal batisima*.
13 Simon e hoore muuɗum goondini, kam
du. Nde o batisaa ndeen, o takkunduri e
Filipu. O yi'i maandeeji kaayniiɗi e kaay-
eefiiji mawɗi gaɗaaɗi ɗiin, de ɗum haaynii
mo.
14 Nulaaɓe wonɓe Urusaliima ɓeen
nani Samariyankooɓe ngoondinii konngol
Laamɗo. Ɓe nuldi ɗum'en Piyeer e
Yuhanna.
15 Nde ɓeen njottinoo ndeen, ndu'anii ɓe
faa ɓe keɓa Ruuhu Ceniiɗo,
16 sabo Ruuhu Ceniiɗo jippaaki e dow fay
gooto maɓɓe tafon. Wo dow innde Iisaa
Joomiraaɗo oon tan ɓe mbatisiraa.
17 Ndeen Piyeer e Yuhanna njowi juuɗe
muɓɓen dow maɓɓe de ɓe keɓi Ruuhu
Ceniiɗo.
18 Nde Simon yi'unoo Piyeer e Yuhanna
ina njowi juuɗe muɓɓen dow maɓɓe ina
kokka ɓe Ruuhu Ceniiɗo ndeen, inndani ɓe
ceede,
19 wi'i:
—Kokkee kam miin du baawɗe ɗe faa
mo njowumi juuɗe am e dow muuɗum fuu
heɓa Ruuhu Ceniiɗo.
20 Ndeen Piyeer jaabii mo, wi'i:
—Wo Laamɗo halke, aan e cardi maa,
sabo a miilii dokkal Laamɗo na heɓiree
ceede!
21 A walaa ngeɗu ley golle amin, ɗum
walanaa ma, sabo ɓernde maa fonnditaaki
to Laamɗo.
22 Tuubu, wurta e bonanda maa oon,
nyaagoɗaa Joomiraaɗo yalla imo yaafe e
anniya maa bonɗo oon.
23 Sabo mi yi'ii ma a kaaɗuɗo ɓernde,
hakke maa haɓɓii ma.
24 Simon jaabii, wi'i:
—Nyaaganee kam Joomiraaɗo taa fay hu-
unde e ko mbiiɗon ɗuum hewtoo kam.
25 Woodi, Piyeer e Yuhanna ceedanii
Almasiihu, mbaajii konngol Joomiraaɗo
toon. Caggal ɗuum, ɓe njeccii Urusali-
ima. Dow laawol ngool du, iɓe mbaa-
joo Kabaaru Lobbo oon e gure Samariya
keewɗe.

No Filipu batisiri howruujo kaananke Etiyopi

26 Maleyka Joomiraaɗo wi'i Filipu:
—Umma, yaaru horɗoore, kooyaa laawol
jeewniingol yuuroowol Urusaliima ina fon-
ndii Gaaja ngool.
27 O ummii, o yehi. O hawri e gorko
Etiyopiyanke. Gorko oon wo howruujo
Kandasa. Maanaa Kandasa wo «laamiiɗo
debbo Etiyopi». Wo o coortaaɗo, kay-
boowo beembal jawdi kaananke debbo
oon. Tawi o yehiino Urusaliima sujidande
Laamɗo.
28 Ko o wartata ɗuum, imo jooɗii e dow
torkooru makko puccu, imo jannga ley
dewtere annabi Esaaya.
29 Ruuhu wi'i Filipu:
—Ɓatta, samnda torkooru nduun.

* **8:12** Ɗo wi'ete lootagal batisima dow haala batisima, lootagal tuubu maa mutineede du na wi'ee.

30 Filipu doggi hewti ndu, nani imo jan-
nga dewtere annabi Esaaya, de wi'i mo:
—Ndelle aɗa faama ko njanngataa ɗuum
naa?
31 Gorko oon jaabii, wi'i:
—Noy paamirammi si fay gooto fiir-
tanaay kam?
O nyaagii Filipu yeeŋa jooɗodoo e
makko.
32 Inan aayaaje ɗe o janngi ley dewtere
ndeen:
«O yaaraama hono mbaalu kirsoyteengu
ni.
No baalel deyyinortoo yeeso kesoowo
leeɓi muuɗum ni,
hono noon o muɓɓiri hunnduko
makko.
33 Ɓe leeyinii mo, ɓe carii mo sariya bonɗo.
Moy waawi fillaade filla yuwdi makko?
Sabo ɓe ittii yonki makko ley
adunaaru ga.»†
34 Howruujo oon wi'i Filipu:
—Miɗo ŋaare, haalanam dow moy
annabaajo oon haalata haala ka. Wo dow
hoore muuɗum naa wo goɗɗo?
35 Ndeen Filipu fuɗɗi haalude dow
aayaaje ɗeen, de waajii mo Kabaaru Lobbo
haala Iisaa.
36 Iɓe njokki laawol maɓɓe ngool faa ɓe
nji'i ndiyam. Howruujo oon wi'i:
—Inan ndiyam! Ɗume haɗata kam
looteede lootagal batisima?
37 [Filipu wi'i:
—Si tawii aɗa goonɗini e ɓernde
laaɓunde fu, walaa ko haɗete batiseede. O
jaabii, o wi'i:
—Miɗo goonɗini Iisaa Almasiihu woni Ɓii
Laamɗo.]‡
38 O yamiri torkooru nduun daroo. Ɓe
ɗiɗo fuu ɓe njippii, ɓe naati ndiyam ɗaam.
Filipu looti mo lootagal batisima.
39 Nde ɓe mburtinoo ndiyam ɗam ndeen,
Ruuhu Joomiraaɗo hooyi Filipu. Howru-
ujo oon yiitaay mo katin, jokki laawol
muuɗum, ina seyii.
40 Filipu tawowaa Ajootus.§ Gilla ɗoon
faa Kaysariya, wuro fuu ngo o wari e
muuɗum, o waajoto Kabaaru Lobbo.

9

No Sool tuubiri

1 Sool ina heddii na haala haalaaji
kulɓiniiɗi dow taalibaaɓe Joomiraaɗo
ɓeen, na wi'a o waran ɗum'en. O yehi to
Almaami Mawɗo.
2 O ŋaarii ɗum ɗerewol yamiroore nan-
noore mo cuuɗi Alhuudiyankooɓe baajorɗi
gondi Damas. Hono nii, si o tawii toon
yimɓe jokkuɓe laawol Iisaa, gorko e debbo
fuu, o nannga ɗum'en, o haɓɓa, o yaara
Urusaliima.
3 Nde o yahunoo faa o ɓattitii Damas
ndeen, wakkati gooto annoora yuuri dow
kammu fiilii mo.
4 O saami e leydi, o nani daande ina wi'a
mo:
—Sool, Sool, ko waɗi de aɗa torra kam?
5 Sool yami:
—Aan wo a moy, joomam?
Nde o yamunoo ɗum fu, jaabu wari e
makko:
—Miin, wo mi Iisaa mo torrataa oon.
6 Umma naatu e ley ngalluure ndeen. Ɓe
kaalante ko tilsi ngaɗaa.
7 Worɓe wonduɓe e makko ɓeen nani
daande ndeen ammaa nji'aay fay gooto. Ɓe
ndarii, ɓe mbemmbaa faa ɓe muumɗi.
8 Sool ummii e leydi, ina feerti gite
muuɗum ammaa yi'ataa fay huunde.
Ndeen o ɗowaa, o nannaa Damas.
9 O waɗi balɗe tati o bumɗo. O nyaamaay,
o yaraay.
10 Ley Damas ɗoon ina woodi taalibaajo
bi'eteeɗo Ananiyas. E ley holleede, Joomi-
raaɗo noddi ɗum, wi'i:
—Ananiyas!
O jaabii, o wi'i:
—Naam, Joomiraaɗo.
11 Joomiraaɗo wi'i mo:
—Umma rewu laawol bi'eteengol Darti-
ingol, naataa galle Yahuuda, piloɗaa gorko
bi'eteeɗo Sool, jeyaaɗo Tarsus, sabo joonin
imo waɗa du'aare.
12 O yi'i e ley holleede gorko bi'eteeɗo
Ananiyas ina naata, ina yowa juuɗe
muuɗum e makko faa o wumta.
13 Ananiyas jaabii, wi'i:

† **8:33** Esaaya 53.7-8. ‡ **8:37** E ɗereeji ɓooydi, goɗɗi ngalaa aaya 37. § **8:40** E amaana kiiɗɗo wuro Ajootuswi'etaakenaa Asdot.

—Joomiraaɗo, mi narrii yimɓe heewɓe haala gorko o e torraaji keewɗi ɗi o waɗi seniiɓe maa wonɓe Urusaliima.
14 O wardii ɗo e yamiroore hooreeɓe almaami'en, faa o haɓɓa noddooɓe innde maa fuu.
15 Ammaa Joomiraaɗo wi'i mo:

—Yahu waɗoy no mbiimi ni, sabo mi suɓake gorko o faa o gollana kam. O anndina lenyi e kaanankooɓe e ɓiɓɓe Israa'iila du innde am.
16 Mi hollan mo na tilsi o torree torraaji keewɗi saabe am.
17 Ndeen, Ananiyas yehi, naatowi suudu nduun, yowi juuɗe muuɗum e makko, wi'i:

—Sakiike am Sool, Joomiraaɗo meeɗen Iisaa ɓangannooɗo ma e laawol nde ngarannoɗaa oon, nulii kam faa mbumtaa, keewaa Ruuhu Ceniiɗo.
18 Wakkati oon fu, huunde wa'unde hono koɓolaaje nii hoɓɓitii e gite Sool. O wumti, o ummii, de o lootaa lootagal batisima.
19 O nyaami, de semmbe makko warti. O heddodii e taalibaaɓe wonɓe Damas ɓeen balɗe seeɗa.

No Sool waajorii kabaaru Iisaa ley Damas

20 Wakkati oon fu, Sool fuɗɗi waajaade ley cuuɗi baajorɗi. Imo wi'a Iisaa jaati woni Ɓii Laamɗo.
21 Ɗum haaynii hettindaniiɓe mo ɓeen fuu, mbi'i:

—Wanaa kanko wonnoo torrannooɗo goondinɓe Iisaa wonɓe ley Urusaliima oon naa? Wanaa faa o haɓɓa goondinɓe o yaara ɗum'en to hooreeɓe almaami'en waddi mo ɗo naa?
22 De Sool ina heddii na ɓeydoroo semmbe e ley waaju muuɗum oon, faa ɗum jiiɓi Alhuudiyankooɓe wonɓe Damas ɓeen fuu. O laaɓinani ɓe Iisaa woni Almasiihu oon.
23 Balɗe njehi, ngarti, Alhuudiyankooɓe ndawridi faa mbara Sool.
24 Sool humpitii dabare maɓɓe ndeen. Yimɓe ina kayba dammbuɗe ngalluure ndeen jemma e nyalooma fuu, faa ɓe keɓa no ɓe mbarda mo.
25 Jemma gooto taalibaaɓe makko kooyi mo, ngatti mo e hanndeere, kaɓɓi ɓoggol, njaltiniri mo kokuwol piiliingol ngalluure ngool.

No taalibaaɓe wonɓe Urusaliima keɓiri hoolaade Sool

26 Nde Sool warnoo Urusaliima ndeen, muuyi hawritinde e taalibaaɓe Iisaa ɓeen. Ammaa ɓe fuu iɓe kula mo, ɓe koolaaki yalla o laatake taalibbo Iisaa goonga goonga.
27 Ndeen Barnabas yaari mo to nulaaɓe ɓeen, haalani ɗum'en no o yiiri Joomiraaɗo ina haalda e makko e laawol ngool, e no o waajorii haala Iisaa e cuusal ley Damas toon.
28 Caggal ɗuum, Sool wondi e maɓɓe, ina naata ina wurtoo ley galleeji maɓɓe Urusaliima, ina waajoroo haala Joomiraaɗo e cuusal.
29 Imo haalda e Alhuudiyankooɓe haalannooɓe geresankoore ɓeen, imo yeddundura e maɓɓe, de kamɓe kaa iɓe piloo warude mo.
30 Nde sakiraaɓe makko goondinɓe ɓeen anndinnoo ɗum ndeen, njaari Sool Kaysariya. Caggal ɗuum, ɓe neli mo Tarsus.
31 Ndeen kawrital goondinɓe ngaal heɓi jam ley Yahuudiya e Galili, kam e Samariya fuu. Ngal ɓeydi semmbe, ngal yehi yeeso e kulol Joomiraaɗo, ngal ɓeydii heewude saabe ballal Ruuhu Ceniiɗo.

No Piyeer danniri yimɓe ley Lidda e Joffe

32 Piyeer ina yiiloo e ley leydi ndiin fuu. O jippanii seniiɓe wonɓe Lidda ɓeen du.
33 O tawi toon gorko nyawɗo mo ɓanndu muuɗum fuu waati, bi'eteeɗo Eneya. O waɗii duuɓi jeetati imo waalii.
34 Piyeer wi'i mo:

—Eneya, Iisaa Almasiihu dannii ma! Umma, moyyin daɗɗo maa!

Wakkati oon pay, o ummii.
35 Wonɓe Lidda e ngenndi Saron fuu nji'i mo, de tuubani Joomiraaɗo.
36 Ley wuro Joffe ina woodi taalibaajo debbo bi'eteeɗo Tabita (maanaa majjum woni «Lewla»). Ɗum woni Dorkas e geresankoore. Imo golla golleeji lobbi, imo waɗana talkaaɓe moyyere.
37 E balɗe ɗeen o nyawi, o maayi. O lootaa, de o wallinaa ley suudu sooro tafon.

38 Wuro Joffe ngoon woɗɗunduraa e
Lidda, woodi du, taalibaaɓe ɓeen nani Piy-
eer ina woni to Lidda toon. Ndelle ɓe neli
worɓe ɗiɗo ŋaaroo mo o yottoo ɗum'en law.
39 Piyeer ummii, yaadi e maɓɓe. Nde ɓe
njottinoo ndeen, ɓe njaari mo ley suudu
sooro toon. Rewɓe talka'en ɓe goriraaɓe
muɓɓen maayi ɓeen fuu ɓattii ɗum ina
mboya, ina kolla ɗum saayaaji e kaddule
goɗɗe ɗe Dorkas nyo'unoo nde wondunoo
e muɓɓen ndeen.
40 Piyeer wurtini yimɓe ɓeen fuu, hofii,
ina du'oo. Caggal ɗuum, hucciti e maayɗo
oon, wi'i:
—Tabita, umma!
Ndeen Tabita feerti gite muuɗum, yi'i
Piyeer, ummii jooɗii.
41 Piyeer nanngi junngo makko, ummini
mo. Caggal ɗuum, o noddi seniiɓe ɓeen e
rewɓe talkaaɓe ɓeen, o holli ɗum'en Tabita
wo buurɗo.
42 Ɗum nanaama e ley Joffe fuu, heewɓe
ngoonɗini Joomiraaɗo.
43 Piyeer ɓooyti Joffe balɗe keewɗe to
ceeloowo guri bi'eteeɗo Simon.

10

No Piyeer noddiraa to suudu Korneliyus

1 Ley Kaysariya ina woodi gorko
bi'eteeɗo Korneliyus. O mawɗo fedde sor-
daasi'en wi'eteende «fedde Italiyankooɓe».
2 O tinniiɗo e diina, kanko e koreeji
makko fuu ɓe hulɓe Laamɗo. Imo sakkana
Alhuudiyankooɓe sadakaaji keewɗi, imo
waɗa du'aare to Laamɗo wakkati fuu.
3 Nyannde gomma wakkati yamnde tati,
o yi'i e ley holleede maleyka ina naata
suudu makko. Maleyka oon ina wi'a mo:
—Korneliyus!
4 O ndaari ɗum faa woodi, o huli, o wi'i
ɗum:
—Joomam, ɗume?
Maleyka oon wi'i mo:
—Du'aawuuji maa e sadakaaji ɗi
ngaɗanɗaa talkaaɓe ɗiin ina mbeli
Laamɗo. Laamɗo yeggitaay ma.
5 Nulu joonin worɓe to wuro Joffe, faa
noddowa Simon, bi'eteeɗo Piyeer.
6 Imo jippii to ceeloowo guri bi'eteeɗo
Simon, mo suudu muuɗum hetti e maayo
manngo.
7 Nde maleyka kaaldannooɗo e makko
oon dillunoo ndeen, o noddi gollooɓe
makko ɗiɗo e sordaasi gooto kulɗo Laamɗo
jeyaaɗo e howruuɓe makko.
8 O haalani ɓe ko maleyka oon wi'i ɗuum
fuu, o neli ɓe Joffe.
9 Jaango majjum, iɓe ngoni e laawol.
Nde worɓe tato ɓeen ɓattinoo wuro ngoon
ndeen, Piyeer yeeŋi dow suudu ɗo weeri
ɗoon wakkati hakkunde naange faa waɗa
du'aare.
10 O yolbii sanne, imo yiɗi nyaamude.
Nde ɓe moyyinanta o nyaamdu ndeen,
Laamɗo holli mo.
11 O yi'i kammu udditii, de huunde
wa'unde hono disaare mawnde ina jippi-
nee e leydi. Coɓɓuli muuɗum nay fuu ina
kaɓɓaa.
12 Sii daabaaji fuu ɗi koyɗe nay, e kulle
ladooje, kam e sii pooli fuu ina ngoni e
mayre.
13 Daande wi'i mo:
—Piyeer, umma, hirsu, nyaam!
14 Piyeer wi'i:
—A'aa, abada Joomiraaɗo! Abada mi
nyaamaay ko harmi naa ko tuuni.
15 Daande ndeen wi'i mo katin:
—Taa harmin ko Laamɗo laaɓini.
16 Ɗum waɗi noon kile tati. Ndeen dis-
aare ndeen yeentinaa dow kammu.
17 Piyeer ina wemmbii dow ko hollaa
ɗuum, ko ɗum fiirtata. Tawi worɓe ɓe Kor-
neliyus nelunoo ɓeen, yamiino galle Simon,
de joonin ɓe ngari. Ɓe ndarii e dammbugal.
18 Ɓe noddi, ɓe yami yalla Simon bi'eteeɗo
Piyeer ɗoon jippii.
19 Piyeer ina heddii na miiloo dow ko yi'i
ɗuum, faa Ruuhu wi'i ɗum:
—Worɓe tato ina pile.
20 Umma, jippa, njaadaa e maɓɓe tawa a
sikkitiraay, sabo miin nuli ɓe.
21 Piyeer jippii, wi'i worɓe ɓeen:
—Inani kam, miin woni mo pilotoɗon
oon. Ɗume waddi on?
22 Ɓe njaabii, ɓe mbi'i:
—Korneliyus mawɗo sordaasi'en neli
min. O gorko dartiiɗo, kulɗo Laamɗo,
mo lenyol Alhuudiyankooɓe fuu seedanii
moyyere. Maleyka ceniiɗo yamirii mo min
nodde, ngaraa suudu makko, faa o nana
waaju maaɗa.

23 Piyeer silmini ɓe, weerni ɓe jemma
oon.
Jaango majjum, o ummii, o dillidi e
maɓɓe. Sakiraaɓe woɓɓe jeyaaɓe Joffe
njaadi e makko.
24 Jaango majjum katin ɓe njottii ngal-
luure Kaysariya. Korneliyus ina heɗinoo
ɓe, noddi sakiraaɓe muuɗum e yigiraaɓe
muuɗum ɓadiiɓe.
25 Nde Piyeer naatannoo ndeen, Kor-
neliyus jaɓɓii ɗum, sujidani ɗum.
26 De Piyeer ummini mo, wi'i:
—Umma, sabo miin du mi neɗɗo tan.
27 Piyeer ina haalda e makko, faa ɓe naati
suudu nduun, tawi toon yimɓe heewɓe ina
kawriti.
28 O wi'i ɓe:
—Oɗon anndi daganaaki Alhuudiyanke
jokkundura e mo wanaa Alhuudiyanke,
naa weerande ɗum. Ammaa Laamɗo hollii
kam taa mi ndaarda fay gooto karmuɗo
naa tuunɗo.
29 Ɗum waɗi nde nelanɗon kam ndeen,
mi warii, mi salaaki. Ɗum le, kaalanee
kam, saabe ɗume noddirɗon kam?
30 Korneliyus jaabii, wi'i:
—Hannden woni balɗe nay, miɗo waɗa
du'aare ley suudu am e wakkati hono o,
yamnde tati ni, faa gorko mo kaddule jal-
booje wari, darii yeeso am,
31 wi'i: «Korneliyus, Laamɗo jaabanake
ma du'aawuuji maa e sadakaaji maa.
32 Joonin, nulu e wuro wi'eteengo Joffe,
noddaneɗaa Simon, bi'eteeɗo Piyeer. Imo
jippii to ceeloowo guri bi'eteeɗo Simon, mo
suudu muuɗum hetti e maayo manngo.»
33 Ɗum waɗi de nelumi noddoweɗaa
wakkati oon. A gaynii ko ngarɗaa ɗuum.
Joonin min fuu inani min yeeso Laamɗo
faa min kettindoo ko Joomiraaɗo yamiri
ma mbaajoɗaa min fuu.
34 Ndeen Piyeer fuɗɗi haalude, wi'i:
—Joonin mi yi'ii goonga jaati Laamɗo
ɓurdintaa yimɓe.
35 Neɗɗo kuloowo mo, gaɗoowo ko fon-
nditii, o jaɓan ɗum ko lenyol muuɗum
laatii fuu.
36 Oɗon anndi konngol ngol Laamɗo
nuldi ɓiɓɓe Israa'iila ngool. Konngol lobbol
ngool na holla jam na heɓiree saabe Iisaa
Almasiihu, kam woni Joomiraaɗo yimɓe
fuu.
37 Oɗon anndi kabaaru o huuɓii leydi
Yahuudiya fuu. Ɗum fuɗɗii gilla Galili, cag-
gal ko Yaayaa waajii yimɓe loote batisima.
38 Oɗon anndi no Laamɗo suɓorii Iisaa
Nasaraatuujo oon, no jippiniri e muuɗum
Ruuhu Ceniiɗo e baawɗe. Oɗon anndi
no Iisaa yiilorii e nokkuuje fuu ina golla
golleeji lobbi, ina danna ɓe Ibiliisa jaalii
na torra fuu, sabo Laamɗo ina wondi e
muuɗum.
39 Minen, min seedeeɓe ko o golli Yahu-
udiya e ko o golli Urusaliima fuu. Ɓe ɓili o
e leggal palaangal, ɓe mbari mo.
40 Ammaa Laamɗo iirtinii mo nyannde
tataɓerde, de ɓangini mo hakkunde amin.
41 Kaa wanaa yimɓe fuu o ɓangani. O
ɓanganii seedeeɓe ɓe Laamɗo artii suɓaade
ɓeen, minen nyaamduɓe e makko de njardi
e makko caggal iirtagol makko ɓeen.
42 O yamirii min mbaajoo yimɓe, min
ceedoo kanko woni mo Laamɗo waɗi caro-
toodo wuurɓe e maayɓe.
43 Kanko du woni mo annabaaɓe fuu
ceedanii, mbi'i goondinɗo mo fuu heɓan
yaafaneede hakkeeji muuɗum saabe in-
nde makko.
44 Wakkati Piyeer waajotoo waaju oon
ndeen, Ruuhu Ceniiɗo jippii e hettindiiɓe
ɓeen fuu.
45 Alhuudiyankooɓe goondinɓe war-
dunooɓe e Piyeer ɓeen fuu ɗum haaynii
ɗum'en, no dokkal Ruuhu Ceniiɗo ngaal
saakorii e yimɓe ɓe nganaa Alhu-
udiyankooɓe ni.
46 Sabo iɓe nana yimɓe ɓeen ina kaala e
ɗemle janane, na njetta Laamɗo. Ndeen,
Piyeer jaabii, wi'i:
47 —Yimɓe ɓeen keɓii Ruuhu Ceniiɗo
hono no meeɗen ni. Moy waawi haɗude ɓe
looteede lootagal batisima?
48 O yamiri ɓe mbatisiree e innde Iisaa
Almasiihu. Caggal ɗuum, ɓe nyaagii mo o
wonda e maɓɓe balɗe seeɗa.

11

No Piyeer jaaborii kawrital goondinɓe gonngal Urusaliima

1 Nulaaɓe e sakiraaɓe wonɓe Yahu-
udiya ɓeen nani yimɓe ɓe nganaa Alhu-
udiyankooɓe du keɓii konngol Laamɗo.
2 Nde Piyeer yeentunoo Urusaliima fu,
goondinɓe tilsinɓe taadagol ɓeen peli ɗum,

3 mbi'i:
—A jippanake yimɓe ɓe taadaaki, a nyaamdii e muɓɓen!
4 Ndeen Piyeer haalani ɓe ko waɗi ɗuum gilla e fuɗɗoode faa e timmoode, wi'i:
5 —Wuro Joffe ngonnoomi, miɗo du'oo faa nji'umi e ley holleede huunde ɓanganii kam. Huunde wa'unde hono disaare mawnde nde coɓɓuli muuɗum nay fuu kaɓɓaa, ina jippinee yuuwde e kammu warde to am.
6 Taykiimi nde faa wooɗi, nji'umi daabaaji fuu ɗi koyɗe nay, e kulle ladde e ladooje e sii pooli fuu.
7 Nanumi daande ina wi'a kam: «Piyeer, umma, hirsu, nyaam!»
8 Mbiimi: «A'aa, abada Joomiraaɗo! Abada mi nyaamaay ko harmi naa ko tuuni.»
9 Daande dow kammu ndeen jaabitii kam katin, wi'i: «Taa harmin ko Laamɗo laaɓini.»
10 Ɗum waɗi noon kile tati. Caggal ɗuum, kulle ɗeen fuu yeentinaa dow kammu.
11 De wakkati oon pay, worɓe tato nulaaɓe to am yuuruɓe Kaysariya ngari to suudu ɗo min ngonnoo ɗoon.
12 Ruuhu Ceniiɗo wi'i kam mi yaada e maɓɓe taa mi sikkitira fay huunde. Sakiraaɓe njeegomo ɓee ɗo njaadi e am, de min naaddi suudu Korneliyus.
13 O haalani min no o yiiri maleyka ina darii ley suudu makko ina wi'a mo: «Nulu e wuro wi'eteengo Joffe noddaneɗaa Simon bi'eteeɗo Piyeer.
14 O haalante haalaaji kisinoowo ma, aan e koreeji maa fuu.»
15 Nde puɗɗumi haalude ndeen, Ruuhu Ceniiɗo jippii e maɓɓe hono no jipporinoo e meeɗen arande ni.
16 Ndeen, miccitiimi konngol ngol Joomiraaɗo wi'unoo: «Yaayaa batisirannoo ndiyam, ammaa onon, on mbatisirte Ruuhu Ceniiɗo.»
17 Si Laamɗo fonndii en e maɓɓe, hokkii ɓe ko hokkunoo en ɗuum nde ngoonɗinnoɗen Joommen Iisaa Almasiihu ndeen, ndelle miin wo mi moy? Yalla miɗo waawi haɗude Laamɗo naa?
18 Nde ɓe nannoo ɗum ndeen, ɓe ndeyyinii, iɓe njetta Laamɗo, iɓe mbi'a:
—Laamɗo tuubinii yimɓe ɓe nganaa Alhuudiyankooɓe du faa keɓa nguurndam ngoongalajam.

No Kabaaru Lobbo waajoraa ley Antiyoki

19 Nde Etiyen waranoo ndeen, goonɗinɓe torraama faa cankitii. Woɓɓe njehi faa Finisi e Kipirus e Antiyoki. Iɓe mbaajoo Alhuudiyankooɓe tan konngol ngool.
20 Ammaa goonɗinɓe woɓɓe yuurooɓe Kipirus e Sireene naati Antiyoki ina mbaajoo Kabaaru Lobbo haala Iisaa Joomiraaɗo oon hakkunde Geresankooɓe.
21 Baawɗe Joomiraaɗo ina ngondi e maɓɓe. Yimɓe heewɓe ngoonɗini, tuubi, ngarti to Joomiraaɗo.
22 Kawrital goonɗinɓe wonɓe Urusaliima ngaal nani kabaaru gaɗuɗo Antiyoki oon, neli toon Barnabas.
23 Nde oon yottinoo de yi'i e maɓɓe moyyere Laamɗo fu, seyii, tindini ɓe fuu ɓe tinnoo, ɓe tabita e Joomiraaɗo e ɓerɗe laaɓuɗe.
24 Barnabas wo gorko lobbo, kebbinaaɗo Ruuhu Ceniiɗo e goonɗinal. Jamaa keewɗo goonɗini Joomiraaɗo saabe makko.
25 Caggal ɗuum, Barnabas yehi Tarsus faa filowoo Sool.
26 Nde o yiitunoo ɗum ndeen, o yaari ɗum Antiyoki. Ɓe ngondi e kawrital goonɗinɓe wonɓe toon ɓeen hitaande hiɓɓunde, ɓe njanngini yimɓe heewɓe. Taalibaaɓe wonɓe Antiyoki ɓeen artii fuu wi'eede Almasiyankooɓe.
27 E balɗe ɗeen, annabaaɓe ley goonɗinɓe yuurii Urusaliima ngari Antiyoki.
28 Gooto maɓɓe bi'eteeɗo Agabus, ummii, darii, holliri saabe Ruuhu rafo manngo waɗan ley laamu Roma fuu. (Wooɗi, rafo ngoon waɗii e laamu kaananke mawɗo bi'eteeɗo Kalawdiyus.)*
29 Taalibaaɓe ɓeen anniyii hawrundurde mballa, mono fuu ko waawi, faa ɓe nelda sakiraaɓe maɓɓe wonɓe Yahuudiya ɓeen.

* **11:28** Kalawdiyus wo kaananke Roma mawɗo njoyaɓo. O laamake hakkunde duuɓi 41 e 54 caggal rimeede Iisaa. Taariki jamaanu oon ina holla rafo manngo waɗii ley laamu Roma fuu hakkunde duuɓi 46 e 48 caggal rimeede Iisaa.

30 Ɓe ngaɗi ɗum, ɓe nuldi mballa kaan e juuɗe Barnabas e Sool faa kokkowa mawɓe kawrital Urusaliima.

12

No goondinɓe torriraa

1 Wakkati oon, kaananke bi'eteeɗo Hirudus fuddi torrude woɓɓe ley kawrital goondinɓe ngaal.
2 O yamiri Yaakuuba sakiike Yuhanna oon wardee kaafaahi.
3 Nde o yiinoo iɗum weli Alhuudiyankooɓe ndeen, o nanngi Piyeer du. Ɗum hawri e wakkati iidi buuru mo wattaaka rabilla.
4 Nde o nanngunoo Piyeer ndeen, o ommbi ɗum ley kasu. O yamiri pecce sordaasiiɓe nay loomtundura e haybugol ɗum, fedde fuu yimɓe nayo. O anniyii yaarude ɗum yeeso yimɓe fuu, si iidi Faltagol tilake.
5 Ɗum waɗi de Piyeer haybaa e ley kasu nguun, ammaa kawrital goondinɓe ngal selaay nyaaganaade mo Laamɗo.
6 Nde Hirudus anniyinoo yaarude mo sariya ndeen, jemma oon imo ɗaanii hakkunde sordaasiiɓe ɗiɗo, imo haɓɓiraa callali ɗiɗi. Ndaarooɓe woɓɓe du ina kayba dammbugal kasu ɗoon.
7 Wakkati oon, maleyka Joomiraaɗo wari to makko, annoora yayni ley suudu nduun. Maleyka meemi mo, findini mo, wi'i:
—Umma law!
Ndeen callali ɗiin kaɓɓitii, yuwi e juuɗe makko, caami.
8 Maleyka oon wi'i mo:
—Haɓɓa kaɓɓorgol maa, ɓorna paɗe maa.
Piyeer waɗiri noon. Maleyka oon wi'i mo:
—Waana suddamaare maa, njokkaa kam.
9 Piyeer wurtii, jokki mo, de o faamaay ko maleyka oon waɗata ɗuum wo goonga. Imo miiloo wo o yi'u ɗum ley holleede.
10 Ɓe paltii kayboowo arandeejo oon e ɗiɗaɓo fuu. Ɓe njottii dammbugal njamndi naarrugal ngalluure ndeen. Ngal omtanii hoore maggal yeeso maɓɓe. Ɓe njalti, ɓe njokki laawol ngool. Wakkati oon, maleyka oon seedi e makko.
11 Hakkillo Piyeer warti, wi'i:
—Joonin mi tannyorii Joomiraaɗo nuli maleyka muuɗum, faa hisina kam e junngo Hirudus e ko Alhuudiyankooɓe njelinoo faa mi waɗee fuu.
12 Nde o faamunoo ko waɗi fu, o yehi suudu Mariyama, inna Yuhanna bi'eteeɗo Marku. Toon yimɓe heewɓe kawriti ina ngaɗa du'aare.
13 Nde Piyeer gokkinoo dammbugal galle toon ndeen, golloowo debbo bi'eteeɗo Roda ɓattitii faa ndaara wo moy.
14 Nde o annditinnoo daande Piyeer ndeen, o yeggiti omtude dammbugal ngaal no o foti seyaade. O doggi, o naatowi, o humpiti ɓe wo Piyeer darii dammbugal toon.
15 Ɓe mbi'i mo:
—A kaaŋaaɗo!
Ammaa imo heddii siinude sikke walaa wo ɗum Piyeer. Ɓe mbi'i katin:
—Ɗum wo maleyka makko.
16 De ɗum fuu Piyeer ina heddii ina gokkoo. Nde ɓe udditinnoo, ɓe njiinoo mo ndeen, ɗum haaynii ɓe sanne.
17 O huncani ɓe junngo faa ɓe ndeyyinoo, o fillanii ɓe no Joomiraaɗo yaltiniri mo kasu, o wi'i:
—Kaalanee ɗum Yaakuuba, kam e sakiraaɓe woɓɓe ɓeen.
Caggal ɗuum, o yalti, o yehi nokku goddo.
18 Nde weetunoo fu, fitina mawɗo ummii hakkunde sordaasiiɓe ɓeen. Iɓe yamundura noy Piyeer waɗi.
19 Hirudus yamiri ɓe piloo ɓe nannga mo, ammaa ɓe njiitaay mo. Ndelle o yami ndaarooɓe ɓeen ko laatii, de o yamiri ɓe mbaree. Caggal ɗuum, Hirudus jippii Yahuudiya, yehi Kaysariya jooɗowii toon.

No Hirudus maayiri maayde bonnde

20 Hirudus tikkani yimɓe Tirus e Sidon. De yimɓe ɓeen kaa muuyaay noon, sabo wo leydi makko ndiin ɓe keɓata nyaamdu. Ndelle ɓe ndawridi, ɓe nuli woɓɓe nyaagoo faa ɓe ndewra e makko. Ɓe paamiri e Bilastus dawranoowo gollooɓe kaananke.
21 Ɓe itti nyalaande faa ɓe kaalda e Hirudus kaananke oon. Nde nyannde ndeen yottinoo fu, o ɓornii kaddule kaananke, o jooɗii dow jooɗorgal laamu, o haaldi e maɓɓe.
22 Yimɓe ɓeen peekii, mbi'i:

—Ɗum wo daande laamɗo, wanaa daande neɗɗo!

23 Wakkati oon fu, maleyka Joomiraaɗo fiyi Hirudus, sabo o hokkitaay Laamɗo teddeengal muuɗum. O yumi gilɗi, o maayi.

24 Ammaa konngol Laamɗo ngool ina yaara yeeso, ina ɓeyda sankitaade.

25 Nde Barnabas e Sool tilinoo e golle muɓɓen Urusaliima fu, ɓe njeccodii e Yuhanna bi'eteeɗo Marku.

Jahaangal Pool aranal

13

No Barnabas e Pool nuliraa faa ngolla golle Laamɗo

1 Annabaaɓe e jannginooɓe ina ngoni ley kawrital goonɗinɓe gonngal Antiyoki ngaal. Kamɓe ngoni Barnabas e Simeyon noddirteeɗo Ɓaleejo e Lukiyus mo Sireene e Manahen, mawnidinɗo e Hirudus hooreejo leydi oon, kam e Sool.

2 Nyannde gomma iɓe teddina Joomiraaɗo tawi iɓe ngondi e suumayeere, ndeen Ruuhu Ceniiɗo wi'i ɓe:

—Cenndanee kam Barnabas e Sool saabe gollal ngal noddirmi ɓe ngaal.

3 Caggal suumayeere e du'aare maɓɓe, ɓe njowi juuɗe maɓɓe e dow yimɓe ɗiɗo ɓeen, ɓe nuli ɗum'en.

4 Nii Ruuhu Ceniiɗo nuliri ɓe. Ɓe njehi Selewkiya, ɓe naati laana maayo manngo ɓe ponndii ruunde* Kipirus.

5 Nde ɓe njottinoo Salamis dow ruunde ndeen, ɓe mbaajii konngol Laamɗo ley cuuɗi Alhuudiyankooɓe baajorɗi. Yuhanna bi'eteeɗo Marku ina wondi e maɓɓe, ina walla ɓe.

6 Ɓe peyyiti ruunde ndeen faa ɓe njottii ngalluure wi'eteende Pafos. Toon ɓe tawi daggada Alhuudiyanke bi'eteeɗo Bar-Iisaa, biitotooɗo wo annabaajo.

7 Wo o howruujo kaananke bi'eteeɗo Sergiya Pool. Oon wo jom hakkillo. O noddi Barnabas e Sool sabo imo yiɗi nanude konngol Laamɗo.

8 Ammaa Elimas mo inndem fiirtata «daggada» oon salake ɓe. Imo filoo bonnitinde goonɗinal kaananke oon.

9 Ndeen Sool bi'eteeɗo Pool, kebbinaaɗo Ruuhu Ceniiɗo, ndaari mo faa wooɗi,

10 wi'i:

—Ɓii Ibiliisa! Aan keewɗo jamba e hiila, ganyo ko laaɓi fuu! A selataa oonyude laabi Joomiraaɗo ponnditiiɗi naa?

11 Joonin jukkungo Joomiraaɗo saaman e maaɗa, a wuman, a yi'ataa naange faa sarɗi† oon yottoo.

Wakkati oon ni, gite makko cuddini, ɗe niɓɓi. Imo memmemta, imo filoo ɗowoowo.

12 Nde kaananke oon yi'unoo ko waɗi ɗuum ndeen, goonɗini Iisaa. Waaju haala Joomiraaɗo kaan haaynake ɗum.

No Pool waajorii ley ngalluure Antiyoki

13 Pool e yaadiraaɓe muuɗum naati laana maayo manngo, ndilli Pafos, njottii Perge ley leydi Pamfiliya. Ɗoon Yuhanna bi'eteeɗo Marku seedi e maɓɓe, yeccii Urusaliima.

14 Ɓe ndilli Perge, ɓe ngari Antiyoki ley leydi Pisidiya. Ɓe naati waajordu nyalaande fowteteende, ɓe njooɗii.

15 Caggal janngeede Tawreeta Muusaa e dewte annabaaɓe, hooreeɓe waajordu nduun neli ɓe noddee ɓe ngara yeeso muɓɓen. Ɓe mbi'i:

—Sakiraaɓe, si oɗon njogii haala cemmbinooha yimɓe ɗo fu, kaalee.

16 Pool ummii, hunci junngo muuɗum faa ɓe kakkilana ɗum, wi'i:

—Israa'iilankooɓe e hulɓe Laamɗo woɓɓe, kettinee:

17 Laamɗo Israa'iilankooɓe oon suɓake maamiraaɓe meeɗen, teddinii lenyol maɓɓe nde ngol hoɗoynoo leydi Misira ndeen. O yaltiniri ɓe toon baawɗe makko.

18 O munyanii‡ ɓe ley ladde faa waɗi duuɓi capanɗe nay.

19 Caggal ko o halki lenyi jeɗɗi e ley leydi Kanaana, o hokki ndi yimɓe makko ndona ndi.

20 Ko ɓe ngoni ley Misira faa warde ko ɓe naati leydi Kanaana fu waɗii hono duuɓi keme nay e capanɗe joy. Caggal ɗuum, o hokki ɓe sarotooɓe faa jamaanu annabi Samuwiila.

* **13:4** Ruunde wo leydi tummbiindi hakkunde maayo manngo. † **13:11** sarɗi wo wakkati podanooɗo. ‡ **13:18** Won binndi bi'uɗiO nyaamnii ɓe.

21 Nde ɗum faltinoo ndeen, ɓe nyaagii
Laamɗo hokka ɓe kaananke. Laamɗo
hokki ɓe Sawulu ɓii Kis yuuruɗo e lenyol
Benyamin. Oon laamii ɓe duuɓi capanɗe
nay.

22 Ndeen Laamɗo ɓorti Sawulu, hokki
Daawda laamu. O haali kabaaru muuɗum,
o wi'i: «Mi heɓii Daawda ɓii Yesa gorko
belnoowo ɓernde am, gaɗoowo muuyɗe
am fuu.»
23 E yuwdi makko Laamɗo wurtini Iisaa,
kisinoowo Israa'iila no aadorinoo noon.
24 Fadde Iisaa warude, Yaayaa waajake
yimɓe Israa'iila fuu tuuba, lootee lootagal
batisima.
25 Katin, nde Yaayaa timminannoo golle
muuɗum ndeen, wi'i ɓe: «Mi wanaa mo
miiloton ngonumi oon. Ammaa ina woodi
garoowo caggal am, mo mi fotaay fay e
haɓɓitinde ɓoggi paɗe muuɗum.»

26 Sakiraaɓe, onon yuwdi Ibrahiima e
hulɓe Laamɗo woɓɓe, wo enen nuldaa
kabaaru kisinoowo o.
27 Sabo wonɓe Urusaliima ɓeen e
hooreeɓe muɓɓen fuu annditaay Iisaa.
Katin du ɓe paamaay haalaaji annabaaɓe
janngeteeɗi nyalaande fowteteende fuu.
Annabaaɓe ɓeen mbi'ii Iisaa sarete. Ko ɓe
carii mo ɗuum, ɓe tabintinii haalaaji ɗiin.
28 Fay si taweede ɓe keɓaay daliili fuu
no ɓe mbarda mo, ɓe nyaagake Pilaatu o
waree.
29 Nde ɓe ngollunoo ko Binndi ɗiin mbi'i
e makko ɗuum faa hiɓɓi ndeen, ɓe njip-
pini mo e leggal palaangal, ɓe ngaɗi mo e
saabeere.
30 Ammaa Laamɗo iirtinii mo.
31 Balɗe keewɗe o ɓangani wondunooɓe
e makko ɓeen gilla Galili faa Urusaliima.
Ɓeen ngoni seedantooɓe mo yeeso yimɓe
joonin.
32 Minen, miɗen ngaddana on Kabaaru
Lobbo: ko Laamɗo aadaninoo maami-
raaɓe meeɗen ɗuum,
33 yottinanii en, enen taaniraaɓe
muɓɓen. O waɗii ɗum e ley ko o iirtini Iisaa.
Noon winndiraa ley jimol Jabuura suura
ɗiɗi:
«Wo a ɓiyam, hannden mi laatake Baaba
maa.»§
34 Katin du, Laamɗo iirtinii mo e hakkunde
maayɓe, accaay ɓanndu makko nyoli.
Noon haaldunoo nde wi'unoo:
«Mi hokkan on barkeeji ceniiɗi ɗi mbon-
ataa,
ɗi podaninoomi Daawda ɗiin.»*
35 Ɓum waɗi de o wi'i e Jabuura suura
goɗɗo:
«A accataa Ceniiɗo maa nyola.»†
36 Daawda gollii ko Laamɗo muuyi golla
e jamaanu muuɗum. Caggal ɗuum, o
maayi. Ɓanndu makko hawrunduraa e
maamiraaɓe makko, ndu nyoli.
37 Ammaa mo Laamɗo iirtini oon nyolaay.
38 Sakiraaɓe, anndee wo saabe makko de
mbaajaɗon yaafeede hakkeeji.
39 Ɓawreeta Muusaa waawaa waɗude
neɗɗo ponnditiiɗo. De kanko kaa,
goonɗinɗo mo fuu, o ndaardan ɗum
ponnditiiɗo.
40 Ɓum le, kaybee taa ko annabaaɓe cap-
pinoo ɗuum hewtoo on:
41 «Onon jalnortooɓe golle am, ndaaree,
de ɗum haaynoo on, de kalkon!
Sabo mi waɗan goɗɗum e ley wakkati
mooɗon,
mo on ngoonɗintaa fay si neɗɗo
haalannoo on.»‡
42 Caggal Pool e Barnabas njaltii waa-
jordu nduun, jamaa oon nyaagii ɓe ɓe
ngarta fowteteende waroore, faa ɓe njaha
yeeso e waaju maɓɓe.
43 Caggal ko kawrital ngaal waɗi ɗuum,
Alhuudiyankooɓe heewɓe e naatuɓe e di-
ina muɓɓen njokki Pool e Barnabas. Ɓeen
ɗiɗo fuu ina kaalda e maɓɓe, ina tindina ɓe
ɓe keddoo e moyyere Laamɗo.
44 Fowteteende jokkunde ndeen, yimɓe
ngalluure ndeen fuu kawriti faa kettinoo
konngol Laamɗo.
45 Ammaa nde Alhuudiyankooɓe ɓeen
njiinoo jamaa oon ndeen, kiram naati ɓe.
Iɓe njedda ko Pool waajotoo ɗuum, iɓe
njenna ɗum.
46 Ndeen Pool e Barnabas kaaldirani ɓe
tannyoral, mbi'i:
—Waajibi onon min artotoo haalande
konngol Laamɗo ngol. Ammaa saabe on
paɗɗii ngol, on ndaardaay ko'e mooɗon

§ **13:33** Jabuura 2.7. * **13:34** Esaaya 55.3. † **13:35** Jabuura 16.10. ‡ **13:41** Habakuk 1.5.

oɗon poti heɓude nguurndam nduumiiɗam, min njahan to yimɓe ɓe nganaa Alhuudiyankooɓe.
47 Sabo inan ko Joomiraaɗo yamiri min:
«Mi darnii ma faa laatanoɗaa lenyi ɗiin annoora,
faa kisinaa haddi adunaaru ndu fuu.»§
48 Nde yimɓe lenyi goɗɗi ɗiin nannoo haalaaji ɗiin ndeen, ceyii, teddini konngol Joomiraaɗo ngool. Ɓe Laamɗo suɓanii nguurndam nduumiiɗam ɓeen fuu ngoondini.
49 Konngol Joomiraaɗo ngool sankitii e leydi ndiin fuu.
50 Ammaa Alhuudiyankooɓe ɓeen ummini hakkillooji rewɓe rewooɓe Laamɗo saahiiɓe, kam e mawɓe ngalluure ndeen. Ɓe ummini torra dow Pool e Barnabas, ɓe ndiiwi ɗum'en leydi maɓɓe.
51 Kam'en du piɗɗi colla koyɗe muɓɓen e maɓɓe, de njehi Ikoniya.
52 Taalibaaɓe ɓeen kebbinaa seyo e Ruuhu Ceniiɗo.

14

No Pool e Barnabas mbaajorii ley wuro Ikoniya

1 Ley Ikoniya du Pool e Barnabas naati e ley waajordu Alhuudiyankooɓe. Ley ko ɓe mbaajii ɗuum, Alhuudiyankooɓe e yimɓe lenyi goɗɗi heewɓe ngoondini.
2 Ammaa Alhuudiyankooɓe saliiɓe goondinde ɓeen ummini hakkillooji lenyi goɗɗi, mbonni ɓerɗe muɓɓen faa mbanya sakiraaɓe goondinɓe ɓeen.
3 Ammaa ɗum fuu haɗaay ɓe ɓooyude toon, iɓe mbaajoroo haala Joomiraaɗo cuusal, iɓe kolla hinney Joomiraaɗo. Yimɓe ɓeen annditii ko ɓe mbaajotoo ɗuum wo goonga, sabo Laamɗo hokki ɓe baawɗe waɗude maandeeji kaayniiɗi e golleeji kaayniiɗi.
4 Yimɓe wuro ngoon peccii: woɓɓe keedani Alhuudiyankooɓe, woɓɓe du keedani nulaaɓe ɓeen.
5 Yimɓe lenyi goɗɗi e Alhuudiyankooɓe e ardiiɓe muɓɓen anniyii torrude ɓe e wardude ɓe kaaye.
6 Nde ɓe maatunoo ɗum ndeen, ɓe ndoggani Listara e Derbe e gure seraaji muɓɓen ley leydi Likoniya.
7 Toon du iɓe mbaajoo Kabaaru Lobbo oon.

No Pool e Barnabas mbaajorii ley wuro Listara

8 Ley Listara ɗoon ina woodi gorko bonnguujo, dimdaaɗo e bonngaaku. Abada o yahaay e koyɗe makko.
9 Imo hettinii waaju Pool. Pool ndaari mo, yi'i o goondinii faa imo waawi danneede,
10 haali semmbe, wi'i:
—Umma, dara e koyɗe maa!
Gorko oon gurbitii, darii, ina yaha.
11 Nde yimɓe ɓeen njiinoo ko Pool waɗi ɗuum ndeen, mbulli, mbi'i e ley haala Likoniya'en:
—Alla'en njippake dow meeɗen, na nandinkinii e yimɓe!
12 Ɓe inndiri Barnabas «Jewus», ɓe inndiri Pool du «Hermes»,* sabo Pool wonnoo kaaloowo.
13 Suudu tooru maɓɓe wi'eteendu Jewus ina woni yaasin ngalluure toon. Almaami oon yuuri toon waddi ga'i maysiniraaɗi pinndi to dammbuɗe narruɗe ngalluure toon. Kanko e yimɓe ɓeen ina njiɗi waɗude ɗi kirsamaaji.
14 Ammaa nde Barnabas e Pool nannoo ɗum ndeen, ɗum metti ɗum'en faa ceeki kaddule muɓɓen, kenyanii jamaa oon ina peekoo,
15 ina mbi'a:
—Worɓe, ɗume ngaɗoton ɗo? Minen du min yimɓe hono mooɗon. Miɗen mbaajoo Kabaaru Lobbo oon faa tuubon, celon golleeji ɓoli ɗi, ngarton e Laamɗo buurɗo, taguɗo kammu e leydi e maayo manngo e ko woni e muɓɓen fuu.
16 E jamaanuuji paltiiɗi ɗiin o accii lenyi fuu njokka laabi muɓɓen.
17 E ɗum fuu, imo golla ko woodi faa ɗum seedanoo mboodirka makko. Imo tomnana on yuwoonde, imo ɓenndinana on nyaamri e wakkati muuɗum. Imo waaltinira hakkillooji mon nyaamdu e seyo.

§ **13:47** Esaaya 49.6. * **14:12** E ley diina Geresankooɓe Jewus woni hooreejo tooruuji, Hermes woni nelaaɗo majji.

18 No Pool e Barnabas mbaajorii nii fu,
faa hannden wo e semmbe kaɗiri jamaa
oon hirsande ɗum'en ga'i ɗiin.
19 Caggal ɗuum, Alhuudiyankooɓe yuuri
Antiyoki e Ikoniya. Ɓe keɓi hakkillooji
yimɓe ɓeen faa limni Pool kaaye. Ɓe ndaasi
ɗum, ɓe njoppowi ɗum faa caggal wuro
ngoon, sabo ɓe miilii wo maayɗo.
20 Ammaa nde taalibaaɓe ɓeen ngarnoo
piilii mo ndeen, o ummii, o soyyitii ley
wuro ngoon.

No Pool e Barnabas njeccorii Antiyoki

Jaango majjum, o yaadi e Barnabas
wuro wi'eteengo Derbe.
21 Nde ɓe mbaajinoo toon Kabaaru
Lobbo fu, yimɓe heewɓe laatii taalibaaɓe
Iisaa. Caggal ɗuum, ɓe njeccii Listara e
Ikoniya, kam e Antiyoki.
22 Iɓe ɓeydana taalibaaɓe semmbe, iɓe
tindina ɗum'en keddoo e goondinal, iɓe
mbi'a:
—Sanaa tampen tampiriiji keewɗi fadde
men e naatude laamu Laamɗo.
23 E ley kawrite goondinɓe ɗeen fuu, ɓe
cuɓanii ɗum'en mawɓe. Caggal ɗuum, ɓe
cuumii, ɓe ndu'ii, ɓe kalfini ɗum'en Joomi-
raaɗo mo ɓe ngoondini oon.
24 Nde ɓe ceekunoo leydi Pisidiya ndeen,
ɓe ngari leydi Pamfiliya.
25 Ɓe mbaajii konngol ngol ley wuro
Perge. Caggal ɗuum, ɓe njippowii Ataliya.
26 Toon ɓe naati laana maayo manngo, ɓe
pornyii Antiyoki ɗo ɓe kalfinanoo moyyere
Laamɗo faa ɓe ngolla gollal ngal ɓe tilii
ngaal.
27 Nde ɓe njottinoo ndeen, ɓe kawrun-
duri yimɓe kawrital goondinɓe ngaal,
ɓe kaalani ngal no Laamɗo nawtorii ɓe,
no o omtirani yimɓe ɓe nganaa Alhu-
udiyankooɓe dammbugal goondinal.
28 Ɓe keddii ɗoon faa ɓooyti, iɓe ngondi e
taalibaaɓe ɓeen.

15

Haala kawrital gaɗaangal Urusaliima

1 Yimɓe woɓɓe yuuri Yahuudiya ngari An-
tiyoki, ina njanngina sakiraaɓe ɓeen, ina
mbi'a:
—Si on taadiraaka hono no Muusaa wi'iri
noon fu, on kisataa.
2 Pool e Barnabas pooɗunduri e maɓɓe,
ndukidi e maɓɓe faa tiiɗi. Ndelle ɓe tabin-
tini nelde Pool e Barnabas e yimɓe woɓɓe
faa Urusaliima, ɓe kaaldowa e nulaaɓe e
mawɓe goondinɓe ɓeen dow majjum.
3 Ndelle kawrital goondinɓe ngaal neli
ɓe. Ɓe peyyiti leyɗe Finisi e Samariya,
iɓe kaalana goondinɓe toon haala tuubugol
yimɓe ɓe nganaa Alhuudiyankooɓe. Ɓum
laatanii sakiraaɓe ɓeen fuu seyo manngo.
4 Nde ɓe njottinoo Urusaliima ndeen,
kawrital goondinɓe ngaal e nulaaɓe e
mawɓe ɓeen njaɓɓii ɓe. Ɓe kaalani ɗum'en
ko Laamɗo gollitiri ɓe.
5 Ammaa woɓɓe ley goondinɓe jeyaaɓe e
fedde Farisa'en ummii, mbi'i:
—Waajibi ɓe taadee, ɓe njamiree jokkude
Tawreeta Muusaa.
6 Nulaaɓe e mawɓe ɓeen kawriti faa
ndaara haala kaan.
7 Caggal ko haalaaji ɗiin keewii, Piyeer
ummii, wi'i ɓe:
—Sakiraaɓe, oɗon anndi Laamɗo suɓake
kam e ley mooɗon gilla ko ɓooyi. O
suɓake kam faa mi waajoo Kabaaru Lobbo
oon hakkunde yimɓe ɓe nganaa Alhu-
udiyankooɓe, faa ɓe nana, ɓe ngoondina.
8 Laamɗo anndudo ɓerɗe oon hollii
jaɓanii ɓe, nde hokkunoo ɓe Ruuhu Ceniiɗo
hono no meeɗen ni.
9 Walaa fuu ko o senndiri en e maɓɓe, e
ley ko o laaɓiniri ɓerɗe maɓɓe e goondinal.
10 Joonin, ko waɗi de oɗon ndaartindoo
Laamɗo? Oɗon njowa e taalibaaɓe ɓeen
donngal ngal enen e maamiraaɓe meeɗen
fuu en mbaawaay ronndaade.
11 A'aa. Wo moyyere Joomiraaɗo meeɗen
Iisaa de tannyorɗen hisineede. Hono noon
kamɓe du.
12 Kawrital ngaal fuu deyyinii siw, ina
hettinii ko Barnabas e Pool pillotoo no
Laamɗo hokkiri ɗum'en waɗude maan-
deeji kaayniiɗi e kaayeefiiji hakkunde
lenyi goddi.
13 Nde ɓe kettinnoo haalaaji ɗiin faa
woodi fu, Yaakuuba ɓeydi haala, wi'i:
—Sakiraaɓe, kettinanee kam!
14 Simon humpitii en no Laamɗo ar-
torii hakkilande yimɓe ɓe nganaa Alhu-
udiyankooɓe, faa waɗa ɗum'en yimɓe
muuɗum.

15 Ɗum hawrii e haalaaji annabaaɓe ɗiin,
hono no winndiraa ni:
16 «Joomiraaɗo wi'i:
Caggal ɗuum, mi wartan,
mi nyiɓtoo suudu Daawda saamundu nduun,
mi fonndita ko boni e mayru,
mi darna ndu katin,
17 faa yimɓe heddiiɓe fuu tewta Joomiraaɗo,
lenyi ɗi noddammi fuu, faa laatoo yimɓe am.
18 Joomiraaɗo tabintinɗo kulle ɗe anndunoo waɗan gilla arande, kam wi'i noon.»*
19 Ɗum saabii miin kaa ko nji'umi, taa tiiɗinanen lenyi goɗɗi tuubuɗi ngarti e Laamɗo ɗiin.
20 Ammaa mbinndanen ɓe ɓe ndeentoo e ko tooruuji tuunini e jeenu e nyaamude ko saaɗi e nyaamude yiiyam.
21 Gilla e jamaanuuji ɓooyɗi, Tawreeta Muusaa ina jannginee ley gure ɗeen fuu, iɓe njannga ɗum nyalaande fowteteende fuu ley cuuɗi baajorɗi.

Haala ɓataaki yaade to goondinɓe ɓe nganaa Alhuudiyankooɓe

22 Ndeen nulaaɓe ɓeen e mawɓe e kawrital goondinɓe ngaal fuu paamiri faa cuɓoo worɓe e ley muɓɓen faa nela ɗum'en Antiyoki, ɓe njaada e Pool e Barnabas. Ɓe cuɓii Yahuuda bi'eteeɗo Barasaba, kam e Silas. Ɗiɗo ɓeen fuu wo ardiiɓe ley sakiraaɓe goondinɓe.
23 Inan ɓataaki ki ɓe kokki ɗum'en:

Minen sakiraaɓe mooɗon nulaaɓe e mawɓe, miɗen njowta on, onon sakiraaɓe amin lenyi goɗɗi gondi Antiyoki e Siiriya e Silisi.
24 Min nanii yimɓe yuuruɓe to amin mettinirii ɓerɗe mooɗon haalaaji, njiiɓii hakkillooji mooɗon. Minen le, min njamiraay ɓe.
25 Min ndawridii, min paamiri min cuɓoo worɓe faa min nela ɗum'en to mooɗon, ɓe njaada e yigiraaɓe amin horsuɓe Barnabas e Pool,
26 farritinɓe† yonkiiji muɓɓen saabe Joommen Iisaa Almasiihu.
27 Ɗum waɗi de min neli Yahuuda e Silas, paamina on ko min mbinndi e mooɗon ɗuum hunnduko e hunnduko.
28 Minen e Ruuhu Ceniiɗo, min anniyake taa min njowa on doŋle tedduɗe si wanaa ko tilsi ɗuum:
29 ndeentoɗon e kirsanaaɗi tooruuji e yiiyam e ko saaɗi e jeenu. Si on ndeenii ko'e mooɗon e kujje ɗe, on ngaɗii ko wooɗi. Laamɗo reena en!
30 Wooɗi, ɓe kokkaa laawol, ɓe njehi Antiyoki. Nde ɓe njottinoo ndeen, ɓe kawrunduri kawrital goondinɓe ngaal, ɓe kokki ngal ɓataaki kiin.
31 Nde ɓeen janngunoo ki ndeen, ceyii sabo haalaaji ɗiin cemmbinii ɓerɗe muɓɓen.
32 Yahuuda e Silas wo annabaaɓe. Ɓe mbaaltiniri ɓerɗe sakiraaɓe e haalaaji keewɗi, ɓe cemmbini ɗum'en.
33 Nde ɓe ɓooytunoo toon seeɗa fu, ɓe ceedi e sakiraaɓe ɓeen e dow jam, ɓe njeccii to nelnooɓe ɓe toon. [
34 De Silas, kam kaa, heddii toon.]‡
35 Pool e Barnabas keddii ley Antiyoki ɗoon. Kam'en e woɓɓe heewɓe ina njanngina ina mbaajoo konngol Joomiraaɗo.

Jahaangal Pool ɗiɗaɓal

No Pool e Barnabas ceediri

36 Caggal balɗe seeɗa, Pool wi'i Barnabas:
—Njeccoɗen e gure ɗe mbaajinoɗen konngol Joomiraaɗo ɗeen fuu, njippanoɗen sakiraaɓe meeɗen ɓeen, ndaaren no ɓe ngorri.
37 Barnabas ina yiɗi ɓe njaada e Yuhanna bi'eteeɗo Marku.
38 De Pool kaa muuyaay ɓe njaada e gorko oon, sabo oon seediino e maɓɓe Pamfiliya, yaadaay e maɓɓe faa gollida e maɓɓe.
39 Barnabas e Pool luuri faa ceedi. Mono e maɓɓe fuu suɓii neɗɗo goɗɗo. Barnabas yaadi e Marku, naati laana maayo, fonndii ruunde§ Kipirus.
40 Pool du suɓii yaadude e Silas. Sakiraaɓe ɓeen kalfinii ɓe e hinney Joomiraaɗo de ɓe ndilli.

* **15:18** Amos 9.11-12. † **15:26** Farritaade wo rafi reenude yonki muuɗum. ‡ **15:34** E ɗereeji ɓooyɗi, goɗɗi ngalaa aaya 34. § **15:39** Ruunde wo leydi tummbiindi hakkunde maayo manngo.

41 Ɓe ndewi leyɗe Siiriya e Silisi, iɓe
cemmbina kawrite goondiɓe ɗeen.

16

No Timote yaadi e Pool e Silas

1 Pool wari Derbe. Caggal ɗuum, o yottii
Listara. Goondiɗo bi'eteeɗo Timote ina
tawaa ɗoon. Inniiko wo Alhuudiyanke
goondiɗo, de baabiiko wo neɗɗo yuuruɗo
Geres.
2 Sakiraaɓe wonɓe Listara e Ikoniya ɓeen
ina ceedanoo mo wo o lobbo.
3 Pool ina yiɗi faa o yaada e muɓɓen.
Ndelle yaari mo faa o taadee tafon, sabo
Alhuudiyankooɓe wonɓe e leyɗe ɗeen ɓeen
fuu ina anndi baabiiko wo yuuruɗo Geres.
4 Ley gure ɗe ɓe peyyiti ɗeen, iɓe njot-
tinana goondiɓe jamirooje ɗe nulaaɓe e
mawɓe wonɓe Urusaliima ɓeen kolli ɓe
njokka.
5 Hono noon, kawrite goondiɓe ɗeen
ina ɓeydoo semmbe ley goondinal, ina
ɓeydoo heewude nyannde fuu.

No Pool noddiraa Makedoniya

6 Ruuhu Ceniiɗo haɗi ɓe waajaade kon-
ngol ngol ley Aasiya. Saabe majjum ɓe
ndewi leydi Firigiya e leydi Galaatiya.
7 Nde ɓe ngarnoo keerol Misiya ndeen,
ɓe pilii yaade Bitiniya, ammaa Ruuhu Iisaa
accaay ɓe naata.
8 Saabe ɗuum, ɓe paltii Misiya, ɓe naati e
wuro wi'eteengo Torowas.
9 Jemma oon, Pool heɓi holleede. O yi'i
gorko Makedoniyanke ina darii, ina nyaa-
goo mo ina wi'a:
—Ngaraa Makedoniya, mballaa min!
10 Nde Pool yiinoo ko hollaa ɗum ndeen,
wakkati oon ni, filii yahude Makedoniya.
Min tannyorii Laamɗo noddii min faa min
mbaajoo ɓe Kabaaru Lobbo.

*No Lidiya goondiniri waaju Pool ley Fil-
ipi*

11 Hono noon, min naati laana maayo
yuuruka Torowas, min ponndii ruunde
Samotaras. Jaango majjum, min ponndii
Neyapolis.
12 Min yuwi ɗoon, min ponndii Filipi.
Filipi wo ngalluure mawnde e leydi Make-
doniya nde Romankooɓe ndawranta. Min
ngaɗi balɗe seeɗa ɗoon.
13 Nyalaande fowteteende, min njaltiri
wuro ngoon hedde daande maayo to min
miili Alhuudiyankooɓe na mboownoo
waɗude du'aare. Min tawi ɗoon rewɓe ina
kawriti. Min njooɗii, min mbaajii ɓe.
14 Gooto maɓɓe wo debbo jokkuɗo
Laamɗo bi'eteeɗo Lidiya. Wo o con-
noowo kaddule boɗeeje, jeyaaɗo ngalluure
wi'eteende Tiyatira. Imo hettindii waaju
oon, de Joomiraaɗo omti ɓernde makko faa
o jaɓa ko Pool waajotoo ɗuum.
15 Kanko e koreeji makko fuu ɓe lootaa
lootagal batisima. Caggal ɗuum, o nyaagii
min, o wi'i:
—Si oɗon tiigorii kam mi goondiɗo
Joomiraaɗo fu, ngaree suudu am, mbeera-
non kam.
O tilsinani min faa min njaɓi.

No Pool e Silas ngattiraa ley kasu

16 Nyannde wootere miɗen njaha
to nokkuure waɗirde du'aare. Korɗo
gonduɗo e ginnaaru hawriti e amin. Wo
o ji'oowo ko warata. Joomiraaɓe makko
keɓii kaalisi keewɗo e ndaggadaaku
makko nguun.
17 O jokki min, minen e Pool, imo feekoo,
imo wi'a:
—Yimɓe ɓe wo gollanooɓe Laamɗo
Toowɗo! Iɓe mbaajoo on laawol kisindam!
18 Balɗe keewɗe imo waɗa noon faa
ɓernde Pool ummii, hucciti e makko, wi'i
ginnaaru nduun:
—Saabe Iisaa Almasiihu, yaltu e debbo o!
Ginnaaru nduun yalti wakkati oon pay.
19 Nde joomiraaɓe korɗo oon paamunoo
laawol muɓɓen hemrude ceede e makko
timmii fu, nanngi Pool e Silas, ndaasi
ɗum'en ngaddi faa ley luumo yeeso saro-
tooɓe wuro ngoon.
20 Ndeen ɓe njaari ɗum'en to hooreeɓe,
ɓe mbi'i:
—Worɓe ɗiɗo ɓe wo Alhuudiyankooɓe.
Iɓe ngadda baasi e wuro meeɗen ngo.
21 Iɓe mbaajoo al'aadaaji ɗi ndaganaaki
en njaɓen naa ngollen, sabo en Ro-
mankooɓe.
22 Jamaa oon ummanii ɓe. Hooreeɓe
ɓeen njamiri ɓe ɓortee kaddule maɓɓe, de
ɓe piiree loosi.

23 Ɓe piyaa faa naawi, ɓe paɗɗaa ley
kasu. Hooreeɓe ɓeen njamiri kayboowo
kasu oon hayba ɓe faa wooɗa.
24 Oon le, nde heɓunoo yamiroore ndeen
fu, nanni ɓe e ley suudu kasu hakkun-
deeru. O geyyiri koyɗe maɓɓe geyyelle
leɗɗe.
25 Hakkunde jemma oon, Pool e Silas
ina ngaɗa du'aare, ina njimana Laamɗo.
Kasunkooɓe woɓɓe ɓeen du ina kettindanii
ɓe.
26 De wakkati gooto, leydi dimmbii
dimmbagol manngol faa joyyinirɗe kasu
ɗeen njergii. Wakkati oon du, dammbuɗe
ɗeen fuu omtii, geyyelle kasunkooɓe ɗeen
fuu kaɓɓitii.
27 Nde kayboowo oon finnoo de yi'i
dammbuɗe kasu ɗeen ina omtii fu, soorti
kaafaahi muuɗum faa waritoo, miilii ka-
sunkooɓe ɓeen ndoggii.
28 Pool yeewnii faa toowi, wi'i mo:
—Taa waɗu hoore maa ko boni, min fuu
ɗo min ngoni!
29 Ndeen kayboowo oon ŋaarii jaynorgol.
O doggiri kasu to Pool e Silas ngoni toon, o
hippii yeeso muɓɓen, heddii imo diwna.
30 Caggal ɗuum, o wurtini ɓe, o wi'i ɓe:
—Joomiraaɓe, noy kaanumi waɗude faa
mi hisa?
31 Ɓe njaabii mo, ɓe mbi'i:
—Goonɗin Iisaa Joomiraaɗo, ndeen a
hisan, aan e koreeji maa fuu.
32 Ɓe mbaajii mo konngol Joomiraaɗo,
kanko e koreeji makko fuu.
33 Faa ɓooyti seeɗa, ley jemma oon o
yaari ɓe, o lootowi barme maɓɓe. Wakkati
oon du o lootaa lootagal batisima, kanko e
koreeji makko fuu.
34 O nanni Pool e Silas suudu makko, o
hokki ɗum'en nyaamdu. Kanko e koreeji
makko fuu ɓe ceyii sabo ɓe keɓii goonɗinde
Laamɗo.
35 Nde weetunoo ndeen, hooreeɓe Ro-
mankooɓe neli yimɓe laamu mbi'a kay-
boowo oon yoppa worɓe ɗiɗo ɓeen.
36 Kayboowo oon haalanowi ɗum Pool,
wi'i:
—Hooreeɓe ɓeen nulii njoppeɗon. Mbur-
tee joonin, njehee e jam.
37 Ammaa Pool jaabii, wi'i:
—Ɓe njamirii min piyee yeeso yimɓe
tawa min caraaka, fay si min ɗiɗo fuu min
Romankooɓe. Ɓe nanni min e kasu. Joonin
ɓe njaltiniran min cuncukka naa? Ɗum kaa
laatataako. Sanaa kamɓe e ko'e maɓɓe, ɓe
ngara ɓe njaltina min!
38 Yimɓe laamu ɓeen kaaltani hooreeɓe
Romankooɓe ɓeen haala kaan. Ɓeen kuli
nde nannoo Pool e Silas wo Romankooɓe
ndeen.
39 Ɓe njehi, ɓe curowi ɗum'en, ɓe mbur-
tini ɗum'en kasu toon. Ɓe nyaagii ɗum'en
ndilla wuro ngoon.
40 Nde Pool e Silas njaltunoo e kasu
ndeen, naati galle Lidiya. Ɓe nji'i sakiraaɓe
ɓeen, ɓe cemmbini ɓerɗe muɓɓen. Caggal
ɗuum, ɓe ndilli.

17

No Pool e Silas mbaajorii ley Tesaloniiki

1 Pool e Silas peyyiti Amfipolis e Apoloni
faa njottii Tesaloniiki. Ina woodi waajordu
Alhuudiyankooɓe toon du.
2 Pool waɗi no woowri, naati ley waa-
jordu nduun. Nyalaaɗe powteteeɗe tati
imo liddundura e maɓɓe imo fiirtana ɓe
Binndi ɗiin.
3 O fiirtani ɓe, o holli ɓe ina tilsunoo
Almasiihu oon torree, ummintinee e
maayde. O wi'i ɓe:
—Iisaa mo mbaajotoomi on haala
muuɗum oon, kam woni Almasiihu.
4 Woɓɓe maɓɓe tannyori ɗum goonga,
njokki mo, kanko Pool, e Silas. Yimɓe
Geresankooɓe rewooɓe Laamɗo heewɓe e
rewɓe saahiiɓe ɗuuɗuɓe du njokki ɓe.
5 Alhuudiyankooɓe ɓe nganaa goonɗinɓe
ɓeen kiri Pool e Silas, nanngi yimɓe
huyfuɓe yiilotooɓe ley luumo, kawrunduri
ɗum'en. Ɓe njirkiti ngalluure ndeen fuu.
Ɓe naati e galle Yason, iɓe piloo Pool e Silas
faa ɓe njaara ɗum'en yeeso yimɓe wuro.
6 Nde ɓe kunnginoo yiitude ɗum'en
ndeen, ɓe ndaasi Yason e sakiraaɓe woɓɓe,
ɓe ngaddi ɗum'en to sarotooɓe ngalluure
ndeen, iɓe peekoo, iɓe mbi'a:
—Yimɓe umminooɓe baasi e aduna o fuu
ngarii ɗo.
7 Yason weerni ɗum'en! Ɓe fuu ko
ɓe ngaɗata ɗuum ina luttunduri e sariya
kaananke Roma mawɗo oon. Iɓe mbi'a
kaananke goɗɗo ina woodi, bi'eteeɗo Iisaa.
8 Haalaaji ɗiin njirkiti jamaa oon e saro-
tooɓe ngalluure ndeen.

9 Sarotooɓe ɓeen njomnii Yason e wonduɓe e muuɗum ɓeen, njaɓi buuɗi ɗiin, de njoofi ɗum'en.

No yimɓe Bereya njaɓɓorii Kabaaru Lobbo

10 Jemma oon pay, sakiraaɓe ɓeen neli Pool e Silas Bereya. Nde ɓe njottinoo ndeen, ɓe njehi to waajordu Alhuudiyankooɓe.
11 Yimɓe wonɓe ɗoon ina ɓuri Alhuudiyankooɓe wonɓe Tesaloniiki ɓeen jikku lobbo. Ɓe njakkitorii konngol Pool ngool e juuɗe ɗiɗi. Iɓe piloo ley Binndi ɗiin nyannde fuu faa ɓe ndaara yalla ko Pool waajii ɗuum wo goonga.
12 Heewɓe e maɓɓe ngoonɗini, kam e rewɓe Geresankooɓe saahiiɓe e worɓe Geresankooɓe heewɓe.
13 Nde Alhuudiyankooɓe Tesaloniiki paamunoo Pool waajake konngol Laamɗo ley Bereya ndeen, ɓe ngari toon, ɓe njirkiti jamaa oon, ɓe ummini hakkillooji muɓɓen.
14 Wakkati oon fu, sakiraaɓe ɓeen neli Pool to maayo manngo faa hooya laana, de Silas e Timote keddii ɗoon.
15 Ɗowtuɓe Pool ɓeen njaadi e muuɗum faa Ateena. Pool yeccini ɓe Bereya faa ɓe kaalana Silas e Timote ngara to muuɗum law.

No Pool waajorii ley ngalluure wi'eteende Ateena

16 Pool ina doomi ɓe Ateena fadde maɓɓe warude. Ɓernde muuɗum naawi sanne ko yi'i no ngalluure ndeen foti heewde tooruuji noon.
17 Ɗum waɗi de o haaldi e Alhuudiyankooɓe e rewooɓe Laamɗo wonɓe ley waajordu nduun. Nyannde fuu imo haalda e yimɓe wuro ngoon taliyaare to ɓe kawritata toon.
18 Woɓɓe ley filotooɓe paamal wi'eteeɓe Epikuri'en e Sitoyko'en njaabunduri e makko. Woɓɓe ina mbi'a:
—Ɗume borbortoowo o haalata?
Woɓɓe du ina mbi'a:
—Imo nanndi e baajotooɗo haala tooruuji janani.
Walaa ko ɓe mbiiri noon si wanaa haala Iisaa e ummital maayɓe o waajinoo ɓe.
19 Ndeen ɓe kooyi Pool, ɓe njaari ɗum waamnde to kawrital Areyopagus* waɗata. Ɓe mbi'i ɗum:
—Miɗen njiɗi anndude diina keso mo mbaajotoɗaa oon.
20 Si goonga, aɗa toɓɓa e noppi amin haalaaji ɗi min mboowaa nanude. Miɗen njiɗi anndude maanaa majji.
21 Tawi Ateenankooɓe e jananɓe jooɗiiɓe toon ɓeen ngollataa huunde fuu si wanaa hettindaade huunde heyre naa fillitaade nde.
22 Ndeen Pool darii hakkunde kawrital Areyopagus, wi'i:
—Ateenankooɓe, mi yi'ii on yiɗuɓe diina mooɗon sanne.
23 Sabo ko njiiltiimi e ngalluure mooɗon ɗuum, mi yi'ii cuuɗi mooɗon dewirɗi, mi tawii ina winndaa e ittirde sadaka wootere: «Saabe Alla mo anndaaka».† Ndelle, Alla mo on anndaa oon, kam mbaajotoomi on.
24 Laamɗo taguɗo adunaaru e ko woni e muuɗum fuu oon, kam woni jom kammu e leydi. O jooɗataako ley cuuɗi nyiɓiraaɗi juuɗe.
25 O haajaaka yimɓe ngollana mo fay huunde, sabo kanko hokkata tageefo ngoon fuu nguurndam e foofaango e huunde fuu.
26 E neɗɗo gooto Laamɗo wurtiniri lenyi ɗiin fuu, joyyini ɗum'en e adunaaru ndu. Gilla ɗum waɗaay, o darnii wakkatiiji e keeri koɗorɗe muɓɓen.
27 Laamɗo waɗii ɗum faa ɓe piloo ɗum, ɓe memmemta faa ɓe njiita ɗum. E ɗum fuu o woɗɗaaki fay gooto e meeɗen.
28 Kam waɗi de eɗen mbuura, eɗen njaha, eɗen ngoni ɗo. Hono noon du yimooɓe mooɗon woɓɓe mbi'i: «Enen du, en yuwdi makko.»
29 Sabo en yuwdi makko, en kaanaa miilaade imo nanndi e tooru moyyiniraandu kaŋŋe naa cardi naa hayre sehaande, nde neɗɗo moyyinirta nyeenyal e hakkillo.
30 Laamɗo rewtidaaki yimɓe nde ngonnoo ley majjere ndeen. Joonin, o yamirii yimɓe fuu tuuba ɗo tawaa fuu.
31 Sabo o waɗii nyannde nde o sarotoo adunaaru ndu e fonnditaare. O sarortoo

* **17:19** Areyopagus wo kawrital ɓurngal fuu toowude e ardiiɓe ngalluure Ateena. † **17:23** Ateenankooɓe ngaɗi e rewrude innde alla mo anndaaka, taa tooru ndu ɓe njeggiti fuu mettina.

ɗum e neɗɗo mo o suɓii oon. O hollii yimɓe fuu ɗum wo goonga nde o ummintinnoo neɗɗo oon e maayde.

32 Nde ɓe nannoo Pool ina waajoo haala ummital maayɓe ndeen, woɓɓe na njalnoroo mo, de woɓɓe na mbi'a:

—Min kettindoto waaju maa o nyannde wonnde.

33 Nii Pool wurtorii ley maɓɓe.

34 Woɓɓe njokki mo, ngoondini. Gooto maɓɓe ina wi'ee Diyonisiyus, jeyaaɗo e kawrital Areyopagus. Kam e debbo bi'eteeɗo Damaris, e woɓɓe katin du ngoondini.

18

No Pool golliri ley ngalluure wi'eteende Korintu

1 Caggal ɗuum, Pool dilli Ateena, yehi Korintu.

2 O tawi toon Alhuudiyanke bi'eteeɗo Akila, jeyaaɗo leydi mbi'eteendi Ponta. Ɓooyaay ko oon e deekum bi'eteeɗo Pirisilla yuuri Itali, sabo Kalawdiyus kaananke mawɗo oon yamiriino Alhuudiyankooɓe fuu mburtoo Roma.* Pool yehi ndaarude ɓe.

3 O wondi e maɓɓe ɗoon, imo gollida e maɓɓe sabo wo o gaɗoowo hukumuuji hono no maɓɓe ni.

4 Nyalaande fowteteende fuu, Pool ina liddundura e Alhuudiyankooɓe e Geresankooɓe ley waajordu. Imo filoo faa ɓe ngoondina.

5 Nde Silas e Timote yuurnoo Makedoniya njottii Korintu ndeen, Pool watti hakkillo muuɗum fuu e waajaade, ina seedanoo Alhuudiyankooɓe ɓeen Iisaa woni Almasiihu.

6 Ammaa saabe ko ɓe calanii mo, iɓe njenna mo, o fiɗɗi kaddule makko, o wi'i ɓe:

—Si Laamɗo jukkake on fu, wo feloore mooɗon! Miin kaa, mi walaa feloore. Gilla joonin mi yahan to ɓe nganaa Alhuudiyankooɓe.

7 O dilli ɗoon, o yehi to gorko jokkuɗo Laamɗo, bi'eteeɗo Tiitu Yustus, mo galle muuɗum takkii e waajordu nduun.

8 Kirispus, hooreejo waajordu nduun oon, kam e koreeji muuɗum fuu ngoondini Joomiraaɗo. Heewɓe e Korintunkooɓe hettindiiɓe ɓeen ngoondini, de lootaa lootagal batisima.

9 Jemma gooto Joomiraaɗo haaldi e Pool ley holleede, wi'i:

—Taa hulu, taa deyyina. Waaja,

10 sabo miɗo wondi e maaɗa. Fay gooto waawaa torrude ma. Miɗo woodi yimɓe heewɓe ley ngalluure nde.

11 Pool jooɗii hakkunde maɓɓe hitaande e lebbi jeegom, ina janngina ɓe konngol Laamɗo.

12 Nde Galliyo laaminoo leydi Akaya ndeen, Alhuudiyankooɓe paamiri, ummanii Pool, njaari ɗum suudu sariya,

13 peli ɗum, mbi'i:

—Gorko o na nannga hakkillooji yimɓe faa ndewra Laamɗo e laawol ngol wanaa Tawreeta Muusaa.

14 Pool anniyii faa jaaboo ɓe, de Galliyo wi'i Alhuudiyankooɓe ɓeen:

—Alhuudiyankooɓe, si tawii wo toonya naa gollal bonngal o waɗi on, mi jaɓanan on ko mbullitiɗon dow makko ɗuum.

15 Ammaa wo ɗum jeddi dow haalaaji diina mooɗon e inde tan. Wo jeddi dow sariya mooɗon onon. Ndelle sanaa caroɗon onon e ko'e mooɗon. Miin kaa, mi sarataako kulle ɗeen!

16 Caggal ɗuum, o wurtini ɓe suudu sariya nduun.

17 Joonin le, ɓe fuu ɓe nanngi Sosteni, hooreejo waajordu nduun, ɓe piyi ɗum yeeso suudu sariya ɗoon. Ammaa e ɗum fuu Galliyo hillaaka fey.

No Pool yeccorii Antiyoki

18 Pool ɓooyti ɗoon baldе keewɗe. Caggal ɗuum, o waynunduri e sakiraaɓe ɓeen, o naati laana, o fonndii Siiriya, kanko e Pirisilla e Akila. Fadde makko naatude laana kaan, o laɓi hoore makko nokku bi'eteeɗo Kankiriya saabe ko o hunii Laamɗo.

19 Ɓe njottii Efeesu. Pool yoppi ɗoon Pirisilla e Akila. Kam kaa naati waajordu ina liddundura e Alhuudiyankooɓe ɓeen.

* **18:2** Yamiroore Kalawdiyus riiwude Alhuudiyankooɓe Roma ndeen darnaama hitaande 49 naa 50 caggal rimeede Iisaa.

20 Ɓe nyaagii mo o wonda e maɓɓe, de o jaɓaay.
21 Nde o waynundurannoo e maɓɓe ndeen, o wi'i:
—Mi wartowan to mooɗon si Laamɗo jaɓii.
O naati laana, o dilli Efeesu.
22 O yehi faa o yottii Kaysariya, de o yeenti Urusaliima faa o jowta kawrital goonɗinɓe ngaal. Caggal ɗuum, o yehi Antiyoki.

Jahaangal Pool tataɓal

23 Pool ɓooyti toon seeɗa de dilli. O feyyiti leydi Galaatiya e leydi Firigiya, imo yaha imo semmbina ɓerɗe taalibaaɓe toon fuu.

No Apolos waajorii ley Efeesu e Korintu

24 Alhuudiyanke bi'eteeɗo Apolos, dimaaɗo Alesandiri, wari Efeesu. Wo o baawɗo haala, anndudo Binndi ɗiin,
25 janngudo laawol Joomiraaɗo. Imo teeŋi e waaju sanne, imo janngina kabaaru Iisaa faa laaɓa. De wo lootagal batisima ngal Yaayaa waɗunoo ngaal tan o anndi.
26 Imo waajoroo tannyoral e ley waajordu nduun. Nde Pirisilla e Akila kettindaninoo mo fu, njaari mo, piirtani mo laawol Laamɗo ngool, ɓeydani mo ko o anndaano.
27 Nde Apolos anniyinoo yaade leydi Akaya ndeen, sakiraaɓe ɓeen mballi mo. Ɓe mbinndani taalibaaɓe wonɓe toon ɓeen ɓataaki njaɓɓoo mo faa wooɗa. Nde o yottinoo toon ndeen, o walli goonɗinɓe ɓeen e dow moyyere Laamɗo sanne.
28 Sabo imo yedda Alhuudiyankooɓe imo liɓa haala muɓɓen hakkunde yimɓe, imo hollira ɗum'en ley Binndi Ceniiɗi wo Iisaa woni Almasiihu.

19

No Pool semmbinɗiniri goonɗinɓe ley Efeesu

1 Nde Apolos wonnoo Korintu ndeen, Pool jokki laawol ley baamle, yehi Efeesu. O tawi toon taalibaaɓe.
2 O yami ɗum'en, o wi'i:
—Nde ngoonɗinnoɗon ndeen yalla on keɓii Ruuhu Ceniiɗo naa?
Ɓe njaabii mo:
—Min nanaay yalla Ruuhu Ceniiɗo ina woodi du, sakko min keɓa.
3 O yami ɓe, o wi'i:
—Ndelle, lootagal batisima ngale keɓuɗon?
Ɓe njaabii, ɓe mbi'i:
—Lootagal batisima Yaayaa ngaal.
4 Pool wi'i:
—Yaayaa lootirii yimɓe batisima tuubugol hakke, ina wi'a yimɓe ɓeen ngoonɗina garoowo caggal muuɗum oon, ɗum woni Iisaa.
5 Nde ɓe nannoo ɗum ndeen, ɓe lootaa lootagal batisima dow innde Iisaa Joomiraaɗo.
6 Nde Pool yownoo juuɗe muuɗum dow maɓɓe fu, Ruuhu Ceniiɗo jippii e maɓɓe, iɓe kaalda ɗemle janane, iɓe kaalda annabaaku.
7 Iɓe ngaɗa hono yimɓe sappo e ɗiɗo.
8 Pool naati e ley waajordu nduun, ina waajoroo ɓe tannyoral haddi lebbi tati. Imo haalda e maɓɓe, imo liddundura e maɓɓe, imo filoo faaminde ɓe haala laamu Laamɗo.
9 Ammaa yoorɓe ɓerɗe na ngoni ley maɓɓe, njaɓaay goonɗinde, ina mbonna laawol Joomiraaɗo ngool yeeso yimɓe fuu. Ɓum waɗi de Pool seedi e maɓɓe, yaari taalibaaɓe ɓeen feere, ina waajoo ɗum'en nyannde fuu e ley janngirde neɗɗo bi'eteeɗo Tiranus.
10 O golliri noon faa hiɓɓi duuɓi ɗiɗi, faa jooɗiiɓe e leydi Aasiya ɓeen fuu nani konngol Joomiraaɗo ngool, gilla e Alhuudiyankooɓe faa e Geresankooɓe.
11 Laamɗo hokki Pool waɗude kaayeefiiji mawɗi.
12 Fay tekke e kaddule meemuɗe ɓanndu makko ina njaaree, njowee e dow nyawɓe. Nyawɓe ɓeen ndaɗa e nyawuuji muɓɓen, ginnaaji na mburtoo e muɓɓen.
13 Woɓɓe ley Alhuudiyankooɓe na njiiloo faa ndiiwa ginnaaji. Ɓe pilii riiwrude ɗum'en e innde Iisaa, ɓe mbi'i:
—E Innde Iisaa mo Pool waajotoo haala muuɗum oon, njaltee!
14 Gooto e hooreeɓe almaami'en, Alhuudiyanke bi'eteeɗo Sikewa, ɓiɓɓe muuɗum worɓe njeɗɗo ngaɗii noon,
15 faa ginnaaru jaabii ɗum'en, wi'i:
—Miɗo anndi Iisaa, Pool du miɗo anndi haala muuɗum. De onon kaa, wo on ɓeye?

16 Neɗɗo gonduɗo e ginnaaru oon hipporii ɓe semmbe faa jaalii ɓe, torri ɓe faa ɓe ndoggi. Ɓe njalti suudu nduun ɓalli ɓoli barmuɗi.
17 Kabaaru majjum sankitii hakkunde Alhuudiyankooɓe e Geresankooɓe jooɗiiɓe Efeesu fuu. Kulol nanngi ɓe fuu, innde Iisaa Joomiraaɗo teddinaa.
18 Heewɓe e goonɗinɓe ɓeen ngari, kaalti lutti ɗi ngaɗunoo.
19 Dabarankooɓe heewɓe kawrunduri dewte muɓɓen, mbuli ɗe yeeso yimɓe fuu. Ɓe kiisii coggu majje, ɓe tawi ina waɗa buuɗi cardi ujunaaje capanɗe joy.*
20 Hono nii, haala Joomiraaɗo kaan ɓeydorii sankitaade e heewude semmbe.

No fitina mawɗo waɗiri ley Efeesu saabe laawol Joomiraaɗo

21 Caggal ɗuum, Pool siini feyyitinde Makedoniya e Akaya faa fonndoo Urusalima. O wi'i:
—Si mi tilake toon fu, tilay mi yaha Roma du.
22 O neli gollidooɓe e makko ɗiɗo, Timote e Erasta, njaha Makedoniya. Kanko kaa, o heddii leydi Aasiya seeɗa.
23 Wakkati oon, fitina mawɗo waɗi saabe laawol Joomiraaɗo ngool.
24 Baylo tafoowo cardi bi'eteeɗo Demetirus ina tafa cuuroy cardi nanndukoy e suudu tooru wi'eteendu Artemis. Imo heɓa e majjum tino heewngo, kanko e gollooɓe makko.
25 O hawrunduri ɗum'en, kam'en e gollooɓe golle juuɗe hono maɓɓe, o wi'i ɓe:
—Yigiraaɓe, oɗon anndi wo e gollal ngal jawdi meeɗen fuu yuuri.
26 Oɗon nji'a, oɗon nana no Pool oon heɓiri hakkillo yimɓe heewɓe, ina wosina ɗum'en, wanaa ley Efeesu ɗo tan, ley leyɗe Aasiya fuu. Imo wi'a ɓe kulle deweteeɗe ɗe yimɓe moyyiniri juuɗe muɓɓen ɗeen nganaa deweteeɗe.
27 Si jokkirii nii fu, yimɓe mbonnan golle meeɗen. Wanaa ɗum tan, yimɓe ndaardan suudu tooru Artemis nduun du hono ɓolum. Yimɓe celan teddinde tooru meeɗen mawndu ndu wonɓe Aasiya e adunaaru ndu fuu ndewata nduun.
28 Nde ɓe nannoo haalaaji ɗiin ndeen, ɓerɗe maɓɓe kuɓɓi, heddii iɓe peekoo, iɓe mbi'a:
—Artemis Efeesunkooɓe wo mawɗo! Artemis Efeesunkooɓe wo mawɗo!
29 Ngalluure ndeen fuu jiiɓii. Jamaa oon fuu doggiri taliyaare fijo ndeen. Ɓe ndaasi Gayus e Aristarka Makedoniyankooɓe, yaadiraaɓe Pool ɓeen.
30 Pool ina yiɗi naatude hakkunde jamaa oon, ammaa taalibaaɓe ɓeen kaɗi mo.
31 Woɓɓe ley hooreeɓe leydi Aasiya, yigiraaɓe makko, neli e makko ina nyaagoo mo taa o naata taliyaare toon.
32 Wakkati oon, jamaa oon ina jiiɓii sanne. Ɓee ɗo ina mbullana ɗum, ɓee to ina mbullana ɗum ga. Ko ɓuri heewude e yimɓe ɓeen, anndaa fay ko waddi ɗum'en ɗoon.
33 Yoga e jamaa oon kaaltani haala ka gorko bi'eteeɗo Alesandere mo Alhuudiyankooɓe ɓeen ngaɗi kaaloowo muɓɓen. Alesandere muuyi jakkanaade yimɓe muuɗum ɓeen, de huncani jamaa oon junngo faa haalda e muɓɓen.
34 Ammaa nde ɓe annditinnoo wo o Alhuudiyanke ndeen, ɓe fuu ɓe keddii iɓe yeewnoo faa waɗi leeruuji ɗiɗi, iɓe mbi'a:
—Artemis Efeesunkooɓe wo mawɗo!
35 Ko sakitii, binndoowo ngalluure ndeen deyyini jamaa oon, wi'i:
—Onon Efeesunkooɓe, ngalluure Efeesu nde woni hayboore suudu dewal Artemis deweteeɗo mawɗo oon, kam e natal muuɗum yuurungal dow kammu ngaal. Yimɓe fuu na anndi ɗum.
36 Fay gooto waawaa yeddude ɗum. Ndelle oɗon njeyi jippinde hakkillooji mooɗon taa ngolliron fay huunde e henyaare.
37 Worɓe ɓe ngadduɗon ɓeen, nganaa wujjooɓe kulle suudu dewal, nganaa yennooɓe deweteeɗo meeɗen oon.
38 Si tawii Demetirus e tafooɓe cardi ɓeen ina ngoodi ko njiɗi wullitaade fu, nyalaaɗe careteeɗe ina ngoodi, sarotooɓe du na ngoodi.
39 De si na woodi ko pilotoɗon ko ɓuri ɗum fu, wo to kawrital saahiiɓe ɗum saroytee.

* **19:19** Ɗum hawrata e golle jokolle faa waɗa duuɓi hemre e capanɗe joy.

40 Edɗen mbaawi felireede muurtere waɗunde hannden ndeen, sabo fitina ga'uɗo nii walaa sabaabu fay gooto.

Caggal haalaaji ɗiin, o yoofi jamaa oon sankitii.

20

No Pool yaari leyɗe Makedoniya e Geres

1 Nde fitina oon faltinoo ndeen, Pool hawrunduri taalibaaɓe ɓeen, de semmbiniri ɗum'en e haala. Caggal ɗuum, waynii ɗum'en, fonndii Makedoniya.

2 O yiiltii ley leydi ndiin, imo semmbina yimɓe toon e waajuuji keewɗi. Caggal ɗuum, o yottii Geres.

3 O waɗi toon lebbi tati. Nde o segilinoo faa o naata laana yaade Siiriya fu, o nani Alhuudiyankooɓe ndawridii faa mbara mo. Ndelle o anniyii yeccoraade laawol Makedoniya.

4 Inan yaadiraaɓe makko: Sopater ɓii Pirrus jeyaaɗo Bereya, e Aristarka e Sekundus jeyaaɓe Tesaloniiki, e Gayus jeyaaɗo Derbe, e Timote. Woodi du Tikiku e Torofim jeyaaɓe leydi Aasiya.

5 Ɓeen ardii min, ndoomowi min wuro wi'eteengo Torowas.

6 Minen, min naati laana yaade Filipi caggal iidi buuru mo wattaaka rabilla. E ley balɗe joy min kewti ɓe Torowas, min ngaɗi ɗoon jeɗɗiire.

No Pool iirtiniri Ewtikus

7 Nyannde arandeere e jeɗɗiire, tawi miɗen kawriti faa min keltoo buuru.* Pool ina waajoo yimɓe ɓeen, sabo imo anniyii dillude jaango majjum. O heddii e waaju oon faa hakkunde jemma.

8 Lampe keewɗe ina ngoni e ley suudu dowuuru ndu min kawriti ley muuɗum nduun.

9 Suka jokolle bi'eteeɗo Ewtikus ina jooɗii dow feneetere. Ko Pool juutini waaju muuɗum oon ɗuum, Ewtikus ŋoŋi, faa ɗaanii ɗoyngol teddungol. O saami yuuwde e feneetere sooro tataɓo ngoon. Nde ɓe kuncunoo mo ndeen, tawi o maayii.

10 Ammaa Pool jippii, hippii e makko, hooyi mo e juuɗe muuɗum, wi'i:

—Mbaaltee! Yonki makko wartii!

11 Ndeen Pool yeenti, heltii buuru, nyaami. Caggal ɗuum, o warti e waaju makko faa weeti, de o dilli.

12 Suka jokolle oon hooraa ina wuuri. Ɗum waaltini ɓerɗe maɓɓe sanne.

No Pool waynorii hooreeɓe goondiɓe wonɓe Efeesu

13 Minen, min artii yaade, min naati laana yaade Asos ɗo min njeyi nannude Pool, sabo imo anniyii yaarude toon koyɗe.

14 Nde min tawunduri Asos ndeen, min nanni mo laana, min njottii Mitilene.

15 Min yuwi ɗoon e laana, min njottowii jaango muuɗum yeeso ruunde† Kiyos. Faɓɓi-jaango muuɗum min paltorii ɗakkol ruunde Samos, de faɓɓiti-janngo mum min njottii Miletus.

16 Pool anniyii wosaade Efeesu, faa taa ɓooya ley leydi Aasiya ndiin. Imo henyanii yottaade Urusaliima nyannde iidi ɓenndal alkama si tawii na laatoo.

17 Nde Pool wonnoo Miletus ndeen, nelani hooreeɓe kawrital goondiɓe Efeesu ɓeen.

18 Nde ɓe ngarnoo ndeen, o wi'i ɓe:

—Oɗon anndi no ngorrumi e mooɗon gilla nde koyngal am naatunoo e leydi Aasiya ndi faa warde hannden.

19 Mi golliranii Joomiraaɗo leeyinkinaare fuu, kam e gondi keewɗi e torraaji ɗi Alhuudiyankooɓe umminani kam ɗiin.

20 Oɗon anndi mi suuɗaay on huunde fuu ko nafata on, mi waajake on, mi jannginii on hakkunde yimɓe e ley galleeji mooɗon.

21 Mi tindinii Alhuudiyankooɓe e Geresankooɓe fuu tuubana Laamɗo, ngoondina Joomiraaɗo meeɗen Iisaa.

22 Joonin, Ruuhu Ceniiɗo na yaara kam Urusaliima, mi anndaa ko hewtoytoo kam toon.

23 Ko anndumi tan, Ruuhu Ceniiɗo oon na holla kam ley gure ɗeen fuu ina wi'a kam geyyelle e torraaji ina ndoomi kam.

24 De miin kaa, mi hiisaaki nguurndam am e maayde am fuu si mi timminii daɗundurgol, mi heɓii yottinde gollal ngal Iisaa Joomiraaɗo halfini kam ngaal. Gollal ngaal woni seedaade Kabaaru Lobbo haala hinney Laamɗo.

* **20:7** Heltaade buuru ina fiirta rewrude Laamɗo hiraande seniinde. † **20:15** Ruunde wo leydi tummbiindi hakkunde maayo manngo.

25 Mi yiilake hakkunde moodon, mido
waajoo haala laamu Laamdo. De joonin
mido anndi on nji'oytaa kam katin.
26 Ɗum wadi de mido sappoo on han-
nden dum do: si tawii gooto moodon halkii,
wanaa feloore am.
27 Sabo mi waajake on anniyaaji Laamdo
fuu, mi suudaay on fay huunde.
28 Ndeenee ko'e moodon, ndeenon cog-
gal ngal Ruuhu Ceniido halfini on faa kay-
bon ngaal. Laatodon durooɓe kawrital
goondinɓe Laamdo, ngal soodiri yiiyam
ɓiyum.
29 Miin, mido anndi caggal am yimɓe
bonɓe cooroto e ley moodon hono no pobbi
jolbudi, katin du di accataa coggal ngaal.
30 Fay e ley moodon danyan worɓe um-
miiɓe ina mbaajoo waajuuji fewreeji faa
pooda taalibaaɓe ɓeen njokka dum'en.
31 Ɗum le, kakkilon! Miccitodon, jemma
e nyalooma fuu faa wadi duuɓi tati, mi se-
laay tindinirde gooto moodon fuu e gondi.
32 Joonin, mido halfina on Laamdo, e
konngol hinney muudum. Konngol ngool
ina waawi semmbinde on e ley goondinal
mon, hokka on ko resani seniiɓe fuu.
33 Abada mi muuyaay fay huunde e
moodon, wanaa cardi, wanaa kaŋŋe,
wanaa kaddule.
34 Onon e ko'e moodon, odon anndi
juude am de kumti haajuuji am e haajuuji
wonduɓe e am.
35 Mi hollii on e kabaaruuji diin fuu,
sanaa ngolliron noon, mballon tampuɓe.
E ley duum fuu, miccodon dii do haalaaji
di Joomiraado meeden Iisaa haali kam e
hoorem: «Kokkudo ɓuri kokkaado barke.»
36 Nde Pool tilinoo haalde dum ndeen,
kam e maɓɓe fuu ɓe kofii, ɓe ndu'ii.
37 Ɓe fuu ɓe mboyi bojji mawdi, ɓe kippii
e Pool, ɓe muccii dum.
38 Ko ɓuri mettude ɓe fu, ko o wi'i ɓe
nji'ataa mo katin duum. Caggal duum, ɓe
dowti mo faa o naata laana maayo.

21

No Pool yaari Urusaliima

1 Nde min ceedunoo e maɓɓe ndeen, min
naati laana maayo, min mbosaaki, min
njehi ruunde Kos. Jaango majjum, min
njehi ruunde Rodosa. Min yuwi doon, min
njottii wuro Patara.
2 Min keɓi laana peyyitooha yaade leydi
Finisi. Min naati, min ndunnyi.
3 Nde min njahunoo faa min kaynii Ru-
unde Kipirus dakkol amin gere nano fu,
min ponndii leydi Siiriya. Min njottii toon,
min njippii wuro wi'eteengo Tirus.

Wo doon laana kaan jippinta gineeji
muudum.
4 Min tawi taalibaaɓe, min ngondi e
muɓɓen doon baldе jeddi. Iɓe mbiira Pool
ley Ruuhu Ceniido taa yaha Urusaliima.
5 Nde jeddiire ndeen hiɓɓunoo ndeen,
min ndilli. Ɓe fuu ɓe dowti min faa
min njalti wuro ngoon, kamɓe e rewɓe e
sukaaɓe. Min kofii hunnduko maayo man-
ngo, min ndu'ii.
6 Nde min mbaynundurnoo ndeen, mi-
nen kaa min naati laana, kamɓe du ɓe
njeccii cuudi maɓɓe.
7 Nde min naatunoo laana Tirus min
ndilli fu, min njehi Potolemayis. Min njow-
towi sakiraaɓe toon, min nyallidi e maɓɓe,
min mbaali.
8 Jaango majjum, min ndilli doon, min
njehi Kaysariya. Min naatowi suudu Filipu
baajotoodo Kabaaru Lobbo oon, min njip-
panii dum. Wo o gooto hakkunde suɓaaɓe
jeddo Urusaliima ɓeen.*
9 Imo jogii ɓiɓɓe rewɓe nayo ɓe ɓaŋaaka,
haaldooɓe annabaaku.
10 Nde min ngadunoo doon baldе seeda
fu, annabaajo bi'eteedo Agabus yuuri Yahu-
udiya,
11 wari to amin. O hooyi kaɓɓorgol Pool,
o haɓɓi juude makko e koyde makko. O wi'i:

—Ruuhu Ceniido wi'i: nii Alhu-
udiyankooɓe wonɓe Urusaliima ɓeen
kaɓɓirta jeydo kaɓɓorgol ngol oon, ngatta
dum e juude yimɓe ɓe nganaa Alhu-
udiya'en.

12 Nde min nannoo dum ndeen, minen
e jeyaaɓe doon ɓeen fuu, min nyaagii Pool
taa yaha Urusaliima.
13 Pool kaa jaabii, wi'i:

—Ɗume wadi de odon mboya, odon kec-
cindina ɓernde am? Miin, mido segilanii
ko wanaa haɓɓeede tan, mido segilanii fay

* **21:8** Golle Nulaaɓe 6.1-6, 8.5.

maayde ley Urusaliima saabe innde Iisaa Joomiraaɗo.

14 Nde min paamunoo min mbaawaay waylitinde anniya makko ndeen, min celi mo, min mbi'i:

—Joomiraaɗo waɗa muuyɗe muuɗum!

No Pool yottorii Urusaliima de hawriti e Yaakuuba

15 Nde waɗunoo balɗe seeɗa fu, min cegilii, de min ponndii Urusaliima.

16 Taalibaaɓe Kaysariya woɓɓe njaadi e amin, njaari min galle gorko bi'eteeɗo Manason faa min njippanoo ɗum. Manason wo jeyaaɗo Kipirus, laatiiɗo taalibaajo gilla ko ɓooyi.

17 Nde min njottinoo Urusaliima ndeen, sakiraaɓe ɓeen njaɓɓorii min seyo.

18 Jaango majjum, min njaadi e Pool to Yaakuuba. Mawɓe kawrital goonɗinɓe ɓeen fuu ina tawaa toon.

19 Caggal ko o jowti ɓe ɗuum, o fillitanii ɓe huunde fuu ko Laamɗo waɗani yimɓe ɓe nganaa Alhuudiyankooɓe saabe golle makko.

20 Nde ɓe nannoo ɗum ndeen, ɓe njetti Laamɗo. Ɓe mbi'i Pool:

—Sakiike amin, a yi'ii Alhuudiyankooɓe ujunaaje ngoonɗinii. Faa hannden iɓe tinnii e jokkude Tawreeta Muusaa.

21 Ɓe kaalanaama aɗa janngina Alhuudiyankooɓe wonɓe hakkunde lenyi goɗɗi njoppa Tawreeta Muusaa, mbiiɗaa taa taada sukaaɓe muɓɓen katin, taa njokka al'aadaaji ɗiin katin.

22 Ndelle, noy ngaɗeten? Sabo tannyoral ɓe nanan a warii.

23 Waɗu ko min kaalante ɗuum. Miɗen njogii ɗo worɓe nayo waɗanɓe Laamɗo hunayeere.

24 Yaadu e maɓɓe, de laamnidaa hoore maa e maɓɓe, njoɓaa ko ɓe kaani yoɓude ɗuum, faa ɓe laɓee. Ndeen yimɓe fuu anndan ko haaletee dow maaɗa ɗuum fuu wanaa goonga. Ɓe anndan aan e hoore maa aɗa jokki Tawreeta Muusaa.

25 Goonɗinɓe yuuruɓe e lenyi goɗɗi ɓeen, min mbinndanii ɗum'en ndeentoo e ko hirsanaa tooruuji e yiiyam e ko saaɗi, kam e jeenu.

26 Pool hooyi worɓe ɓeen, yaadi e muɓɓen. Jaango majjum, o laamnidaa e muɓɓen laaɓal diina. O naati suudu dewal mawndu nduun, o haalani almaami'en ɓeen. O wi'i si nyalaaɗe laamnugol ɗeen kiɓɓii fu, mono e maɓɓe fuu waɗanee sadaka.

No Pool nanngiraa ley suudu dewal mawndu

27 Nde balɗe jeɗɗi ɗeen ɓadinoo hiɓɓude ndeen, Alhuudiyankooɓe woɓɓe yuuruɓe leydi Aasiya nji'i Pool e ley suudu dewal mawndu nduun. Ɓe ummini hakkillooji yimɓe ɓeen fuu, ɓe nanngi mo.

28 Iɓe peekoo, iɓe mbi'a:

—Israa'iilankooɓe, mballee min! O woni gorko janninoowo yimɓe e ley nokkuuje ɗeen fuu ina liddoo yimɓe lenyol meeɗen, ina liddoo Tawreeta meeɗen, ina liddoo nokku ceniiɗo o. Joonin kaa, o waddii fay Geresankooɓe e ley suudu dewal mawndu ndu. O tuuninii nokku ceniiɗo o!

29 Walaa ko ɓe mbiiri noon si wanaa ko ɓe njiinoo Torofim Efeesunke oon ina wondi e Pool ley ngalluure ndeen. Iɓe cikka Pool nanniino mo e ley suudu dewal mawndu nduun.

30 Jirkitaango ngoon huuɓi ngalluure ndeen. Yimɓe ina njaltira tatteeji ɗiin fuu. Ɓe nanngi Pool, ɓe ndaasi ɗum faa ɓe mburtini ɗum suudu dewal mawndu nduun, de ɓe ommbi dammbuɗe ɗeen wakkati oon law.

31 Nde ɓe pilotonoo faa ɓe mbara Pool ndeen, tawi hooreejo sordaasiiɓe oon humpitake Urusaliima fuu jiiɓake.

32 Wakkati oon, o hooyi sordaasiiɓe e mawɓe muɓɓen, o doggani jamaa oon. Nde yimɓe ɓeen njiinoo mo kanko e sordaasiiɓe ɓeen ndeen, celi fiyude Pool.

33 Hooreejo oon ɓattii Pool, yamiri Pool nanngee, haɓɓiree callali ɗiɗi. O yami,

—Gorko o wo moy? Ɓume o waɗi?

34 Jamaa oon ina feekoo. Ɓee ina yeewnoo ɗum, ɓee to ina yeewnoo ɗum to. Duko jiiɓiiko koon haɗi mo faamude. Ndelle o yamiri Pool yaaree ley suudu sooro sordaasiiɓe toon.

35 Nde Pool warnoo faa yeeŋa kalikali sooro oon, sordaasiiɓe ɓeen ndonndii mo saabe nyanngere jamaa ndeen,

36 sabo yimɓe heewɓe ina njokki mo ina peekoo, ina mbi'a:

—Ittu yonki makko!

No Pool jaaborii yimɓe Urusaliima

37 Nde sordaasiiɓe ɓeen ngarnoo faa
nanna Pool ley sooro muɓɓen ndeen, Pool
wi'i hooreejo oon:
—Ina daganoo kam mi haalda e maa
naa?
Oon wi'i mo:
—Aa? Aɗa waawi geresankoore naa?
38 Ndelle a wanaa Misiranke gaɗuɗo
muurtere ko ɓooyaay oon naa? A wanaa
garduɗo e waɗooɓe bar-ko'e ujunaaje
nayo, de njaaruɗaa ɗum'en ley ladde naa?
39 Pool jaabii, wi'i:
—Miin, mi Alhuudiyanke dimaaɗo Tar-
sus ley leydi Silisi. Ngalluure ndeen
wanaa nde anndaaka koy. Miɗo nyaage
nduŋanoɗaa kam mi haalda e yimɓe ɓeen.
40 Hooreejo oon duŋanii mo ɗum. Pool
darii e dow yeentirde ndeen, ɓantani yimɓe
ɓeen junngo. Nde ɓe ndeyyininoo ndeen, o
haali e ibraninkoore, o wi'i:

22

1 —Sakiraaɓe e baabiraaɓe, kettinee
joonin faa mi seedanoo on mi jeyaa feloore
nde njowuɗon dow am.
2 Nde ɓe nannoo wo ibraninkoore o haal-
data e maɓɓe fu, deyyinaare ndeen ɓeydii
katin. O wi'i:
3 —Wo mi Alhuudiyanke dimaaɗo Tar-
sus ley leydi Silisi. Ammaa Urusaliima ɗo
mawnumi. Gamaliyel wonnoo moodibbo
am. Kanko janngini kam Tawreeta maami-
raaɓe meeɗen oon faa laaɓi tal. Miɗo jin-
ngana Laamɗo hono no ngorruɗon han-
nden on fuu ni.
4 Mi torrii jokkuɓe Laawol ngool faa
maayi. Mi nanngii worɓe e rewɓe, mi uddii
ɗum'en ley kasu.
5 Almaami Mawɗo e waalde Saahiiɓe
ɓeen fuu ina ceedanoo kam, kam'en du.
Wo e muɓɓen keɓumi ɗerewol faa mi holla
sakiraaɓe muɓɓen wonɓe Damas ɓeen. De
njahumi faa mi haɓɓowa jokkuɓe laawol
Iisaa wonɓe toon ɓeen, faa mi wadda
ɗum'en Urusaliima faa njukkee.

No Pool haaliri haala tuubugol muuɗum (Golle Nulaaɓe 9.1-19, 26.12-18)

6 Woodi, miɗo yaha faa ɓadiimi Damas,
wakkati hakkunde naange. Wakkati gooto
annoora mawɗo yuuri dow kammu, yayni,
fiilii kam.
7 Caamumi e leydi, nanumi daande ina
wi'a kam: «Sool, Sool, ko waɗi de aɗa torra
kam?»
8 Njaabiimi, mbiimi: «Aan wo a moy,
joomam?» Nde mbi'unoomi noon fu, o wi'i
kam: «Miin, wo mi Iisaa Nasaraatuujo mo
torrataa oon.»
9 Wonduɓe e am ɓeen nji'i annoora oon,
ammaa ɓe nanaay daande haaldunde e am
ndeen.
10 Ndeen, mbiimi: «Joomiraaɗo, ɗume
ngaɗammi?» Joomiraaɗo wi'i kam: «Umma,
yahu Damas. A haalante toon ko Laamɗo
anniyii ngaɗaa fuu.»
11 Wonduɓe e am ɓeen ɗowi kam, njaari
kam faa ley Damas, sabo ɗelkugol annoora
ngool wumnii kam.
12 Ananiyas wo gorko kulɗo Laamɗo,
jokkuɗo Tawreeta Muusaa. Alhu-
udiyankooɓe wonɓe toon fuu ceedanii mo
wo o moyyo.
13 O wari, o darii yeeso am, o wi'i kam:
«Sool, sakiike am, wumtu!» De wakkati oon
ni, mbumtumi, njiimi mo.
14 O wi'i: «Laamɗo maamiraaɓe meeɗen
oon suɓake ma faa paama muuyɗe
muuɗum, faa nji'aa Ponnditiiɗo oon,
nanaa haala e hunnduko muuɗum.
15 Sabo aan seedantoo mo yeeso yimɓe
fuu ko njiiɗaa e ko nanuɗaa.
16 Joonin, ɗume ndoomataa katin?
Umma, looteɗaa lootagal batisima, de
njaaforeɗaa lutti maa e noddude innde
Joomiraaɗo.»
17 Caggal mi yeccake Urusaliima, miɗo
waɗa du'aare ley suudu dewal mawndu,
de won ko njiimi e holleede.
18 Ley holleede oon mi yi'ii Joomiraaɗo,
wi'i kam: «Henya law, yaltu Urusali-
ima, sabo ɓe njaɓataa seedaaku ngu
ceedantoɗaa kam nguun.»
19 Njaabiimi, mbiimi: «Joomiraaɗo, iɓe
anndi miɗo yahannoo ley cuuɗi baajorɗi
ɗiin fuu, miɗo uddannoo miɗo fiyannoo
goonɗinɓe ma ɓeen.
20 Nde yiiyam Etiyen seedee maaɗa oon
yuppetenoo ndeen, miɗo darii, iɗum weli
kam ko o waraa ɗuum. Miin haybannoo
kaddule warɓe mo ɓeen.»
21 Joomiraaɗo jaabii kam, wi'i: «Yahu,
mi nulete to woɗɗi, to yimɓe ɓe nganaa
Alhuudiyankooɓe.»

No Pool wi'iri wo Romanke

22 Iɓe kettinanii mo faa o haali haala ka.
Ndeen ɓe yepti daaɗe maɓɓe, ɓe mbi'i:
—Ittu mo e adunaaru ndu! O haanaa
wuurude katin!
23 Iɓe peekoo, iɓe njiila saayaaji maɓɓe,
iɓe mbicca leydi.
24 Hooreejo oon yamiri Pool yaaree ley
suudu sooro muɓɓen ɗoon, lamndoree
piiɗe faa ɓe paama ko waɗi de jamaa oon
ina wulla e makko hono ni.
25 Nde ɓe kaɓɓannoo mo faa ɓe piya mo
ndeen, o wi'i mawɗo sordaasiiɓe gonɗo
ɗoon:
—Yalla na daganoo on piyon Romanke,
sakko mo saraaka naa?
26 Nde mawɗo oon nannoo ɗum ndeen,
yehi to hooreejo muɓɓen oon, wi'i:
—Aɗa anndi ko nesuɗaa waɗude naa?
Gorko oon wo Romanke!
27 Ndeen hooreejo oon wari to Pool, yami
ɗum, wi'i:
—Haalanam, yalla a Romanke naa?
Pool jaabii, wi'i:
—Wo mi kam!
28 Ndeen hooreejo oon jaabii, wi'i:
—Miin kaa, ceede keewɗe njoɓumi de
keɓumi laataade Romanke.
Pool wi'i mo:
—Miin, mi finii tawumi mi kam.
29 Wakkati oon anniyiiɓe fiyude mo
faa tilsinana mo haaltude ɓeen acciti.
Hooreejo oon huli, sabo anndii Pool wo
Romanke woodi haɓɓiino ɗum.

No Pool yaariraa yeeso waalde Saahiiɓe

30 Jaango majjum, hooreejo oon haɓɓiti
Pool, sabo na yiɗi tannyorde ko Alhu-
udiyankooɓe ɓeen mbullitii ɗum. O yamiri
hooreeɓe almaami'en e waalde Saahiiɓe
ndeen fuu kawrita. Caggal ɗuum, o waddi
Pool, o darni ɗum yeeso maɓɓe.

23

1 Pool ndaari waalde Saahiiɓe ɓeen, wi'i:
—Sakiraaɓe, wo ɓernde nde walaa
feloore mbuurdumi yeeso Joomiraaɗo faa
yottaade nyalooma hannden o.
2 Ndeen Ananiyas, Almaami Mawɗo oon,
yamiri darinooɓe ɗakkol makko ɓeen piya
mo hunnduko.
3 Ndeen, Pool wi'i mo:
—Laamɗo fiyete, aan kokuwol dawni-
naangol nanndungol wo lobbol! Aɗa joodii
faa caroroɗaa kam e Tawreeta Muusaa, de
a luttii Tawreeta Muusaa ko njamirɗaa mi
fiyee ɗuum.
4 Darinooɓe ɗoon ɓeen mbi'i Pool:
—Yalla a mbonkoto Almaami Mawɗo mo
Laamɗo joyyini o naa?
5 Pool jaabii, wi'i:
—Sakiraaɓe, mi faamaayno yalla wo o Al-
maami Mawɗo. Si goonga, miɗo anndi ina
winndaa: «Taa mbonka hooreejo lenyol
maa!»*
6 Pool ina anndi woɓɓe ley Saahiiɓe
ɓeen wo Saduki'en, woɓɓe muɓɓen du
wo Farisa'en. Ndelle yeewnii semmbe
hakkunde kawrital ɗoon, wi'i:
—Sakiraaɓe, miin mi Farisanke, ɓii
Farisanke. Wo saabe yowugol jikke e
ummital maayɓe carorteemi!
7 Nde o haalnoo ɗum ndeen, Farisa'en
e Saduki'en ɓeen njeddunduri, kawrital
ngaal feccii.
8 Sabo Saduki'en ina mbi'a ummital
walaa, maleyka'en ngalaa, ruuhuuji du
ngalaa. Ammaa Farisa'en ina ngoondini
ɗum fuu.
9 Duko koon ɓeydii mawnude. Janngi-
nooɓe Tawreeta woɓɓe heedanɓe Farisa'en
ɓeen, na ngaɗa kalala mawɗo, ina mbi'a:
—Walaa fuu ko boni ko min nji'i e gorko
o! Ina waawi taweede ruuhu naa maleyka
haaldi e makko!
10 Jeddi ɗiin mawni faa hooreejo sor-
daasiiɓe oon huli taa ɓe ceeka Pool. Ɗum
waɗi de o yamiri sordaasiiɓe njippoo to
kawrital toon, itta Pool e juuɗe yimɓe ɓeen,
njeccina ɗum to suudu sooro muɓɓen toon.
11 Jemma jokkuɗo oon, Joomiraaɗo ɓangi
e Pool, wi'i ɗum:
—Sellin ɓernde maa! No ceedoraniɗaa
kam Urusaliima noon, na tilsi ceedanoɗaa
kam ley Roma du.

No Alhuudiyankooɓe mbatiri faa mbara Pool

12 Nde weetunoo ndeen, Alhu-
udiyankooɓe ɓeen mbati, kunii nyaamataa
njarataa sanaa nde mbari Pool.
13 Batidinɓe ɓeen ina ɓuri worɓe capanɗe
nayo.

* **23:5** Wurtagol 22.27.

14 Ɓe njehi to hooreeɓe almaami'en e mawɓe, ɓe mbi'i:
—Min kunake hunayeere fay huunde min nyaamataa min njarataa gilla joonin, sanaa nde min mbari Pool.
15 Joonin, onon e waalde Saahiiɓe ɓeen, mbi'ee hooreejo sordaasiiɓe oon waddana on Pool. Mbi'on oɗon njiɗi faamitaade ko o haalata ɗuum. Minen, miɗen cegilii faa min mbara mo gilla o yottaaki.
16 Ɓii sakiike Pool debbo nani ko ɓe anniyii ɗuum, yehi to suudu sordaasiiɓe toon, naati, humpiti Pool.
17 Pool noddi gooto e mawɓe sordaasiiɓe ɓeen, wi'i ɗum:
—Yaaru suka gorko o to hooreejo toon, sabo won ko o yiɗi haalande ɗum.
18 Mawɗo sordaasiiɓe oon yaari mo to hooreejo muuɗum toon, wi'i ɗum:
—Pool ommbaaɗo oon noddi kam, nyaagii kam mi wadda suka gorko o to maa, sabo won ko o yiɗi haalande ma.
19 Hooreejo oon nanngi junngo makko, toowtidi e makko, de yami mo:
—Ɗume kaalantaa kam?
20 Suka oon wi'i mo:
—Alhuudiyankooɓe ndawridii. Ɓe nandinkinto e yiɗuɓe faamitaade kabaaru Pool. Ɓe nyaagete jaango ngaddanaa ɓe Pool yeeso waalde Saahiiɓe ndeen.
21 Taa njaɓanaa ɓe! Sabo ko ɓuri worɓe capanɗe nayo na ɗuppinanii mo, kunake nyaamataa njarataa si mbaraay mo. Ɓe cegilake, iɓe ndoomi yamiroore maa.
22 Hooreejo oon wi'i suka gorko oon:
—Taa haalan fay gooto yalla a faaminii kam ɗum.
O yoppi ɗum dilli.

No Pool nuldiraa Kaysariya

23 Caggal ɗuum, o noddi mawɓe sordaasiiɓe makko ɗiɗo, o wi'i ɗum'en:
—Kawrunduree worɓe keme ɗiɗo e waɗɗiiɓe pucci capanɗe njeɗɗo, kam e jom'en labbe keme ɗiɗo. On fuu, cegilanee yaade Kaysariya wakkati yamnde jeenay jemma.
24 Cegilee pucci faa njaaron Pool e jam, to Filiki goforneer oon.
25 Hooreejo oon winndi ɓataaki ki, wi'i:
26 Miin, Kalawdiyus Lisiya, miɗo jowte, aan Filiki goforneer tedduɗo.
27 Gorko mo neldumaami o, wo Alhuudiyankooɓe nanngunoo ɗum, anniyii warude ɗum. Nde kumpitinoomi o Romanke ndeen, naatumi, miin e fedde sordaasiiɓe ndeen, ittumi mo.
28 Ngaddumi mo yeeso waalde Saahiiɓe maɓɓe, sabo miɗo yiɗi faamude ko ɓe peldi mo ɗuum.
29 Tawumi wo dow sariya maɓɓe tan ɓe peldi mo, de ɗum wanaa huunde waawunde warude mo naa uddude mo.
30 Caggal ɗuum, maatumi Alhuudiyankooɓe ndawridii faa mbara mo. Ɗum waɗi de neldumaami mo wakkati oon. Mi yamirii felooɓe mo ɓeen du njaha to maa, pela mo toon.

31 Sordaasiiɓe ɓeen ngaɗi ko njamiraa ɗuum, kooyi Pool ley jemma, njaari ɗum faa Antipatiri.
32 Jaango majjum, sordaasiiɓe yaarannooɓe e koyɗe ɓeen njeccii to suudu muɓɓen Urusaliima. Ɓe njoppidi Pool e waɗɗiiɓe pucci ɓeen, njottinowa ɗum.
33 Nde ɓeen njottinoo Kaysariya ndeen, kokki goforneer oon ɓataaki kiin, njoppi Pool e junngo makko.
34 Nde goforneer oon janngunoo ɓataaki kiin fu, yami toy Pool jeyaa. Nde nannoo wo Silisi o jeyaa ndeen,
35 wi'i mo:
—Mi nanan haala maa si felooɓe ma ɓeen ngarii.
O yamiri Pool doomowee to suudu Hirudus laamordu toon.

24

No Pool feldaa yeeso Filiki goforneer

1 Balɗe joy caggal ɗuum, Ananiyas Almaami Mawɗo oon yottii Kaysariya. Imo wondi e mawɓe woɓɓe, kam e janngudo sariya Roma'en bi'eteeɗo Tertulu. Ɓe peli Pool yeeso goforneer oon.
2 Nde Pool noddanoo ndeen, Tertulu fuɗɗi felude mo yeeso kaananke oon, wi'i:
—Filiki kaananke tedduɗo, wo saabe maaɗa de min keɓi jam ɓooyɗo. Woodi ko moyyinaa ley lenyol ngol du wo haybugol maaɗa waɗi.

3 Min annditii fuu ko ngaɗuɗaa, yimɓe
tatteeji fuu na njettire ɓerɗe belɗe.
4 Mi yiɗaa joonnde ndeen juuta, de
miɗo nyaage saabe moyyuki maa, kettin-
danoɗaa min seeɗa.
5 Min tawii gorko o wo daaɓoowo bone
sanne. Wo o gaddoowo fitina hakkunde Al-
huudiyankooɓe wonɓe ley adunaaru fuu.
O ardiiɗo laawol Nasaraatunkooɓe.
6 O filake tuuninde suudu dewal
mawndu nduun, de min nanngi mo. [
7 Miɗen njiɗi saraade mo sariya amin,
tawi Lisiya hooreejo sordaasiiɓe oon ittirii
mo semmbe e juuɗe amin, yamiri felooɓe
mo ɓeen ngara yeeso maa.]*
8 Aan e hoore maa, lamndoɗaa mo, paa-
maa ko min peldi mo ɗuum fuu.
9 Alhuudiyankooɓe tawaaɓe toon ɓeen
keedani kaaloowo oon, mbi'i noon jaati
worri.
10 Ndeen Filiki, goforneer oon, hokki
Pool laawol faa haala. Pool wi'i:
—Miɗo anndi waɗii duuɓi aɗa saroo
lenyol ngol. Ɗum waɗi de miɗo seyoroo
jakkanaade hoore am.
11 Ɓuraa balɗe sappo e ɗiɗi ko ngarumi
Urusaliima faa mi sujidana Laamɗo. Si a
taykake fu, a tawan hono noon worri.
12 Fay gooto tawaay kam miɗo dukida
e neɗɗo naa miɗo jirkita jamaa, wanaa e
ley suudu dewal mawndu nduun, wanaa e
ley cuuɗi baajorɗi, wanaa e ley ngalluure
ndeen.
13 Ɓe mbaawaa tabintinde ko ɓe peldi
kam joonin ɗuum.
14 Ammaa miɗo jaɓi yeeso maa: miɗo
rewri Laamɗo maamiraaɓe meeɗen oon
e laawol ngol ɓe mbi'ata feerewol ngool.
Miɗo goonɗini ko winndaa e Tawreeta
Muusaa ɗuum e ko winndaa e dewte
annabaaɓe ɗuum fuu.
15 Wooɗi, miɗo tannyori Laamɗo iirtinan
fonnditiiɓe e bonɓe fuu, hono no Alhu-
udiyankooɓe du tannyori ni.
16 Saabe ɗuum miɗo tinnoo wondude e
ɓernde nde walaa feloore yeeso Laamɗo e
yeeso yimɓe wakkati fuu.
17 Caggal duuɓi keewɗi, mi wartii faa mi
waɗana yimɓe am dokke, mi itta sadakaaji.
18 Wakkati oon ɓe tawi kam e ley suudu
dewal mawndu nduun caggal ko ngaɗumi
al'aada senagol. Mi waldaa e jamaa, mi
waldaa e duko.
19 Alhuudiyankooɓe woɓɓe yuuruɓe leydi
Aasiya wonnooɓe ɗoon, wo ɓeen kaannoo
warude pela kam yeeso maa, si tawii won
ko ngaɗumi.
20 Yimɓe ɓee ɗo, sanaa kam'en e ko'e
muɓɓen kaala boofi ɗi nji'i e am nde ndari-
noomi yeeso waalde Alhuudiyankooɓe
Saahiiɓe ndeen.
21 Ɓe mbaawaa wiide mi waɗii faa'e si
wanaa konngol gootol ngol ndariimi de
yeewniimi: «Wo saabe ummital maayɓe
waɗi de miɗo saree hannden!»
22 Filiki oon, na anndi laawol Iisaa ngool,
hanti haala, wi'i:
—Si Lisiya hooreejo sordaasiiɓe oon
warii fu, ndeen carotoomi haala mooɗon
ka.
23 O yamiri mawɗo sordaasiiɓe oon
hayba Pool, de newnana ɗum, taa haɗa fay
gooto e yigiraaɓe muuɗum ɓeen warude
walla ɗum.
24 Balɗe seeɗa caggal ɗuum, Filiki wardi
e deekum Alhuudiyanke bi'eteeɗo Durusi-
ila. O neli Pool waddowaa, o hettindanii
ɗum ina haala haala goonɗinal Iisaa Al-
masiihu.
25 Kaa nde Pool haalannoo haala fon-
nditaare e nanngitaare e sariya garoowo
ndeen, Filiki huli, wi'i:
—Joonin kaa heyii! Yahu. Nde keɓindiimi
fuu, mi nodditete.
26 O miilii Pool hokkan mo ceede. Ɗum
waɗi de imo nodda ɗum kile keewɗe faa ɓe
njewtida.
27 Nde waɗunoo duuɓi ɗiɗi fu, Porsiyus
Festus loomti Filiki, laatii kaananke. Am-
maa Filiki yoppi Pool e ley kasu ɗoon, sabo
na yiɗi welnande Alhuudiyankooɓe ɓeen.

25

*No Pool nyaagorii sariya muuɗum yaa-
ree to kaananke Roma*

1 Balɗe tati caggal ko Festus wari e ley
leydi ndiin ɗuum, yuwi Kaysariya, yehi
Urusaliima.
2 Ɗoon, hooreeɓe almaami'en e ardiiɓe
Alhuudiyankooɓe ngari to makko de peli
Pool. Ɓe nyaagii mo semmbe

* **24:7** E ɗereeji ɓooyɗi, goɗɗi ngalaa aaya 7.

3 o walla ɓe, o wadda Pool Urusaliima. Ko ɓe mbiiri mo noon dey, iɓe piloo ɗuppinanaade ɗum dow laawol faa ɓe mbara ɗum.
4 Festus jaabii ɓe, wi'i:

—Pool ina uddii ley kasu Kaysariya toon. Miin e hoore am du, mi yeccoto wuro ngoon law.
5 Mawɓe mooɗon ngara njaada e am Kaysariya, pela gorko oon si tawii won ko waɗi.
6 Festus waddaay e maɓɓe ko ɓuri balɗe jeetati naa sappo, de yeccii Kaysariya. Jaango majjum, o jooɗowii to sarorde toon, o yamiri Pool waddee.
7 Nde Pool yottinoo ndeen, Alhuudiyankooɓe yuuruɓe Urusaliima ɓeen piilii ɗum, peldi ɗum kulle bonɗe keewɗe. Ammaa ɓe mbaawaay laaɓinde pelooje ɗeen.
8 Ndeen Pool jakkanii hoore muuɗum, ina wi'a:

—Mi waɗaay ko boni, wanaa e sariya Alhuudiyankooɓe oon, wanaa e suudu dewal mawndu nduun, wanaa e kaananke Roma mawɗo oon du.
9 Festus ina yiɗi welnande Alhuudiyankooɓe ɓeen. Ndelle yami Pool, wi'i:

—Aɗa jaɓa yaade Urusaliima faa mi sarowoo toon kabaaru maa oon naa?
10 Nde o yamunoo ɗuum fu, Pool jaabii, wi'i:

—Wo e sarorde kaananke Roma mawɗo ngonumi, wo ɗo kaanumi sareede. Mi waɗaay Alhuudiyankooɓe ɓeen fuu ko boni. Aan e hoore maa du, aɗa anndi.
11 Si mi waɗii ko boni, ko foti warude kam fu, mi salataako wareede. Ammaa si fay huunde e ko ɓe peldi kam ɗuum wanaa goonga fu, fay gooto waawaa wattude kam e juuɗe maɓɓe. Sariya am faltake ɗo. Wo kaananke Roma mawɗo oon, kam sarotoo kam.
12 Caggal nde Festus haaldunoo e tindinooɓe ɗum ndeen, jaabii Pool, wi'i:

—Aɗa yiɗi kaananke Roma mawɗo sare, ndelle a yahan to kaananke Roma mawɗo oon!

No Pool waddiraa yeeso Agirippa e Bereniika

13 Balɗe seeɗa caggal ɗuum, Agirippa kaananke oon e Bereniika, sakiike mum debbo, ngari Kaysariya faa njowta Festus.
14 Nde ɓe ɓooytunoo ɗoon balɗe seeɗa fu, Festus haalani kaananke oon haala Pool, wi'i:

—Ina woodi gorko mo Filiki yoppi ɗo ley kasu.
15 Nde njahunoomi Urusaliima ndeen, hooreeɓe almaami'en e mawɓe Alhuudiyankooɓe kaalanii kam haala makko, nyaagii kam mi saroo mo o jukkee.
16 Njaabiimi ɓe: Al'aada Romankooɓe jaɓataa saraade neɗɗo si hawritaay e felooɓe ɗum ɓeen. Sanaa tawee ina fotti faa jaaboo ko feldaa ɗuum.
17 Ndelle ɓe fuu ɓe ngarii ɗo. Miin le, mi neeɓinaay ɗum fes, sabo jaango majjum njooɗowiimi to sarorde toon, njamirmi gorko oon waddee.
18 Felooɓe mo ɓeen ndarii, kaali, de ɓe ngaddaay fay feloore wootere ko nanndani kam wo bonanda.
19 Ɓe peldii mo haala diina maɓɓe, kam e gooto bi'eteeɗo Iisaa maayɗo, mo Pool wi'ata ina wuuri.
20 Wooɗi miin kaa, mi yi'aay fuu no njiitirammi goonga e haala kaan. Ɗum waɗi de lamndiimi mo yalla imo jaɓa saroweede Urusaliima.
21 Ammaa o nyaagake kabaaru makko wattee e juuɗe kaananke mawɗo oon. Ndelle njamirmi o haybee faa mi heɓa neldude mo kaananke Roma mawɗo oon.
22 Agirippa wi'i Festus:

—Miɗo yiɗi hettindanaade gorko o, miin e hoore am.

Festus wi'i:

—A hettindanto mo jaango.

23 Jaango majjum, Agirippa e Bereniika ngardi e yukkinaare mawnde, naati e ley sarordu nduun, kam'en e hooreeɓe sordaasiiɓe e mawɓe ngalluure ndeen. Festus yamiri Pool waddee.
24 Nde waddanoo fu, Festus wi'i:

—Agirippa kaananke e kawrital tawaaɓe ɗo! On nji'ii gorko o. Alhuudiyankooɓe fuu pelii mo to am ley Urusaliima e ɗo fuu. Iɓe yeewnoo, iɓe mbi'a o haanaa yoppeede o wuura.
25 De miin e hoore am kaa, mi tawii o waɗaay fay huunde ko haani warude mo.

Ammaa kanko e hoore makko, o nyaagake sariya makko yaaree faa to kaananke Roma mawɗo oon. Ndelle mi anniyake neldude mo toon.

26 Ammaa mi walaa ko mi winndana kaananke oon dow kabaaru makko. Ɗum waɗi de ngaddumi mo yeeso mooɗon, e ko ɓuri ɗum fuu, yeeso maaɗa aan kaananke Agirippa. Hono nii, si en kettindake haala makko fu, mi heɓan ko mi winnda.

27 Sabo hakkillo am jaɓaay neldude kasunke to kaananke tawee hollitaay ko nanngiraa.

26

1 Agirippa wi'i Pool:

—A hokkaama laawol. Haalu haala maa.

Ndeen, Pool ɓanti junngom, jaabii, wi'i:

2 —Agirippa kaananke, mi seyorake laamnude hoore am yeeso maa hannden ko Alhuudiyankooɓe peldi kam ɗuum fuu.

3 Aɗa anndi al'aadaaji Alhuudiyankooɓe e haalaaji muɓɓen fuu. Saabe majjum miɗo nyaage, kettindanoɗaa kam e munyal.

4 Alhuudiyankooɓe fuu ina anndi no mbuurdumi gilla mi cukalel. Iɓe anndi no ngorrunoomi e ley yimɓe leydi am e ley Urusaliima fuu.

5 Iɓe anndi gilla arande, si ɓe njaɓii seedaade: miɗo jokki laawol diina amin ɓurngol tiiɗude ngol, miɗo hiisodaa e Farisa'en.

6 Joonin, mi darake faa mi saree saabe mi yowii jikke am dow amaana mo Laamɗo waɗani maamiraaɓe meeɗen oon.

7 Yuwdiiji meeɗen sappo e ɗiɗi ɗiin ina njowi jikke muɓɓen e tabintingol amaana oon, ina ndewira semmbe jemma e nyalooma. Kaananke, wo saabe jikke o Alhuudiyankooɓe peldi kam!

8 Ko waɗi de miiliɗon Laamɗo waawaa iirtinde maayɓe?

9 Miin e hoore am, ley ko faltii mi tannyoriino miɗo haani bonnude innde Iisaa Nasaraatuujo oon, no laatorii fuu.

10 Wo ɗum pay ngaɗumi Urusaliima du. Hooreeɓe almaami'en ɓeen kokkii kam baawɗe mi udda seniiɓe heewɓe e kasu. Nde ɓe caranoo faa ɓe mbaree ndeen, mi yardake ɗum.

11 Mi torrii ɓe kile keewɗe e cuuɗi baajorɗi ɗiin fuu. Miɗo tilsina ɓe njedda Almasiihu mo ɓe ngoonɗini oon. Tikkere am dow maɓɓe ina mawnunoo sanne, faa miɗo tewna ɓe ley gure janane, miɗo torra ɓe.

No Pool haaliri haala tuubugol muuɗum (Golle Nulaaɓe 9.1-19, 22.6-16)

12 Wo hono nii njaarumi Damas. Hooreeɓe almaami'en nelii kam, kokkii kam baawɗe nanngude goonɗinɓe toon.

13 Kaananke, miɗo wonnoo dow laawol wakkati hakkunde naange, nji'umi annoora ina yuura dow kammu ina fiiloo kam, miin e yaadiraaɓe am ɓeen fuu. Annoora oon ina ɓuri fay naange jalbude.

14 Min fuu, min caami e leydi. Wakkati oon, nanumi daande ina wi'a kam e ley ibraninkoore: «Sool, Sool, ko waɗi de aɗa torra kam? Si ndemoori wi'ii saloto tufirgel joomum fu, ɓeydan nawnaade.»

15 Njaabiimi, mbiimi: «Aan wo a moy, joomam?» Joomiraaɗo wi'i: «Miin, wo mi Iisaa mo torrataa oon.

16 Umma dara, sabo mi ɓanganii ma, mi suɓake ma faa ngollanaa kam. Wo faa ceedanoɗaa kam ley ko njiiɗaa joonin e ko nji'oytaa si mi ɓangii e maa caggal hannden.

17 Mi reenete e Alhuudiyankooɓe e yimɓe lenyi goɗɗi ɓe nulammaami e muɓɓen joonin ɓeen.

18 Mi nulete faa peertaa gite maɓɓe, ɓe yuwa e nimre, ɓe ngarta e annoora, ɓe yuwa e baawɗe Seyɗaani, ɓe ngarta e Laamɗo, ɓe keɓa yaafeede hakkeeji maɓɓe, ɓe ndonida e seniiɓe saabe ko ɓe goonɗini kam ɗuum.»

19 Ndelle saabe majjum, kaananke Agirippa, mi salaaki ɗowtanaade ko nji'umi, ko yuurani kam dow kammu ɗuum.

20 Ɓe artiimi waajaade wo yimɓe Damas e yimɓe Urusaliima e piilol Yahuudiya fuu. Caggal ɗuum, njokkinmi yimɓe lenyi goɗɗi tuuba, ngarta e Laamɗo, ngolla golleeji kollooji tuubii.

21 Saabe ɗuum, Alhuudiyankooɓe nanngiri kam ley suudu dewal mawndu nduun, pilii warude kam.

22 Ammaa Laamɗo wallii kam illa ndeen faa warde hannden. Miɗo seedanoo yimɓe

fuu, gilla lo'uɓe faa e tedduɓe. Mi waajataako fay huunde si wanaa ko annabaaɓe e Tawreeta Muusaa mbi'i warowan ɗuum.
23 Ɗum woni: Almasiihu torroto faa maaya, de artoo maayɓe ummitaade. De si ummitake fu, waajoto yimɓe meeɗen e lenyi goɗɗi fuu kisindam, ɗam laatanoo ɓe annoora.
24 Nde Pool haalannoo ɗum ndeen, Festus feekii e semmbe, wi'i:
—Pool, a haaŋaama! Heewgol maaɗa anndal ngol haaŋii ma!
25 Pool jaabii, wi'i:
—Festus tedduɗo, mi haaŋaaka. Ko kaalammi ɗuum wo haalaaji goongaaji, celluɗi.
26 Agirippa kaananke oon ina anndi kulle ɗeen. Ɗum waɗi de miɗo hoolii haalude ɗum yeeso makko. Si goonga, miɗo tannyori ɗum fuu suuɗanaaki mo, sabo ɗum waɗaay e cuncukka.
27 Kaananke! Aɗa goonɗini annabaaɓe naa? Miɗo anndi aɗa goonɗini!
28 Agirippa wi'i Pool:
—Aɗa miilii waɗude kam Almasiyankeejo law law hono nii naa?
29 Pool jaabii, wi'i:
—Nde yaawi e nde hanndii fuu, ɗum laatoo muuyɗe Laamɗo faa aan e hettindaniiɓe kam joonin fuu laatoɗon hono am, de tawee wanaa e callali gonɗi e am ɗi.
30 Kaananke oon e goforneer oon e Bereniika e jooɗodinooɓe e muɓɓen fuu ummii.
31 Nde ɓe njaltunoo suudu nduun ndeen, iɓe mbi'undura:
—Gorko o waɗaay ko foti warude ɗum naa haɓɓude ɗum callali.
32 Agirippa wi'i Festus:
—Imo waawnoo yoofeede si o wi'aayno sariya makko faltiniree to kaananke Roma mawɗo oon.

27

No Pool neldiraa Roma

1 Nde yaareede amin Itali e laana tabitinnoo ndeen, Pool e kasunkooɓe woɓɓe ngattaa e junngo mawɗo sordaasiiɓe bi'eteeɗo Yuliyus. Oon wo jeyaaɗo e fedde sordaasiiɓe kaananke Roma mawɗo.
2 Min naati laana maayo yuuruka Adaramati njahooha ina fanta gure ley leydi Aasiya. Min ndunnyi. Miɗen ngondi e Aristarka gorko Makedoniyanke yuuruɗo Tesaloniiki.
3 Jaango majjum, min njottii Sidon. Yuliyus waɗani Pool hinney, duŋanii ɗum yaha to yigiraaɓe mum faa mballira ɗum ko haajaa.
4 Nde min yuwunoo ɗoon ndeen, min ɓattitowii fonngo ruunde* Kipirus, sabo min kawrii e henndu mawndu.
5 Min peyyiti maayo manngo ngoon hedde Silisi e Pamfiliya, min njottii Mira ley leydi Lisiya.
6 Ɗoon, mawɗo sordaasiiɓe oon tawi laana yuuruka Alesandiri ina fonndii Itali. O nanni min ley makka.
7 Balɗe keewɗe laana amin kaan waɗi ina yaara heese. Semmbe e doole min njottorii wuro Kinidus. Henndu nduun na haɗa min yahude to min ponndii. Ndelle min takkii ruunde Kereta gere to henndu walaa, min panti Salmone.
8 Miɗen takkii senngo, miɗen tampi e yaade. Faa min njottii nokku bi'eteeɗo Jipporde Lobbere nde woɗɗaa e wuro Lasiya.
9 Min ɓooyi sanne faa wakkati iidi nyannde ittugol hakkeeji faltii. Wakkati dabbunde maayo ngoon ina hulɓinii sanne, na tiiɗi laana dilla ndeen. Pool tindini ɓe dow majjum.
10 O wi'i:
—Sakiraaɓe, mi yi'ii jahaangal ngal wo keewungal torra e mursey, wanaa laana ka e gineeji ɗi tan, ina waawi laataade yonkiiji meeɗen du.
11 Ammaa mawɗo sordaasiiɓe oon, wo haala sofeere laana kaan e joomiika ɓuri jaɓude e dow haala Pool.
12 Jipporde laanaaji nde ɓe ngoni e muuɗum ndeen, welaa dabbude. Ɗum waɗi de ɓurɓe heewude ley laana ɓeen mbi'i ɓe njaha ɓe piloo yottaade Fenika faa ɓe ndabba toon. Ɗum wo jipporde wonnde Kereta huccitinde horɗoore-gorgaare e soɓɓiire-gorgaare.
13 Nde henndu seeɗa yuurundu horɗoore fuɗɗunoo wifude ndeen, ɓe cikki ɓe mbaawan yottaade to ɓe njiɗi toon. Ɓe

* **27:4** Ruunde wo leydi tummbiindi hakkunde maayo manngo.

yeentini jamɗe darnooje laana ɗeen, ɓe
takkii e fonngo Kereta, iɓe njaha.
14 Ammaa caggal ɗuum seeɗa, henndu
mawndu wi'eteendu henndu soɓɓiire-
lettugaare yuuri to ruunde toon, jippii.
15 Henndu nduun faddii laana kaan. Min
kunngii huccitinde e henndu nduun faa
min njaha yeeso. Min acci ika roya.
16 Nde min paltotonoo duungel
bi'eteengel Kawda ndeen, min kawri e
henndu seeɗa. E ley tampiri, min poodi
laanayel pamarel ngel min ndaasannoo
ngeel.
17 Min yepti ngel, min njowi ngel dow
laana mawka. Ndeen ɓe kooyi ɓoggi, ɓe
piilii laana mawka kaan. Ɓe njippini jamɗe
darnooje laana ɗeen du, ɓe njoppi ika roya,
sabo ɓe kulii taa ɓe njanoy e soɓɓundu
ruunde Sirta.
18 Henndu nduun ina heddii na wifa min
semmbe. Saabe ɗuum, jaango majjum
ɓe puddi faddude donngal laana kaan ley
maayo manngo.
19 E nyalooma tataɓo oon, ɓe kooyi an-
niya, ɓe paddi fay ginereeji jaarooji laana
ley ndiyam ɗiin.
20 Naange e koode du nji'ataake faa
waɗi balɗe keewɗe. No henndu nduun
foti mawnude, min tayi jikke amin fuu e
hisude.
21 Nde ɓooynoo yimɓe ɓeen keɓaay ko
nyaama fu, Pool darii hakkunde maɓɓe,
wi'i:
—Si on njaɓiino haala am, on ndillaayno
Kereta fu, torraaji ɗi e mursey o hew-
tataakono en.
22 Joonin, miɗo haalana on: cellinee
ɓerɗe mon, sabo fay gooto mooɗon mursa-
taa yonki muuɗum, laana ka tan mursetee.
23 Jemma hankin, Laamɗo jeyɗo kam mo
ndewammi oon nuli maleyka to am.
24 Maleyka oon wi'i kam: «Pool, taa
hulu, tilay a daroto yeeso kaananke Roma
mawɗo oon. Laamɗo reenete, aan e yaadi-
raaɓe maa ɓeen fuu.»
25 Ndelle, cellinee ɓerɗe mon, sabo miɗo
hoolii ko Laamɗo haalani kam ɗuum, hono
noon jaati worrata.
26 Ammaa tilay en njanowan e ruunde
wonnde ley maayo ngo.
27 E ley jemma sappo e nayaɓo oon,
miɗen ndoya ley maayo Adiriyati ngoon
faa hannden. Wakkati hakkunde jemma,
donnooɓe laana kaan ɓeen cikki ɓadake
leydi.
28 Ɓe paddii ɓoggol ponndirgol, ɓe tawi
luggeefi kiin wo haddi daranɗe noogay. Ɓe
njehi yeeso seeɗa, ɓe paddi katin, ɓe tawi
luggeefi kiin wo haddi daranɗe sappo e
joy.†
29 Ɓe kuli taa ɓe njanoy e kaaye. Ndelle
ɓe njippini jamɗe nay darnooje laana ɗeen
caggal laana kaan, iɓe keppi weetaay.
30 Ndeen gollooɓe laana kaan ɓeen njip-
pini laana pamara kaan e ndiyam, ina njidi
faa ndilla kam'en tan. Ɓe mbi'i woɓɓe ɓe
njippinowan jamɗe to yeeso laana kaan
toon faa ndarna ka.
31 Pool wi'i mawɗo oon e sordaasiiɓe
ɓeen:
—Si yimɓe ɓeen keddaaki e ley laana ka
fu, onon, on ndaɗataa.
32 Ndeen sordaasiiɓe ɓeen tayi ɓoggi nan-
ngunoodi laana pamara kaan ɗiin, njoppi
ngel dilli kangel tan.
33 Nde ɓadinoo weetude ndeen, Pool
nyaagii ɓe fuu ɓe nyaama, wi'i:
—Hannden woni balɗe sappo e nay oɗon
ndoomi on nyaamaay. Oɗon keddii on
meeɗaay fay huunde.
34 Ndelle miɗo nyaagoo on sanne, nyaa-
mon. Oɗon kaajaa ɗum faa ndaɗon. Si
goonga, fay gooto mooɗon leeɓol hoore
muuɗum solataa de saama.
35 Nde o haalnoo ɗum ndeen, o hooyi
buuru, o yetti Laamɗo yeeso maɓɓe ɓe fuu,
o heltii, o fuddi nyaamude.
36 Ndeen ɓe fuu ɓerɗe maɓɓe cuusinaa,
kamɓe du ɓe kooyi, ɓe nyaami.
37 Minen wonɓe ley laana kaan ɓeen,
min yimɓe keme ɗiɗo e capanɗe njeddo e
njeegom.
38 Nde ɓe nyaamnoo faa ɓe kaari ndeen,
ɓe kooyi bootooji alkama gondi e laana
kaan ɗiin, ɓe paddi ɗi ley maayo manngo
faa ɗum huyfintina ka.
39 Nde weetunoo ndeen, ɓe kaynii leydi,
de ɓe annditaay ndi. Ɓe nji'i nokku-
ure njaareendi yaajunde seeɗa. Iɓe njidi
yaarude toon laana kaan si ɓe mbaawii.

† **27:28** Daranɗe noogay wo meetereeji 37. Daranɗe sappo e joy wo meetereeji 27.

40 Ɓe tayi jamɗe ɗeen, ɓe njoppi ɗe ley
maayo. Ɓe kaɓɓiti ɓoggi kaɓɓaadi e oon-
cirɗe ɗeen du. To hoore laana toon du, ɓe
yeentini wudere dow, ɓe peerti nde faa hen-
ndu nduun dunyira ka yeeso. Ɓe ponndii
daande maayo ngoon.
41 Ndeen laana kaan fiyii e tilde, nufi.
Becce makka cokkii e ley njaareendi ndiin
faa ka hunngii dimmbaade. Bempeyye du
keli caggal makka faa ɗiggi.
42 Sordaasiiɓe ɓeen anniyii warude ka-
sunkooɓe ɓeen taa fay gooto e muɓɓen yi-
noo de dogga.
43 Ammaa mawɗo sordaasiiɓe oon ina
yiɗi dannude Pool. Ndelle o haɗi ɓe
waɗude anniya maɓɓe oon. O yamiri
waawɓe yinaade ɓeen artoo njinoo mbur-
towoo,
44 de heddiiɓe ɓeen du tiigoo kelte laana
kaan naa goɗɗum yuurɗum e makka. Hono
nii min fuu min njottorii leydi e jam.

28

1 Nde min kisunoo ndeen, min nani ru-
unde ndeen Malta wi'etee.
2 Jeyaaɓe ɗoon ɓeen njaɓɓorii min caahu
mawɗo. Wakkati oon kammu ina toɓa,
jaangol du na woodi. Ndelle ɓe kuɓɓani
min yiite faa min yuuloo.
3 Pool hawrunduri leɗɗe, watti e yiite
ngeen. Nguleefi wurtini mboddi e majje,
ndi soppi junngo makko.
4 Nde jeyaaɓe ɗoon ɓeen njiinoo mboddi
ndiin ina ɓilii e junngo Pool ndeen,
mbi'unduri hakkunde muɓɓen:
—Tannyoral, gorko o wo gaɗɗo war-
hoore. Fay si o daɗi to maayo manngo toon
du, sariya accataa mo o wuura.
5 Ndeen o fiɗɗi mboddi ndiin ley yiite,
ɗum torraay mo fay huunde.
6 Ɓe miilii o ɓuutan naa o saaman
wakkati oon, o maaya. Ammaa nde ɓe
keɗinoo faa ɓooyi, ɓe nji'i ɗum torraay mo
fay seeɗa fu, hakkillooji maɓɓe mbaylitii e
makko. Ɓe mbi'i o wo gooto e alla'en.
7 Pubiliyus, hooreejo ruunde ndeen oon,
gese muuɗum ina ngoni sera nokkuure
ndeen. O jaɓɓii min faa woodi, o weerni
min faa haddi balɗe tati, o saahanii min.
8 Tawi baaba Pubiliyus ina fukkii sellaa,
wo jontaaɗo, reedu muuɗum du na dogga
yiiyam. Pool yehi to makko, du'ii, yowi
juuɗe muuɗum e dow makko, danni mo.
9 Nde ɗum waɗunoo ndeen, nyawɓe
wonɓe e ruunde ndeen ɓeen ina ngara, na
ndannee.
10 Ɓe teddini min teddeengal manngal.
Nde min cegilinoo faa min ndilla e laana
ndeen, ɓe njooɓini min ko min kaajaa e
jahaangal amin.

No Pool yaari yuuwde Malta yaade Roma

11 Miɗen ngonnoo toon faa haddi lebbi
tati. Ndeen min naati e laana yuuruka
Alesandiri, ndabbunooka e ruunde ndeen.
Min ndilli. Laana kaan ina ŋenyaa ŋenyi
tooruuji funereeɓe.*
12 Min njottii wuro wi'eteengo Sirakus,
min ngaɗi ɗoon balɗe tati.
13 Min yuwi ɗoon, min takkii e daande
maayo manngo faa Regiyus. Jaango ma-
jjum, henndu horɗoore wifi. E ley balɗe
ɗiɗi min njottii Potiyoli.
14 Min tawi toon sakiraaɓe, nyaagii min
min ngonda e muɓɓen jeɗɗiire. Ndeen
sakitii, min njottowii Roma.
15 Nde sakiraaɓe wonɓe Roma ɓeen nan-
noo garol amin fu, ngari faa Luumo Abiya
e nokku bi'eteeɗo Jipporɗe Tati faa njakki-
too min. Nde Pool yiinoo ɓe ndeen, yetti
Laamɗo, ɓeydorii cuusal.
16 Nde min njottinoo Roma ndeen, Pool
hokkaa laawol jippoo e feere muuɗum.
Sordaasiijo ina hayba ɗum.

No Pool waajorii ley Roma

17 Balɗe tati caggal ɗuum, Pool noddi
mawɓe Alhuudiyankooɓe. Nde ɓe
kawritinnoo ndeen, o wi'i ɓe:
—Sakiraaɓe! Mi waɗaay fay huunde ko
luttundurta kam e yimɓe meeɗen naa aadi-
iji maamiraaɓe meeɗen. Ammaa mi nan-
ngaama Urusaliima, mi wattaama e juuɗe
Romankooɓe.
18 Ɓeen du yamtindake kam, de iɓe
muuyunoo yoppude kam, sabo ɓe tawraay
kam fay sabaabu gooto kaanɗo warude
kam.
19 Ammaa saabe Alhuudiyankooɓe
ɓeen calake mi yoppee, ɗum waddani

* **28:11** E jamaanu oon, dorbotooɓe laanaaji na mbi'a kanji ndeenata ɗum'en.

kam nyaagaade sariya am faltiniree to kaananke Roma mawɗo oon. Mi walaa fuu ko mi felda lenyol am.

20 Ɗum waɗi de noddumi on faa mi yi'a on, mi haalana on. Miɗo haɓɓorii callali ɗi saabe mo Israa'iilankooɓe keɗii garol muuɗum oon.

21 Ɓe mbi'i mo:

—Min keɓaay ɓataaki yuuruki Yahuudiya kaaloohi haala maa. Katin du fay gooto e sakiraaɓe ɓeen waraay humpiti min naa haalani min ko boni ko ngaɗuɗaa.

22 Ammaa miɗen njiɗi kaalanaa min ko njiiɗaa e hakkillo maa, sabo miɗen anndi yimɓe nokkuuje fuu na njedda laawol ngol njokkuɗaa ngool.

23 Ɓe kokkunduri nyalaande nde ɓe ngartoyta. Nyalaande ndeen yottii, heewɓe ngari kawriti to jipporde makko toon. Gilla fajiri faa caggal kiraaɗe imo fiirtana ɓe haala laamu Laamɗo, imo waajoo ɓe. Imo holla ɓe kabaaru Iisaa gonɗo ley Tawreeta Muusaa e ley dewte annabaaɓe.

24 Woɓɓe maɓɓe njaɓi ko o haali ɗuum, woɓɓe njaɓaay.

25 Nde ɓe cankitotonoo ndeen tawi ɓe ndewraay hakkunde maɓɓe. Ndeen Pool ɓeydi konngol gootol, wi'i:

—Ruuhu Ceniiɗo haalii goonga nde haalnoo e hunnduko annabi Esaaya, wi'i maamiraaɓe mooɗon:

26 «Yahu to lenyol ngol, mbi'aa ɗum:
On nanan faa wooɗa, de on paamataa.
On ndaaran faa laaɓa, de on nji'ataa.
27 Sabo lenyol ngol ɓernde muuɗum yoorii.
Ɓe cukkii noppi maɓɓe, ɓe muɓɓii gite maɓɓe.
Si wanaa noon fu gite maɓɓe nji'an, noppi maɓɓe nanan,
hakkillooji maɓɓe paaman.
Ndeen ɓe ngartan ɓe ndewa kam
de mi danna ɓe.»†

28 Pool ɓeydi katin, wi'i:

—Anndee, kisindam Laamɗo nuldaama yimɓe ɓe nganaa Alhuudiyankooɓe. Kamɓe ɓe kettindoto! [

29 Nde Pool haalnoo haalaaji ɗiin ndeen, Alhuudiyankooɓe ɓeen ndilli ina njeddundura sanne hakkunde muɓɓen.]‡

30 Pool jooɗii suudu to luwi toon duuɓi ɗiɗi kiɓɓuɗi. Imo jaɓɓoo warooɓe ndaarude mo ɓeen fuu.

31 Imo waajoo laamu Laamɗo. Imo jannginira tannyoral kabaaru Iisaa Almasiihu Joomiraaɗo, walaa fuu ko haɗi mo.

† **28:27** Esaaya 6.9-10. ‡ **28:29** E ɗereeji ɓooyɗi, goɗɗi ngalaa aaya 29.

Ɓataaki Pool yaade to Romankooɓe

1 Ɓataaki ki to am yuuri, miin Pool. Mi
maccuɗo Iisaa Almasiihu, mi noddaaɗo
faa mi laatoo nulaaɗo muuɗum. Wo mi
cuɓaaɗo faa mi yottina Kabaaru Laamɗo
Lobbo.
2 Kabaaru Lobbo oon wo mo Laamɗo
aadinoo gilla e annabaaɓe muuɗum ley
Binndi ceniiɗi ɗiin.
3 Kabaaru oon wo haala Ɓiyiiko haalata.
Fodde neɗɗaaku muuɗum wo yuuruɗo e
Daawda.
4 Fodde Ruuhu ceniiɗo du, holliraama
wo Ɓii Laamɗo jom baawɗe ko ummitii
e maayde ɗuum. Oon woni Joomiraaɗo
meeɗen Iisaa Almasiihu.
5 Saabe makko min keɓiri moyyere
laataade nulaaɓe faa yimɓe yuuruɓe e lenyi
fuu ngoonɗina mo, ɗowtanoo mo, de innde
makko teddinee.
6 Onon du, oɗon njeyaa e maɓɓe, onon ɓe
Laamɗo noddi faa kawton e Iisaa Almasi-
ihu ɓeen.
7 Miɗo jowta on fuu, onon wonɓe ley
Roma ɓe Laamɗo horsini de noddi faa laa-
too seniiɓe. Wo Laamɗo Baaba meeɗen e
Joomiraaɗo men Iisaa Almasiihu kokku on
moyyere e jam.

No Pool yiɗiri yi'ude goonɗinɓe wonɓe Roma ɓeen

8 Ko artii fuu, miɗo yetta Laamɗo e dow
innde Iisaa Almasiihu saabe mooɗon on
fuu, sabo haala goonɗinal mooɗon ina
haalee ley adunaaru fuu.
9 Laamɗo mo ndewammi e ɓernde am
fuu e ko ngollanammi Kabaaru Lobbo
haala Ɓiyum ɗuum, wo seedee miɗo miccoo
on wakkati fuu
10 e ley du'aawuuji am fuu. Miɗo
ŋaaroo Laamɗo newnana kam laawol e ley
muuyɗe muuɗum no mi warda to mooɗon.
11 Sabo miɗo yiɗi yi'ude on sanne, faa mi
yottinana on dokkal yuurungal e Ruuhu faa
semmbinɗina on.
12 Wooɗi, ko njiɗumi wi'ude wo faa
cemmbunduren ley goonɗinal ngal
kawtuɗen ngaal, goonɗinal am semmbina
on, ngal mooɗon du semmbina kam.
13 Sakiraaɓe, miɗo yiɗi paamon: kile
keewɗe ngaɗumi anniya mi waran to
mooɗon de miɗo faddaa faa hannden.
Miɗo yiɗi warude faa danya ɓe keɓumi
hakkunde mooɗon saabe Almasiihu hono
no keɓirmi yimɓe hakkunde lenyi goɗɗi ni.
14 Tilay mi yaha to yimɓe fuu, yimɓe
ngallu e wonɓe ladde, to joomiraaɓe an-
ndal e majjuɓe.
15 Ɗum waɗi de miɗo yiɗi waajaade on
Kabaaru Lobbo oon, onon yimɓe Roma du.

Haala baawɗe Kabaaru Lobbo

16 Mi semtirtaa Kabaaru Lobbo oon,
sabo wo o baawɗe Laamɗo faa hisina
goonɗinɗo mo fuu: Alhuudiyankooɓe ta-
fon, de caggal ɗuum, lenyi goɗɗi fuu.
17 Sabo Kabaaru Lobbo oon ina ɓangina
no Laamɗo fonnditorii, ina ɓangina wo e
goonɗinal tan neɗɗo ndaardetee ponndi-
tiiɗo yeeso Laamɗo, illa fuɗɗoode faa e
timmoode. Wo noon Binndi ɗiin mbiiri:
«Ponnditiiɗo wuurdan goonɗinal.»*

Haala tikkere Laamɗo dow luttal yimɓe

18 Tikkere Laamɗo ina ɓanga illa dow
kammu ina jippoo dow luttugol yimɓe e
oonyaare muɓɓen fuu. Iɓe kaɗa goonga
ɓangude saabe oonyaare maɓɓe ndeen.
19 Si goonga ko neɗɗo waawi anndude e
Laamɗo ɗuum ina laaɓani ɓe, sabo Laamɗo
hollii ɓe ɗum.
20 Sabo gilla Laamɗo tagi adunaaru ndu
faa hannden, golle muuɗum ina ɓangina
sifa muuɗum mo yi'ataake oon faa laaɓa,
ɗum woni baawɗe makko faa abada ɗeen
e no o worri fuu. Saabe ɗuum, yimɓe ɓeen
ngalaa ko ɓe njaaboo fey.
21 Fay si taweede iɓe anndi Laamɗo,
ɓe teddiniraay ɗum no foti teddinireede
noon, ɓe njettaay mo du. Miilooji maɓɓe
ɗiin laatake ɓoli, ɓerɗe maɓɓe puuyɗe ɗeen
du niɓɓii.
22 Iɓe njaara wo ɓe jom'en hakkillo, jako
wo ɓe majjuɓe.
23 Ɓe loomtinirii teddeengal Laamɗo du-
umiiɗo oon tooruuji nanndudi e yimɓe
maayooɓe e pooli e kulle ɗe koyɗe nay e
daasotooɗe.
24 Saabe ɗuum, Laamɗo yoppidi ɓe e
muuyɗe yonkiiji maɓɓe tuunɗe faa ɓe
kuyfini ɓalli maɓɓe hakkunde maɓɓe.

* **1:17** Habakuk 2.4.

25 Ɓe loomtinirii Laamɗo goongaajo oon
e fewre, ɓe teddinii ko tagaa, ɓe ndewi ɗum,
ɓe njoppi Taguɗo oon. Oon woni jetteteeɗo
faa abada! Aamiina.
26 Saabe ɗuum, Laamɗo yoppidi ɓe e
muuyɗe terɗe maɓɓe cemtiniiɗe. Rewɓe
maɓɓe ɓeen mbattiti ko haani waɗeede e
ɓalli muɓɓen e ko haanaa.
27 Hono noon worɓe ɓeen du njoppi won-
dude e rewɓe faa naati na muuyundura.
Worɓe ina ngaɗundura ko semtinii, de ɓe
njomnitoree ley ɓalli maɓɓe fodde majjere
maɓɓe.
28 Saabe ko ɓe miilinoo anndude Laamɗo
walaa ko nafata ɗuum, Laamɗo yoppidi ɓe
e majjere maɓɓe, faa ɓe ngaɗi ko neɗɗo
haanaa waɗude.
29 Iɓe keewi oonyaare e bonanda e eelgal
e nganyaandi fuu. Iɓe keewi kiram e war-
hoore e pooɗundural e jamba e anniya
bonɗo. Wo ɓe nyo'ooɓe yimɓe,
30 wo ɓe mbonkotooɓe, wanyuɓe
Laamɗo. Wo ɓe huyfinooɓe yimɓe, wo
ɓe mawninkiniiɓe, mantotooɓe. Iɓe piloo
laabi kesi faa ɓe ngaɗa ko boni. Iɓe calanoo
saaraaɓe maɓɓe.
31 Ɓe ngalaa hakkillo, ɓe koolnaaki, ɓe
yoorɓe ɓerɗe, ɓe ngalaa yurmeende.
32 Iɓe anndi ko Laamɗo yamiri: gaɗoowo
golleeji ɗi fuu ina haani maayde. Ammaa
wanaa golleeji ɗiin tan ɓe ngaɗata, iɓe njar-
doo woɓɓe du ngaɗa ɗi.

2

Haala jukkungo Laamɗo

1 Ndelle, aan peloowo woɓɓe oon, mo
laatiɗaa fuu a walaa ko njaaboɗaa. Sabo si
a felii goɗɗo, aɗa liɓa hoore maa, sabo aan
du aɗa waɗa ɗum.
2 Eɗen anndi Laamɗo ina saroo waɗooɓe
hono golleeji ɗiin fodde goonga.
3 Aan peloowo waɗooɓe iri golleeji ɗiin
tawee hono noon ngaɗirtaa, yalla aɗa sikki
a daɗan jukkungo sariya Laamɗo ngoon
naa?
4 Naa a jawɗo moyyuki Laamɗo mawki
kiin, kam e munyal muuɗum e heese
muuɗum naa? Yalla a faamaay moyyuki
muuɗum ina yaare faa tuubaa?
5 Ammaa ko a joorɗo ɓernde, a caliiɗo
tuubude ɗuum, aɗa waddana hoore maa
tikkere Laamɗo nyannde Laamɗo ɓanginta
tikkere muuɗum e sariya mum ponndi-
tiiɗo oon.
6 Sabo Laamɗo barjoto mono fuu golle
muuɗum.
7 Waɗooɓe ko woodi e ley munyal, filo-
tooɓe darja e teddeengal e ko duumotoo
ɓeen, keɓan nguurndam nduumiiɗam.
8 Ammaa filotooɓe ko nafata ko'e
muɓɓen, saliiɓe goonga de ina kaɓɓii e
bonanda ɓeen, jukkungo naawngo keɓata.
9 Torra e ɓillaare ngoodanii gaɗoowo ko
boni fuu: Alhuudiyankooɓe tafon, de lenyi
goɗɗi njokka.
10 Ammaa darja e teddeengal e jam
ngoodanii gaɗoowo ko woodi fuu, Alhu-
udiyankooɓe tafon, de lenyi goɗɗi njokka.
11 Sabo Laamɗo ɓurdintaa yimɓe.
12 Kala gaɗoowo hakke mo anndaa
Tawreeta Muusaa halkan tawa saroraaka
Tawreeta oon. Katin du gaɗoowo hakke
tawi na anndi Tawreeta, sarorte Tawreeta
oon.
13 Yimɓe ndaardataake fonnditiiɓe
yeeso Laamɗo e hettindanaade Tawreeta
tan. Wo waɗooɓe ko Tawreeta wi'i ɓeen
ndaardetee wo fonnditiiɓe.
14 Ɓe nganaa Alhuudiyankooɓe ɓeen, e
rafi muɓɓen anndude Tawreeta fuu, si ɓe
ngaɗirii no Tawreeta oon wi'iri ni e ley
muuyɗe ko'e maɓɓe, ɓe kollii iɓe njogii
Tawreeta e ley hakkillooji maɓɓe fay si ɓe
ngalaa Tawreeta Muusaa oon.
15 Ɓe kollii ko Tawreeta Muusaa oon
yamiri ɗuum ina winndaa e ɓerɗe maɓɓe.
Ɓerɗe maɓɓe ina ceedanoo ɓe, wakkati
wakkati miilooji maɓɓe na pela ɓe, wakkati
gom du na laamna ɓe.
16 Ɗum ɓangowan nyannde Laamɗo
yamirta Iisaa Almasiihu saroo ko suuɗii
ley ɓerɗe ɗuum, no fotirta e Kabaaru
Lobbo mo mbaajotoomi oon.

No Alhuudiyankooɓe ngorri e Tawreeta Muusaa

17 Aan, bi'uɗo wo a Alhuudiyanke, aɗa
tuugii Tawreeta Muusaa, aɗa mantoroo
kawtal maa e Laamɗo,
18 aɗa anndi muuyɗe Laamɗo, aɗa waawi
suɓaade ko woodi sabo a jannginaama
Tawreeta oon.
19 A tannyorii wo a ɗowoowo wumɓe, wo
a annoora wonɓe e nimre ɓeen.

20 Aɗa waajoo ɓe njanngaay ɓeen, aɗa
janngina sukaaɓe saabe ko njogiɗaa an-
ndal e goonga faa hiɓɓi e ley Tawreeta
Muusaa oon ɗuum.
21 Woodi ndelle, aɗa tindina woɓɓe, yalla
a tindintaa hoore maa naa? Aɗa waajoo
taa mbujjee, a wujjataa naa?
22 Aɗa wi'a taa njeenee, a jeenataa naa?
Aɗa harmina tooruuji, a wujjataa ley cuudi
majji toon naa?
23 Aan mantortooɗo Tawreeta, a huyfin-
taa innde Laamɗo e luttugol maa Tawreeta
oon naa?
24 Ɗum wadi de Binndi ɗiin mbi'i:
«Onon ngadi de yimɓe ɓe nganaa Alhu-
udiyankooɓe ɓeen ina mbonkoo innde
Laamɗo.»*
25 Woodi, si aɗa hayba jamirooje
Tawreeta, taadagol Alhuudiyankooɓe
ina waawi nafude ma. Ammaa si aɗa
lutta jamirooje ɗeen, a laatake hono mo
taadaaki ni.
26 Si mo taadaaki haybii jamirooje
Tawreeta, wanaa Laamɗo ndaardan joo-
mum hono o taadiiɗo nii naa?
27 Mo taadaaki de na hayba Tawreeta
Muusaa oon, kam saroyte aan luttuɗo
Tawreeta oon, fay si a taadiiɗo anndudo
Binndi ɗiin.
28 Sabo wanaa ko yi'etee ɗuum waɗata
neɗɗo Alhuudiyanke jaati, wanaa ko gol-
letee e ɓanndu ɗuum woni taadagol.
29 Wo ko yi'ataake ɗuum waɗata neɗɗo
Alhuudiyanke jaati, taadagol du ley
ɓernde muuɗum tawetee. Wo Ruuhu
gollata ɗum, wanaa binndi. Manoore
neɗɗo oon, wanaa to yimɓe yuurata, wo to
Laamɗo nde yuurata.

3

1 Ndelle, ɗume Alhuudiya'en ɓurdi lenyi
goɗɗi? Ɗume woni nafaa taadagol?
2 Ina heewi e alhaaliiji fuu. Ko artii fuu,
Laamɗo halfinii ɓe konngol muuɗum.
3 Goonga, woɓɓe maɓɓe koolnaaki. Yalla
ɗum ina waawi bonnude ko Laamɗo wo
koolniiɗo ɗuum naa?
4 Ɗum waawaa koy! Fay si yimɓe fuu
wo fewooɓe, tilay Laamɗo kaa anndite wo
goongante. Wo hono noon winndiraa:
«Fonnditaare maaɗa ina annditee e ko
kaalataa ɗuum,
si a sardaama du fu, a liɓan.»*
5 Ɗo mi haaldan hono no woɓɓe kaaldata
ni: si oonyaare meeɗen ina ɓeyda hollude
fonnditaare Laamɗo ndeen, noy mbi'eten?
Yalla en mbi'an Laamɗo wo oonyiiɗo si jip-
pinii tikkere muuɗum dow meeɗen naa?
6 Fay seeɗa! Sabo si Laamɗo wo oonyiiɗo,
noy o sarortoo adunaaru ndu?
7 Goɗɗo na waawi wi'ude faa hannden:
si fewre am ɓeydii hollude goongalaaku
Laamɗo faa ɗum mawninii teddeengal
muuɗum, ko wadi miɗo saree hono wo mi
luttoowo?
8 Si neɗɗo na miilira nii fu, wi'an: «Ngaɗen
ko boni faa ko woodi funta.» Won mbonko-
tooɓe ina mbi'a enen du eɗen mbiira noon.
Yimɓe ɓeen kaa, jukkungo muɓɓen ina foti
e golle muɓɓen.

*No yimɓe fuu ndonkiri laataade fonndi-
tiiɓe*

9 Ndelle, enen Alhuudiyankooɓe ɓeen,
eɗen ɓuri yimɓe heddiiɓe naa? En ɓuraa
koy. Sabo mi hollii Alhuudiyanke e mo
wanaa Alhuudiyanke fuu e ley hakkeeji
ngoni.
10 Wo hono no winndiraa:
«Walaa fuu ponnditiiɗo, fay gooto,
11 fay gooto walaa paamal,
fay gooto filataako Laamɗo.
12 Yimɓe fuu mbosake laawol, fuu laatake
ɓolɓe.
Walaa fuu gaɗoowo ko woodi, fay
gooto.»†
13 «Kunnduɗe maɓɓe ina nga'i hono
caabeeje udditiiɗe ni,
ɗemle maɓɓe ina kaala hiila.
Toni maɓɓe ina caawi tooke bolle.»‡
14 «Kunnduɗe maɓɓe ina keewi kuddi e
haalaaji mettudi.»§
15 «Koyɗe maɓɓe ina njaawi rufude yiiyam.
16 Bonanda e mettorgal ina njokki ɓe to
ɓe njahata fuu,
17 ɓe anndaa laawol jam.»*
18 «Kulol Laamɗo walaa e ɓerɗe maɓɓe
fey.»†
19 Eɗen anndi huunde fuu ko Tawreeta
Muusaa oon wi'i, wo wonɓe e ley muuɗum
ɓeen haaldi, faa kunnduɗe fuu ndeyyinoo,

* **2:24** Esaaya 52.5. * **3:4** Jabuura 51.6. † **3:12** Jabuura 14.1-3, 53.2-4. ‡ **3:13** Jabuura 5.10, 140.4. § **3:14** Jabuura 10.7. * **3:17** Esaaya 59.7-8. † **3:18** Jabuura 36.2.

de yimɓe adunaaru fuu paama ina poti e hiiteede kiite Laamɗo.
20 Sabo fay gooto ndaardataake ponnditiiɗo yeeso Laamɗo saabe haybude muuɗum Tawreeta Muusaa. Si goonga, golle Tawreeta oon haaɗii e anndinde yimɓe ko woni hakke.

No yimɓe laatortoo fonnditiiɓe yeeso Laamɗo

21 Ammaa joonin Laamɗo ɓanginii no fonnditaare muuɗum heɓirtee ko wanaa haybude Tawreeta Muusaa. Tawreeta oon e dewte annabaaɓe ɗeen kaaliino kabaaru majjum:
22 o ndaardan goonɗinɓe ɓeen fuu wo fonnditiiɓe saabe goonɗinal muɓɓen Iisaa Almasiihu. Sabo walaa ko senndi yimɓe:
23 yimɓe fuu luttii, kewtaay yottaade darja Laamɗo.
24 Ammaa Laamɗo tiigorake ɓe fonnditiiɓe e dokkal saabe hinney muuɗum. O waɗirii ɗum e Iisaa Almasiihu dimɗinɗo ɓe oon.
25 Wo kam Laamɗo waɗi kirsamaari ittoori hakkeeji‡, faa ittiri hakkeeji goonɗinɓe ɗiin e yiiyam muuɗum. Hono noon Laamɗo holliri fonnditaare muuɗum, fay si jukkaakino luttuɓe arande
26 saabe munyal muuɗum. O waɗirii ɗum faa o ɓangina fonnditaare makko ley jamaanu mo ngonɗen o, faa o holla wo o ponnditiiɗo, woodi du, neɗɗo fuu goonɗinɗo Iisaa, o ndaardan ɗum ponnditiiɗo.
27 Ndelle, ɗume neɗɗo waawi mantoraade? Walaa! Haybude Tawreeta Muusaa oon waɗi ɗum naa? Wanaa! Goonɗinal tan waɗi ɗum!
28 Sabo miɗen anndi neɗɗo ndaardete ponnditiiɗo saabe goonɗinal muuɗum, wanaa saabe haybugol muuɗum Tawreeta.
29 Naa Laamɗo wo Laamɗo Alhuudiyankooɓe tan naa? Wanaa wo o Laamɗo lenyi goɗɗi ɗiin du naa? Goonga, wo o Laamɗo lenyi goɗɗi ɗiin du.
30 Sabo Laamɗo gooto woodi, ndaardoowo taadiiɓe ɓeen fonnditiiɓe saabe goonɗinal muɓɓen, ɓe taadaaki ɓeen du o ndaardan ɗum'en fonnditiiɓe saabe goonɗinal muɓɓen.
31 Ndelle, min ngaɗii Tawreeta Muusaa oon wo ɓolum saabe goonɗinal naa? Fay seeɗa! Min ɓolɗinaay mo, min tabintinii mo!

4

Haala goonɗinal Ibrahiima

1 Ɗume mbi'eten dow Ibrahiima maami en oon? Ɗume o ekitii dow kabaaru oon?
2 Si tawiino o laatake ponnditiiɗo saabe golleeji makko ɗiin, ndeen imo waawunoo mantaade. De yeeso Laamɗo kaa o waawaa mantaade.
3 Sabo Binndi ɗiin mbi'ii: «Ibrahiima goonɗinii Laamɗo, de Laamɗo hiisorii mo saabe majjum wo o ponnditiiɗo.»*
4 Woodi, si neɗɗo gollii fu, njobdi muuɗum hiisortaake hono moyyere, wo ko tilsi yoɓeede.
5 Ammaa yeeso Laamɗo neɗɗo waawaa yowude jikke muuɗum dow golle mum. Sanaa o goonɗina Laamɗo baawɗo nangirde bonɓe wo fonnditiiɓe oon, ndeen goonɗinal makko hiisete wo fonnditaare.
6 Noon Daawda du haaliri dow barke neɗɗo mo Laamɗo hiisorii ponnditiiɗo baka golleeji ngalaa. O wi'ii:
7 «Barke woodanii yimɓe ɓe lutti muɓɓen njaafaa,
ɓe hakkeeji muɓɓen mooytaa.
8 Barke woodanii neɗɗo fuu mo Joomiraaɗo hiisaaki hakkeeji muuɗum.»†
9 Yalla taadiiɓe ɓeen tan njeyi barke oon naa? Yalla ɓe taadaaki ɓeen ngalaa toon naa? En mbi'ii: wo saabe goonɗinal Laamɗo hiisorii Ibrahiima wo ponnditiiɗo.
10 Ndelle, noy Ibrahiima worrunoo nde ndaardanoo wo ponnditiiɗo ndeen? O taadiiɗo naa o wanaa? Si goonga, o ndaardaama o ponnditiiɗo gilla o taadaaki.
11 Taadagol makko du wo maande holloore fonnditaare makko saabe goonɗinal ngal o woodunoo gilla o taadaaki. Hono noon, o laatorii maama goonɗinɓe ɓe taadaaki ɓeen fuu, faa ɓeen du kiisoree wo fonnditiiɓe.
12 Kanko woni baaba taadiiɓe du, de ɓe kaaɗaay e taadagol tan. Wo ɓe jokkuɓe laawol makko du, kanko baaba

‡ **3:25** Haala kirsamaari kaan, e geresankoore ina waawi hollude kirsamaari ittoori hakke, ittoori nganyaandi hakkunde yimɓe e Laamɗo du. * **4:3** Fuɗɗoode 15.6. † **4:8** Jabuura 32.1-2.

meeɗen Ibrahiima goondiindo Laamɗo gilla taadaaki.

Amaana mo Laamɗo waɗani Ibrahiima

13 Laamɗo aadake hokkude Ibrahiima e yuwdi muuɗum adunaaru ndu. Amaana oon daraaki dow ko Ibrahiima jokki Tawreeta oon, ammaa darake dow fonnditaare nde Ibrahiima heɓi saabe goondinal muuɗum ndeen.
14 Sabo si amaana oon darake dow jokkugol Tawreeta fu, goondinal laatake ɓolal, woodi amaana oon du nafataa.
15 Sabo jamirooje Tawreeta ɗeen wo jukkungo Laamɗo ngaddata. De si jamirooje ngalaa fu, lutti du ngalaa.

16 Ndelle, amaana Laamɗo oon wo dow goondinal yowii, faa laatoo moyyere makko. O tabitan e yuwdi Ibrahiima fuu, wanaa hokkaaɓe Tawreeta tan, ammaa goondinirɓe no Ibrahiima goondiniri ni ɓeen fuu. Kanko woni maama meeɗen en fuu.
17 Ɗum ina hawra e ko winndaa dow Ibrahiima: «Mi waɗii ma baaba lenyi keewɗi.»‡ Wo noon ɗum laatorii yeeso Laamɗo mo Ibrahiima goondini, kokkoowo maayɓe nguurndam, jamiroowo ko walaa ɗuum laatoo.
18 Fay si Ibrahiima walaa daliili dow ko yowa jikke muuɗum heɓude yuwdi katin, o heddii imo goondini. Wo nii o laatorii baaba lenyi keewɗi no Laamɗo wiirunoo mo ni: «Hono nii yuwdi maaɗa fotata.»§
19 Ibrahiima duuɓi muuɗum ina ngaɗa hono hemre, ammaa goondinal mum lokkiɗaay nde yi'unoo ɓanndu mum naywii, deekum Saaratu oon du naywii, faltake rimude.
20 O sikkitiraay amaana Laamɗo oon. Ko laatii dey, goondinal makko ɓeydii semmbe, o teddini Laamɗo.
21 O tannyorii Laamɗo ina waawi tabintinde amaana muuɗum.
22 Saabe ɗuum, «Laamɗo hiisorii mo wo o ponnditiiɗo.»
23 Ko Binndi ɗiin mbi'i «Laamɗo hiisorake mo wo o ponnditiiɗo» ɗuum, wanaa saabe makko tan winndiraa.
24 Iɗum winndiraa saabe meeɗen enen du. Laamɗo hiisorto en fonnditiiɓe, enen goondinɓe Laamɗo iirtinii Joomiraaɗo meeɗen Iisaa e maayde oon.
25 O hokkitiraama, o maayi saabe lutti men, de o iirtinaa faa ndaardeɗen fonnditiiɓe.

5

Haala jam hakkunde meeɗen e Laamɗo

1 Ko keɓuɗen ndaardeede fonnditiiɓe saabe goondinal ɗuum, waɗii jam hakkunde meeɗen e Laamɗo saabe Joomiraaɗo men Iisaa Almasiihu.
2 Kam udditani en dammbugal hinney Laamɗo mo ngonɗen joonin saabe goondinal meeɗen. Ley majjum eɗen ceyoroo jikke wondude e darja Laamɗo.
3 Wanaa ɗum tan, eɗen ceyoroo torraaji meeɗen du sabo eɗen anndi torraaji ndimata munyal,
4 munyal du rima ne'aaku, ne'aaku du rima jikke.
5 Jikke oon du waasataake, sabo Ruuhu Ceniiɗo mo kokkaɗen oon hebbinii en njinngu Laamɗo.
6 Sabo ley wakkati mo Laamɗo suɓii oon, nde tawanoo en ngalaano semmbe ndeen, Almasiihu maayani en, enen luttuɓe Laamɗo.
7 Ina tiiɗi ko goɗɗo jaɓa maayande neɗɗo fay si wo ponnditiiɗo. Ina hasii goɗɗo suusa maayande lobbo.
8 Ammaa Laamɗo hollii no yiɗiri en ko Almasiihu maayanii en gilla en luttuɓe.
9 Joonin ko ndaardaɗen en fonnditiiɓe saabe yiiyam makko ɗuum, tannyoral en ndaɗan tikkere Laamɗo du saabe makko.
10 Sabo nde laatinoɗen wayɓe Laamɗo ndeen, Laamɗo rewrintinii en e muuɗum saabe maayde Ɓiyum. Ko ndewrintinaɗen e makko joonin ɗuum, sikke fuu walaa en kisinte saabe nguurndam Ɓiyiiko oon du.
11 De wanaa ɗuum tan, ammaa eɗen ceyoroo Laamɗo saabe Joomiraaɗo men Iisaa Almasiihu, dewrintindo en e Laamɗo oon.

No Aadama nannditirta e Almasiihu

12 Joonin le, wo saabe neɗɗo gooto de hakke naati e adunaaru, woodi hakkeeji ɗiin du ngaddi maayde. Noon maayde ndeen yottorii yimɓe fuu, sabo ɓe fuu ɓe luttii.

‡ **4:17** Fuɗɗoode 17.5. § **4:18** Fuɗɗoode 15.5.

13 Si goonga, gilla Tawreeta Muusaa
oon jippinaaka, hakkeeji ina ngoodi e
adunaaru ndu. De si jamirooje Tawreeta
ngalaa, hakkeeji kiisataake.
14 Gilla e Aadama faa e Muusaa, walaa
fuu mo maayde jaalaaki, fay yimɓe ɓe
ngaɗaay hakke iri mo Aadama waɗi nde
luttunoo yamiroore Laamɗo. Aadama oon
wo alhaali garoowo oon.
15 Ammaa en kaanaa fonndude luttal
Aadama e dokkal Laamɗo. Goonga, yimɓe
heewɓe maayii saabe luttal neɗɗo gooto.
Ammaa hinney Laamɗo, kam e dokkal
ngal hokki yimɓe heewɓe saabe neɗɗo
gooto ina ɓuri ɗum fuu manngu. Neɗɗo
oon woni Iisaa Almasiihu.
16 Katin du en kaanaa fonndude ko
dokkal Laamɗo rimata ɗuum e ko luttal
neɗɗo gooto rimata ɗuum. Sabo sariya
waɗaama dow luttal gootal ngaal, de
ɗum waddi jukkungo. Ammaa moyyere
Laamɗo mawnde wari caggal lutti keewɗi,
de ɗum waddi fonnditaare.
17 Wo saabe luttal neɗɗo gooto maayde
laamorii yimɓe. Ammaa ɗum waawaa
fonndeede e laamagol heɓooɓe moyyere
Laamɗo heewnde e dokkal fonnditaare
ɓeen. Ɓeen laamortoo e nguurndam saabe
neɗɗo gooto. Oon woni Iisaa Almasiihu.
18 Ndelle, no luttal neɗɗo gooto waddi-
rani yimɓe fuu jukkungo ni, hono noon
du gollal ponnditiingal ngal neɗɗo gooto
golli ina laatanoo yimɓe fuu fonnditaare e
nguurndam.
19 No salaare neɗɗo gooto waɗiri
yimɓe heewɓe luttuɓe ni, hono noon
ɗowtaare neɗɗo gooto du waɗiroyta
heewɓe ndaardee fonnditiiɓe.
20 Tawreeta naatii faa lutti ɓeyda anndi-
teede. Ammaa fay ko lutti keewi ɗuum fu,
hinney Laamɗo ɓuri heewude.
21 Hono no luttal laamorii de waddi
maayde ni, hono noon hinney Laamɗo oon
du laamortoo saabe fonnditaare, faa yaara
en to nguurndam nduumiiɗam saabe Iisaa
Almasiihu Joomiraaɗo meeɗen.

6

*Haala maaydude e Almasiihu e wuur-
dude e muuɗum*

1 Ndelle, ɗume mbi'eten? En keddoto e
hakkeeji yalla hinney Laamɗo ina ɓeydoo
naa?
2 Kayto! Ɗum waawaa laataade! En
ceedii e hakkeeji faa laatoɗen maayɓe to
majji. Ndelle noy mbuurdirten ley majji
katin?
3 Oɗon anndi lootagal meeɗen batisima
kaɓɓungal en e Iisaa Almasiihu ngaal
hawtii en e maayde muuɗum du.
4 Ndelle, e ley lootagal batisima ngaal
en maaydii e makko, en uwidaama e
makko. Ndeen du, no Almasiihu iirtorii
e hakkunde maayɓe saabe baawɗe Baabi-
iwo tedduɗe ɗeen, enen du en mbuurda
noon nguurndam kesam.
5 Sabo si en kawtii e makko ley maayde
nanndunde e maayde makko, en kawtan
e makko ummitagol nanndungol e ngol
makko.
6 Ndelle eɗen paami ɗum ɗo: tomot-
taaku meeɗen kiinngu nguun tontidaama
e makko dow leggal palaangal, faa baawɗe
ɓalli men luttooji ɗiin kalka, faa tawee en
nganaa maccuɓe hakke katin.
7 Sabo si neɗɗo maayii fu, yaltii e hawju
hakke.
8 Ko maayduɗen e Almasiihu ɗuum, eɗen
koolii en mbuurdan e makko du.
9 Sabo eɗen anndi ko Almasiihu iirtii e
hakkunde maayɓe ɗuum, maayataa katin.
Maayde walaa baawɗe dow makko katin.
10 Ko o maayi ɗuum, wo saabe hakkeeji
yimɓe nde wootere faa abada. Joonin ko o
wuuri ɗuum, wo muuyɗe Laamɗo o wuu-
rani.
11 Hono noon, onon du, laatee maayɓe ɓe
hakkeeji laamaaki, de laatanoɗon Laamɗo
wuuruɓe e kawtal Iisaa Almasiihu.
12 Ndelle, taa accee hakke laamoo
ɓalli mooɗon maayooji ɗiin faa njokkon
muuyɗe majji.
13 Taa kokkitiree terɗe ɓalli mon hakke,
taa ngaɗon ɗe kaɓitirɗe oonyaare. Kok-
kee ko'e mon Laamɗo, sabo on iirtinaama
e maayde, oɗon mbuuri. Kokkee terɗe
mooɗon Laamɗo faa ɗe laatoo kaɓitirɗe
fonnditaare.
14 Hakke laamataako on katin, sabo on
ngalaa ley jamirooje Tawreeta. Wo ley
hinney Laamɗo ngonɗon.

No yimɓe laatortoo gollooɓe ɗowtaniiɓe

fonnditaare

15 Ndelle noy? Yalla en ngaɗan hakke
sabo ley hinney ngonɗen wanaa ley
Tawreeta naa? Kayto! Ɗum waawaa
laataade!
16 On paamaay naa? Si on kokkii
goɗɗo ko'e mon faa ngollanon ɗum,
ɗowtanoɗon ɗum fu, on laatake maccuɓe
mo ɗowtantoɗon oon. Ndelle, naa on
laatake maccuɓe hakke jaaroowo on
e maayde, naa on ɗowtanake Laamɗo
jaaroowo on e fonnditaare.
17 Ammaa jettooje ngoodanii Laamɗo!
Arande wo on maccuɓe hakke, de joonin
on laatake jokkirɓe laawol ngol njanng-
inaɗon ngool e ɓerɗe laaɓuɗe.
18 On ndimɗinaama e hakke, on laatake
maccuɓe fonnditaare.
19 Miɗo haalda ɗo no yimɓe paamirta
ni saabe lokkaaku mooɗon. Arande oɗon
ngattunoo terɗe mon ley hawju tuundi e
bonanda faa ko boni ɓeydoo. Joonin kaa,
ngaɗiron ɗe noon ley hawju fonnditaare
faa ngollon ko senii.
20 Nde ngonnoɗon ley maccungaaku
hakke ndeen, on laataakino gollooɓe
ɗowtaniiɓe fonnditaare.
21 Nafaa oye keɓuɗon e majjum wakkati
oon? Fay huunde, si wanaa ko cemtirton
hannden ɗuum, sabo cakitte majjum wo
maayde.
22 Ammaa joonin, on ndimɗinaama e
maccungaaku hakke, on laatake maccuɓe
Laamɗo. Nafaa mo keɓuɗon wo joonnde
seniinde, de cakitte majjum du wo nguurn-
dam nduumiiɗam.
23 Sabo njobdi hakke wo maayde, am-
maa dokkal Laamɗo wo nguurndam ndu-
umiiɗam e ley kawtal Iisaa Almasiihu
Joomiraaɗo meeɗen.

7

No yimɓe kaɓɓitiraa e jamirooje Tawreeta

1 Sakiraaɓe, miɗo haalana on onon an-
nduɓe Tawreeta Muusaa. Oɗon anndi
jamirooje Tawreeta na ndawrana neɗɗo
haddi nguurndam muuɗum tan.
2 Hono nii debbo ɓaŋaaɗo du, jamirooje
kaɓɓiri ɗum e gorum oon si gorum oon ina
wuuri. Ammaa si gorum oon maayii fu,
o haɓɓitaama e jamirooje kaɓɓunooɗe mo
ɗeen.
3 Si goɗɗo ɓaŋii mo e ley nguurndam
goriiko oon, wi'ete wo o jeenoowo. Am-
maa si goriiko oon maayii, jamirooje ɗeen
njoppan mo, o wi'ataake jeenoowo si o
ɓaŋundurii e gorko goɗɗo.
4 Sakiraaɓe am, onon du, fodde Tawreeta
Muusaa, on laatake maayɓe. On yuwii
e ley muuɗum saabe ɓanndu Almasiihu
tontanaandu on nduun faa njeyaɗon e
muuɗum. Kam woni mo Laamɗo iirtini
e hakkunde maayɓe oon faa ngollen ko
welata Laamɗo.
5 Wakkati nde ngonnoɗen ley hawju
muuyɗe terɗe ndeen, muuyɗe meeɗen
bonɗe ɗe Tawreeta ummini ɗeen ina ngolla
e ɓalli men faa njaara en to maayde.
6 Ammaa joonin, en ndimɗinaama e
Tawreeta. Fodde Tawreeta kaɓɓunooɗo
en oon, en laatake maayɓe, faa mbaawen
gollande Laamɗo dow laawol kesol ngol
Ruuhu muuɗum hawjii, wanaa dow laa-
wol kiinngol ngol binndi njamirnoo.

No Tawreeta Muusaa anndiniri ko woni luttal

7 Ndelle, ɗume mbi'eten? Tawreeta
Muusaa oon wo hakke naa? Wanaa koy!
Ammaa, si Tawreeta walaa fu, mi an-
ndaano ko woni hakke. Sabo mi anndaano
ko woni muuyude ko jeyaa si Tawreeta
wi'aayno: «Taa muuyu ko a jeyaa!»
8 Ammaa hakke adii ko jamirooje kaɗi
ɗuum, de waɗi e am siyiiji muuyɗe terɗe
fuu. Sabo si Tawreeta walaano fu, hakke
wo huunde waatunde.
9 Miin e hoore am, nde mi anndaano
Tawreeta arande ndeen, miɗo wuurnoo,
ammaa ko kaɗaaɗi ɗiin ngari ɗuum, hak-
keeji laatii buurɗi,
10 de miin du, maayumi. Jamirooje kaa-
nunooɗe waɗande kam nguurndam ɗeen,
laatii jaarooje kam to maayde.
11 Sabo hakke adii kaɗaaɗi ɗiin, de hiili
kam, wardi kam ɗi.
12 Ndelle, Tawreeta Muusaa wo ceniiɗo,
jamirooje ɗeen du wo ceniiɗe, wo ponndi-
tiiɗe, wo moyyuɗe.
13 Ndelle, yalla ko wooɗi waddanii kam
maayde naa? Ɗum waawaa laataade! Wo
hakke waɗi ɗum. Hono nii hakke anndi-
tirtee wo hakke jaati, sabo o nawtorake ko

woodi faa rimana kam maayde. Ndelle, jamirooje ɗeen kolli hakke oon wo huunde bonnde faa faltii haddi.

Haala durwugol neɗɗo e hakke

14 Eɗen anndi Tawreeta Muusaa oon to Ruuhu Ceniiɗo yuuri. De miin kaa, mi adunanke tan mo hakke dawrani.
15 Sabo mi faamaay ko ngaɗammi ɗuum: ko njiɗumi waɗude ɗuum, mi waɗataa ɗum, de ko mbanyumi ɗuum, wo ɗuum ngaɗammi.
16 Si miɗo waɗa ko mi yiɗaa waɗude ɗuum, ina holla mi jaɓii jamirooje Tawreeta ɗeen ina mboodi.
17 Ndelle, wanaa miin waɗirta noon, wo hakke gonɗo ley am.
18 Miɗo anndi e ley am, ɗum woni e ley ɓanndu am, ko woodi walaa e muuɗum. Yiɗude waɗude ko woodi ina woni e am, de mi waawaa waɗude ɗum.
19 Mi waɗataa ko woodi ko njiɗumi ɗuum, wo ko boni ko mi yiɗaa ɗuum ngaɗammi.
20 Ammaa si mi waɗii ko mi yiɗaa, wanaa miin gollirta noon, wo hakke gonɗo ley am oon.
21 Ko taykiimi dey: wakkati fuu miɗo yiɗi waɗude ko woodi, de ko boni ina woni e am, ina haɗa kam.
22 E ley ɓernde am miɗo seyoroo Jamirooje Laamɗo ɗeen.
23 Ammaa miɗo maata al'aada bonɗo e ley ɓanndu am, ina haɓa e laawol ngol hakkillo am wi'i na woodi ngool. Al'aada bonɗo oon ina waɗa kam maccuɗo hakke gonɗo ley ɓanndu am oon.
24 Kay, miɗo yurminii! Moy waawi dannude kam e ɓanndu yaarooru kam to maayde ndu?
25 Jettooje ngoodanii Laamɗo saabe Joomiraaɗo meeɗen Iisaa Almasiihu!

Ndelle miin, e ley hakkillo am wo mi maccuɗo jamirooje Laamɗo, ammaa e ɓanndu am wo mi maccuɗo laawol hakke.

8

Haala nguurndam kawtuɗam e Ruuhu Laamɗo

1 Joonin kaa, jukkungo fuu walaa e hawtuɓe e Iisaa Almasiihu ɓeen,
2 sabo baawɗe Ruuhu kokkooje en nguurndam saabe Iisaa Almasiihu ɗeen ndimɗinii en e baawɗe hakke e maayde fuu.
3 Ko Tawreeta Muusaa waawaayno waɗude saabe lokkaaku ɓalli men, wo ɗuum Laamɗo waɗi. O nuli Ɓiyiiko e ley tagaadi nanndundi e ɓiɓɓe-Aadama jom'en hakkeeji ɓeen faa itta hakke. E ley tagaadi ndiin o jukkii hakke golloowo e ley ɓalli men.
4 Ɗum fuu wo faa laaɓal ngal Tawreeta yamiri ngaal hiɓɓa e dow meeɗen, enen jokkuɓe Ruuhu ɓe nganaa jokkuɓe muuyɗe terɗe ɓeen.
5 Jokkuɓe muuyɗe terɗe ɓeen, muuyɗe terɗe na ndawrana hakkillooji muɓɓen. De jokkuɓe Ruuhu ɓeen, wo Ruuhu dawranta hakkillooji muɓɓen.
6 Hakkillo jokkoowo muuyɗe terɗe muuɗum, na waddana joomum maayde. Hakkillo jokkoowo ko Ruuhu jeyi du, na waddana joomum nguurndam e jam.
7 Sabo hakkillo jokkoowo muuyɗe terɗe muuɗum tan ina wanyi Laamɗo. Joomum ɗowtantaako Jamirooje Laamɗo ɗeen. Si goonga du, waawaa.
8 Jokkuɓe muuyɗe terɗe ɓeen mbaawaa welude Laamɗo.
9 De onon le, on njokkataa muuyɗe terɗe, ammaa oɗon njokka Ruuhu, si goonga fu Ruuhu Laamɗo ina woni ley ɓerɗe mooɗon. Neɗɗo fuu mo walaa Ruuhu Almasiihu oon, waldaa e Almasiihu.
10 Kaa si Almasiihu ina woni e mooɗon, fay si taweede ɓalli mon wo maayɗi saabe hakke, yonkiiji mon kaa wo buurɗi saabe on ndaardaama on fonnditiiɓe.
11 Si Ruuhu Laamɗo ina woni ley ɓerɗe mooɗon, Laamɗo buurtinɗo Iisaa Almasiihu e hakkunde maayɓe oon, hokkan ɓalli mon maayooji ɗiin nguurndam, hokkiran ɗum Ruuhu muuɗum gonɗo ley ɓerɗe mon oon.
12 Ndelle, sakiraaɓe, won ko tilsani en, de ɗum wanaa jokkude muuyɗe terɗe.
13 Sabo si on mbuurdii oɗon njokka muuyɗe terɗe, on maayan. Ammaa si on mbardii muuyɗe ɗeen Ruuhu Laamɗo fu, on mbuuran.
14 Ɓe Ruuhu Laamɗo ɗowata fuu wo ɓiɓɓe Laamɗo.
15 Laamɗo hokkaay on Ruuhu gaɗoowo on maccuɓe faa ngarton e kulol. O hokkii

on Ruuhu gaɗoowo on ɓiɓɓe Laamɗo. Kam waɗata faa noddiren Laamɗo «Abba».
16 Ruuhu oon e hoore muuɗum na hawta
e ɓerɗe meeɗen faa laamna en wo en ɓiɓɓe
Laamɗo.
17 Si en ɓiɓɓe, wo en ronooɓe du. En ndo-
nan ko Laamɗo aadinoo ɗuum, en ndon-
dan e Almasiihu du. Sabo sini en njardi
torra e makko fu, en keɓidan e makko ted-
deengal du.

Haala teddeengal garoowal

18 Mi hiisake torraaji wakkati joonin
mbaawaa fonndeede e teddeengal ngal
Laamɗo ɓanginanta en.
19 Si goonga, tagoore fuu ina heppi nyan-
nde nde Laamɗo ɓanginta ɓiɓɓe muuɗum
ndeen.
20 Sabo tagoore ndeen ina faddee
hiɓɓinde ko nde jeyi gollude. Wanaa e
muuyɗe mayre ɗum waɗaa, wo Laamɗo
muuynoo ɗum. Ammaa jikke ina heddii,
21 sabo tagoore ndeen rimɗinte e mac-
cungaaku nyolngu, yaaree e ley ndimaaku
e teddeengal ngal ɓiɓɓe Laamɗo ndesanaa.
22 Sabo eɗen anndi, faa joonin tagoore
ndeen fuu ina uuma ina tampi e naawalla
ŋatawere.
23 Wanaa ko tagaa tan uumata, enen
heɓirɓe Ruuhu Laamɗo oon hono dokkal
Laamɗo artiingal, enen du eɗen uuma.
Eɗen keppi Laamɗo waɗaay en ɓiɓɓe
muuɗum, de rimɗina ɓalli men.
24 En kisinaama, de wo ley jikke dow
ko warata tafon. De jikke keɓaaɗo selii
laataade jikke, sabo neɗɗo yowataa jikke e
dow ko heɓi.
25 Ammaa si eɗen njowi jikke e dow ko en
keɓaay tafon, en ndoomiran ɗum munyal.
26 Katin du, Ruuhu waran na walla en e
lokkaaku men. Sabo si goonga, en anndaa
no kaanɗen waɗirde du'aare ni. Ammaa
Ruuhu oon e hoore muuɗum nyaaganto
en Laamɗo, nyaagoranoo en uumaali ɓurɗi
haalaaji luggude.
27 Laamɗo kumpitiiɗo ko woni ley ɓerɗe
men oon du ina anndi anniya Ruuhu, sabo
wo e muuyɗe makko Ruuhu oon nyaagi-
rantoo seniiɓe ɓeen.
28 Eɗen anndi Laamɗo ina gollira hu-
unde fuu faa laatanoo yiɗuɓe ɗum ko
wooɗi, ɓe o noddi fodde anniya makko.
29 Sabo ɓe Laamɗo anndi gilla tagaaka
ɓeen, o fodanake ɗum'en nanndude e
Ɓiyiiko oon, faa Ɓiɗɗo oon laatoo afo ardiiɗo
dow sakiraaɓe heewɓe.
30 Katin du ɓe o fodanii ɓeen, o noddii
ɗum'en, ɓe o noddi ɓeen, o tiigorake ɗum'en
fonnditiiɓe, ɓe o tiigorii fonnditiiɓe ɓeen
du, o hokkii ɗum'en ngeɗu muɓɓen e ted-
deengal makko.

Haala njinngu Almasiihu

31 Caggal ɗuum fuu, ɗume mbi'eten?
Si Laamɗo ina wondi e meeɗen, moy
waawani en?
32 Kanko, fay Ɓiyiiko oon e hoore
muuɗum o haɗaay en, o hokkitirii ɗum
saabe meeɗen en fuu. Si noon woni
moyyere makko, wanaa o hokkidan en e
muuɗum huunde fuu naa?
33 Moy yaarata ɓe Laamɗo suɓii ɓeen
sariya? Fay gooto, sabo Laamɗo tiigorake
ɓe fonnditiiɓe!
34 Moy waawi felude ɓe yeeso sariya?
Fay gooto, sabo Iisaa Almasiihu maayii, ko
ɓuri ɗum du, o iirtake. Imo jooɗii gere
nyaamo Laamɗo, imo nyaaganoo en.
35 Ɗume waawi senndude en e njinngu
Almasiihu? Tiiɗallaaji naa, ɓillaare naa,
torra naa, yolbere naa, kolndam naa, masi-
iba naa, maa kaafaahi naa?
36 Wo hono no Binndi ɗiin mbiiri:
«Saabe maaɗa miɗen nesa maayde
nyannde fuu,
miɗen ndaardee hono baali kirseteeɗi
ni.»*
37 Ammaa e ley majjum fuu, saabe jiɗɗo en
oon, eɗen ɓuri fay jaalotooɓe.
38 Sabo miɗo tannyori, wanaa maayde,
wanaa nguurndam, wanaa maleyka'en,
wanaa laamu, wanaa ko wari joonin,
wanaa ko waroyta, wanaa semmbe,
39 wanaa ko woni faa dow, wanaa ko woni
faa ley, huunde fuu ko tagaa waawaa sen-
ndude en e njinngu ngu Laamɗo waɗani en
ley kawtal meeɗen e Joomiraaɗo men Iisaa
Almasiihu.

9

Haala lenyol ngol Laamɗo suɓii

* **8:36** Jabuura 44.23.

1 Wo goonga kaalammi miin kawtuɗo e
Almasiihu, mi fenataa. Ɓernde am nde Ru-
uhu Ceniiɗo ɗowata ndeen, ina seedanoo
kam miɗo haala goonga.
2 Ɓernde am ina woodi mettorgal cattun-
gal, nde selataa naawude
3 saabe Alhuudiyankooɓe ɓeen. Mi
jaɓanno laataade kuɗaaɗo mi seeda e Al-
masiihu miin e hoore am si ina nafannoo
sakiraaɓe am ɓe kawtumi yuwdi ɓeen.
4 Ɓeen ngoni Israa'iila'en. Laamɗo waɗi
ɓe ɓiɓɓe muuɗum, holli ɓe teddeengal
muuɗum. Kamɓe njeyi aadiiji ɗiin e
Tawreeta Muusaa oon. Wo kamɓe Laamɗo
anndini no ɓe ndewirta ɗum, kamɓe
Laamɗo waɗani amaanaaji muuɗum.
5 Kamɓe yuuri e maamiraaɓe Israa'iila
arandeeɓe ɓeen. Almasiihu du, neɗɗaaku
muuɗum yuuri e lenyol ngool. Jettooje
ngoodanii Laamɗo tiimuɗo huunde fuu faa
abada! Aamiina.
6 Ɗum fuu wanaa wi'ude konngol
Laamɗo ngool hunngake laataade. Sabo
wanaa yuuruɓe e Israa'iila ɓeen fuu ngoni
Israa'iilankooɓe,
7 wanaa yuuruɓe e Ibrahiima ɓeen fuu
ngoni ɓiɓɓe muuɗum jaati. Sabo Laamɗo
wi'ii Ibrahiima: «Wo faro Isiyaaka yuwdi
maa hiisortee.»*
8 Inan ko ɗum yiɗi wi'ude: wanaa ɓiɓɓe
Ibrahiima rimiraaɓe no yimɓe fuu ndimir-
tee nii ngoni ɓiɓɓe Laamɗo, ammaa wo
rimiraaɓe saabe amaana ɓeen tiigoraa wo
yuwdi makko.
9 Sabo Laamɗo waɗii amaana e haalaaji
ɗiin, wi'i, «Mi wartan e hono wakkati o
mawuuri, de Saaratu heɓan ɓiɗɗo gorko.»†
10 Wanaa ɗum tan. Ndaaren no Rebeka
hooyiri reedu ɓiɓɓe ɗiɗo du. Baaba maɓɓe
wo gooto, Isiyaaka, maami en oon.
11-12 Gilla ɓiɓɓe ɓeen ndimaaka sakko
ɓe ngaɗa ko woodi naa ko boni, ndeen
Laamɗo wi'i Rebeka: «Mawniiwo oon laa-
toto maccuɗo minyiiwo oon.»‡ O waɗirii
noon faa anniya makko dow suɓagol
tabita. Suɓagol makko ngool yowaaki e
golle yimɓe, wo e Laamɗo noddoowo oon
ngol yowii.
13 Wo noon Binndi ɗiin mbiiri: «Yaakuuba
korsinmi, de Isuwa mbanyumi.»§
14 Ndelle, ɗume mbi'eten? Laamɗo wo
oonyiiɗo naa? Kayto! Fay seeɗa!
15 Inan ko o wi'i Muusaa:
«Mi hinnoto mo muuyumi hinnaade,
mi yurmoto mo muuyumi yurmaade.»*
16 Ndelle, suɓagol makko yowaaki e
muuyɗe neɗɗo naa e tinnaare muuɗum,
ammaa wo dow Laamɗo jurmotooɗo oon
ngol yowii.
17 Sabo e ley Binndi ɗiin, Laamɗo wi'ii
Fira'awna: «Ko ngaɗirmaami kaananke
dey, faa mi hollira baawɗe am e maaɗa,
katin du faa innde am gooynee e adunaaru
ndu fuu.»†
18 Ndelle, Laamɗo yurmoto mo muuyi,
yoornan ɓernde mo muuyi.
19 Ndelle on yaman kam: «Si wo noon
worri fu, ɗume Laamɗo felirta yimɓe? Moy
waawi salaade muuyɗe makko ɗeen?»
20 Aan ɓii-Aadama oon, wo a moy faa
njeddaa Laamɗo? Yalla loonde mahaande
ina yama mahuɗo ɗum oon: «Ko waɗi de
mahirɗaa kam ni?»?
21 Mahoowo looɗe ina waawi waɗude e
loope ɗeen ko yiɗi fuu: e loopal gootal o
maha loonde gollirteende ko teddi, o maha
wonnde du gollirteende ko heɓaa fuu.
22 Woodi, fay si taweede Laamɗo muuyi
ɓanginde tikkere muuɗum e baawɗe
muuɗum, o munyanii ɓe o tikkani ɓeen
munyal cattungal, ɗum woni haanduɓe e
halkude ɓeen.
23 O waɗirii noon du faa o ɓangina kee-
wal darja makko dow ɓe o yurmotoo ɓeen,
ɓe o segilanii gilla ko ɓooyi faa ngonda e
darja makko.
24 Ɗum woni enen ɓe o noddi ɓeen. De
wanaa e ley Alhuudiyankooɓe tan, wo e ley
lenyi goɗɗi ɗiin du.
25 Ɗum woni ko Laamɗo wi'i e annabi
Hoseya:
«Yimɓe ɓe nganaa yimɓe am,
mi noddiran ɓe yimɓe am,
yimɓe ɓe korsinaaka ɓeen,
mi noddiran ɓe yimɓe am horsuɓe.
26 Katin du, nokku ɗo ɓe mbi'etee ɓe nganaa
yimɓe am,

* **9:7** Fuɗɗoode 21.12. † **9:9** Fuɗɗoode 18.10, 14. ‡ **9:11-12** Fuɗɗoode 25.23. § **9:13** Malakiya 1.2-3. * **9:15** Wurtagol 33.19. † **9:17** Wurtagol 9.16. ‡ **9:26** Hoseya 2.25, 2.1.

ɗoon ɓe inndiroytee ɓiɓɓe Laamɗo
buurɗo.»‡
27 Annabi Esaaya du haalii haala Is-
raa'iilankooɓe, wi'i: «Fay si ɓiɓɓe Israa'iila
keewiri no njaareendi maayo ni, seeɗa
maɓɓe tan hisintee,
28 sabo Joomiraaɗo tabintinan konngol
muuɗum dow adunaaru, hiɓɓinan ngol
fuu law.»§
29 Katin du wo nii Esaaya wiirunoo gilla
arande:
«Sini Joomiraaɗo jom baawɗe fuu oon acci-
daayno en yuwdi,
tawanno en laatake hono wuro Sodoma ni,
en nanndii e wuro Gomoora.»*

No Laamɗo ndaardata goondinɓe Iisaa ɓeen fonnditiiɓe

30 Ndelle, ɗume mbi'eten? Inan
ko mbi'eten: yimɓe ɓe nganaa Alhu-
udiyankooɓe ɓe pilaakino fonnditaare
ɓeen, ɓe keɓii fonnditaare, ɗum woni
fonnditaare saabe goondinal.
31 Ammaa Israa'iilankooɓe pilorake fon-
nditaare e jokkugol Tawreeta, de ɓe keɓaay
fonnditaare ndeen.
32 Ko waɗi? Sabo ɓe piloraaki ɗum
goondinal, wo e golle maɓɓe ɓe pilorii ɗum.
Ndelle ɓe pergake e «hayre fergoore ndeen»
33 hono no Binndi ɗiin mbiiri ni:
«Inan, mi joyyinan e Siyona hayre nde
yimɓe pergotoo e muuɗum,
tefaare liɓoore ɗum'en.
De goondinɗo nde fuu semtintaake.»†

10

1 Sakiraaɓe, ko muuyumi ley ɓernde
am e ko nyaagotoomi Laamɗo wo Is-
raa'iilankooɓe kisinee.
2 Miɗo seedanoo ɓe ɓe njinnganii
Laamɗo sanne, de jinngi ɗiin ngaldaa e
paamal.
3 Ɓe paamaay fonnditaare nde Laamɗo
hokkata ndeen, faa ɓe pilanii ko'e maɓɓe
dabare laataade fonnditiiɓe. Ɗuum waɗi de
ɓe ɗowtanaaki laawol ngol Laamɗo ndaar-
data neɗɗo wo ponnditiiɗo ngool.
4 Sabo Almasiihu woni timmoode
jamirooje Tawreeta faa goondinɗo ɗum
fuu ndaardee ponnditiiɗo.

No kisindam woodirani goondinɗo Almasiihu fuu

5 Inan ko Muusaa winndi dow fonndi-
taare yuurunde e Tawreeta ndeen: «Neɗɗo
gaɗoowo jamirooje Tawreeta, kam wuur-
data saabe majje.»*
6 Ammaa inan ko haala Laamɗo wi'i dow
fonnditaare yuurunde e goondinal ndeen:
taa wi'u e ɓernde maa «Moy yeeŋata dow
kammu?» Ɗum woni faa jippina Almasi-
ihu,
7 naa «Moy yahata laakara?» Ɗum woni
faa ummintina Almasiihu e hakkunde
maayɓe.
8 Ndelle, ɗume Binndi ɗiin mbi'i? «Kon-
ngol Laamɗo ina ɓadii ma, ingol woni
e hunnduko maa, ingol woni e ɓernde
maa.»† Konngol ngool woni kabaaru
goondinal ngal min mbaajotoo ngaal.
9 Si a wi'ii e hunnduko maa Iisaa wo
Joomiraaɗo, de a goondinii e ɓernde maa
Laamɗo iirtinii mo e maayde fu, a hisinte.
10 Sabo wo e ɓernde neɗɗo goondinta, de
Laamɗo ndaardan ɗum ponnditiiɗo. Wo e
hunnduko neɗɗo haaldata ko goondini, de
Laamɗo hisina ɗum.
11 Wo hono Binndi ɗiin mbiiri:
«Goondinɗo mo fuu semtintaake.»
12 Joonin, walaa ko senndi Alhuudiyanke
e mo wanaa Alhuudiyanke. Ɓe fuu Joomii
ɓe wo gooto, kam woni kebbinoowo
moyyereeji muuɗum e noddooɓe ɗum ɓeen
fuu.
13 Sabo «neɗɗo fuu nodduɗo innde Joomi-
raaɗo, hisinte.»‡
14 Ammaa noy ɓe keɓirta noddude mo si
ɓe ngoondinaay mo? Noy ɓe ngoondinirta
mo si ɓe nanaay kabaaru makko? Noy
ɓe nanirta kabaaru makko si baajotoodo
walaa?
15 Noy yimɓe mbaajortoo du si nulaaka?
Binndi ɗiin mbi'ii: «Ndaar, koyɗe jottinooje
Kabaaru Lobbo na mbelna ɓernde koy!»§
16 De wanaa yimɓe fuu njaɓani Kabaaru
Lobbo oon. Annabi Esaaya wi'ii: «Joomi-
raaɗo, moy goondini waaju amin?»*
17 Ndelle goondinal ina yuura e nanude
waaju, waaju du ina yuura e konngol Al-
masiihu.

§ **9:28** Esaaya 10.22-23. * **9:29** No Sodoma e Gomoora kalkiraa ni winndaama e ley Fuɗɗoode 19.1-29. † **9:33** Esaaya 28.16. * **10:5** Lewinkooɓe 18.5. † **10:8** Fillitagol Tawreeta 30.12-14. ‡ **10:13** Jowiila 3.5. § **10:15** Esaaya 52.7. * **10:16** Esaaya 53.1.

18 De miɗo yama yalla Israa'iilankooɓe
nanaay naa? Ɓe nanii koy! Aayaare wi'ii:
«Daaɗe maɓɓe nanaama e adunaaru fuu,
konngi maɓɓe njottake faa hoore leydi.»†
19 Miɗo yama katin: Israa'iilankooɓe paa-
maay naa? Gilla arande Muusaa winndii
ko Laamɗo wi'i:
«Mi waɗan faa kiron yimɓe ɓe nganaa
yuwdi goongaari,
mi waɗan faa tikkanon yuwdi ndi walaa
hakkillo.»‡
20 Ndeen kaa, annabi Esaaya hulaay wi'ude
caggal ɗuum:
«Yimɓe ɓe pilaakino kam ɓeen njiitii kam,
yimɓe ɓe yamanaay kam ɓeen du,
mi ɓanganii ɗum'en hoore am.»§
21 Ammaa to Israa'iila, Laamɗo wi'ii:
«Fajiri faa futuro miɗo filoo jaɓɓaade yimɓe
saliiɓe, sattuɓe.»*

11

No Laamɗo holliri ina yurmoo Israa'iilankooɓe

1 Ndelle, miɗo yama yalla Laamɗo yoppii
yimɓe muuɗum Israa'iilankooɓe ɓeen naa?
O yoppaay! Sabo miin e hoore am wo mi
Israa'iilanke, wo mi yuwdi Ibrahiima, wo e
lenyol Benyamin njeyaami.
2 Laamɗo yoppaay yimɓe muuɗum ɓe
suɓinoo gilla arande ɓeen. Yalla on anndaa
ko Binndi ɗiin mbi'i nde annabi Iliyaasa
woyanannoo Israa'iilankooɓe ɓeen to
Laamɗo naa? O wi'ii:
3 «Joomiraaɗo, ɓe mbarii annabaaɓe maa,
ɓe kalkii kirsirɗe maa sadaka. Miin tan
heddii, de iɓe ndaara no ɓe mbarda kam.»
4 Ammaa ɗume Laamɗo jaabii mo? O
wi'ii: «Mi resanii hoore am worɓe ujunaaje
njeɗɗo ɓe cujidanaay tooru wi'eteendu
Ba'al.»
5 Hono noon, hakkunde yimɓe hannden
ɓeen, ina woodi yimɓe seeɗa ɓe Laamɗo
suɓorii saabe hinney muuɗum.
6 De si o suɓorake ɓe hinney fu, en ann-
dan o suɓoraaki ɓe saabe golle maɓɓe. Si
wo saabe golle maɓɓe fu, hinney Laamɗo
oon heddataako laataade hinney katin.
7 Ndelle, ɗume laatii? Ko laatii dey, Is-
raa'iilankooɓe ɓeen keɓaay ko pilotonoo
ɗuum, wo ɓe Laamɗo suɓii ɓeen ni keɓi
ɗum. Heddiiɓe ɓeen, ɓerɗe muɓɓen njoor-
naa
8 hono no winndiraa ni:
«Laamɗo uddii hakkillooji maɓɓe,
wumnii gite maɓɓe, faaɗinii noppi
maɓɓe.
Faa hannden noon worri.»*
9 Daawda du wi'ii:
«Wo rewugol maɓɓe bonngol ngool
laatanoo ɓe tuugol† faa ɓe njana ley
maggol,
laatanoo ɓe fergere faa ɓe njukkee.
10 Wo gite maɓɓe niɓɓinee taa ɓe nji'a,
wo ɓaawe maɓɓe turee faa abada!»‡
11 Ndelle, miɗo yama: ko Alhu-
udiyankooɓe ɓeen pergii ɗuum, yalla wo
faa ɓe caama faa abada naa? Wanaa
koy! De wo saabe lutti maɓɓe ɗiin, yimɓe
ɓe nganaa Alhuudiyankooɓe ɓeen keɓiri
kisindam, faa Alhuudiyankooɓe ɓeen kira.
12 Si lutti maɓɓe ɗiin laatanake yimɓe
adunaaru barke, si mursey maɓɓe du
laatanake ɓe nganaa Alhuudiyankooɓe
ɓeen barke, barke oon ɓuran ɗum manngu
sanne si Alhuudiyankooɓe ɓeen fuu tuubii.

Haala hisineede yimɓe ɓe nganaa Alhuudiyankooɓe

13 Joonin, wo onon yimɓe ɓe nganaa Al-
huudiyankooɓe ɓeen kaaldammi: ko laati-
imi nulaaɗo e mooɗon ɗuum, miɗo man-
toroo gollal ngal kokkaami ngaal
14 de na hasii mi heɓan waddude kiram e
ley lenyol am, faa mi hisina woɓɓe maɓɓe.
15 Sabo si woɗɗineede Alhuudiyankooɓe
waɗi de yimɓe adunaaru ndewrinti-
naa e Laamɗo fu, ɗume laatoytoo si ɓe
njaɓɓowaama? Ɗum laatorto hono wo ɓe
yaltuɓe e maayde!
16 Si tamre arandeere sakkaama
Laamɗo, tame keddiiɗe ɗeen du cakkaama.
Si ɗaɗi lekki cakkaama Laamɗo, licce ɗeen
du cakkaama.
17 Joonin le, Israa'iilankooɓe ina nga'i
hono no lekki jaytun ki licce muuɗum

† **10:18** Jabuura 19.5. ‡ **10:19** Fillitagol Tawreeta 32.21. § **10:20** Esaaya 65.1. * **10:21** Esaaya 65.2. * **11:8** Fillitagol Tawreeta 29.3, Esaaya 29.10. † **11:9** Tuugolwo ko woɓɓe mbi'ata huuseeru maa bedorgal. ‡ **11:10** Jabuura 69.23-24.

goɗɗe caltaa. Aan mo wanaa Alhuudiyanke nanndude e liccal jaytun laddeehi, a waddaama, a dobaama e jaytun kiin. Nii keɓirɗaa ngeɗu e ko yuurata e ɗaɗi jaytun kiin. Aɗa heɓa barke lekki kiin, aɗa mawnida e licce goɗɗe ɗeen.

18 Saabe majjum, taa mantoɗaa yeeso licce caltaaɗe ɗeen. De si aɗa mantoo fu, miccoɗaa wanaa aan wuurni ɗaɗi ɗiin, wo ɗaɗi ɗiin mbuurni ma.

19 Ina wooɗi tawee aɗa wi'a: «Ko waɗi de licce ɗeen caltaa dey, wo faa miin mi naata, mi dobee ɗo.»

20 Goonga! Ammaa ko ɗe caltiraa dey, wo rafi goonɗinal majje. Aan aɗa heddii e dobeede saabe goonɗinal maa. Ndelle, taa mawninkina, ammaa hulu.

21 Sabo si Laamɗo accaay licce arandeeje ɗeen fu, accataa ma aan du.

22 Ndelle, taykita moyyuki Laamɗo e tikkere muuɗum fuu: tikkere makko na woni e saamuɓe ɓeen, de moyyuki makko na woni e maaɗa sini aɗa tabiti e moyyuki kiin. Si wanaa ɗuum fu, aan du a saltete.

23 Israa'iilankooɓe du, si ɓe njoppii salaare maɓɓe de ɓe ngoonɗini fu, Laamɗo nannan ɓe katin hono no licce ndobirtee e lekki. Sabo Laamɗo ina jogii baawɗe dobude ɓe e lekki kiin katin.

24 Ndelle aan yuuruɗo e lekki laddeehi oon, si a saltaama e makki a dobaama e lekki jaytun aawaaki kiin, haala fuu walaa licce yuurɗe e lekki aawaaki kiin, si caltanooma ina mbaawi dobeede e inna muɓɓen.

No Laamɗo yurmortoo yimɓe fuu

25 Sakiraaɓe, mi yiɗaa ndullon ko suuɗi ɗum ɗo, heɓa taa ndaardon ko'e mon wo on jom'en hakkillo: Israa'iilankooɓe laatake yoorɓe ɓerɗe, de ɗum timman wakkati siyiiji yimɓe ɓe nganaa Alhuudiyankooɓe fuu ngoonɗini, naati laamu Laamɗo.

26 Hono noon Israa'iilankooɓe ɓeen fuu kisinirtee, no Binndi ɗiin mbiiri ni:

«Kisinoowo yuuran e Siyona,
ittan luttal fuu e yuwdi Yaakuuba.»§

27 «Ɗum woni amaana am e maɓɓe
wakkati nde mooytammi hakkeeji maɓɓe.»*

28 Ko Alhuudiyankooɓe ɓeen njaɓaay Kabaaru Lobbo oon ɗuum, ɓe laatorii wayɓe Laamɗo, ammaa wo ɗum saabe mooɗon faa keɓon Kabaaru oon. De ko Laamɗo suɓii ɓe ɗuum, ɓe laatake ɓe o yiɗi saabe maamiraaɓe maɓɓe.

29 Wo noon, sabo Laamɗo waylitataa anniya dow mo moyyinani dokke muuɗum, e dow mo noddi.

30 Onon yimɓe ɓe nganaa Alhuudiyankooɓe, arande on calakeno Laamɗo, de joonin kaa on keɓii yurmeende saabe sattere Alhuudiyankooɓe.

31 Noon du, joonin wo ɓeen calii Laamɗo, de Laamɗo yurmii on. De ɗum laatake faa ɓeen du keɓa yurmeende makko.

32 Sabo Laamɗo uddii yimɓe fuu e ley salaare, faa o yurmoo ɓe fuu.

33 Hey barkeeji Laamɗo korsuɗi ina keewi! Hakkilantaaku makko e anndal makko ina luggi! Fay gooto waawaa anndude anniyaaji makko. Fay gooto waawaa faamude laabi no o gollirta.

34 Wo hono noon winndiraa:

«Moy anndi miilooji Joomiraaɗo?
Moy laatii tindinoowo ɗum?»†

35 «Moy artii hokkude mo sakko o yoɓa ɗum?»‡

36 Si goonga, huunde fuu e makko yuuri, huunde fuu wo kanko tiigii, huunde fuu wo kanko jeyi. Wo teddeengal woodan mo faa abada! Aamiina.

12

No goonɗinɓe Iisaa kaani wuurdude

1 Ndelle sakiraaɓe, miɗo nyaagoo on sanne saabe yurmeende Laamɗo, cakkee ko'e mon laatoɗon sadaka buurɗo, ceniiɗo, belɗo Laamɗo. Ɗum woni dewal ngal kaanɗon rewrude mo ngaal.

2 Taa nyemmbitee adunaaru, ammaa accee Laamɗo heyɗintina hakkillooji mon faa ɓerɗe mooɗon mbaylitoo. Ndeen, on mbaawan anndude muuyɗe Laamɗo: ko wooɗi e ko weli mo e ko hiɓɓi.

3 Saabe moyyere nde Laamɗo hokki kam ndeen, miɗo wi'a mono e mooɗon fuu: taa njaaree ko'e mooɗon to on njottaaki, ammaa ndaardon ko'e mon e miilooji

§ **11:26** Esaaya 59.20. * **11:27** Yeremiya 31.33-34. † **11:34** Esaaya 40.13. ‡ **11:35** Ayuuba 41.3.

hakkilantaaku, kawrooji e goondinal ngal Laamdo etani on ngaal.
4 Gooto e meeden fuu ina jogii terde keewde, de terde deen fuu kawtaa golle.
5 Hono noon, enen e keewal meeden fuu, wo en neddo gooto e ley kawtal meeden e Almasiihu. En fuu eden njeydaa no terde fuu njeydiraa e ɓanndu ni.
6 En kokkaama dokke ceedude de Laamdo hokkiri en moyyere muudum. Si Laamdo hokkii neddo haaltude konngol ngol watti e muudum, haaltira ngol no fotiri e goondinal muudum.
7 Mo Laamdo hokki dokkal wallude woɓɓe, o walla ɓe. Mo o hokki dokkal janngínde, o janngina.
8 Mo o hokki dokkal semmbindina yimɓe, o semmbindina dum'en. Mo o hokki dokkal moyyande woɓɓe du, o hokkira e yardaamuye. Mo o hokki dokkal ardaade, o ardoroo tinnaare. Mo o hokki dokkal yurmeende du, o yurmoroo woɓɓe e seyo.
9 Njinngu moodon laatoo ngu waldaa e naafikaaku. Mbanyee ko boni, kaɓɓee e ko woodi.
10 Njidunduree njinngu sakiraagu, mono fuu teddina banndum faa ɓurna dum hoore muudum.
11 Taa accee tinnitaare mon feewa. Ngollanon Joomiraado e ɓerde mon fuu.
12 Mbeltee e ley jikke moodon, munyee torra, tinnee keddododon e du'aare.
13 Mballee seniiɓe Laamdo e haajuuji muɓɓen, laatee jaɓɓotooɓe weerɓe.
14 Mbarkinee torrooɓe on. Mbarkinon ɓe, taa kudon ɓe.
15 Ceyodee e seyiiɓe, mboydee e woyooɓe.
16 Laatodee miilo wooto. Taa pilee manngu ammaa kawtee ko'e mon e lokkaaɓe. Taa tiigoree ko'e mon on jom'en hakkillo.
17 Si goddo wadii on ko boni, taa njomnitee dum. Kakkilanee wadude ko yimɓe fuu ndaarata na ŋardi.
18 Si na laatoo, ngondiree e yimɓe fuu e jam. Pilodon dum haddi no mbaawrudon.
19 Sakiraaɓe horsuɓe, taa njomnitanee ko'e mon. Ko kaandon wadude dey, accee tikkere Laamdo ndeen yomnitanoo on. Sabo e ley Binndi diin Joomiraado wi'ii: «Miin woni jomnitotoodo, miin yoɓoyta ɓe.»*
20 Ina winndaa katin: «Si ganyo ma yolbii fu, nyaamnaa dum, si domdii njarnaa dum. Si a wadii nii fu, a wadan o semta saabe ko o wadi ko boni duum.»†
21 Taa accu ko boni jaale, ammaa jaalora ko boni duum e ko woodi.

13

Haala dowtanaade laamiiɓe

1 Mono fuu dowtanoo laamiiɓe, sabo laamu walaa si wanaa yuurungu to Laamdo. Laamiiɓe fuu wo Laamdo joyyini dum'en.
2 Saabe duum, neddo fuu caliido laamu leydi salake ko Laamdo yamiri. Caliido yamiroore Laamdo du foodanan hoore muudum jukkungo.
3 Gadoowo ko woodi walaa ko huldata hooreeɓe ɓeen, wo gadoowo ko boni hulata ɓe. Ada yidi tawee a hulataa laamiiɓe leydi naa? Ndelle, ngadaa ko woodi. Ndeen laamu yettete.
4 Sabo laamiiɓe wo gollanooɓe Laamdo faa nafe. Ammaa si tawii wo ko boni ngadataa, kulaa, sabo wanaa ɓolum laamiiɓe mbakkorii kaafaahi. Wo ɓe gollanooɓe Laamdo faa ɓe tabintina jukkungo muudum dow gadoowo ko boni fuu.
5 Ndelle, tilay dowtanodon laamiiɓe ɓeen, wanaa saabe hulde jukkeede tan, ammaa faa taa ɓerde mon pela on du.
6 Dum wadi de odon njoɓa lampo, sabo laamiiɓe ɓeen wo gollanooɓe Laamdo, hokkuɓe wakkatiiji muɓɓen fuu faa laamoo.
7 Kokkee mono fuu ko jeyi hokkeede. Kokkee lampo mo kaandon hokkude lampo, kokkon tino mo kaandon hokkude tino. Kulon mo kaandon hulude, teddinon mo kaandon teddinde.

No yimɓe njeyri yidundurde

8 Taa njoganee fay gooto nyamaande. Huunde wootere tan haani laataade nyamaande, dum woni yidundurde. Sabo jiddo gondo muudum fuu, tabintinii jamirooje Tawreeta.
9 Odon anndi kadaadi dii do: «Taa jeenu, taa wadu war-hoore, taa wujju, taa muuyu ko a jeyaa». Kanji e jamirooje godde

* **12:19** Fillitagol Tawreeta 32.35. † **12:20** Banndi 25.21-22.

ɗeen fuu ina kawriti e yamiroore wootere. Ndeen woni: «Njiɗiraa gondo maa no njiɗirɗaa hoore maa ni.»
10 Jiɗɗo gondo muuɗum waɗataa ɗum ko boni. Ndelle njinngu na tabintina Tawreeta oon.
11 Taykee kujje ɗeen, sabo oɗon anndi wakkati mo ngonɗen e muuɗum. Wakkati mo kaanɗon finude oon yonii. Sabo joonin kisindam ɓuri ɓadaade en diina nde naatunoɗen e goonɗinal ndeen.
12 Jemma ɓadake timmude, nyalooma ɓattake. Ndelle, celen gollude golle nimre, kooyen kaɓitirɗe annoora.
13 Mbuurden no haaniri, hono no wonɓe ley annoora nyalooma. Wanaa e ley fijirde bonnde e sulagol, wanaa e golleeji ɓalli tuunɗi e rafi semto, wanaa e pooɗundural e kiram.
14 Ɓornoree Joomiraaɗo meeɗen Iisaa Almasiihu hono no kaddungal ni, taa kilnee muuyɗe terɗe mooɗon, taa nyaamnon ɗe.

14

Haala lokkaaɓe e jom'en semmbe

1 Njaɓɓee mo goonɗinal muuɗum lokkiɗi tawa on peldaay ɗum ko miilotoo.
2 Hasii goɗɗo ina woodi goonɗinal faa na waawi nyaamude huunde fuu, tawee goɗɗo du goonɗinal muuɗum ina lokkiɗi faa nyaamataa teewu.
3 Nyaamoowo teewu oon taa yawa mo nyaamataa teewu oon. Mo nyaamataa teewu oon taa fela nyaamoowo teewu oon, sabo Laamɗo jaɓɓake mo.
4 Aan, wo a moy faa pelaa gollanoowo goɗɗo? Yalla imo darii faa wooɗi naa o saamii, ɗum fuu wo donngal joomiiko. O daroto faa wooɗa du, sabo Joomiraaɗo ina woodi baawɗe jogaade mo faa o daroo.
5 Hasii goɗɗo ina jogorii nyalaande wootere ina ɓuri goɗɗe teddude, tawee goɗɗo du ina jogorii nyalaaɗe fuu wo potu. Mono fuu tannyora ko miilotoo ɗum e ley hakkillo muuɗum.
6 Ɓurdinɗo nyalaande oon waɗirii ɗum saabe Joomiraaɗo. Katin du, nyaamoowo ko yiɗi fuu oon waɗirii ɗum saabe Joomiraaɗo, sabo imo yetta Laamɗo. Mo nyaamataa teewu oon du waɗirii ɗum saabe Joomiraaɗo, imo yetta Laamɗo kanko du.
7 Sabo fay gooto e meeɗen wuurantaa hoore muuɗum, katin du fay gooto e meeɗen maayantaa hoore muuɗum.
8 Si en mbuurii, wo Joomiraaɗo mbuurɗen. Si en maayii du, wo Joomiraaɗo maayanɗen. Si en mbuurii naa si en maayii fu, wo Joomiraaɗo oon jeyi en.
9 Sabo Almasiihu maayii, de ummii e maayde faa laatoo Joomiraaɗo wuurɓe e maayɓe fuu.
10 Aan, ko waɗi de aɗa fela sakiike maa goonɗinɗo oon? Naa aan, ko waɗi de aɗa yawa sakiike maa goonɗinɗo oon? En fuu, en ndaroyto yeeso sarorde Laamɗo.
11 Sabo ina winndaa:
«Joomiraaɗo wi'ii:
‹Tannyoree, no tannyorɗon mi buurɗo:
Koppi fuu kofanto kam,
ɗemle fuu ceedoto miin woni Laamɗo.› »*
12 Ndeen mono e meeɗen fuu jaabanto hoore muuɗum yeeso Laamɗo.
13 Ɗum le, taa pelunduren hakkunde meeɗen katin. Kooyee anniya reentaade e huunde fuu ko waawi fergude sakiike mon naa ko liɓata ɗum.
14 Saabe kawtal am e Joomiraaɗo men Iisaa miɗo tannyori nyaamdu fuu e hoore muuɗum harmaa. Ammaa si neɗɗo miilii goɗɗum wo karmuɗum, ɗum harmanan ɗum kam kaa.
15 Si a torrii sakiike maa goonɗinɗo oon saabe ko nyaamuɗaa, a jokkaay laawol njinngu. Taa halku mo Almasiihu maayani dow ko nyaametee.
16 Ndelle, ko ndaarɗon na wooɗi ɗuum, tinnee taa woɓɓe mbonkoo on saabe majjum.
17 Sabo laamu Laamɗo wanaa kabaaru nyaamdu naa njaram, wo kabaaru fonnditaare e jam e seyo ley kawtal Ruuhu Ceniiɗo.
18 Golliranoowo Almasiihu hono noon fuu, welan Laamɗo, yimɓe du teddinan ɗum.
19 Ndelle, piloɗen ko ɓeydata jam hakkunde meeɗen. Mono fuu filoo ko semmbinɗinta banndum ley goonɗinal.

* **14:11** Esaaya 45.23.

20 Taa mbonnon golle Laamɗo saabe haala nyaamdu. Si goonga, nyaamdu fuu ina laaɓi, ammaa si nyaamdu ndu nyaamataa nduun ina ferga sakiike maa, nyaamude ndu wooɗaa.
21 Ko woodi dey, wo taa nyaamon teewu naa njaron doro, naa ngaɗon huunde fuu ko fergata sakiike mooɗon.
22 Huunde fuu ko ngoondindaa, njogoɗaa ɗum hakkunde maa e Laamɗo. Barke woodanii mo sikkitirtaa ko woni e hakkillo muuɗum.
23 Ammaa si neddo waɗii sikki-sakka de nyaami fu, jukkete, sabo joomum nyaamiraay goondinal. Huunde fuu ko waldaa e goondinal wo luttal.

15

1 Enen selluɓe goondinal ɓeen, eɗen kaani wallude ɓe goondinal muɓɓen lokkidi ɓeen. Haanaa ngaɗen ko weli en tan.
2 Gooto e meeɗen fuu filoo ko welata gondo muuɗum, faa nafa ɗum, de semmbindina ɗum ley goondinal.
3 Sabo fay Almasiihu jokkaay mbelirka yonki muuɗum, ammaa laatake no winndiraa ni: «Mbonkaaji mbonkiiɓe ma ɗiin e am njani.»*
4 Ko winndanoo arande e ley Binndi ɗiin ɗuum, winndaama faa janngina en. Idi kolla en munyal, iɗi cellina ɓerɗe men, faa keɓen tannyoral ley jikke men.
5 Laamɗo jom munyal, cellinoowo ɓerɗe oon, hokku on laataade jom'en miilo wooto hono no Iisaa Almasiihu anndiniri on ni.
6 Noon teddinirton Laamɗo e anniya gooto e daande wootere. Oon woni Baaba Iisaa Almasiihu Joomiraaɗo men.
7 Njaɓɓunduree no Almasiihu jaɓɓorii on ni, faa Laamɗo teddinee.
8 Miɗo wi'a on: Almasiihu warii gollani Alhuudiyankooɓe. Ko o gollani ɓe ɗuum hollitii Laamɗo wo koolniiɗo, sabo tabintinii amaanaaji ɗi waɗannoo maamiraaɓe maɓɓe ɗiin.
9 Woodi du, wo faa lenyi goddi ɗiin teddina Laamɗo dow yurmeende muuɗum, hono no winndiraa:
«Saabe ɗuum, mi yettete hakkunde lenyi,
mi yimante faa teddina innde maa.»†
10 Ina winndaa katin:
«Onon lenyi, mbeltodee e yimɓe Joomiraaɗo ɓeen.»‡
11 Katin du:
«Njettee Joomiraaɗo, onon lenyi fuu!
Manee mo, onon siyiiji yimɓe fuu!»§
12 Annabi Esaaya du wi'ii:
«ɓuuruɗo e lenyol Yesa warowan,
oon ummoytoo faa laamoo lenyi adunaaru.
Ɗi njowan jikke majji e makko.»*
13 Laamɗo jom jikke oon hebbin on seyo e jam fuu saabe ko ngoondindon mo, faa jikke mooɗon ɓeydoo heewude saabe baawɗe Ruuhu Ceniiɗo!

No Pool haaldi kabaaru golle muuɗum

14 Sakiraaɓe am, miɗo tannyori oɗon keewi mboodirka, oɗon keewi anndal, katin du mono fuu na waawi tindinde banndum.
15 Ammaa ley ɓataaki ki miɗo suusi haalande on haalaaji goddi faa laaɓa faa mi miccintina on ɗi. Mi haaldirii noon saabe moyyere nde Laamɗo hokki kam
16 laataade gollanoowo Iisaa Almasiihu e ley yimɓe ɓe nganaa Alhuudiyankooɓe. Ko mbaajotoomi Kabaaru Lobbo oon ɗuum wo gollal ceniingal faa ɓe nganaa Alhuudiyankooɓe ɓeen laatoo sadaka beldo Laamɗo mo Ruuhu Ceniiɗo senini.
17 Ndelle, e kawtal am e Iisaa Almasiihu, miɗo waawi mantoraade golleeji ɗi ngollanmi Laamɗo ɗiin.
18 Sabo walaa fuu ko cuusumi haalude si wanaa ko baawɗe Almasiihu tabintini e ley golle am faa waddana ɓe nganaa Alhuudiyankooɓe ɓeen ɗowtanaade Laamɗo. O waɗii ɗum ley haala am e ley golle am,
19 e ley baawɗe maandeeji e kaayeefiiji, fuu dow baawɗe Ruuhu Laamɗo. Hono noon njottinirmi Kabaaru Lobbo haala Almasiihu oon nokkuuje fuu gilla Urusalima e seraaji muuɗum faa leydi Illiriya.
20 Katin du, gilla arande anniya am wo waajaade Kabaaru Lobbo ɗo innde Almasiihu yottaakino, faa taa mi nyiɓa dow nyimngo neddo goddo.
21 De mi waɗa hono no winndiraa ni:

* **15:3** Jabuura 69.10. † **15:9** 2 Samuwiila 22.50, Jabuura 18.50. ‡ **15:10** Fillitagol Tawreeta 32.43. § **15:11** Jabuura 117.1. * **15:12** Esaaya 11.10. † **15:21** Esaaya 52.15.

«Ɓe kumpitaakano haala makko ɓeen nji'owan,
ɓe nanaayno ɓeen du paamowan.»†

Haala anniyaaji Pool

22 Wo gollal waajaade ngaal haɗi kam warude to mooɗon kile keewɗe.
23 Joonin kaa, gollal ngaal huuɓii leyɗe ɗee ɗo. Katin du waɗii duuɓi keewɗi ko njiɗumi warude to mooɗon.
24 Miɗo yiɗi fantude to mooɗon si miɗo yaha Espanya. Si mi ndaarii on de ceyodiimi e mooɗon fu, oɗon mbaawi wallude kam e jahaangal am faa mi yottowoo toon.
25 De joonin kaa mi yahan Urusaliima faa mi walla seniiɓe wonɓe toon.
26 Sabo kawrite goondinɓe gonɗe Makedoniya e Akaya ɗeen anniyake hawrundurde mballa faa kokka talkaaɓe jeyaaɓe e seniiɓe Urusaliima ɓeen.
27 Ɓe anniyorii ɗum ɓerɗe belɗe, de na tilsani ɓe hono njobdi du. Sabo si Alhuudiyankooɓe ɓeen mballii lenyi goɗɗi ɗiin keɓa ngeɗu e barkeeji Ruuhu fu, lenyi ɗiin du ina kaani wallirde Alhuudiyankooɓe e kujje adunaaru.
28 Si mi yottinii ɗum, mi hokkii ɓe ko hawrunduraa ɗuum fu, mi yahan Espanya, mi fantan to mooɗon.
29 Miɗo anndi si mi warii to mooɗon fu, mi wardan e barke Almasiihu keewɗo.
30 Sakiraaɓe, saabe Joomiraaɗo meeɗen Iisaa Almasiihu e saabe njinngu ngu Ruuhu oon hokkata nguun, miɗo nyaagoo on sanne: kawton e am e ley du'aawuuji mooɗon to Laamɗo saabe am.
31 Ŋaarooɗon Laamɗo danna kam e yimɓe ɓe ngoondinaay wonɓe Yahuudiya ɓeen, katin du seniiɓe wonɓe Urusaliima ɓeen njaɓɓoo ballal ngal njaaranammi ɗum'en ngaal.
32 Hono noon, mi yottorto on e ɓernde welnde saabe muuyɗe Laamɗo, de keɓden powtiri seeɗa.
33 Laamɗo jom jam wondu e mooɗon, on fuu. Aamiina.

16

Jowtaali

1 Miɗo haalana on kabaaru sakiike meeɗen debbo bi'eteeɗo Febe, gollanoowo kawrital goondinɓe gonngal ley Kankiriya oon.
2 Njaɓɓoroɗon mo ley innde Joomiraaɗo no seniiɓe ɓeen kaaniri njaɓɓoreede ni. Katin du mballee mo e huunde fuu ko o haajaa, sabo o wallii heewɓe, miin du o wallii kam.
3 Njowtanon kam Pirisilla e Akila, gollidooɓe e am golle Iisaa Almasiihu ɓeen.
4 Kamɓe nesi mursude yonkiiji maɓɓe faa ɓe ndanna yonki am. Wanaa miin tan yettata ɓe, kawrite goondinɓe ɓe nganaa Alhuudiyankooɓe ɗeen fuu ina njetta ɓe.
5 Njowtanon kam goondinɓe hawrooɓe ley suudu maɓɓe ɓeen fuu. Njowton Epaynetus, giɗo am korsuɗo oon. Kanko artii goondinde Almasiihu ley leydi Aasiya fuu.
6 Njowton Mariyama tampanɗo on sanne oon.
7 Njowton Andoronika e Yuniya, banndiraaɓe ɓe uddidanoomi e kasu ɓeen. Wo ɓe nulaaɓe anndaaɓe sanne, katin du kamɓe artii kam goondinde Almasiihu.
8 Njowton Ampiliyaatu mo korsinirmi saabe Joomiraaɗo oon.
9 Njowton Urbaanu, gollidoowo e meeɗen golle Almasiihu oon, kam e Estaaki giɗo am korsuɗo oon.
10 Njowton Apeles, tabintinaaɗo wo jokkuɗo Almasiihu e goonga. Njowton yimɓe galle Aristobul.
11 Njowton Herodiyon banndam oon. Njowton yimɓe galle Narsisi hawtuɓe e Joomiraaɗo ɓeen.
12 Njowton Tirifena e Tirifosa, rewɓe gollanooɓe Joomiraaɗo ɓeen. Njowton Persis mo korsinmi, oon wo debbo tampuɗo sanne e ley gollande Joomiraaɗo.
13 Njowton Rufus mo Joomiraaɗo suɓii oon. Njowton inniiko mo ndaardumi wo inna am ni, miin du.
14 Njowton Asinkiriti e Felegon e Hermes e Patorooba e Hermasa e goondinɓe Iisaa wonduɓe e maɓɓe ɓeen.
15 Njowton Filoloogu e Yuliya, njowton Nere e sakiikem debbo, kam e Olimpa. Njowton seniiɓe wonduɓe e maɓɓe ɓeen fuu.
16 Jowtunduron e jowtaali ceniiɗi. Kawrite goondinɓe Almasiihu fuu ina njowta on.
17 Sakiraaɓe, miɗo ŋaaroo on sanne, kakkilon e waddooɓe ceedaagu. Iɓe perga

yimɓe sabo ɓe calake jannde nde keɓuɗon ndeen. Mboɗɗee ɓe!
18 Sabo yimɓe wa'uɓe hono noon ngollantaa Joomiraaɗo meeɗen Almasiihu. Ko ɓe ngollanta dey, wo deedi maɓɓe. Wo e haalaaji maɓɓe beldi e manooje maɓɓe jaayɗe ɓe majjinirta hakkillooji yimɓe ɓe anndaa ɓeen.
19 Onon le, kabaaru ɗowtaare mooɗon yottake yimɓe fuu. Saabe ɗuum miɗo weltoroo on, de miɗo muuyani on laatoɗon jom'en hakkillo e dow ko woodi, laatoɗon ɓe ngalaa feloore du e dow ko boni.
20 Laamɗo jom jam oon waɗan niison Seyɗaani ley teppe mooɗon ko ɓooyataa. Hinney Joomiraaɗo meeɗen Iisaa wondu e mooɗon.
21 Timote gollidoowo e am oon ina jowta on. Lukiyus e Yason e Sosipatoro banndiraaɓe am ɓeen ina njowta on.
22 Miin, Tertiyu, binndanɗo Pool ɓataaki ki oon, miɗo jowta on saabe kawtal meeɗen e Joomiraaɗo.
23 Gayus, beero am mo kawrital goondinɓe ngaal hawrata galle muuɗum oon, ina jowta on. Erasta kalfinaaɗo kaalisi ngalluure nde oon ina jowta on, kam e Kuwartus sakiike meeɗen oon. [
24 *]

Jettooje

25 Jettooje ngoodanii Laamɗo baawɗo semmbinde on fodde Kabaaru Lobbo haala Iisaa Almasiihu mo mbaajiimi oon. Kabaaru Lobbo oon wo ɓangugol sirri Laamɗo cuuɗanooɗo gilla arande
26 de joonin o ɓanginaama. Dewte annabaaɓe anndinii ɗum lenyi ɗiin fuu no Laamɗo duumiiɗo oon yamiri ni, faa ɗi ngoondina Laamɗo, ɗi ɗowtanoo ɗum.
27 Laamɗo kam tan woni hakkilanteejo. Teddeengal woodan mo faa abada saabe Iisaa Almasiihu. Aamiina.

* **16:24** E ɗereeji ɓooydi, goddi ina ɓeyda aaya 24: Hinney Joomiraaɗo meeɗen Iisaa Almasiihu wondu e mooɗon on fuu. Aamiina.

Ɓataaki Pool arandeehi yaade to Korintunkooɓe

1 Ɓataaki ki to amin yuuri, miin Pool, e sakiike meeɗen Sosteni. Miin Pool, mi noddaaɗo saabe muuyɗe Laamɗo faa mi laatoo nulaaɗo Iisaa Almasiihu.
2 Miɗen njowta kawrital goonɗinɓe Laamɗo gonngal ngalluure Korintu.* Laamɗo noddii on faa laatoɗon yimɓe muuɗum seniiɓe, seniraaɓe kawtal Iisaa Almasiihu. O noddii on, onon e noddooɓe innde Joomiraaɗo meeɗen Iisaa Almasiihu ɗo tawaa fuu. Oon woni Joomiraaɗo maɓɓe, wo Joomiraaɗo meeɗen du.
3 Wo Laamɗo Baaba meeɗen e Joomiraaɗo men Iisaa Almasiihu kokku on moyyere e jam.

No Pool yettiri Laamɗo dow Korintunkooɓe

4 Miɗo yetta Laamɗo saabe mooɗon wakkati fuu ko hokki on moyyere muuɗum ley kawtal Iisaa Almasiihu.
5 Si goonga, ley kawtal muuɗum on keɓii ko wooɗi fuu e ley haala e ley anndal fuu.
6 Seedaaku amin haala Almasiihu tabitii e mooɗon jaati.
7 Ɗum waɗi de on nyakiraaka dokkal Laamɗo fay gootal e ley ko keɗiɗon gartol Joomiraaɗo meeɗen Iisaa Almasiihu.
8 Kam hokkata on semmbe faa ɗo adunaaru haaɗi, yalla oɗon laatoo ɓe ngalaa feloore nyannde gartol Joomiraaɗo men Iisaa Almasiihu.
9 Laamɗo noɗɗuɗo on faa kawton e Ɓiyum Iisaa Almasiihu Joomiraaɗo meeɗen wo koolniiɗo.

Haala pooɗundural hakkunde goonɗinɓe

10 Sakiraaɓe, miɗo nyaagoo on sanne e innde Joomiraaɗo men Iisaa Almasiihu: tiigunduree, laatoɗon daande wootere. Taa peccoɗon, ammaa laatoɗon jogiiɓe hakkillo wooto e anniya gooto faa hiɓɓi.
11 Sakiraaɓe am, si goonga mi narrii yimɓe suudu Kolowe pooɗundural ina woni hakkunde mooɗon.
12 Ko njiɗumi wi'ude dey, woɓɓe mooɗon ina mbi'a wo Pool ngoodani, woɓɓe ina mbi'a wo Apolos ngoodani,† woɓɓe du ina mbi'a wo Piyeer ngoodani, woɓɓe katin du ina mbi'a wo Almasiihu ngoodani.
13 Yalla Almasiihu wo pecciiɗo naa? Yalla wo Pool maayani on dow leggal palaangal naa? Wo e innde Pool lootiraɗon lootagal batisima‡ naa?
14 Miɗo yetta Laamɗo ko mi lootaay fay gooto mooɗon lootagal batisima, si wanaa Kirispus e Gayus.
15 Hono noon, fay gooto waawaa wi'ude wo e innde am lootiraɗon lootagal batisima.
16 Ayyo, goonga, mi batisiino katin du galle Estefaana. Ko faltii ɗum, mi anndaa yalla mi batisii goɗɗo katin.
17 Sabo Almasiihu nulaay kam mi batisa. Ko o nuldi kam dey, mi haala Kabaaru Lobbo oon, tawa wanaa dow haalaaji am nyeenyuɗi ɗum jooɗii, faa taa maayde makko dow leggal palaangal ndeen laatoo ɓolum.

No Almasiihu holliri baawɗe Laamɗo e hakkilantaaku Laamɗo

18 Si goonga, haala maayde Iisaa dow leggal palaangal wo puuyndam to halkooɓe ɓeen, ammaa to meeɗen enen hisinteeɓe ɓeen, wo ka baawɗe Laamɗo.
19 Sabo ina winndaa:

«Mi bonnan hakkilantaaku jom'en hakkillo,
paamal faamuɓe du, mi jiiɓan ngal.»§

20 Ndelle won ko jom hakkillo woni naa? Won ko jannginoowo Tawreeta woni naa? Won ko baawɗo haala e jamaanu o woni naa? Walaa, sabo Laamɗo waylitii hakkilantaaku adunaaru ndu, waɗi ɗum puuyndam.
21 Yimɓe adunaaru ndu e hakkilantaaku muɓɓen fuu annditaay no Laamɗo holliri hoore muuɗum e ley hakkilantaaku mum. Ɗuum waɗi de Laamɗo muuyi hisinirde goonɗinɓe ɗum ɓeen e waaju amin nanndugo e puuyndam oon.
22 Alhuudiyankooɓe ina piloo kaayeefiiji, Geresankooɓe du ina njiɗi hakkilantaaku.

* **1:2** Golle Nulaaɓe 18.1-17. † **1:12** Golle Nulaaɓe 18.24-28. ‡ **1:13** Ɗo wi'ete lootagal batisima dow haala batisima, lootagal tuubu maa mutineede du na wi'ee. § **1:19** Esaaya 29.14.

23 De enen kaa, kabaaru tonteede Almasi-
ihu e leggal palaangal mbaajotoɗen. To
Alhuudiyankooɓe wo ɗum haala cemtini-
ika mettuka, to lenyi goɗɗi du wo ɗum
puuyndam.
24 Ammaa to yimɓe ɓe Laamɗo noddi ley
Alhuudiyankooɓe e ley lenyi goɗɗi, Almasi-
ihu wo baawɗe Laamɗo, wo hakkilantaaku
Laamɗo.
25 Sabo ko nanndi e puuyndam Laamɗo
ɗuum ina ɓuri hakkilantaaku ɓiɓɓe-
Aadama. Katin du ko nanndi e lokkaaku
Laamɗo ɗuum ina ɓuri semmbe ɓiɓɓe-
Aadama.
26 Ndaaree ko'e mooɗon, onon sakiraaɓe
ɓe Laamɗo noddi: ɓe yimɓe njogorii wo
jom'en hakkillooji keewaa e ley mooɗon,
jom'en baawɗe keewaa e ley mooɗon,
yuuruɓe e lenyi teddudi du keewaa e ley
mooɗon.
27 Ammaa Laamɗo suɓake ko adunaaru
jogorii wo puuyndam faa huyfina jom'en
hakkillo ɓeen. Laamɗo suɓake ko
adunaaru jogorii wo lokkaaku faa huyfina
ko jogii semmbe.
28 O suɓake ko hoyi, ko yawnii, ko
adunaaru ndu jogorii wo ɓolum ɗuum, faa
o waɗa ko tayketee ɗuum laatoo ɓolum.
29 O waɗii ɗum taa fay gooto mantoo
yeeso makko.
30 Kanko hawti on e Iisaa Almasiihu.
Kam laatanii en hakkillo yuurungo to
Laamɗo, laatanii en fonnditaare e senaare
e rimɗineede.
31 Wo hono nii faa ko Binndi ɗiin mbi'i
ɗuum laatoo: «mantotoodo fuu mantoroo
Joomiraaɗo.»*

2

Haala hakkilantaaku Laamɗo

1 Sakiraaɓe, miin du, nde ngarnoomi
to mooɗon faa mi waajoo on goonga
Laamɗo teddudo ndeen, mi waajoraaki
on haalaaji nyeenyal, mi waajoraaki on
hakkilantaaku yimɓe.
2 Sabo mi anniyakeno mi waajataako on
fay huunde si wanaa haala Iisaa Almasiihu
e tonteede muuɗum dow leggal palaangal.
3 Nde ngondunoomi e mooɗon ndeen,
miɗo lokkiɗi, miɗo huli sanne faa miɗo
diwna.
4 Haala am e waaju am yowaaki dow ny-
eenyal haala nanngooha hakkillo. Ko ɗum
yowinoo dow muuɗum dey, wo baawɗe ɗe
Ruuhu Ceniiɗo hollata ɗeen,
5 taa goonɗinal mon yowoo dow hakki-
lantaaku yimɓe, ammaa yowoo dow
baawɗe Laamɗo.
6 De si goonga, wo hakkilantaaku
min mbaajotoo hakkunde mawnuɓe e
ley goonɗinal. Wanaa hakkilantaaku
adunaaru ndu min mbaajotoo, maa hakki-
lantaaku jom'en baawɗe halketeeɓe e ley
jamaanu o.
7 Wo hakkilantaaku Laamɗo min mbaa-
jotoo. Hakkilantaaku nguun wo goonga
teddudo cuuɗaaɗo yimɓe mo Laamɗo fo-
danii en gilla adunaaru tagaaka faa ted-
dineɗen.
8 Fay gooto e laamiiɓe adunaaru ɓeen
faamanaay hakkilantaaku nguun, sabo
sini ɓe paamaniino ɗum fu, ɓe tontataano
Joomiraaɗo teddudo oon.
9 Ammaa ɗum laatake hono no winndi-
raa:

«Yitere fuu yi'aay, nowru fuu nanaay,
ɓernde fay gooto miilaaki,

ko Laamɗo moyyinani yiɗuɓe ɗum.»*
10 Enen kaa, Laamɗo hollirii en ɗum Ruuhu
muuɗum. Ruuhu oon ina tiima huunde
fuu, fay ko luggi to Laamɗo.
11 Moy waawi anndude miilooji neɗɗo
si wanaa yonki ngonki e muuɗum kiin?
Hono noon du, fay gooto anndaa miilooji
Laamɗo si wanaa Ruuhu muuɗum oon.
12 Enen le, en keɓii Ruuhu, de wanaa to
adunaaru o yuuri, wo to Laamɗo o yuuri.
En keɓii ɗum faa paamen moyyere nde
Laamɗo waɗani en ndeen fuu.
13 Si miɗen mbaajoo ɗum, min mbaa-
jortaako haalaaji ɗi hakkilantaaku ɓiɓɓe-
Aadama kokkata min. Ammaa min mbaa-
jorto haalaaji ɗi Ruuhu oon hokkata min.
Miɗen piirtira goongaaji Ruuhu ɗiin e
haalaaji ɗi hokkata ɗiin.
14 Ammaa mo heɓaay Ruuhu Laamɗo oon
jaɓataa kulle Ruuhu ɗeen, sabo wo ɗe pu-
uyndam to muuɗum. O waawaa faamude
ɗe, sabo Ruuhu oon tan waawi hollude no
kulle ɗeen carortee.

* **1:31** Yeremiya 9.23. * **2:9** Esaaya 64.3.

15 De neɗɗo keɓuɗo Ruuhu oon ina waawi
saraade huunde fuu ley hakkillo mum, de
fay gooto waawaa saraade ɗum.
16 Wo hono no Binndi ɗiin mbiiri:
«Moy anndi miilooji Joomiraaɗo?
Moy waawi jannginde ɗum?»†
De enen kaa, eɗen ngoodi miilo Almasiihu.

3

Haala gollanooɓe Laamɗo

1 Miin kaa, sakiraaɓe, mi waawaay haali-
rande on hono no kaaldirammi e jogiiɓe
Ruuhu Ceniiɗo ni. Ammaa mi haaldiranii
on hono wo on jokkuɓe muuyɗe terɗe,
hono wo on cukaloy keccoy e ley goonɗinal
Almasiihu.
2 Wo ɓiraaɗam kokkumi on, wanaa
nyaamdu tekkundu, sabo on mbaawanaano
ndu. Fay joonin du, on mbaawanaa ndu,
3 sabo wo muuyɗe terɗe mon tan
njokkuɗon tafon. Ko kirundural bonngal
e kalala woni hakkunde mooɗon ɗuum,
wanaa ɗuum ina holla wo muuyɗe terɗe
njokkuɗon naa? Ayyo, oɗon laatii hono
jokkuɓe adunaaru tan.
4 Si gooto mooɗon wi'ii Pool heedani,
goɗɗo katin wi'ii Apolos heedani, wanaa
ɗum ina holla miilooji adunaaru ndu
njokkuɗon naa?
5 Ɗume Apolos woni? Ɗume Pool woni?
Min gollanooɓe Laamɗo tan, yaarooɓe on
to goonɗinal. Mono fuu gollii ko Joomi-
raaɗo hokki ɗum.
6 Miin, mi aawii, Apolos du wiccii, am-
maa Laamɗo woni mawninoowo.
7 Hono noon, aawuɗo oon e jarnuɗo oon
fuu nganaa fay huunde. Laamɗo mawni-
noowo oon tan woni baawɗo.
8 Aawuɗo e jarnuɗo fuu potu. Mono
e muɓɓen fuu barjete ko fotata e tampiri
muuɗum.
9 Sabo minen, min gollidooɓe e Laamɗo.
Onon wo on ngesa Laamɗo, wo on nyim-
ngo Laamɗo.
10 E dow moyyere nde Laamɗo waɗani
kam ndeen, mi wasii joyyinirde hono no
nyiɓoowo jom hakkillo waɗata ni. Joonin
goɗɗo ina nyiɓa e dow mayre. Ammaa
mono fuu hakkila no nyimrata.
11 Fay gooto waawaa wasude joyyinirde
wonnde, sabo arandeere ndeen tabitii.
Kayre woni Iisaa Almasiihu.
12 Wooɗi, neɗɗo na waawi nyiɓude dow
joyyinirde ndeen kaŋŋe naa cardi naa
kaaye dime. Imo waawi nyiɓude leɗɗe naa
huɗo naa yommbe.
13 De mono fuu, golle muuɗum ɓanginte
nyannde gartol Almasiihu. Sabo ndeen,
yiite ɓanginan golle mono fuu, hollan no
golleeji ɗiin ngorri.
14 Mo golle muuɗum heddii ina darii dow
joyyinirde ndeen, heɓan mbarjaari.
15 Ammaa mo yiite ngeen nyaami golle
muuɗum, waasii mbarjaari mum. Kam
e hoorem kaa hisinte, de na wa'i hono
peyyitinɗo yiite ni.
16 Yalla on anndaa wo on suudu Laamɗo,
wooɗi Ruuhu Laamɗo oon ina woni e
mooɗon naa?
17 Ndelle, neɗɗo fuu kalkuɗo suudu
Laamɗo nduun, Laamɗo halkan ɗum.
Sabo suudu Laamɗo nduun wo seniindu.
Wooɗi, onon ngoni suudu nduun.
18 Taa fay gooto hiila hoore muuɗum. Si
goɗɗo mooɗon miilake ina jogii ko yimɓe
adunaaru ndaardata wo hakkillo ɗuum,
joomum laatoo puuyɗo, faa heɓa hakkillo
jaati.
19 Sabo hakkilantaaku e adunaaru ndu
wo puuyndam yeeso Laamɗo. Wo hono
noon winndiraa: «Laamɗo nanngiran
jom'en hakkillo ɓeen caral muɓɓen.»*
20 Ina winndaa katin: «Joomiraaɗo ina
anndi miilooji jom'en hakkillo ɓeen, wo ɗi
ɓoli.»†
21 Ndelle, taa fay gooto mantoroo yimɓe,
sabo si goonga onon njeyi huunde fuu:
22 Pool e Apolos e Piyeer, e adunaaru
ndu, e nguurndam e maayde e ko woni
joonin e ko warata - fuu onon njeyi.
23 Onon du, Almasiihu jeyi on. Almasi-
ihu du, Laamɗo jeyi ɗum.

4

Haala golle nulaaɓe Almasiihu e tampiriiji muɓɓen

1 Ndelle, njogoree min wo min gol-
lanooɓe Almasiihu, halfinaaɓe goongaaji
Laamɗo cuuɗiiɗi ɗiin.

† **2:16** Esaaya 40.13. * **3:19** Ayuuba 5.13. † **3:20** Jabuura 94.11.

2 Woodi, halfinaaɓe, ina haani tawee wo
hoolniiɓe.
3 Miin e hoore am, si on pelii kam, naa
si mi darnaama e sarorde ɓiɓɓe-Aadama
wi'ooɓe mi wanaa koolniido fu, walanaa
kam baasi. Mi sarataako hoore am du.
4 Si goonga ni, ɓernde am feldaay kam
fay huunde. Ammaa wanaa duum wadata
kam ponnditiido. Wo Joomiraado, kam
sarotoo kam.
5 Ndelle, taa caree fay gooto illa wakkati
oon yottaaki, illa Joomiraado waraay.
Kam yaltinta ko suudinoo e nimre, kam
ɓanginta anniyaaji ɓerde yimɓe. Nyannde
ndeen, mono fuu heɓan to Laamdo jettooje
de foti heɓude.
6 Sakiraaɓe, ko mbiimi dow amin, miin e
Apolos, wo saabe moodon. Wo faa min ek-
intina on maanaa haala ka: «Taa ndiwton
ko winndaa». Ndeen on mawnintaa nedɗo
gooto e dow heddiiɓe.
7 Moy ɓurni on woɓɓe? Ko njogidon
duum, wanaa Laamdo hokki on? Si wo
noon worri, ko wadi de odon mantoroo
dum hono dum wanaa dokkal Laamdo?
8 Woy on kaarii, woy on keɓii jawdi!
On laatake laamiiɓe, de dum fuu, min laa-
maaki! Haya, miden njidi laamodon jaati,
faa minen du min laamodoo e moodon!
9 Sabo mido miilii, minen nulaaɓe,
Laamdo heedinii min caggal hono no
saraaɓe sariya wareede ni. Min laatake
fijirteeɓe yeeso adunaaru ndu fuu: yeeso
maleyka'en e yimɓe fuu.
10 Minen, wo min fuuyɓe saabe Almasi-
ihu, de onon kaa, wo on jom'en hakkillo
ley kawtal Almasiihu. Minen, wo min
lokkaaɓe, de onon, wo on jom'en semmbe.
Onon, on teddinaaɓe, de minen, min huy-
finaaɓe.
11 Fay wakkati mo ngonden joonin o, min
ceedaay e yolbere e domka. Miden koli.
Yimɓe na piya min. Min ngalaa do min
koota.
12 Miden ngollira semmbe juude amin
faa min tampa. Si yimɓe njennii min, min
mbarkinan dum'en. Si ɓe torrii min, min
munyanan ɓe.
13 Si ɓe mbonkake min du, min njaaborto
ɓe haalaaji jam. Faa joonin miden njogoraa
wo min mbuuwdi ley adunaaru ndu, hono
tuundi ndi yimɓe fuu padɗata.
14 Mi winndiraay dum faa mi hersina on.
Ko mbinndirmi dum dey, faa mi tindinira
on wo on sukaaɓe am horsuɓe ni.
15 Fay si taweede e ley kawtal mon
e Almasiihu odon njogii dowooɓe uju-
naaje sappo, on keewaa baabiraaɓe kaa.
Sabo ley kawtal Iisaa Almasiihu, miin
laatii baaba moodon nde mbaajinoomi on
Kabaaru Lobbo oon ndeen.
16 Ndelle mido nyaagoo on, nyemmbiton
kam.
17 Wo saabe kulle deen wadi de nelumi
Timote to moodon. Wo o ɓiyam korsudo,
koolniido ley kawtal Joomiraado. O mic-
cintinan on laabi di njokkirmi saabe Al-
masiihu. Mido janngina laabi diin nokku
fuu e ley kawrite goondinɓe fuu.
18 Woɓɓe moodon ina mawnitoo sabo iɓe
miiloo mi warataa to moodon.
19 Ammaa ɓooyataa de mi wara to
moodon si Joomiraado jaɓii. Ndeen mi
faaman yalla mawninkiniiɓe ɓeen wo
haalooɓe tan, naa iɓe njogii baawde.
20 Sabo laamu Laamdo wanaa haalaaji,
wo baawde.
21 Noy njidirdon mi warda to moodon?
Sawru naa njinngu e heese?

5

Haala ko semtinii hakkunde goondinɓe

1 Haya, haala jeenu hakkunde moodon
nanaama nokku fuu. Tuundi hono ndiin
wadaay fay hakkunde heeferɓe: gooto
moodon ina wondi e dee bammum.
2 Katin du odon mantoroo dum! Ko haan-
noo dey, dum metta on, faa itton gadudo
noon oon hakkunde moodon.
3 Miin kaa, fay si ɓanndu am na wodɗi
on, ruuhu am ina wondi e moodon. Gilla
joonin mi sarake gadudo dum oon hono wo
toon tawaami.
4 Mi sarake mo e dow innde Joomiraado
men Iisaa. Nde kawritindon fu, hakkillo
am ina tawdee e moodon, ina wondi e
baawde Joomiraado meeden Iisaa -
5 sanaa nedɗo oon wattee e juude
Seydaani wakkati oon, faa ɓanndu
muudum halkee, de yonki muudum heɓa
hisinee nyannde gartol Joomiraado.
6 Ko mantortodon duum woodaa! Yalla
on anndaa rabilla seeda ina yuufina conndi
ndiibaandi fuu?

7 Laaɓinee ko'e mon, itton rabilla kiiɗɗo
oon hakkunde moodon, faa laatodon con-
ndi keyri ndi walaa rabilla. Wo ɗuum
ngondon du, sabo jawgel meeɗen iidi Falt-
agol ngeel hirsaama, ɗum woni Almasiihu.
8 Ndelle, teddinen iidi ndiin, de wanaa
e rabilla kiiɗɗo mo hakke e bonanda oon
teddinirten. Ammaa teddiniren ndi buuru
mo walaa rabilla, buuru laaɓal e goonga.
9 E ɓataaki ki mbinndannoomi on kiin,
mi wi'ii on e ley makki taa ngondon e
fijooɓe.
10 Nde mbi'unoomi noon ndeen, wanaa
haala fijooɓe wonɓe ley adunaaru ɓeen
kaalumi, naa haasidi'en naa wuyɓe naa
rewooɓe tooruuji. Sabo si wo haala
ɓeen kaalannoomi fu, tilay mburtodon
adunaaru ndu.
11 De ko njiɗunoomi wi'ude on, taa ngon-
don e bi'oowo wo sakiike meeɗen de tawee
wo pijoowo naa haasidi naa dewoowo
tooruuji naa mbonkotoodo yimɓe naa ja-
roowo doro naa gujjo. Taa fay nyaamdon
e ga'udo hono noon du.
12-13 Sabo mi sarataako yimɓe ɓe ngalaa
ley kawrital goondinɓe ɓeen. Wo Laamdo
sarotoo ɓe. De odon njeyi saraade wonɓe
ley kawrital. Wo hono noon winndiraa:
«Ittee neɗɗo bondo oon e ley moodon.»*

6

Haala pelundural hakkunde sakiraaɓe goondinɓe

1 Si woɓɓe moodon potaay fu, noy
joomum'en cuusirta wullitaade sarotooɓe
ɓe ngoondinaay ɓeen de njoppa yimɓe
Laamdo?
2 Yalla on anndaa wo yimɓe Laamdo ɓeen
caroytoo adunaaru ndu naa? Ndelle, si
onon yimɓe Laamdo caroytoo adunaaru
ndu, ɗume haɗata on saraade ko ɓuri
famɗude ɗuum?
3 Yalla on anndaa wo enen caroytoo ma-
leyka'en ɓeen naa? Sakko ko woni ley
nguurndam ɗam!
4 Ndelle, si luural waɗii hakkunde
moodon dow kulle adunaaru, ko waɗi de
odon njaara ɗum to yimɓe ɓe kawrital
goondinɓe ngaal hiisaaki ɓeen?
5 Ko mbi'umi ɗuum na haani semtinoo
on. Yalla on ngalaa fay jom hakkillo
gooto baawdo saraade sakiraaɓe moodon
luuruɓe naa?
6 Ee, goondindo na yaara goondindo ban-
ndum faa saroo ɗum, woodi du wo yeeso
yimɓe ɓe ngoondinaay!
7 Haya, fay ko cardoton hakkunde
moodon ɗuum wo semteende bonnde. Ko
waɗi de on cuɓaaki munyude toonya? Ko
waɗi de on cuɓaaki munyude teeteede ko
ngooduɗon?
8 Ammaa wo onon e ko'e mon toonyotoo,
wo onon teetata, fay sakiraaɓe moodon.
9 Yalla on anndaa oonyiiɓe naatataa e
ley laamu Laamdo naa? Taa kiilon ko'e
mon: fijooɓe e rewooɓe tooruuji, jeenooɓe
e worɓe woykuruuɓe e luuɗunkooɓe,
10 wuyɓe e haasidi'en, sulotooɓe e
mbonkotooɓe e yanooɓe, fay gooto maɓɓe
naatataa e laamu Laamdo.
11 Noon du woɓɓe moodon ngorrunoo.
Ammaa joonin on lootaama, on cenaama,
on ndaardaama fonnditiiɓe e dow innde
Joomiraado men Iisaa Almasiihu e Ruuhu
Laamdo men oon.

No goondinɓe kaaniri teddinirde Laamdo e ɓalli muɓɓen

12 Woɓɓe moodon ina mbi'a: «Huunde fuu
ina daganii kam.» Ayyo, ammaa wanaa
fuu nafata. Si goonga «huunde fuu ina
daganii kam», ammaa mi jaɓataa huunde
dawrana kam.
13 Odon mbi'a: «Nyaamdu jeyi reedu,
reedu du jeyi nyaamdu.» Ayyo, de Laamdo
halkan ɗi, ɗi ɗiɗi fuu. Ɓanndu ɓii-Aadama
tagiraaka saabe fijirde. Ko ndu tagiraa dey,
faa ndu rewa Joomiraado. Joomiraado du
wo joomiiru.
14 Laamdo ummintindo Joomiraado
meeɗen e maayde oon, ummintiniran en,
enen du e baawɗe muuɗum.
15 Yalla on anndaa ɓalli mon ngoni terɗe
Almasiihu? Ndelle, ina dagoo mi hooya
terɗe Almasiihu ɗeen, de mi hawrundura
ɗe e terɗe pijoowo naa? Abada koy!
16 Yalla on anndaa kawtudo e pi-
joowo fuu, laatodake e muuɗum ɓanndu
wooturu? Sabo na winndaa: «Ɓe ɗiɗo fuu
ɓe laatoto gootum.»*

* **5:12-13** Fillitagol Tawreeta 13.6, 17.7. * **6:16** Fuɗɗoode 2.24.

17 Ammaa kawtuɗo e Joomiraaɗo laato-
dake e muuɗum ruuhu gooto.
18 Ndoggee fijirde! Hakkeeji goɗɗi ɗi
neɗɗo waɗata fuu takkataa e ɓanndu
muuɗum, sanaa fijirde. Pijoowo na
waɗana ɓanndu mum hakke.
19 Yalla on anndaa ɓanndu gooto
mooɗon fuu wo suudu Ruuhu Ceniiɗo
gonɗo e mooɗon mo Laamɗo hokki on oon?
On njeyaa ko'e mooɗon,
20 sabo Laamɗo soodii on coggu tiiɗungu.
Ndelle, teddiniron ɗum e ɓalli mooɗon.

7

Haala dewgal

1 Joonin kaa mi jaaboto yamɗe ɗe mbinn-
danɗon kam ɗeen. Goonga, si tawii gorko
naaddaay e deekum fu, na wooɗi.
2 Ammaa faa taa fijirde waɗa, gorko
fuu na haani tawdee e deekum, debbo du
tawdee e gorum.
3 Gorko fuu wondira e deekum no
haaniri, debbo du humtana gorum haaju
muuɗum.
4 Debbo dawrantaa ɓanndu muuɗum,
wo gorum dawranta ndu. Gorko du
dawrantaa ɓanndu muuɗum, wo deekum
dawranta ndu.
5 Taa fay gooto mooɗon salanoo ban-
ndum si wanaa e dow ko ndewruɗon
wakkati seeɗa faa ngaɗon du'aare. Am-
maa caggal ɗuum, keddodoɗon ngondon
no haaniri ni, taa mbaason nanngitaade de
Seyɗaani jarriboo on.
6 Ko kaalanammi on joonin ɗuum,
wanaa ko tilsi. Mi hollu on laawol lobbol
ni.
7 Ko ɓurumi yiɗude dey, yimɓe fuu laatoo
hono am. Ammaa mono fuu no Laamɗo
hokkiri ɗum: woɓɓe kokkiraa nii, woɓɓe du
kokkiraa nii.
8 To ɓe ɓaŋaay e ɓe ɓaŋaaka ɓeen, kam e
rewɓe ɓe goriraaɓe muɓɓen maayi, miɗo
wi'a si iɓe keddorii noon, hono no am ni,
ɗum ɓuri woodde e maɓɓe.
9 Ammaa si tawii ɓe mbaawaa nanngi-
taade fu, ɓe ɓaŋa, ɓe ɓaŋee. Sabo ɗum ɓuri
jooɗoraade noon muuyo ina torra ɗum.
10 Wonɓe e dewle ɓeen, miɗo yamira
ɗum'en yamiroore nde yuuraay to am, wo
to Joomiraaɗo nde yuuri: debbo haanaa
seerude gorum.
11 Si tawii o seerii ɗum fu, o heddoroo
noon, maa du o warta e muuɗum. Gorko
du haanaa seerude deekum.
12 Onon heddiiɓe du, miin e hoore
am haalanta on, wanaa Joomiraaɗo:
si goondindo Iisaa ina jogii debbo mo
goondinaay tawee debbo oon ina yardii
wondude e makko fu, taa o seera ɗum.
13 Naa si debbo goondindo dewlaama
gorko mo goondinaay tawee gorko oon ina
yardii wondude e makko fu, taa o seera
ɗum.
14 Sabo gorko mo goondinaay oon ina
laamniree deekum. Katin du, debbo mo
goondinaay oon ina laamniree gorum. Si
wanaa noon, ɓiɓɓe mooɗon laatoto ɓe
laaɓaa, tawee le ɓe seniiɓe.
15 Ammaa mo goondinaay, si yiɗii
seerude goondindo oon, seera. Goondindo
oon, si wo debbo naa wo gorko, tilsinaaka
e dewgal hono ngaal. Sabo Laamɗo noddii
en faa mbuurden e jam.
16 Aan debbo goondindo, a anndaa yalla
aɗa waawi hisinde gora. Aan gorko
goondindo du, a anndaa yalla aɗa waawi
hisinde deeka.

No mono fuu haani worrude hono no Joomiraaɗo noddiri ɗum

17 Ɗum le, mono fuu wuurda hono no
Joomiraaɗo yeɗiri ɗum ni, no worrunoo
nde Laamɗo noddi ɗum ndeen. Noon
njamirammi kawrite goondinɓe fuu.
18 Tawaaɗo wo taadiiɗo nde Laamɗo
noddi ɗum ndeen, taa filoo wartude hono
mo taadaaki. Noddaaɗo de tawi taadaaki
wakkati oon, taa taadoo.
19 Taadaade e rafi taadaade fuu walaa
ko nafata. Ko nafata dey, wo jokkude
jamirooje Laamɗo.
20 Mono fuu heddoroo no worrunoo
wakkati nde Laamɗo noddannoo ɗum
ndeen.
21 Nde noddaɗaa ndeen, si tawii a
maccuɗo, taa ɗum laatane mettorgal.
Ammaa si a heɓii laawol no ndimɗiraa fu,
ndimɗaa.
22 Sabo maccuɗo mo Joomiraaɗo noddi,
laatake dimɗinaaɗo Joomiraaɗo. Dimo
noddaaɗo du, laatake maccuɗo Almasiihu.
23 On coodaama coggu tiiɗungu. Ndelle
taa laatee maccuɓe yimɓe.

24 Sakiraaɓe, mono fuu no worrunoo nde
noddanoo ndeen, heddoroo noon yeeso
Laamɗo.

Haala dewlude e rafi dewlude

25 To yimɓe ɓe ndewlaay ɓeen, mi
walanaa ɗum'en yamiroore yuurunde to
Joomiraaɗo, de mi haalan ko woni miilo
am, miin mo yurmeende Joomiraaɗo waɗi
koolniiɗo oon:
26 saabe torraaji joonin ɗiin, miɗo miiloo
neɗɗo heddoroo no worri ni ɓuri woodde e
muuɗum.
27 Si dewgal ina woodi hakkunde maa e
debbo, taa piloɗaa tayude ngal. Si dewgal
walaa hakkunde maa e debbo, taa piloɗaa
debbo.
28 Ammaa si a ɓaŋii du, a luttaay. Sur-
baajo du si ɓaŋaama, luttaay. Ammaa
naatuɓe e ɓangal ɓeen ɓilloto e nguurndam
muɓɓen. Miɗo yiɗi dannude on ɗum.

29 Sakiraaɓe, inan ko njiɗumi wi'ude:
wakkati o na raɓɓiɗi. Joonin, ɓaŋuɓe ɓeen
ngaɗa hono ɓaŋaay ni,
30 woyooɓe ngaɗa hono mboyaay,
weltiiɓe ngaɗa hono mbeltaaki, soodooɓe
ngaɗa hono njeyaa ko coodi,
31 nawtortooɓe adunaaru ndu ngaɗa
hono ndu nafaay ɗum'en. Sabo no
adunaaru ndu worri joonin ni ina faltoo.

32 Ko njiɗumi dey, ndaɗon e kaɓɓu-ko'u
adunaaru. Mo dewlaay, hakkillo mum to
kulle Joomiraaɗo ndaarata, wo ko welata
Joomiraaɗo filotoo.
33 Ammaa dewluɗo, hakkillo muuɗum
to kulle adunaaru ndaarata, wo ko welata
deekum filotoo.
34 Ɓernde muuɗum feccitake. Debbo mo
ɓaŋaaka e surbaajo fuu, ina kilnii kabaaru
Joomiraaɗo, faa ɓe laatoo seniiɓe ley ɓalli
maɓɓe e yonkiiji maɓɓe fuu. Ammaa
ɓaŋaaɗo, ina hilnii kabaaru adunaaru, wo
ko welata gorum filotoo.
35 Wo faa nafa on mbiirumi noon, wanaa
faa tonnga on. Miɗo yiɗi mbuurdon no
haaniri, ngollanon Joomiraaɗo e ɓernde
wootere e hakkillo wooto.
36 Si muuyo mawnii e neɗɗo faa huli taa
ronka nanngitaade e mo haɓɓani fu, ndeen
kaa dewgal ngaal ina haani waɗeede. Ngal
waɗiree no o yiɗiri noon, o luttaay.

37 Ammaa ina waawi laataade gorko
hooyii anniya e ɓernde muuɗum ɓaŋataa,
tawii wanaa tilay sabo na waawi nann-
gitaade. Si gorko oon anniyake ɓaŋataa
debbo oon fu, waɗii ko woodi.
38 Ndelle, ɓaŋuɗo mo haɓɓani waɗii ko
woodi, mo ɓaŋaay mo haɓɓani du waɗii ko
ɓuri wooɗude.
39 Debbo ɓaŋaaɗo wo kaɓɓaaɗo sini go-
rum ina heddii na wuuri. Ammaa si go-
rum oon yawtii, ina waawi ɓaŋeede mo
yiɗi. De sanaa tawee wo jokkuɗo laawol
Joomiraaɗo.
40 Ɓum le, si o heddake e ngortaalaaku fu,
ndeen o ɓurata ɓernde welnde. Ɓum woni
miilo am, de miɗo miiloo ko kollammi on
ɗuum yuurii e Ruuhu Laamɗo.

8

Haala teewu cakkanaangu tooruuji

1 Joonin en ndaaran kabaaru teewu
cakkanaangu tooruuji. Eɗen anndi «en
fuu eɗen ngoodi anndal». Anndal le, wad-
dan mawninkinaare. Wo njinngu semm-
bindinta goondinɓe.
2 Neɗɗo fuu miiliiɗo na jogii anndal, an-
ndaa tafon no haani anndirde.
3 Ammaa neɗɗo fuu jiɗɗo Laamɗo,
Laamɗo ina anndi ɗum.
4 Ndelle e dow nyaamugol teewu
cakkanaangu tooruuji, eɗen anndi «tooru
fuu ley adunaaru wanaa fay huunde».
Eɗen anndi du, «Laamɗo walaa si wanaa
gooto oon».
5 Yimɓe na mbi'a reweteeɓe ina ngoodi
dow kammu e dow leydi. Si goonga,
wi'eteeɓe «reweteeɓe» e «joomiraaɓe» na
keewi.
6 Ammaa to meeɗen, Laamɗo gooto
tan woodi, Baabiiwo taguɗo huunde fuu
mo mbuuranɗen oon. Woodi du, Joomi-
raaɗo gooto tan woodi, Iisaa Almasiihu
mo huunde fuu laatorii saabe muuɗum,
kokkoowo en nguurndam oon.
7 Ammaa wanaa yimɓe fuu paami
ɗum. Woɓɓe woownooɓe rewude tooru-
uji, faa hannden si ɓe nyaamii teewu
cakkanaangu tooruuji fu, ɓe miiloto wo
tooruuji jaati njeyi teewu nguun. Ndeen
ɓerɗe maɓɓe pelan ɓe, mbona, sabo na
lokkiɗi.

8 De nyaamdu kaa ɓattintaa en Laamɗo.
Si en nyaamii, ɓeydantaa en faa'e. Si en
nyaamaay du, ɓuytantaa en faa'e.
9 Goonga, on kokkaama laawol faa
mbaawon nyaamude huunde fuu. Ammaa
kakkilee taa laawol ngool liɓa ɓe tabitaay e
ley goonɗinal ɓeen.
10 Sabo aan bi'eteeɗo jom anndal, si
lokkaajo yi'ii ma aɗa nyaama ley suudu
tooru fu, wanaa ɗum suusinan ɓernde
mum faa nyaama teewu cakkanaangu
tooruuji kam du naa?
11 Hono noon, sakiike men lokkaajo mo
Almasiihu maayani oon, halkirta saabe
anndal maa ngaal.
12 Si on ngaɗii sakiraaɓe ɓe tabitaay e ley
goonɗinal ɓeen hakke, si on nawnii ɓerɗe
maɓɓe fu, on luttii Almasiihu.
13 Ndelle, si tawii nyaamude teewu ina
liɓa sakiike am fu, mi nyaamataa ngu katin
abada, taa mi liɓa sakiike am.

9

Haala ko nulaaɗo haani waɗaneede

1 Mi jeyaa hoore am naa? Mi laataaki nu-
laaɗo naa? Mi yi'aay Joomiraaɗo meeɗen
Iisaa naa? Wanaa saabe ko ngollanmi
Joomiraaɗo ɗuum ngoonɗinirɗon naa?
2 Fay si to woɓɓe mi wanaa nulaaɗo,
to mooɗon kaa wo mi nulaaɗo, sabo ko
ngoonɗinɗon Iisaa ɗuum ina seedoo faa
laaɓi Joomiraaɗo nuli kam.
3 Inan ko njaabotoomi felooɓe kam ɓeen:
4 wanaa miɗen njeyi heɓude nyaamdu e
njaram ley golle amin naa?
5 Wanaa miɗen njeyi yaadude e debbo
goonɗinɗo hono no nulaaɓe woɓɓe ɓeen
naa? Hono no minyiraaɓe Joomiraaɗo
ɓeen ni, e no Piyeer?
6 Naa wo miin e Barnabas tan ngoni nu-
laaɓe jeyuɓe gollude faa mbuura?
7 Moy e mooɗon yi'i sordaasi joɓoowo
hoore muuɗum? Moy woni demoowo mo
nyaamataa ko tayi e ngesa muuɗum? Moy
woni duroowo mo yarataa kosam kulle
muuɗum?
8 Ko kaalammi ɗuum, wanaa miilooji
yimɓe tan. Tawreeta du haalii dow ma-
jjum.
9 Inan ko winndaa e Tawreeta Muusaa:
«Taa haɓɓu hunnduko ngaari wakkati ndi
yaaɓata gawri faa sokkoo.»* Ko Laamɗo
taykii ɗo wo ga'i jaaɓooji naa?
10 Wanaa wo saabe meeɗen o haaldata
ɗo naa? Sikke walaa, wo enen mbin-
ndanaa konngol ngol, sabo demoowo e
cokkoowo fuu ina ngollira jikke heɓude
ngeɗu muɓɓen.
11 Min aawii e mooɗon barkeeji Ruuhu.
Si min tayii e mooɗon barkeeji adunaaru,
yalla iɗum laatanii on huunde mawnde
naa?
12 Si woɓɓe na kaandi heɓude barke
e juuɗe mooɗon, wanaa minen ɓuri
haanude heɓude naa?

Ammaa e ɗum fuu, min nawtoraaki laa-
wol ngol. Miɗen munya huunde fuu taa
min kaɗa Kabaaru Lobbo haala Almasiihu
oon yaade yeeso.
13 Yalla on anndaa gollooɓe e ley suudu
dewal mawndu ɓeen ina mbuurdi e kulle
ɗe yimɓe kokkata suudu nduun ɗeen naa?
Yalla on anndaa halfinaaɓe golle hirsirde
ɓeen ina keɓa ngeɗu muɓɓen e mayre naa?
14 Hono noon du, Joomiraaɗo yamirii
waajotooɓe Kabaaru Lobbo ɓeen mbuurda
e Kabaaru Lobbo oon.
15 De miin kaa, mi nawtoraaki fay gootel
e kulle ɗeen. Ko mbinndammi e mooɗon
joonin du, wanaa faa mi heɓa huunde.
Maayde ɓurani kam diina nyaagaade hu-
unde! Mi jaɓataa fay gooto itta mantagol
am e majjum.
16 Sabo waajaade Kabaaru Lobbo oon
manataa kam, iɗum tilsani kam. Bone
woodanii kam si mi waajaaki Kabaaru
Lobbo oon!
17 Sini miɗo gollannoo ɗum saabe
muuyɗe am fu, ndeen kaa mi heɓanno
njobdi. De si goonga, laatake tilay ngolli-
rammi ɗum, wo gollal ngal kalfinaami.
18 Ndelle ɗume woni njobdi am? Njobdi
am woni heɓude waajaade Kabaaru Lobbo
ɓolum, tawee du mi filataako heɓude ko
baajotooɗo Kabaaru Lobbo foti heɓude.

19 Sabo fay si mi dimo mo fay gooto
dawrantaa, mi waɗii hoore am maccuɗo
yimɓe fuu, yalla miɗo heɓa ko ɓuri
heewude e muɓɓen.

* **9:9** Fillitagol Tawreeta 25.4.

20 Hakkunde Alhuudiyankooɓe, mi waɗii
hoore am Alhuudiyanke, faa mi heɓa
ɗum'en. Hakkunde jokkuɓe Tawreeta
Muusaa, mi waɗii hoore am jokkuɗo
Tawreeta Muusaa, faa mi heɓa ɗum'en, fay
si wanaa tilay mi jokka jamirooje ɗeen.
21 Hakkunde yimɓe ɓe ngalaa e Tawreeta
Muusaa ɓeen, mi waɗii hoore am hono mo
walaa e Tawreeta oon, faa mi heɓa ɗum'en.
Mi wi'aay mi jokkataa jamirooje Laamɗo
ɗeen, sabo ley yamiroore Almasiihu ngon-
umi.
22 E ley lokkaaɓe, mi waɗii hoore am
mi lokkaajo, faa mi heɓa ɗum'en. Walaa
fuu no mi waɗaay hoore am saabe yimɓe
fuu, faa mi hisina woɓɓe muɓɓen no waawi
laatoraade fuu.
23 Miɗo waɗa ɗum fuu saabe Kabaaru
Lobbo oon, faa mi heɓa barke muuɗum.
24 Yalla on anndaa ley doggudu wo yimɓe
heewɓe ndoggata, de gooto tan heɓata
mbarjaari? Ndelle, ndoggee faa keɓon.
25 Segilantooɓe daɗundurde fuu eeltan
ɓalli muɓɓen eeltugol cattungol. Kamɓe,
iɓe ngaɗira noon faa ɓe keɓa mbarjaari
ndi duumataako. Enen le, wo faa keɓen
mbarjaari nduumotoondi.
26 Ndelle miin le, mi doggataa hono jiil-
totooɗo mo anndaa ko dogganta. Mi nan-
ndaa du hono culkotooɗo ɓolum.
27 Ammaa miɗo ekintina ɓanndu am no
naawiri faa mi dawrana ndu, taa mi waa-
joo woɓɓe Kabaaru Lobbo, de miin e hoore
am mi laatoo mo heɓaay.

10

Haala hakkilde faa taa boɓɓoo

1 Sakiraaɓe, mi yiɗaa ndullon ko hewti-
noo maamiraaɓe meeɗen e jamaanu
Muusaa ɗuum. Ɓe fuu iɓe ngonnoo
ley ruulde, ɓe fuu ɓe peyyitiino maayo
manngo.
2 E ley ruulde ndeen e maayo ngoon,
ɓe fuu ɓe keɓii lootagal batisima laatiiɓe
jokkuɓe Muusaa.
3 Katin du ɓe fuu ɓe nyaamdii nyaamdu
wooturu yuurundu to Laamɗo.
4 Ɓe fuu ɓe njardii njaram ngootam
yuuruɗam to Laamɗo. Si goonga,
iɓe njarannoo ɗam e tefaare Laamɗo
yaadoore e maɓɓe. Tefaare ndeen woni
Almasiihu.
5 Ammaa ko ɓuri heewude e maɓɓe, mbe-
laay Laamɗo. Ɓum waɗi de ɓe maayi, ɓalli
maɓɓe cankitaa ley ladde ndeen.
6 Kulle ɗeen laatanii en misaalu*, taa
njokken muuyɗe terɗe bonɗe hono maɓɓe
ni.
7 Taa laatee rewooɓe tooruuji hono no
woɓɓe maɓɓe ngaɗiri ni, hono no winndi-
raa: «Yimɓe ɓeen njooɗii ina nyaama ina
njara, de ummii ina pija.»†
8 Taa naaten e fijirde hono no woɓɓe
maɓɓe naatiri. Ko ɗum waɗi, yimɓe maɓɓe
ujunaaje noogay e tato maayi nyannde
wootere.
9 Taa ndaartindoɗen Almasiihu hono no
woɓɓe maɓɓe ngaɗi ni. Ko ɗum waɗi, bolle
kalki ɗum'en.
10 Taa ŋormee hono no woɓɓe maɓɓe ni.
Ko ɗum waɗi, maleyka baroowo oon halkii
ɓe.
11 Kulle ɗeen fuu kewtake ɓe faa laatanoo
en misaalu. Ɓum winndaama faa ɗum tin-
dina en, enen wonɓe e cakitte jamaanuuji
ɓeen.
12 Ɓum le, miiliiɗo ina darii fuu, hakkila
taa boɓɓoo.
13 Walaa torra ndaartintooɗo on mo
hewtataa ɓii-Aadama fuu. Wooɗi, Laamɗo
wo koolniiɗo, accataa ndaartindeɗon ko
ɓuri semmbe mon. Ley ndaartindaare
ndeen o hokkan on laawol no mbur-
toroɗon nde faa mbaawon munyande nde.
14 Saabe ɗuum, sakiraaɓe am horsuɓe,
mboɗɗee dewal tooruuji.
15 Miɗo haalana on hono wo on jom'en
hakkillo ni. Ndelle caree onon e ko'e mon
ko mbi'ammi ɗuum.
16 Horde-loonde hiraande seniinde nde
njetteten Laamɗo saabe muuɗum ndeen, si
en njarii nde, en kawtii yiiyam Almasiihu
ɗaam. Buuru mo tayeten oon, si en nyaamii
ɗum, en kawtii ɓanndu Almasiihu nduun.
17 Caggal buuru oon wo gooto, enen
du, enen e heewude fuu, wo en ɓanndu
wooturu, sabo eɗen njogii ngeɗu e buuru
gooto oon.
18 Taykee lenyol Israa'iila ngool: yimɓe
maɓɓe nyaamooɓe kirsamaaji ɓeen laatake
gootum e ley teddingol Laamɗo gaɗanaaɗo
hirsirde oon.

* **10:6** Misaalu wo yeru maa nanndingol. † **10:7** Wurtagol 32.6.

19 Mi wi'ataa teewu cakkanaangu tooruuji nguun wo huunde dagiinde hono noon. Mi wi'ataa du, tooruuji ɗiin, won ko ngoni.
20 Ko njiɗumi wiide dey, kirsamaaji ɗi yimɓe ɓeen cakkata ɗiin, wo ginnaaji cakkantee, wanaa Laamɗo. Mi yiɗaa laatoɗon hawtuɓe e ginnaaji.
21 On mbaawaa yardude horde Joomiraaɗo ndeen de njardon katin horde ginnaaji. On mbaawaa nyaamude e le'al Joomiraaɗo ngaal de nyaamron katin e le'al ginnaaji ɗiin.
22 Naa umminde tikkere Joomiraaɗo kiroowo oon njiɗuɗen naa? Yalla en miilii eɗen ɓuri mo semmbe naa?

No neɗɗo jeyi worrude ley ndimaaku

23 Mbiiɗon: «Huunde fuu ina dagii.» Ayyo, ammaa wanaa fuu nafata. Si goonga, «huunde fuu ina dagii», ammaa wanaa huunde fuu semmbinta goonɗinal woɓɓe.
24 Taa fay gooto filoo ko nafata hoore muuɗum tan, ammaa filoo ko nafata woɓɓe.
25 Teewu cootteteengu luumo fuu, oɗon mbaawi nyaamirde ɗum ɓerɗe ɗe pelataa on tawa on yamaay yalla wo ɗum teewu cakkanaangu tooruuji naa wanaa.
26 Sabo «leydi e ko woni e mayri fuu wo Joomiraaɗo jeyi.»‡
27 Si neɗɗo mo goonɗinaay noddii on faa nyaamdon, de on njaɓii nootaade fu, nyaamon ko kokkaɗon fuu, tawa ɓerɗe mon pelataa on.
28 Ammaa si goɗɗo wi'ii on: «Ɗum wo ko sakkanaa tooruuji», ndeen kaa, taa nyaamee ɗum, saabe biiɗo noon oon e saabe miiloo ɓernde mum feloore ɗum.
29 Ko kaalammi haala miiloo ɓernde ɗuum, wanaa saabe ɓerɗe mooɗon onon, wo saabe ɓernde biiɗo noon oon.
Sabo si goonga, walaa ko ɓernde neɗɗo goɗɗo saroo ndimaaku am.
30 Si miɗo yetta Laamɗo e dow ko nyaamammi, ko waɗi de miɗo mbonkee saabe nyaamdu ndu njettirmi Laamɗo nduun?
31 Ndelle, si oɗon nyaama maa oɗon njara, maa ko ngaɗoton fuu, ngaɗiree ɗum faa Laamɗo teddinee.
32 Taa laatanee fay gooto fergere, wanaa Alhuudiyankooɓe, wanaa yimɓe ɓe nganaa Alhuudiyankooɓe, wanaa kawrital goonɗinɓe Laamɗo ngaal.
33 Ngolliree hono am ni. Miɗo filoo ko welata yimɓe fuu e dow huunde fuu, tawee mi filaaki nafaa am miin tan. Wo ko nafata yimɓe heewɓe pilotoomi, faa ɓe kisinee.

11

1 Nyemmbitee kam hono no nyemmbitirammi Almasiihu ni.

Haala dow suddugol hoore

2 Miɗo yetta on ko miccitiɗon kam e huunde fuu, e ko njokkuɗon al'aadaaji ɗi kollumi on ɗiin.
3 Ammaa, miɗo yiɗi paamon Almasiihu woni hooreejo gorko fuu, gorko woni hooreejo deekum, katin du Laamɗo woni hooreejo Almasiihu.
4 Ndelle, si gorko na du'oo maa na haalda konngol annabaaku de suddi hoorem fu, huyfinii hooreejo muuɗum oon.
5 Ammaa si debbo na du'oo naa na haalda annabaaku de suddaay hoore muuɗum fu, huyfinii hooreejo muuɗum oon, sabo imo wa'i hono wo o toytiiɗo ni.
6 Sabo dey, si debbo suddaay hoore muuɗum, ina haani taya sukundu mum fuu. Ammaa tayude sukundu mum naa toytude ndu ina semtina debbo. Ndelle na haani sudda hoore muuɗum.
7 Taa gorko kaa sudda hoorem, sabo gorko wo tagaadi Laamɗo, na holla darja muuɗum. Debbo kaa wo darja gorko.
8 Sabo wanaa gorko ittaa e debbo, wo debbo ittaa e gorko.
9 Katin du, wanaa gorko taganaa debbo, wo debbo taganaa gorko.
10 Saabe ɗuum, e saabe nulaaɓe laamu fu, ina tilsani debbo sudda hoore muuɗum.* Ɗum laatanto ɗum maande holloore ina woni ley hawju gorum.
11 Ammaa ɗum e laataade fuu, ley tagaadi Joomiraaɗo, debbo ina haajaa gorko, gorko du ina haajaa debbo.
12 Sabo no debbo yuuriri e gorko ni, hono noon gorko du yuurirta e debbo, rimee. De ɗuum fuu to Laamɗo ɗum yuuri.

‡ **10:26** Jabuura 24.1. * **11:10** Woɓɓe ina paamira fuɗɗoode aayaare nde hono nii: Saabe ɗuum, e saabe maleyka'en. Ley Geresankoore, nulaaɓe e maleyka'en, fuu wo innde wootere.

13 Caree onon e ko'e mon: si debbo na
rewi Laamɗo tawi suddaay hoorem, yalla
na fonnditii naa?
14 Wanaa tagaadi ndiin e hoore muuɗum
ina faamina on sukundu juutundu ina
semtinii e gorko?
15 Ammaa debbo kaa, si na woodi
sukundu juutundu fu, wo darja muuɗum.
Sabo o hokkiraama sukundu juutundu faa
o sudda hoore makko.
16 De si goɗɗo yeddii ɗum de jokki
laawol gonngol fu, faama ɗum wanaa
al'aada amin, ɗum wanaa al'aada kawrite
goonɗinɓe Laamɗo ɗeen du.

Haala hiraande seniinde

17 Won ko njiɗumi haalande on joonin,
haala no kawritirton. Haala majjum mi
waawaa yettude on, sabo nde kawritinɗon
fu, wo ko boni ɓeydotoo, wanaa ko woodi.
18 Ko artii fuu, mi nanii si on kawritii fu,
luural ina woni hakkunde mooɗon. Miɗo
miila du wo ɗum goonga.
19 Ina tilsi pelle pelle ngaɗa hakkunde
mooɗon, faa hoolniiɓe jaati wonɓe e ley
mooɗon ɓeen anndite e.
20 Nde kawritinɗon fu, wanaa nyaamude
hiraande Joomiraaɗo ndeen hawrunduri
on.
21 Sabo gooto mooɗon fuu henyoto
nyaama hiraande muuɗum. Woɓɓe
mooɗon ina njolba, woɓɓe mooɗon du ina
culoo.
22 Yalla on ngalaa cuuɗi ɗo kaanɗon
nyaamude e yarude naa? Naa wo on
njawu kawrital goonɗinɓe Laamɗo ngaal?
Yalla oɗon njiɗi huyfinde ɓe ngalaa faa'e
ɓeen naa? Ɗume mbi'ammi on? Mi yetta on
naa? Mi waawataa yettude on e ɗum.

Haala miccitagol hiraande seniinde arandeere
(Matta 26.26-29, Marku 14.22-25, Lukka 22.14-20)

23 Sabo miin, inan ko keɓumi e Joomi-
raaɗo de njottinmi on: ley jemma mo
Joomiraaɗo meeɗen Iisaa jambaa oon,
hooyi buuru,
24 yetti Laamɗo, heli buuru oon, wi'i:
«Ɗum wo ɓanndu am hokkaandu saabe
mooɗon. Ngaɗon ɗum faa miccitoɗon
kam.»
25 Hono nii du, nde ɓe tilinoo e hiraande
ndeen, o hooyi horde cabijam. O wi'i:
«Horde nde woni amaana keso tabintini-
raaɗo yiiyam am. Nde njaroton fuu, micc-
itoɗon kam.»
26 Sabo nde nyaamoton buuru oon e nde
njardoton horde cabijam ndeen fu, oɗon
kaala haala maayde Joomiraaɗo faa ɗo
wartowi.
27 Ndelle, neɗɗo fuu nyaamirɗo buuru
Joomiraaɗo no fotiraay, yardi horde
makko no fotiraay, waɗii hakke e ɓanndu
Joomiraaɗo nduun e yiiyam makko ɗaam
fuu.
28 Ndelle, mono fuu taykoo hoore
muuɗum fadde muuɗum nyaamude bu-
uru oon naa yardude horde ndeen.
29 Sabo neɗɗo fuu nyaamuɗo buuru oon,
yardi horde ndeen, de miilaaki wo ɗum
ɓanndu Joomiraaɗo nduun fu, fooɗanan
hoore muuɗum sariya no nyaamiri e no
yariri noon.
30 Ɗum waɗi de nyawɓe e lokkaaɓe
ina keewi e mooɗon, woɓɓe mooɗon du
njawtii.
31 Sini en taykotono ko'e meeɗen, en
carataakeno.
32 Ammaa Joomiraaɗo ina saroo en faa
dartina en, taa njukkodeɗen e adunaaru
ndu.
33 Ndelle sakiraaɓe am, si oɗon kawrita
faa nyaamdon hiraande Joomiraaɗo
ndeen, mono fuu njaɓɓoo banndum.
34 Si goɗɗo yolbii fu, sanaa nyaama to
suudu muuɗum. Ndeen kawrite mooɗon
laatantaako on jukkungo.
Woodi, ko heddii ɗuum mi biltan ɗum si
mi warii.

12

Haala dokke Ruuhu Ceniiɗo

1 Joonin en ndaaran kabaaru dokke Ru-
uhu Ceniiɗo. Sakiraaɓe, mi yiɗaa tawee on
paamaay.
2 Nde on ngoonɗinaayno Joomiraaɗo
ndeen, oɗon anndi tooruuji muumɗi ɗiin
na ɗowa on, na majjina on.
3 Saabe ɗuum miɗo yiɗi paamon: fay
gooto waawaa wi'ude «Iisaa wo kuɗaaɗo»
si Ruuhu Laamɗo ina woni e muuɗum.
Katin du fay gooto waawaa wi'ude «Iisaa
wo Joomiraaɗo» si Ruuhu Ceniiɗo walaa e
muuɗum.
4 Dokke ɗe Ruuhu Ceniiɗo hokkata en
ɗeen ina ceedi sifa, de Ruuhu oon wo gooto.

5 Golleeji ballooji kawrital ɗiin ina ceedi
sifa, de Joomiraaɗo oon wo gooto.
6 Ko golleeji ɗiin ndimata ina seedi sifa,
ammaa Laamɗo gooto oon kam gollata ɗi
fuu ley yimɓe ɓeen fuu.
7 Mono fuu hokkaama dokkal ɓanginoowal
Ruuhu faa ngal nafa kawrital fuu.
8 Imo hokka ooɗo haala hakkilanteeha, o
hokka ooto haala kebbinaaka anndal.
9 Kanko Ruuhu gooto oon hokkata
ooɗo goonɗinal luggungal, ooto dannude
nyawɓe.
10 O hokka ooɗo waɗude kaayeefiiji, ooto
haaldude annabaaku. O hokka ooɗo sen-
ndude ko yuuri e Ruuhu e ko yuuri e gin-
naaji, ooto haalude ɗemle ɗe anndaaka. O
hokka goɗɗo du fiirtude ɗemle ɗeen.
11 Wo Ruuhu gooto oon gollata ɗum
fuu. Wo kam feccata, de hokka mono fuu
dokkal ngal muuyi.

No kawrital nanndiri e terɗe neɗɗo

12 Woodi ɓanndu du wo wooturu, de na
jogii terɗe keewɗe. Fay si terɗe ɓanndu
na keewi, ɓanndu kaa wo wooturu. Hono
noon ɓanndu Almasiihu du worri.
13 Sabo en fuu en mbatisiraama Ruuhu
gooto faa laatoɗen ɓanndu wooturu, yalla
wo en Alhuudiyankooɓe naa en nganaa,
yalla wo en rimɓe naa en riimayɓe. Katin
du en fuu en njarnaama Ruuhu gooto oon.
14 Ɓanndu wanaa tergal gootal, wo terɗe
keewɗe.
15 Si koyngal wi'ii: «Caggal mi wanaa jun-
ngo, mi jeyaaka e ɓanndu», ɗum haɗataa
ngal jeyeede e ɓanndu.
16 Naa si nowru wi'ii: «Caggal mi wanaa
yitere, mi jeyaaka e ɓanndu», ɗum haɗataa
ndu jeyeede e ɓanndu.
17 Si terɗe ɗeen fuu wo gite, noy neɗɗo
oon nanirta? Naa si ɗe fuu wo ɗe noppi,
noy neɗɗo oon maatirta ko uurata e ko
luuɓata?
18 Ammaa, Laamɗo hawrundurii terɗe
ɗeen fuu e ɓanndu wooturu hono no
muuyiri ni.
19 Si tergal gootal tan woodunoo, ɗum
kaa laatataako ɓanndu.
20 Ndelle, terɗe ɗeen ina keewi, de
ɓanndu nduun wo wooturu.
21 Yitere waawaa wi'ude junngo: «Mi
haajaaka ma.» Hoore du waawaa wi'ude
koyɗe: «Mi haajaaka on.»
22 Ammaa, terɗe ɓanndu nanndude e
ɓurɗe lokkidinde, ɗeen ngoni ɗe kaajaɗen
sanne.
23 Terɗe ndaardeteeɗe wo kuyfuɗe, ɗeen
ɓurɗen teddinde. Ɓurɗe semtinaade, ɗeen
ɓurɗen haybude.
24 De terɗe meeɗen goɗɗe ɓurɗe ted-
deengal ɗeen kaajaaka waɗeede noon.
Laamɗo hawrunduri terɗe fuu, hokki terɗe
lokkaaje ɗeen teddeengal faa ɓuri ɗeya
ɗeen.
25 O waɗii ɗum faa taa luural waɗa e
ɓanndu nduun, ammaa faa terɗe ɗeen fuu
kaybundura.
26 Si tawii tergal gootal naawii, keddiiɗe
ɗeen fuu naawdan e muuɗum. Si ter-
gal gootal teddinaama, keddiiɗe ɗeen fuu
mbeltodoto e muuɗum.
27 Woodi onon, wo on ɓanndu Almasiihu,
mono e mooɗon fuu wo tergal e ɓanndu
makko nduun.
28 Nii Laamɗo darniri kawrital
goonɗinɓe ngaal: ko artii fuu o joyyini nu-
laaɓe, o ɓeydi katin haaldooɓe annabaaku,
de o jokkintini jannginooɓe. Caggal ɗuum,
o joyyini waɗooɓe kaayeefiiji e dannooɓe
nyawɓe e wallooɓe e ardotooɓe e haalooɓe
ɗemle ɗe anndaaka.
29 Yalla yimɓe fuu wo nulaaɓe naa? Yalla
ɓe fuu wo ɓe haaldooɓe annabaaku naa?
Ɓe fuu wo ɓe jannginooɓe naa? Ɓe fuu iɓe
ngaɗa kaayeefiiji naa?
30 Yalla yimɓe fuu kokkaa dannude
nyawɓe naa? Naa haalude ɗemle ɗe
anndaaka? Naa fiirtude ɗemle ɗeen naa?
Wanaa noon!
31 Woodi ndelle, tinnee, pooɗanee dokke
ɓurɗe heewude nafaa ɗeen.

Joonin le, mi hollan on laawol ɓurngol
fuu wooɗude ngol hono muuɗum walaa.

13

Haala njinngu

1 Si mi haalirii ɗemle yimɓe, fay ɗemle
maleyka'en, de njinngu walaa e am fu, wo
mi lennguru senyooru, naa wo mi duko
jamɗe gokkundurteeɗe tan.
2 Si miɗo woodi dokkal haaldude
annabaaku, de mi faama sirriiji fuu e
annde fuu, naa si mi tawraama goonɗinal
faa mi dirna baamle, si njinngu walaa e am
fu, mi wanaa fay huunde.

3 Si mi hokkii ko njogiimi fuu talkaaɓe
naa mi hokkitirii ɓanndu am duppee, de
njinngu walaa e am fu, ɗum nafataa kam
fay huunde.
4 Njinngu ina jogii munyal, ina jogii
moyyuki. Njinngu waldaa e kiram, man-
tataako, mawninkintaako.
5 Njinngu waɗataa ko semtinii, filataako
muuyɗe hoore muuɗum. Ngu yaawaa
ɓernude, ngu saawataa tikkere.
6 Njinngu seyortaako oonyaare, wo
goonga seyortoo.
7 Wakkati fuu njinngu ina sawrii, selataa
hoolaade, de na heɗoo Laamɗo ley huunde
fuu. Munyal muuɗum timmataa.
8 Njinngu saamataa abada. Haaldude
annabaaku timminte, ɗemle celan, anndal
du timminte.
9 Sabo anndal meeɗen ina nyaki, haala
annabaaku du ina nyaki.
10 Ammaa si ko hiɓɓi ɗuum warii fu, ko
nyaki ɗuum fuu faltoto.
11 Nde laatinoomi cukalel ndeen, miɗo
haaldannoo hono cukalel, miɗo mi-
ilotonoo hono cukalel, miɗo yiirannoo du
hono cukalel. De ko laatiimi mawɗo ɗuum,
mi seedii e golle cukaaku.
12 Ko nji'eten joonin ɗuum laaɓaay, wo
hono yuurnaade daandorgal niɓɓungal ni.
Ammaa ley ko warata ɗuum en njiiran
gite men faa laaɓa. Ko anndumi joonin
ɗuum hiɓɓaay, ammaa wakkati waran nde
anndammi faa hiɓɓa, hono no Laamɗo an-
ndiri kam faa hiɓɓi ni.
13 Ndelle, kulle tati ngoni duumotooɗe:
goonɗinal e jikke e njinngu. De ko ɓuri
manngu hakkunde majje fuu wo njinngu.

14

Haala dokke Ruuhu Ceniiɗo

1 Ndelle, pooɗanoɗon njinngu no
mbaawruɗon fuu. Eelon du dokke Ruuhu
Ceniiɗo ɗeen. De ko ɓuri fuu, piloɗon
haaldude annabaaku.
2 Sabo kaaliroowo ɗemle ɗe anndaaka
wo Laamɗo haaldata, wanaa yimɓe. Si
goonga, fay gooto faamataa ko o haalata.
Imo haalda sirriiji ley kawtal Ruuhu.
3 Ammaa kaaloowo konngol annabaaku
oon, wo yimɓe haaldata, faa semmbina
goonɗinal muɓɓen, sellina ɓerɗe muɓɓen,
de feewtina ɗe.
4 Kaaliroowo ɗemle ɗe anndaaka, wo
hoore muuɗum nafata. Ammaa kaal-
doowo annabaaku, wo kawrital goonɗinɓe
nafata.
5 Miɗo yiɗi kaaliron ɗemle ɗe anndaaka
on fuu, de ko ɓurani kam, kaaldon
annabaaku. Sabo kaaldoowo annabaaku
ɓuri kaaliroowo ɗemle ɗe anndaaka, si
wanaa tawa neɗɗo ina waawi fiirtude, faa
kawrital goonɗinɓe ngaal heɓa nafaa.
6 Ndelle sakiraaɓe, si mi warii to mooɗon
de miɗo haalirana on ɗemle ɗe anndaaka,
ɗume ɗum nafata on? Si haala am
waddanaay on ko Laamɗo ɓanginani
kam ɗuum, naa anndal, naa konngol
annabaaku, naa waaju fu, ɗum fuu ɗum
nafataa on.
7 Taykoɗen du fay ko walaa yonki hono
sereendu naa hoddu. Si munkariiji ɗiin
piyaaka faa laaɓi fu, noy annditirten ko
sereendu nduun fuufata naa ko hoddu
nduun hoɗata?
8 Naa si puufoowo luwal wolde fuufaay
faa laaɓi, moy segilantoo wolde ndeen?
9 Hono noon, onon du, si on njottinirii
kabaaru oon ɗemle ɗe anndaaka de ko
faaminii fuu walaa, noy paamirteɗon? On
paɗɗii haala mon ley henndu!
10 Ina woodi ɗemle keewɗe ley
adunaaru. De no ceediri fuu, walaa haala
ka nanataake.
11 Ammaa si neɗɗo haaldii e am
ɗemngal* ngal mi nanataa fu, mi laatanake
ɗum janano, kam du laatanake kam
janano.
12 Hono noon, onon du e ley fooɗanagol
mooɗon dokke Ruuhu ɗeen, tinnoɗon
e heɓude dokke cemmbinooje kawrital
goonɗinɓe ngaal e semmbe mooɗon fuu.
13 Ndelle, kaaliroowo ɗemngal ngal an-
ndaaka fuu ŋaaroo Laamɗo waawude fiir-
tude ngal.
14 Sabo si miɗo waɗa du'aare e ɗemle ɗe
mi anndaa fu, goonga, yonki am ina woni e
du'aare, ammaa mi faamataa miin e hoore
am.
15 Ndelle, noy ngaɗammi? Mi waɗan
du'aare e yonki am, ammaa mi waɗan nde
e hakkillo am du. Mi yimiran yonki am,
ammaa mi yimiran hakkillo am du.

* **14:11** Maanaa ɗemngal ɗo wo sii haala.

16 Si wanaa noon fu, si a yettirii Laamɗo
e ley yonki maa tan, noy tawaaɗo toon mo
woowaa ɗum waawirta wi'ude «Aamiina»
e yettugol maaɗa ngool? Sabo joomum
nanataa ko kaalataa ɗuum.
17 Fay si yettugol maa ngool ina woodi
sanne, ngol nafataa joomum fey.
18 Miɗo yetta Laamɗo, ko kaaldammi
ɗemle ɗe anndaaka faa ɓuri on on fuu.
19 Ammaa e ley kawrital goondinɓe,
haalude karfeeje joy paaminiiɗe faa jan-
ngina yimɓe, ɓurani kam haalirde karfeeje
ujunaaje sappo ɗemle ɗe anndaaka.
20 Sakiraaɓe, taa laatoɗon hono cukaloy
e ley hakkillooji mooɗon. Laatoɗon ɓe
ngalaa bonanda hono cukaloy, ammaa e
ley hakkillooji mon laatoɗon mawɓe.
21 Ina winndaa e Tawreeta:
«Nde kaaldowammi e yimɓe am,
wo e kunnduɗe yimɓe leyɗe goɗɗe,
wo e ɗemle jananɓe kaalirammi.
Dum fuu,
ɓe kettindantaako kam.»†
Wo noon Joomiraaɗo wi'i.
22 Hono noon, ɗemle ɗe anndaaka ɗeen
wo maande sariya ɗo ɓe ngoondinaay,
ɗe nganaa maande ɗo yimɓe goondinɓe.
Haaldude annabaaku du wo maande ɗo
goondinɓe, wanaa ɗo ɓe ngoondinaay.
23 Ndelle, si goondinɓe fuu kawritii, ina
kaalda ɗemle ɗe anndaaka, de yimɓe ɓe
mboowaa ɗum naa yimɓe ɓe ngoondinaay
ngarii fu, ɓe mbi'an wo on haaŋaaɓe.
24 Ammaa si gooto e yimɓe ɓeen warii, de
tawi yimɓe fuu ina kaalda annabaaku, ko o
nanata ɗuum fuu ina faamina mo hakkeeji
makko, ina saroo mo.
25 Ko suudii ley ɓernde makko ɓangan.
Ndeen o hippoto e leydi, o sujidana
Laamɗo, o wi'a: «Si goonga ni, Laamɗo ina
wondi e mooɗon.»

No kawrital goondinɓe haani worrude

26 Ndelle sakiraaɓe, noy ngaɗoton? Si
on kawritii, de gooto mooɗon ina woodi
jimol, goɗɗo du ina janngina, goɗɗo ina
woodi ko Laamɗo ɓanginani ɗum, goɗɗo
ina haala ɗemngal ngal anndaaka, goɗɗo
du na fiirta ngal, sanaa fuu waɗiree faa
semmbina kawrital goondinɓe ngaal.
27 Si ɗemle ɗe anndaaka kaalirtee, taa
ɓura yimɓe ɗiɗo naa tato. Ɓeen du, sanaa
ɓe kaalira gooto gooto, de gooto mooɗon
fiirta.
28 Ammaa si piirtoowo walaa, joomum
deyyinoo e ley kawrital ngaal, haalda e
Laamɗo e ley ɓernde muuɗum.
29 Haaldooɓe annabaaku du, ɗiɗo naa
tato tan kaala, de heddiiɓe ɓeen kiinya
haala maɓɓe kaan.
30 De si won ko Laamɗo ɓanginani gooto
e jooɗiiɓe ɓeen, kaaloowo arandeejo oon
deyyinoo.
31 Sabo on fuu, oɗon mbaawi haaldude
annabaaku gooto gooto, faa yimɓe fuu
keɓa paamal e ɓerɗe cellinaaɗe.
32 Haaldooɓe annabaaku ɓeen ina
mbaawi nanngitinde ko'e muɓɓen.
33 Si goonga, Laamɗo waɗataa ko jiiɓii.
Wo o Laamɗo gaddoowo jam.

No worri e kawrite seniiɓe ɗeen fuu,
34 sanaa rewɓe ndeyyinoo ley kawrite
ɗeen, sabo ɓe ngalaa laawol haalude ley
ɗoon. Ɓe ɗowtoroo no Tawreeta wi'iri
noon.
35 Si tawii won ko ɓe njiɗi faamtindaade,
ɓe acca faa ɓe koota, ɓe yamowa jom'en
cuuɗi maɓɓe. Sabo konngol debbo nanee
ley kawrital ina semtinii.
36 Naa oɗon miiloo konngol Laamɗo
ngool to mooɗon yuuri naa? Wo onon tan
keɓi ngol naa?
37 Si neɗɗo ina miilii wo annabaajo
maa ina miilii wo jogiiɗo baawɗe Ruuhu
Ceniiɗo, ina haani annditinde ko mbinn-
danammi on ɗuum wo yamiroore Joomi-
raaɗo.
38 Mo annditaay ɗum fuu, Laamɗo an-
nditataa ɗum.
39 Ndelle sakiraaɓe, pooɗanoɗon haal-
dude annabaaku, katin du taa kaɗon ɗemle
ɗe anndaaka haaleede.
40 Ammaa huunde fuu waɗiree no
haaniri, tawee fuu ina fonnditii.

15

Haala ummital Almasiihu

1 Sakiraaɓe, miɗo miccintina on Kabaaru
Lobbo mo mbaajinoomi on. On njaɓii ɗum,
oɗon keddii oɗon kaɓɓii e majjum.

† **14:21** Esaaya 28.11-12.

2 Wo saabe Kabaaru oon kisinirteɗon, si
tawii on tiigorake mo no kaaldanmi on ni.
Si wanaa noon fu, goonɗinal mon laatoto
ɓolum.
3 Mi yottinanii on kabaaru mo keɓumi,
ɓurɗo huunde fuu oon. Ɗum woni: Al-
masiihu maayii saabe hakkeeji meeɗen, no
Binndi ɗiin mbiiri ni.
4 O wattaama ley saabeere. O iirtake e
nyalooma tataɓo, no Binndi ɗiin mbiiri ni.
5 O ɓanganii Piyeer. Caggal ɗuum, o
ɓangani taalibaaɓe sappo e ɗiɗo ɓeen.
6 Caggal ɗuum, o ɓangani ko ɓuri saki-
raaɓe keme njoyo ley wakkati gooto. Ko
ɓuri heewude e maɓɓe ina mbuuri faa
joonin, de woɓɓe maɓɓe paltake.
7 Jokkiti katin, o ɓangani Yaakuuba, de o
ɓangani nulaaɓe ɓeen fuu.
8 Sakitii, o ɓangani kam miin ga'uɗo hono
ɓinngel dimaangel gilla wakkati muuɗum
yottaaki ni.
9 Si goonga, miin ɓuri nulaaɓe ɓeen fuu
famɗude. Mi fotaay fay noddireede nu-
laaɗo, sabo mi torriino kawrital goonɗinɓe
Laamɗo.
10 Joonin le, saabe moyyere Laamɗo
ndeen laatoriimi ko ngonumi ɗuum.
Moyyere nde o waɗani kam ndeen du
rimaay ɓolum. Si goonga, miin ɓuri
nulaaɓe ɓeen fuu gollude. De wanaa miin
gollata, wo moyyere Laamɗo wonnde e am
ndeen gollata.
11 Ndelle nde wo miin, nde wo kamɓe,
fuu fotu. Wo ɗuum min fuu min mbaajo-
too, ɗuum du ngoonɗinɗon.

Haala ummital maayɓe

12 Woodi, miɗen mbaajoo Almasiihu iir-
take e maayde. Ndelle, noy woɓɓe mooɗon
mbiirata maayɓe ummitataako?
13 Sini ummital maayɓe walaa, Almasi-
ihu e hoore muuɗum ummitaaki.
14 De si Almasiihu ummitaaki, waaju
amin wo ɓolum, goonɗinal mooɗon du wo
ɓolal.
15 Woodi si maayɓe ummitataako du,
iɗum holla ko min ceedanii Laamɗo ɗuum
wo fewre. Sabo min mbi'ii Laamɗo um-
mintinii Almasiihu, de ɗum wanaa goonga
si maayɓe ummitataako.
16 Si maayɓe ummitataako, Almasiihu e
hoore muuɗum ummitaaki.
17 Si Almasiihu ummitaaki, goonɗinal
mooɗon wo ɓolal, oɗon ngoni ley hakkeeji
mon faa joonin.
18 Si wo noon du, maaynooɓe e ley
goonɗinal Iisaa Almasiihu ɓeen kalkii.
19 Si jikke meeɗen e Almasiihu wo ley
nguurndam meeɗen ɗo tan nafannoo,
eɗen ɓuri yimɓe fuu yurminaade.
20 Ammaa si goonga, Almasiihu um-
mintinaama e maayde, laatake artiiɗo e
ummitotooɓe.
21 Sabo no maayde yuurdi e neɗɗo gooto,
hono noon du ummital hakkunde maayɓe
yuurdi e neɗɗo gooto.
22 No yimɓe fuu maayirta saabe kawtal
muɓɓen e Aadama, hono noon du yimɓe
fuu ummintinirtee saabe kawtal muɓɓen e
Almasiihu.
23 Ammaa mono fuu e wakkati muuɗum
ummitotoo. Almasiihu woni arandeejo
oon. Ndeen si wartii fu, ɓe o jeyi ɓeen du
ummitoto.
24 Ndeen timmoode waran. Almasiihu
halkan kaanankaaku e baawɗe e semmbe
fuu, de hokkita Laamɗo Baabiiwo laamu.
25 Sabo ina tilsi Almasiihu laamoo faa
nde Laamɗo waɗi mo o yaaɓa wayɓe mo
ɓeen fuu.
26 Ganyo cakitotooɗo halkeede oon wo
maayde,
27 sabo ina winndaa: «Laamɗo wattii hu-
unde fuu ley koyɗe makko.»* Ammaa si
wi'aama «huunde fuu wattaama ley koyɗe
makko», na tannyoraa Laamɗo gaɗuɗo
ɗum oon kaa naataay.
28 Nde huunde fuu heedii ley baawɗe
Almasiihu Bajjo oon ndeen, kam e hoore
muuɗum heedan ley Laamɗo gaɗuɗo o
dawrana huunde fuu, faa Laamɗo laamoo
kala huunde fuu.
29 Woodi, ina woodi jaɓooɓe lootireede
lootagal batisima saabe maayɓe. Si tawii
maayɓe ummitataakono, ɗume waɗi de
yimɓe ina mbatisiree saabe maɓɓe?
30 Minen e ko'e amin, ko waɗi de miɗen
njardoo masiibaaji wakkati fuu faa miɗen
nesa maayde?
31 Sakiraaɓe, nyannde fuu miɗo nesa wa-
reede. Tannyoron wo ɗum goonga, hono

* **15:27** Jabuura 8.7.

ko mantortoomi on yeeso Joomiraaɗo men
Iisaa Almasiihu ɗuum du laatorii goonga.
32 To Efeesu toon mi haɓaama wolde
sattunde, hono wo daabaaji ladde bondi
kaɓumi. Si mi goondinaayno ummintineede fu, ɗume ɗum nafata kam? Si
maayɓe ummitataakono fu, ngaɗen no wiiraa ni: «Nyaamen, njaren, sabo jaango en
maayan.»
33 Taa kiilon ko'e mon: «Yaadude e bonɓe
ina bonna needi lobbiri.»
34 Ngartiree hakkillooji mon e ko fonnditii, celon waɗude hakke. Sabo woɓɓe
mooɗon anndaa Laamɗo. Ko mbiirumi
noon wo faa cemton.
35 Ammaa hasii goɗɗo yaman: «Noy
maayɓe ummitortoo? Noy ɓalli muɓɓen
ngorrata?»
36 Aan pamaro hakkillo! Aawdi ndi
aawuɗaa fuu, sanaa waata, de sakitoo
fuɗa.
37 Aawdi ndi aawuɗaa du, si wo gawri
naa wo aawdi feereeri, wo ndi wabbere
tan. A aawataa wullere ndeen e hoore
muuɗum.
38 Caggal ɗuum, Laamɗo waɗata ndi sii
wullere nde muuyi, aawdi fuu e sii wullere
muuɗum.
39 Kulle jogiiɗe yonki du kawtaa terɗe:
ɓiɓɓe-Aadama e terɗe muɓɓen, daabaaji e
terɗe muɓɓen, pooli e terɗe muɓɓen, liyyi
du e terɗe muɓɓen.
40 Ina woodi ɓalli kammunkooji e ɓalli
leydinkooji. Kammunkooji ɗiin e darja
muɓɓen, leydinkooji ɗiin du e darja
muɓɓen.
41 Naange e jalbugol muuɗum, lewru
du e jalbugol muuɗum, koode e jalbugol
muɓɓen. Fay hakkunde koode ɗeen, jalbugol muɓɓen ina seedi.
42 Ummital maayɓe du hono noon worri.
Ko iretee ɗuum ina nyola, ko ummitotoo
ɗuum nyolataa.
43 Ko iretee ɗuum ina lokkiɗi, ko ummitotoo ɗuum ina jogii teddeengal. Ko iretee
ɗuum ina lokkiɗi, ko ummitotoo ɗuum ina
jogii semmbe.
44 Ko iretee ɗuum wo terɗe leydinkooje, ko ummitotoo ɗuum wo terɗe
ruuhunkooje. Terɗe leydinkooje ina
ngoodi, ndelle terɗe ruuhunkooje du ina
ngoodi.
45 Ɗum waɗi de na winndaa: «Neɗɗo
arandeejo oon, ɗum woni Aadama, laatake
yonki mbuurki.» Aadama cakitiiɗo oon
kaa laatake Ruuhu kokkoowo nguurndam.
46 Wanaa ko jeyaa e Ruuhu ɗuum artii
warude. Wo ko jeyaa e leydi ɗuum artii, de
ko jeyaa e Ruuhu ɗuum jokki.
47 Neɗɗo arandeejo oon e sollaare leydi
tagiraa. Neɗɗo ɗiɗaɓo oon e kammu yuuri.
48 Yimɓe yuuruɓe e sollaare leydi ɓeen
ina ngorri hono Aadama yuuruɗo e sollaare
leydi oon. Yimɓe jeyaaɓe e kammu ɓeen
ina ngorri hono yuuruɗo dow kammu oon.
49 Hono no nanndirɗen e yuuruɗo e sollaare leydi oon ni, hono noon nanndirten
e yuuruɗo dow kammu oon du.
50 Sakiraaɓe, inan ko kaalammi ɗuum:
teewu e yiiyam mbaawaa naatude e laamu
Laamɗo. Katin du ko nyolata waawaa
heɓude ko nyolataa faa abada ɗuum.
51 Ndaar, miɗo ɓanginana on sirri:
wanaa en fuu maayata, ammaa en fuu en
mbaylitete.
52 Ɗum waɗan wakkati gooto, no
tamyaango yitere ni, si buututal cakitoongal fuufaama. Sabo buututal ngaal
fuufete, de maayɓe ɓeen ummodoo e ɓalli
ɗi nyolataa. Enen du, en mbaylitete.
53 Sabo si goonga, ina tilsi terɗe nyolooje
ɗeen ɓornoo ko nyolataa, maayooje ɗeen
du ɓornoo ko maayataa.
54 Si terɗe nyolooje ɗeen ɓornake ko nyolataa, maayooje ɗeen ɓornake ko maayataa fu, ndeen konngol binndaangol ngol
tabitan: «Maayde jaalaama, moɗaama.»†
55 «Maayde, toy jaalagol maa woni?
Maayde, toy tooke maa ngoni?»‡
56 Tooke pooɗooje maayde wo hakke.
Hakke du hemrii baawɗe saabe jamirooje
Tawreeta.
57 Ammaa jettooje ngoodanii Laamɗo
kokkiroowo en jaalagol saabe Joomiraaɗo
meeɗen Iisaa Almasiihu.
58 Ndelle sakiraaɓe am horsuɓe, laatee
joottiiɓe ɓe ndimmbataako. Wakkati fuu
ɓeydon tinnaade e golle Joomiraaɗo, sabo
oɗon anndi ko ngolloton ley kawtal Joomiraaɗo ɗuum wanaa ɓolum.

† **15:54** Esaaya 25.8. ‡ **15:55** Hoseya 13.14.

16

Haala wallugol seniiɓe wonɓe ngalluure Urusaliima

1 Joonin en ndaaran kabaaru hawrundurgol ceede faa walla seniiɓe wonɓe Urusaliima ɓeen. Ngaɗon ko njamirmi kawrite goondinɓe gonɗe leydi Galaatiya ɗeen.
2 Alan fuu, mono e mooɗon fuu itta ko waawi, resa. Ndeen si mi warii, en pilataako hawrundurde ɗum katin.
3 Nde ngarumi fu, mi hokkan ɓe cuɓiɗon ɓeen ɓataakiiji kollooji on cuɓake ɓe, ɓe njaara ballal mooɗon ngaal Urusaliima.
4 Si na foti ko mi yaha miin du, min njaadan.

Haala anniyaaji Pool

5 Si mi feyyitii leydi Makedoniya fu, mi waran to mooɗon, sabo toon ndewammi.
6 Hasii mi weeranan on seeɗa naa mi dabban to mooɗon. Ndeen oɗon mbaawi wallude kam faa mi yaha yeeso e jahaangal am.
7 Sabo mi yiɗaa fantude to mooɗon joonin de mi dilla law. Miɗo yiɗi ɓooyude to mooɗon seeɗa si Joomiraaɗo jaɓii.
8 Ammaa mi ɓooyan ley Efeesu ga faa iidi ɓenndal alkama hewta.
9 Sabo mi heɓii ɗo laawol manngol no mi gollira gollal nafoowal. Wooɗi, wayɓe du na keewi.
10 Si Timote warii to mooɗon fu, njakkitoɗon ɗum faa wooɗa taa hula, sabo wo Joomiraaɗo o gollanta hono am ni.
11 Ndelle, taa fay gooto yawa mo. Mballon mo e laawol ngool faa o warta to am e jam. Sabo miɗo heɗii mo, kanko e sakiraaɓe ɓeen.
12 Wooɗi, dow sakiike meeɗen Apolos, mi nyaagake mo sanne o yaada e sakiraaɓe ɓeen to mooɗon, de o muuyaay yahude joonin. Si o heɓii laawol fu, o waran.

Baynundural

13 Kakkilon, ndaroɗon faa wooɗa ley goondinal. Laatoɗon suusuɓe, ɓeydoroɗon semmbe.
14 Ko ngaɗoton fuu, ngaɗiron ɗum njinngu.
15 Oɗon anndi Estefaana e koreeji muuɗum. Kam'en artii fuu goondinde ley leydi Akaya. Iɓe tinnii e gollande seniiɓe ɓeen. Sakiraaɓe, miɗo nyaagoo on sanne:
16 njarranee yimɓe wa'uɓe hono noon, kam'en e gollidooɓe e muɓɓen, tinniiɓe e gollal ngaal fuu.
17 Miɗo weltoroo garol Estefaana e Fortunaatu e Akayku ngool. Ɓe ngaɗanii kam ko onon on mbaawaa waɗande kam saabe on ngalaa ga.
18 Ɓe mbaaltinii hakkillo am, kam e hakkillooji mooɗon fuu. Teddinee yimɓe hono maɓɓe.
19 Kawrite goondinɓe gonɗe leydi Aasiya ɗeen ina njowta on. Akila e deekum Pirisilla e kawrital goondinɓe kawroowal galle maɓɓe ngaal ina njowta on sanne e innde Joomiraaɗo.
20 Sakiraaɓe ɓeen fuu ina njowta on. Njowtunduron onon du e jowtaali ceniiɗi.

21 Inan jowtaango am ngo mbinndirammi e junngo am: MIIN POOL.
22 Neɗɗo fuu mo yiɗaa Joomiraaɗo, kuddi woodanii ɗum! Yaa Joomiraaɗo amin, war!
23 Wo hinney Joomiraaɗo meeɗen Iisaa wondu e mooɗon.
24 Njinngu am ina woni e mooɗon on fuu e ley kawtal meeɗen e Iisaa Almasiihu.

Ɓataaki Pool ɗiɗaɓi to Korintunkooɓe

1 Ɓataaki ki to am yuuri, miin Pool e sakiike meeɗen Timote. Miin Pool, mi nulaaɗo Iisaa Almasiihu saabe muuyɗe Laamɗo. Miɗen njowta kawrital Laamɗo gonngal Korintu e seniiɓe wonɓe leydi Akaya fuu.
2 Wo Laamɗo Baaba meeɗen e Joomiraaɗo men Iisaa Almasiihu kokku on moyyere e jam.

No Pool yettiri Laamɗo

3 Jettooje ngoodanii Laamɗo Baaba Joomiraaɗo meeɗen Iisaa Almasiihu. Oon woni Baabiiwo jom yurmeende, Laamɗo cellinoowo ɓerɗe e dow huunde fuu.
4 Imo sellina ɓerɗe men e ley torraaji men fuu, faa enen du, mbaawen sellinde ɓerɗe wonɓe e sii torraaji fuu no o sellinirta ɓerɗe men ni.
5 Sabo no keɓirɗen torraaji saabe Almasiihu faa keewi, noon du Almasiihu sellinirta ɓerɗe meeɗen faa heewa.
6 Nde min torraa fuu, wo faa ɓerɗe mooɗon cellinee, wooɗi du faa kisineɗon. Nde ɓerɗe amin cellinaa du, wo faa ɓerɗe mooɗon peewa, de keɓon munyal munyude sii torraaji ɗi min torretee minen e ko'e amin ɗiin.
7 Jikke amin e mooɗon ina selli, sabo miɗen anndi ko kawtuɗon e amin torraaji ɗuum, oɗon kawti e amin sellineede ɓerɗe du.
8 Si goonga sakiraaɓe, min njiɗaa ndullon torraaji kewtiiɗi min e leydi Aasiya. Torraaji kewtiiɗi min toon ina paltii semmbe amin sanne faa min miilaaki wuurude katin.
9 Ley ɓerɗe amin, miɗen maatannoo wo min saraaɓe sariya wareede. De ɗum waɗirii faa taa min njowa jikke amin dow ko'e amin, ammaa min njowa ɗe dow Laamɗo ummintinoowo maayɓe oon.
10 Wo kam danni min e maayde ndeen, kam dannata min yeeso du. Wo dow makko min njowi jikke o dannan min katin.
11 Oɗon mballira min e majjum du'aawuuji mon, onon du. Hono noon, moyyere nde o waɗanta min saabe du'aawuuji yimɓe heewɓe, waɗata faa heewɓe njetta Laamɗo saabe amin du.

Haala ko haɗi Pool fantude Korintu'en

12 Inan ko min mantortoo: ɓerɗe amin ina ceedanoo min min mbuurdii e goonga e laaɓal ɓerɗe yuurungal to Laamɗo ley adunaaru ndu, sakko hakkunde mooɗon. Min ngaɗiraay ɗum hakkillooji ɓiɓɓe-Aadama, ammaa wo e moyyere Laamɗo.
13 Sabo min mbinndantaa on faa'e si wanaa ko njanngoton de paamon. Miɗo yiɗi paamon faa laaɓa
14 ko puɗɗuɗon faamude joonin ɗuum. Ndeen, nyannde Joomiraaɗo men Iisaa wartowi fu, on mantorto min hono no minen du min mantortoo on noon.
15 Saabe hoolaare ndeen, mi anniyakeno warude to mooɗon arande faa ceyoɗon kile ɗiɗi.
16 Ko njiɗunoomi dey, mi fanta to mooɗon, mi yaha leydi Makedoniya, de mi rewa to mooɗon katin nde ngartammi faa mballon kam mi yaha leydi Yahuudiya.
17 Yalla nde mbi'ammi mi waran to mooɗon ndeen, mi tinnaaki naa? Si mi anniyake waɗude huunde, yalla miɗo sikkitira hono no yimɓe adunaaru anniyortoo, wi'ooɓe «ayyo» de wakkati gooto puɗɗita wi'ude «a'aa» naa?
18 No tannyorɗen Laamɗo wo koolniiɗo ni, hono noon konngol ngol min kaalani on ngool wanaa ayyo e a'aa fuu nde wootere.
19 Sabo Iisaa Almasiihu Ɓii Laamɗo oon wanaano ayyo e a'aa: wo ayyo tan woni e makko. Kanko woni mo miin e Silas e Timote min mbaajii kabaaru muuɗum to mooɗon oon.
20 Goonga ni, amaanaaji Laamɗo fuu tabitii e ley makko, laatii «ayyo». Ndelle wo saabe makko de eɗen mbi'a «Aamiina» faa Laamɗo teddinee.
21 Wooɗi, wo Laamɗo tabintinani min, minen e mooɗon fuu, kawtal meeɗen e Almasiihu. Kanko suɓii en.
22 Katin kanko waɗi maande makko e meeɗen, o watti Ruuhu makko e ɓerɗe meeɗen laatoo maande laaɓinanoore en en keɓan moyyereeji garooji.
23 Laamɗo na seedanoo kam, o jukkoo kam si mi fewii: wo faa taa mi haɓa e mooɗon waɗi de mi yeccaaki Korintu.
24 Min pilataako dawrande goonɗinal mooɗon, de miɗen mballundura e mooɗon

faa ceyoɗon, tawa on ndarake no wooɗiri ley goonɗinal.

2

1 Ɗum le, mi waɗii anniya mi yeccataako to mooɗon, taa mi mettina ɓerɗe mon katin.
2 Sabo si mi mettinii ɓerɗe mon, moy seynata kam si wanaa onon ɓe mettinanmi ɓeen?
3 Ɗum waɗi mbinndumi no mbinndirmi ni e ley ɓataaki am kiin. Mi yiɗaano warude to mooɗon de haanuɓe seynude kam ɓeen mettina ɓernde am. Miɗo tannyorani on, nde ceyiimi fu, onon du on ceyoto.
4 Ɓillaare e ɓernde mettunde e gondi keewɗi mbinndiranmi on. Ko mbinndumi ɗuum wanaa faa mi mettinana on, ammaa wo faa mi anndina on no njinngu am dow mooɗon foti mawnude.

No Pool yaaforii toonyiiɗo

5 Si gooto mooɗon laatake sabaabu mettorgal fu, wanaa miin o mettinani, wo on fuu – naa woɓɓe mooɗon, taa mi faltoo goonga.
6 Ko ɓurɓe heewude e mooɗon njukkii neɗɗo oon ɗuum heyii.
7 Joonin kaa, ko ɓuri woodde dey: njaafoɗon mo, cellinon ɓernde makko taa mettorgal ɓernde jaaloo mo.
8 Ndelle, miɗo ŋaaroo on sanne tabintinon njinngu mooɗon e makko.
9 Si goonga, wo saabe majjum mbinndiranmi on, faa mi fonnda on, mi ndaara yalla oɗon njokka haala am ley huunde fuu.
10 Mo njaafiɗon fuu, miin du mi yaafake ɗum. Goonga ni, ko njaafiimi ɗuum – si ina woodi ko kaanumi yaafaade mo – mi yaafake ɗum yeeso Almasiihu faa nafa on
11 taa Seyɗaani jamboo en, sabo eɗen anndi anniyaaji muuɗum.

Haala saakugol anndal Almasiihu

12 Nde njahunoomi Torowas faa mi waajoo Kabaaru Lobbo haala Almasiihu fu, mi tawii Joomiraaɗo omtanii kam laawol gollude toon.
13 Ammaa hakkillo am fukkaaki, sabo mi tawaay toon sakiike am Tiitu. Wooɗi ndelle, mbayniimi sakiraaɓe ɓeen, de ponndiimi leydi Makedoniya.
14 Ammaa jettooje ngoodanii Laamɗo kokkoowo en jaalagol wakkati fuu saabe kawtal meeɗen e Almasiihu. Laamɗo hokkii min saakude anndal Almasiihu nokku fuu hono no uurdi mbelndi ni.
15 Sabo si goonga, wo min uurdi ndi Almasiihu sakkanta Laamɗo. Uurngol ngool yottake hisinteeɓe e halketeeɓe fuu.
16 To halketeeɓe ɓeen, wo min luumngol maayde jaaroowol ɗum'en to maayde, ammaa to hisinteeɓe ɓeen, wo min uurngol nguurndam jaaroowol ɗum'en to nguurndam.
Moy foti gollude gollal ngaal?
17 Min nganaa julortooɓe konngol Laamɗo hono no heewɓe ngaɗata. Ammaa miɗen kaalda ɓerɗe laaɓuɗe yeeso Laamɗo. Miɗen kaalda hono nulaaɓe muuɗum e ley kawtal amin e Almasiihu.

3

Haala gollanooɓe amaana keso

1 Yalla min puɗɗitii mantaade katin naa? Naa miɗen kaajaa ɓataakiiji kollooji ko min ngoni, maa yuurudi to mooɗon hono no woɓɓe kaajiraa naa?
2 Wanaa. Onon jaati ngoni ɓataaki amin mbinndaaki e ɓerɗe amin. Oɗon kolla ko min ngoni, hono ɓataaki ki yimɓe fuu mbaawi anndude e janngude.
3 Ina laaɓi, wo on ɓataaki Almasiihu saabe golle amin. Ɓataaki kiin winndiraaka dawa, wo Ruuhu Laamɗo buurɗo ki winndiraa. Ki winndaaka dow alluuje kaaye, wo e ɓerɗe yimɓe ki winndaa.
4 Miɗen mbi'a noon sabo miɗen ngoodi hoolaare mawnde e Laamɗo saabe Almasiihu.
5 Min ngalaa baawɗe faa min ngaɗa fay huunde e semmbe amin. Baawɗe amin wo to Laamɗo yuuri.
6 Kam waɗi min fotuɓe laataade gollanooɓe amaana keso. Amaana oon yowaaki dow jamirooje binndaaɗe, wo dow Ruuhu yowii. Sabo jamirooje binndaaɗe ɗeen wo jaarooje to maayde, ammaa Ruuhu oon na hokka nguurndam.
7 Jamirooje binndaaɗe e alluuje kaaye, jaarooje to maayde ɗeen, ina ngoodunoo darja faa Israa'iilankooɓe

kunngii ndaarude yeeso Muusaa saabe annoora gondo e darja oon, fay si taweede darja oon wo nyifoowo.
8 Ndelle, golle Ruuhu ɓuri darja oon, haala fuu walaa!
9 Si ko foodata jukkungo duum ina woodunoo darja, wanaa haala ko waddata fonnditaare duum!
10 Goonga ni, darja arandeejo oon walaa darja si fonndaama e darja gardo joonin mo walaa ko nanndi oon.
11 Si ko nyifata duum waawii jogaade darja, haala fuu walaa ko heddotoo duum ɓurata darja oon sanne.
12 Ko jikke amin dow amaana keso oon teeŋi sanne, duum wadi de mideen kaalda cuusal yeeso yimɓe.
13 Min ngadataa hono no Muusaa ni, gattunoodo suddaare e yeeso muudum taa Israa'iilankooɓe keddoo ina ndaara fay darja nyifoowo oon faa timma.
14 Ammaa miilooji ɓerde maɓɓe ina njoori. Sabo faa hannden nde ɓe njanngata amaana kiiddo oon fu, suddaare ndeen ina heddii e geese maɓɓe. Nde huncaaka tafon, sabo wo ley kawtal Almasiihu tan nde huncetee.
15 Goonga, faa warde hannden, si Tawreeta Muusaa janngaama fu, suddaare ndeen ina heddii ina suddi ɓerde maɓɓe.
16 Ammaa si neddo wartii to Joomiraado fu, suddaare ndeen huncete e ɓernde muudum.
17 Woodi, Joomiraado kam woni Ruuhu. To Ruuhu Joomiraado woni fuu, doon ndimaaku du woni.
18 Enen ɓe geese muɓɓen cudditaa ɓeen fuu, eden tiima darja Joomiraado hono ley daandorgal, ina yaynana en. Imo waylita en faa nannden e makko tagaadi, darja makko ina ɓeydana en yahude yeeso. Ɗum woni golle Joomiraado, laatiido Ruuhu oon.

4

Haala jawdi ley loode

1 Laamdo hokki min gollal ngaal saabe yurmeende muudum. Ndelle, min tampataa.
2 Min calake kulle cuudiide cemtinooje. Min kiilataa yimɓe, min mbaylitataa konngol Laamdo. Ko min ngadata dey, mideen ɓangina goonga yeeso Laamdo, faa mono fuu annditira e ɓernde mum fuu wo min goongalaaɓe.
3 De si Kabaaru Lobbo mo min mbaajii oon suudaama fu, wo halkooɓe tan o suudantee.
4 Been le, ɓe ngalaa goondinal, sabo Ibiliisa wumnii hakkillooji maɓɓe taa nji'a annoora Kabaaru Lobbo. Kabaaru oon na holla darja Almasiihu jogiido tagaadi Laamdo.
5 Sabo wanaa haala amin min mbaajotoo, ammaa wo haala Iisaa Almasiihu, Joomiraado meeden oon min mbaajotoo. Ko min mbi'ata e dow ko'e amin tan, min maccuɓe moodon saabe makko.
6 Sabo Laamdo wi'ii: «annoora yaynu e ley nimre.» Kam yaynini annoora muudum e ley ɓerde amin, faa anndina min darja muudum jaynoowo, gondo e yeeso Almasiihu.
7 Anndude darja oon laatanake min jawdi korsundi, ammaa mideen njogorii ndi e ley amin hono no ley loode loope, faa anndee baawde mawde de wo to Laamdo yuuri, wanaa to amin.
8 Mideen ɓillee e huunde fuu, ammaa min pusaay. Mideen ngoni e wemmbere wakkati fuu, ammaa min tayaay jikke.
9 Mideen torree, ammaa Laamdo yoppaay min. Mideen paddee e leydi, ammaa min kalkaaka.
10 Wakkati fuu, maayde Iisaa ina woni e ɓalli amin, faa nguurndam Iisaa du yi'ee e ley majji.
11 Si goonga, fay si mideen mbuuri, mideen nesa maayde wakkati fuu saabe Iisaa, faa nguurndam Iisaa du yi'ee e terde amin maayooje deen.
12 Ndelle, maayde na golla ley amin, de nguurndam na golla ley moodon.
13 Ina winndaa: «Mi goondinii, duum wadi de mbaajiimi.»* Minen du min goondinirii hono noon, duum wadi de mideen mbaajoo.
14 Sabo mideen anndi iirtindo Joomiraado meeden Iisaa e maayde oon iirtindinan

* **4:13** Jabuura 116.10.

min e Iisaa minen du, de wadda min yeeso
muuɗum, minen e mooɗon fuu.
15 Ko hewti min fuu wo saabe mooɗon
faa moyyere Laamɗo yottoo yimɓe heewɓe.
Hono noon yimɓe heewɓe njettirta
Laamɗo faa Laamɗo ɓeyda teddineede.

Haala teddeengal duumiingal

16 Ɗum waɗi de min tampataa. Fay si
terɗe amin ɗeen na kalka, yonkiiji amin
ɗiin ina keyɗintinee nyannde fuu.
17 Sabo torraaji ɗi min torretee ɗiin ina
kuyfiti, ina paltoo law. De ɗi cegilanto
min teddeengal manngal ngal timmataa,
ɓurngal torraaji ɗiin abada.
18 Ndelle min taykataako ko yi'etee, wo
ko yi'ataake min taykotoo. Sabo ko yi'etee
ɗuum faltoto, ammaa ko yi'ataake ɗuum,
heddoto faa abada.

5

Haala suudu wonndu dow kammu

1 Eɗen anndi si terɗe meeɗen laatiiɗe
suudu leydiiru ndu koɗuɗen e muuɗum
joonin nduun halkii fu, Laamɗo moyyinanii
en suudu dow kammu ndu junngo waɗaay,
heddotoondu faa abada.
2 Eɗen uuma ley adunaaru ɗo, sabo eɗen
keppi naatude e ley suudu meeɗen dow
kammu nduun, ɓornoroɗen ndu hono kad-
dungal kesal.
3 Goonga ni, si en ɓornake ndu fu, en
laatataako yonkiiji ɗi ngalaa ɓalli.
4 Sabo ko ngonɗen ley suudu ndu ta-
fon, eɗen uuma saabe tiiɗallaaji. Wooɗi,
wanaa hono eɗen njiɗi laataade ɓortiiɓe,
ammaa eɗen njiɗi ɓornaade ɓalli kesi dow
kiiɗɗi, faa nguurndam moɗa ko halkata ley
meeɗen.
5 Wo Laamɗo kam segilanii en ɗum,
hokki en Ruuhu muuɗum laatoo maande
laaɓinanoore en moyyereeji garooji.
6 Ndelle, eɗen njogii ɓerɗe pukkiiɗe
wakkati fuu. Eɗen anndi sini eɗen keddii e
ɓalli gondi ley adunaaru ɗiin, eɗen mboɗɗi
to Joomiraaɗo tafon.
7 Sabo wo e goonɗinal mbuurdeten,
wanaa e ko njiireten gite.
8 Ndelle eɗen njogii ɓerɗe pukkiiɗe, de ko
ɓurani en ni, eggen e ɓalli ɗi faa njooɗoɗen
to Joomiraaɗo.
9 Ammaa ko ɓurɗen filaade fu, wo
waɗude ko welata mo, heddaade ley
ɓanndu ndu naa wurtaade e mayru fuu
gootum.
10 Sabo ina tilsi en fuu ndaroɗen yeeso
Almasiihu faa careɗen, faa mono fuu
heɓa mbarjaari golleeji muuɗum gaɗooji e
ɓanndu ndu, nde wo ko wooɗi naa ko boni.

Haala dewral hakkunde yimɓe e Laamɗo

11 Ndelle, ko min anndi no Joomiraaɗo
huldetee ɗuum, min piloto heɓude hakkil-
looji yimɓe. Laamɗo ina anndi min. Miɗo
hoolii on onon du, on annditii min e ley
miilooji ɓerɗe mooɗon.
12 Min kaalantaa on kabaaru amin lobbo
katin. Ammaa miɗen piloo hokkude on
daliili no mantoroɗon min, faa keɓon
ko njaaboɗon mantortooɓe ko yi'etee tan,
wanaa ko woni ley ɓernde.
13 Si min njogoraama hono min
haaŋaaɓe, wo ɗum saabe Laamɗo. Si min
njogoraama min jom'en hakkillo du, wo
ɗum saabe mooɗon.
14 Njinngu Almasiihu na dawrana min,
sabo min tannyorii, gooto maayanii yimɓe
fuu, ndelle yimɓe fuu laatii maayɓe.
15 O maayanii yimɓe fuu, faa wuurɓe
ɓeen cela wuurande ko'e muɓɓen, ammaa
mbuurana maayanɗo ɗum'en de iirtanii
ɗum'en oon.
16 Ndelle, gilla joonin, walaa fuu mo min
ndaardata hono no ɓiɓɓe-Aadama ndaar-
data woɓɓe. Fay si miɗen ndaardunoo Al-
masiihu hono no ɓiɓɓe-Aadama ndaardata
ɗum, min celii ndaardude ɗum noon.
17 Neɗɗo fuu kawtuɗo e Almasiihu, tagi-
taama tagu keso. Ko hiiɗɗi ɗuum faltake.
Ndaar, fuu heyɗintinaama!
18 Ɗum fuu to Laamɗo yuuri. Kam nuli
Almasiihu faa rewrintina en e muuɗum,
de halfini min golle rewrintinde yimɓe e
muuɗum.
19 Ɗum woni, Laamɗo wonnoo e ley Al-
masiihu faa rewrintina yimɓe adunaaru
e muuɗum. O hiisaaki hakkeeji muɓɓen
katin. O halfini min du kabaaru rewrintin-
gol ngool.
20 Wooɗi ndelle, min daraniiɓe Al-
masiihu, ina nanndi hono Laamɗo ina
haalda kunnduɗe amin faa nodda yimɓe
to muuɗum. Miɗen nyaagoo on e innde
Almasiihu: ngartee to Laamɗo!

21 Almasiihu waɗaay hakke abada. Ammaa Laamɗo yowi hakkeeji meeɗen fuu dow makko, faa kawtal meeɗen e Almasiihu waɗa en fonnditiiɓe yeeso Laamɗo.

6

No Pool'en ngolliranta Laamɗo

1 Minen, saabe min gollidooɓe e Laamɗo, miɗen nyaagoo on taa accon moyyere Laamɗo nde keɓɗon ndeen laatanoo on ɓolum.
2 Sabo o wi'ii:
«Wakkati lobbo kettindanimaami,
nyalaande kisindam mballumaami.»*
Ndaar, joonin jaati woni wakkati lobbo oon, joonin woni nyalaande kisindam.
3 Min ngaɗataa fay huunde ko fergata yimɓe, faa taa feloore tawee e golle amin.
4 Ammaa e huunde fuu, miɗen kolla min gollanooɓe Laamɗo goongalaaɓe, ley tinnitaare mawnde, ley torraaji, ley sayya, ley ɓillaare,
5 ley piiɗe, ley kasu, ley muurtere, ley tampiri, ley rafi ɗoyngol, ley rafo.
6 Miɗen kolla min gollooɓe goongalaaɓe ley laaɓal amin, ley anndal amin, ley munyal amin, ley moyyuki amin. Miɗen ngoodi Ruuhu Ceniiɗo, miɗen ngoodi njinngu ngu waldaa e naafikaaku.
7 Miɗen kaala goonga, miɗen ngoodi baawɗe Laamɗo. Juuɗe amin nane e nyaame fuu na tiigii kaɓitirɗe fonnditaare.
8 Miɗen kolla min gollanooɓe Laamɗo ley teddeengal e ley koyeendam, ley ko yimɓe mbuykata min e ko njettata min, ley ko min ndaardetee hono majjinooɓe tawee min goongalaaɓe.
9 Miɗen kolla ɗum ley ko min ndaardetee min anndaaka tawee min anndaaɓe, ley ko min ndaardetee min maayooɓe, de inani min, miɗen mbuuri. Miɗen ndaardee min jukkaaɓe tawee min mbaraaka.
10 Miɗen ndaardee min suniiɓe tawee min seyiiɓe wakkati fuu. Miɗen ndaardee min talkaaɓe tawee miɗen ngaɗa heewɓe joomiraaɓe jawdi. Miɗen ndaardee min ngalaa fay huunde tawee miɗen njogii huunde fuu.

11 Korintunkooɓe, min kaaldanii on laaɓal reedu, min njaajinanii on ɓerɗe amin.
12 Minen, min paaɗinanaay on ɓerɗe amin, ammaa onon kaa on paaɗinanii min ɓerɗe mooɗon.
13 Miɗo haalda e mooɗon hono wo on ɓikkoy am: ngaɗanee min no min ngaɗirani on - njaajinanee min ɓerɗe mooɗon!

No neɗɗo laatorii suudu Laamɗo buurɗo

14 Taa kaɓɓunduron e ɓe ngoonɗinaay. Yalla ko fonnditii na waawi hawritinde e ko oonyii naa? Yalla annoora na waawi hawritinde e nimre naa?
15 Yalla Almasiihu na waawi hawritinde e Ibiliisa naa? Yalla goonɗinɗo na waawi hawritinde e mo goonɗinaay naa?
16 Yalla amaana ina woodi hakkunde suudu Laamɗo e tooruuji naa? Paamee, enen ngoni suudu Laamɗo buurɗo oon. Sabo Laamɗo wi'ii:
«Mi hoɗidan e maɓɓe,
mi yaada e maɓɓe,
mi laatoo Laamɗo maɓɓe,
kamɓe du, ɓe laatoo yimɓe am.»†
17 Ɗum waɗi de Joomiraaɗo wi'i:
«Yuwee hakkunde maɓɓe!
Ceedee e maɓɓe!
Taa meemee ko tuuni!
Ndeen, mi jaɓɓoto on.‡
18 Mi laatanto on baaba,
onon du, on laatanto kam ɓiɓɓe worɓe e rewɓe.
Noon Joomiraaɗo jom baawɗe fuu wi'i.»§

7

1 Ndelle sakiraaɓe horsuɓe, saabe en ngaɗanaama amaanaaji ɗiin fu, laaɓinen ko'e meeɗen e ko tuuninta ɓalli men e yonkiiji men fuu. Tabintinen senaare men e ley kulol Laamɗo.

Haala mettorgal e seyo

2 Omtanee min ɓerɗe mooɗon! Min toonyaaki fay gooto, min mbonnanaay fay gooto, min nyaamaay jawdi fay gooto.
3 Mi haaldaay ɗum faa laatanoo on jukkungo. Sabo mi haaliino gilla naanen: ɓerɗe amin na korsini on sanne, faa maayden naa mbuurden.

* **6:2** Esaaya 49.8. † **6:16** Lewinkooɓe 26.11-12, Esekiyel 37.27. ‡ **6:17** Esaaya 52.11. § **6:18** 2 Samuwiila 7.14, Esaaya 43.6.

4 Miɗo hoolii on faa woodi. Miɗo mantoroo on sanne. Ɓernde am sellinaama faa heewi, miɗo heewi seyo du e ley torraaji amin fuu.

5 Si goonga, fay nde min njottinoo leydi Makedoniya ndeen, min powtinaaki fey. Torraaji tan min nji'i. Miɗen ngondi e luural yaasiyal, e kulol ley ɓerɗe.

6 Ammaa Laamɗo cellinoowo ɓerɗe suniiɓe oon, sellinirii ɓerɗe amin e garol Tiitu.

7 Wanaa garol makko tan sellini ɓerɗe amin. Ko cellinɗon ɓernde makko ɗuum sellinii hakkillooji amin. O haalanii min no njiɗirɗon yi'ude kam sanne, e no cunoriɗon ko waɗunoo, e no tinnoriɗon e jinngande kam. Ɓum fuu ɓeydii seyo am.

8 Si ɓataaki am kiin mettiino on, mi mimsitataa ko mbinndumi ki. Goonga ni, miɗo mimsitinnoo, sabo mi yi'ii ɓataaki kiin mettiino on, fay si wo haddi wakkati seeɗa tan.

9 Joonin kaa miɗo seyii, de wanaa saabe ko mettaɗon ɗuum, ammaa ko mettaɗon de tuubuɗon. Sabo mettorgal ngal maatuɗon ngaal, iri maggal hawri e muuyɗe Laamɗo. Hono noon, walaa ko min mbonnannoo on.

10 Sabo mettorgal kawroowal e muuyɗe Laamɗo ina waɗa faa neɗɗo tuuba, de hisa, mimsugol du fuu walaa e majjum. Ammaa mettorgal adunaaru, wo maayde waɗata.

11 Ndaaree mettorgal kawroowal e muuyɗe Laamɗo ngaal, ko waɗi e mooɗon: ngal waɗii faa ciinuɗon, faa du piliɗon laamnude ko'e mooɗon. Ngal waɗii faa mettaɗon e ko boni, faa du kuluɗon. Ngal waddanii on yeeweede kam, ngal waddanii on tinnaare. Ngal wallii on jukkaade ko boni. E huunde fuu on kollii oɗon laaɓi e kabaaru oon.

12 Ndelle si mi winndanii on fu, ɗum wanaa saabe toonyiiɗo, wanaa saabe toonyaaɗo du. Ammaa wo faa ɓanginaneɗon ciinal ngal njoganiɗon min yeeso Laamɗo.

13 Ɓerɗe amin mbaaltorake saabe majjum.

Woodi, e dow waaltagol ɓerɗe amin du min keɓii seyo. Goonga ni, Tiitu seynii min sanne, sabo seyniraama ko mbaaltinɗon ɓernde muuɗum.

14 Si mi mantorake on seeɗa yeeso makko du, on cemtinaay kam. Ammaa no min kaaldirani on goonga e huunde fuu ni, hono noon ko min mantorii on yeeso Tiitu ɗuum du laatorii goonga.

15 Njinngu ɓernde makko ina ɓeydoo nde o miilotoo no ɗowtoraniɗon haala makko on fuu, e no njaɓɓoriɗon mo kulol e diwngol.

16 Miɗo seyii ko mbaawumi hoolaade on ley huunde fuu.

8

Haala wallugol seniiɓe wonɓe Urusaliima

1 Sakiraaɓe, miɗen njiɗi anndinde on moyyere nde Laamɗo hokki kawrite goonɗinɓe Iisaa gonɗe leydi Makedoniya ɗeen.

2 Ɓe ndaartindoraama torraaji cattuɗi, ammaa no seyo maɓɓe heewri noon waddanii ɓe hokkitirde ko heewi, fay si iɓe ngoni e talkaaku cattungu.

3 Miɗo seedanoo ɓe: ɓe kokkitirii ko ɓe mbaawi fuu, fay ko ɓuri baawɗe maɓɓe. Yardaamuye ɓe kokkiri.

4 Ɓe eeli min sanne ɓe keɓa laawol ɓe kawta e woɓɓe faa ɓe mballa seniiɓe wonɓe Urusaliima.

5 Ɓe ngaɗii ko ɓuri miilo amin. Sabo ɓe artii, ɓe kokki ko'e maɓɓe Joomiraaɗo, de ɓe kokkiri min ko'e maɓɓe minen du saabe muuyɗe Laamɗo.

6 Ɓum waɗi de min ŋaarii Tiitu walla on njottinon dokkal ngaal no puɗɗirnoɗon ngal ni.

7 On joomiraaɓe jawdi e huunde fuu – goonɗinal e waaju e anndal, oɗon njogii tinnaare dow huunde fuu, oɗon korsini min du. Tinnoɗon faa ngaɗon kabaaru moyyere ndeen faa wooɗa du.

8 Ko mbiimi ɗuum wanaa yamiroore. Ammaa, miɗo haalana on tinnaare woɓɓe faa hokka on laawol hollude njinngu mooɗon ina selli.

9 Sabo oɗon anndi moyyere Joomiraaɗo meeɗen Iisaa Almasiihu: kam jom jawdi oon, waɗii hoore muuɗum talkaajo saabe mooɗon faa laatoroɗon joomiraaɓe jawdi talkaaku muuɗum nguun.

10 Miɗo haalana on ko woni miilo am, woodi wo ko nafata on du. Gilla rawanin

onon artii filaade wallude seniiɓe ɓeen, onon artii fuɗɗude ballal ngaal du.
11 Joonin kaa, kiɓɓinee ɗum. No anniyiriɗon fiyude dabare oon ni, anniyoroɗon noon yottinde ɗum du. Kokkiron haddi baawɗe mooɗon.
12 Sabo si neɗɗo anniyake waɗude moyyere fu, dokkal ngaal ina weli Laamɗo fodde baawɗe kokkoowo oon. Laamɗo yamataa neɗɗo ko walaa.
13 Mi wi'aay naaton e ɓillaare faa ɓilliton woɓɓe ɓeen, de yimɓe fuu laatoo fotuɓe ni.
14 No tawraɗon joonin e keewal mooɗon ni, oɗon mbaawi wallude wonɓe ley baasal muɓɓen. Caggal joonin, si tawii onon oɗon ngoni ley baasal fu, kamɓe e keewal maɓɓe, iɓe mbaawi wallude on. Hono noon yimɓe potirta,
15 no winndiraa ni:
«Kawrundurɗo ko heewi oon faltaaki ko haajaa,
kawrundurɗo ko famɗi oon du nyakiraaka.»*

Kabaaru Tiitu e yaadiraaɓe muuɗum

16 Jettooje ngoodanii Laamɗo gattuɗo e ɓernde Tiitu tinnaare wallude on hono nde min njoganii on ndeen.
17 Wanaa saabe min nyaagake ɗum tan waɗi de jaɓi yahude to mooɗon. Wo tinnaare muuɗum waɗi de anniyii yahude to mooɗon.
18 Miɗen nulda mo, kanko e sakiike meeɗen jetteteeɗo e kawrite goonɗinɓe fuu saabe waajagol muuɗum Kabaaru Lobbo oon.
19 Wanaa ɗum tan, kawrite goonɗinɓe ɗeen cuɓii mo o yaada e amin, faa min njaara dokkal ngaal Urusaliima. Miɗen ndaranoo moyyere ndeen faa ɗum teddina Joomiraaɗo, ɗum holla anniya amin lobbo du.
20 Miɗen ngaɗa ko min mbaawi fuu taa min keɓa feloore e jawdi keewndi ndi min ndaranii ndiin.
21 Sabo miɗen piloo waɗude ko wooɗi, de wanaa yeeso Joomiraaɗo tan, ammaa yeeso yimɓe du.
22 Miɗen nula sakiike meeɗen goɗɗo yaada e maɓɓe mo min taykitii tinnaare muuɗum wakkatiiji keewɗi e kulle keewɗe. Joonin o ɓuri tinnaade sanne e wallude saabe hoolaare mawnde nde o joganii on ndeen.
23 Tiitu du wo kawtuɗo e am, gollidoowo am saabe mooɗon. Sakiraaɓe meeɗen yaadiraaɓe makko ɓeen wo nulaaɓe kawrite goonɗinɓe ɗeen, Almasiihu na teddiniree saabe maɓɓe.
24 Wooɗi ndelle, kollee ɓe njinngu mooɗon. Hono nii laaɓinirton kawrite goonɗinɓe fuu miɗen njogii daliili mantoraade on.

9

No Laamɗo yiɗiri kokkiroowo seyo

1 Walaa ko mi winndana on dow wallugol seniiɓe wonɓe Urusaliima ɓeen.
2 Sabo miɗo anndi on muuyii wallude ɓe sanne. Mi mantorake on ɗum yeeso Makedoniyankooɓe, mbiimi ɓe onon yimɓe Akaya, on cegilake wallude gilla rawanin. Tinnaare mooɗon dow mballa oon umminii anniya ko ɓuri heewude e maɓɓe du.
3 De miɗo nela to mooɗon sakiraaɓe ɓeen taa ko min mantorii on ɗuum laatoo ɓolum, ammaa tawee oɗon cegilii hono no mbiirumi ni.
4 Si wanaa noon fu, si yimɓe Makedoniya ngardii e amin to mooɗon de tawi on cegilanaaki wallude, min cemtan ko min koolii on, onon du on cemtan.
5 Ɗum le, ko nji'umi dey, ina tilsi mi ŋaaroo sakiraaɓe ɓeen artoo kam to mooɗon, ndaranoo ballal ngal aadiɗon waɗude ngaal. Ndeen si mi warii fu, mi tawan ingal hawriti, ngal laatii ballal yardaamuye ɓernde, tawee wanaa doole.
6 Inan ko njiɗumi paamon: aawuɗo seeɗa, seeɗa tayata. Aawuɗo ko heewi, ko heewi tayata.
7 Mono fuu hokka ko anniyii e ɓernde muuɗum, tawa wanaa e mettorgal, wanaa e doole. Sabo Laamɗo ina yiɗi kokkiroowo seyo.
8 Laamɗo ina waawi hebbinande on siyiiji moyyere fuu. Hono noon keɓiron ko heyata on wakkati fuu e ley huunde fuu, faa keddoroɗon ko heewi saabe gollal lobbal fuu.
9 Wo hono noon winndiraa:

* **8:15** Wurtagol 16.18. * **9:9** Jabuura 112.9.

«Imo saaka moyyere makko e ley talka'en,
gollal makko moyyungal duumoto faa
abada.»*
10 Laamɗo ina hokka aawoowo aawdi,
ina hokka yimɓe nyaamdu faa neemina
ɗum'en du. Hono noon o hokkiran on
aawdi keyoori on onon du. O funnan ndi
faa ɗuuɗa. Ndeen moyyere mooɗon riman
faa heewa.
11 Noon du keɓal mon ɓeydorto e hu-
unde fuu, faa mbaawon hokkirde yardaa-
muye wakkati fuu. Ndeen heewɓe njet-
tan Laamɗo saabe ballal mon ngal min
njaaranta ɓe.
12 Sabo ballal ngaal, wanaa ngal humtanan
haaju seniiɓe ɓeen tan, ammaa ingal wad-
dana heewɓe yettude Laamɗo du.
13 Si ɓe ndaarii ballal mooɗon ngaal, ɓe
teddinan Laamɗo saabe ɗowtaare mooɗon
holloore seedaaku mon Kabaaru Lobbo
haala Almasiihu. Ɓe teddinan mo du saabe
ko peccirɗon barkeeji mon e yardaamuye
faa kokkon ɓe, kamɓe e yimɓe fuu.
14 Ɓe kolliran korsa maɓɓe to mooɗon
e du'aawuuji ɗi ɓe ndu'antoo on saabe
moyyere mawnde nde Laamɗo waɗani on
ndeen.
15 Jettooje ngoodanii Laamɗo saabe dokkal
muuɗum ngal waawaa sifeede!

10

No Pool jaaborii feluɓe ɗum

1 Miin Pool, bi'eteeɗo wo lokkaajo si miɗo
woni hakkunde mooɗon de wo cuusuɗo si
na woɗɗii on oon, miɗo waajoroo on heese
e moyyuki Almasiihu,
2 miɗo nyaagoo on: taa ngaɗee faa mi
suusa hollude on semmbe nde ngarumi
to mooɗon. Sabo miɗo heɗii faa mi holla
woɓɓe semmbe am, wi'ooɓe miɗen ngol-
lana muuyɗe tomottaaku ɓeen.
3 Goonga, min ɓiɓɓe-Aadama tan, am-
maa no min kaɓirtee ni wanaa no ɓiɓɓe-
Aadama kaɓirtee.
4 Sabo kaɓitirɗe ɗe min kaɓirtee ɗeen
nganaa ɗe ɓii-Aadama. Ɓaawɗe majje wo
to Laamɗo yuuri faa ɗe kalka nokkuuje
cemmbiɗinɗe. Wo nii min kalkirta miilooji
bondi,
5 miɗen keɓa jaalorgal dow mawnitaare
fuu haɗoore yimɓe anndude Laamɗo.
Wooɗi du, miɗen nannga miilooji muɓɓen
fuu, miɗen njaara ɗi faa ɗi ɗowtanoo
Almasiihu.
6 Si ɗowtaare mooɗon hiɓɓii fu, miɗen
cegilanii jukkaade neɗɗo fuu mo ɗowtaaki.
7 Ndaaree kulle ɗeen no ngorri ni – si
goɗɗo mooɗon hiisake hoorem wo neɗɗo
Almasiihu fu, inan ko haani miccitaade:
no Almasiihu jeyri ɗum fu, noon du o jeyri
min, minen du.
8 Fay si mantoriimi baawɗe am faa faltii
seeɗa, ɗum semtintaa kam. Joomiraaɗo
meeɗen Iisaa hokkii min baawɗe ɗe faa
min cemmbinɗina goonɗinal mon, wanaa
faa min kalka ngal.
9 Mi yiɗaa miiloɗon hono miɗo filoo
hulɓinde on e ɓataakiiji am.
10 Sabo ina wi'ee ɓataakiiji am ɗiin ina
nyaaɗi, ina njogii semmbe, ammaa si miɗo
woni hakkunde mooɗon, miɗo lokkiɗi,
haala am ina yawnii.
11 Neɗɗo fuu bi'oowo hono noon, faama
ko min mbinndata si miɗen mboɗɗi on
fu, ɗuum min ngollata si miɗen ngondi e
mooɗon du.
12 Min cuusaa fonndude ko'e amin e jin-
nganooɓe ko'e muɓɓen ɓeen. Min nanndaa
e maɓɓe du. Kamɓe, iɓe ponnda ko'e maɓɓe
e ponndirgal maɓɓe. Ko ɓe nanndinta ko'e
maɓɓe e maɓɓe tan ɗuum, ina holla ɓe
ngalaa hakkillo.
13 Minen kaa, min mantataako faa faltoo
keerol. Miɗen kaaɗa keerol gollal ngal
Laamɗo halfini min ngaal, de onon du ley
maggal ngonɗon.
14 Ko min njottotoo to mooɗon ɗuum,
min paltataako keerol golle amin. Sabo
si goonga, wo minen artii waddude to
mooɗon Kabaaru Almasiihu Lobbo oon.
15 Min mantortaako golle woɓɓe ɗe
ngalanaa min. Ammaa ko goonɗinal
mooɗon ɓeydotoo ɗuum, miɗen njikka
golle amin ɓeydorto noon hakkunde
mooɗon faa heewa, tawee min paltaaki ko
Laamɗo halfini min.
16 Nii waɗata de min keɓa no min mbaa-
joroo Kabaaru Lobbo e nokkuuje gonɗe
caggal mooɗon, min kaajaaka mantoraade
golleeji ɗi woɓɓe ngaɗi ley gese muɓɓen.
17 Ina winndaa: «Mantotooɗo fuu, man-
toroo ko Joomiraaɗo golli.»*

* **10:17** Yeremiya 9.23.

18 Sabo wanaa jinnganoowo hoore muuɗum woni jaɓaaɗo, ammaa jaɓaaɗo woni mo Joomiraaɗo jinngani.

11

No Pool feliri nulaaɓe fewreeɓe

1 Joonin kaa miɗo yiɗi munyanon kam faa mi haalda e mooɗon puuyndam seeɗa. Si goonga, munyanee kam.
2 Miɗo joganii on kiram yuuruɗam to Laamɗo, sabo mi haɓɓii dewgal mooɗon e gorko gooto, ɗum woni Almasiihu. Miɗo yiɗi yaarude on to makko hono surbaajo laaɓuɗo.
3 Ammaa miɗo hula taa hakkillooji mooɗon mbonnee, nanndon e Hawwaa mo mboddi yoyundi hiili oon, de celon jokkude Almasiihu e laaɓal e ɓernde wootere.
4 Miɗo hula ɗum, sabo si goɗɗo warii, waajake on Iisaa goɗɗo mo waldaa e mo min mbaajii on oon, oɗon njaɓana ɗum law. Si on keɓii ruuhu goɗɗo naa kabaaru lobbo mo waldaa e mo keɓunoɗon e amin oon, oɗon njaɓana ɗum du.
5 De miɗo miiloo nulaaɓe mooɗon haliiɓe ɓeen, walaa fuu ko ɓurdi kam.
6 Ina waawi tawa mi wanaa baawɗo haala, ammaa mi wanaa baasuɗo anndal. Wakkati fuu min kollii on ɗum faa laaɓi e ley huunde fuu.
7 Mi haalanii on Kabaaru Laamɗo Lobbo ɓolum. Mi leeyinii hoore am saabe teddinde on. Yalla mi woofii e ley majjum naa?
8 Mi jaɓii ko mbuurdammi e kawrite goonɗinɓe goɗɗe. Mi teetirii ɗe ni, faa mi gollana on.
9 Nde ngonnoomi to mooɗon tawi miɗo woodi haaju ndeen, mi yowaaki e dow fay gooto mooɗon. Sabo sakiraaɓe yuuruɓe Makedoniya ɓeen ngaddanii kam ko nyakannoo kam ɗuum. Mi jogake hoore am taa mi laatanoo on donngal. Noon worri faa hannden du.
10 Wo goonga Almasiihu gonɗo e am oon kaalanammi on: ley leydi Akaya fuu fay gooto waawaa haɗude kam mantoraade ko mi laatanaaki on donngal ɗuum.
11 Yalla miɗo haalira noon sabo mi yiɗaa on naa? Laamɗo ina anndi miɗo yiɗi on!
12 Ko ngaɗammi ɗuum, mi heddoto e waɗude ɗum, faa mi haɗa mantortooɓe wo nulaaɓe ɓeen laawol wi'ude iɓe ngollira hono amin.
13 Been wo nulaaɓe fewreeɓe, wo gollooɓe jambotooɓe, iɓe nanndina ko'e maɓɓe hono wo ɓe nulaaɓe Almasiihu.
14 Ɗum haaynaaki, sabo fay Seyɗaani ina nanndina hoore mum hono wo maleyka jom annoora.
15 Ndelle haaynaaki du si gollanooɓe Seyɗaani ina nanndina ko'e muɓɓen hono wo gollanooɓe fonnditaare. Ammaa jukkungo maɓɓe fotan e golle maɓɓe.

Haala torraaji kewtiiɗi Pool

16 Miɗo wi'a on katin: taa fay gooto mooɗon nanngira kam puuyɗo. Ammaa fay si oɗon tiigorii kam puuyɗo du, njaɓon kam faa miin du mi mantoo seeɗa.
17 Ko mantortoomi ɗuum, wanaa hono Joomiraaɗo muuyi mi haalira noon. Iɗum nanndi hono puuyndam ni, de na yaada e tannyoral miɗo woodi goonga.
18 Heewɓe ina mantoroo kulle adunaaru. Woodi, miin du, miɗo waawi mantoraade noon.
19 Oɗon tiigorii ko'e mon wo on jom'en hakkillo. Hasii hakkillo mon saabii de munyanɗon fuuyɓe ɓeen hono iɓe mbeli on!
20 Goonga, oɗon munyana nulaaɓe fewreeɓe ɓeen maccinɗina on, nyaama jawdi mooɗon, njana on, pamɗina on, peenya on.
21 Miɗo semta wi'ude on minen kaa min ngalaa semmbe waɗude hono noon.

Tawi le, si goɗɗo suusii mantoraade huunde fu, miin du miɗo suusi mantoraade ɗum. De ɗum wo puuyndam kaaldammi ni.
22 Si ɓe Alhuudiyankooɓe, miin du mi Alhuudiyanke. Si ɓe Israa'iilankooɓe, miin du mi Israa'iilanke. Si ɓe yuwdi Ibrahiima, miin du mi yuwdi Ibrahiima.
23 Si ɓe gollanooɓe Almasiihu, miin ɓuri ɓe fuu laataade ɗum – ina haani mi haaldira rafi semteende, hono wo mi kaaŋaaɗo ni! Miin ɓuri ɓe golleeji keewɗi, ɓuri ɓe ommbeede ley kasu, ɓuri ɓe fiyeede. Wakkati fuu, miɗo nesa maayde.
24 Kile joy Alhuudiyankooɓe ina piya kam, kilol fuu dorri capanɗe tati e jeenay.

25 Kile tati Romankooɓe ina piya kam cabbi. Mi faɗɗaama kaaye nde wootere. Kile tati laanaaji njoolodii e am ley maayo manngo. Wakkati gomma mi royii jemma e nyalooma ley maayo.
26 Miɗo woni e laawol wakkati fuu. Miɗo farritoo e gooruuji e yanooɓe, miɗo farritoo e lenyol am e lenyi goɗɗi, miɗo farritoo e ley galluuje e ley ladde, miɗo farritoo ley maayo e ley sakiraaɓe fewreeɓe.
27 Mi gollii sanne, faa mi tampii. Jemmaaji keewɗi mi ɗaanataako. Wakkatiiji keewɗi miɗo yolbi, miɗo ɗomɗi, miɗo suumoo, miɗo jaangee, miɗo holi.
28 Mi limtataa ko heddii ɗuum si wanaa huunde wootere: nyannde fuu kabaaru kawrite goonɗinɓe fuu ina teddi e am, ina kaɓɓi kam hoore.
29 Si goɗɗo lokkiɗii fu, miin du miɗo maata lokkaaku muuɗum. Si goɗɗo fergake du, ina naawa yonki am.
30 Si ina tilsi mi mantoo fu, wo ko hollata lokkaaku am mantortoomi.
31 Jettooje ngoodanii Laamɗo Baaba Iisaa Joomiraaɗo meeɗen faa abada. Kam anndi mi fenaay.
32 Nde ngonnoomi Damas ndeen, kaananke bi'eteeɗo Aretas ina joginoo goforneer gomma. Goforneer oon joyyini yimɓe faa kayba ngalluure ndeen faa nannga kam.
33 Ammaa tummbaami e ley hanndeere, mburtiniraami feneetere kokuwol piiliingol ngalluure ndeen, de njippinaami yaasin mayre. Noon kisirmi e junngo goforneer oon.

12

Haala ko ɓangani Pool ley holleede

1 Ina tilsi mi mantoo fay si nafataa faa'e. Ɗum e taweede fuu, mi haalan ko ɓangani kam, e ko Joomiraaɗo holli kam ɗuum.
2 Ina foti duuɓi sappo e nay, gorko gooto mo anndumi, kawtuɗo e Almasiihu, yeentii faa dow kammu tataɓu. Mi anndaa yalla ɓanndu makko du yeentinaama naa yeentinaaka. Laamɗo ni anndi.
3 Miɗo anndi gorko oon nannaama aljanna. Jonkaa yalla imo heddorii ɓanndu makko nduun naa o heddoraaki ndu? Mi anndaa, Laamɗo ni anndi.
4 To aljanna toon o nani haala ɓurka hakkillo, ka ɓii-Aadama fotaa haaltude.
5 Kanko mantortoomi, mi mantortaako hoore am si wanaa ko hollata lokkaaku am.
6 Fay si mi muuyiino mantaade, mi wanaa puuyɗo, sabo goonga kaalammi. Ammaa mi waɗataa noon, taa yimɓe miiloo miɗo ɓuri ko nji'i e am naa ko naniri kam.
7 Ko kollaami ɗuum ina ɓuri hakkillo. De taa mi mana hoore am e majjum, ko nanndi hono gi'al wattaama ley terɗe am. Ɗum laatanake kam nelaaɗo Seyɗaani, ina fiya kam faa taa mi mawnitoo.
8 Kile tati miɗo ŋaaroo Joomiraaɗo ittana kam ɗum,
9 ammaa o wi'i kam: «Hinney am oon heyii ma, sabo baawɗe am wo ley lokkaaku kiɓɓirta.» Ndelle na weli kam mantoraade lokkaaku am, faa baawɗe Almasiihu ɗeen ngonda e am.
10 Ɗum waɗi de miɗo seyoroo lokkaaku e jennooje e sayyaaji e torraaji e ɓillaare fuu saabe Almasiihu. Sabo nde lokkiɗimmi fuu, wo ndeen ngoodumi semmbe.

No Korintunkooɓe kaɓɓiri Pool hoore

11 Jonle, mi laatake hono puuyɗo, ko mantoriimi noon, de wo onon ndunyi kam haaldude hono ni. Oɗon kaannoo jinngande kam, sabo fay si mi wanaa fay huunde du, nulaaɓe mooɗon haliiɓe ɓeen ɓurdaay kam fay seeɗa.
12 Nde ngonnoomi to mooɗon ndeen, mi gollii maandeeji kaayniiɗi e kaayeefiiji e golleeji ɗi baawɗe. Mi gollirii ɗum haddi munyal fuu. Wooɗi, maandeeji ɗiin fuu na kolla mi nulaaɗo.
13 Ɗume ngaɗanmi kawrite goonɗinɓe Iisaa goɗɗe ɗeen ko mi waɗanaay on, si wanaa ko mi yowaaki dow mooɗon ɗuum? Njaafanee kam gacce ɗeen!
14 Joonin, mi segilake faa mi wara to mooɗon nde tataɓerde. Ndeen du mi yowataako e mooɗon, sabo wanaa jawdi mooɗon pilotoomi, wo onon e ko'e mooɗon pilotoomi. Sabo wanaa ɓiɓɓe kaani filanaade saaraaɓe muɓɓen jawdi, wo saaraaɓe kaani filanaade ɓiɓɓe muɓɓen jawdi.
15 Miin le, mi seyorto hokkude on ko njogiimi fuu, fay si wo hoore am du, faa mi

walla on. Si mi ɓeydii yiɗude on fu, yalla on ɓuytoto yiɗude kam naa?

16 Ndelle na laaɓani en, mi yowaakino dow mooɗon. Kaa e noon fu, hasii goɗɗo wi'an mi jom yoyre, mi heɓirii on hiila.

17 Yalla fay gooto hakkunde nelaaɓe am ɓe nelumi ɓeen nyaamii jawdi mooɗon naa?

18 Mi nyaagake Tiitu yaha to mooɗon, de nelidinmi ɗum e sakiike meeɗen goɗɗo du. Yalla Tiitu nyaamii jawdi mooɗon naa? Miin e Tiitu, miɗen kawti miilo wooto e laawol gootol.

19 Yalla oɗon miiloo ko ɓooyi wo min laaɓinooɓe ko'e amin yeeso mooɗon naa? Wanaa noon. Wo yeeso Laamɗo ley kawtal amin e Almasiihu min kaaldata. Sakiraaɓe horsuɓe, ko min ngaɗata fu, wo faa semmbinɗina on.

20 Si mi warii to mooɗon fu, miɗo hula taa mi tawra on no mi muuyraay, onon du tawron kam no on muuyraay. Miɗo hula taa mi tawda on e kalala e kiram mbonɗam e tikkere e yidde hoorem tan e nyinjundural e nyoore e mawninkinaare e muurtere.

21 Si mi wartii to mooɗon fu, miɗo hula taa Laamɗo leeyina kam hakkunde mooɗon, mi mettee saabe heewɓe luttunooɓe ɓe tuubaay e golleeji muɓɓen tuunɗi e fijirde muɓɓen e rafi semto muɓɓen.

13

Baynundural

1 Miɗo wara to mooɗon joonin nde tataɓerde. Si mi warii fu, sey «haala fuu daroo dow seedaaku yimɓe ɗiɗo naa tato»* hono no winndiraa ni.

2 Mi haalaniino luttunooɓe nde ngonnoomi to mooɗon ɗiɗaɓerde ndeen, joonin du ko mi walaa to mooɗon ɗuum, inan ko kollanmi ɓe katin kamɓe e heddiiɓe ɓeen fuu: si mi wartii fu, mi yurmataako fay gooto.

3 Noon kolliranmi on baawɗe ɗe piliɗon, sabo oɗon njiɗi heɓude tannyoral yalla Almasiihu kam haalirta hunnduko am. Almasiihu lokkiɗaay ley mooɗon, ammaa ina golla hakkunde mooɗon e semmbe.

4 Goonga du, o tontiraama e leggal palaangal e ley lokkaaku makko, ammaa imo wuurdi baawɗe Laamɗo. E ley kawtal amin e makko, minen du min lokkaaɓe, ammaa min kollan on, miɗen mbuurda e makko e dow baawɗe Laamɗo.

5 Wo onon e ko'e mooɗon njeyi taykaade ko'e mon faa ndaaron yalla oɗon ngondi e goonɗinal. Onon njeyi ndaartindaade ko'e mon. Si on tawaay Iisaa Almasiihu ina woni e mooɗon fu, on potaay ley ko ndaartindiɗon ɗuum.

6 Ammaa miɗo hoolii on paaman min potii, minen kaa.

7 Miɗen ŋaaroo Laamɗo taa ngaɗon fay huunde ko boni, de wanaa faa holla miɗen ngoni e goonga, ammaa faa ngollon ko moyyi, fay si miɗen ndaardee hono min potaay.

8 Sabo min ngalaa baawɗe faa min kaɗa goonga, ammaa faa min ndaranoo ɗum.

9 Fay si min lokkiɗi de tawi onon kaa oɗon njogii semmbe, miɗen ceyii e majjum. Wo ɗuum min nyaagotoo Laamɗo du, faa laatoɗon hiɓɓuɓe.

10 Saabe ɗum, miɗo winndana on ɗum gilla mi waraay tafon, faa si mi warii to mooɗon fu, taa mi bonnana on e ley baawɗe ɗe Joomiraaɗo hokki kam ɗeen. Laamɗo hokkii kam baawɗe ɗeen faa semmbinɗina on, wanaa faa bonnana on.

11 Wooɗi, ko cakitotoomi wi'ude sakiraaɓe, ceyoɗon. Kegintinee nguurndam mon faa wooɗa, njaɓee waajeede, njogee miilo wooto, mbuuree e jam. Ndeen, Laamɗo jom njinngu e jam wondan e mooɗon.

12 Njowtunduron jowtaali ceniiɗi. Seniiɓe fuu ina njowta on.

13 Hinney Joomiraaɗo meeɗen Iisaa Almasiihu e njinngu Laamɗo e kawtal Ruuhu Ceniiɗo ngona e mooɗon, on fuu.

* **13:1** Fillitagol Tawreeta 19.15.

Ɓataaki Pool yaade to Galaatiyankooɓe

1 Ɓataaki ki to am yuuri, miin Pool nulaaɗo. Wanaa yimɓe nuli kam, baawɗe neɗɗo fuu nulaay kam. Iisaa Almasiihu jaati nuli kam, kam e Laamɗo Baaba meeɗen ummintinɗo mo e maayde oon.
2 Miin e sakiraaɓe wonduɓe e am ɓeen fuu, miɗen mbinnda ɓataaki ki yaade to mooɗon, onon kawrite goonɗinɓe Iisaa gonɗe leydi Galaatiya ɗeen.
3 Wo on keɓu moyyere e jam to Laamɗo Baaba meeɗen e Joomiraaɗo men Iisaa Almasiihu.
4 Almasiihu hokkitirii hoore muuɗum saabe hakkeeji men, faa danna en e jamaanu bonɗo o. Nii o waɗiri muuyɗe Laamɗo Baaba meeɗen.
5 Wo teddeengal woodan Laamɗo faa abada abadin! Aamiina.

Haala kollooha Kabaaru Lobbo wo gooto

6 Ina haaynii kam sanne! Ɓooyaay faa'e de on puɗɗii yoppude Laamɗo, noddirɗo on e moyyere Almasiihu oon, de njokkuɗon kabaaru goɗɗo.
7 Paamon: kabaaru lobbo goɗɗo fuu walaa, de woɓɓe ina mbemmba on, ina njiɗi waylitinde Kabaaru Lobbo haala Almasiihu oon.
8 De si neɗɗo waajake on ko seedi e Kabaaru Lobbo mo min mbaajii on oon, fay si wo minen, naa maleyka yuuruɗo dow kammu, wo kuddi wonu e joomum.
9 Min kaalaniino on ɗum, joonin du miɗo haaltana on: si neɗɗo waajake on ko seedi e Kabaaru Lobbo mo keɓɗon oon, wo kuddi wonu e muuɗum.
10 Ɗum le, yardaamuye yimɓe pilotoomi naa yardaamuye Laamɗo? Yalla ko welata yimɓe pilotoomi naa? Si faa joonin wo mi pilotonooɗo ko welata yimɓe, mi laatataakono maccuɗo Almasiihu.

No Pool laatorii nulaaɗo

11 Sakiraaɓe, miɗo yiɗi paamon: Kabaaru Lobbo mo mbaajotoomi oon, wanaa e neɗɗo yuuri.
12 Sabo neɗɗo fuu hokkaay kam ɗum, jannginaay kam ɗum, wo Iisaa Almasiihu ɓanginani kam ɗum.
13 On nanii no ngorrunoomi arande e ley diina Alhuudiyankooɓe. Mi torririi kawrital goonɗinɓe Iisaa ngaal no mbaawrumi fuu, mi siinii halkude ngal.
14 Miɗo ɓurnoo heewɓe e waaldeeɓe am jokkuɓe diina Alhuudiyankooɓe, sabo miɗo jinnganannoo al'aadaaji maamiraaɓe amin faa faltii.
15 Ammaa Laamɗo suɓake kam gilla mi rimaaka, noddi kam saabe moyyere muuɗum nde muuynoo ndeen.
16 O ɓanginani kam Ɓiyiiko faa mi waajoo kabaaru muuɗum ley lenyi ɗi nganaa Alhuudiyankooɓe. Wakkati oon, mi yamaay fay gooto tindina kam.
17 Mi yahaay Urusaliima to artiiɓe kam laataade nulaaɓe ɓeen, ammaa wakkati oon wo leydi Arabiya njahumi, de ngartumi Damas.
18 Duuɓi tati caggal ɗuum, njahumi Urusaliima faa mi anndundura e Piyeer. Ngondumi e muuɗum balɗe sappo e joy.
19 Mi yi'aay nulaaɗo goɗɗo fuu, si wanaa Yaakuuba minyoo Iisaa Joomiraaɗo oon.
20 Ko mbinndanammi on ɗuum ɗo wo goonga, Laamɗo na seedii mi fenaay.
21 Caggal ɗuum, njahumi leydi Siiriya e leydi Silisi.
22 Wakkati oon, tawi kawrite kaɓɓiiɗe e Almasiihu gonɗe leydi Yahuudiya ɗeen njiiraay kam gite muɓɓen abada.
23 Ɓe nananno tan ina wi'ee: «Neɗɗo torrannooɗo en arande oon, ina waajoo joonin diina ka siinunoo nyifude kaan.»
24 Ndeen ɓe teddini Laamɗo saabe am.

2

No nulaaɓe njaɓirani Pool

1 Duuɓi sappo e nay caggal ɗuum, njecciimi katin Urusaliima, miin e Barnabas. Tiitu du ina wondi e amin.
2 Laamɗo ɓanginani kam sanaa mi yaha toon. Ɗuum waɗi de njahumi, kawritoymi toon e mawɓe kawrital goonɗinɓe, miin tan e maɓɓe. Mi anndinii ɓe Kabaaru Lobbo mo mbaajiimi yimɓe ɓe nganaa Alhuudiyankooɓe oon. Sabo mi yiɗaa ko ngollunoomi e ko ngollammi joonin fuu laatoo ɓolum.

3 Ammaa fay Tiitu jaado am yuuruɗo
Geres oon du, tilsinaaka taadeede,
4 fay si tawi sakiraaɓe fewreeɓe coorake
e kawrital goondiinɓe ngaal. Ko ɓe pilii dey,
wo horude no ngorruɗen e ndimaaku ngu
keɓɗen e ley kawtal men e Iisaa Almasiihu,
faa ɓe ngartira en e maccungaaku.
5 Min njaɓanaay ɓe fay wakkati gooto,
faa goonga Kabaaru Lobbo oon heddoo
saabe mooɗon.
6 Wooɗi, ɓe yimɓe njogorii wo mawɓe
ɓeen, ko ɓe laatinoo ɗuum, miin kaa,
walaa ko jomi kam e majjum, sabo Laamɗo
ɓurdintaa yimɓe. Mawɓe ɓeen tilsinanaay
min fay huunde.
7 Ɓe paamii Laamɗo halfini kam waa-
jaade Kabaaru Lobbo oon to yimɓe
ɓe nganaa Alhuudiyankooɓe, hono
no halfiniri Piyeer waajaade Alhu-
udiyankooɓe ɓeen ni.
8 Sabo no Laamɗo waɗiri Piyeer faa
laatii nulaaɗo to Alhuudiyankooɓe noon,
o waɗiri kam miin du nulaaɗo to lenyi ɗi
nganaa Alhuudiyankooɓe.
9 Yaakuuba e Piyeer e Yuhanna, ndaare-
teeɓe hono bimmbeeje kawrite goondiinɓe
teddinaaɗe ɓeen, nji'ii moyyere nde
Laamɗo hokki kam ndeen. Miin e Barn-
abas fuu, ɓe kokkii min juuɗe faa tabintina
kawtal hakkunde amin. Ɓe paamiri
e amin min njaha to lenyi ɗi nganaa
Alhuudiyankooɓe, kamɓe du ɓe njaha to
Alhuudiyankooɓe.
10 Huunde wootere tan ɓe nyaagii min,
min miccoo talkaaɓe. Mi tinnake e majjum
jaati.

No Pool feliri Piyeer to Antiyoki toon

11 Ammaa nde Piyeer warnoo e wuro
Antiyoki fu, mi felii ɗum yeeso yimɓe sabo
woofii.
12 Si goonga, fadde nulaaɓe Yaaku-
uba ɓeen e warude, imo nyaamdan-
noo e goondiinɓe Iisaa ɓe nganaa Alhu-
udiyankooɓe. Ammaa nde ɓeen ngar-
noo ndeen, o woɗɗii ɓe nganaa Alhu-
udiyankooɓe ɓeen, o seli nyaamdude e
muɓɓen, saabe hulude jokkuɓe sariya
taadagol ɓeen.
13 Alhuudiyankooɓe goondiinɓe Iisaa
woɓɓe du tawti mo faa njaari fay Barnabas
e naafikaaku muɓɓen.
14 Nde njiinoomi no ɓe ngorri ni dar-
taaki, iɓe mbosii goonga gondo e Kabaaru
Lobbo fu, mbiimi Piyeer yeeso yimɓe fuu:
«Aan wo a Alhuudiyanke, de a worraa
hono no Alhuudiyankooɓe ngorri ni, no
lenyi goɗɗi ɗi ngorri noon ngorruɗaa. Noy
mbaawruɗaa tilsinirde yimɓe ɓe nganaa
Alhuudiyankooɓe ɓeen sanaa laatoo hono
Alhuudiyankooɓe?»

No Laamɗo hisinirta yimɓe saabe goondinal

15 Minen, min yuwdi Alhuudiyankooɓe,
min njeyaaka e lenyi goɗɗi bosiiɗi.
16 Tawi le, miɗen anndi neɗɗo ndaar-
dataake ponnditiiɗo saabe jokkugol
Tawreeta Muusaa, wo e goondinal
muuɗum Iisaa Almasiihu ndaardetee
ponnditiiɗo. Ɗum waɗi de minen du,
min ngoondinii Iisaa Almasiihu, faa min
ndaardee fonnditiiɓe saabe goondinal
amin Almasiihu, tawee wanaa jokku-
gol Tawreeta Muusaa. Sabo fay gooto
ndaardataake ponnditiiɗo saabe jokkugol
Tawreeta Muusaa.
17 Minen, miɗen piloo ndaardeede fon-
nditiiɓe saabe kawtal amin e Almasiihu. E
ley majjum si min tawaama min luttuɓe
minen du, yalla ɗum na holla Almasiihu
wo daraniiɗo luttal naa? O wanaa koy!
18 Sabo si mi wi'ii mi nyiɓtoto Tawreeta
Muusaa mo liɓunoomi oon, ina holla wo mi
luttoowo.
19 Si goonga, miin kaa mi maayanii
Tawreeta e sariyaaji muuɗum, kam jaati
waɗi ɗum, faa mi wuura e gollande
Laamɗo. Mi tontidaama e Iisaa Almasiihu
dow leggal palaangal.
20 Mi wuuraa miin e hoore am katin,
wo Almasiihu wuuri ley am. Nguurn-
dam neɗɗo ɗam mbuurammi joonin ɗam,
e ley goondinal Ɓii Laamɗo mbuurammi
ɗam, kanko jiɗɗo kam de hokkitiri hoore
muuɗum saabe am oon.
21 Mi huyfintaa moyyere Laamɗo. Sabo si
tawii jokkude Tawreeta oon waɗata neɗɗo
ponnditiiɗo fu, Almasiihu maayii ɓolum.

3

Haala jokkude Tawreeta Muusaa naa goondinde Iisaa

1 Hey Galaatiyankooɓe, oɗon pamɗi hakkillo koy! Moy dabii on dabare nde*? On cifanaama faa laaɓi tal no Iisaa Almasiihu tontiraa e leggal palaangal.

2 Njaabee kam ɗum ɗo tan: wo saabe ko njokkuɗon Tawreeta Muusaa keɓirɗon Ruuhu Ceniiɗo oon, naa on keɓirii mo saabe on nanii Kabaaru Lobbo de ngoondinɗon?

3 Ko saabii oɗon pamɗiri ni hakkillo? On puɗɗirii semmbe Ruuhu Laamɗo oon, de joonin kaa oɗon njiɗi timminirde e semmbe terɗe mon naa?

4 Ko hewtii on ɗuum fuu laatake ɓolum naa? Ɗum waawaa laataade ɓolum.

5 Kokkoowo on Ruuhu de na waɗa kaayeefiiji hakkunde mooɗon oon, na waɗa ɗum saabe on nanii Kabaaru Lobbo de ngoondinɗon, wanaa saabe on njokkii Tawreeta o waɗirta ɗum!

6 Ina winndaa: «Ibrahiima goondinii Laamɗo, de Laamɗo hiisorii mo wo o ponnditiiɗo saabe majjum.»†

7 Ndelle anndee: goondinirɓe hono nii, kam'en jaati ngoni yuwdi Ibrahiima.

8 Sappaama e ley Binndi, Laamɗo ndaardan yimɓe ɓe nganaa Alhuudiyankooɓe ɓeen fonnditiiɓe saabe goondinal muɓɓen. Ɗum waɗi de Binndi ɗiin kumpiti Ibrahiima kabaaru lobbo oon gilla waɗaay tafon, ɗi mbi'i: «Lenyi ɗiin fuu keɓiran barke saabe maaɗa.»‡

9 Ndelle, goondinɓe fuu keɓan barke no Ibrahiima goondinɗo oon heɓiri barke ni.

10 Ammaa yowuɓe jikke muɓɓen e jokkude Tawreeta Muusaa ɓeen kuddi ina woni dow muɓɓen. Sabo ina winndaa: «Kuddi woodanii neɗɗo fuu mo jokkaay ko woni e dewtere Tawreeta ndeen faa hiɓɓi.»§

11 Tannyoral, fay gooto ndaardataake wo ponnditiiɗo yeeso Laamɗo saabe Tawreeta. Sabo ina winndaa: «Ponnditiiɗo wuurdan goondinal.»*

12 Tawreeta kaa yowaaki e goondinal, sabo ina winndaa: «Gaɗoowo jamirooje Tawreeta, kam wuurdata saabe majje.»†

13 Almasiihu soottitii en e kuddi ndi Tawreeta yowi dow meeɗen ndiin, e ley ko loomtanii en kuddi ndiin. Sabo ina winndaa: «Ɓilaaɗo e leggal palaangal fuu wo kuɗaaɗo.»‡

14 Wo ɗuum Iisaa waɗi faa yimɓe ɓe nganaa Alhuudiyankooɓe ɓeen du keɓa barke mo Ibrahiima heɓi oon saabe Iisaa Almasiihu, keɓiren Ruuhu mo Laamɗo aadii hokkude ley goondinal oon.

Haala Tawreeta e amaana

15 Sakiraaɓe, miɗo sifanoo on ko woowi waɗude: si neɗɗo moyyinii talkuru ndongu faa sariya laamu jaɓii ɗum fu, fay gooto mooytataa ɗum, ɓeydataa ɗum fay huunde.

16 Woodi, Laamɗo waɗanii Ibrahiima e yuuruɗo e muuɗum amaanaaji. Binndi ɗiin mbi'aay: «Yuuruɓe e muuɗum» hono wo heewɓe ɗi cappii, wo gooto ni ɗi cappii nde ɗi mbi'unoo: «Yuuruɗo e maaɗa». Oon woni Almasiihu.

17 Inan ko njiɗumi wiide ɗuum: amaana mo Laamɗo haɓɓi oon, Tawreeta garɗo duuɓi keme nay e capanɗe tati caggal ɗuum oon haɓɓitataa ɗum, bonnataa amaana Laamɗo oon.

18 Sabo si ndongu ngu Laamɗo aadinoo nguun wo dow Tawreeta oon yowinoo, ngu yowaakano dow amaana oon. Ammaa wo saabe amaana Laamɗo hokkiri Ibrahiima ndongu nguun.

19 Ndelle, ɗume Tawreeta Muusaa nafata? O ɓeydaama dow amaana faa o ɓangina hakkeeji fadde yuuruɗo e Ibrahiima podanaaɗo amaana oon e warde. Laamɗo rewnii Tawreeta oon faro maleyka'en de ɓeen kokki curoowo waddana o yimɓe.

20 Curoowo na holla wanaa neɗɗo gooto tan. Laamɗo kaa wo gooto.§

21 Ndelle, Tawreeta oon ina luttunduri e amaanaaji Laamɗo ɗiin naa? Luttunduraa koy! Sini yamiroore waawnde hokkude yimɓe nguurndam

* **3:1** maanaa majjum wo waylitirde hakkillo neɗɗo ndaggadaaku. † **3:6** Fuɗɗoode 15.6. ‡ **3:8** Fuɗɗoode 12.3.
§ **3:10** Fillitagol Tawreeta 27.26. * **3:11** Habakuk 2.4. † **3:12** Lewinkooɓe 18.5. ‡ **3:13** Fillitagol Tawreeta 21.23.
§ **3:20** Curoowo fay gooto naataay e amaana mo Laamɗo hokki Ibrahiima oon.

jippinanooma, ndaardeede ponnditiiɗo yuuranno e yamiroore ndeen jaati.
22 Ammaa Binndi ɗiin mbi'ii hakke na dawrana huunde fuu, faa goondiɲɓe Iisaa Almasiihu ɓeen kokkee ko aadanaa ɗuum saabe goondinal muɓɓen.
23 Fadde wakkati goondinal e warude, en kawjanooma ley hawju Tawreeta faa goondinal ngaal ɓanginaa.
24 Hono noon Tawreeta oon laatorii ɗowoowo en faa wakkati mo Almasiihu wari oon, faa ndaardeɗen fonnditiiɓe saabe goondinal.
25 Joonin ko wakkati goondinal ngaal wari ɗuum, en njaltii e maral ɗowoowo oon.
26 Joonin on fuu wo on ɓiɓɓe Laamɗo saabe goondinal mooɗon Iisaa Almasiihu.
27 Onon waɗaaɓe batisima ley kawtal Almasiihu on fuu, o laatanake on hono kaddungal ngal ɓorniɗon.
28 Ndelle, walaa katin ko senndata Alhuudiyanke e mo wanaa Alhuudiyanke, naa dimo e diimaajo, naa gorko e debbo, sabo on fuu wo on gootum e ley kawtal mooɗon e Iisaa Almasiihu.
29 Si tawii Almasiihu jeyi on, wo on yuwdi Ibrahiima, on ndonan ko Laamɗo aadinoo ɗuum.

4

1 Inan ko njiɗumi wi'ude: sini donoowo wo cukalel, walaa fuu ko senndata ɗum e maccuɗo, fay si wo kam jeyi jawdi ndiin fuu.
2 O heddoto ley hawju ndaarooɓe mo e dawranooɓe jawdi makko ɓeen faa sarɗi* mo baabiiko hokki mo oon yottoo.
3 Enen du, nde en sukaaɓe ndeen, wo en maccuɓe tindinooje adunaaru ɗeen.
4 Ammaa nde sarɗi oon yottinoo ndeen, Laamɗo nuli Bajjo muuɗum mo debbo rimi, ɗowtaniiɗo Tawreeta Muusaa,
5 faa o soottita maccuɓe Tawreeta ɓeen, faa keɓen laataade ɓiɓɓe Laamɗo.
6 Saabe wo on ɓiɓɓe Laamɗo du, o nuli Ruuhu Biyiiko oon e ley ɓerɗe meeɗen. Ruuhu oon waɗata de noddiren Laamɗo «Abba».
7 Ndelle, en nganaa maccuɓe katin, wo en ɓiɓɓe! Saabe wo en ɓiɓɓe, Laamɗo du waɗii en ronooɓe ɗum.

No Pool tindiniri Galaatiyankooɓe

8 Nde on anndaano Laamɗo ndeen, oɗon ngonnoo e maral alla'en ɓe nganaa Laamɗo.
9 De joonin kaa ko anndudon Laamɗo ɗuum, naa miɗo haannoo wiide joonin ko Laamɗo anndi on ɗuum: noy mbaawirton yeccaade e tindinooje adunaaru lokkaaje ɗe ngalaa nafaa ɗeen? Ko waɗi de oɗon njiɗi laataade maccuɓe majje katin?
10 Oɗon teddini balɗe goɗɗe e lebbi goɗɗi e wakkatiiji goɗɗi e kitaale goɗɗe.
11 Miɗo hula taa ko ngollanmi on ɗuum fuu laatoo ɓolum.
12 Sakiraaɓe, miɗo nyaagoo on, nga'ee hono am ni. Miin e hoore am, mi laatakeno hono mooɗon. On ngaɗaay kam fuu ko boni.
13 Oɗon anndi rafi cellal waddani kam haalande on aranel fuu Kabaaru Lobbo oon.
14 Nyawu am nguun torrii on, de ɗum fuu e laataade on kuyfinaay kam, on njawaay kam saabe nyawu nguun. Ko ngaɗuɗon dey, on njaɓɓorake kam hono no maleyka Laamɗo ni, naa hono wo mi Iisaa Almasiihu.
15 Wakkati oon, oɗon keewnoo seyo sanne! Miɗo waawi seedanaade on: si oɗon mbaawnoo, on ɗoofanno gite mooɗon kokkon kam. Ndelle noy seyo mooɗon ngoon laatorii joonin?
16 Mi laatake ganyo mooɗon saabe miɗo haalana on goonga naa?
17 Yimɓe ɓeen na njoganii on anniyaaji, ammaa ɗi nganaa lobbi. Ko ɓe njiɗi dey, senndude on e am yalla oɗon ndaranoo ɓe.
18 Sikke walaa, daranaade neɗɗo na woodi si wo faa wooɗa. Katin du tilay ɗum waɗee wakkati fuu, wanaa yeeso am tan.
19 Sukaaɓe am, miɗo naawee sanne katin saabe mooɗon hono no ɲatawere ni, faa tagaadi Almasiihu tawee e mooɗon.
20 Hey miɗo yiɗi tawdeede e mooɗon joonin faa mi heɓa haaldude e mooɗon ko wanaa no kaalirammi joonin, sabo kabaaru mon ina wemmbi kam sanne.

Haala amaana kiiɗɗo e amaana keso

21 Onon yiɗuɓe jokkude Tawreeta Muusaa, miɗo yama on: on nanaay ko Tawreeta wi'i naa?

* **4:2** sarɗi wo wakkati podanooɗo.

22 Ina winndaa: Ibrahiima ina
woodunoo ɓiɓɓe worɓe ɗiɗo, gooto o heɓdi
e korɗo, gooto du o heɓdi e dimo.
23 Ɓii korɗo oon rimiraama no yimɓe fuu
ndimirtee ni, de ɓii dimo oon kaa rimi-
raama saabe amaana Laamɗo.
24 Ɗum wo banndol rewɓe ɗiɗo sappo-
raaɓe aadiiji ɗiɗi. Gooto, mo Haajara oon
wo amaana waamnde wi'eteende Sinayi.
Amaana oon, wo maccungaaku rimata.
25 Haajara wo waamnde wi'eteende
Sinayi wonnde Arabiya ndeen, inde sappo-
raa ngalluure Urusaliima hannden ndeen.
Sabo Urusaliima e wonɓe e muuɗum ɓeen
fuu e dawraneede ngoni.
26 Ammaa Urusaliima gonɗo dow
kammu oon wo dimo, kanko woni inna
meeɗen.
27 Sabo ina winndaa:
«Aan dimaro mo rimaay abada,
welta!
Aan mo anndaa naawalla ŋatawere,
ilina peekaali seyo!
Sabo debbo jeebaaɗo heɓan sukaaɓe
faa ɓura debbo kaybaaɗo gorum.»†
28 Ammaa onon sakiraaɓe, wo on ɓiɓɓe
heɓaaɓe dow amaana Laamɗo oon hono
no Isiyaaka ni.
29 Wakkati oon dimiraaɗo no yimɓe
ndimirtee oon ina torra dimiraaɗo Ruuhu
Laamɗo oon. Fay hannden du noon worri.
30 De ɗume Binndi ɗiin mbi'i? Ɗi mbi'ii:
«Riiwu korɗo oon e ɓiyum, sabo ɓii korɗo
oon rondataa e ɓii dimo oon abada.»‡
31 Ndelle sakiraaɓe, en nganaa ɓiɓɓe korɗo
oon, wo en ɓiɓɓe dimo oon.

5

Haala ndimaaku goonɗinɓe Iisaa

1 Almasiihu rimɗinii en faa ndimɗen
faa laaɓa. Ɗum le, tinnee keddoroɗon
noon, taa ngartee ley donngal maccun-
gaaku katin.
2 Kettindanee kam! Miin Pool, miɗo
haalana on: si on pilake taadeede, Almasi-
ihu nafataa on fay huunde.
3 Katin miɗo haalana on neɗɗo fuu pi-
lotooɗo taadeede: ina tilsani ɗum jokka
haddi Tawreeta Muusaa oon fuu.
4 Onon filotooɓe ndaardeede fonnditiiɓe
saabe Tawreeta ɓeen, on ceedii e Almasi-
ihu, on mboɗɗake moyyere Laamɗo ndeen.
5 De minen kaa, saabe goonɗinal miɗen
njowa jikke amin dow Laamɗo ndaar-
doowo en fonnditiiɓe oon. Wo Ruuhu
Ceniiɗo hokki min jikke oon.
6 Sabo kaɓɓiiɗo e Iisaa Almasiihu,
taadagol e rafi taadagol fuu fotu. Ko nafata
tan, goonɗinal golliroowal njinngu.
7 On puɗɗirii no wooɗiri. Moy haɗi on
jokkude goonga?
8 Ko wayliti hakkillo mooɗon ɗuum
yuuraay to Laamɗo nodduɗo on oon.
9 Ina wi'ee: rabilla seeɗa ina yuufina con-
ndi ndiibaandi fuu.
10 Ɗum fuu e laataade Joomiraaɗo hokkii
kam hoolaare e mooɗon, mi tannyorii mi-
ilo mooɗon seedataa e miilo am. Ammaa
jiiɓoowo on oon, ko laatii fuu, jukkete.
11 Miin le sakiraaɓe, si tawanooma faa
hannden miɗo waajoo sanaa neɗɗo taadee,
ko waɗi de miɗo torree faa joonin? Sini
ɗum mbaajotonoomi, waaju am haala
maayde Iisaa dow leggal palaangal met-
tataano fay gooto.
12 Jiiɓooɓe on yiɗuɓe taadagol ɓeen, ɓe
coortitoo!
13 Sakiraaɓe, on noddaama faa ndimɗon.
Joonin le, taa ngaɗon de ndimaaku mon
laatanoo on sabaabu faa njokkon muuyɗe
terɗe. Ko kaanɗon waɗude dey, mono fuu
gollirana banndum e njinngu.
14 Sabo Tawreeta oon fuu hawtaama
e ley yamiroore wootere nde: «Njiɗiraa
gondo maa hono no njiɗirɗaa hoore maa
ni.»*
15 De si oɗon keddii oɗon ŋatundura, oɗon
nyaamundura, tinnee taa kantunduron.

Haala Ruuhu Ceniiɗo e muuyɗe terɗe

16 Ndelle, miɗo wi'a on: accee Ruuhu
Ceniiɗo ɗowa on, ndeen on njokkataa
muuyɗe terɗe mon.
17 Sabo muuyɗe terɗe ina kaɓa e Ruuhu
oon. Ruuhu oon du ina haɓa e muuyɗe
terɗe ɗeen. Ngela e majji fuu ina haɓa e
gonngel faa mbaason gollude ko muuyɗon.
18 Ammaa si wo Ruuhu ɗowata on, on
ngalaa e ley Tawreeta Muusaa oon katin.

† **4:27** Esaaya 54.1. ‡ **4:30** Fuɗɗoode 21.10. * **5:14** Lewinkooɓe 19.18.

19 Golleeji muuyɗe terɗe ina anndaa. Ɗum wo jeenu e ko nyiddini e muuyɗe cemtiniiɗe
20 e dewal tooruuji e ndaggadaaku e nganyaandi e kalala e kiram e tikkere e yidde hoorem tan e luural e rafi kawral
21 e haasidaaku† e sulagol e fijirde bonnde e ko nanndi e muuɗum. Miɗo haalana on ɗum ɗo hono no kaalirannoomi on ɗum ni: gollooɓe kulle gaaɗe noon ɓeen naatataa ley laamu Laamɗo.
22 Ammaa ko Ruuhu Ceniiɗo rimata e meeɗen ɗuum woni njinngu e seyo e jam e munyal e moyyuki e mboodirka e hoolnaare
23 e leeyinkinaare e nanngitaare. Sikke walaa, yamiroore fuu haɗataa kulle gaaɗe noon.
24 Jeyaaɓe e Iisaa Almasiihu ɓeen ngadii hono ɓe tontidii terɗe maɓɓe e muuyɗe majje bonɗe fuu dow leggal palaangal ni.
25 Wo saabe Ruuhu oon keɓirɗen nguurndam kesam ɗam. Ndelle njaaden e Ruuhu.
26 Taa mawninkinoɗen, taa toonyunduren, taa haasidaaku tawee hakkunde meeɗen.

6

No goondinɓe kaaniri wallundurde

1 Sakiraaɓe, si gooto moodon luttii fu, onon jogiiɓe Ruuhu ɓeen njeyi dartinde ɗum, tawee e ley heese. Ammaa mono e moodon fuu hayba hoore muuɗum taa jarribee kam du.
2 Mballunduree ronndaade doŋle moodon teddude, hono noon kiɓɓinirton yamiroore Almasiihu.
3 Si neɗɗo miilii won ko woni, tawi walaa ko woni, hiilii hoore muuɗum.
4 Mono fuu ndaara golle muuɗum. Ndeen si won ko waawi mantoraade fu, mantorto golle muuɗum jaati, hewtaay ko nanndina ɗum e golle goɗɗo.
5 Sabo mono fuu donngal muuɗum ronndotoo.
6 Jannginteeɗo konngol Laamɗo ngool ina haani ko heɓi ko woodi ɗuum fuu, feccida e jannginoowo ɗum.

No mono fuu tayirta ko aawi

7 Taa kiilee ko'e moodon, Laamɗo jalnortaake. Ko neɗɗo aawi fuu, wo ɗuum tayata.
8 Aawɗo ko weli terɗe muuɗum, tayan maayde. Ammaa aawɗo ko weli Ruuhu Ceniiɗo, tayan nguurndam nduumiiɗam.
9 Taa ndonken gollude ko woodi. Sabo si en ndonkaay, en tayan si wakkati oon warii.
10 Ndelle, wakkati keɓɗen laawol fuu, ngaɗanen yimɓe fuu moyyere, ɓurɓe fuu haandude wo sakiraaɓe men goondinɓe Iisaa Almasiihu ɓeen.

Baynundural

11 Ndaaree binndi ɓutti ɗi mbinndirammi on e junngo am ɗiin.
12 Tilsinanɓe on taadeede ɓeen wo filotooɓe faa manee. Walaa ko ɓe ngadiri noon si wanaa taa ɓe torriree saabe maayde Almasiihu dow leggal palaangal ngaal.
13 Sabo fay kamɓe taadaaɓe ɓeen, ɓe njokkataa Tawreeta. Ko ɓe njidiri taadoɗon dey, wo faa ɓe mantoroo ɗum.
14 Miin e hoore am kaa, taa mi mantoroo faa'e sanaa leggal Joomiraaɗo meeɗen Iisaa Almasiihu palaangal ngaal. Wo saabe maggal mi maayanii adunaaru, adunaaru du maayanii kam.
15 Sabo taadaade naa rafi taadaade fu, walaa nafaa. Ko jogii nafaa dey, tagiteede tagu kesu.
16 Jokkuɓe laawol ngol fuu, wo keɓu jam e hinney, hono no Israa'iilankooɓe Laamɗo goongalaaɓe ɓeen.
17 Joonin kaa, fay gooto taa tampina kam, sabo terɗe am ngadii ɓatitande saabe Iisaa.
18 Sakiraaɓe, wo hinney Joomiraaɗo meeɗen Iisaa Almasiihu wondu e moodon. Aamiina.

† **5:21** Maanaa haasidaaku ɗo wo nganyaandi yuurundi e yiɗande hoorem tan. Joomum yiɗaa goɗɗo heɓa.

Ɓataaki Pool yaade to Efeesunkooƀe

1 Ɓataaki ki to am yuuri, miin Pool, nulaaɗo Iisaa Almasiihu saabe muuyɗe Laamɗo. Miɗo jowta seniiƀe hoolniiƀe e ley kawtal muƀƀen e Iisaa Almasiihu ƀeen.
2 Wo on keƀu moyyere e jam to Laamɗo Baaba meeɗen e Joomiraaɗo men Iisaa Almasiihu.

No Laamɗo hokkirta yimƀe moyyere saabe Almasiihu

3 Jettooje ngoodanii Laamɗo Baaba Joomiraaɗo meeɗen Iisaa Almasiihu! O waɗanii en barkeeji ɗi Ruuhu hokkata ɗiin fuu to dow kammu saabe kawtal men e Almasiihu.
4 Sabo fadde adunaaru ndu e joyyineede, Laamɗo suƀake en saabe Almasiihu, faa laatoɗen seniiƀe ƀe ngalaa feloore yeeso makko. Saabe njinngu makko
5 o fodoranii en gilla arande laatoɗen ƀiƀƀe makko saabe Iisaa Almasiihu. Ɗum wo muuyo makko, waɗude moyyere ndeen na weli mo,
6 faa o yettiree moyyere makko mawnde nde walaa kaaddi! O hokkii en moyyere ndeen saabe Ɓiyiiko korsuɗo oon.
7 E kawtal meeɗen e muuɗum en ndimɗinaama saabe yiiyam muuɗum, en njaafanaama lutti meeɗen saabe keewal makko hinney.
8 Hinney oon o wayli e meeɗen, o hokki en hakkilantaaku kiƀƀungu e anndal kiƀƀungal,
9 o anndini en anniya makko cuuɗinooɗo oon. Gilla arande o anniyorii tabintinirde anniya oon e Almasiihu saabe moyyere makko.
10 Anniya oon wo hawrundurde huunde fuu e hawju Almasiihu, wanaa ko woni dow kammu wanaa ko woni e leydi. Laamɗo yottinan ɗum si wakkati oon hiƀƀii.
11 E ley kawtal men e Almasiihu du en cuƀaama faa laatoɗen ngeɗu Laamɗo. Laamɗo tabintiniroowo huunde fuu no muuyiri oon, fodake ɗum.
12 Noon waɗata faa laatoɗen sabaabu mawninoowo teddeengal muuɗum, enen artuƀe yowude jikke men e Almasiihu ƀeen.
13 Onon hawtuƀe e Almasiihu du, on nanii konngol goongawol ngool, ɗum woni Kabaaru Lobbo kisinɗo on oon. Nde ngoonɗinnoɗon Almasiihu ndeen, Laamɗo wattii e mooɗon maande muuɗum nde hokkunoo on Ruuhu Ceniiɗo mo aadaninoo on.
14 Ruuhu Ceniiɗo oon wo maande laaƀinanoore en en keƀan moyyereeji ɗi ndesanaɗen, faa wakkati mo Laamɗo rimɗinta en, enen jeyaaƀe muuɗum. Jettooje ngoodani Laamɗo saabe teddeengal muuɗum!

Haala du'aare Pool

15 Saabe majjum, gilla nanumi kabaaru goonɗinal mooɗon Joomiraaɗo meeɗen Iisaa, e no njiɗirɗon seniiƀe ƀeen fuu,
16 mi selataa yettude Laamɗo saabe mooɗon nde nyaagantoomi on Laamɗo fuu.
17 Miɗo ŋaaroo Laamɗo Joomiraaɗo meeɗen Iisaa Almasiihu, Baabiiwo jom darja oon, hokka on Ruuhu muuɗum Ceniiɗo. Miɗo ŋaaroo faa Ruuhu oon waɗa on jom'en hakkillo, ƀanginana on Laamɗo faa anndon ɗum.
18 Miɗo ŋaaroo Laamɗo uddita ƀerɗe mooɗon faa tannyoron cakitte mooɗon ɗe o noddiri on ɗeen, paamon no moyyereeji desanaaɗi seniiƀe ɗiin keewiri e no teddiri,
19 paamon katin no baawɗe makko mawɗe ɗe ngalaa kaaddi ɗeen ngorri e meeɗen, enen goonɗinƀe. Baawɗe keewɗe semmbe ɗeen
20 o hollii e ley Almasiihu nde o iirtini ɗum e maayde de o joyyini ɗum gere nyaamo makko dow kammu.
21 Toon o ƀurni ɗum laamu e baawɗe e semmbe e kaanankaaku fuu, kam e inɗe fuu baawɗe inndeede, wanaa ley jamaanu o tan, wo e jamaanu garoowo du.
22 Laamɗo wattii huunde fuu ley baawɗe Almasiihu, waɗi mo hooreejo kawrital goonɗinƀe, hokki mo ƀurde huunde fuu.
23 Kawrital goonɗinƀe ngaal wo ƀanndu Almasiihu. Ngal hebbinaama mo, kanko kiƀƀinɗo huunde fuu kala no laatorii fuu.

2

No kisinirteɗen saabe hinney Laamɗo

1 Onon, on maaynooɓe saabe lutti
mooɗon e hakkeeji mooɗon,
2 on jokkunooɓe laawol bonngol
ngol adunaaru ndu jokki ngool, on
ɗowtaninooɓe laamiiɗo baawɗe gonɗe
dow mbeeyu* oon. Laamiiɗo oon wo
Ibiliisa golloowo faa hannden ley yimɓe
saliiɓe Laamɗo ɓeen.
3 En fuu e maɓɓe njeyanoɗen, e muuyɗe
terɗe meeɗen ngonnoɗen. Eɗen njokkunoo
muuyɗe meeɗen e miilooji meeɗen bondi.
No ngorrunoɗen nii jaati, eɗen kaandunoo
e jukkungo Laamɗo ngoon hono maɓɓe ni.
4 Ammaa Laamɗo wo keewɗo yurmeende.
Saabe njinngu manngu ngu o yiɗi en
nguun,
5 o iirtindinii en e Almasiihu, enen
maaynooɓe saabe lutti meeɗen ɓeen.
Goonga, saabe hinney Laamɗo oon
kisiniraɗon.
6 E ley kawtal meeɗen e Iisaa Almasiihu,
Laamɗo iirtindinii en e makko, joyyindinii
en e makko dow kammu toon.
7 Hono nii o ɓanginirta no hinney makko
ɓurdi huunde fuu mawnude. Jamaanuuji
garooji ɗiin fuu nji'an moyyuki makko ki o
waɗani en e Iisaa Almasiihu.
8 Goonga, wo hinney Laamɗo oon
kisiniraɗon, e dow ko kooliɗon Almasiihu.
Kisindam ɗam, wanaa e golle mooɗon
haɓɓii, wo ɗam dokkal Laamɗo.
9 Ɗam wanaa njobdi golle neɗɗo taa fay
gooto heɓa mantoraade ɗam.
10 Sabo Laamɗo waɗi en ko ngonɗen
joonin ɗuum: e ley kawtal meeɗen e Iisaa
Almasiihu o tagiri en faa ngollen golleeji
lobbi ɗi o segilanii en gilla arande.

No Almasiihu waɗiri en lenyol gootol

11 Ndelle miccitee ko ngonnoɗon arande,
onon yuuruɓe e lenyi ɗi nganaa Alhu-
udiya'en. Mantortooɓe wo «taadiiɓe» ina
kuyfina on, ina noddira on «yimɓe ɓe
taadaaki» fay si taadagol maɓɓe ngool wo
ko junngo ɓii-Aadama gollata e terɗe tan.
12 Miccitee, wakkati oon, on ngalaano
Almasiihu, wo on jananɓe woɗɗiiɓe lenyol
Israa'iila ngol Laamɗo suɓii ngool, on ngal-
daano e amaanaaji ɗi Laamɗo aadorinoo
e haala muuɗum ɗiin. On mbuurdiino
e rafi jikke, on ngaldaano e Laamɗo ley
adunaaru ndu.
13 De joonin kaa, e ley kawtal mooɗon
e Iisaa Almasiihu, onon woɗɗunooɓe e
Laamɗo arande ɓeen, on ɓattinaama saabe
yiiyam makko.
14 Sabo kanko Almasiihu woni jam
meeɗen ko o waɗi Alhuudiyankooɓe e
lenyi goɗɗi fuu lenyol gootol ɗuum. Nde
o hokkitinnoo hoore makko ndeen, o
liɓi kokuwol paliingol hakkunde meeɗen
ngool, ɗuum woni o ittii nganyaandi
hakkunde lenyi ɗiin.
15 O ittii jamirooje e kaɗaaɗi Tawreeta
Muusaa fuu faa o waɗa Alhuudiyankooɓe
e lenyi goɗɗi laatoo lenyol gootol kesol e ley
kawtal maɓɓe e makko. Nii o waɗiri jam
oon.
16 E maayde makko dow leggal palaangal
o ittiri nganyaandi ndiin, o hawrunduri
lenyi ɗiin laatii ɓanndu wooturu, o rewrin-
tini ɗi e Laamɗo.
17 O warii waajaade on jam, onon
woɗɗunooɓe e Laamɗo ɓeen, o warii
waajaade ɓadinooɓe ɓeen du jam.
18 Saabe ko Almasiihu waɗii ɗuum, en
fuu keɓirten laawol yottaade Baabiiwo
saabe en kawtii Ruuhu Ceniiɗo gooto.
19 Ndelle, on nganaa jananɓe katin, on
nganaa weerɓe du. Ko ngonɗon dey, wo on
wonduɓe e seniiɓe, wo on jeyaaɓe e suudu
Laamɗo.
20 On mahaama e dow ko nulaaɓe e
annabaaɓe nyiɓi, Iisaa Almasiihu e hoore
muuɗum woni hayre arandeere nyimngo
ngoon.
21 Saabe muuɗum, nyimngo ngoon fuu
nanngunduri, faa ngo toowa ngo laatoo
suudu Joomiraaɗo seniindu.
22 Ley kawtal mooɗon e makko on
mahidaama faa laatiɗon suudu to Ruuhu
Laamɗo jooɗii.

3

No Pool halfiniraa golle to yimɓe ɓe nganaa Alhuudiyankooɓe

1 Saabe majjum miɗo hofanoo Laamɗo,
miin Pool uddaaɗo e kasu saabe Iisaa
Almasiihu mo ngollanammi hakkunde

* **2:2** Mbeeyu wo ɓolum hakkunde kammu e leydi. Duule ina ngoni e mbeeyu.

moodon, onon yimɓe ɓe nganaa Alhuudiyankooɓe.
2 Tannyoral on nanii Laamdo halfinii kam golle e ley moyyere muudum faa nafa on.
3 Sabo o ɓanginanii kam sirri makko. Mi winndanii on haala majjum no raɓɓidiri.
4 Si on njanngii dum on paaman no potumi anndirde sirri dow haala Almasiihu oon.
5 Sirri oon faaminaaka ɓiɓɓe-Aadama ley jamaanuuji paltiidi diin, de joonin kaa Laamdo ɓanginirii mo Ruuhu Ceniido faa nulaaɓe muudum e annabaaɓe muudum seniiɓe fuu paami mo.
6 Inan no sirri oon worri: saabe Kabaaru Lobbo oon, yimɓe ɓe nganaa Alhuudiyankooɓe ɓeen keɓii ngedu e moyyereeji desaadi diin no Alhuudiyankooɓe ɓeen keɓiri ni. Katin du ɓe kawtii e muɓɓen ɓanndu wooturu, ɓe kawtii e muɓɓen amaana mo Laamdo wadi saabe kawtal maɓɓe e Iisaa Almasiihu.
7 Wo Kabaaru Lobbo oon laatiimi golloowo muudum saabe moyyere nde Laamdo hokki kam. Laamdo golliri moyyere ndeen ley am e baawde muudum.
8 Miin ɓurdo seniiɓe ɓeen fuu famdude oon, mi hokkaama moyyere faa mi waajoo yimɓe ɓe nganaa Alhuudiyankooɓe barkeeji gondi e Almasiihu di ngalaa haddu diin.
9 Mi hokkaama du faaminde yimɓe fuu no Laamdo tabintinirta fodoore muudum. Laamdo tagudo huunde fuu oon suudunoo fodoore ndeen gilla jamaanuuji ɓooyudi.
10 Noon wadata de laamu e baawde gonde ley kammu de nji'ataake deen fuu paama no anndal Laamdo yaajiri e huunde fuu, paamira dum saabe kawrital goondinɓe ngaal.
11 Dum fuu wo saabe anniya ɓooydo mo Laamdo tabintiniri e Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu.
12 Saabe en ngoondinii Almasiihu, en kawtii e muudum, eden mbaawi ɓadoraade Laamdo e hoolaare, eden anndi o jaɓanan en.
13 Dum wadi de mido ŋaaroo on taa tayon jikke moodon saabe torraaji kewtotoodi kam. Mido yardii di saabe moodon, kanji ngoni teddeengal moodon.

Du'aare faa yimɓe annda njinngu Almasiihu

14 Saabe duum fuu, mido hofanoo Baabiiwo.
15 Lenyi gondi dow kammu e gondi e leydi fuu yuurii e makko, kanko woni baaba majji di fuu.
16 Mido ŋaaroo mo kanko jom teddeengal manngal oon o semmbindina ɓerde moodon saabe Ruuhu makko Ceniido.
17 Mido ŋaaroo Almasiihu wona e ley ɓerde moodon saabe ko ngoondindon dum. Mido ŋaaroo mo katin o darna on e ley njinngu, o tabintina on ley maggu.
18 Faa paamon, onon e seniiɓe ɓeen fuu, njuuteefi e njaajeefi e tooweefi e luggeefi njinngu Almasiihu paltiingu haddi,
19 de anndon dum faa keewon kiɓɓal Laamdo.
20 Teddeengal woodan Laamdo gollirdo ley meeden baawde mawde oon, baawdo gollude ko ɓuri du'aawuuji men e miilooji men faa waawaa fonndeede!
21 Wo teddeengal woodan mo ley kawrital goondinɓe, e saabe Iisaa Almasiihu ley jamaanuuji diin fuu faa abada abadin! Aamiina.

4

No goondinɓe Iisaa ɓeen laatorii ɓanndu wooturu

1 Miin uddaado ley kasu saabe gollande Joomiraado oon, mido ŋaaroo on sanne: mbuuron nguurndam njaadoojam e noddaango ngo Laamdo noddi on to muudum ngoon,
2 tawdedon e leeyinkinaare e heese e munyal. Munyunduron e ley njinngu.
3 Tinnee keddodon e ngootumbaaku yuurungu e Ruuhu Ceniido. Ngadon dum fuu e ley jam kaɓɓundurdo on.
4 Wo on ɓanndu wooturu, odon njogii Ruuhu gooto. Jikke dow cakitte mo Laamdo noddiri on oon du wo gooto.
5 Katin Joomiraado gooto woodi, goondinal gootal woodi, lootagal batisima gootal woodi,
6 kam e Laamdo gooto, Baaba yimɓe fuu. Wo gondo dow maɓɓe fuu, golloowo ley maɓɓe fuu, gondo e maɓɓe fuu.

7 Mono e meeɗen fuu heɓii moyyere
Laamɗo ko foti e no Almasiihu hokkiri
ɗum.
8 Sabo wo hono noon winndiraa:
«O yeeŋii dow, o hooyi honaaɓe heewɓe,
o hokki yimɓe dokke.»*
9 Ɗume woni maanaa «o yeeŋii»? Iɗum
holla o artakeno o jippii e nokkuuje ɓurɗe
fuu leeyude e leydi.
10 Jippinooɗo oon, kam e hoore muuɗum
woni yeeŋuɗo faa tiimi kammuuli ɗiin fuu,
faa o heewa adunaaru ndu fuu.
11 Wo kanko waɗi dokke ɗeen: o waɗi
woɓɓe nulaaɓe, woɓɓe annabaaɓe, woɓɓe
waajotooɓe, woɓɓe durooɓe yimɓe, kam e
janninooɓe.
12 Ko o waɗiri noon, wo faa o segilanoo
seniiɓe ɓeen faa ngolla ko njeyi gollude, faa
semmbinɗina kawrital goonɗinɓe laatiin-
gal ɓanndu Almasiihu ngaal,
13 de laatoɗen daande wootere e ley
goonɗinal meeɗen e anndugol meeɗen
Ɓii Laamɗo, laatoɗen hiɓɓuɓe du, faa
njottoɗen darnde Almasiihu hiɓɓunde
ndeen.
14 Ndelle, en laatataako sukaaɓe hooyaaɓe
hono no bempeyye e keni kooyirta laana
ni. Jannde yimɓe yiɗuɓe yaarude woɓɓe
ley majjere hiilataa en katin.
15 Ko laatotoɗen dey, haalooɓe goonga e
ley njinngu. Noon waɗata de mawnen e
ley huunde fuu faro Almasiihu, laatiiɗo
hooreejo oon.
16 Kanko waddani ɓanndu nduun fuu nan-
ngundurde faa wooɗa saabe jokkule ɗe
ndu hokkaa ɗeen. Hono noon, si tergal fuu
gollii golle muuɗum, ndeen ɓanndu nduun
mawnan, yaha yeeso ley njinngu.

Haala neɗɗaaku kesu ley Almasiihu

17 Ndelle, ko jokkata ɗuum mbi'ammi on:
miɗo ŋaaroo on e ley innde Joomiraaɗo, taa
mbuurdon katin hono no yimɓe ɓe anndaa
Laamɗo, sabo miilooji maɓɓe ɗiin wo ɓoli.
18 Hakkillooji maɓɓe niɓɓii, ɓe njeyaaka
e nguurndam ɗam Laamɗo hokkata saabe
majjere maɓɓe e yoorugol maɓɓe ɓerɗe.
19 Caggal ɓe cemtataa, ɓe ngaɗii ko'e
maɓɓe jaahili'en, ɓe celataa gollude kulle
nyiddiniiɗe.
20 De onon kaa, wanaa noon njann-
girɗon haala Almasiihu.
21 Tannyoral, on nanii kabaaru makko,
on njanngii goonga gonɗo e makko oon.
22 Ndelle, ittee ko hiiɗɗi ko woni ley
mooɗon ɗuum, njoppee nguurndam
mooɗon arandejam ɗam muuyɗe kiilooje
ɗaam.
23 Accon yonkiiji mon e hakkillooji mon
keyɗintinee.
24 Njogitee neɗɗaaku kesu ngu Laamɗo
tagi dow tagaadi muuɗum. Neɗɗaaku kesu
nguun na golla ko fonnditii e ko senii.
Golleeji ɗiin e goonga yuuri.
25 Ndelle, celon fewre, mono fuu haalda
e gondo muuɗum goonga, sabo mono e
meeɗen fuu ina jeydaa e goɗɗo no terɗe
neɗɗo gooto njeydiraa ni.
26 Si on ɓernii fu, taa ngaɗee hakke. Taa
janal naange tawdu on e tikkere.
27 Taa kokkon Ibiliisa laawol e ley
mooɗon.
28 Wo gujjo selu wujjude, ko haani
waɗude dey, gollira juuɗe muuɗum ko
nafata, faa heɓa ko wallira nyakoraaɓe.
29 Taa konngol bonngol yaltu e kun-
nduɗe mooɗon. Ko kaanɗon waɗude
tan wo haalude haalaaji nafooji baawɗi
semmbinde ɓerɗe yimɓe fodde haajuuji,
faa ɗi ngaddana hettindantooɓe on ɓeen
moyyere.
30 Taa mettinanee Ruuhu Laamɗo
Ceniiɗo, sabo Laamɗo waɗi maande Ruuhu
oon e mooɗon saabe nyalaande nde
Laamɗo rimɗinta on ndeen.
31 Ittee mettorgal fuu e ɓerɗe mooɗon,
celon konnaagu e tikkere e duko e nyoore,
kam e ko boni fuu.
32 Moyyunduree hakkunde mooɗon,
njurmunduron, njaafunduron hono no
Laamɗo yaaforii on saabe kawtal mooɗon
e Almasiihu ni.

5

Haala wuurude e ley annoora

1 Ndelle, laatee nyemmbitooɓe Laamɗo.
Wo on ɓiɓɓe makko ɓe o horsini.
2 Mbuurdon e yiɗundurde, no Almasiihu
yiɗiri en de hokkitiri hoore muuɗum saabe
meeɗen laatanii en kirsamaari, hono
sadaka beldo Laamɗo.

* **4:8** Jabuura 68.19.

3 Saabe wo on seniiɓe Laamɗo, on kaanaa fay haalde haala huunde fuu ko wartata e fijirde e ko tuuni e eelgal.
4 Taa kaalee haalaaji bondi naa ɓoli naa nyiddiniiɗi, sabo hono majji kaanaa taweede e mooɗon. Ko kaanɗon waɗude dey, njetton Laamɗo.
5 Paamee ɗum ɗo faa wooɗa: pijoowo e nyiddiniiɗo e muuyoowo ko jeyaa, ɗum woni dewoowo tooruuji, ɓeen ngalaa ngeɗu e laamu Almasiihu e Laamɗo.
6 Taa fay gooto hiilira on haalaaji ɓoli, sabo hono majji caabotoo tikkere Laamɗo e dow saliiɓe ɗum ɓeen.
7 Ndelle, taa njokkunduree e maɓɓe.
8 Arande e nimre njeyanoɗon, de joonin kaa saabe kawtal mooɗon e Joomiraaɗo wo e annoora njeyaɗon. Ndelle mbuurdee no ɓiɓɓe annoora ni,
9 sabo annoora rimata mboodirka e fonnditaare e goonga fuu.
10 Piloɗon faamude ko welata Joomiraaɗo.
11 Taa kawtee e golleeji ɗi ngalaa nafaa golleteeɗi e ley nimre, de ko haani dey, cuurton ɗi.
12 Ko yimɓe ɓeen ngaɗata e cuncukka ɗuum, ina semtinii fay fillaade.
13 Ammaa huunde fuu ko suurtaa ley annoora oon ɓanginte no worri,
14 sabo huunde fuu ko ɓanginaa yaynan. Ɗum waɗi de na wi'ee:
«Aan ɗaaniiɗo, finu!
Umma e hakkunde maayɓe,
Ndeen annoora Almasiihu yaynante.»
15 Ndelle, ngaɗon hakkillo faa sanne no mbuurdoton, tawee wanaa no fuuyɓe ni, ammaa hono no jom'en hakkillo ni.
16 Wakkati laatiiɗo fuu, ngaɗon ko nafata, sabo jamaanu hannden o wo bonɗo.
17 Saabe ɗuum, taa laatee ɓe ngalaa hakkillo, ammaa piloɗon faamude ko woni muuyɗe Joomiraaɗo.
18 Taa njaree doro faa culoɗon, sabo ɗum wo rafi nanngitaare. Ko haani dey, keewee Ruuhu,
19 mbaajunduron jimi Jabuura e jettooje e jimi teddinooji Laamɗo. Njimanon Joomiraaɗo, njettiron mo ɓerɗe laaɓuɗe.
20 Njetton Laamɗo Baaba meeɗen wakkati fuu dow huunde fuu e ley innde Joomiraaɗo men Iisaa Almasiihu.

Haala rewɓe e goriraaɓe muɓɓen

21 Mono e mooɗon fuu ɗowtanoo banndum saabe teddinde Almasiihu.
22 Onon rewɓe, ɗowtanoɗon goriraaɓe mooɗon hono no ɗowtorantoɗon Joomiraaɗo ni.
23 Sabo gorko woni hoore deekum hono no Almasiihu laatorii hoore kawrital goondinɓe ngaal. Kam woni kisinoowo goondinɓe laatiiɓe ɓanndu muuɗum ɓeen.
24 No kawrital goondinɓe ngaal ɗowtoranii Almasiihu noon, nii du debbo fuu haani ɗowtoranaade gorum e huunde fuu.
25 Onon worɓe, njiɗiree deekiraaɓe mooɗon no Almasiihu yiɗiri kawrital goondinɓe ngaal de hokkitiri hoore muuɗum saabe maggal
26 faa waɗi ngal ceniingal, gaɗa o laaɓinirii ngal ndiyam e haala makko.
27 O waɗi ɗum faa o darna kawrital goondinɓe ngaal yeeso makko, ngal yaynira darja, ngal laatoo ceniingal, ngal walaa ko semtinii naa ko tuuni naa nyoofinyoofi naa ko boni fuu.
28 Hono noon, ina tilsi e worɓe njiɗa deekiraaɓe muɓɓen hono no njiɗiri ɓalli muɓɓen ni. Neɗɗo fuu jiɗɗo deekum, wo hoore muuɗum yiɗi.
29 Sabo fay gooto wanyaa ɓanndu muuɗum. Ko waɗata dey, nyaamnan ndu, hinnoo ndu hono no Almasiihu hinnortoo kawrital goondinɓe ngaal ni,
30 sabo wo en terɗe ɓanndu makko nduun.
31 Binndi ɗiin mbi'ii: «Ɗum waɗi de gorko yoppan inna muuɗum e bammum, de nanngundura e deekum, ɓe ɗiɗo fuu ɓe laatoo neɗɗo gooto.»*
32 Ɗum wo sirri lugguɗo. De miin, miɗo holla on, sirri oon wo kaaloowo no Almasiihu e kawrital goondinɓe ngondiri.
33 No waawi laatoraade fuu, gorko fuu yiɗira deekum no yiɗiri hoore muuɗum ni. Debbo du teddina gorum.

* **5:31** Fuɗɗoode 2.24.

6

Haala ɓiɓɓe e saaraaɓe

1 Onon ɓiɓɓe, ɗowtanoɗon saaraaɓe
moo ɗon saabe Joomiraaɗo, sabo ɗum woni
ko dartii.
2 «Teddin inna maa e bammaa.»
Yamiroore nde woni arandeere nde
amaana haɓɓii e muuɗum.
3 Amaana o woni: «yalla aɗa heɓa
moyyere, balɗe maa du njuuta e leydi
ndi.»*
4 Onon saaraaɓe, taa ɓerninee ɓiɓɓe mon,
ammaa ndartinon ɓe, tindinon ɓe, faa ɓe
mawna dow laawol Joomiraaɗo.

Haala maccuɓe e joomiraaɓe

5 Onon maccuɓe, ɗowtanoɗon joomi-
raaɓe mooɗon dow kulol e diwngol tawee
e ɓerɗe laaɓuɗe no ɗowtorantoɗon Almasi-
ihu ni.
6 Ɗowtanee ɓe tawee wanaa yeeso maɓɓe
tan, hono no filotooɓe welude ɓiɓɓe-
Aadama. Ko haani dey, ɗowtanee ɓe
no maccuɓe Almasiihu ngaɗirta muuyɗe
Laamɗo e ɓerɗe laaɓuɗe ni.
7 Ngolliranee ɓe anniya lobbo hono wo
Joomiraaɗo ngollanton, wanaa yimɓe.
8 Sabo oɗon anndi neɗɗo fuu golluɗo ko
wooɗi, si wo dimo naa diimaajo, Joomi-
raaɗo yoɓan ɗum haddi golle muuɗum.
9 Onon joomiraaɓe, ngorree hono noon
e maccuɓe mooɗon. Taa kulɓinee ɓe. An-
ndon Joomii on, onon e maɓɓe fuu, ina
woni dow kammu, de kam kaa ɓurdintaa
yimɓe.

Haala kaɓitirɗe ɗe Laamɗo hokkata faa Ibiliisa jaaloree

10 Walaa ko heddii si wanaa wiide on
keewon semmbe e ley kawtal mooɗon
e Joomiraaɗo, tiigoɗon baawɗe makko
mawɗe ɗeen.
11 Kooyee kaɓitirɗe ɗe Laamɗo hokki
on ɗeen fuu, faa mbaawon daraade de
cakkoɗon dabareeji Ibiliisa.
12 Sabo wanaa yimɓe kaɓeten, ko
kaɓeten dey, wo laamuuji e baawɗe e
hoorewaaku ley adunaaru niɓɓundu ndu,
kam e seyɗaani'en bonɓe wonɓe hakkunde
kammu e leydi ɓeen.
13 Saabe majjum, kooyee kaɓitirɗe ɗe
Laamɗo hokki on ɗeen fuu, faa mbaawon
dartaade nde nyalaande bonnde ndeen
wari, tawee caggal haɓo mooɗon ngoon on
keddoto on dartiiɓe.
14 Ndelle, ndaroɗon wo on segiliiɓe.
Goonga laatanoo on kaɓɓorgol, ɓornoɗon
fonnditaare hono saaya ndeenaagu.
15 Segilanaade waajaade Kabaaru Lobbo
gaddoowo jam oon laatanoo on paɗe.
16 Wakkati fuu wo goonɗinal laatanoo on
wawaade nde mbaawɗon jakkoraade kure
kuɓɓooje ɗe Bonɗo oon faɗɗata on ɗeen
fuu.
17 Wo kisindam laatanoo on kufune
njamndi. Nanngon kaafaahi Ruuhu
Ceniiɗo kiin, kanki woni konngol Laamɗo.
18 Wakkati fuu ngaɗon du'aawuuji e
nyaagundeeji e ballal Ruuhu Ceniiɗo.
Kakkilee taa on celu waɗande seniiɓe ɓeen
fuu du'aare.
19 Nyaaganoɗon kam miin du Laamɗo
hokka kam konngol, faa wakkati mo
muɓɓitinmi hunnduko am fuu, mi haalira
haala Kabaaru Lobbo cuuɗinooɗo oon e
cuusal.
20 Miɗo daranii Kabaaru Lobbo oon ley
kasu e geyyelle. Nyaaganee kam faa mi
waajoroo ɗum cuusal, no tilsirani kam ni.

Baynundural

21 Tikiku, sakiike men korsuɗo gol-
lanoowo Joomiraaɗo e hoolnaare oon,
humpitan on ɗum fuu, faa onon du
kumpitoɗon no ngorrumi e ko ngollammi.
22 Mi nelii mo e mooɗon faa paamon
no min ngorri de o waaltina hakkillooji
mooɗon du.
23 Sakiraaɓe, wo Laamɗo Baaba meeɗen
e Joomiraaɗo men Iisaa Almasiihu ngaɗan
on jam e njinngu ngondungu e goonɗinal.
24 Yiɗuɓe Joomiraaɗo meeɗen Iisaa Al-
masiihu njinngu ngu timmataa ɓeen fuu,
wo hinney Laamɗo wondu e muɓɓen.

* **6:3** Wurtagol 20.12, Fillitagol Tawreeta 5.16.

Ɓataaki Pool yaade to Filipiyankooɓe

1 Miin Pool e Timote, maccuɓe Iisaa Almasiihu, mbinndani ɓataaki ki kawrital goondinɓe Almasiihu gonngal ngalluure Filipi. Miɗen njowta on, onon seniiɓe hawtuɓe e Iisaa Almasiihu ɓeen, onon e hooreeɓe e gollanooɓe kawrital ngaal fuu.
2 Wo Laamɗo Baaba meeɗen e Joomiraaɗo men Iisaa Almasiihu kokku on moyyere e jam.

No Pool yettirta Laamɗo saabe Filipiyankooɓe

3 Miɗo yetta Laamɗo nde miccitiimi on fuu.
4 Wakkati ndu'antoomi on fuu, wo e seyo.
5 Sabo gilla nyannde ngoondindon Kabaaru Lobbo haala Iisaa faa joonin oɗon ndarodii e am.
6 Miɗo tannyori, Laamɗo puddudo gollal lobbal e mooɗon oon, jokkan ɗum faa ɗum hiɓba nyalaande gartol Iisaa Almasiihu.
7 Miɗo haani miilanaade on ɗum, sabo hakkillo am ina woni e mooɗon. E ley ko kaɓbaami e ko ndaraniimi tabintinde Kabaaru Lobbo o ɗuum, on fuu on kawtu e am moyyere nde Laamɗo hokkata kam ndeen.
8 Laamɗo ina seedii miɗo horsiniri on fuu korsa Iisaa Almasiihu.
9 Inan ko nyaagantoomi on Laamɗo: wo njinngu mooɗon ɓeydoroo yeeso, wondude e anndal e paamal,
10 faa mbaawon suɓaade ko ɓuri fuu moyyude. Ndeen on laatoto laaɓuɓe ɓe ngalaa feloore nyannde nde Iisaa Almasiihu wartowi.
11 On laatoto du hebbinaaɓe golleeji ponnditiiɗi yuurudi e Iisaa Almasiihu, faa Laamɗo teddinee, yettee.

No uddeede Pool ɓeydirani Kabaaru Lobbo yahude yeeso

12 Sakiraaɓe, ko njiɗumi anndon dey, torra keɓuɗo kam oon waddanii Kabaaru Lobbo oon yaarude yeeso.
13 Si goonga doomooɓe laamordu ndu e heddiiɓe ɓeen fuu paamii wo saabe Iisaa Almasiihu kaɓbiraami.
14 Ko ɓuri heewude e sakiraaɓe du, geyyelle am ɗe ɓeydanii ɗum'en hoolaade Joomiraaɗo. Ɓum waɗi de iɓe mbaajoroo konngol Laamɗo ngol rafi kulol.
15 Goonga, woɓbe ina mbaajoo kabaaru Iisaa Almasiihu o saabe kiram e kalala, ammaa woɓbe na ngoni e anniyaaji lobbi.
16 Ɓeen ngolliranta Almasiihu njinngu, sabo iɓe anndi Laamɗo hokkii kam daranaade Kabaaru Lobbo oon.
17 Ammaa ɓeya ɓeen mbaajorto kabaaru Almasiihu faa nafa ɗum'en kam'en tan. Anniyaaji maɓbe mbooɗaa. Ko ɓe miilotoo dey, ɓeydande kam torra ley haɓbeede am.
18 Ɓum kaa bonnataa fay huunde! Ko waawi laataade fuu, si Iisaa Almasiihu inndaama tan ina heya. Nde laatii anniya bondo naa anniya lobbo fuu, miɗo seyii.
Goonga, mi seyoto caggal muuɗum du
19 sabo miɗo anndi ɗum fuu ɗum sakitanto kam kisindam saabe du'aawuuji mon e ballal Ruuhu Iisaa Almasiihu.
20 Ko woni e hakkillo am e ko kedíimi sanne, wo mi hersataa e dow fay huunde. Woodi du, mi heddodoo e cuusal faa ko hewtii kam fuu mawnina Almasiihu gilla joonin faa abada, nde mbuurumi e nde maayumi fuu.
21 Sabo miin e hoore am, Almasiihu woni nguurndam am, maayde du wo tino am.
22 Ammaa si miɗo heddii miɗo wuuri fu, ɗum waddanan kam gollude gollal nafoowal. Ndelle mi anndaa ko cuɓotoomi.
23 Hakkillo am feccake pecce ɗiɗi: ko ɓurumi yiɗude, yahude mi jooɗodowoo e Almasiihu. Ɓuum ɓuri fuu woodde.
24 Ammaa mi heddoo miɗo wuuri ɓuri nafude on, onon kaa.
25 Miɗo tannyori ɗum, miɗo anndi mi heddoto e adunaaru mi wonda e mooɗon on fuu, faa njaaron yeeso e goondinal, de ceyoɗon ley maggal.
26 Ndeen gartol am hakkunde mooɗon ɓeydanan on mantoraade Iisaa Almasiihu saabe ko waɗani kam.

Haala daranaade Kabaaru Lobbo

27 Ko laatii fuu, mbuuree nguurndam kawroojam e Kabaaru Lobbo haala Iisaa Almasiihu. Ndeen si mi warii mi ndaarii

on, naa si mi waraay fu, mi nanan kabaaru
moodon, mi faaman odon keddii e anniya
gooto, odon ndarodii gootum e haɓɓaade e
goondinal Kabaaru Lobbo oon.
28 Ndeen du, tawan on accataa wayɓe
kulɓina on e dow fay huunde. Ko tin-
notodon duum wo maande ɓe kalkan, de
onon kaa, kison. Ɗum fuu, Laamdo wadata.
29 Laamdo wadanii on moyyere saabe
Almasiihu. Wanaa faa ngoondinon mo tan
nde wadiraa, wo faa torredon saabe makko
du.
30 Sabo si goonga, en kawtu haɓo ngo
njiidon mido haɓee, e ngo nanoton mido
haɓee faa hannden ngoon.

2

Haala leeyinkinaare Almasiihu e teddeengal muudum

1 Wanaa Almasiihu na sellina ɓerde
mon naa? Wanaa njinngu muudum na
waaltina hakkillo mon naa? Wanaa ko
kawtudon e Ruuhu Ceniido, on keɓii korsa
e yurmeende naa?
2 Si wo noon fu, laatodon hakkillo
wooto, ngondon e njinngu ngootu e
ɓernde wootere e anniya gooto. Ndeen on
kiɓɓinan seyo am.
3 Taa ngolliree huunde fuu saabe yidde
hoorem naa saabe mawnitaare ɓolde.
Ngolliree leeyinkinaare, faa mono fuu
ndaarda hoore muudum banndum ina
ɓuri dum.
4 Taa fay gooto moodon ndaarta ko
nafata hoore muudum tan, ammaa
ndaarta nafaa woɓɓe du.
5 Ngorron hakkunde moodon hono no
Iisaa Almasiihu worrunoo:
6 Kanko, fay si taweede tagaadi Laamdo ina
woni e makko,
o tiigaaki dum faa o heddoo fotude e
Laamdo,
7 de o jippini hoore makko faa ley,
o hooyi tagaadi maccudo,
o laatii hono ɓii-Aadama.
O jogoraama wo o neddo.
8 O leeyini hoore makko,
o dowtanii Laamdo faa o maayi,
maayde dow leggal.
9 Ɗuum wadi de Laamdo toownii mo sanne,
hokki mo innde ɓurnde inde fuu,
10 faa koppi fuu koforoo saabe innde
makko to tawaa fuu,
nde wo dow kammu, nde wo dow
leydi, nde wo ley leydi,
11 faa demle fuu ceedoo, mbi'a
Iisaa Almasiihu woni Joomiraado,
faa Laamdo Baaba meeden teddinee.

No goondinɓe njaynirta ley adunaaru

12 Saabe duum, sakiraaɓe am horsuɓe,
tinnodon e gollande Laamdo saabe kisin-
dam dam hokki on daam faa dam rima
nafaa. Ngadiron dum kulol e diwngol.
Si goonga, on dowtanake mo wakkati
mo ngondunoomi e moodon oon fuu.
Ko mboddiimi on joonin du, sanaa
dowtanodon mo faa ɓura noon.
13 Sabo Laamdo e hoore muudum ina
golla e moodon faa muuyon ko weli dum,
de ngollon muuyde deen.
14 Ko ngolloton fuu, taa ŋurŋurton, taa
ndukidon,
15 faa laatodon laaɓuɓe ɓe ngalaa feloore,
laatodon ɓiɓɓe Laamdo ɓe ngalaa laru*
hakkunde yimɓe hannden oonyiiɓe bonɓe
ɓeen. Sanaa njaynon hakkunde maɓɓe
hono no koode njaynirta ley aduna ni,
16 tawee odon tiigii konngol nguurndam
ngool faa woodi. Si on ngadii noon fu,
mi mantorto on nyannde nde Almasiihu
wartowi. Sabo hollan mi doggaay doggudu
ɓoldu, mi tampaay ɓolum.
17 Ko ngollanton Laamdo ko cakko-
ton dum yonkiiji mon duum, na holla
goondinal moodon. Fay si yonki am laatoto
sadaka dufeteedo dow goondinal moodon
ngaal, mi seyoto, mi weltodoto e moodon.
18 Onon du ceyoree hono noon, faa
mbeltododen.

Haala gollidooɓe didо hoolniiɓe

19 Si Joomiraado meeden Iisaa jaɓii, mi
nelan Timote to moodon ko ɓooyataa.
Ndeen si mi humpitake kabaaruuji mon
diin fu, miin du, ɓernde am waaltoto.
20 Sabo kanko tan woni gonduдo e am
anniya gooto. Goonga, no ngorrudon fuu
ina woni e ɓernde makko.
21 Heddiiɓe ɓeen fuu wo hakkilanɓe haa-
juuji muɓɓen tan, wanaa di Iisaa Almasi-
ihu.

* **2:15** Laru e sokottu fuu wo gootum. Wo nyakugol ley ko yi'etee e ko yi'ataake.

22 De Timote kaa, oɗon anndi no holliri neɗɗaaku muuɗum lobbu, sabo wallii kam
e waajaade Kabaaru Lobbo hono no ɓiɗɗo
wallirta bammum ni.
23 Kanko anniyiimi nelude wakkati mo
paamumi no joonnde am laatortoo fuu.
24 Miɗo hoolii Joomiraaɗo du, miin
e hoore am, mi waran to mooɗon ko
ɓooyataa.
25 Hono noon mi yi'ii na tilsi mi nela
e mooɗon sakiike men Epaforodit, golli-
doowo e am oon. O wallii kam haɓande
Kabaaru Lobbo oon. Kanko woni mo
nelunoɗon faa walla kam e haaju am.
26 Imo yeewaa on fuu. Katin ko nanɗon
o sellaano ɗuum, na metti ɓernde makko
sanne.
27 Tannyoral, o nyawiino faa o nesi
maayde. Ammaa Laamɗo yurmake mo,
yurmake kam miin du, taa mi heɓa kaɓɓu-
ko'u dow kaɓɓu-ko'u.
28 Ɗum waɗi de kenyiimi law faa mi
nela mo e mooɗon, faa si on nji'ii mo fu,
ceyoɗon, miin du kaɓɓu-ko'u am ɓuytoo.
29 Ndelle, njaɓɓoree mo saabe Joomi-
raaɗo e seyo manngo. Teddinee yimɓe
wa'uɓe noon fuu.
30 Sabo kanko o nesii maayde saabe golle
Almasiihu. O farriti† yonki makko faa
o waɗana kam ballal ngal ndonkunoɗon
waɗande kam onon e ko'e mooɗon.

3

Haala anndude Iisaa Almasiihu

1 Ko heddii fu, sakiraaɓe am, ceyoree
Joomiraaɗo. Fay si miɗo winndana on ko
mbinndannoomi on arande, ɗum tampin-
taa kam, wooɗi, iɗum reena ɓerɗe mooɗon
onon du.
2 Tinnoɗon e dawaaɗi – ɗum woni gol-
looɓe ko boni, doolɗooɓe taadagol ngol
nafataa ɓeen!
3 Sabo wo enen ngoni taadiiɓe jaati ɓeen,
eɗen teddinira Laamɗo e ballal Ruuhu
muuɗum, eɗen mantoroo Iisaa Almasi-
ihu, en njowaay jikke men dow golleeji
ɓanndu.
4 Si goonga, miin kaa miɗo waawnoo
yowude jikke am dow golleeji ɓanndu.
Si goɗɗo miilii ina waawi yowude jikke
muuɗum dow golleeji ɓanndum fu, miin
ɓuri haandude e majjum.
5 Mi taadaama illa nde kiɓɓinnoomi
nyalaaɗe jeetati. Wo mi Israa'iilanke
yuuruɗo e suudu Benyamin. Wo mi Alhu-
udiyanke ɓii Alhuudiyanke. Ley Tawreeta
Muusaa du, miɗo jeyaa e waalde Farisa'en.
6 Miɗo jinnganannoo Tawreeta oon
sanne faa miɗo torrannoo kawrite
goonɗinɓe Iisaa ɗeen. Fay gooto
waawaano felude kam saabe fonndi-
tanaade Tawreeta oon.
7 Ɗuum fuu miɗo ndaardannoo wo tino
am. Ammaa joonin saabe Almasiihu mi
tawii wo ɗum mursey.
8 Goonga, miɗo jogorii ɗum fuu wo
mursey, sabo anndude Joomiraaɗo am
Iisaa Almasiihu ɓuri kulle ɗeen fuu. Wo
saabe makko njardoriimi mursude ko
njogiimi. Miɗo jogorii huunde fuu wo
tuundi faa mi heɓa Almasiihu,
9 mi jeyee e muuɗum. Mi walaa fonndi-
taare nde mbaawumi heɓude e jokkugol
am Tawreeta oon. Mi heɓii fonnditaare
saabe ko kooliimi Almasiihu. Kayre woni
fonnditaare nde Laamɗo hokki goonɗinɓe
mo ɓeen.
10 Miɗo muuyi anndude Almasiihu e
wondude e baawɗe iirtagol muuɗum, mi
hawta e muuɗum torra, mi laatoo hono
muuɗum ley maayde mum.
11 Hono nii, mi heɓan ummintineede
hakkunde maayɓe nyannde darngal.
12 Mi wi'aay mi heɓii ɗum gilla joonin naa
mi kiɓɓuɗo, ammaa miɗo wondi e doggudu
hono no daɗundurteeɗo ni, faa mi nannga
ɗum. Sabo miin e hoore am, Iisaa Almasi-
ihu artii, nanngi kam.
13 Goonga sakiraaɓe, mi wi'aay mi heɓii
ɗum. Kaa miɗo waɗa huunde wootere:
miɗo yeggita ko faltii, miɗo fooɗanoo ko
warata.
14 Miɗo doggira to fonndetee, faa mi heɓa
mbarjaari dow kammu ndi Laamɗo nod-
diri en to muuɗum saabe Iisaa Almasiihu.
15 Enen ɓenduɓe ley goonɗinal ɓeen
fuu, miiloroɗen hono noon. Si tawii mi-
ilooji mon potaay e dow goɗɗum katin du,
Laamɗo ɓanginanan on ɗum.
16 Ammaa e noon fu, ɗo kewtuɗen fuu,
keddoɗen njokken laawol ngol njokkuɗen

† **2:30** Farritaade wo rafi reenude yonki muuɗum.

faa joonin ngool.
17 Sakiraaɓe, on fuu nyemmbitee kam.
Taykoɗon worruɓe no njiiɗon miɗen
ngorri ni.
18 Sabo heewɓe laatake wayɓe leggal Al-
masiihu palaangal. Mi haalanii on ɗum
kile keewɗe, mi haaldanan on joonin du e
bojji.
19 Kamɓe, cakitte maɓɓe wo halkere.
Deedi maɓɓe ngoni alla'en maɓɓe. Iɓe man-
toroo ko ɓe njeyi semtirde. Adunaaru tan
ɓe kaɓanta.
20 De enen kaa, wo dow kammu
njeyaɗen, eɗen keppi kisinoowo meeɗen
yuuroowo toon. Oon woni Joomiraaɗo men
Iisaa Almasiihu.
21 Kam waylitata ɓalli meeɗen lokkaaji
ɗiin faa ɗi keɓa teddeengal hono ɓanndu
makko nduun ni. Sabo imo jogii baawɗe
faa o waɗa huunde fuu ɗowtanoo mo.

4

Haala seyoraade Joomiraaɗo

1 Ndelle sakiraaɓe am horsuɓe, hono
noon tabitee ley kawtal mooɗon e Joomi-
raaɗo. On njeewnii kam sanne, on laatake
seyo am e kufune am darja.
2 Miɗo waajoo Ewodi, kam e Sintis, ɓe
laatoo daande wootere saabe Joomiraaɗo.
3 Aan Sisigi, gollidoowo e am koolniiɗo
du, miɗo ŋaare mballaa rewɓe ɗiɗo ɓeen,
sabo ɓe mballii kam haɓande Kabaaru
Lobbo oon, kamɓe e Keleman e gollidooɓe
am woɓɓe. Inɗe maɓɓe mbinndaama e
dewtere nguurndam nduumiiɗam.
4 Ceyoree Joomiraaɗo wakkati fuu. Miɗo
wi'a on katin, ceyee!
5 Yimɓe fuu nji'a heesindaare mooɗon.
Joomiraaɗo ina ɓadii.
6 Taa fay huunde haɓɓa on ko'e, ammaa
nyaagoroɗon Laamɗo haajuuji mooɗon
fuu ley du'aare. Ngaɗiron ɗum e jettooje.
7 Ndeen Laamɗo hokkan on jam faa ɓura
huunde fuu ko waawi miileede. Jam oon
reenan ɓerɗe mon e hakkillooji mon e ley
kawtal Iisaa Almasiihu.
8 Joonin kaa sakiraaɓe, miilooji mooɗon
keddoo dow goonga, e ko teddi, e ko fon-
nditii, e ko senii, e ko foti yiɗeede, e ko leeɓi.
Kakkilanee ko moyyi, e ko jeyi maneede
fuu.
9 Ngolliree ko paaminmi on e ko keɓɗon
e am, ko narruɗon kam e ko njiiruɗon kam.
Ndeen Laamɗo gaddoowo jam tawdete e
mooɗon.

No Pool yettiri Filipiyankooɓe dow dokkal muɓɓen

10 Miɗo seyorii Joomiraaɗo seyo manngo
sabo joonin on keyɗintinii ballal mooɗon
to am. Tannyoral, hakkillooji mon ina
ngonnoo e am, de on keɓaay yottinde ballal
ngaal.
11 Wanaa saabe won ko kaajaami waɗi
de mbiimi noon. Sabo si goonga, mi woow-
tinii hoore am hennyitoraade no tawraami
fuu.
12 Miɗo waawi wuurdude e ko famɗi,
miɗo waawi wuurdude e ko ɗuuɗi. No
tawraami e no ngorrumi fuu, miɗo waawi
yardaade ɗum. Mi ekitake hennyitoraade
haarannde e yolbere, e keɓal e baasal.
13 Miɗo waawi fuu e ley kawtal am e Iisaa
Almasiihu kokkoowo kam semmbe oon.
14 Ammaa e ɗum fuu, on ngaɗii ko wooɗi
ko mballuɗon kam e ley torra am ɗuum.
15 Filipiyankooɓe, oɗon anndi wakkati
nde puɗɗumi waajaade on Kabaaru Lobbo
de ndillumi leydi mon Makedoniya ndeen
fu, kawrital goonɗinɓe fay gootal wallun-
duraay e am, si wanaa kawrital mooɗon
ngaal.
16 Nde ngonnoomi Tesaloniiki ndeen du,
on neldii kam ko kaajaami, wanaa nde
wootere tan.
17 De wanaa dokkal pilotoomi. Wo faa
tino gollal mon lobbal ngaal ɓeydoo pilo-
toomi.
18 Ko nelduɗon e junngo Epaforodit
ɗuum yottake faa wooɗi, humtii haajuuji
am fuu. Mi heɓii faa heewi. Dokkal mon
ngal laatake urdi mbelndi, hono sadaka
belɗo jaɓaaɗo to Laamɗo.
19 Laamɗo am jom goodal keewngal oon
humtiran haajuuji mon fuu saabe Iisaa
Almasiihu e teddeengal muuɗum.
20 Teddeengal woodan Laamɗo Baaba
meeɗen faa abada abadin! Aamiina.

Baynundural

21 Njowtanee kam seniiɓe hawtuɓe e
Iisaa Almasiihu fuu. Sakiraaɓe wonduɓe e
am ɓeen ina njowta on.

22 Seniiɓe fuu na njowta on. Ɓurɓe
jowtude on wo wonɓe ley galle kaananke
Roma mawɗo ɓeen.
23 Hinney Joomiraaɗo meeɗen Iisaa Al-
masiihu wondu e mooɗon.

Ɓataaki Pool yaade to Koloosiyankooɓe

1 Ɓataaki ki to am yuuri miin Pool nulaaɗo
Iisaa Almasiihu e muuyɗe Laamɗo, miin e
sakiike meeɗen Timote.
2 Miɗen njowta on, onon seniiɓe wonɓe
Koloosi, sakiraaɓe hoolniiɓe hawtuɓe e
Almasiihu. Wo Laamɗo Baaba meeɗen
hokku on moyyere e jam.

No Pool yettirta Laamɗo saabe Koloosiyankooɓe

3 Nde min nyaagantoo on Laamɗo,
Baaba Joomiraaɗo meeɗen Iisaa Almasiihu
fuu, min celataa yettude ɗum.
4 Sabo min nanii kabaaru no ngoonɗinirɗon
Iisaa Almasiihu e no njiɗirɗon seniiɓe fuu.
5 Oɗon ngorri noon saabe jikke mooɗon
celluɗo e ko Laamɗo resani on dow
kammu ɗuum. On keɓii jikke oon nde
nannoɗon konngol goonga ndeen, ɗum
woni Kabaaru Lobbo.
6 Kabaaru Lobbo oon yottake on no
yottorii adunaaru ndu fuu ni, imo wa'i
hono no lekki mawnoohi ndimoohi ɓiɓɓe
muuɗum ni. Hono noon Kabaaru Lobbo
oon worri hakkunde mooɗon onon du,
gilla nyannde keɓɗon hettindaade haala
hinney Laamɗo oon de paamuɗon no o
wa'i jaati ni.
7 Ɗum woni ko Epafara gollidoowo e
amin korsuɗo oon waajii on. Kanko
woni gollanoowo Almasiihu koolniiɗo
hakkunde mooɗon.
8 O haalanii min du njinngu mooɗon
yuurungu e Ruuhu oon.
9 Saabe ɗuum, minen du, gilla min nani
ɗum, min celaay nyaaganaade on Laamɗo.
Miɗen ŋaaroo mo o hebbina on hakkilan-
taaku e paamal ngal Ruuhu hokkata ngaal,
faa paamon ko woni muuyɗe makko faa
wooɗa.
10 Hono noon, keɓon wuurude nguurn-
dam mbeloojam Joomiraaɗo kawroojam
e muuyɗe muuɗum e dow huunde fuu,
tabiton e gollal lobbal fuu, ɓeydon an-
ndude Laamɗo.
11 Miɗen nyaaganoo on Laamɗo katin
hokka on semmbe mawɗo fodde baawɗe
muuɗum teddude ɗeen, faa tawreɗon tin-
nitaare e munyal fuu.
12 Njettiree Baabiiwo oon seyo, sabo o
waɗii on fotuɓe heɓude ngeɗu e moyyereeji
desanaaɗi seniiɓe gondi e annoora ɗiin.
13 O wurtinii en e baawɗe nimre, de o
nanni en e laamu Ɓiyiiko korsuɗo
14 dimɗinɗo en, jaafaniiɗo en lutti
meeɗen.

Haala teddeengal Almasiihu

15 Almasiihu oon woni tagaadi Laamɗo mo
yi'ataake oon.
Kanko woni afo ardiiɗo dow tagoore
ndeen fuu.
16 Sabo huunde fuu tagiraama saabe
makko,
ko woni dow kammu e ko woni e leydi
fuu,
ko yi'etee e ko yi'ataake,
bimmbeeje laamu naa kaanankaaku,
naa hoorewaaku naa baawɗe.
Saabe makko ɗum fuu ɗum tagiraa,
kanko du, ɗum taganaa.
17 Imo woni gilla fay huunde walaa.
Huunde fuu na tiigunduri saabe
makko.
18 Kanko woni hoore kawrital goonɗinɓe
mo,
laatiingal ɓanndu makko ngaal.
Kanko woni fuɗɗoode,
kanko woni arandeejo e iirtiiɓe
hakkunde maayɓe,
faa o laatoo ardiiɗo e ley huunde fuu.
19 Sabo Laamɗo muuyii ko woni e muuɗum
ɗuum fuu
wona e makko, kanko Almasiihu,
20 de rewrintiniri huunde fuu e muuɗum
saabe Almasiihu,
waɗi jam saabe yiiyam makko ndu-
faaɗam dow leggal palaangal.
Ko woni dow kammu e ko woni dow leydi
fuu
rewrintinaama e makko.
21 Arande, on fuu on woɗɗinooɓe
Laamɗo, on laatakeno wayɓe ɗum e ley
miilooji mooɗon e golleeji mooɗon bondi.
22 Joonin kaa, o rewrintinii on e makko
saabe maayde nde Ɓiyiiko laatiiɗo ɓii-
Aadama oon maayi ndeen. O waɗii ɗum

* **1:22** Laru e sokottu fuu wo gootum. Wo nyakugol ley ko yi'etee e ko yi'ataake.

faa o darna on yeeso makko tawee on seniiɓe, on ngalaa laru*, on ngalaa feloore.
23 Ammaa sanaa keddoɗon e goonɗinal, laatoɗon dartiiɓe ɓe ndimmbataako. Taa mbosee jikke mo keɓuɗon wakkati mo nanuɗon Kabaaru Lobbo oon. Kabaaru Lobbo oon le, tagoore adunaaru ndu fuu waajaama o. Kanko ngollanammi, miin Pool.

No Pool durwirani kawrital goonɗinɓe Iisaa

24 Almasiihu yardake torraaji. Kawrital goonɗinɓe laatiingal ɓanndu muuɗum ngaal du tilay yardoo torraaji. Joonin, miɗo seyorii torraaji ɗiin saabe mooɗon, sabo ɗum woni ngeɗu am to torraaji Almasiihu.
25 Mi laatake golloowo kawrital goondinɓe ngaal. Laamɗo halfinii kam gollal ngaal saabe mooɗon, faa mi waajoo haala muuɗum faa hiɓɓa.
26 Haala kaan wo sirri cuuɗaninooɗo jamaanuuji gilla arande, de joonin kaa Laamɗo ɓanginanii seniiɓe muuɗum sirri oon.
27 Sabo Laamɗo anniyake anndinde ɓe sirri muuɗum mo waɗanta lenyi fuu, no sirri oon teddiri e no horsiri ni. Inan sirri oon: Almasiihu ina woni ley mooɗon, ɗuum hokkata on tannyoral wonude ley darja Laamɗo garoowo.
28 Wo kabaaru Almasiihu oon min mbaajotoo. Miɗen tindina yimɓe fuu, miɗen njannginira ɗum'en e hakkilantaaku fuu. Noon min ngaɗirta faa min njottina neɗɗo fuu yeeso Laamɗo, tawa wo kiɓɓuɗo e ley kawtal muuɗum e Almasiihu.
29 Saabe ɗuum waɗi de miɗo golla, miɗo durwa haddi baawɗe makko gonɗe e am cemmbinooje kam ɗeen.

2

1 Miɗo yiɗi anndon haɓo naawngo ngo kaɓeteemi saabe mooɗon, onon e yimɓe wonɓe Lawdikiya e woɓɓe ɓe njiiraay kam gite muɓɓen ɓeen fuu.
2 Ɗum wo faa semmbina ɓerɗe mon, laatoɗon gooto saabe njinngu. Noon keɓirton baraaji hakkilantaaku kiɓɓungu, anndon sirri Laamɗo oon. Ɗum woni Almasiihu
3 mo goodal Laamɗo korsungal fuu suuɗii e muuɗum oon. Goodal ngaal wo hakkilantaaku e anndal.
4 Ko waɗi miɗo haalana on ɗuum dey, faa taa kiilireɗon e haalaaji beldi.
5 Sabo fay si taweede miɗo woɗɗiri on terɗe, hakkillo am kaa ina wondi e mooɗon, miɗo seyoroo gondal mon lobbal ngaal, miɗo seyoroo du no tinnoriɗon e goonɗinal mooɗon Almasiihu ngaal.

Haala jokkude Almasiihu

6 Joonin, ko njaɓuɗon Iisaa Almasiihu laatoo Joomiraaɗo mooɗon ɗuum, njokkee mo.
7 Tabiton e makko hono no ɗaɗi lekki ndarortoo ley leydi, ndarnon nguurndam mooɗon dow makko. Ɓeydon semmbe e ley goonɗinal hono no ekintiniraɗon. Njetton Laamɗo sanne.
8 Tinnee taa fay gooto hiilira on haalaaji luggudi e haalaaji hiila ɓoli. Haalaaji ɗiin yuurii e al'aadaaji ɓiɓɓe-Aadama e tindinooje adunaaru, ɗe yuuraay e Almasiihu.
9 Sabo ko woni e Laamɗo fuu ina tawaa e Almasiihu faa hiɓɓi, e ley ɓanndu muuɗum jaati.
10 Onon du, nguurndam mooɗon fuu hiɓɓii saabe kawtal mooɗon e Almasiihu. Kanko woni hooreejo laamu e baawɗe fuu.
11 E gondal makko on laatake taadiiɓe, de taadagol ngol wanaa hono ngol yimɓe ngaɗata ngool, wo ɗum taadagol yuurngol e Almasiihu. Taadagol ngool wo itteede e tomottaaku luttoowu.
12 E ley ko lootaɗon lootagal batisima ɗuum, on uwidaama e makko, woodi du, on iirtodake e makko saabe on ngoonɗinii baawɗe Laamɗo iirtinɗo mo oon.
13 On maaynooɓe saabe lutti mooɗon e saabe on laataakino yimɓe Laamɗo. Ammaa Laamɗo iirtindinii on e Almasiihu, yaafanake en lutti meeɗen fuu,
14 tosii ɗerewol kiite pelooje en ɗeen,
itti ngol,
tonti ngol dow leggal palaangal,
15 ɓortii laamuuji e baawɗe.
Nde o jaalorinoo ɗum'en e maayde Almasiihu ndeen,
o hersinii ɗum'en yeeso yimɓe fuu.
16 Ndelle, taa fay gooto felda on dow ko nyaamoton e ko njaroton naa saabe

teddingol nyalaaɗe goɗɗe e darɗe lewru e nyalaaɗe powteteeɗe.
17 Ɗum fuu wo ɗum alhaali kolloowo ko warannoo tan, ammaa goonga oon e Almasiihu woni.
18 Taa accon rewooɓe maleyka'en wattinkintooɓe wo leeyinkiniiɓe pela on. Yimɓe ɓeen ina kaɓɓii e ko nji'i ley koyɗi, katin iɓe mawninkinii e dow ɓolum saabe miilooji maɓɓe adunankooji.
19 Ɓe celii haɓɓaade e Almasiihu hooreejo oon. Oon hokkata ɓanndu nduun fuu ko haajaa, seŋira ndu jokkule e ɗaɗi. Katin du saabe makko ɓanndu nduun ina mawnira no Laamɗo muuyiri.

Haala maaydude e Almasiihu e wuurdude e muuɗum

20 On maaydii e Almasiihu, on mburtinaama e tindinooje adunaaru ndu ɗeen. Ndelle, ɗume waɗi de oɗon mbuurda no jeyaaɓe e adunaaru ndu ni? Ɗume waɗi de oɗon njaɓa tindineede:
21 «Taa hooyu ɗum, taa meeɗu ɗum, taa meemu ɗum»?
22 Ɗum fuu ɗum nawtorteeɗum de ɗum hantoo. Kulle ɗeen fuu wo ɗe kaɗaaɗe dow ɓolum, wo ɗum waaju yuuruɗo e yimɓe tan.
23 Si goonga, yimɓe ina miiloo kaɗaaɗe ɗeen wo hakkilantaaku, sabo ina wi'ee sanaa yimɓe ndewa diina haddu baawɗe muɓɓen, sanaa yimɓe leeyinkinoo, sanaa yimɓe torra terɗe muɓɓen. Ammaa tawaama kaɗaaɗe ɗeen fuu mballataa yimɓe jaalaade muuyɗe terɗe.

3

1 Ndelle, ko iirtindinaɗon e Almasiihu ɗuum, pilee kulle gonɗe dow kammu to Almasiihu jooɗii gere nyaamo Laamɗo toon.
2 Ngattee hakkillooji mooɗon e kulle gonɗe dow kammu, taa ngattee ɗi e kulle gonɗe e leydi.
3 Sabo on maayii, nguurndam ɗam keɓɗon joonin ɗaam ina suuɗidaa e Almasiihu to Laamɗo.
4 Si Almasiihu laatiiɗo nguurndam mooɗon oon ɓangii fu, onon du on ɓangidan e muuɗum, on teddindinte e muuɗum.

Haala tomottaaku kiinngu e kesu

5 Ndelle, mbaree kulle adunankooje gonɗe e mooɗon ɗeen. Ɗuum woni fijirde e ko soɓi e muuyɗe terɗe e muuyooji bondi, kam e eelgal jawdi*, sabo eelgal ngaal du wo rewude tooruuji.
6 Saabe hakkeeji ɗiin tikkere Laamɗo jippoto e dow saliiɓe goonɗinde mo ɓeen.
7 Onon du, hono noon ngorrunoɗon arande, hono noon mbuurdunoɗon e hakkeeji ɗiin.
8 De joonin kaa, njoppee kulle ɗee ɗo fuu: tikkere e nyanngere e nganyaandi. Taa mbonkoɗon, taa kaalon haalaaji nyiddiniiɗi.
9 Taa fay gooto mooɗon fenana banndum, sabo on ittii tomottaaku mooɗon kiinngu e golle muuɗum fuu,
10 on naatii tomottaaku kesu. Laamɗo taguɗo tomottaaku kesu oon selataa heyɗintinde ngu faa ngu nannda e muuɗum, faa anndon ɗum faa wooɗa.
11 Ndelle joonin, walaa ko senndi hakkunde Alhuudiyanke e mo wanaa, naa hakkunde taadiiɗo e mo taadaaki, naa mo janngaay, naa baanyaaru, naa diimaajo, naa dimo. Sabo Almasiihu woni fuu, kam woni e maɓɓe ɓe fuu.
12 Ndelle, saabe Laamɗo suɓake on, waɗi on seniiɓe, horsinii on, keewon yurmeende e moyyuki, ngaɗon leeyinkinaare e heese e munyal.
13 Munyunduree. Si yoga mooɗon ina jogii ko felira banndum, njaafunduron. No Joomiraaɗo yaaforii on ni, njaafunduron.
14 E ley ɗuum fuu, ɓerɗe mooɗon keewa njinngu, sabo njinngu wo kam haɓɓunduri huunde fuu faa wooɗi.
15 Accon jam Almasiihu oon laamoo miilooji mooɗon, sabo Laamɗo noddii on faa ngondon e jam laatoɗon ɓanndu wooturu. Njetton Laamɗo.
16 Accon konngol Almasiihu ngool heewa e mooɗon. Mono e mooɗon fuu janngina banndum, tindinira ɗum e hakkilantaaku. Njimanee Laamɗo e jettooje, njettiree mo Jabuura e manooje, kam e jimi teddinooji Laamɗo.
17 Ko ngaɗoton fuu, nde wo haala nde wo golle, ngaɗiree ɗum fuu e ley innde Joomiraaɗo meeɗen Iisaa, njettiron

* **3:5** Maanaa eelgal ɗo wanaa ŋaaraade, wo muuyude naa suunaade ko jeyaa.

Laamɗo Baaba meeɗen e innde makko.

No jokkuɓe Almasiihu njeyi wuurdude

18 Onon rewɓe, ɗowtanoɗon goriraaɓe
moodon hono no fotiri e Joomiraaɗo.
19 Onon worɓe, njiɗee deekiraaɓe
moodon, taa tinnanon ɓe.
20 Onon sukaaɓe, ɗowtanoɗon saaraaɓe
moodon e huunde fuu, sabo ɗum woni ko
welata Joomiraaɗo.
21 Onon saaraaɓe, taa tinnanee sukaaɓe
moodon de ɓerɗe muɓɓen metta.
22 Onon maccuɓe, ɗowtanoɗon joomi-
raaɓe moodon e huunde fuu, tawee wanaa
wakkati mo ɓe nji'ata on tan hono filotooɓe
weldude e ɓiɓɓe-Aadama. Ko haani dey,
ɗowtoranee ɓe e ɓerɗe laaɓuɗe e ley kulol
Joomiraaɗo.
23 Huunde fuu ko ngolloton, ngolliron
ɗum ɓerɗe laaɓuɗe, sabo wo Joomiraaɗo
ngollanton, wanaa yimɓe.
24 Anndon Joomiraaɗo barjoto on,
hokkan on moyyereeji desanaaɗi yimɓe
muuɗum. Sabo joomiiwo mo ngollanton
oon wo Almasiihu.
25 Gaɗoowo ko boni fuu heɓan mbar-
jaari gollal muuɗum bonngal ngaal, sabo
Laamɗo ɓurdintaa yimɓe.

4

1 Joomiraaɓe, njogoree maccuɓe moodon
ɓeen jogaaɗe lobbe e dow fonnditaare, an-
ndon onon du oɗon njogii joomiiwo dow
kammu.
2 Ciinee e du'aare, tawee oɗon kakkilana
ɗum, oɗon njetta Laamɗo.
3 Ndu'anee min minen du, yalla Laamɗo
ina omtana min dammbugal faa min
mbaajoo konngol muuɗum ngol, min keɓa
saakude goonga tedduɗo kaaloowo haala
Almasiihu oon. Saabe goonga oon jaati
uddiraami joonin e ley kasu.
4 Ŋaaree Laamɗo mi waajoroo goonga
tedduɗo oon laaɓal no haaniri.
5 Laatee hakkilante'en hakkunde yimɓe
ɓe ngoondinaay ɓeen. Wakkati laatiiɗo
fuu, tawdeɗon e seedaaku lobbu.
6 Haala moodon ina haani laataade haala
mbelka ngaɗaaka lamɗam, faa paamon no
kaanɗon jaaboraade mono fuu.

Baynundural

7 Tikiku humpitan on kabaaruuji am ɗiin
fuu. Wo o sakiike meeɗen korsuɗo, gol-
lidiiɗo am koolniiɗo e ley golle Joomiraaɗo.
8 Ko waɗi de nelumi mo e moodon wo
faa paamon no min ngorri, faa o waaltina
hakkillooji moodon du.
9 O wardan e Onesim, jeyaaɗo e moodon
oon. Oon wo sakiike amin korsuɗo kool-
niiɗo. Kamɓe ɗiɗo, ɓe kumpitan on ko waɗi
ga ɗuum fuu.
10 Aristarka uddidaaɗo e am oon ina
jowta on, kam e Marku sakiike Barn-
abas mo mbi'unoomi si warii to moodon
njaɓɓodon ɗum oon.
11 Iisaa bi'eteeɗo Yustus oon du ina jowta
on. Kamɓe tan ngoni Alhuudiyankooɓe
gollidooɓe e am kabaaru laamu Laamɗo
oon. Ɓe peewnii ɓernde am sanne.
12 Epafara, gollanoowo Iisaa Almasiihu
oon, ina jowta on. Kanko du e moodon o
jeyaa. Wakkati fuu imo tinnii e du'aare
saabe moodon faa ndaroɗon, laatoɗon
hiɓɓuɓe, faa tannyoron muuyɗe Laamɗo
fuu, njokkon ɗe.
13 Miɗo seedanoo mo imo tampani on,
onon e wonɓe Lawdikiya e wonɓe Hiyer-
apolis fuu.
14 Lukka dokotoro korsuɗo oon, kam e
Demas ina njowta on.
15 Njowtee sakiraaɓe meeɗen wonɓe
Lawdikiya ɓeen, njowtee Nimfa e kawrital
goondinɓe kawroowal suudu muuɗum
ngaal.
16 Nde njanngudon ɓataaki ki fuu ngaɗon
faa kawrital goondinɓe Lawdikiya ngaal
jannga ki. Onon du, njanngon ɓataaki ki
goondinɓe wonɓe ley Lawdikiya tiigii kiin.
17 Mbi'ee Arkippa tinnoo e timminde gol-
lal ngal Joomiraaɗo halfini ɗum ngaal.

18 Inan jowtaango am ngo mbinndi-
rammi e junngo am: MIIN POOL. Taa njeg-
gitee miɗo woni ley kasu e geyyelle.
Wo hinney Laamɗo wondu e moodon.

Ɓataaki Pool arandeehi yaade to Tesaloniyankooɓe

1 Ɓataaki ki to am yuuri, miin Pool, e Silas e Timote. Miɗen njowta kawrital goondinɓe gonngal Tesaloniiki kaɓɓiingal e Laamɗo Baaba meeɗen, e Joomiraaɗo meeɗen Iisaa Almasiihu. Moyyere e jam wondu e mooɗon.

Goondinal Tesaloniyankooɓe

2 Miɗen njetta Laamɗo wakkati fuu saabe mooɗon on fuu. Min celataa miccitaade on e ley du'aawuuji amin.
3 Miɗen miccoo on wakkati fuu yeeso Laamɗo Baaba meeɗen. Miɗen miccitoo golleeji ɗi ngollirɗon saabe goondinal, miɗen miccitoo tinnitaare mooɗon saabe njinngu, miɗen miccitoo munyal mooɗon saabe jikke mon e Joomiraaɗo meeɗen Iisaa Almasiihu.
4 Sakiraaɓe amin ɓe Laamɗo yiɗi, miɗen anndi Laamɗo suɓake on.
5 Sabo ko min mbaajii on Kabaaru Lobbo ɗuum laataaki haala ɓola tan. Kabaaru oon wardii to mooɗon e baawɗe e Ruuhu Ceniiɗo. O wardii e tannyoral kiɓɓungal wo ɗum goonga. Oɗon anndi du, sabo on seediiɓe no min ngorrunoo hakkunde mooɗon. Ɗum fuu wo saabe mooɗon.
6 On nyemmbitii min, on nyemmbitii Joomiraaɗo, sabo fay ko torraɗon torraaji mawɗi ɗuum, on njaɓɓake konngol Laamɗo. On njaɓɓorake ngol e seyo ngo Ruuhu Ceniiɗo hokkata.
7 Hono nii on kollii goondinɓe wonɓe ley leyɗe Makedoniya e Akaya fuu no kaani worrude.
8 Si goonga, on kumpitii konngol Joomiraaɗo ngool, on cankitii ngol, wanaa ley leyɗe Makedoniya e Akaya tan - goondinal mon Laamɗo nanaama e nokkuuje ɗeen fuu. Walaa ko min ɓeyda haala kabaaru mooɗon katin.
9 Sabo wo goondinɓe ɓeen jaati kumpitata min no njaɓɓoriɗon min arande, no njoppirɗon tooruuji de ngartuɗon to Laamɗo faa ngollanon Laamɗo buurɗo, goongaajo oon.
10 Oɗon keɗii Ɓiyum yuuroowo dow kammu. Oon woni Iisaa mo o ummintini hakkunde maayɓe, kisinoowo en e jukkungo waroowo oon.

2

No Pool golliri ley Tesaloniiki

1 Sakiraaɓe, oɗon anndi onon e ko'e mooɗon, ko min ngari to mooɗon ɗuum laataaki ɓolum.
2 Fadde amin warude to mooɗon, min torraama, min kuyfinaama ley ngalluure Filipi. Ammaa oɗon anndi du, Laamɗo meeɗen hokkii min cuusal min mbaajoroo Kabaaru Lobbo oon semmbe, fay e ley haɓo manngo.
3 Sabo waaju amin yowaaki dow majjere naa dow anniya bonɗo, ɗum wanaa hiila du.
4 Ammaa Laamɗo yardake min faa halfini min Kabaaru Lobbo oon. Wo hono noon min mbaajortoo. Wanaa ko welata yimɓe min pilotoo. Ko welata Laamɗo kumpitiiɗo ɓerɗe amin oon min pilotoo.
5 Hono no anndirɗon ni, abada min mbaajoraaki haalaaji beldi, haalaaji amin du cuuɗaay eelgal*. Laamɗo na seedii.
6 Min pilaaki faa ɓiɓɓe-Aadama teddina min, wanaa onon, wanaa woɓɓe.
7 Si goonga, miɗen mbaawnoo hollude on manngu amin saabe wo min nulaaɓe Almasiihu, ammaa min ngaɗaay noon. Min ngaɗii heese hakkunde mooɗon. Min kinnorake on hono no inna hinnortoo ɓiɓɓe muuɗum ni.
8 Miɗen korsinnoo on sanne, wanaa Kabaaru Laamɗo Lobbo oon tan min njardii hokkude on. Miɗen njardii hokkude on fay yonkiiji amin du, sabo on laatake sakiraaɓe amin horsuɓe.
9 Sakiraaɓe, nde min mbaajotonoo on Kabaaru Lobbo haala Laamɗo oon ndeen, oɗon miccoo min ngolliino sanne, faa min tampi. Min ngollii jemma e nyalooma fuu, taa min laatanoo fay gooto mooɗon donngal.
10 Oɗon ceedanii min, Laamɗo du ina seedanii min, no min ngorri hakkunde

* **2:5** Maanaa eelgal ɗo wanaa ŋaaraade, wo muuyude naa suunaade ko jeyaa.

moodon, onon goondinɓe. Miden cenii, miden ponnditii, min ngalaa feloore fuu.

11 Odon anndi no min ngorrunoo hakkunde moodon, min ngolliranii gooto moodon fuu hono no baaba golliranta ɓiɓɓe muudum ni.

12 Min mbaajake on, min cellinii ɓerde mon, min nyaagake on mbuuron nguurndam kawroojam e muuyde Laamdo, noddudo on faa naaton laamu muudum e teddeengal muudum.

13 Katin won ko saabanii min yettude Laamdo wakkati fuu: nde nannodon konngol Laamdo ngool e kunndude amin ndeen, on njaɓɓoraaki ngol wo ngol konngol ɓii-Aadama. Ammaa on njaɓɓorake ngol wo ngol konngol Laamdo. Wo kam jaati. Ingol golla e ley moodon, onon goondinɓe.

14 Sakiraaɓe, on laatake hono kawrite goondinɓe Laamdo gonde Yahuudiya kaɓɓiide e Iisaa Almasiihu. Goonga, on munyii torraaji hono di maɓɓe. On njarii bone e yimɓe lenyol moodon hono no kamɓe du ɓe njardi bone to Alhuudiya'en ni.

15 Kam'en mbari Joomiraado meeden Iisaa. Ɓe mbari annabaaɓe. Woodi, ɓe torrii min minen du. Iɓe ngolla ko welaa Laamdo, wo ɓe wayɓe yimɓe fuu.

16 Iɓe tinnii e hadude min waajaade lenyi goddi faa kisa. Wo hono nii ɓe kebbinirta hakkeeji maɓɓe wakkati fuu. Ammaa joonin jukkungo Laamdo hewtake ɓe.

No Pool muuyirnoo yeccoraade Tesaloniiki

17 De minen kaa, sakiraaɓe, min ceedii e moodon wakkati seeda. De fay si en njiidataa e gite, ɓerde men ina ngondi. Min tinnake sanne faa min nji'a on katin. Miden njeewaa on faa sanne.

18 Saabe majjum, min muuyiino warude to moodon. Miin Pool, mi filake kile keewde, ammaa Seydaani hadii min.

19 Moy woni jikke amin e seyo amin e kufune amin darja mo min mantortoo yeeso Joomiraado men Iisaa nde wartowi? Wo onon jaati!

20 Si goonga, onon ngoni teddeengal amin e seyo amin.

3

1 Ɗum wadi nde min kunnginoo munyude ceedaagu meeden fu, min tawii heddaade ley ngalluure Ateena minen tan na samtani min.

2 Min nulii sakiike amin Timote gollidoowo e Laamdo sankitinde Kabaaru Lobbo haala Almasiihu oon. Min nulii mo faa o darna on e semmbe, o sellina ɓerde mon e ley goondinal moodon,

3 faa taa fay gooto moodon dimmboroo sikki-sakka saabe torraaji diin. Sabo odon anndi en fodanaaɓe di.

4 Si goonga, nde min ngondunoo e moodon ndeen, miden kaalanannoo on torraaji kewtooji en. Odon anndi wo noon dum laatorii du.

5 Ndelle, mi waawaay munyude katin. Ɗum wadi de nelumi Timote faa mi faama yalla odon tinnii e goondinal ngaal. Mi yidaano tawee jarribotoodo oon jarribake on, de golle amin laatoo ɓolum.

6 Ammaa joonin Timote yuurii to moodon, wartii to amin. O seynirii min kabaaru goondinal mon e njinngu mon. O haalanii min odon miccoroo min mboodirka wakkati fuu, odon njidi yi'ude min sanne, hono no minen du min njidiri yi'ude on ni.

7 Sakiraaɓe, ko tawdedon e goondinal duum, waaltinii ɓerde amin e ley ɓillaare amin e ley torra amin.

8 Joonin min mbuurii katin sabo odon tabiti e Joomiraado.

9 Min mbaawaa yettude Laamdo saabe moodon faa heya. Miden mbeltoroo seyo saabe moodon yeeso makko.

10 Jemma e nyalooma miden nyaagoo Laamdo e semmbe faa min nji'a on katin, faa min kiɓɓina ko nyaki e goondinal mon.

No Pool du'aranii kawrital goondinɓe gonngal Tesaloniiki

11 Wo Laamdo Baaba meeden e Joomiraado men Iisaa omtan min laawol faa min ngara to moodon.

12 Joomiraado ɓeydu njinngu hakkunde moodon, hebbina ngu faa nji don yimɓe fuu, hono no minen du, min nji diri on ni.

13 O semmbindina on faa laatodon yimɓe ɓe ngalaa feloore, laatodon wonɓe ley senaare yeeso Laamdo Baaba meeden

wakkati Joomiraaɗo men Iisaa warti, kam e seniiɓe muuɗum fuu.

4

Haala nguurndam ɗam Laamɗo yiɗi

1 Caggal ɗuum, sakiraaɓe, min njannginii on no kaanɗon worrude faa wela Laamɗo. Oɗon ngaɗa ɗum du. Miɗen nyaagoo on saabe Joomiraaɗo men Iisaa, tinnoɗon, ɓeydon semmbe.

2 Sabo oɗon anndi jamirooje ɗe min kokki on yuuruɗe e Joomiraaɗo men Iisaa ɗeen.

3 Laamɗo na muuyi mbuurdon e senaare, mboɗɗoɗon jeenu.

4 Imo muuyi mono e mooɗon fuu reena ɓanndu muuɗum, ekitoo reenirde ndu laaɓal e teddeengal,*

5 wanaa e muuyɗe terɗe hono no heeferɓe ɓe anndaa Laamɗo ngaɗirta noon.

6 Fay gooto taa naata suudu banndum, taa waɗa ɗum ko boni. Sabo Joomiraaɗo woni jomnitotooɗo kulle ɗeen fuu. Min kaalanii on ɗum, min cappanii on.

7 Laamɗo noddiraay en faa tuunen, ammaa noddii en faa mbuurden senaare.

8 Ndelle, caliiɗo ko haalaa joonin ɗuum fuu, wanaa neɗɗo salanii. Wo Laamɗo, kokkuɗo on Ruuhu muuɗum Ceniiɗo oon, o salanii.

9 Walaa ko min mbinndana on dow njinngu hakkunde sakiraaɓe, sabo onon e ko'e mooɗon, Laamɗo anndinii on no njiɗundurton.

10 Si goonga, oɗon ngaɗira noon e sakiraaɓe wonɓe ley leydi Makedoniya fuu. Ammaa sakiraaɓe, miɗen nyaagoo on, ɓeydiron ɗum yeeso.

11 Tinnoɗon ngondon e jam. Mono fuu hayba golle muuɗum tan, wuura e semmbe ɓanndu mum, hono no min tindinirnoo on ni.

12 Ndeen on ngorran yeeso yimɓe ɓe ngoondinaay ɓeen no haaniri, on tampinirtaa goɗɗo fay huunde.

Haala gartol Joomiraaɗo

13 Sakiraaɓe, min njiɗaa tawee on paamaay kabaaru maayɓe, min njiɗaa cunoroɗon hono no yimɓe ɓe ngalaa jikke ɓeen.

14 Sini en ngoondinii Iisaa maayii de iirtii fu, ndelle en ngoondinii Laamɗo wartiran maayɓe goondinnooɓe ɓeen e makko.

15 Miɗen kaalana on ko Joomiraaɗo wi'i: enen wuurɓe tawaaɓe e gartol Joomiraaɗo ɓeen, en artataako maayɓe ɓeen yaareede to makko.

16 Sabo Joomiraaɗo e hoore muuɗum yuuran dow kammu, jippoo. Wakkati oon yamiroore yeewnete, hooreejo maleyka'en yeewnoto, buututal Joomiraaɗo fuufete. Ndeen maayɓe goondinnooɓe Almasiihu ɓeen artoto fuu ummitaade.

17 Caggal ɗuum, enen wuurɓe heddinooɓe ɓeen, en fuu en yeentindinte e maɓɓe, njaaridеɗen ley duule, faa kawren e Joomiraaɗo ley mbeeyu.† Hono nii ngondirten e makko faa abada.

18 Ndelle, mbaaltunduree ɓerɗe mon e haalaaji ɗi.

5

1 Sakiraaɓe, walaa ko min mbinndana on haala jamaanuuji e wakkatiiji gartol Joomiraaɗo oon.

2 Sabo onon e ko'e mon, oɗon anndi nyannde gartol Joomiraaɗo ndeen wardan hono no gujjo wardata ley jemma noon.

3 Wakkati nde yimɓe miilata jam tan e ndeenaagu woodi, ndeen halkere ukkotoo e muɓɓen, hono no ɲatawere juhirta debereedu noon. Ɓe mbaawaa daɗude halkere ndeen fey.

4 Ammaa sakiraaɓe, onon on ngalaa ley nimre faa nyalaande ndeen juha on hono no gujjo juhirta ni.

5 On fuu wo on ɓiɓɓe annoora, wo on yimɓe nyalooma. En njeyaaka e jemma, en njeyaaka e nimre.

6 Ndelle taa ɗaanoɗen hono no woɓɓe ni. Mbaalen hakkilde, nanngitoɗen.

7 Ɗaanotooɓe ɓeen, wo jemma ɗaanotoo, sulotooɓe ɓeen du, wo jemma culotoo.

8 Ammaa enen, wo en yimɓe nyalooma. Ndelle nanngitoɗen. Ɓornoɗen goondinal e njinngu, laatanoo en saaya ndeenaagu.

* **4:4** Woɓɓe ina paamira aayaare nde hono nii: Imo muuyi mono e mooɗon fuu jannga no wondirta e deekum, jogoroo ɗum laaɓal e teddeengal. † **4:17** Mbeeyu wo ɓolum hakkunde kammu e leydi. Duule ina ngoni e mbeeyu.

Jikke heɓude kisindam du laatanoo en kufune ndeenaagu.
9 Sabo Laamɗo fodanaaki en jukkungo muuɗum. Ko o fodanii en dey, keɓiren kisindam e Joomiraaɗo men Iisaa Almasiihu.
10 O maayanii en faa mbuurden e makko, nde wo en wuurɓe, e nde wo en maayɓe.
11 Ndelle mbaaltunduree ɓerɗe mon. Mono fuu walla banndum e yaade yeeso, hono no ngaɗirton ni.

No kawrital goonɗinɓe haani worrude

12 Sakiraaɓe, miɗen nyaagoo on, anndanon gollooɓe hakkunde mooɗon ɓeen. Iɓe ɗowa on e ley innde Joomiraaɗo, iɓe mbaajoo on.
13 Teddinon ɓe faa sanne, njiɗiron ɓe saabe golle maɓɓe. Ngondon e jam hakkunde mooɗon.
14 Miɗen nyaagoo on, sakiraaɓe, cappanon jaayɓe, mbaaltinon ɓerɗe hulɓe, mballon lokkaaɓe*, tawdeɗon e munyal hakkunde yimɓe fuu.
15 Tinnoɗon taa fay gooto yomnitoo ko boni dow ko boni. Wakkati fuu piloɗon waɗundurde ko wooɗi, ngaɗanon yimɓe fuu hono noon.
16 Ceyoɗon wakkati fuu.
17 Taa celon waɗude du'aare.
18 Njetton Laamɗo no tawraɗon fuu. Ɗum woni ko Laamɗo muuyani on e kawtal mooɗon e Iisaa Almasiihu.
19 Taa kaɗon Ruuhu Ceniiɗo gollude hakkunde mooɗon,
20 taa koynon waaju annabaaɓe.
21 Ammaa taykoɗon huunde fuu, nanngon ko wooɗi e muuɗum.
22 Mboɗɗoɗon ko boni fuu.

Baynundural

23 Wo Laamɗo jom jam oon e hoore muuɗum senu on senaare hiɓɓunde. O reena ɓerɗe mon e yonkiiji mon e ɓalli mon fuu, faa laatoɗon yimɓe ɓe ngalaa feloore nyannde nde Joomiraaɗo meeɗen Iisaa Almasiihu wartowi.
24 Noddudo on oon wo koolniiɗo, o tabintinan ɗum du.
25 Sakiraaɓe, miɗen ŋaaroo on du'aare.
26 Njottinon sakiraaɓe ɓeen fuu jowtaali amin ceniiɗi.
27 Miɗo yamira on saabe Joomiraaɗo, njannganon sakiraaɓe ɓeen fuu ɓataaki ki.
28 Hinney Joomiraaɗo meeɗen Iisaa Almasiihu wondu e mooɗon.

---

* **5:14** Lokkaaɓe ɗo ina waawi hooyude tampuɓe ɓe ngalaa semmbe e ɓalli muɓɓen maa du ɓe ngalaa semmbe e goonɗinal.

Ɓataaki Pool ɗiɗaɓi yaade to Tesaloniyankooɓe

1 Ɓataaki ki to am yuuri, miin Pool, e Silas e
Timote. Miɗen njowta kawrital goondinɓe
gonngal Tesaloniiki, kaɓɓiingal e Laamɗo
Baaba meeɗen e Joomiraaɗo men Iisaa Al-
masiihu.
2 Wo on keɓu moyyere e jam to Laamɗo
Baaba meeɗen e Joomiraaɗo men Iisaa Al-
masiihu.

No Laamɗo sarortoo yimɓe wakkati gartol Iisaa

3 Sakiraaɓe, tilay min njetta Laamɗo
wakkati fuu saabe mooɗon. Iɗum haani,
sabo goondinal mooɗon ina ɓeyda yahude
yeeso. Katin du njinngu hakkunde
mooɗon on fuu na ɓeydoroo yeeso.
4 Ɗum waɗi de miɗen mantoroo on to
kawrite goondinɓe Laamɗo ɗeen. Miɗen
mantoroo on saabe munyal mooɗon e
goondinal mooɗon e ley torraaji e ɓillaaje
jowiiɗe dow mooɗon ɗeen fuu.
5 Ɗum fuu na holla sariya Laamɗo na
fonnditii. Laamɗo na waɗa on faa laatoɗon
fotuɓe naatude laamu muuɗum. Wo saabe
maggu de oɗon torree.
6 Sabo si goonga, Laamɗo waɗan ko fon-
nditii, yoɓiran torruɓe on ɓeen torra.
7 Ammaa onon torreteeɓe joonin ɓe, o
hokkan on powtiri, onon e amin fuu. O
waɗan ɗum si Joomiraaɗo men Iisaa gondo
dow kammu oon wartii, ina wondi e ma-
leyka'en jogiiɓe baawɗe muuɗum ɓeen.
8 O ɓangan ley yiite nyanngunge faa
o jukkoo ɓe anndaa Laamɗo, ɓe njaɓaay
jokkude Kabaaru Lobbo Joomiraaɗo men
Iisaa ɓeen.
9 Jukkungo waroowo e maɓɓe ngoon wo
halkere duumiinde. Ɓe mboɗɗinee Joomi-
raaɗo e baawɗe muuɗum mawɗe.
10 Ɗum warowan nyannde Joomiraaɗo
wartowi faa teddinee hakkunde seniiɓe
muuɗum. O laatoo kaayniiɗo hakkunde
goondinɓe mo fuu. Onon du, oɗon njeyaa e
maɓɓe, sabo on ngoondinii waaju mo min
mbaajii on oon.
11 Saabe ɗuum, miɗen ndu'anoo on
wakkati fuu. Miɗen ŋaaroo Laamɗo mo
njokkuɗen waɗa on fotuɓe heɓude nguurn-
dam ɗam noddiri on ɗaam. Miɗen ŋaaroo
Laamɗo wallira on baawɗe muuɗum faa
tabintina anniya mooɗon lobbo fuu e
gollal yuurungal e goondinal mon fuu.
12 Hono nii, innde Joomiraaɗo men Iisaa
teddinirtee e ley mooɗon, onon du ted-
dinireɗon saabe makko. Ɗum fuu laa-
toto saabe moyyere makko, kanko Laamɗo
meeɗen e Joomiraaɗo meeɗen Iisaa Al-
masiihu.

2

Haala neɗɗo bondo e gartol Joomiraaɗo

1 Sakiraaɓe, miɗen njiɗi haalande on
haala gartol Joomiraaɗo meeɗen Iisaa
Almasiihu e hawrundureede meeɗen to
muuɗum. Miɗen nyaagoo on:
2 taa accee hakkillooji mon njiiɓoo law
saabe goɗɗo wi'ii nyannde gartol Joomi-
raaɗo ndeen yottake. Taa kulon fay si
goɗɗo wi'i wo annabaaku haaldi ɗum, maa
si goɗɗo waajake ɗum, maa wi'ii minen
mbinndi ɗum e ɓataaki.
3 Taa fay gooto hiilda on fay huunde.
Sabo nyannde ndeen warataa sanaa
wakkati mo yimɓe heewɓe muurtanta
Laamɗo oon yottoo tafon. Wakkati oon
Neɗɗo Bondo podanaaɗo halkere oon
ɓangan.
4 Wo o ganyo Laamɗo. O mawninan
hoore makko e dow huunde fuu ko rewe-
tee hono wo Laamɗo naa ko sujidantee, faa
o jooɗowoo ley suudu Laamɗo. Noon o wi-
irata kanko e hoore makko wo o Laamɗo.
5 Nde ngondunoomi e mooɗon ndeen,
miɗo haalanannoo on ɗum. Yalla on mic-
citaaki ɗum naa?
6 Oɗon anndi ko faddii Neɗɗo Bondo oon
joonin, faa taa ɓanga illa wakkati muuɗum
waraay.
7 Sabo gilla joonin baawɗe Bondo
cuuɗaaɗe ɗeen ina ngolla e adunaaru ndu.
Ammaa paddiiɗo ɗe oon ina ɗo tafon. Si
oon yuwii ɗo fu,
8 Neɗɗo Bondo oon ɓangan. Ndeen
Joomiraaɗo men Iisaa wardan mo hen-
ndu hunnduko muuɗum, halkira mo garol
muuɗum ɗelkoowol.
9 Neɗɗo Bondo oon wardan e baawɗe
Seyɗaani, warda e semmbe mawɗo e
maandeeji e kaayeefiiji fewreeji.

10 O golliran siyiiji bonanda fuu faa o hi-
ila halkooɓe ɓeen, sabo ɓe njaɓaay yiɗude
goonga de ɓe kisinee.
11 Saabe ɗuum, Laamɗo nuldan ɓe maj-
jere mawnde, faa ɓe ngoonɗina fewre.
12 Noon waɗata de yimɓe ɓe ngoonɗinaay
goonga de ceyorii oonyaare ɓeen fuu
njukkee.

No goonɗinɓe teeŋuɓe njeyi worrude

13 Sakiraaɓe ɓe Laamɗo horsini, minen
kaa, tilay min njetta Laamɗo wakkati fuu
saabe mooɗon, sabo Laamɗo suɓake on
gilla fuddoode faa hisina on. Ko o hisini on
ɗuum, Ruuhu Ceniiɗo waɗi on seniiɓe, on
ngoonɗini goonga oon.
14 Wo ley majjum Laamɗo noddi on nde
min mbaajinoo on Kabaaru Lobbo oon. O
noddii on faa keɓon ngeɗu e darja Joomi-
raaɗo meeɗen Iisaa Almasiihu.
15 Ndelle sakiraaɓe, tinnee, tabitee e ko
min anndini on ɗuum, nde wo e haala
amin nde wo e ɓataaki amin.
16 Joomiraaɗo meeɗen Iisaa Almasiihu,
kam e Laamɗo Baaba meeɗen njiɗi en, de
cellini ɓerɗe men faa abada, kokki en jikke
lobbo saabe moyyere muɓɓen.
17 Ɓe cellina ɓerɗe mooɗon, ɓe kokka on
semmbe faa ngollon golleeji lobbi, kaalon
haalaaji lobbi fuu.

3

No Pool muuyri waɗaneede du'aare

1 Sakiraaɓe, ko keddiimi wi'ude,
ndu'anoɗon min, yalla konngol Joomi-
raaɗo ngool ina yaawa sankitaade, katin
du ngol teddinee hono no ngol teddiniraa
to mooɗon ni.
2 Ndu'anoɗon min du min kisa e yimɓe
oonyiiɓe, bonɓe. Sabo wanaa yimɓe fuu
ngoni goonɗinɓe.
3 Ammaa Joomiraaɗo wo koolniiɗo, o
hokkan on semmbe, o reena on e Bonɗo
oon.
4 Joomiraaɗo hokkii min hoolaade on,
oɗon njokki jamirooje ɗe min kokki on
ɗeen, wooɗi du on keddoto jokkude ɗe.
5 Joomiraaɗo meeɗen waɗa ɓerɗe mon
keewa njinngu Laamɗo, ɗe keewa munyal
hono no Almasiihu heewiri munyal ni!

No tilsiri mono fuu golla

6 Sakiraaɓe, miɗen njamira on e in-
nde Joomiraaɗo meeɗen Iisaa Almasiihu,
mboddoɗon sakiraaɓe jaayɓe ɓe njokkaay
waaju mo narrunoɗon min oon.
7 Onon e ko'e mon, oɗon anndi no
njeyɗon nyemmbitirde min. Nde min
ngondunoo e mooɗon ndeen, min nganaa
jaayɓe.
8 Walaa fuu mo min nyaami nyaamdu
muuɗum ɓolum. Jemma e nyalooma fuu
min ngollii faa min tampi taa min laatanoo
fay gooto mon donngal.
9 Miɗen mbaawnoo nyaagaade on
nyaamdu. Ammaa min ngaɗaay noon,
faa min kolla on misaalu* de nyemmbiton
min.
10 Si goonga, fay nde min ngonnoo to
mooɗon ndeen, miɗen mbi'annoo on ɗum
ɗo: mo jaɓataa gollude, taa nyaama.
11 Miɗen mbi'a noon sabo min nanii
woɓɓe mooɗon na njaasi, ngollataa fay
huunde si wanaa naatude e ko walanaa
ɗum'en.
12 Miɗen njamira yimɓe ɓeen, miɗen
mbaajoo ɗum'en e innde Joomiraaɗo
meeɗen Iisaa Almasiihu, ɓe ngollira
deyyinaare, ɓe mbuura e semmbe ɓalli
maɓɓe.
13 De onon kaa sakiraaɓe, taa tampee
waɗude ko wooɗi.
14 Si won caliiɗo jokkude ko min kaali
e ɓataaki ki ɗuum fu, ngattanee joomum
hakkillo, mboddoɗon ɗum, yalla na semta.
15 Ammaa, taa ndaardee joomum wo
ganyo. De cappanee ɗum hono wo sakiike.

Baynundural

16 Joomiraaɗo jom jam oon hokka on jam
wakkati fuu e ley huunde fuu. Joomiraaɗo
wondu e mooɗon, on fuu.

17 Inan jowtaango am ngo mbinndi-
rammi e junngo am: MIIN POOL. Ɗum
woni maande ɓataaki am fuu. Wo nii
mbinndirammi.
18 Hinney Joomiraaɗo meeɗen Iisaa Al-
masiihu wondu e mooɗon, on fuu.

* **3:9** Misaalu wo yeru maa nanndingol.

Ɓataaki **Pool arandeehi yaade to Timote**

1 Ɓataaki ki to am yuuri, miin Pool. Mi laatake nulaaɗo Iisaa Almasiihu saabe yamiroore Laamɗo kisinoowo en e saabe Iisaa Almasiihu mo njowuɗen jikke dow muuɗum oon.
2 Miɗo winndane aan Timote, ɓiyam goongaajo e ley goonɗinal. Laamɗo Baabiiwo e Joomiraaɗo meeɗen Iisaa Almasiihu njurme, kokke moyyere e jam.

Haala jannginooɓe fewre

3 Timote, sey keddoɗaa wuro Efeesu hono no njamirmaami nde njahannoomi Makedoniya ndeen, faa kaɗaa woɓɓe jannginde ko hawtaay e waaju men.
4 Sanaa ɓe cela fillitaade taali e limtude inɗe maamiraaɓe ɗe kantataako. Kulle ɗeen na ngadda jeddi tan, wanaa anniyaaji Laamɗo. Wo ley goonɗinal anndirɗen anniyaaji ɗiin.
5 Ko waɗi mbi'umi njamiraa ɗum dey, wo faa njinngu laatoo - njinngu yuuroowu e ɓernde laaɓunde, nde feloore fuu walaa e muuɗum, kam e goonɗinal ngal waldaa e naafikaaku.
6 Woɓɓe njoppii ɗum fuu, mbosii, de njokki haalaaji ɓoli.
7 Iɓe njiɗi ndaardeede hono jannginooɓe Tawreeta Laamɗo, de ɓe paamataa ko ɓe kaalata, ɓe paamataa ko ɓe tilsinta.
8 Eɗen anndi jamirooje Tawreeta ɗeen na mboodi si ngolliraama no njeyi gollireede.
9 Paamen: jamirooje Laamɗo wanaa saabe fonnditiiɓe ngaɗiraa. Ɓe ɗe ngadiraa saabe muɓɓen dey, wo bonɓe e saliiɓe, yeddooɓe e luttuɓe. Ɗe ngaɗiraama saabe yawuɓe ko senii e yimɓe ɓe kulataa Laamɗo, saabe warooɓe saaraaɓe muɓɓen, e warooɓe woɓɓe
10 e jeenooɓe e luuɗunkooɓe e soodooɓe yimɓe de cootta ɗum'en e fenooɓe e hunotooɓe fewre. Jamirooje ɗeen ngaɗiraama saabe huunde fuu ko luttunduri e tindinooje celluɗe.
11 Tindinooje ɗeen ina kawra e Kabaaru Lobbo mo kalfinaami, ɓangindo teddeengal Laamɗo jom barkeeji oon.

No Pool yettiri Joomiraaɗo

12 Miɗo yetta Joomiraaɗo meeɗen Iisaa Almasiihu kokkuɗo kam semmbe faa mi gollana ɗum. Miɗo yetta ɗum ko hiisorii kam mi koolniiɗo, de watti kam e golle muuɗum.
13 Arande miɗo mbonkotonoo ɗum, miɗo torra yimɓe muuɗum, miɗo huyfina ɗum. Ammaa mi heɓii yurmeende, sabo wo majjere e rafi goonɗinal ngaɗirmi ɗum.
14 Moyyere Joomiraaɗo heewii kam sanne, hokki kam goonɗinal e njinngu taweteengu e Iisaa Almasiihu.
15 Inan haala koolniika ka yimɓe kaani yardaade e ɓerɗe muɓɓen fuu: Iisaa Almasiihu warii ley adunaaru ndu faa hisina luttuɓe, de miin woni ɓurɗo fuu bonde e ley maɓɓe.
16 Ammaa inan ko waɗi de Laamɗo yurmii kam, miin ɓurɗo bonde o: wo faa Iisaa Almasiihu holla kam munyal muuɗum kiɓɓungal, de ɗum laatoo maande faaminoore goonɗinooɓe mo de keɓa nguurndam nduumiiɗam.
17 Laamɗo duumiiɗo jamaanuuji fuu,
mo waylitataako, mo yi'ataake
- Laamɗo gonɗo kam tan -
teddeengal e darja woodan mo
faa abada abadin! Aamiina.
18 Ɓiyam Timote, inan tindinoore nde kalfinammaami, fotunde e haalaaji annabaaku cappiiɗi ma arande ɗiin: tuugoɗaa ɗi faa kaɓaa hono no sordaasi cuusuɗo haɓirta ni.
19 Tiigoɗaa goonɗinal e ɓernde nde walaa feloore. Woɓɓe njoppii ɗum, de goonɗinal muɓɓen boni faa halki.
20 Himene e Alesandere ina njeyaa e maɓɓe. Mi wattii ɓe e junngo Seyɗaani faa ɓe paama ɓe kaanaa mbonkaade Laamɗo.

2

Haala du'aare

1 Ndelle, inan ko artotoomi waajaade goonɗinɓe: ɓe ŋaaroo Laamɗo, ɓe ngaɗana yimɓe fuu du'aawuuji e nyaagundeeji e jettooje.

2 Ndu'anoɗon kaanankooɓe e dawrooɓe
du, faa mbuurden jam e hakkillo fukki-
ingo, tawee e ley kulol Laamɗo e needi ley
huunde fuu.
3 Dum na woodi, ina weli Laamɗo kisi-
noowo en,
4 jiɗɗo yimɓe fuu kisa, keɓa anndude
goonga.
5 Sabo Laamɗo wo gooto. Curoowo
hakkunde yimɓe e Laamɗo du wo gooto,
oon woni Iisaa Almasiihu neɗɗo oon.
6 Kam hokkiti hoore muuɗum faa
rimɗina yimɓe fuu. Ley wakkati mo
Laamɗo darnunoo, ɗum laatake seedaaku
kolloowu Laamɗo na yiɗi yimɓe fuu kisa.
7 Wo saabe kabaaru o Laamɗo waɗiri
kam baajotooɗo e nulaaɗo faa mi faamina
yimɓe ɓe nganaa Alhuudiyankooɓe ɓeen
goonɗinal e goonga. Goonga kaalammi, mi
fenaay.
8 Ndelle, miɗo muuyi ɗo worɓe kawriti
faa ngaɗa du'aare fuu, ɓantira juuɗe
muɓɓen ɓerɗe laaɓuɗe, tawee tikkere e
kalala fuu walaa.

No rewɓe kaaniri jokkirde Laamɗo

9 Miɗo muuyi du, rewɓe nyaayira kad-
dule dagiiɗe, tawee e needi e yaage. Taa
ɓe coɗoroo moorli e kaŋŋe naa kaaye dime,
taa ɓe nyaayira kaddule tiiɗuɗe coggu.
10 Ammaa ɓe nyaayira golleeji lobbi.
Sabo ɗum woni ko hawrata e rewɓe
wi'ooɓe ina kula Laamɗo.
11 Debbo fuu nanngita hunnduko
muuɗum, tawree ɗowtaare hiɓɓunde
wakkati nde janngintee ndeen.
12 Mi jaɓanaay debbo janngina naa ar-
doo gorko. Ko tilsi e muuɗum dey, heddoo
e deyyinaare.
13 Sabo Aadama artii Hawwaa tageede.
14 Katin du wanaa Aadama Ibiliisa hiili,
wo debbo oon hiilaa de lutti yamiroore
Laamɗo.
15 De e ɗum fuu, debbo ina hisinee e
ɓeyngu, si ina heddii e goonɗinal e njinngu
e senaare e yaage.

3

No hooreeɓe kawrital goonɗinɓe kaani worrude

1 Haala kaan ina hoolnii: jiɗuɗo laataade
ardiiɗo kawrital goonɗinɓe fuu, joomum
na muuyii gollal lobbal jaati.
2 Ndelle, ina tilsi ardiiɗo oon laatoo
neɗɗo mo walaa feloore, jom deekiiwo
gooto, nanngitiiɗo, hakkilante, jom needi,
jippinoowo weerɓe, baawɗo janngindе.
3 Taa o laatoo jaroowo doro, naa
kaɓeteeɗo. De o laatoo newiiɗo, jom heese.
O wanaa pilotooɗo ceede.
4 O laatoo kawjiiɗo koreeji makko faa
woodi, ne'uɗo ɓiɓɓe makko faa ɓe ɗowtanii
mo e ley teddeengal.
5 Sabo si neɗɗo waawaay hawjaade ko-
reeji muuɗum, noy hinnortoo kawrital
goonɗinɓe Laamɗo ngaal?
6 Haanaa du tuubuɗo keso laatoo
ardiiɗo, faa taa joomum mawnina hoore
mum, de jukkoree no Ibiliisa jukkortee ni.*
7 Ina tilsi katin wonɓe yaasin ɓeen
ceedanoo mo ko woodi, taa innde makko
gaccee, de o saama ley tuugol† Ibiliisa.

No gollanooɓe kawrital goonɗinɓe kaani worrude

8 Gollanooɓe kawrital du, ina kaani
taweede wo teddinteeɓe, ngalaa ɓerɗe ɗiɗi,
nganaa haajaaɓe doro, nyaamataa riba.
9 Ina haani ɓe kaybira goonga tedduɗo
gonɗo e goonɗinal oon e ɓerɗe ɗe ngalaa
pelooje.
10 Aranel fuu, ɓe taykee yalla ɓe ngalaa
feloore. Si tawii ɓe ngalaa feloore fu,
ndeen iɓe mbaawi naatude e gollande
kawrital.
11 Hono noon rewɓe du tawree teddeen-
gal. Taa ɓe laatoo mbonkotooɓe yimɓe,
de ɓe laatoo nanngitiiɓe, hoolniiɓe e ley
huunde fuu.
12 Gollanoowo kawrital taa dewla ko ɓuri
debbo gooto. Ina haani tawee wo kawjiiɗo
ɓiɓɓe muuɗum e wuro mum faa woodi.
13 Sabo si goonga, gollanɓe kawrital
goonɗinɓe faa woodi ɓeen keɓan teddeen-
gal, katin du keɓan hoolaare mawnde ley
goonɗinal muɓɓen Iisaa Almasiihu.

Haala sirri diina meeɗen

14 Miɗo winndane haalaaji ɗi joonin, fay
si miɗo yiɗi warude to maa ko ɓooyataa.

* **3:6** Woɓɓe ina paamira timmoode aayaare nde hono nii: faa taa joomum mawnina hoore mum, de Ibiliisa liɓa ɗum faa jukkee. † **3:7** Tuugolwo ko woɓɓe mbi'ata huuseeru maa bedorgal.

15 Ndeen si mi heɓaay warude law fu, a
faaman no kaanɗen worrude e ley suudu
Laamɗo, laatiindu kawrital goonɗinɓe
Laamɗo buurɗo. Kawrital ngaal woni
bimmbeere tiigiinde goonga, wo ngal
joyyinirde goonga.
16 Sikke fuu walaa, sirri diina meeɗen
oon ina luggi:
O ɓangii ley ɓanndu ɓii-Aadama,
o laamniraama ponnditiiɗo e baawɗe Ruuhu,
maleyka'en nji'ii mo,
o gooynaama ley lenyi,
o goonɗinaama ley adunaaru,
o yeentinaama, o naatowii teddeengal.

4

Haala jannde majjinoore

1 Ruuhu Ceniiɗo haalii faa laaɓi, wi'i
ley cakitte jamaanuuji woɓɓe njoppan
goonɗinal de ɗowtanoo ginnaaji majjinooji, e ko ginnaaji njannginta.
2 Wo fenooɓe cankitirta jannde nde e
naafikaaku muɓɓen. Ɓerɗe muɓɓen njoornaama, ɗe mbaylitataako, ɗe maatataa
pelooje.
3 Iɓe karmina dewle. Iɓe kaɗa yimɓe
nyaamude kulle goɗɗe, tawee le, Laamɗo
tagii kulle ɗeen faa goonɗinɓe annduɓe
goonga ɓeen nyaama ɗe, de njetta Laamɗo
saabe majje.
4 Si goonga, ko Laamɗo tagi fuu na woodi.
Walaa fuu ko haani yoppeede, si jaɓiraama
e jettooje.
5 Sabo konngol Laamɗo e du'aare ina
cena ɗum.

Haala laataade gollanoowo Iisaa lobbo

6 Si a tindinii sakiraaɓe men kulle ɗeen,
wo a gollanoowo Iisaa Almasiihu lobbo,
sabo a wallirii yonki maa e haalaaji
goonɗinal e tindinooje lobbe ɗe njokkuɗaa
faa woodi ɗeen.
7 Ammaa mboɗɗoɗaa haalaaji ɗi
njaadaay e kulol Laamɗo, hono ɗi rewɓe
nayeeɓe woɓɓe pillitotoo. Eltiraa hoore
maa kulol Laamɗo.
8 Eltude ɓanndu muuɗum ina nafa e
kulle goɗɗe, ammaa kulol Laamɗo ina nafa
e huunde fuu, sabo ina wondi e aadi nguurndam joonin e ngaroojam ɗaam fuu.
9 Ɗum wo haala koolniika ka yimɓe kaani
yardaade e ɓerɗe muɓɓen fuu.
10 Saabe majjum eɗen ngolla, eɗen
ndurwa, sabo eɗen njowi jikke meeɗen
dow Laamɗo buurɗo, kisinoowo yimɓe fuu
sakko goonɗinɓe ɗum.
11 Njamiraa yimɓe haalaaji ɗi, njanngi-
naa ɗi.
12 Taa fay gooto yawe saabe njokollaaku
maa. Ammaa laatanoɗaa goonɗinɓe al-
haali lobbo e ley haala maa e nguurndam
maa, ley njinngu maa e goonɗinal maa, e
ley laaɓal maa.
13 Fadde am warude, tinnoɗaa e jan-
ngande yimɓe Binndi ceniiɗi, mbaajoɗaa
ɓe, paaminaa ɓe.
14 Taa yeeba dokkal yuurungal e Ruuhu
Ceniiɗo ngal keɓirɗaa haalaaji annabaaku,
nde mawɓe njownoo juuɗe muɓɓen dow
maaɗa ndeen.
15 Tinnoɗaa e kulle ɗeen. Kokkaa hoore
maa fuu e majje, faa yimɓe fuu nji'a no
ɓeydortoɗaa yahude yeeso.
16 Kakkilanaa hoore maa, kakkilanaa
jannde maa ndeen. Keddodoɗaa e majjum
fuu. Sabo si a waɗii noon fu, a hisinan
hoore maa, a hisinan hettindantooɓe ma
ɓeen du.

5

Waajuuji Pool yaade to goonɗinɓe Iisaa

1 Taa pelaa gorko mawɗo e semmbe,
ammaa mbaajoroɗaa ɗum yaage hono wo
bammaa ni. Jokolɓe du, mbaajoroɗaa
ɗum'en hono wo sakiraaɓe maa.
2 Mbaajoroɗaa rewɓe mawɓe hono wo
inniraaɓe maa. Surbaaɓe du, mbaajoroɗaa
ɗum'en hono wo sakiraaɓe maa rewɓe,
tawee e ɓernde laaɓunde tal.
3 Teddinaa rewɓe ɓe goriraaɓe muɓɓen
maayi, ɓe ngalaa tiigotooɓe.
4 De si debbo mo gorum maayi ina jogii
ɓiɓɓe naa taaniraaɓe, ko ɓuri fuu tilsude e
ɓiɓɓe ɓeen, ɓe paaminee no Laamɗo hulde-
tee faa ɓe mbarjitoo saaraaɓe maɓɓe mbar-
jaari lobbiri ndi mbarjinoo ɓe. Sabo ɗum
woni ko welata Laamɗo.
5 Debbo mo gorum maayi mo walaa tiig-
otooɗo ɗum mo waldaa e fay gooto, halfinii
hoore muuɗum Laamɗo. Imo heddoo e
du'aare jemma e nyalooma, imo ŋaaroo
Laamɗo.

6 Ammaa debbo mo gorum maayi, pilo-
toodo mbelirka adunaaru tan, wo maaydo
fay si wuuri.
7 Njamiraa ɓe, ɓe njokka tindinooje de
taa ɓe keɓa feloore.
8 Mo hinnaaki jeydaaɓe muudum, sakko
koreeji muudum, yeddii ko goondini. Imo
ɓuri fay mo goondinaay oon bonde.
9 Mo kaandaa winndude innde muudum
e ley rewɓe ɓe goriraaɓe muɓɓen maayi
haanuɓe walleede, sanaa tawa joomum
ina ɓuri duuɓi capande jeegom, tawee du
gorko gooto dewlunoo dum.
10 O anndiree golleeji lobbi hono ne'ude
sukaaɓe, jippinde weerɓe, lootude koyde
seniiɓe, wallude ɓilliiɓe, woodi du tin-
naade e golleeji lobbi fuu.
11 Ammaa haabuuɓe ɓe goriraaɓe
muɓɓen maayi ɓeen, taa winndu inde
muɓɓen. Sabo si muuyooji maɓɓe ngartii
e ɓaŋeede fu, ndeen kaa ɓe accan haɓɓagol
maɓɓe e Almasiihu.
12 Sariya Laamdo doggan dow maɓɓe,
sabo ɓe mbonnii aadi maɓɓe arandeeri
ndiin.*
13 Katin du, iɓe mboowtina ko'e maɓɓe
jaayre. Iɓe naata suudu ndu do, ɓe mbur-
too ɓe naata ndu to. De wanaa duum tan,
ammaa ɓe laatoto heewɓe haala du, haal-
tooɓe ko iidinta noppi. Iɓe kaala haalaaji
di ngalanaa ɓe.
14 Dum wadi de mido yidi haabuuɓe
rewɓe ɓe goriraaɓe muɓɓen maayi ɓeen
ɓaŋee, ndima, kayba cuudi muɓɓen, taa
ganyo oon heɓa laawol no bonnira inde
meeden.
15 Sabo fay joonin woɓɓe maɓɓe
mbosake, ina njokki Seydaani.
16 Debbo goondindo mo rewɓe ɓe gori-
raaɓe muɓɓen maayi ngoni ley yimɓe
muudum fu, sanaa walla dum'en, taa don-
ngal ngaal tampina kawrital goondinɓe.
Ndeen kawrital ngaal ina waawi wallude
rewɓe ɓe goriraaɓe muɓɓen maayi ɓe
ngalaa tiigotooɓe ɓeen.
17 Mawɓe kawrital goondinɓe dawrooɓe
faa woodi ɓeen ina kaani teddineede ted-
deengal manngal, sakko tinniiɓe e waa-
jaade e jannginde ɓeen.
18 Sabo Binndi diin mbi'ii: «Taa haɓɓu
hunnduko ngaari wakkati ndi yaaɓata
gawri faa sokkoo.»† Di mbi'i katin: «Gol-
loowo ina haandi e njobdi muudum.»‡
19 Taa njaɓaa mawdo kawrital goondinɓe
felee si wanaa dow seedaaku yimɓe didо
naa tato.
20 Pelaa wadooɓe hakke yeeso yimɓe fuu,
faa laatanoo heddiiɓe ɓeen kulol.
21 Mido gongine yeeso Laamdo e yeeso
Iisaa Almasiihu e maleyka'en ɓe o suɓii
ɓeen, kaybaa jamirooje de, tawee a
heedantaa fay gooto, a ɓurdintaa yimɓe.
22 Taa karodaa yowude juude maa dow
hoore fay gooto faa kalfinaa dum golle
kawrital, taa kawtiraa hono nii e hakkeeji
woɓɓe. Njogorodaa hoore maa laaɓal.
23 Taa yaru ndiyam ɓolam tan, ammaa
njaraa cabijam seeda saabe reedu maa e
nyawuuji ummotoodi e maada wakkati fuu
diin.
24 Hakkeeji woɓɓe ina nji'ee faa laaɓi
gilla caraaka. De hakkeeji woɓɓe kaa,
nji'ataake si wanaa faa neeɓa.
25 Hono noon du, golleeji lobbi njiirete
faa laaɓa tal. Fay di nji'ataake law diin du
mbaawaa heddaade e suuraare.

6

1 Goondinɓe wonɓe e maccungaaku fuu,
ndaara joomiraaɓe muɓɓen wo fotuɓe e
teddeengal kiɓɓungal, taa innde Laamdo e
tindinooje diina fuu mbonkee.
2 Jogiiɓe joomiiwo goondindo fuu, taa
njawa mo saabe wo o sakiike. Ammaa
ɓe ɓeyda ngollande mo e tinnaare, sabo
keɓoowo nafaa oon wo goondindo, wo ko-
rsudo. Paaminaa kulle deen, mbaajodaa
de.

Haala jannde fewreere e muuyugol jawdi

3 Si goddo ina waajoo ko hawraay e jan-
nde men ndeen, de salii haala Joomiraado
meeden Iisaa Almasiihu celluka kawrooha
e kulol Laamdo fu,
4 oon wo mawninkiniido mo anndaa fay
huunde. Wo o cuunaado kalala dow jan-
nde diina, jidдo jeddi tan. Duum fuu ina

* **5:12** Si debbo mo gorum maayi winndaama ley rewɓe ɓe goriraaɓe muɓɓen maayi fuu, hooyii aadi jokkan Iisaa tan, ɓaŋataake katin. † **5:18** Fillitagol Tawreeta 25.4. ‡ **5:18** Lukka 10.7. * **6:4** Maanaa haasidaaku do wo nganyaandi yuurundi e yidande hoorem tan. Joomum yidaa goddo heɓa.

wadda haasidaaku* e kalala e mbonka e sikkitaare bonnde.
5 Iɗum wadda dukooji ɗi ngalaa keerol hakkunde yimɓe ɓe hakkillooji bonɗi. Yimɓe ɓeen ngaldaa e goonga. Iɓe cikka kulol Laamɗo ina hokka jawdi.
6 Goonga, kulol Laamɗo wo jawdi mawndi, si neɗɗo hennyitorake ko jogii.
7 Goonga ni, fay huunde en ngardaay e adunaaru ndu. En mbaawaa dillidinde e fay huunde du.
8 Ndelle, si en keɓii nyaamdu e koltal tan, ɗum heyan en.
9 Ammaa yiɗuɓe jawdi sanne ɓeen jarribete. Ɓe caaman e ley tuugol, e ley muuyɗe keewɗe laaliiɗe majjinooje, joolooje yimɓe e ley halkere mawnde.
10 Sabo yidde jawdi woni ɗaɗol bonandaaji fuu. Ko woɓɓe pooɗanii jawdi ɗuum majjinii ɗum'en laawol goonɗinal, ngaddanii ko'e muɓɓen torraaji keewɗi.

Haala haybude ko yamiraa

11 Aan neɗɗo Laamɗo kaa, doggu, mboɗɗoɗaa kulle ɗeen. Piloɗaa fonnditaare e kulol Laamɗo e goonɗinal e njinngu e munyal e leeyinkinaare.
12 Ndurwaa ley durwo nafoowo, ndaraniingo goonɗinal ngoon. Tigoɗaa nguurndam nduumiiɗam ɗam noddiraɗaa. Wo saabe majjam du ceedaniɗaa Almasiihu no wooɗiri yeeso yimɓe heewɓe.
13 Yeeso Laamɗo buurnoowo huunde fuu, e yeeso Iisaa Almasiihu ceediiɗo no wooɗiri yeeso Pontiyu Pilaatu oon, miɗo yamire:
14 tinnoɗaa e ko njamiraɗaa ɗuum tawa tuundi e feloore fuu walaa, faa nyannde nde Joomiraaɗo meeɗen Iisaa Almasiihu ɓangata.
15 O ɓangowan ley wakkati mo Laamɗo darni.
Oon woni Jom barke, kam tan laamu woodani.
Wo kaananke kaanankooɓe, Joomiraaɗo joomiraaɓe.
16 Kam tan woni keddotooɗo,
gonɗo ley annoora mo fay gooto waawaa ɓadaade.
Neɗɗo fay gooto yi'aay ɗum, waawaa yi'ude ɗum du.
Teddeengal e baawɗe duumiiɗe ngoodan mo. Aamiina.

Baynundural

17 Njamiraa joomiraaɓe jawdi e adunaaru ndu taa mawninkinoo, taa njowa jikke muɓɓen e jawdi ndi hoolnaaki. Ammaa ɓe njowa jikke maɓɓe e Laamɗo kokkoowo en huunde fuu faa heewa faa ceyoroɗen ɗum.
18 Sey ɓe ngolla ko wooɗi, ɓe keewa golleeji lobbi no jawdi maɓɓe heewiri noon. Ɓe laatoo moyyuɓe, yardiiɓe wallirde woɓɓe e jawdi maɓɓe.
19 Noon ɓe ndesiranta ko'e maɓɓe jawdi ko waroyta, faa ɓe keɓa nguurndam goongalajam ɗaam.
20 Timote, tinnoɗaa e ko kalfinaɗaa ɗuum. Mboɗɗoɗaa haalaaji ɓoli luttuɗi kulol Laamɗo, kam e miilooji bi'eteeɗi wo anndal de nganaa.
21 Woɓɓe na mbiitoo wo jom'en anndal ngaal, faa njoppi goonɗinal.
Hinney Laamɗo wondu e mooɗon.

Ɓataaki Pool ɗiɗaɓi yaade to Timote

1 Ɓataaki ki to am yuuri, miin Pool. Mi laatake nulaaɗo Iisaa Almasiihu saabe muuyɗe Laamɗo faa mi faamina yimɓe amaana nguurndam ngonɗam e Iisaa Almasiihu.
2 Miɗo winndane aan Timote, ɓiyam mo korsinmi. Laamɗo Baabiiwo e Joomiraaɗo meeɗen Iisaa Almasiihu njurme, kokke moyyere e jam.

No Pool tindiniri Timote

3 Miɗo yetta Laamɗo mo ngollanammi oon. Miɗo gollirana mo ɓernde nde walaa feloore, hono no maamiraaɓe am ngaɗirnoo ni. Jemma e nyalooma fuu mi selataa miccitaade ma e ley du'aawuuji am,
4 sabo miɗo miccoo gondi maaɗa. Miɗo yiɗi yi'ude ma sanne faa seyo am heewa.
5 Miɗo miccoo goondinal maa laaɓungal ngal maammaa debbo Lowis e inna maa Enis njoginoo ngaal. Miɗo tannyori aan du aɗa jogii ngal.
6 Ɗum waɗi de miɗo miccintine: heyɗintin dokkal ngal Laamɗo hokki ma nde njowunoomi juuɗe am dow maaɗa ndeen.
7 Sabo Laamɗo hokkaay en Ruuhu faa kulen. Ammaa hokkii en Ruuhu faa keɓen semmbe e njinngu e nanngitaare.
8 Ndelle, taa cemtaa seedanaade Joomiraaɗo meeɗen, taa cemtiraa ko uddiraami ley kasu saabe muuɗum du. De kawtaa e am torraaji saabe Kabaaru Lobbo, fodde baawɗe ɗe Laamɗo hokkata.
9 Kam hisini en, noddi en faa laatoɗen yimɓe muuɗum seniiɓe. Wanaa saabe golle men o noddiri en, ammaa wo saabe anniya makko e hinney makko. O hokkirii en hinney oon e kawtal Iisaa Almasiihu gilla jamaanuuji puɗɗaay.
10 De joonin moyyere ndeen ɓanginiraama e garol kisinoowo en, Iisaa Almasiihu. Wo kam halki maayde, de yaynani en laawol nguurndam e duumagol ley Kabaaru Lobbo oon.
11 Wo saabe Kabaaru Lobbo oon Laamɗo waɗiri kam baajotoodo e nulaaɗo e janngi-noowo.
12 Ɗuum waɗi de miɗo torree du. Ammaa mi semtaay, sabo miɗo anndi mo ngoondinmi oon. Miɗo tannyori du imo waawi reenude kam, ko kalfinmi mo hoore am ɗuum faa nyannde gartol makko.*
13 Kooyaa sifa mo narruɗaa kam oon, tigoɗaa haalaaji celluɗi ɗiin. Njokkaa ɗum e ley goondinal e njinngu taweteengu e Iisaa Almasiihu.
14 Kabaaru korsuɗo mo kalfinaɗaa oon, ndeenaa ɗum e ballal Ruuhu Ceniiɗo.
15 Aɗa anndi Aasiyankooɓe fuu celii kam. Fijela e Hermoogena ina njeyaa e maɓɓe.
16 Joomiraaɗo hinnoo koreeji Onesifoora, sabo o feewnii ɓernde am kile keewɗe. O semtiraay kam du ko kaɓɓaami ɗuum.
17 Woodi nde o wonnoo Roma ndeen du, o filorake kam tinnaare faa o yiiti kam.
18 Joomiraaɗo yoɓu mo, yurmoo mo nyannde darngal. Woodi, ko o gollani kam ley ngalluure Efeesu ɗuum fuu, aɗa anndi ɗum sanne.

2

Haala gollanoowo Iisaa koolniiɗo

1 Ndelle aan ɓiyam, ɓeydu semmbe ley moyyere wonnde e Iisaa Almasiihu ndeen.
2 Ko kaalanmaami yeeso seedeeɓe heewɓe ɗuum, kalfinaa ɗum yimɓe hoolniiɓe waawɓe janngindе woɓɓe.
3 Kawtaa e am torra no sordaasi Iisaa Almasiihu lobbo ni.
4 Sordaasi fay gooto haajuuji wuro kaɓɓataa ɗum hoore, sabo ina filoo waɗude ko welata mawɗo muuɗum.
5 Daɗundurteeɗo ley doggudu du heɓataa kufune darja, sanaa doggira no fotiri e ko yamiraa ɗuum.
6 Woodi, demoowo golluɗo faa tampi, kam haani artaade heɓude ngeɗu artiingu e tayri.
7 Miiloɗaa ko kaalanammaami ɗuum, sabo Joomiraaɗo hokkete hakkillo faa paamaa huunde fuu.

* **1:12** Woɓɓe ina paamira timmoode aayaare nde hono nii: Miɗo tannyori du imo waawi reenude ko kalfinaami ɗuum faa nyannde gartol makko.

8 Miccita Iisaa Almasiihu ummintinaaɗo
e maayde, yuuruɗo e yuwdi Daawda. Ɗum
woni Kabaaru Lobbo mo mbaajotoomi.
9 Wo saabe kabaaru oon torriraami faa
kaɓɓaami hono wo mi janoowo. Ammaa
konngol Laamɗo ngool kaa haɓɓaaka.
10 Ɗum waɗi de miɗo munya huunde fuu
saabe suɓaaɓe Laamɗo ɓeen, faa kamɓe du
ɓe keɓa kisindam ngonɗam e Iisaa Almasi-
ihu, ɓe kawta e muuɗum teddeengal faa
abada.
11 Inan haala koolniika:
Si en maaydii e makko,
en mbuurdan e makko.
12 Si eɗen munya torraaji,
en laamodoto e makko.
Si en mbi'ii en anndaa mo,
kanko du, o wi'an o anndaa en.
13 Si en nganaa hoolniiɓe,
kanko kaa o heddoto wo o koolniiɗo,
sabo o waawaa yeddude hoore
makko.

Haala golloowo mo Laamɗo yardii

14 Wo kujje ɗeen kaanɗaa miccintinde
goonɗinɓe. Cappanaa ɓe yeeso Laamɗo taa
ɓe pooɗundura e haalaaji ɗi nafataa fay
huunde si wanaa bonnande nanooɓe.
15 Tinnoɗaa, faa laatoɗaa yeeso Laamɗo
wo a jarraaɗo mo golle muuɗum semti-
naay ɗum, dartiiɗo e anndinde konngol
goonga.
16 Mboɗɗoɗaa haalaaji ɓoli luttuɗi kulol
Laamɗo, sabo iɗi ɓeydana yimɓe woɗɗaade
Laamɗo.
17 Haalaaji luttinooɓe yimɓe ɓeen ina
lanyira hono ɓuure lanyoore. Himene e
Filitus ina njeyaa e maɓɓe.
18 Ɓe mbosake goonga. Iɓe mbi'a ummi-
tal faltake. Noon ɓe mbonnirta goonɗinal
woɓɓe.
19 Ammaa e ɗum fuu, joyyinirde Laamɗo
sellunde tabitii. Ina winndaa dow mayre:
«Joomiraaɗo ina anndi yimɓe muuɗum.»
Ina winndaa katin: «Noddoowo innde
Joomiraaɗo fuu woɗɗoo ko boni.»
20 Wooɗi, ley suudu teddundu, wanaa
ginereeji kaŋŋe e cardi tan ngoodi,
moyyiniraaɗi leɗɗe e loope du ina ngoodi.
Goɗɗi ina ngolliree golleeji tedduɗi, goɗɗi
du ina ngolliree golleeji keɓaaɗi fuu.
21 Ndelle, si neɗɗo laaɓinii hoore
muuɗum e golleeji bonɗi ɗiin fuu, laa-
toto hono kaakol keertaangol, ceniingol
nafoowol Joomum, cegilanaangol faa
golliree gollal lobbal fuu.
22 Doggu muuyɗe njokollaaku bonɗe.
Piloɗaa fonnditaare e goonɗinal e njinngu
e jam, aan e noddirooɓe Joomiraaɗo ɓerɗe
laaɓuɗe ɓeen fuu.
23 Mboɗɗoɗaa jeddi puuyɗi laaliiɗi. Aɗa
anndi wo luural tan ɗi ngaddata.
24 De maccuɗo Joomiraaɗo haanaa
dukideede, ammaa ko haani tawee wo
newaniiɗo yimɓe fuu, baawɗo jannginde,
jom munyal.
25 Sanaa o dartinira yeddooɓe mo jam-
jam, sabo hasii Laamɗo hokkan ɓe no ɓe
tuubira, de ɓe paama goonga.
26 Ndeen kaa ɓe keɓtan hakkillo, ɓe kisa e
tuugol Ibiliisa nannguɗo ɓe, ina gollina ɓe
muuyɗe mum oon.

3

Haala cakitte jamaanu

1 Faamu ɗum ɗo: ley balɗe cakitotooɗe
wakkatiiji tiiɗuɗi ngaɗan.
2 Si goonga, yimɓe laatoto yiɗuɓe
ko'e muɓɓen, yiɗuɓe jawdi, mantotooɓe,
mawninkiniiɓe, mbonkotooɓe Laamɗo.
Ɓe calanto saaraaɓe maɓɓe, ɓe mbonnan
moyyere, ɓe teddintaa ko senii.
3 Ɓe laatoto yoorɓe ɓerɗe. Ɓe njaafa-
taako, ɓe mbonkoto yimɓe, ɓe nyakorete
nanngitaare. Ɓe laatoto ɓawluɓe yonki,
wanyuɓe ko wooɗi.
4 Ɓe laatoto jambotooɓe, jom'en ɓerɗe,
mawnitiiɓe, mbelirka adunaaru ina
ɓurani ɓe Laamɗo.
5 Ɓe nanndinkinto e huluɓe Laamɗo,
ammaa iɓe njedda baawɗe muuɗum.
Mboɗɗoɗaa ɓe.
6 Woɓɓe maɓɓe ina naata cuuɗi faa keɓa
hakkillooji rewɓe hoyɓe oonyude, ɓe hak-
keeji njaalii ɗum'en. Muuyɗe terɗe muɓɓen
na pooɗa ɗum'en.
7 Wakkati fuu iɓe njannga, de abada ɓe
njottataako anndude goonga.
8 Worɓe naatooɓe cuuɗi ɓeen njeddii
goonga hono no Yanes e Yamberes njed-
dirnoo Muusaa ni. Hakkillooji maɓɓe

mbonii, goondinal maɓɓe du wanaa goonga.
9 Ammaa ɓe njahataa yeeso e golle maɓɓe, sabo yimɓe fuu nji'an majjere maɓɓe hono no Yanes e Yamberes ni.

Haala Binndi ceniidi

10 Aan kaa a ndaarii janngingol am e alhaali am e anniyaaji am e goondinal am e munyal am e njinngu am e tinnitaare am.
11 A ndaarii torraaji e tampiriiji kewtiidi kam Antiyoki e Ikoniya e Listara. A yi'ii no munyirmi torraaji diin. De Joomiraado biltii kam e majji di fuu.
12 Goonga ni, jidudo wuurdude e kulol Laamdo ley kawtal Iisaa Almasiihu fuu, torrete.
13 Ammaa bonɓe e hiilooɓe yimɓe ɓeen ɓeydorto ko boni. Iɓe majjina woɓɓe, iɓe majjina ko'e maɓɓe du.
14 Aan kaa, keddododaa e ko njanngudaa de tannyordaa faa laaɓi duum, sabo ada anndi janngin ɓe ma ɓeen.
15 Woodi du, gilla a suka ada anndi Binndi ceniidi. Kanji mbaawi faaminde ma laawol kisindam keɓirteedam goondinal Iisaa Almasiihu.
16 Binndi ceniidi fuu yuurii e poofaali Laamdo. Nafaa majji wo janninde, e ɓanginde boofi, e dartinde e ekintinde neddo dow laawol fonnditaare
17 faa neddo Laamdo fuu hiɓɓa, segilanee gollal lobbal fuu.

4

Haala tinnaade e waaju

1 Mido gongine yeeso Laamdo e yeeso Iisaa Almasiihu carotoodo wuurɓe e maayɓe oon: saabe gartol makko e laamu makko,
2 mbaajodaa konngol Laamdo, nde hoyani maa e nde tiidani maa fuu. Kollitaa ɓe boofi maɓɓe, pelaa ɓe. Celliniraa ɓerde maɓɓe haddi munyal maa e waaju maa fuu.
3 Sabo wakkati waran nde yimɓe munyataa janngineede jannde dartiinde, ɓe njokkan muuyooji maɓɓe faa ɓe kawrundurana ko'e maɓɓe jannginooɓe ko welata noppi maɓɓe.
4 Ɓe tottitoo taa noppi maɓɓe nana goonga, de ɓe kuccita e taali.
5 Aan kaa, nanngitodaa e huunde fuu, munyaa torra, mbaajodaa Kabaaru Lobbo, njottinaa golle maa fuu faa laaɓa.
6 Miin le, yiiyam am ɓadake laataade hono dokkal dufeteengal. Wakkati warii faa mi dilla adunaaru ndu.
7 Mi durwii no mbaawrumi fuu ley durwo nafoowo, woodi du, mi yottake do kaanumi haadude ley doggudu, mi haybii goondinal.
8 Gilla joonin mido resanaa mbarjaari fonnditaare ndi Joomiraado carotoodo ponnditiido oon hokkata kam nyannde darngal. Wanaa miin tan hokketee, de wo miin e heppuɓe gartol makko ɓeen fuu.

Haala waajuuji cakitiidi

9 Tinnodaa ngaraa to am law.
10 Sabo Demas yoppii kam saabe yidde muudum adunaaru, yehi Tesaloniiki. Keresna yehii Galaatiya, Tiitu du yehi Dalmaatiya.
11 Lukka tan wondi e am. Fantu Marku de ngardaa e muudum, sabo imo waawi wallude kam sanne e ley gollal ngaal.
12 Tikiku le, mi nulii dum Efeesu.
13 Si ada wara, ngaddanaa kam forgo am tekkudo mo njoppunoomi Torowas ley galle Karpo oon, kam e dewte deen. De ko ɓurumi yidude, ngaddanaa kam dewte guri deen.
14 Alesandere baylo oon wadii kam ko naawi kam sanne. Joomiraado yoɓan mo ko fotata e golle makko.
15 Reenta e makko, aan du, sabo o yeddii waaju amin sanne.
16 Nyannde arandeere, nde ndarinoomi yeeso carotoodo faa mi jaabanoo hoore am ndeen, fay gooto wallaay kam. Ɓe fuu ɓe njoppii kam. Taa Laamdo hiisoroo ɓe dum!
17 Ammaa Joomiraado darodake e am, hokki kam semmbe faa mi gooyna waaju muudum faa yottoo, de lenyi fuu nana. Nii woni no kisiniraami e hunnduko laddeeru.
18 Joomiraado dannan kam e ko boni fuu, hisina kam faa mi hewta laamu muudum dow kammu. Wo kam jeyi teddeengal faa abada abadin! Aamiina.

Baynundural

19 Njowtanaa kam Pirisilla e Akila, e koreeji Onesifoor.

20 Erasta ina heddii Korintu. Torofim le,
mi yoppii ɗum Miletus sabo wanaa celluɗo.
21 Tinnoɗaa ngaraa gilla dabbunde
waraay. Ebulus e Pudes e Lina e
Kalawdiya e sakiraaɓe ɓeen fuu ina
njowte.
22 Joomiraaɗo wondu e maaɗa. Hinney
muuɗum wondu e mooɗon.

Ɓataaki Pool yaade to Tiitu

1 Ɓataaki ki to am yuuri, miin Pool. Mi
maccuɗo Laamɗo, mi nulaaɗo Iisaa Al-
masiihu faa mi waɗa suɓaaɓe Laamɗo
ɓeen ngoonɗina ɗum, ɓe annda du goonga
potuɗo e kulol Laamɗo.
2 Goonɗinal e anndal ngaal na njowii
dow jikke meeɗen heɓude nguurndam
nduumiiɗam. Laamɗo, mo fenataa,
mo bonnataa amaana oon, aadinoo
hokkude nguurndam ɗaam gilla jamaanu-
uji puɗɗaay.
3 Nde sarɗi* makko oon yottinoo ndeen,
kanko Laamɗo kisinoowo en oon, o
ɓangini konngol makko, katin du o yamirii
mi halfinee waajaade ngol.
4 Tiitu, miɗo jowte. A ɓiyam jaati saabe
goonɗinal Iisaa ngal kawtuɗen e muuɗum
ngaal. Wo Laamɗo Baaba meeɗen e Iisaa
Almasiihu kisinoowo en kokke moyyere e
jam.

No Tiitu golliri ley Kereta

5 Mi wayrii ma e ruunde Kereta faa pon-
nditaa golleeji keddiiɗi, faa njoyyinaa du
mawɓe kawrital goonɗinɓe ley wuro fuu
hono no njamirmaami ni.
6 Tawee mawɗo oon walaa feloore, wo
jom deekiiwo gooto, tawee ɓiɓɓe muuɗum
du wo goonɗinɓe ɓe yimɓe mbaawaa
feldude ɗum'en e rafi nanngitaare naa
salaare.
7 Sabo hooreejo kawrital goonɗinɓe, wo
golle Laamɗo o halfinaa. Ndelle ina
tilsi joomum tawee walaa feloore, wanaa
mawninkiniiɗo, wanaa jaawɗo ɓernde,
wanaa jaroowo doro, wanaa kaɓeteeɗo,
wanaa nyaamoowo riba.
8 Joomum ina haani laataade jip-
pinoowo weerɓe, jiɗɗo ko wooɗi, hakki-
lanteejo, ponnditiiɗo, kulɗo Laamɗo,
nanngitiiɗo.
9 Sanaa tawee joomum ina haɓɓodii
e konngol koolniingol ngol sanne, no
ngol waajoraa ni. Hono noon joomum
waawirta semmbinirde yimɓe e waaju
celluɗo oon, katin du waawa liɓude
yeddooɓe ɗum ɓeen.
10 Sabo heewɓe calake jokkude goonga,
laatake haalooɓe haalaaji ɓoli, hiilooɓe
yimɓe. Ko ɓuri heewude wo hakkunde
Alhuudiyankooɓe goonɗinɓe Iisaa.
11 Ina tilsi kunnduɗe maɓɓe muɓɓee,
sabo iɓe mbonnira galleeji keewɗi waaju
mo haanaa waajeede, faa ɓe keɓira ɗum
ceede no harmiri.
12 E ley keretankooɓe, gooto maɓɓe mo ɓe
njogorii wo annabaajo, wi'i: «Keretankooɓe
wo fenooɓe wakkati fuu, wo ɓe daabaaji
bonɗi, ɓe guugaaɓe jaayɓe.»
13 Ko keretanke oon wi'i ɗuum wo
goonga. Ɗum le, dartin ɓe e semmbe, faa
ɓe keɓa goonɗinal cellungal,
14 ɓe ŋootta jokkude taali Alhu-
udiyankooɓe, kam e jamirooje yimɓe
yoppuɓe goonga ɓeen.
15 Huunde fuu ina laaɓani laaɓuɓe. Am-
maa tuunɓe ɓerɗe e ɓe nganaa goonɗinɓe
ɓeen, fay huunde laaɓanaay ɗum'en, sabo
hakkillooji maɓɓe e miilooji ɓerɗe maɓɓe
fuu ina tuuni.
16 Iɓe mbi'a iɓe anndi Laamɗo, ammaa
golleeji maɓɓe ina kolla ɓe anndaa mo.
Wo ɓe nyiddiniiɓe, saliiɓe, fay gollal lobbal
gootal ɓe mbaawaa gollude.

2

Haala waaju celluɗo

1 Aan kaa, mbaajoɗaa ko hawrata e
waaju celluɗo oon.
2 Worɓe nayeeɓe, mbi'aa ɓe laatoo reen-
tiiɓe, ne'iiɓe, nanngitiiɓe, ɓe laatoo du
selluɓe e ley goonɗinal e njinngu e munyal.
3 Rewɓe nayeeɓe du mbuurda e senaare,
taa ɓe laatoo mbonkotooɓe yimɓe, taa ɓe
acca doro jaaloo ɓe. Ɓe laatoo faaminooɓe
ko wooɗi,
4 faa ɓe mbaajoo sukaaɓe rewɓe ɓeen
yiɗude goriraaɓe muɓɓen e sukaaɓe
muɓɓen.
5 Ɓe mbaajoo ɓeen laatoo nanngitiiɓe,
laaɓuɓe, hilniiɓe cuuɗi muɓɓen, lobbuɓe,
ɗowtantooɓe goriraaɓe muɓɓen, faa taa
konngol Laamɗo ngool mbonkee.
6 Sukaaɓe worɓe du, mbaajoroɗaa
ɗum'en noon faa ɓe laatoo hakkilɓe e

* **1:3** sarɗi wo wakkati podanooɗo.

7 huunde fuu. Aan e hoore maa,
laatanoɗaa ɓe alhaali e ley gollal lobbal
fuu. Mbaajoroɗaa ɓernde laaɓunde e
teddeengal
8 e haala celluka ka yeddataake, yalla
wayɓe en ina cemta, kunngoo heɓude e
meeɗen feloore.
9 Maccuɓe du, mbaajoɗaa ɗum'en
ɗowtanoo joomiraaɓe muɓɓen e huunde
fuu, ɓe mbelna ɓerɗe muɓɓen, taa ɓe
njedda ɗum'en.
10 Taa ɓe mbujja ɗum'en, ammaa ɓe laa-
too hoolniiɓe hiɓɓuɓe, faa ɓe ŋarɗina tindi-
noore haala Laamɗo kisinoowo en e ley
huunde fuu.
11 Sabo Laamɗo ɓanginii moyyere
muuɗum, laawol kisindam saabe yimɓe
fuu.
12 Inde ekintina en no celirten huunde
fuu ko Laamɗo wanyi, kam e muuyɗe
adunaaru ndu. Inde ekintina en katin no
laatortoɗen nanngitiiɓe, fonnditiiɓe, hulɓe
Laamɗo ley adunaaru ndu,
13 tawa eɗen ndoomi jikke belnoowo
en hoore oon e wakkati mo Laamɗo
mawɗo, Iisaa Almasiihu kisinoowo en oon
ɓangidata e teddeengal muuɗum.
14 Kam hokkitiri yonki muuɗum saabe
meeɗen, faa rimɗina en e ko boni fuu,
laamna en, laatoɗen lenyol muuɗum, tin-
niingol e gollude golleeji lobbi.
15 Kulle limtanooɗe ɗeen, njannginaa
ɗe, mbaajoɗaa ɗe, peliraa ɗe yimɓe haddi
baawɗe maa fuu. Taa fay gooto huyfine.

3

No goonɗinɓe Iisaa kaani worrude

1 Miccintin goonɗinɓe ɗowtanoo
kaanankooɓe e dawrooɓe, ɓe cegilanoo
gollal lobbal fuu.
2 Taa ɓe mbonkoo fay gooto. Sey ɓe laa-
too jom'en heese, newiiɓe, ɓe kolla yimɓe
fuu leeyinkinaare hiɓɓunde.
3 Sabo arande enen du en famɗunooɓe
hakkillo, salinooɓe, majjunooɓe. En
laatakeno maccuɓe muuyɗe yonki keewɗe
e ko weli terɗe fuu. Eɗen ngondunoo
e nganyaandiiji e haasidaaku*, eɗen
mbanyanoo, eɗen mbanyundurnoo.
4 Ammaa nde Laamɗo kisinoowo en oon
ɓanginnoo moyyuki muuɗum e njinngu
muuɗum ndeen,
5 o hisinii en. Wanaa saabe golleeji men
lobbi o hisiniri en, wo saabe yurmeende
makko. O hisinirii en lootagol rimteede,
keyɗintiniroowol en saabe Ruuhu Ceniiɗo.
6 O yuppii Ruuhu oon dow meeɗen saabe
Iisaa Almasiihu kisinoowo en oon faa
keewɗen.
7 O waɗirii ɗum faa o ndaarda en fon-
nditiiɓe saabe hinney makko, ndonen ngu-
urndam nduumiiɗam ɗam keɗiɗen ɗaam.
8 Kaan woni haala koolniika.
Miɗo yiɗi tilsinaa kulle ɗeen faa
goonɗinɓe Laamɗo ɓeen tinnoo e golleeji
lobbi. Ɗum woni ko wooɗi, ko nafata
yimɓe.
9 Ammaa mboɗɗoɗaa kalalaaji ɓoli e
mantoragol lenyi e kalala e luural dow
Tawreeta. Ɗiin golleeji ngalaa fayda, walaa
ko ɗi nafata.
10 Cenndoowo yimɓe fuu, sappan ɗum
nde wootere naa nde ɗiɗi. Si joomum
jaɓanaay ma, mboɗɗoɗaa ɗum.
11 Anndaa ga'uɗo hono noon wo ma-
jjuɗo, wo luttoowo, joomum waddanii
hoore muuɗum sariya.

Baynundural

12 Tiitu, si mi nelii e maa Artema naa
Tikuku fuu, tinnoɗaa ngaraa law tawaa
kam Nikopolis, sabo toon anniyiimi dab-
bude.
13 Tinnoɗaa mballaa Jenas janngu ɗo
sariya leydi oon, kam e Apolos e dow dillol
muɓɓen ngool, taa fay huunde nyaka ɓe.
14 Yimɓe meeɗen ɓeen du ekitoo gollude
golleeji lobbi, ɓe mballa haajaaɓe walleede
ɓeen taa nguurndam maɓɓe laatoo ɓolum.
15 Wonduɓe e am ɓeen fuu ina njowte.
Aan du njowtaa yiɗuɓe min goonɗinɓe
Iisaa ɓeen fuu.
Hinney Laamɗo wondu e mooɗon, on
fuu.

* **3:3** Maanaa haasidaaku ɗo wo nganyaandi yuurundi e yiɗande hoorem tan. Joomum yiɗaa goɗɗo heɓa.

Ɓataaki Pool yaade to Filemon

1 Ɓataaki ki to amin yuuri, miin Pool, uddiraaɗo e kasu saabe gollande Iisaa Almasiihu, e sakiike meeɗen Timote. Miɗen njowte, aan Filemon gollidoowo e amin korsuɗo.
2 Miɗen njowta kawrital goonɗinɓe Iisaa gonngal galle maa ngal, kam e Appiya sakiike amin debbo oon e Arkippa balluɗo kam haɓɓanaade Kabaaru Lobbo oon.
3 Wo Laamɗo Baaba meeɗen e Joomiraaɗo men Iisaa Almasiihu kokku on moyyere e jam.

Haala njinngu Filemon e goonɗinal muuɗum

4 Filemon, wakkati nde miccitiimi on ley du'aare fu, miɗo yetta Laamɗo mo teddinammi.
5 Sabo mi nanii no njiɗirɗaa seniiɓe ɓeen e no ngoonɗinirɗaa Joomiraaɗo meeɗen Iisaa.
6 Miɗo ŋaaroo Laamɗo faa gonal maaɗa ley goonɗinal ɓeydana en faamude moyyere fuu nde keɓeten saabe Iisaa Almasiihu.
7 Sakiike, mi seyake sanne, ɓernde am du sellinaama saabe njinngu ngonngu e maaɗa nguun, sabo a feewnii ɓerɗe seniiɓe ɓeen.

No Pool surirani Onesim

8 Ndelle, si goonga miɗo jogii baawɗe saabe Iisaa Almasiihu yamirde ma ko tilsi ngaɗaa.
9 Ammaa ko ɓurani kam ni, mi nyaage ɗum saabe njinngu. Miin Pool nayeejo oon, wooɗi du joonin wo mi uddaaɗo e kasu saabe Iisaa Almasiihu,
10 miɗo nyaage e dow Onesim* laatiiɗo ɓiyam e laawol Iisaa e ley ɗo kaɓɓaami ɗoon.
11 Arande, walaano ko o nafata, ammaa joonin, imo nafa en sanne, miin e maaɗa fuu.
12 Miɗo neltire mo, anndaa wo o feccere yonki am.
13 Ko ɓurannoo kam, o heddoo ɗakkol am, o walla kam no kaannoɗaa wallirde kam ni e wakkati mo ngonumi ley kasu e geyyelle saabe Kabaaru Lobbo.
14 De mi yiɗaa waɗude fay huunde tawa a yardaaki, sabo mi yiɗaa tilsinande ma waɗude moyyere. Ko njiɗumi dey, ngaɗiraa nde muuyɗe maaɗa.
15 Hasii Onesim seedi e maaɗa seeɗa faa keɓtaa ɗum faa abada,
16 tawa wanaa hono maccuɗo tan, de faa ɓura maccuɗo, hono sakiike meeɗen korsuɗo ni. Miin, miɗo horsini mo sanne, ammaa aan ɓuri horsinde mo, wanaa hono wo maccuɗo tan, de ko o laatii sakiike maa saabe Joomiraaɗo ɗuum.
17 Ndelle, sini aɗa ndaardi kam kawto maa, jaɓɓora mo no kaanɗaa jaɓɓoraade kam miin ni.
18 Si tawii won ko o waɗi ma, naa won ko ndewataa mo, yowu ɗum fuu e dow am.
19 Miin Pool winndiri junngo am mi yoɓete, miin e hoore am. En kaalataa dow ko njeyuɗaa yoɓude kam fay nguurndam maaɗa.
20 Goonga sakiike, miɗo ŋaare moyyere ndee ɗo saabe Joomiraaɗo: peewniraa ɓernde am kawtal men e Iisaa Almasiihu.
21 Miɗo winndane sabo miɗo tannyori ɗowtaare maa, miɗo anndi a waɗan ko ɓuri ko nyaagimaami ɗuum du.
22 Katin du, moyyinanam jipporde, sabo miɗo sikka njaabaneɗon du'aawuuji mooɗon mi wara to mooɗon.

Baynundural

23 Epafara uddidaaɗo e am saabe Iisaa Almasiihu oon ina jowte.
24 Gollidiiɓe am ɓeen ɗoon ina njowte: Marku e Aristarka e Demas e Lukka.
25 Wo hinney Joomiraaɗo meeɗen Iisaa Almasiihu wondu e mooɗon.

* **1:10** Maanaa Onesim wo «Nafaa».

Ɓataaki **yaade to Ibraninkooɓe**

No Laamɗo haaldiri adunaaru e Ɓiyum

1 Gilla arande Laamɗo haalaniino maamiraaɓe meeɗen wakkatiiji keewɗi e sifaaji keewɗi, haaldanii ɓe e kunnduɗe annabaaɓe.
2 Ammaa e ley nyalaaɗe cakitiiɗe ɗe o haaldanii en e Ɓiyiiko mo o tagiri adunaaru ndu fuu.* O waɗi ɗum donoowo huunde fuu.
3 Ɓiyiiko oon na yaynira teddeengal Laamɗo. Alhaali makko ina foti e Laamɗo jaati. Imo heɓindorii huunde fuu e konngol makko jogiingol semmbe. Caggal ko o tilii laaɓinde hakkeeji yimɓe ɗuum, o jooɗii gere nyaamo Laamɗo jom manngu to dow kammu toon.
4 Ndelle ɓiɗɗo oon laatake ɓurɗo maleyka'en manngu, hono no innde nde Laamɗo hokki mo ndeen ɓurdi inɗe maɓɓe faa waawaa fonndideede.

Haala Ɓiɗɗo ɓurɗo maleyka'en

5 Si goonga, fay gooto e maleyka'en ɓeen Laamɗo wi'aay:
«Wo a ɓiyam,
hannden mi laatake Baaba maa.»†
Naa katin:
«Miin, mi laatanto o Baaba,
kanko du o laatanoo kam Ɓiɗɗo.»‡
6 Katin du, nde o ɓadinoo nulude afo ardiiɗo oon ley adunaaru ndeen, o wi'i:
«Maleyka'en Laamɗo fuu cujidana ɗum.»§
7 Laamɗo wi'ii dow maleyka'en ɓeen:
«O waɗi maleyka'en makko keni,
o waɗi maccuɓe makko ɗemle yiite.»*
8 Ammaa dow Ɓiɗɗo oon, o wi'i:
«Laamu maa, aan Laamɗo, heddoto faa abada abadin!
Potal woni sawru ndu laamortoɗaa.
9 Aɗa yiɗi fonnditaare,
aɗa wanyi oonyaare.
Saabe ɗuum, Laamɗo Joomiraaɗo maa suɓii ma joori nebbam kaanankaaku dow maaɗa,
hokki ma seyo ɓurngo ngo banndiraaɓe maa fuu.»†
10 O wi'i katin:
«Aan Joomiraaɗo, illa fuɗɗoode
a joyyinii adunaaru,
e juuɗe maa tagirɗaa kammuuli ɗiin.
11 Kanji ɗi timman. Aan kaa, a heddoto.
Ɗi fuu ɗi kiiɗɗiran hono kaddule ni.
12 A sowiran ɗi hono saaya,
ɗi mbattitorto no neɗɗo wattitirta saayaaji muuɗum ni.
Aan kaa, a waylitataako,
nguurndam maa du walaa timmoode.»‡
13 Fay nde wootere, Laamɗo wi'aay gooto e maleyka'en:
«Jooɗa gere nyaamo am,
faa mi waɗa njaaɓaa wayɓe ma.»§
14 Ɗume woni maleyka'en? Ɓe fuu wo ɓe ruuhuuji gollanooji Laamɗo ɗi o nulata faa ngollana heɓooɓe kisindam ɓeen.

2

Haala kisindam mawɗam

1 Ndelle, eɗen kaani wattude hakkillooji meeɗen sanne e ko nanɗen ɗuum, taa mbosoɗen goonga.
2 Nulal Laamɗo ngal maleyka'en njottini ngaal tabitii. Luttuɓe ngal naa yedduɓe ngal fuu, keɓii jukkungo ngo kaandi.
3 Si wo hono nii, noy ndaɗirten enen si en njeebake kisindam mawɗam hono ɗam? Kisindam ɗam, Joomiraaɗo artii haalude haala majjam, de hettindantooɓe mo ɓeen laamni haala makko.
4 Laamɗo ɓeydi e dow seedaaku maɓɓe oon katin maandeeji e kaayeefiiji e golleeji mawɗi. O yeɗiri dokke Ruuhu Ceniiɗo du no o muuyiri.

Haala ɗowiroowo yimɓe to kisindam

5 E ley ɗuum, wanaa maleyka'en ɓeen Laamɗo hokki laamaade adunaaru warooru ndu kaaleten haala muuɗum nduun.
6 Won ɗo Binndi ɗi ceedii dow mo o hokki laamaade oon. Ɗi mbi'i:
«Neɗɗo wo ɗume faa ngattanaa ɗum hakkillo?
Ɗume ɓii-Aadama laatii faa kaybaa ɗum?

* **1:2** Ndaaree du Yuhanna 1.3 to wi'i: E makko Laamɗo tagiri huunde fuu. Fay huunde tagaaka si wanaa e makko.
† **1:5** Jabuura 2.7. ‡ **1:5** 2 Samuwiila 7.14. § **1:6** Fillitagol Tawreeta 32.43. * **1:7** Jabuura 104.4. † **1:9** Jabuura 45.7-8. ‡ **1:12** Jabuura 102.26-28. § **1:13** Jabuura 110.1.

7 A leeyinii mo wakkatiyel seeɗa e ley maleyka'en.
A fiilii mo lefol darja e teddeengal,
8 a wattii huunde fuu e ley hawju makko.»*
Ko Laamɗo watti huunde fuu e ley hawju
makko ɗuum, ina holla imo laamii huunde fuu. Fay huunde heddaaki nde
ɗowtanaaki mo. Kaa si goonga, en nji'aay
kulle ɗeen fuu na ɗowtanii mo tafon.
9 E wakkatiyel seeɗa Iisaa leeyinaama ley
maleyka'en. Ammaa joonin en nji'ii imo
fiilaa darja e teddeengal saabe ko o yari
torra maayde. Goonga ni, o maayanii
yimɓe fuu saabe hinney Laamɗo.
10 Sabo Laamɗo taguɗo huunde fuu
mo huunde fuu woodani oon anniyake
wattude yimɓe heewɓe e darja muuɗum.
Ndelle o tawi na haani o yaara Iisaa ley
torra faa o waɗa ɗum ardiiɗo kiɓɓuɗo,
potuɗo omtande yimɓe ɓeen laawol kisindam.
11 Sabo dey, Iisaa cenoowo yimɓe oon e
seniiɓe ɓeen wo yuwdi ngootiri. Ɗum saabii
de Iisaa semtirtaa noddirde ɓe sakiraaɓe
muuɗum.
12 Imo wi'a Laamɗo:
«Mi anndinan sakiraaɓe am ɓeen innde
maa,
mi manete hakkunde kawrital
maɓɓe.»†
13 O wi'i katin:
«Mi yowan hoolaare am dow Laamɗo.»
Katin du o wi'i:
«Inani kam, miin e sukaaɓe ɓe Laamɗo
hokki kam ɓeen.»‡
14 Ndelle, ko tawaa sukaaɓe ɓeen wo
teewu e yiiyam, Iisaa du hawti e maɓɓe
tagaadi ndiin. O waɗii noon faa maayde
makko jaaloo jogiiɗo baawɗe maayde oon,
ɗum woni Ibiliisa,
15 de o rimɗina yimɓe ɓe kulol maayde
haɓɓunoo ɓeen haddi nguurndam muɓɓen
fuu.
16 Ina laaɓi wanaa wallude maleyka'en
waddi mo, ammaa wallude yuwdi Ibrahiima waddi mo.
17 Ndelle ina tilsi o laatoo hono sakiraaɓe
makko ɓeen e huunde fuu, faa o laatanoo
ɓe Almaami Mawɗo jom yurmeende koolniiɗo e ley golle Laamɗo. Ɗum o waɗi faa
o itta ɓe e jukkungo ngo ɓe kaandi saabe
hakkeeji maɓɓe.
18 Kanko e hoore makko, o ndaartindoraama torraaji. Saabe ɗuum, imo waawi
wallude ndaartindeteeɓe ɓeen.

3

No Iisaa ɓurdi annabi Muusaa teddude

1 Sakiraaɓe seniiɓe, Laamɗo noddii on
faa kawton e muuɗum dow kammu. Ngatton hakkillooji mooɗon e Iisaa Almasiihu.
Wo o nulaaɗo, wo o Almaami Mawɗo mo
ceedantoɗen.
2 O hoolnake e Laamɗo cuɓiiɗo mo oon,
hono no Muusaa hoolnorii ley suudu
Laamɗo fuu noon.
3 De si goonga, nyiɓoowo na ɓuri nyimngo muuɗum manngu. Hono noon du,
Iisaa ɓurdi Muusaa manngu.
4 Suudu fuu na woodi nyiɓoowo ɗum, de
nyiɓoowo huunde fuu oon wo Laamɗo.
5 Muusaa wonnoo koolniiɗo e suudu
Laamɗo nduun fuu. Wo o gollanoowo
Laamɗo faa o sappoo ko Laamɗo wi'ata
caggal makko.
6 Ammaa Almasiihu wo ɓiɗɗo koolniiɗo.
Kam woni hooreejo dow suudu Laamɗo
nduun. Enen ngoni suudu makko nduun,
si tawii en tinnake e hoolaare, en keddake
e jikke ko mantortoɗen ɗuum.

Haala naatude e ley fowtere Laamɗo

7 Saabe ɗuum, no Ruuhu Ceniiɗo wi'iri
ni:
«Hannden, si on nanii daande makko,
8 taa njoornee ɓerɗe mooɗon hono no
maamiraaɓe mon ngaɗirnoo de
muurti ni,*
nyannde ɓe ndaartindinoo Laamɗo
ley ladde ndeen.
9 Ɓe ndaartindake kam toon faa ɓe ndaara
munyal am,
fay ko ɓe nji'i golleeji am haddi duuɓi
capanɗe nay.
10 Saabe ɗuum tikkiranmi yimɓe jamaanu
oon,
mbiimi: wakkati fuu ɓerɗe maɓɓe ina
ndunya ɓe e majjere,
ɓe anndaa laabi am fey!
11 Faa kuniimi ley tikkere am, mbiimi:

* **2:8** Jabuura 8.5-7. † **2:12** Jabuura 22.23. ‡ **2:13** Esaaya 8.17-18. * **3:8** Ɗum woni yimɓe Israa'iila muurtirnooɓe annabi Muusaa de mbi'i pornyitoo leydi Misira. † **3:11** Jabuura 95.7-11.

Ɓe naatataa ley fowtere am abada.»†
12 Ndelle sakiraaɓe, kaybee taa fay gooto
moodon tawree ɓernde bonnde nde walaa
goondinal, de sela Laamdo buurdo.
13 Ammaa cemmbunduron ɓerde mon
nyannde fuu haddi na wi'ee «hannden» taa
luttal hiila on, de yoorna ɓerde mon.
14 Sabo dey, si eden tinnoo e hoolaare nde
keɓuden gilla fuddoode faa yaha timmoode
fu, ndeen kaa en kawtii e Almasiihu.
15 Wo hono no Binndi diin mbiiri:
«Hannden, si on nanii daande makko,
taa njoornee ɓerde mon hono no maami-
raaɓe moodon ngadirnoo de muurti
ni.»
16 Ɓeye ngoni muurtuɓe fay si tawaa nanii
daande Laamdo? Ɓe fuu wo ɓe yimɓe ɓe
Muusaa wurtinnoo leydi Misira.
17 Ɓeye ngoni ɓe Laamdo tikkani ko foti
duuɓi capande nay? Wo luttuɓe de maayi
kantii ley ladde ɓeen.
18 Ɓeye ngoni ɓe o hunanii naatataa e leydi
ndi o hokkata fowtere makko ɓeen? Wo
saliiɓe mo ɓeen ni.
19 Woodi, en nji'ii du, ɓe keɓaay naatude e
fowtere makko sabo ɓe ngoondinaay.

4

1 Laamdo na heddii na hokka en amaana
naatude fowtere muudum. Ndelle sanaa
kulen taa fay gooto e meeden hunngoo
naatude.
2 Sabo enen du, en nanii kabaaru lobbo
hono no yimɓe ley ladde ɓeen naniri ni. De
kamɓe kaa, ko ɓe nannoo duum nafaay ɓe
sabo ɓe kettindoraaki dum goondinal.
3 Kaa enen goondinɓe ɓeen, en naatan e
fowtere Laamdo ndeen. Kayre woni nde o
wi'i:
«Ley tikkere am kuniimi, mbiimi:
Ɓe naatataa ley fowtere am abada!»*
Ɗum e taweede fuu, o yottinii fowtere
ndeen gilla nde o joyyinnoo adunaaru
ndeen.
4 Sabo nokku gooto e ley Binndi diin haalii
haala nyalaande jeddaɓerde ndeen, wi'i:
«Laamdo fowtii e golle muudum fuu e ley
nyannde jeddaɓerde ndeen.»†
5 O wi'i katin:
«Ɓe naatataa ley fowtere am abada.»
6 Woɓɓe kaa keɓan naatude ley fowtere
ndeen. Artiiɓe nanude kabaaru lobbo oon
ɓeen naataay e ley fowtere ndeen sabo ɓe
calake ko Laamdo wi'i.
7 Ndelle Laamdo wadi sardi‡ goddo
bi'eteedo «hannden». O haaliri dum e
hunnduko Daawda caggal duuɓi keewdi
katin. Ɗum woni aayaare nde njanngudden
naanen ndeen:
«Hannden, si on nanii daande makko,
taa njoornee ɓerde mon.»§
8 Sabo si goonga, si Yoosuwa yaariino
yimɓe to fowtere fu, Laamdo haalataano
caggal duum haala sardi goddo.
9 Ɗum na holla yimɓe Laamdo ina nde-
sanaa fowtere hono nde Laamdo fowti
nyannde jeddaɓerde ndeen.
10 Sabo naatudo e fowtere Laamdo, kam
du fowtiran no Laamdo fowtiri e golle
muudum ni.
11 Ndelle, tilay tinnitoden no mbaawruden
fuu faa naaten e fowtere Laamdo ndeen
taa fay gooto saamira no salaniiɓe Laamdo
ɓeen caamiri noon.
12 Konngol Laamdo ina wuuri, ina gollira
baawde. Ingol ɓuri kaafaahi mbelnaaki
kunndude didi fuu welude. Ingol yuwa
faa ngol sennda ɓernde e yonki, faa ngol
sennda yi'e e mbusam. Ingol saroo miilooji
e anniyaaji gondi e ɓernde.
13 Tageefo fuu suudanaaki Laamdo.
Huunde fuu na ɓangi yeeso makko, na
yi'ee. Wo yeeso makko njaabantoden ko'e
meeden.

No Iisaa Almaami Mawdo oon worri

14 Ndelle kaɓɓoden e ko ngoondinden
duum faa woode. Sabo en keɓii Almaami
Mawdo jaado dow kammu to yeeso
Laamdo, dum woni Iisaa Ɓii Laamdo oon.
15 Almaami Mawdo meeden oon, wanaa
neddo mo waawaa yurmaade en e
lokkaaku meeden. O jarribaama no
heɓiraa fuu no njarriboraden ni, ammaa
o wadaay hakke.
16 Ndelle, en kooloo ɓattaade joodorgal
Jom moyyere, faa keɓen yurmeende e
moyyere, dum walla en nde kaajaden fuu.

5

No Iisaa laatorii almaami kiɓɓudo

* **4:3** Jabuura 95.11. † **4:4** Fuddoode 2.2. ‡ **4:7** sardi wo wakkati podanoodo. § **4:7** Jabuura 95.7-8.

1 Kala Almaami Mawɗo ina suɓee
hakkunde yimɓe de halfinee gollande
Laamɗo saabe maɓɓe. Sanaa o yottina
sadakaaji nyaamri e kirsamaaji saabe
hakkeeji.
2 Joomum ina waawi yurmaade yimɓe ɓe
anndaa laawol Laamɗo de majji ɓeen, sabo
kam e hoore muuɗum wo lokkaajo hono
no maɓɓe ni.
3 De saabe kam e hoore muuɗum wo
lokkaajo, tilay yottina sadakaaji saabe hak-
keeji muuɗum du, wanaa saabe hakkeeji
yimɓe tan.
4 Fay gooto waawaa hokkude hoore
mum darja laataade Almaami Mawɗo.
Sanaa tawa Laamɗo suɓii ɗum hono no
suɓorii Haaruuna ni.
5 Almasiihu du, wanaa kam hokki hoore
muuɗum darja laataade Almaami Mawɗo.
Wo Laamɗo suɓanii mo ɗum. Kam wi'i mo:
«Wo a ɓiyam,
hannden mi laatake Baaba maa.»*
6 O wi'i e ley nokku goɗɗo:
«Wo a almaami faa abada
e sii almaamaaku Malkisedek.»†
7 Nde Iisaa wonnoo e leydi ndiin ndeen,
waɗirii du'aawuuji e bullaali cattuɗi e
gonɗi, nyaagake Laamɗo baawɗo hisinde
ɗum e maayde oon. Laamɗo jaɓanii mo
saabe ko o ɗowtanii ɗum.
8 Fay si taweede kanko woni Ɓiɗɗo oon, o
ekitake ɗowtanaade Laamɗo e ley torraaji
ɗi o yari.
9 Saabe ko o hiɓɓiniraa hono nii ɗuum,
imo waawi hokkude ɗowtaniiɓe mo ɓeen
fuu kisindam nduumiiɗam.
10 Laamɗo waɗii mo Almaami Mawɗo
hono no Malkisedek.

Haala dow ko yaarata goonɗinal yeeso

11 Miɗen njogii haalaaji keewɗi e
kabaaru o, de fiirtande on ɗum ina tiiɗi
sabo on paamataa law.
12 Oɗon kaannoo laataade jannginooɓe
gilla ko ɓooyi, ammaa faa hannden sanaa
goɗɗo janngina on jannde arandeere
hono abajadda ley Haala Laamɗo. Oɗon
kaannoo taweede nyaamdu tekkundu
nyaamoton, ammaa faa joonin e muynam
ngonɗon.
13 Muynoowo fuu wo kecco tafon, faa-
mataa kabaaru fonnditaare.
14 Ammaa nyaamdu tekkundu wo
mawɓe njeyi. Ɓeen kaa marii hakkillooji
muɓɓen, ɓe mboownii ko'e maɓɓe sen-
ndude ko woodi e ko boni.

6

1 Ndelle, njaaren yeeso dow anndude
Almasiihu faa njottoɗen kiɓɓal. Taa
keddoɗen e jannde arandeere ndeen.
Walaa ko ngarten e haala tuubude e
golleeji jaarooji en to maayde, e haala
goonɗinde Laamɗo.
2 Walaa ko ngarten e haala lootagal
batisima, e hono yowugol juuɗe dow
neɗɗo, e ummital maayɓe, e jukkungo
duumiingo.
3 Njaaren yeeso. Noon ngaɗeten du si
Laamɗo jaɓii.
4 Si goonga, wurtiiɓe e laawol Laamɗo
ɓeen mbaawaa soyyaade de tuuba katin.
Ɓe keɓiino annoora Laamɗo, ɓe meeɗii
moyyere Laamɗo, ɓe keɓii ngeɗu e Ruuhu
Ceniiɗo.
5 Ɓe meeɗii haala Laamɗo moyyuka
kaan. Ɓe meeɗii du baawɗe wakkati
garoowo oon.
6 Caggal ɗuum fu, ɓe njoppii. Ɓe
mbaawaa tuubineede katin. Ina nanndi
hono kamɓe e ko'e maɓɓe iɓe tonta Ɓii
Laamɗo oon dow leggal palaangal katin,
iɓe cemtina ɗum.
7 Taykoɗen leydi: si ndi haarii yuwoole, si
ndi funnii aawitirdi nafoori remooɓe ɓeen,
ndi heɓan barke yuuruɗo to Laamɗo.
8 Ammaa si ndi funnii kebbe e tuppe fu,
ndi walaa nafaa, ɓooyataa ndi huɗee, de
sakitoo ndi duppee.
9 De onon kaa, sakiraaɓe am horsuɓe,
fay si min kaaldi nii, miɗen tannyori wo e
laawol lobbol ngonɗon, ɗum woni laawol
kisindam ngool.
10 Sabo Laamɗo wanaa oonyiiɗo sakko
yeggita golle mooɗon naa njinngu ngu
kolluɗon ɗum nde ngollanɗon seniiɓe ɓeen
ndeen e no ngaɗoton faa joonin du.
11 De miɗen muuya mono e mooɗon fuu
siina jokkude faa yaha timmoode, faa jikke
mooɗon hiɓɓa, tabita.
12 Min njiɗaa laatoɗon jaayɓe. Ko min
njiɗi dey, nyemmbiton ronooɓe ko Laamɗo

* **5:5** Jabuura 2.7. † **5:6** Jabuura 110.4. Malkisedek Ndaaree 7.1-10

aadii hokkude ɗum'en saabe goonɗinal muɓɓen e munyal muɓɓen.

Haala amaanaaji Laamɗo celluɗi

13 Ko Laamɗo waɗanannoo Ibrahiima amaana ɗuum, wo hoore muuɗum hunorii, sabo walaa fuu potuɗo e muuɗum manngu faa hunoroo ɗum.
14 O wi'i: «Mi hunake, mi waɗan e maa barke, mi hebbinan yuwdi maa faa heewa!»*
15 Woodi, Ibrahiima munyi faa heɓi ko Laamɗo aadinoo hokkude ɗum ɗuum.
16 Yimɓe ina kunoroo ɓurɗo ɗum'en manngu, de hunayeere ndeen ina tabintina haala muɓɓen, ina itta jeddi gonɗi hakkunde muɓɓen ɗiin fuu.
17 Nde Laamɗo aadinoo ɗum ndeen, na yiɗi heɓooɓe amaana oon paama faa laaɓa anniya muuɗum waylitataako fey. Ɗum waɗi de o ɓeydi hunayeere e dow amaana makko oon.
18 Kulle ɗiɗi ɗe, ɗum woni hunayeere ndeen e amaana oon, mbaylitataako abada, sabo Laamɗo fenataa. Ndelle, ɗum fuu na semmbinɗina ɓerɗe meeɗen, enen doggirɓe to Laamɗo faa njogoɗen jikke mo kokkaɗen oon.
19 Jikke oon wo tonteere sellunde hoolniinde, tiigiinde yonkiiji meeɗen. Imo ɗowa en faa paltoɗen lefol paliingol† e nokku ɓurɗo fuu senaade to dow kammu toon.
20 Iisaa artii en, naati toon saabe meeɗen. O laatanake en Almaami Mawɗo faa abada hono Malkisedek.

7

Kabaaru almaami bi'eteeɗo Malkisedek

1 Malkisedek oon laatakeno kaananke ngalluure wi'eteende Salaam. Wo o almaami mo Laamɗo Toowɗo suɓii. Kanko hawroynoo e Ibrahiima wakkati wartannoo wolde nde jaalinoo kaanankooɓe, o barkini ɗum.*
2 Ibrahiima hokki mo sappoɓerde e huunde fuu ko heɓoynoo e wolde ndeen. Maanaa innde Malkisedek woni: «kaananke ponnditiiɗo». Katin du wo o kaananke Salaam. Ɗum na fiirta «kaananke jam».
3 Binndi ɗiin cifaaki baabiiko naa inniiko naa maamiraaɓe makko fey. Ɗi kaalaay haala rimeede makko naa maayde makko. Imo wa'i hono Ɓii Laamɗo oon: o heddoto wo o almaami faa abada.
4 Ndaaree no teddeengal Malkisedek foti mawnude, sabo fay Ibrahiima maami en oon hokkii mo sappoɓerde ko heɓunoo e wolde ndeen fuu.
5 Katin du, almaami'en yuuruɓe e Lewi† ɓeen njamiraa e ley sariya nanngude sappoɓerde e Israa'iila'en fuu, fay si taweede kam'en du wo yuuruɓe e Ibrahiima.
6 Ammaa fay ko Malkisedek jeyaaka e yuwdi Lewi, jaɓii sappoɓerde jawdi Ibrahiima, de barkini ɗum, kam keɓuɗo amaanaaji Laamɗo oon.
7 Sikke fuu walaa, barkinoowo ina ɓuri barkinteeɗo teddude.
8 Katin du, yuuruɓe e Lewi, jaɓooɓe sappoɓerde ɓeen, na maaya. Ammaa Malkisedek wo buurɗo hono no Binndi ɗiin ceedorii noon.
9 Eɗen mbaawi fay wi'ude: ko Ibrahiima hokki sappoɓerde ɗuum, Lewi mo yuwdi muuɗum jaɓata sappoɓerde oon, kam du hokkii nde.
10 Sabo fay si taweede Lewi oon rimaaka tafon, e ɓanndu maammum Ibrahiima wonnoo nde Malkisedek jakkitinoo Ibrahiima ndeen.
11 Laamɗo hokkii Israa'iila'en Tawreeta, joyyinii ɗum dow almaamaaku Lewinkooɓe. Joonin le, si tawiino almaamaaku nguun hiɓɓiino fu, ndeen garol almaami goɗɗo hono Malkisedek mo yuuraay e Haaruuna, walaa nafaa.
12 Woodi du, si almaamaaku waylitake fu, tilay jamirooje du mbaylitoo.
13 Kulle ɗeen ina kaala haala Joomiraaɗo meeɗen. O jeyaaka e yuwdi Lewi. Wo e lenyol gonngol o jeyaa, ngol fay gooto muɓɓen gollaay golle almaami hirsirde abada.
14 Sabo en fuu en anndii, Joomiraaɗo men oon e lenyol Yahuuda yuuri, de Muusaa kaa haalaay e dow lenyol ngool nde haalnoo haala almaamaaku.

No Iisaa laatorii almaami nanndudo e Malkisedek

* **6:14** Fuɗɗoode 22.16-17. † **6:19** lefol paliingol ngool ina holla ko senndata hakkunde to yimɓe ngoni e to Laamɗo heedi ley nokkuure ɓurnde fuu senaade. * **7:1** Ndaaree Fuɗɗoode 14.17-20. † **7:5** Lewi woni maama Muusaa e Haaruuna.

15 Kabaaru o ɓeydan laaɓude du si
almaami goɗɗo ɓanguɗo oon nanndii e
Malkisedek.
16 O laataaki almaami saabe yamiroore
dow lenyol makko. Ko o laatorii almaami
dey, wo saabe baawɗe gonɗe e nguurndam
ɗam halkataake.
17 Sabo Binndi ɗiin mbi'ii:
«Wo a almaami faa abada
e sii almaamaaku Malkisedek.»
18 Ndelle yamiroore arandeere ndeen it-
taama sabo walaa semmbe, nafaay.
19 Si goonga, ley Tawreeta Muusaa oon
fay gooto laataaki kiɓɓuɗo. Joonin kaa
en njowii jikke men e ko ɓuri Tawreeta
Muusaa oon. E jikke oon keɓirten ɓattaade
Laamɗo.
20 Katin du, Laamɗo waɗii hunayeere
muuɗum. Lewinkooɓe ɓeen le, Laamɗo
hunanaaki ɗum'en.
21 Ammaa Iisaa laatorake almaami e
dow hunayeere. Laamɗo wi'i mo:
«Miin Joomiraaɗo hunii,
waylitataa ko anniyii du, wi'i:
Wo a almaami faa abada.»‡
22 Hono nii Iisaa laatorii tolma§ kokkoowo
en hoolaare wondunde e amaana ɓurɗo
woodde oon.
23 Ko jokkiti katin, almaami'en ɓeen ina
keewnoo sabo maayde na haɗa ɓe heddo-
daade e golle maɓɓe.
24 Ammaa Iisaa woni duumiiɗo faa
abada, almaamaaku muuɗum du walaa
kaaddi.
25 Saabe ɗuum, imo waawi hisinde
ɓattoriiɓe Laamɗo saabe makko ɓeen
kisindam kiɓɓuɗam. Imo waawi hisinde
ɓe sabo imo wuuri faa abada, imo surana
ɓe to Laamɗo.
26 Ndelle, Iisaa woni Almaami Mawɗo
mo kaajaɗen: wo o ceniiɗo, o walaa
feloore, laru* fuu walaa e makko. O sen-
ndaama e waɗuɓe hakke. Katin du, o toow-
naama dow huunde fuu to dow kammu.
27 O nanndaay e almaami'en mawɓe
woɓɓe. Been kaa, nyannde fuu sanaa ɓe
artoo ɓe ngaɗana ko'e maɓɓe kirsamaari
saabe hakkeeji maɓɓe. Caggal ɗuum, ɓe
ngaɗa saabe hakkeeji yimɓe. Ammaa
Iisaa hokkitirii hoore muuɗum laatoo kir-
samaari, de nii ittiri hakkeeji yimɓe nde
wootere heyoore yimɓe jamaanuuji fuu.
28 Tawreeta Muusaa oon ina darna
yimɓe lokkaaɓe faa laatoo Almaami'en
Mawɓe. Ammaa hunayeere nde Laamɗo
hunii caggal Tawreeta ndeen darnii Ɓiɗɗo
kiɓɓinaaɗo faa abada oon.

8

No Iisaa laatorii curoowo ley amaana ɓurɗo woodde oon

1 E ley ko kaaleten ɗuum, inan haala
ɓurka manngu: eɗen ngoodi Almaami
Mawɗo, oon woni jooɗiiɗo gere nyaamo
jooɗorgal Jom manngu dow kammu.
2 Imo golla golle makko e ley nokkuure
seniinde. Ɗum woni hukum goongaajo mo
Joomiraaɗo darni, wanaa mo neɗɗo darni.
3 Almaami fuu ina suɓoraa faa yottina to
Laamɗo sadakaaji nyaamri e kirsamaaji.
Ɗum le, tilay Iisaa laatantooɗo en Almaami
Mawɗo oon du heɓa huunde faa yottina.
4 Sini to leydi ga o wonnoo fu, o
laatataako almaami, sabo dey, ina woodi
almaami'en waddooɓe dokke kawrooje e
Tawreeta Muusaa.
5 To almaami'en ɓeen ngollata toon na
holla en ko woni dow kammu. Nokku
maɓɓe oon wo sifa tan. Nde Muusaa
ɓadinoo darnude hukum seedaaku oon
ndeen, Laamɗo sappani mo, wi'i: «Tin-
noɗaa, ngaɗiraa huunde fuu dow sifa mo
kollumaami dow waamnde oon.»*
6 Ammaa joonin, Almasiihu halfinaama
gollal dewal ɓurngal ngal maɓɓe ngaal
woodde, sabo wo curanoowo yimɓe ley
amaana ɓurɗo woodde oon. Amaana oon
waldaa e arandeejo oon, o yowaama dow
haalaaji gondi e amaana ɓurɗi woodde.
7 Sini amaana arandeejo oon laatakeno
kiɓɓuɗo fu, walaa fuu ko ɗiɗaɓo nafata.
8 Ammaa Laamɗo wo felu yimɓe
muuɗum, wi'i:
«Miin Joomiraaɗo miɗo wi'a nyalaaɗe ina
ngara
ɗe ngaɗammi amaana keso e yimɓe
Israa'iila e yimɓe Yahuudiya.
9 O nanndataa e amaana mo ngaɗidinnoomi
e maamiraaɓe maɓɓe
nde ɗowunoomi ɗum'en faa mi
wurtina ɗum'en leydi Misira ndeen.

‡ **7:21** Jabuura 110.4. § **7:22** Tolma wo maande holloore hoolaare. * **7:26** Laru e sokottu fuu wo gootum. Wo nyakugol ley ko yi'etee e ko yi'ataake. * **8:5** Wurtagol 25.40.

Ko kamɓe e ko'e maɓɓe ɓe mbonni amaana
am ɗuum,
miin du mi tottitake ɓe.
Noon mbiimi, miin Joomiraaɗo.»
10 Joomiraaɗo wi'i:
«Inan amaana mo ngaɗidammi e Is-
raa'iilankooɓe caggal balɗe ɗeen:
Mi wattan jamirooje am e hakkillooji
maɓɓe,
mi winnda ɗe e ɓerɗe maɓɓe,
mi laatoo Laamɗo maɓɓe,
ɓe laatoo yimɓe am.
11 Katin walaa fuu ko neɗɗo tindina gondo
muuɗum,
maa sakiike mum faa wi'a ɗum: ‹Hey,
anndu Joomiraaɗo›,
sabo yimɓe fuu anndan kam,
gilla lo'uɓe faa e tedduɓe.
12 Sabo mi yaafoto lutti maɓɓe,
mi ittan hakkeeji maɓɓe e hakkillo am
fey.»†
13 Ko o haali kabaaru amaana keso oon
ɗuum, o hiiɗɗini amaana arandeejo oon.
Joonin kaa, ko naywi faa nyoofii ɗuum
ɓadake lallineede.

9

Haala dewal ley amaana kiiɗɗo oon

1 Amaana arandeejo oon ina joginoo jamirooje kawjiiɗe dewal Laamɗo, kam e nokkuure dewal seniinde wonnde to leydi ga.

2 Nokku oon wo hukum mo cuuɗi ɗiɗi: arandeeru nduun wo suudu seniindu inndirtee. Ɗoon joyyinirɗe fitilla e taabawal gondungal e buuru cakkaaɗo ngonnoo.

3 Yeesooru nduun woni caggal lefol paliingol ngool. Innde mayru wo nokkuure ɓurnde fuu senaade.

4 Ley mayru urirde waɗiraande kaŋŋe e keesuwal amaana mooytiraangal kaŋŋe ngonnoo. Ley keesuwal ngaal ina woodi loongel kaŋŋe goodungel nyaamdu wi'eteendu «manna», kam e sawru Haaruuna wilitinnoondu nduun e alluuje ɗe amaana oon winndaa e muɓɓen ɗeen.

5 To dow keesuwal toon na woodi nate maleyka'en ɗiɗo wi'eteeɓe keruba'en, wo ɓe maande teddeengal Laamɗo. Bippeele maɓɓe ina kuuri nokku ɗo yiiyam ɗaam rufetee faa hakkeeji njaafee ɗoon. Ammaa en mbaawaa sifaade kulle ɗeen faa laaɓa e wakkati o.

6 Noon kulle ɗeen fuu moyyiniraa. Nyannde fuu almaami'en ɓeen ina naata, ina mburtoo to suudu arandeeru toon faa ngolla golle muɓɓen.

7 Ammaa ley suudu yeesooru nduun, Almaami Mawɗo oon tan naatata e mayru hitaande fuu nde wootere. Katin du tilay o naadda e yiiyam kirsamaaji faa o itta hakkeeji makko, e hakkeeji yimɓe ɗi anndaano ɗiin.

8 Inan ko Ruuhu Ceniiɗo sappii e kulle ɗeen: si suudu arandeeru na heddii fu, nokku ɓurɗo fuu senaare oon naatataake.

9 Ɗum fuu wo ɗum maande ko woni hannden: sadakaaji nyaamri e kirsamaaji fuu mbaawaa laaɓinde gaɗoowo ɗum'en faa tawa ɓernde mum felataa ɗum.

10 Dewal ngaal ina haɓɓaa e jamirooje haala nyaamdu e njaram e lootaade lootaali feere feere. Jamirooje ɗeen fuu na kaɓɓaa e ɓanndu tan wanaa e ɓernde, iɗe njokkee faa nyannde Laamɗo tabintini huunde heyre.

Haala sadaka ley amaana keso oon

11 Ammaa joonin, Almasiihu ɓangii, wo Almaami Mawɗo gaɗanɗo en moyyereeji. O naatii e hukum ɓurɗo teddude ɓurɗo hiɓɓude, mo junngo ɓii-Aadama darnaay, mo jeyaaka e adunaaru tagaandu ndu.

12 O naatii ley nokkuure ɓurnde fuu senaade ndeen. O naaddaay e yiiyam ndamkoy e nga'oy, wo e yiiyam makko jaati o naaddi. Hono nii o rimɗiniri en nde wootere faa abada.

13 E ley Tawreeta Muusaa, si yiiyam damɗi e ga'i e ndoondi nyale duppaange wiccaama e neɗɗo tuunɗo fu, laaɓinan joomum ley diina.

14 Ndelle walaa ko haali haala yiiyam Almasiihu ɗaam! E baawɗe Ruuhu duumiiɗo oon, Almasiihu hokkii hoore muuɗum Laamɗo no kirsamaari ndi walaa laru. Ɗum waɗi de yiiyam makko laaɓinan miilooji ɓerɗe meeɗen e golleeji jaarooji en to maayde, faa ndewen Laamɗo buurɗo oon.

15 Saabe ɗuum, o laatii curoowo hakkunde yimɓe e Laamɗo ley amaana keso oon, faa yimɓe ɓe Laamɗo noddi ɓeen keɓa ndongu nduumiingu ngu Laamɗo

† **8:12** Yeremiya 31.31-34.

aadii hokkude nguun. Ɗum fuu ɗum waɗii sabo goɗɗo maayii, faa rimɗina woofuɓe e ley amaana arandeejo oon.

16 Kabaaru ndongu, na tilsi laamnee joomum maayii.

17 Tilay ndongu tabita caggal maayde, sabo ngu tabitataa sanaa tawa joomum maayii.

18 Ɗum waɗi de fay amaana arandeejo oon tabitaay si wanaa yiiyam rufaa.

19 Nde Muusaa hollitinnoo yimɓe ɓeen jamirooje gonɗe e Tawreeta ɗeen fuu ndeen, hooyi yiiyam nga'oy e ndamkoy, jillunduri ɗam e ndiyam, de suuwiri toon leeɓi baali boɗeeji e licce hisop, de wicci dewtere Tawreeta ndeen e yimɓe ɓeen fuu.

20 O wi'i: «Ɗum woni yiiyam tabintinoojam amaana mo Laamɗo yamiri on njokkon oon.»*

21 Hono noon katin, o wicciri yiiyam e dow hukum ceniiɗo oon, kam e gineeji dewruɗi Laamɗo ɗiin fuu.

22 Si goonga, ko ɓuri heewude ley Tawreeta fu, wo yiiyam laaɓinta ɗum. Si wanaa yiiyam rufaa fu, hakke yaafataake.

Haala kirsamaari kiɓɓundi

23 Kulle ɗeen ngoni nate kollitooje kulle gonɗe dow kammu ɗeen, iɗe kaajaa laaɓinireede yiiyam daabaaji. Ammaa kulle kammunkooje ɗeen, kam'en kaa ina kaajaa sadakaaji ɓurɗi noon woodde.

24 Sabo Almasiihu naataay e nokkuure dewal seniinde nde ɓiɓɓe-Aadama nyiɓi, nanndunde e goongaare wonnde dow kammu ndeen. Ammaa, to kammu toon pay o naati faa o heedana en joonin yeeso Laamɗo.

25 Almaami Mawɗo na naata hitaande faa hitaande e ley nokkuure ɓurnde fuu senaade ndeen, na yaada e yiiyam daaba. Ammaa Almasiihu naatiraay hono noon faa o ittana hoore makko sadaka kile keewɗe.

26 Si tawiino noon fu, Almasiihu torreteno kile keewɗe gilla e fuɗɗoode adunaaru faa joonin, ammaa ɗum laatoraaki noon. O ɓangii nde wootere tan faa abada faro timmoode wakkatiiji, faa o itta hakkeeji yimɓe saabe ko o hokkitiri hoore makko hono no kirsamaari ni.

27 Cakitte ɓii-Aadama wo maayde nde wootere, caggal ɗuum, saree.

28 Hono noon, Almasiihu du hokkitiri hoore muuɗum hono no kirsamaari ni nde wootere faa ronndoo hakkeeji yimɓe heewɓe. O ɓangan ɗiɗaɓerde, de wanaa faa o ronndoo hakkeeji, ammaa wo faa o waddana yimɓe doomuɓe garol makko ɓeen kisindam.

10

1 Tawreeta Muusaa oon wo sifa moyyereeji garooji ɗiin, wanaa tagaadi majji pay. Jokkuɓe Tawreeta ɓeen na ndewra Laamɗo kirsamaaji wakkatiiji fuu ley hitaande fuu. Ammaa Tawreeta oon waawaa hiɓɓinde ɓattoriiɓe Laamɗo kirsamaaji ɓeen.

2 Si imo waawnoo hiɓɓinde ɓe, yottingol sadakaaji yoppeteno. Sabo dey, si rewooɓe ɓeen laaɓinaama nde wootere fu, ɓerɗe maɓɓe pelataa ɓe saabe hakkeeji katin.

3 De wanaa noon laatorii. Kirsamaaji hitaande faa hitaande ɗiin miccintinan yimɓe hakkeeji muɓɓen.

4 Sabo yiiyam ga'i e damɗi ɗaam waawaa ittude hakkeeji fey.

5 Ɗum waɗi, wakkati mo Almasiihu naati adunaaru oon, wi'i Laamɗo:

«Wanaa kirsamaaji muuyuɗaa, wanaa sadakaaji nyaamri muuyuɗaa,
ammaa a waɗanii kam ɓanndu.
6 Sadakaaji duppamaaji e sadakaaji saabe hakke du,
mbelataa ma.»

7 Ndeen, o wi'i:

«Inani kam, mi warii faa mi waɗa muuyɗe maaɗa, aan Laamɗo,
no winndiraa ley dewtere Tawreeta dow am ni.»*

8 O wi'i tafon: «A yiɗaa sadakaaji kirsaaɗi, a yiɗaa sadakaaji nyaamri kam e sadakaaji duppamaaji e sadakaaji saabe hakkeeji. Ɗi mbelataa ma.» O wi'ii ɗum fay si sadakaaji ɗiin ina kokkiree hono no Tawreeta yamiri ni.

9 Caggal ɗuum, o wi'i: «Inani kam, mi warii faa mi waɗa muuyɗe maa.» Noon Laamɗo ittiri sadakaaji arandeeji ɗiin de tabintini sadaka keso oon.

* **9:20** Wurtagol 24.8. * **10:7** Jabuura 40.7-9.

10 Ko Iisaa Almasiihu waɗi muuyɗe
Laamɗo ɗuum, laaɓinii en e hakkeeji. Sabo
dey, o hokkii ɓanndu makko laatanoo en
sadaka, o hokkii ndu nde wootere faa
abada.
11 No gollal sadaka aranal ngaal worri,
almaami fuu wo daraniiɗo golle muuɗum
nyannde fuu, ina yottina sadakaaji ɗiin
wakkati fuu, ammaa ɗi mbaawaa ittude
hakkeeji.
12 Ammaa Almasiihu hokkirii hoore
muuɗum wo sadaka ittoowo hakkeeji nde
wootere faa abada. Caggal ɗuum, o jooɗii
gere nyaamo Laamɗo.
13 Ɗoon o doomata faa Laamɗo waɗa o
yaaɓa wayɓe mo.
14 Ndelle, ko o laatii kirsamaari ɗuum,
o hiɓɓinii yimɓe ɓe hakkeeji muɓɓen
laaɓintee ɓeen faa abada.
15 Ruuhu Ceniiɗo du na seedanoo en
ɗum. Sabo o wi'ii tafon:
16 «Joomiraaɗo wi'i:
Inan amaana mo ngaɗidammi e maɓɓe
e ley balɗe garooje:
Mi wattan jamirooje am e ɓerɗe maɓɓe,
mi winnda ɗe e hakkillooji maɓɓe.»
17 O jokkintini katin, o wi'i:
«Mi ittan hakkillo am e hakkeeji maɓɓe e
bonandaaji maɓɓe fey.»†
18 Wooɗi ndelle, ɗo hakkeeji njaafaa fu,
sadaka ittoowo hakkeeji walaa katin.

No Laamɗo ɓadortee

19 Saabe ɗuum sakiraaɓe, yiiyam Iisaa
ndufaaɗam ɗaam hokkii en laawol
naatude e nokkuure ɓurnde fuu senaade
ndeen e ɓerɗe baaltiiɗe.
20 O udditanii en laawol kesol buurngol,
naatirteengol lefol paliingol ngool, kangol
woni ɓanndu makko nduun.
21 Eɗen njogii Almaami mawɗo ardi-
naaɗo suudu Laamɗo nduun.
22 Ndelle, ɓattitoroɗen Laamɗo ɓerɗe
goongaaje e goonɗinal ngal sikkitiraaka.
Sabo ɓerɗe meeɗen laamnaama, pelataa
en dow ko boni, ɓalli meeɗen du looti-
raama ndiyam laaɓuɗam.
23 Tiigoɗen jikke mo kaaleten haala
muuɗum faa wooɗa, sabo Laamɗo wo
koolniiɗo, waɗan ko aadii.
24 Ndaaren hakkunde meeɗen no
pooɗundurten njinngu e golleeji lobbi.
25 Taa celen hawritinde no woɓɓe
ngaɗata ni. Ammaa sanaa cemmbun-
duren ɓerɗe, sakko ko nji'oton nyalaande
Joomiraaɗo ndeen ina ɓadoo warude.
26 Sabo si goonga, si eɗen kensoo
eɗen ngaɗa hakkeeji caggal ko annduɗen
goonga faa laaɓi fu, sadaka ittoowo
hakkeeji heddaaki katin.
27 Ko heddii dey, doomugol kulɓiniingol
nyannde kiite, kam e yiite mannge
nyaamoowe yedduɓe Laamɗo ngeen.
28 Si neɗɗo salake Tawreeta Muusaa oon
fu, waraama e dow seedaaku yimɓe ɗiɗo
naa tato, yurmataake.
29 Ndelle miilee, sabo ina haani neɗɗo
jukkee jukkungo ɓurngo noon manngu
si yaaɓirii Ɓii Laamɗo yawaara, huyfinii
yiiyam amaana cenuɗam ɗum ɗaam,
mbonkake Ruuhu gaddoowo moyyere oon.
30 Sabo eɗen anndi Laamɗo wi'ii:
«Wo miin jeyi njomnitaari, wo miin
yoɓoyta.»
O wi'i katin:
«Joomiraaɗo saroto yimɓe muuɗum.»‡
31 Hey, saamude e juuɗe Laamɗo buurɗo
oon ina hulɓinii!
32 Miccitee nyalaaɗe mooɗon arane ɗeen,
caggal nde Laamɗo yaynunoo hakkillooji
mooɗon. On ndurwii ley torraaji keewɗi e
munyal.
33 Wakkatiiji oɗon kuyfiniree jennooje e
toonya yeeso yimɓe, wakkatiiji oɗon njaɓa
wondude e woɓɓe waɗaaɓe noon.
34 Si goonga du, on cunodake e ud-
daaɓe ley kasu, wooɗi on njaɓii teeteede ko
njogiɗon ɗuum fuu. On njaɓirii ɗum seyo,
sabo on anndii oɗon njogii ko ɓuri ɗuum
fuu wooɗude, ko tabitata faa abada.
35 Ndelle, taa njoppee hoolaare mon,
sabo inde jogii mbarjaari mawndi.
36 Wo munyal kaanduɗon. Ndeen si on
ngaɗii muuyɗe Laamɗo fu, on keɓan ko
aadanii on.
37 Sabo ina winndaa:
«Si waɗii seeɗa fu,
kaanɗo warude oon waran, o hann-
dataako.»
Laamɗo wi'ii:
38 «Ponnditaniiɗo kam wuurdan goonɗinal,§
ammaa si yeccitake,

† **10:17** Yeremiya 31.33-34. ‡ **10:30** Fillitagol Tawreeta 32.35-36. § **10:38** Habakuk 2.3-4.

ɓernde am yardataako ɗum.»
39 Enen kaa, en njeyaaka e yeccotooɓe de kalkee ɓeen. Ɓe njeyaɗen e muɓɓen dey, goondinɓe faa yonkiiji muɓɓen ndannee ɓeen.

11

Haala goondinal

1 Goondinal wo tannyorde heɓan ko yowi jikke e muuɗum, wo tannyorde ko yi'aay ɗuum ina woodi.
2 Saabe maggal, Laamɗo jaɓiri maamiraaɓe meeɗen.
3 Saabe goondinal, paamirɗen Laamɗo tagirii adunaaru ndu e ko woni e kammu fuu e konngol muuɗum. Ko yi'etee, fuu tagiraama e ko yi'ataake.
4 Saabe goondinal, Haabiila ittiranii Laamɗo sadaka ɓurɗo mo Kayiinu oon. Goondinal waɗi de Laamɗo hiisorii mo o ponnditiiɗo nde jaɓannoo mo sadakaaji makko. Katin, fay ko o maayi ɗuum, imo heddii waajaade en faa joonin saabe goondinal makko.
5 Saabe goondinal, Henok yeentiniraa dow kammu, meeɗaay maayde fey. Fay gooto yi'aay mo katin sabo Laamɗo yeentinii mo. Si goonga du, Binndi ceedanake mo, mbi'i illa o yeentinaaka, imo weli Laamɗo.
6 Si neɗɗo walaa goondinal, waawaa welude Laamɗo. Sabo garɗo to Laamɗo fuu, tilay goondina imo woodi, goondina o barjoto filotooɓe mo ɓeen.
7 Saabe goondinal, Nuuhu sehiri laana faa danna koreeji muuɗum. O ɗowtanii Laamɗo cappanɗo mo ko warata, ko yi'aaka tafon ɗuum. Noon o sarorii adunaaru ndu fuu. Laamɗo du hiisorii mo o ponnditiiɗo saabe goondinal makko ngaal.
8 Saabe goondinal, Ibrahiima nootorii noddaango Laamɗo, yehi to leydi ndi Laamɗo aadanii ɗum heɓan. De o dilli tawi le o anndaa fuu to o fonndii.
9 Saabe goondinal, o joodii hono janano e leydi ndi o aadanaa ndiin. Isiyaaka e Yaakuuba du njoododake e makko e ley hukumuuji. Kam'en du ngoni heɓidooɓe e makko amaana gooto oon.
10 Ibrahiima waɗii ɗum sabo na heɗinoo ngalluure yowiinde dow joyyinirde duumiinde nde Laamɗo diidi de nyiɓi ndeen.
11 Saabe goondinal, Ibrahiima hokkiraa heɓude yuwdi, fay si taweede o naywiino, jom suudu makko Saaratu du wo dimarono. O heɓii yuwdi ndiin sabo o hoolake Laamɗo yottinan aadi muuɗum.
12 Ndelle neɗɗo gooto nayeejo faa ɓaɗii maayde heɓi yuwdi potundi e koode kammu heewude. Hono njaareendi maayo du, ndi limataako.
13 Yimɓe ɓeen fuu maaydii e goondinal muɓɓen tawi ko Laamɗo aadanii ɗum'en ɗuum tabitaay tafon. Ammaa ɓe kaynake ɗum to woɗɗi, de ɓe kuyani ɗum. Ɓe cemtaay wi'ude wo ɓe hoɓɓe du, wo ɓe weerɓe e adunaaru ndu.
14 Ko ɓe kaaldi noon ɗuum, hollii faa laaɓi iɓe pilanoo ko'e maɓɓe leydi ndi ɓe njeyi.
15 Katin du si hakkillooji maɓɓe ina ngonnoo e leydi ndi ɓe njaltunoo ndiin, iɓe mbaawnoo yeccaade toon.
16 Kaa si goonga, iɓe pooɗanoo leydi ɓurndi woodde, ɗum woni ngonndi dow kammu ndiin. Saabe ɗuum, Laamɗo semtiraay noddireede Laamɗo maɓɓe, moyyinanii ɓe ngalluure.
17 Saabe goondinal, nde Laamɗo ndaartindinoo Ibrahiima ndeen, jaɓiri hokkude Isiyaaka faa laatoo kirsamaari. Si goonga, o segilanake hokkude ɓiyiiko korsuɗo oon hono sadaka, fay si Laamɗo na aadanii mo lenyol keewngol.
18 O waɗii ɗum fay ko Laamɗo wi'i mo: «Wo faro Isiyaaka yuwdi maa hiisortee.»*
19 Ibrahiima ina jogorii Laamɗo ina waawi ummintinde ɓiyum Isiyaaka e maayde. Saabe hoolaare ndeen, o wartiranaa ɓiyiiko hono wo ummitiiɗo e maayde.
20 Saabe goondinal, Isiyaaka barkiniri Yaakuuba e Isuwa. O faami ko o barkini ɓe ɗuum tabitan jaango.
21 Saabe goondinal, nde Yaakuuba ɓadinoo maayde ndeen, barkiniri ɓiɓɓe Yuusufi ɗiɗo ɓeen gooto gooto. O tuugii sawru makko, imo teddina Laamɗo.

* **11:18** Fuɗɗoode 21.12.

22 Saabe goondinal, nde Yuusufi ɓadinoo
maayde du, sapporii wurtagol ɓiɓɓe Is-
raa'iila leydi Misira. E ley majjum, o tin-
dinii ɓe ɓe kooya yi'e makko.
23 Saabe goondinal, saaraaɓe Muusaa
cuudiri ɗum lebbi tati caggal rimeede
muuɗum. Ɓe nji'ii o cukalel lobbel, de
ɓe cuusii salaade yamiroore kaananke
ndeen.
24 Saabe goondinal, nde Muusaa maw-
nunoo ndeen, salii inndireede taan
Fira'awna ɓii ɓiyum debbo.
25 O suɓake wondude e yimɓe Laamɗo
ɓeen e ley torraaji muɓɓen diina wel-
toraade wakkatiyel seeɗa ley hakke.
26 Imo hiisorii huyfineede saabe Almasi-
ihu ɓuri woodde diina jawdi Misira ndiin,
sabo hakkillo makko na woni dow mbar-
jaari ngaroori ndiin.
27 Saabe goondinal, o yaltiri leydi Misira
tawi o hulaay tikkere kaananke oon. O
siini yahude hono imo yi'a Laamɗo mo
yi'ataake oon ni.
28 Saabe goondinal, o wadi iidi Faltagol.
O yamiri yiiyam wujee e dammbuɗe cuudi
taa maleyka baroowo oon meema ɓiɓɓe
Israa'iilankooɓe artiiɓe rimeede ɓeen.
29 Saabe goondinal, Israa'iilankooɓe
peyyitiri Maayo Maaliya ngoon dow
leydi njoorndi. Ammaa Misirankooɓe
tefunooɓe feyyitirde noon ɓeen fuu
njoolake.
30 Saabe goondinal, lalgaaje mawɗe
deenuɗe Yeriko ɗeen caamiri ko Is-
raa'iilankooɓe ngadi balɗe jeddi ina piiltoo
ɗe ɗuum.
31 Saabe goondinal, Rahabu debbo
woykuuru oon† dadiri halkideede e
luttuɓe Laamɗo ɓeen, sabo o jaɓɓake
Israa'iilankooɓe horooɓe leydi makko ɓeen
e dow jam.
32 Ɗume mbi'ammi katin? Wakkati o
heyataa kam faa mi haala kabaaru Gideyon
e Barak e Samson e Yefta e Daawda e
Samuwiila, kam e annabaaɓe heddiiɓe.
33 Yimɓe ɓeen fuu, wo goondinal wadi ɓe
njaalii kaanankooɓe, ɓe laamorii fonndi-
taare, ɓe keɓi ko Laamɗo aadii ɗuum. Kan-
gal wadi de ɓe muɓɓi kunnduɗe dawaadi
ladde,
34 ɓe nyifi giiteeli ul'ultooji, ɓe ndadi e
mbelndi kaafaahi. Ɓe tampii de ɓe keɓi
semmbe. Ɓe laatii suusuɓe ley wolde, ɓe
ndiiwi konuuji gardi to maɓɓe ɗiin.
35 Saabe goondinal, rewɓe woɓɓe keɓiri
maayɓe muɓɓen ummintinaa. De yimɓe
woɓɓe le, torraama faa maayi saabe
goondinal ngaal. Ɓe njaɓaay heefordinde
faa ɓe ndannee, sabo iɓe pooɗanoo iirtagol
ɓurngol woodde.
36 Woɓɓe katin njalnoraa, piyaa dorri.
Woɓɓe ngeyyaa, ngattaa ley kasu.
37 Woɓɓe maɓɓe paɗɗaa kaaye faa maayi.
Woɓɓe tayiraa garjaaje. Woɓɓe mbardaa
kaafaaje. Iɓe njiiloo iɓe ɓornii guri be'i e
baali, ɓe talkaaɓe, ɓe torraaɓe, ɓe waɗaaɓe
ko boni.
38 Wo ɓe yiilotooɓe ley laddeeji e ley
baamle, ley lohi e ley gayɗe. Yimɓe ɓeen le,
adunaaru ndu haandaano e muɓɓen.
39 Yimɓe ɓeen fuu, Laamɗo jaɓii ɗum'en
saabe goondinal muɓɓen. Ɗum fuu e
taweede, ɓe keɓaay ko Laamɗo aadinoo
ɗuum.
40 Ɓe keɓaay ɗum sabo Laamɗo anniyake
hokkude en ko ɓuri ɗum. O muuyaay
ɓe laatoo hiɓɓuɓe si wanaa ɓe tawdee e
meeɗen.

12

*No dartaare Joomiraaɗo hollirta njin-
ngu muuɗum*

1 Ndelle enen, sini seedeeɓe dow
goondinal fotuɓe nii heewude ina piilii en,
en njoppa doŋle teddude en fuu e hakke
jiiɓuɗo en oon fuu no hoyiri. Njaaren yeeso
dow munyal hono no daɗundurteeɗo ni.
2 Ngatten hakkillooji meeɗen dow Iisaa.
Kam omtani en laawol goondinal, kam
tabintinta goondinal ngaal du. Kanko,
saabe ko o yi'i seyo ina hedii mo ɗuum,
o munyii maayde dow leggal palaangal
ngaal, o yawi semteende maggal. Joonin,
imo jooɗowii gere nyaamo jooɗorgal
laamu Laamɗo.
3 Ɗum le, miiloɗon mo, kanko mun-
yanɗo nganyaandi luttuɓe. Miiloɗon mo
faa taa on tampu, taa ɓerɗe mooɗon njoppa
hoolaare muɓɓen.

† **11:31** Maanaa woykuuru wo pijoowo joɓeteeɗo ceede.

4 Oɗon caloo hakke oɗon kaɓa e
muuɗum, ammaa on kaɓaaka faa yiiyam
doggi tafon.
5 Yalla on njeggitii haala cemmbinooha
ka Laamɗo haaldi e mooɗon kaan, onon
ɓiɓɓe muuɗum naa? O wi'ii:
«Ɓiyam, nde Joomiraaɗo dartini ma fuu, taa
yaw ɗum.
Taa ɓernde maa metta si o felii ma.
6 Sabo Joomiraaɗo dartinan mo horsini,
fiyan mo nanngiri ɓiyum fuu.»*
7 Munyee dartaare ndeen. Inde holla
Laamɗo nanngirii on ɓiɓɓe muuɗum.
Ɓiɗɗo moy woni mo bammum dartintaa
ɗum?
8 Si on ngalaa ley dartaare nde ɓiɓɓe ɓeen
fuu ndartintee ndeen fu, on nganaa ɓiɓɓe
goongalaaɓe, on nganaa ɓiɓɓe halal.
9 Woodi du, ko Baabiraaɓe meeɗen
adunaaru ɓeen ndartinannoo en ɗuum,
en teddinii ɓe. Sakko Baaba meeɗen jom
yonkiiji oon! Wanaa eɗen kaani jaɓande
ɗum faa ɓura noon de mbuuren naa?
10 Baabiraaɓe meeɗen ina ndartinannoo
en no miilorii ina woodi faa ɓooyti seeɗa
tan. Ammaa Laamɗo na dartina en faa
kawten e muuɗum ley senaare muuɗum.
Wo ɓeydaari meeɗen dartinirta en.
11 Wakkati dartingol fuu, ndakam walaa.
Naawalla tan woodi. Ammaa caggal ɗuum,
ingol waddana jaɓuɓe dartineede ɓeen
fonnditaare e jam.
12 Ndelle tinnee, cemmbinɗinon juuɗe
mooɗon tampuɗe ɗeen e koppi mon ɗi
ngalaa semmbe ɗiin.
13 Moyyinanee koyɗe mon laabi dartiiɗi,
faa taa koyngal layoowal seelta, ammaa
ngal daɗa.

Sappagol taa neɗɗo waasu moyyere Laamɗo

14 Tinnee, piloɗon wondude e yimɓe fuu
dow jam. Piloɗon senaare, sabo si on
ngalaa nde, on nji'ataa Joomiraaɗo.
15 Kilnee taa fay gooto yeccoo gaɗa de
hunngoo moyyere Laamɗo ndeen. Kil-
nee taa neɗɗo mooɗon laatoo hono ɗaɗol
kaaɗungol. Sabo si yaltii fu, na raaɓira
yimɓe heewɓe tooke muuɗum.
16 Kilnee taa fay gooto mooɗon laa-
too jaahili naa mo walaa kulol Laamɗo
hono Isuwa ni. Kam sonni mawniraagu
muuɗum faa heɓa ko nyaama nde wootere
tan.
17 Oɗon anndi caggal ɗuum, nde o
yiɗunoo baabiiko barkina mo ndeen, o
jaɓaaka. O waawaay waylitinde ko o
waɗunoo ɗuum fay si o filorii ɗum e bojji.
18 Onon, on ngaraay to huunde
waawnde meemeede hono no yimɓe
Israa'iila ngardunoo to waamnde Sinayi.
Ɓeen kaa ngarii to yiite nyanngunge e
to cuddi tekkundi e nimre e henndu
mawndu.
19 Ɓe nanii fuufaango buututal e daande
yuurunde dow kammu. Nanuɓe daande
ndeen ɓeen nyaagii taa ɓeydanee fay kon-
ngol gootol no poti hulude.
20 Sabo dey, ɓe kunngake waawtude ko
Laamɗo yamiri toon ɗuum nde wi'unoo:
«Ko meemi waamnde ndeen fuu, fay si wo
daaba, wardee kaaye.»
21 Goonga du, ko ɓe nji'ata ɗuum ina
hulɓinii faa Muusaa e hoore muuɗum wi'i:
«Mi hulii sanne faa miɗo diwna.»
22 Ammaa onon, on ngarii waamnde Siy-
ona. On ngarii ngalluure Laamɗo buurɗo
oon, ɗum woni Urusaliima gonɗo dow
kammu, to maleyka'en ujunaaje ujunaaje
kawriti ina mbeltodoo.
23 On ngarii e kawrital ɓiɓɓe arandeeɓe
ɓe inɗe muɓɓen mbinndaa dow kammu
ɓeen. On ngarii to Laamɗo carotooɗo
yimɓe fuu oon, on ngarii e yonkiiji fonndi-
tiiɓe laatiiɓe hiɓɓuɓe ɓeen.
24 On ngarii to Iisaa curoowo hakkunde
yimɓe e Laamɗo ley amaana keso oon.
On ngarii to yiiyam makko mbiccaaɗam,
ngadduɗam kabaaru ɓurɗo kabaaru
yiiyam Haabiila njuppiiɗam ɗaam woodde.
25 Ndelle tinnee taa calanoɗon Kaal-
doowo e mooɗon oon. Sabo salinooɓe cap-
panɗo ɗum'en dow leydi ga ɓeen ndaɗaay,
sakko enen si en calanake cappanoowo en
gonɗo dow kammu oon.
26 Arande, daande makko dimmbii leydi
ndiin. Joonin kaa, o fodake ɗum ɗo, o wi'i:
«Mi dimmban ndi katin. De wanaa leydi
tan, ammaa kammu e leydi fuu.»†
27 Ko o wi'i «kilol gonngol katin» ɗuum
ina holla ko tagaa fuu dimmbete ittee, faa
ko dimmbataako ɗuum heddoo kam tan.

* **12:6** Banndi 3.11-12. † **12:26** Agay 2.6.

28 Ndelle wo laamu ngu dimmbataako keɓeten. Saabe ɗuum, njetten Laamɗo, ndewren mo no weldata mo tawee e leeyinkinaare e kulol.
29 Sabo Laamɗo meeɗen na wa'i hono yiite halkoowe.

13

Haala waajuuji cakitiiɗi

1 Keddoɗon e yiɗundurde, sabo on sakiraaɓe.
2 Taa njeebee jippinde weerɓe, sabo woɓɓe ngaɗii noon mbeerni maleyka'en tawi anndaa yalla wo kam'en.
3 Miccitee uddaaɓe hono wo on uddida e muɓɓen. Miccitee torraaɓe du hono wo on torrida e muɓɓen.
4 Yimɓe fuu teddina dewgal. Tilay aadi dewgal jogoree laaɓal. Sabo Laamɗo saroto fijooɓe wonɓe e dewgal e ɓe ngalaa e dewgal fuu.
5 Cenndon ko'e mon e yidde buuɗi. Kennyitoroɗon ko njogiɗon, sabo Laamɗo wi'ii:
«Abada mi yoppataa ma, abada mi yeebataako ma!»*
6 Saabe majjum, eɗen mbaawi haalude ɗum ɗo dow hoolaare:
«Joomiraaɗo woni balloowo kam,
mi hulataa.
Ɗume neɗɗo waawata waɗude kam?»†
7 Miccitee ardiiɓe on, haalanɓe on konngol Laamɗo ɓeen. Miiloɗon dow no ɓe njooɗorii e nguurndam maɓɓe faa ɓe ngaɗi nafaa, nyemmbiton goonɗinal maɓɓe ngaal.
8 Iisaa Almasiihu waylitataako: no worrunoo keeŋan ni, worri hannden, noon du worrata faa abada.
9 Taa njaɓee waajuuji feere ɗi on mboowaa nanude mbosina hakkillooji mon. Ko ɓuri woodde, semmbe ɓerɗe mon yuura e moyyere Laamɗo, wanaa e jamirooje dow nyaamdu. Jamirooje ɗeen nafaay jokkuɓe ɗum'en.
10 Eɗen njogii hirsirde teddinirteende Laamɗo. Almaami'en gollooɓe ley hukum ceniiɗo ɓeen ngalaa laawol nyaamude ko woni dow mayre.
11 Sabo ley Tawreeta Muusaa, Almaami Mawɗo na wadda yiiyam kirsamaaji ley nokkuure ɓurnde fuu senaade faa ɗam laatoo sadaka saabe hakkeeji. Ammaa teewuuji majji ɗiin, wo yaasin hoɗorde toon mbuletee.
12 Ɗum waɗi de Iisaa du maayowi yaasin wuro faa senira yimɓe yiiyam muuɗum.
13 Ndelle, njalten tawowen mo yaasin wuro toon, ndonndoɗen semteende nde yimɓe ndonndi mo ndeen!
14 Sabo to adunaaru ga en ngalaa ngalluure duumotoonde, ammaa eɗen piloo ngalluure waroore ndeen.
15 Ndelle, ko Iisaa rewrintini en e Laamɗo ɗuum, manen Laamɗo wakkati fuu. Manoore ndeen wo sadaka jettooje, wo toni ɗi cemtirtaa innude innde muuɗum.
16 Ammaa taa njeebee waɗude ko wooɗi. Peccon ko njogiɗon. Sabo sadakaaji ɗiin ina mbela Laamɗo.
17 Ɗowtanoɗon ardiiɓe on, njaɓanon ɗum'en, sabo iɓe kaybi yonkiiji mon. Ɓe kaaltanowan Laamɗo golle maɓɓe fuu. Accee ɓe ngollira golleeji ɗiin e seyo, wanaa e mettorgal. Sabo si ɓe ngaɗirii ɗum mettorgal fu, nafataa on.
18 Miɗen ŋaaroo on du'aare. Miɗen tannyori ɓerɗe amin pelaay min. Si goonga, muuyɗe amin woni yaarude no wooɗiri e huunde fuu.
19 Miɗo ŋaaroo on sanne ndu'anoɗon kam, yalla Laamɗo ina hokka kam laawol mi warta e mooɗon law.

Baynundural

20 Laamɗo jom jam, kam iirtini Joomiraaɗo meeɗen Iisaa, duroowo baali mawɗo oon, iirtinii mo saabe yiiyam makko tabintinoojam amaana duumiiɗo oon.
21 Laamɗo baawɗo ɗum oon, hokku on ko wooɗi fuu, faa ngaɗon muuyɗe muuɗum. O waɗa e meeɗen ko welata mo saabe Iisaa Almasiihu. Teddeengal woodan mo faa abada abadin! Aamiina.

22 Sakiraaɓe, miɗo nyaagoo on kettindoree waajuuji ɗiin munyal, sabo ko mbinndanmi on ɗo ɗuum juutaa sanne.
23 Miɗo anndina on sakiike meeɗen Timote yoppaama. Si o yaawii yottaade ga, mi wardan e makko to mooɗon, min nji'a on.

* **13:5** Fillitagol Tawreeta 31.6, Yoosuwa 1.5 † **13:6** Jabuura 118.6.

24 Njowtee ardiiɓe on e seniiɓe ɓeen fuu.
Sakiraaɓe yuuruɓe Itali ɓeen du ina njowta
on.
25 Hinney Laamɗo wondu e mooɗon, on
fuu.

Ɓataaki Yaakuuba

Jowtaango

1 Ɓataaki ki to am yuuri, miin Yaakuuba
maccuɗo Laamɗo, maccuɗo Joomiraaɗo
meeɗen Iisaa Almasiihu. Miɗo jowta on,
onon laatiiɓe lenyi sappo e ɗiɗi cankitiiɗi
ley adunaaru.

Haala goonɗinal e hakkilantaaku

2 Sakiraaɓe am, nde tiiɗallaaji ɗi kawtaa
sii ngari ndaartindaade on fu, tiigoree ɗum
fuu seyo manngo.
3 Sabo oɗon anndi si goonɗinal mooɗon
ndaartindaama fu, ɗum riman munyal.
4 Ammaa, sanaa munyal mon yottoo faa
laatoɗon hiɓɓuɓe, selluɓe e goonɗinal ɓe
huunde fuu nyakaay.
5 Ndelle, si gooto mooɗon hakkillo
muuɗum nyakii fu, ŋaaro Laamɗo, heɓan.
Sabo Laamɗo wo kokkoowo yimɓe fuu
faa wooɗa, tawa feldaay joomum ko ŋaarii
ɗuum.
6 Ammaa sey joomum ŋaaroroo
goonɗinal tawee sikkitiraay, sabo cikki-
tiiɗo ina nanndi e bempeyye ɗe henndu
hooyata, ina soggi yaade.
7 Taa neɗɗo ga'uɗo hono nii miiloo heɓan
fay huunde to Joomiraaɗo.
8 Wo o neɗɗo jom ɓerɗe ɗiɗi. O anndaa ko
o jokkata: hannden to, jaango ga.

Haala talkaaku e danyal

9 Sakiike goonɗinɗo si tawii wo talkaajo
fu, mantoroo ko Laamɗo toowni ɗum.
10 Jom jawdi du, mantoroo ko Laamɗo
leeyini ɗum. Sabo jom'en jawdi paltorto
hono pinndi ley ngesa.
11 Si naange fuɗii, wulii fu, yoornan fun-
ngo ngoon. Pinndi ndiin saaman, ŋari
mayri fuu yuwa. Hono noon du jom jawdi
oon ɗaylirta, golleeji ɗi jokki fuu mbona.

Haala torraaji e jarribooje

12 Barke woodanii neɗɗo fuu munyuɗo
ley tiiɗallaaji ndaartindotooɗi ɗum. Sabo
nde o ndaardaa o jarraaɗo ndeen, o ted-
dinirte kufune mo Laamɗo aadii hokkude
yiɗuɓe ɗum, ɗum woni nguurndam ndu-
umiiɗam.
13 Si neɗɗo jarribaama, taa wi'a: «Laamɗo
jarribii kam.» Sabo fay gooto waawaa
jarribaade Laamɗo, wooɗi kam du, jarrib-
ataako fay gooto.
14 De ko woni dey, neɗɗo ina jarribee si
muuyɗe muuɗum bonɗe pooɗii ɗum, eytii
ɗum.
15 Caggal ɗuum, si muuyɗe bonɗe
aawaama fu, ndiman hakke. De si hakke
mawnii fu, riman maayde.
16 Sakiraaɓe am horsuɓe, taa accee mbo-
sineɗon.
17 Moyyere lobbere e dokkal kiɓɓungal
fuu, to dow kammu yuurata, to Baabi-
iwo taguɗo annooraaji kammu, mo wayli-
tataako. O nanndaa e ɗowkiiji baylitotooɗi.
18 Saabe muuyɗe makko o waɗiri en
ɓiɓɓe makko, o rimtiniri en konngol makko
goongawol faa laatoɗen artiiɓe e ko o tagi.

Haala nanude konngol Laamɗo de jokka

19 Sakiraaɓe am horsuɓe, paamon: neɗɗo
fuu yaawa hettindaade, de taa yaawa
haalude, taa yaawa tikkude.
20 Sabo tikkere ɓii-Aadama gollataa ko
fonnditii yeeso Laamɗo.
21 Ndelle, njoppee huunde fuu ko tu-
uni e ko boni, njaɓɓoroɗon konngol ngol
Laamɗo aawi e ɓerɗe mooɗon ngool e
leeyinkinaare. Ingol waawi hisinde yonkiiji
mooɗon.
22 Wooɗi, taa kaaɗee e hettindanaade
konngol ngool tan, ammaa ngaɗon ko ngol
wi'i. Si wanaa noon, on kiilii ko'e mooɗon.
23 Sabo kettintooɗo konngol de jokkaay
ko ngol wi'i, ina wa'i hono yeewoowo hoore
muuɗum e daandorgal de yi'a no yeeso
mum worri.
24 Imo yeewa hoore makko, de si o dillii
fu, wakkati gooto o yeggitan no o wa'i.
25 Ammaa neɗɗo fuu taykotooɗo
yamiroore hiɓɓunde rimɗinoore ndeen,
si heddake e mayre fu, laatoto hono
golliroowo konngol ngool, wanaa hono
nanoowo tan de yeggita. Wo oon neɗɗo
barkintee e golle muuɗum.
26 Neɗɗo fuu jogoriiɗo hoore muuɗum
wo diinanke lobbo, si tawii dawrantaa
ɗemngal muuɗum fu, hiilii hoore mum.
Neɗɗo oon le, walaa fuu ko nafata e diina
muuɗum.

27 Diina laaɓuka ceniika yeeso Laamɗo
Baaba meeɗen kam woni: wallude rewɓe
talkaaɓe ɓe goriraaɓe muɓɓen maayi e ati-
ime'en ley ɓillaare muɓɓen, e haybude
hoore muuɗum e tuundi adunaaru.

2

No jom jawdi e talkaajo fuu potiri e meeɗen

1 Sakiraaɓe am, onon goonɗinɓe Joomi-
raaɗo meeɗen Iisaa Almasiihu Jom ted-
deengal, taa ɓurdinee ɓiɓɓe-Aadama.
2 Si jom jawdi gattuɗo hootonnde kaŋŋe
e kaddule lobbe naatii kawrital mon, de
talkaajo ɓorniiɗo kaddule tuunɗe kam du
naatii, noy ngaɗoton?
3 Si on teddinii ɓorniiɗo kaddule lobbe
oon, on mbi'ii ɗum «Jooɗa, inan joonnde
lobbere», de mbi'uɗon talkaajo oon «Dara
toon» naa «Jooɗa e leydi ɗakkol koyɗe am»,
4 si on ngaɗirii noon fu, wanaa on cen-
ndii hakkunde mooɗon naa? On laatake
sarotooɓe ɓe miilooji bondi.
5 Sakiraaɓe am horsuɓe, kettindee!
Talkaaɓe adunaaru ndu ɓeen, wanaa
Laamɗo suɓake ɓe faa ɓe laatoo danyuɓe
goonɗinal, ɓe naata e laamu Laamɗo mo
Laamɗo aadii hokkude yiɗuɓe ɗum naa?
6 De onon kaa, on kuyfinii talkaaɓe ɓeen.
Wanaa joomiraaɓe jawdi ɓeen torrata on
naa? Wanaa kam'en njaarata on yeeso
sariya naa?
7 Wanaa kam'en mbonkotoo Iisaa mo
njogiɗon innde muuɗum lobbere oon naa?
8 Goonga, on ngaɗii ko wooɗi si tawii
on njokkii yamiroore laamu Laamɗo
mawnde no Binndi mbiiri nde mbi'unoo:
«Njiɗiraa gondo maa no njiɗirɗaa hoore
maa ni.»*
9 Ammaa si on ɓurdinii ɓiɓɓe-Aadama,
on ngaɗii hakke. Yamiroore ndeen du na
fela on ko mboofuɗon.
10 Goonga ni, si neɗɗo jokkii jamirooje
fuu, de woofi gootel majje tan, luttii
jamirooje ɗeen fuu.
11 Sabo Laamɗo biiɗo «Taa jeenu», kam
wi'i katin «Taa waɗu war-hoore.» Si a
waɗaay jeenu, de a waɗii war-hoore, a
laatake boofuɗo jamirooje ɗeen.
12 Ndelle, kaaldon, ngolliron hono no
yimɓe sardeteeɓe yamiroore rimɗinoore
kaani waɗude ni.
13 Sabo si goonga, nde Laamɗo sarotoo
fu, yurmataako neɗɗo mo hollaay woɓɓe
yurmeende. De jom yurmeende kaa,
walaa fuu ko huldata sariya.
14 Sakiraaɓe am, si goɗɗo wi'ii ina
jogii goonɗinal de golle makko hollaay o
goonɗinii fu, ɗume ɗum nafata? Goonɗinal
ngaal waawaa hisinde mo.
15 Si tawii aɗa jogii sakiike gorko naa
debbo de wo kolɗo naa wo jolbuɗo,
16 si gooto mooɗon wi'ii ɗum: «Yahu
e jam! Laamɗo holtine, nyaamne faa
kaaraa,» tawee o hokkaay ɗum ko haajaa
ɗuum, ɗume ɗum nafata?
17 Goonɗinal e hoore muuɗum du wo
noon worri: si ngal walaa golleeji kollooji
ngal fu, ngal waatii.
18 De si goɗɗo wi'ii ma: «Aan, wo a jom
goonɗinal, miin, mi jom golle», ndeen,
mi jaaboto joomum, mi wi'a: «Hollam
goonɗinal maa tawee waldaa e golleeji
lobbi si aɗa waawi. Miin du mi hollirte
golle am wo mi goonɗinɗo.»
19 Aɗa goonɗini Laamɗo wo gooto naa?
Gasii! De fay ginnaaji ina ngoonɗini ɗum
de na ndiwna kulol!
20 Aan pamɗuɗo hakkillo! Aɗa haajaa
holleede no goonɗinal ngal waldaa e golle
fuu nafataa faa'e.
21 A miccitaaki no maami en Ibrahiima
ndaardiraa wo ponnditiiɗo saabe golle
muuɗum, nde yowunoo ɓiyum Isiyaaka e
hirsirde ndeen naa?
22 A yi'ii goonɗinal Ibrahiima e golle
muuɗum fuu ina hawri. Wooɗi du, golle
makko hiɓɓini goonɗinal makko.
23 Hono noon Binndi ɗiin tabitiri nde
mbi'unoo: «Ibrahiima goonɗinii Laamɗo, de
Laamɗo hiisorii mo saabe majjum wo o
ponnditiiɗo»,† faa o noddiraa giɗo Laamɗo.
24 Ndelle on nji'ii, wo e golle neɗɗo
ndaardetee wo ponnditiiɗo, wanaa e
goonɗinal muuɗum tan.
25 Hono noon Rahabu, debbo woyku-
uru oon‡ du. O ndaardaa wo o ponndi-
tiiɗo saabe golleeji ɗi o gollunoo, nde o

* **2:8** Lewinkooɓe 19.18. † **2:23** Fuɗɗoode 15.6. ‡ **2:25** Maanaa woykuuru wo pijoowo joɓeteeɗo ceede.

jakkitinoo nulaaɓe ɓeen, de o walli ɗum'en njaltiri laawol gonngol de ndaɗi.
26 Goonga ni, hono no ɓanndu ndu walaa yonki maayiri noon, goonɗinal ngal walaa golle du waatiri.

3

Haala dawrande ɗemngal muuɗum

1 Sakiraaɓe am, taa heewɓe e mooɗon piloo laataade jannginooɓe. Sabo oɗon anndi minen jannginooɓe, sariya boofi amin ɓuran sariya heddiiɓe fuu naawude.
2 En fuu eɗen mboofa e laabi keewɗi. Si tawii ina woodi mo woofataa e ley haala muuɗum, oon laatii neɗɗo kiɓɓuɗo, baawɗo dawrande ɓanndu muuɗum fuu.
3 Si en ngaɗii labaale e kunnduɗe pucci faa ɗi ɗowtanoo en fu, en ndawranan ɓalli majji fuu.
4 Ndaaree kabaaru laanaaji maayo du. Fay si iɗi mawni sanne, woodi keni nyanngudi ina kooya ɗi fu, wo ooncirgel pamarel tan oonyata ɗi, dorbotooɗo oon ina waawi yaarude ɗi ɗo muuyi fuu.
5 Noon ɗemngal du worri. Wo tergal pamaral e ɓanndu neɗɗo, de ingal mantoroo kulle mawɗe. Ndaaree! Doccel yiite, no foti famɗude ni, ina waawi wulude ladde mawnde fuu.
6 Ɗemngal du wo yiite. Ingal tummbii hakkunde ɓanndu, ingal heewi bonanda, ingal tuunina ɓanndu fuu. Ingal huɓɓiree yiite jahannama, ingal wula nguurndam meeɗen fuu.
7 Ɓiɓɓe-Aadama ina mbaawi dawrande sii daabaaji fuu. Ɓe ndawranii kulle ladde e pooli, faa e kulle ladooje e ko woni ley ndiyam fuu.
8 Ammaa ɗemngal, fay gooto waawaa dawrande ɗum. Ɗemngal dawrantaako, wo ngal baasi bonɗo. Ingal heewi tooke barooje.
9 Kangal njettirten Joomiraaɗo Baaba meeɗen, kangal du kuɗirten yimɓe tagaaɓe dow alhaali Laamɗo.
10 Hunnduko wooto yaltinta jettooje e kuddi fuu. Sakiraaɓe am, ɗum haanaa worrude noon.
11 Yalla ildude wootere ina waawi wurtinde ndiyam mbelɗam e kaaɗuɗam fuu naa?
12 Sakiraaɓe: yalla yibbi ina waawi rimude ɓiɓɓe jaytun naa? Yalla cabiihi ina waawi rimude yibbi naa? Waawaa. Noon du ildude haaɗunde waawaa yaltinde ndiyam mbelɗam.

Haala hakkillo yuurungo to Laamɗo

13 Si jom hakkillo e paamal ina woni hakkunde mooɗon fu, hollira ɗum joonnde saahiinde e golleeji gaɗiraaɗi heese e hakkilantaaku.
14 Kaa si tawii kiram kaaɗɗam naa yidde hoorem tan woni e ɓerɗe mooɗon, taa mantoroɗon on jom'en hakkillo. Ɗum woni yeddude goonga.
15 Hakkillo ngo yuuraay to Laamɗo. Wo ley adunaaru ɗo e muuyɗe yonki e to Seyɗaani ngo yuuri.
16 Sabo ɗo kiram mbonɗam e yidde hoorem tan ngoni fu, ɗoon jiiɓaare e siyiiji bonanda fuu tawetee.
17 Ammaa hakkillo yuurungo to Laamɗo, arande fuu, wo ngo laaɓungo. Woodi du, ingo wadda jam. Ingo heewi heese, ingo heewi newaare, ingo heewi yurmeende, ingo rima ko woodi. Ngo ɓurdintaa yimɓe. Naafikaaku walaa e maggo.
18 Waɗooɓe jam ina aawa jam, de wo fonnditaare laatantoo ɓe tayri.

4

No yiɗugol adunaaru laatorii wanyugol Laamɗo

1 Toy bolwole e kalalaaji gondi ley mooɗon ɗiin yuuri? Wanaa e muuyɗe mooɗon bonɗe kaɓooje e ley ɓerɗe mooɗon ɗi yuuri naa?
2 Si on muuyii huunde de on keɓaay, ɗum saabii oɗon ngaɗa war-hoore. Oɗon kaasidoo de on keɓataa muuyɗe mooɗon, ɗum saabii oɗon ndukida oɗon kaɓa. On keɓaay, sabo on nyaagaaki Laamɗo.
3 Oɗon ŋaaroo de mbaason heɓude, sabo anniyaaji mooɗon wo bondi. Oɗon piloo heɓude muuyɗe yonki mooɗon tan.
4 Onon jeenooɓe! Yalla on anndaa yiɗude adunaaru wo wanyude Laamɗo naa? Ndelle, anniyiiɗo laataade giɗo adunaaru fuu, waɗii hoore muuɗum ganyo Laamɗo.
5 Taa miilee Binndi ɗiin wo ɓolum kaalata nde mbi'unoo: «Laamɗo ina hirana ruuhu mo waɗi e meeɗen oon sanne.»

6 Ammaa, Laamɗo ina ɓeydana en
moyyere ɓurnde mawnude katin. Ɗuum
waɗi de Binndi ɗiin ina mbi'a:
«Laamɗo na salanoo mawninkiniiɓe,
de na hokka leeyinkiniiɓe moyyere.»*
7 Ndelle, njaɓanee Laamɗo. Calanoɗon
Ibiliisa, ndeen dillan to mooɗon law.
8 Ɓattee Laamɗo, ndeen kam du ɓadoto
on. Onon luttuɓe, laaɓinee juuɗe mon.
Onon waɗuɓe ɓerɗe ɗiɗi, laaɓinee ɓerɗe
mon!
9 Mettinee ɓerɗe mon, cunee, mboyee.
Ngaɗon jaleeɗe mooɗon bojji, weltaare
mooɗon du laatoo cunu.
10 Leeyinkinee yeeso Joomiraaɗo, ndeen
toownan on.
11 Sakiraaɓe, taa fay gooto mooɗon
mbuyka banndum. Neɗɗo fuu mbuykuɗo
banndum naa sarii ɗum, mbuykii
jamirooje Laamɗo ɗeen, sarake jamirooje
ɗeen. Si a sarake jamirooje du, a
ɗowtantaako ɗe, a waɗii hoore maa
carotooɗo.
12 Gooto tan woni kokkoowo jamirooje,
gooto woni Carotooɗo: kam tan waawi
hisinde e halkude. Aan, wo a moy faa
caroɗaa gondo maa?

No neɗɗo haaniri wakkilde Laamɗo

13 Joonin kettindee, onon wi'ooɓe: «Han-
nden naa jaango, min njahan ngalluure
maaniire e maaniire, min ngaɗa toon hi-
taande miɗen luumoo, min keɓa tino.»
14 Si goonga, on anndaa ko laatotoo
jaango. Ɗume woni nguurndam mooɗon?
Wo ɗum cuurki ɓanguki wakkatiyel gootel
tan de majji.
15 Inan ko kaannoɗon wi'ude: «Si Joomi-
raaɗo muuyii, min mbuuran, min ngolla
huunde maani e huunde maani.»
16 De joonin, oɗon mawninkinoo, oɗon
mantoo. Mantoraade hono nii fuu ina
boni.
17 Ndelle, si neɗɗo faamii ko wooɗi ko
haani waɗeede, de waɗaay ɗum fu, waɗii
hakke.

5

Haala joomiraaɓe jawdi bonɓe golle

1 Joonin kettindee onon joomiraaɓe
jawdi, mboyee, ngaɗon wullaango saabe
mettallaaji kewtotooɗi on.
2 Jawdi mooɗon nyolii, kaddule mooɗon
mooyii.
3 Kaŋŋe mooɗon e cardi mooɗon fuu-
nii. Puundi ndiin laatantoo on seedaaku
bonanda mooɗon, nyaama terɗe mooɗon
hono no yiite ni. On ndesanii ko'e mooɗon
jawdi ley balɗe cakitotooɗe.
4 On calake yoɓude gollooɓe gese
mooɗon njobdi muɓɓen. Inan, kettindee
bullaali maɓɓe! Joomiraaɗo jom baawɗe
fuu oon nanii bullaali tayooɓe gese mon
ɓeen.
5 On mbuurdii e muuyooji mooɗon, on
mbeltake ley adunaaru ndu. On paynii
ɓalli mooɗon hono kulle, faa nyannde
kirsetee.
6 On carake fonnditiiɓe de mbarɗon
ɗum'en. Fay si kamɓe kaa, ɓe nganaa yed-
dooɓe on.

No munyal nafirta

7 Wooɗi, sakiraaɓe, munyee faa Joomi-
raaɗo wara. Miilee dow demoowo, no
heɗortoo faa leydi hokka ɗum tayri kor-
sundi. Imo munya faa o heɓa yuwoonde
arandeere e sakitotoonde.
8 Onon du munyee. Cemmbinɗinee
ɓerɗe mon, sabo gartol Joomiraaɗo ɓadake.
9 Sakiraaɓe, taa pelunduree, faa ndaɗon
sariya. Miccitee, Carotooɗo oon ina ɓadii
sanne, imo darii e dammbugal!
10 Sakiraaɓe, miccitee annabaaɓe haal-
dunooɓe e innde Joomiraaɗo ɓeen. Munyal
maɓɓe ley torra ina laatanii on alhaali, faa
onon du munyiron noon.
11 Eɗen mbi'a barke woodanii tinniiɓe
ɓeen. On nanii haala tinnaare Ayuuba,
wooɗi du on nji'ii e ley ɗum fuu no Joomi-
raaɗo fodoranii mo cakitte lobbe, sabo
Joomiraaɗo wo keewɗo yurmeende, jom
hinney.
12 Ammaa aranel fuu, sakiraaɓe am,
taa kunee: wanaa hunoraade kammu,*
wanaa hunoraade leydi, wanaa huunde
wonnde. Ammaa wi'ude «Ayyo» naa
«A'aa» tan ina heya, taa caamon ley sariya
Laamɗo.

Haala ŋaaraade Laamɗo dow goondinal

13 Yalla won torriiɗo e mooɗon naa? O
waɗa du'aare. Yalla won ceyiiɗo e mooɗon
naa? O yettira Laamɗo jimi.

* **4:6** Banndi 3.34. * **5:12** Hunoraade kammu woni hunoraade Laamɗo.

14 Yalla won nyawɗo e mooɗon naa?
O nodda mawɓe kawrital goonɗinɓe, de
ɓe ndu'anoo mo, ɓe ngatta nebbam dow
hoore makko e innde Joomiraaɗo.
15 Du'aare du'oraande e goonɗinal dan-
nan nyawɗo oon, Joomiraaɗo umminan
ɗum. Si joomum waɗiino hakke du,
yaafete.
16 Ndelle, kaalton hakkeeji mooɗon
hakkunde mooɗon, ngaɗunduron du'aare,
yalla oɗon cellinee. Du'aare neɗɗo pon-
nditiiɗo ina jogii baawɗe waɗude kulle
mawɗe.
17 Annabi Iliyaasa wo neɗɗo hono
meeɗen. O waɗirii du'aare e tinnaare taa
kammu toɓa. De yuwoonde toɓaay e leydi
faa waɗi duuɓi tati e lebbi jeegom.
18 Caggal ɗuum, o waɗi du'aare katin
yuwoonde toɓa. De Laamɗo jippini
yuwoonde, leydi du fuɗini ko tayetee.
19 Sakiraaɓe am, si gooto mooɗon
wosake laawol goonga, de goɗɗo wartirii
ɗum fu,
20 paamon gartirɗo mo e laawol oon hisi-
nan yonki makko e maayde, mooytan hak-
keeji makko keewɗi.

Ɓataaki **Piyeer arandeehi**

1 Miin Piyeer nulaaɗo Iisaa Almasiihu winndi ɓataaki ki ɗo yaade to mooɗon, onon ɓe Laamɗo suɓii, laatiiɓe jananɓe e ley adunaaru ndu, sankitiiɓe e leyɗe Ponta e Galaatiya e Kapadokiya e Aasiya e Bitiniya.

2 Laamɗo Baaba meeɗen suɓake on, anniyake laatoɗon yimɓe muuɗum toon. Ruuhu muuɗum ina golla e mooɗon faa laatoɗon seniiɓe, faa ɗowtanoɗon Iisaa Almasiihu, laamnireɗon yiiyam muuɗum mbiccaaɗam e mooɗon.

Laamɗo ɓeydan on moyyere e jam.

Haala jikke nguurndam nduumiiɗam

3 Jettooje ngoodanii Laamɗo Baaba Joomiraaɗo meeɗen Iisaa Almasiihu. Dow yurmeende makko mawnde o hokki en rimteede kesum saabe ummitagol Iisaa Almasiihu e hakkunde maayɓe, faa keɓen jikke celluɗo.

4 Saabe jikke oon eɗen keɗii ndongu ngu Laamɗo resani en dow kammu. Ndongu nguun mbonataa, tuunataa, ɓuytataako.

5 Baawɗe Laamɗo na reeniri on saabe goonɗinal mooɗon faa hisina on. O segilake ɓanginde kisindam ɗaam e wakkati cakitte adunaaru ndu.

6 Ley majjum oɗon keewi seyo, fay si tilsi ɓerɗe mon metta joonin ley wakkati seeɗa saabe torraaji feere feere.

7 Torraaji ɗiin kollata goonɗinal mooɗon na selli. Hono no kaŋŋe taaynirtee e yiite faa ndaaree yalla wo dimo, onon du hono noon ndaartinorteɗon. Goonɗinal mooɗon du ina ɓuri kaŋŋe sabo kaŋŋe heddataako. Caggal oɗon munyi torra, on njettete, on keɓan darja e teddeengal nyannde Iisaa Almasiihu ɓangi.

8 On nji'aay ɗum de oɗon njiɗi ɗum. On nji'ataa mo joonin, ammaa oɗon ngoonɗini mo. Ɗum hebbini on seyo manngo faltiingo haaleede.

9 Oɗon ceyorii noon sabo on keɓan ko keɗiɗon ley goonɗinal, ɗum woni kisindam yonkiiji mooɗon.

10 Annabaaɓe pilake faamude kabaaru kisindam ɗam, ɓe yamtindii dow majjam faa wooɗi. Ɓe cappake moyyere nde Laamɗo fodii hokkude on ndeen.

11 Ruuhu Almasiihu gonɗo e maɓɓe oon anndinii ɓe torraaji kewtotooɗi Almasiihu e teddeengal jokkitoowal ngaal gilla wakkati majjum waraay. Annabaaɓe ɓeen pilake faamude moy warata e ndey ɗum waɗata.

12 Ammaa Ruuhu oon hollii ɓe ko ɓe mbaajotoo ɗuum wanaa ko'e maɓɓe ɓe mbaajantonoo, wo onon ɓe mbaajantoo. Joonin du, waajotooɓe Kabaaru Lobbo njottinii on kabaaru oon dow baawɗe Ruuhu Ceniiɗo yuuruɗo dow kammu. Fay maleyka'en ina njiɗi faamude kabaaru oon sanne.

Haala joonnde seniinde

13 Saabe majjum, pindinon hakkillooji mon faa cegilanoɗon golle, nanngitoɗon! Njowon jikke mooɗon fuu dow moyyere nde Laamɗo hokkoyta on nyannde Iisaa Almasiihu ɓangowi ndeen.

14 Laatoɗon ɓiɓɓe ɗowtaniiɓe Laamɗo, taa njeccee e muuyɗe yonki ɗe ngonnoɗon e muuɗum arande ɗeen. Ndeen, on anndaano goonga.

15 Joonin kaa, laatee seniiɓe e huunde fuu ko ngaɗoton, hono no Laamɗo nodduɗo on oon senorii ni.

16 Sabo Binndi ɗiin mbi'ii:

«Laatee seniiɓe, sabo miin du wo mi ceniiɗo.»*

17 Oɗon noddira Laamɗo Baaba mooɗon. Kanko woni carortooɗo mono fuu e golle muuɗum, o ɓurdintaa yimɓe. Ndelle kulee mo ley ko ngaɗoton fuu, faa ɗo mbeerka mooɗon haaɗi e adunaaru.

18 Oɗon anndi on kaɓɓitaama e nguurndam mon ɓolam ɗam tawruɗon baabiraaɓe mooɗon. Coottitaari ndimɗindi on ndiin wanaa huunde timmoore hono cardi naa kaŋŋe.

19 Almasiihu wo laatiiɗo jawgel kiɓɓungel, ngel walaa malal. Oon soottitiri on yiiyam muuɗum tedduɗam.

20 Laamɗo suɓake Almasiihu gilla joyyinaay adunaaru, ammaa e cakitte jamaanuuji ɗiin Laamɗo ɓanginii mo saabe mooɗon.

---

* **1:16** Lewinkooɓe 11.44-45, 19.2.

21 Wo saabe makko ngoondinirɗon
Laamɗo. Laamɗo ummintinii mo e
maayde de hokki mo teddeengal. Ndelle
goondinal mon e jikke mon fuu ina njowii
e Laamɗo.
22 Ɗowtaare moodon goonga laamnii
ɓerɗe moodon heɓa njiɗon sakiraaɓe mon
goondinɓe, tawee naafikaaku fuu walaa.
Ndelle njiɗunduree njinngu manngu dow
ɓerɗe laaɓuɗe.
23 Laamɗo wadi aawdi e moodon de
ndimtadon kesum. Aawdi ndiin wanaa
timmoori, ndi timmataa abada. Kayri
woni konngol Laamɗo buurngol, duumiin-
gol ngool.
24 Sabo,
«Ɓii-Aadama wo huɗo,
dawla muuɗum du wo pinndi.
Huɗo yooran, pinndi du solan,
25 ammaa konngol Joomiraaɗo ngool
duumoto faa abada.»†
Konngol ngool woni Kabaaru Lobbo mo
mbaajaɗon oon.

2

1 Saabe majjum, njoppon ko boni fuu:
jamba e naafikaaku e haasidaaku* e ny-
oore fuu.
2 No cukaloy keccoy muuyirta kosam
endi inniraaɓe muɓɓen ni, hono noon
onon du haani muuyiron konngol Laamɗo
laaɓungol ngool, faa mawnon ley kisin-
dam mon saabe maggol.
3 Sabo Binndi ɗiin mbi'ii: «on meeɗii hin-
ney Joomiraaɗo.»†

Haala hayre wuurnde e haala yimɓe seniiɓe

4 Ngaree to Joomiraaɗo. Kanko woni
hayre wuurnde nde yimɓe calii. Ammaa
Laamɗo suɓake hayre nde, ina horsini nde.
5 Onon du oɗon nga'i hono no kaaye
buurɗe nyiɓirteeɗe suudu seniindu
ni. Wo on almaami'en seniiɓe, wad-
danooɓe Laamɗo sadakaaji teddinooji
ɗum. Laamɗo na jaɓira ɗi saabe Iisaa
Almasiihu.
6 Sabo Binndi ɗiin mbi'ii:
«Mi yowan hayre joyyinirde ley Siyona,
hayre suɓaande, horsunde.
Katin du goondinɗo nde fuu
semtintaake abada.»‡
7 Onon goondinɓe, hayre ndeen ina horsi
e moodon. Ammaa ɓe ngoondinaay ɓeen,
Binndi ɗiin mbi'ii ɓe:
«Hayre nde nyiɓooɓe ɓeen calii ndeen,
wo kayre laatii hoore nyimngo
ngoon.§
8 Hayre ndeen na ferga yimɓe,
na saabanoo ɗum'en boɓɓaade.»*
Iɓe pergoo e mayre sabo ɓe calake rewude
konngol ngool. Wo noon ɓe podoranaa.
9 De onon kaa, wo on lenyol cuɓaangol,
wo on almaami'en gollanooɓe Kaananke
oon, wo on lenyol ceniingol, wo on yimɓe
ɓe Laamɗo suɓanii hoore muuɗum. O
suɓake on faa kaalon kabaaru moyyuki
makko, kanko nodduɗo on yuuwde e nimre
warude e annoora makko kaayniiɗo oon!
10 Arande on nganaano yimɓe Laamɗo,
de joonin wo on yimɓe muuɗum. On
keɓaayno yurmeende makko, joonin kaa
on keɓii.

Haala ɗowtanaade hooreeɓe

11 Sakiraaɓe am horsuɓe, wo on hoɓɓe,
yimɓe jananɓe ley adunaaru ndu. Saabe
majjum, miɗo waajoo on, mboɗɗoɗon
muuyɗe yonki, sabo wakkati fuu iɗe piloo
halkude yonkiiji moodon.
12 Ngaɗee needi hakkunde yimɓe ɓe
ngoondinaay ɓeen. Si on ngaɗii noon fu,
fay si ɓe peldi on ko boni, ɓe nji'an golleeji
moodon lobbi, de ɓe teddina Laamɗo nyan-
nde ɓangani ɓe.
13 Njaɓanee kaanankooɓe ɓeen fuu
saabe Joomiraaɗo, gilla e kaananke ɓurɗo
toowde,
14 faa e hooreeɓe nelaaɓe muuɗum. Sabo
kaananke nelii ɓe faa jukkoo waɗooɓe ko
boni, de yetta waɗooɓe ko woodi.
15 Sabo ko woni muuyɗe Laamɗo dey,
muɓɓiron kunnduɗe fuuyɓe majjuɓe e
golleeji moodon lobbi.
16 On ndimdinaama, ammaa kaybee taa
ndimaaku moodon saabanoo on gollude
ko boni. Ngorron no maccuɓe Laamɗo ni.
17 Teddinee yimɓe fuu, njiɗee sakiraaɓe
goondinɓe ɓeen, kulee Laamɗo, teddinee
kaananke mawɗo oon.

† **1:25** Esaaya 40.6-8. * **2:1** Maanaa haasidaaku ɗo wo nganyaandi yuurundi e yiɗande hoorem tan. Joomum yiɗaa goɗɗo heɓa. † **2:3** Jabuura 34.9. ‡ **2:6** Esaaya 28.16. § **2:7** Jabuura 118.22. * **2:8** Esaaya 8.14.

Haala jokkude Iisaa Almasiihu

18 Maccuɓe, ɗowtanee joomiraaɓe mooɗon, teddinon ɗum'en, wanaa joomiraaɓe mooɗon lobbuɓe newiiɓe ɓeen tan, ammaa fay oonyiiɓe ɓeen du.
19 Sabo neɗɗo mo toonyaaki, si torraama de munyiri saabe miilaade Laamɗo fu, waɗii ko wooɗi.
20 Si tawii a toonyiiɗo de munyuɗaa piiɗe fu, teddeengal fuu walaa e majjum. Ammaa si on ngollii ko wooɗi de munyuɗon torraaji saabe ɗuum fu, Laamɗo ina yiɗi ɗum.
21 Ɗum Laamɗo noddiri on, sabo Almasiihu torriraama saabe mooɗon. O hollii on laawol faa njokkon koyɗe makko.
22 Abada o luttaay, abada hunnduko makko du wurtinaay fewre.
23 Nde ɓe njennunoo mo ndeen, o yennitaaki ɓe. Nde ɓe torrunoo mo ndeen, o yomnitaaki ɓe e haala. O heɗorake ɓe Laamɗo carortooɗo laaɓal oon.
24 Almasiihu e hoore muuɗum ronndorake hakkeeji meeɗen e ɓanndu muuɗum dow leggal palaangal, faa maayanen hakkeeji, mbuuranen fonnditaare. On ndannaama saabe barme makko.
25 Arande, wo on baali majjuɗi, joonin kaa on ngartii to Duroowo kayboowo yonkiiji mooɗon.

3

Haala mbooɗirka hakkunde goriiyo e deekiiyo

1 Hono noon onon rewɓe du, ɗowtanee goriraaɓe mooɗon. Ndeen si woɓɓe maɓɓe nganaa jokkuɓe konngol Laamɗo fu, golle mon ina waawi waylitinde ɓe, tawee fay haala waɗaay.
2 Ɓe nji'an no ngorruɗon e laaɓal e yaage.
3 Taa nyaayo mooɗon laatoo nyaayo yi'eteengo: moorli, soɗaade e ɓornaade kaddule ŋarɗuɗe.
4 Tinnee e soɗagol cuuɗiingol faa ɓerɗe mon coɗoroo jam e heese, ɗum woni soɗagol ngol timmataa. Ngool woni soɗagol korsungol to Laamɗo.
5 Arande, wo noon rewɓe seniiɓe nyaayirannoo, yowuɓe jikke muɓɓen e Laamɗo ɓeen. Ɓe njaɓanii goriraaɓe maɓɓe,
6 hono no Saaratu ɗowtoranii gorum Ibrahiima faa ina noddira ɗum joomum ni. Si on ngollii ko wooɗi de on accaay fay huunde hulɓina on fu, on laatake ɓiɓɓe makko, kanko Saaratu.
7 Onon worɓe du, ko ngondoton e deekiraaɓe mon fu, paamon debbo fotaa e gorko semmbe. Teddinee ɓe sabo onon e maɓɓe fuu on kawtu moyyere, ɗum woni nguurndam ngoongalajam. Ngaɗiron noon, taa fay huunde haɗa du'aawuuji mon njaabeede.

Haala torreede saabe laawol lobbol

8 Ko jokkiti dey, on fuu laatee hakkillo wooto, moyyunduron, njiɗunduron njinngu sakiraagu, njurmunduree, leeyinkinoɗon.
9 Taa njomnitoɗon ko boni, taa njennitee jennuɗo on. Ammaa mbarkinon joomum, sabo wo ɗuum Laamɗo noddiri on, faa hokka on barke.
10 Sabo Binndi ɗiin mbi'ii:
«Jiɗuɗo heddoraade nguurndam lobbam
e nyalaaɗe belɗe fuu,
nanngita ɗemngal muuɗum e ko boni,
nannga hunnduko muuɗum e pene,
11 woɗɗoo ko boni, waɗa ko moyyi,
filoo jam de tinnoo e majjam.
12 Sabo Joomiraaɗo ina ndaara fonnditiiɓe,
ina hettindoo du'aawuuji muɓɓen,
de na salanoo waɗooɓe ko boni ɓeen.»*
13 Ɗum le, moy waɗata on ko boni si on tinnake e ko wooɗi?
14 Ammaa si tawii on torraama saabe fonnditaare fu, barke na woodani on. Taa kulee yimɓe ɓeen, taa hakkillooji mooɗon mbemmboo.
15 Teddinee Almasiihu e ɓerɗe mooɗon: wo o ceniiɗo, wo o Joomiraaɗo meeɗen. Wakkati fuu, tawa oɗon cegilanii jaabaade neɗɗo fuu yamuɗo on sabaabu jikke mo ngonɗon e muuɗum oon.
16 Njaaborooɗon ɓe heese e yaage, tawee walaa fuu ko ɓerɗe mooɗon peldata on. Ndeen yimɓe buykooɓe golleeji mooɗon lobbi saabe Almasiihu ɓeen cemtan dow majjum.

* **3:12** Jabuura 34.13-17.

17 Torreede e ley golleeji lobbi, si tawii
wo ɗum muuyɗe Laamɗo, ɓuri torreede e
ley golleeji bondi.
18 Sabo Iisaa Almasiihu e hoore muuɗum
maayii saabe hakkeeji yimɓe jamaanuuji
fuu nde wootere faa abada. Ponnditiiɗo
oon maayanii ɓe ponnditaaki ɓeen, faa o
yaara en to Laamɗo. Fodde ɓanndu, wo o
baraaɗo, de o ummitiiɗo e Ruuhu.
19 Wo e baawɗe Ruuhu oon du Iisaa yaari
waajowii yonkiiji uddaaɗi ley kasu.
20 Yonkiiji ɗiin luttii Laamɗo e jamaanu
Nuuhu. Tawi Laamɗo munyanii ɗi sanne,
nde Nuuhu sehannoo laana muuɗum
mawka kaan ndeen. Yimɓe seeɗa naati de
kisi e ndiyam ɗaam, njeetato tan.
21 Ɗum fuu ɗum waɗii faa ɗum holla
lootagal batisima gilla waraay. E ley mag-
gal on kisii saabe ummitagol Iisaa Almasi-
ihu. Lootagal batisima ngaal wanaa it-
tude tuundi ɓanndu, ammaa wo amaana
mo neɗɗo nanngidi e Laamɗo e ɓernde
laaɓunde.
22 O yeentowii dow kammu, imo jooɗii
gere nyaamo Laamɗo. Imo laamii ma-
leyka'en e kaanankooɓe e jogiiɓe baawɗe
fuu.

4

Haala nguurndam kesam

1 Almasiihu yarii torra ley ɓanndu
muuɗum. Ndelle onon du kooyon anniya
hono no makko ni, cegilanoɗon torra. Sabo
si neɗɗo torraama ley ɓanndu fu, seedii e
hakkeeji.
2 Ndeen selan jokkude muuyɗe terɗe, de
jokka muuyɗe Laamɗo haddi nguurndam
muuɗum fuu.
3 Nguurndam mooɗon paltiiɗam ɗaam
heyii on, on ngaɗiino ko yimɓe ɓe anndaa
Laamɗo ɓeen njiɗi fuu. On mbuurdii e rafi
semto e muuyɗe terɗe e sulagol e fijirde
bonnde e yarngo bonngo e dewal tooruuji
nyiddiniingal.
4 Ko celuɗon tawdeede e maɓɓe e ley
golleeji cemtiniiɗi cattuɗi ɗuum haaynake
ɓe sanne, ɗuum waɗi de iɓe mbonkoo on.
5 Ammaa ɓe ndaroyto yeeso Laamɗo,
cegilaniiɗo saraade wuurɓe e maayɓe fuu
oon.
6 Ɗum waɗi de fay maayɓe ɓeen kaalanaa
Kabaaru Lobbo oon. Ndeen, fay si ɓe caraa
sariya maayde hono no yimɓe fuu, ɓe mbu-
uran ley ruuhu hono no Laamɗo wuurdi
ni.
7 Timmoode huunde fuu ɓadake. Ndelle,
kakkilon, nanngitoɗon, faa keddoɗon e
du'aare.
8 Ko artii ɗum fuu, njiɗunduron sanne,
sabo njinngu na sudda hakkeeji keewɗi.
9 Mono fuu jaɓa weeraneede tawee on
ŋormaaki dow majjum.
10 Mono e mooɗon fuu heɓii dokke feere
feere. Ngolliron dokke ɗeen faa nafon
woɓɓe, hono no kawjotoodo lobbo, kalfi-
naaɗo moyyere Laamɗo heewnde sifa.
11 Kaaloowo ley kawrital fuu, ina haani
haalude haalaaji Laamɗo. Golloowo fuu,
ina haani gollirde semmbe mo Laamɗo
hokki ɗum oon. Ɗum fuu wo faa Laamɗo
teddinee e ley huunde fuu, teddiniree
saabe Iisaa Almasiihu. Wo teddeengal
e baawɗe ngoodan Iisaa Almasiihu faa
abada abadin! Aamiina.

Haala seyaade ley torraaji

12 Sakiraaɓe am horsuɓe, taa torra
ndaartindotoodo on naawɗo hono no yiite
oon haaynoo on, hono wo ɗum huunde
nde haanaa laataade.
13 Ammaa ceyee sabo ko kawtuɗon e
Iisaa Almasiihu torraaji joonin ɗuum, faa
ceyoɗon sanne ley ilinaali nde teddeengal
makko ɓangi.
14 Si on kuyfinaama saabe innde Almasi-
ihu, barke na woodani on. Sabo Ruuhu
tedduɗo, ɗum woni Ruuhu Laamɗo, ina
woni dow mooɗon.
15 Taa fay gooto mooɗon torree saabe
waɗii war-hoore maa wujjii maa waɗii ko
boni maa naatii ko walanaa ɗum.
16 Ammaa si gooto mooɗon torraama
saabe wo Almasiyankeejo fu,* taa semtira
ɗum, njettee Laamɗo saabe innde ndeen.
17 Joonin wakkati mo Laamɗo fuɗɗata
saraade yimɓe yottake. To yimɓe rewooɓe
mo ɓeen o fuɗɗirta. Si sariya oon fuɗɗirii
en enen, noy timmirta e dow ɓe njokkaay
Kabaaru Laamɗo Lobbo ɓeen?
18 Binndi ɗiin mbi'ii:
«Si hisinde fonnditiiɓe tiiɗii,

* **4:16** Almasiyankeejo ina fiirta jokkuɗo Almasiihu. † **4:18** Banndi 11.31.

ɗume hewtotoo yedduɓe Laamɗo e
luttuɓe?»†
19 Ndelle si wo nii ɗum worri, neɗɗo
fuu torraaɗo ley muuyɗe Laamɗo halfina
hoorem e Taguɗo koolniiɗo oon, heddoo e
waɗude ko wooɗi.

5

Haala waaju yaade to mawɓe

1 Miɗo waajoo mawɓe wonduɓe e
mooɗon ɓeen ɗum ɗo, sabo miin du
mi mawɗo, mi seedakeno torraaji Iisaa
Almasiihu, mi tawdete e teddeengal
ɓanginoyteengal ngaal du.
2 Nduron coggal ngal Laamɗo halfini on
ngaal. Kaybon ngal. Taa ndurdon ngal
tilay, ammaa ndurdon ngal yardaamuye
no Laamɗo yiɗiri ni. Taa ndurdon ngal faa
keɓon kaalisi tan, ndurdon ngal e semmbe
ɓerɗe mon.
3 Taa ndooldee coggal ngal Laamɗo
halfini on ngaal, ammaa ngaɗon alhaali
lobbo e maggal faa ngal jokka.
4 Ndeen si Duroowo mawɗo oon
ɓangowii, on keɓan kufune teddeengal mo
bonataa abada.
5 Hono noon onon jokolɓe, njaɓee
yamiroore mawɓe. On fuu, ngondon
e leeyinkinaare hakkunde mooɗon, sabo
Binndi ɗiin mbi'ii:
«Laamɗo na salanoo mawninkiniiɓe,
de na hokka leeyinkiniiɓe moyyere.»*
6 Ndelle, leeyinkinanee Laamɗo jom
semmbe oon, faa toowna on si wakkati
cuɓaaɗo oon yottake.
7 Paɗɗee kaɓɓu-ko'uuji mooɗon ɗiin fuu
yeeso Laamɗo, sabo imo hakkilani on.
8 Ndeentee, kakkilon! Sabo ganyo
mooɗon Ibiliisa ina waɗa yaha-warta hono
no laddeeru yolbundu ni, ina filoo mo
nyaama.
9 Kabdon e mayru, tinnoɗon e goonɗinal
mooɗon, sabo oɗon anndi sakiraaɓe
mooɗon sankitiiɓe e adunaaru ndu ɓeen,
kam'en du ina ngondi e torraaji ɗiin.
10 Nde torraɗon faa ɓooyti seeɗa fu,
Laamɗo jom hinney fuu, nodduɗo en faa
ngonden e teddeengal muuɗum duumi-
ingal ley kawtal Iisaa Almasiihu, kam
hiɓɓinta on. Kam darnata on, sellina ɓerɗe
mon, tabintina on.
11 Wo baawɗe ngoodan mo faa abada!
Aamiina.

Baynundural

12 Silas mo tiigoriimi wo sakiike kool-
niiɗo walli kam winndande on ɓataaki
ndaɓɓi ki, faa mi sellina ɓerɗe mon, mi
hokka on tannyoral: kabaaru mo mbin-
ndumi oon wo hinney Laamɗo goongaajo.
Keddodee e majjum!
13 Kawrital goonɗinɓe gonngal Baabiila,
ngal Laamɗo suɓii no suɓorii on ni, ingal
jowta on. Marku ɓiyam oon du ina jowta
on.
14 Njowtunduron jowtaali gonduɗi e
njinngu.
Jam wondu e mooɗon, onon hawtuɓe e
Iisaa Almasiihu ɓeen fuu.

* **5:5** Banndi 3.34.

Ɓataaki Piyeer ɗiɗaɓi

1 Ɓataaki ki to am yuuri, miin Simon Piyeer. Mi maccuɗo Iisaa Almasiihu, mi nulaaɗo muuɗum. Miɗo jowta on, onon heɓuɓe goonɗinal korsungal hono ngal amin ngaal saabe fonnditaare Iisaa Almasiihu, Laamɗo meeɗen kisinoowo en oon.
2 Laamɗo hebbin on moyyere e jam e ley ko anndudon mo ɗuum, e ko anndudon Joomiraaɗo meeɗen Iisaa ɗuum.

No goonɗinɓe kaaniri wuurdude e kulol Laamɗo

3 E baawɗe Joomiraaɗo keɓirɗen huunde fuu ko kaajaɗen, faa mbuurden e kulol Laamɗo. En keɓirii ɗum saabe ko anndudon Laamɗo, noddirɗo en teddeengal muuɗum e moyyuki muuɗum oon.
4 E ley teddeengal makko e moyyuki makko o hokkii en amaanaaji korsudi, mawɗi sanne. O waɗanii on ɗi faa ndaɗon bonanda kalkoowo mo muuyɗe bonɗe ndimi gonɗo e adunaaru ndu, de kawton e Laamɗo alhaali.
5 Saabe ɗuum, tinnoɗon faa wooɗa, ɓeydon e dow goonɗinal mooɗon ngaal moyyuki, e dow moyyuki kiin anndal,
6 e dow anndal ngaal nanngitaare, e dow nanngitaare ndeen munyal, e dow munyal ngaal kulol Laamɗo,
7 e dow kulol Laamɗo ngool yiɗugol sakiraaɓe, e dow yiɗugol sakiraaɓe ngool, njinngu kuuɓungu.
8 Si sifaaji lobbi ɗi ina ngoni e mooɗon, wooɗi na ɓeydoo, ɗi kaɗan on laataade waatuɓe ɓerɗe ɓe nafataa e ley anndugol mooɗon Joomiraaɗo men Iisaa Almasiihu.
9 Sabo neɗɗo fuu mo sifaaji ɗiin ngalaa e muuɗum wo bumɗo naa pamɗuɗo jiiɗe, sabo yeggitii Laamɗo laaɓinii ɗum e hakkeeji muuɗum paltiiɗi ɗiin.
10 Ndelle sakiraaɓe, onon kaa, tinnoree no mbaawruɗon fuu e tabintinde noddaango ngo Laamɗo noddi on to muuɗum ngoon, e ko o suɓii on ɗuum du. Sabo si on ngaɗii ɗum on pergataako abada!
11 Hono nii Laamɗo jaɓɓortoo on e teddeengal manngal de naaton laamu Joomiraaɗo men Iisaa Almasiihu kisinoowo en nduumiingu.
12 Ndelle, fay si tawi oɗon anndi kulle ɗeen, oɗon keddii e goonga mo keɓuɗon oon, mi miccintinan on ɗe wakkati fuu.
13 Mi yi'ii ina tilsi mi findina hakkillooji mooɗon faa miccitoɗon ɗum si miɗo heddii miɗo foofa.
14 Sabo miɗo anndi mi ɓooyataa e adunaaru katin, dow no Joomiraaɗo men Iisaa Almasiihu holliri kam ni.
15 Ndelle mi waɗan ko mbaawumi fuu, faa si mi dillii adunaaru fu, oɗon mbaawa miccitaade kulle ɗeen wakkati fuu.

No haala annabaaɓe dow Almasiihu tabitiri

16 Nde min anndinnoo on garol Joomiraaɗo men Iisaa Almasiihu e baawɗe muuɗum ndeen, min njokkaay fillaaji nyeenyudi. Gite amin jaati min njiiri manngu makko!
17 Laamɗo Baabiiwo hokkii mo teddeengal e darja. Wakkati oon daande Laamɗo jom darja mawɗo oon hewtii mo, de wi'i: «O wo Ɓiyam mo korsinmi, mo ceyortoomi.»
18 Daande ndeen yuurii dow kammu. Minen e ko'e amin, min nanii nde, sabo wakkati oon miɗen ngondi e makko dow waamnde seniinde toon.
19 Ɗum fuu ɓeydanii min katin tannyorde ko annabaaɓe ɓeen kaalnoo ɗuum. Ndelle sanaa ngatton hakkillooji mooɗon e dow majjum, sabo haalaaji maɓɓe ina nga'i hono lampal jaynoowal ley nimre, faa pooyngol yayna, de hoodere fajiri jalba ley ɓerɗe mooɗon.*
20 Aranel fuu, paamon ko winndaa ley dewte annabaaɓe ɗuum fuu yuuraay e ko'e muɓɓen.
21 Sabo fay nde wootere konngol annabaaɓe yuuraay e muuyɗe ɓii-Aadama, ammaa wo Ruuhu Ceniiɗo waɗi de annabaaɓe ɓeen kaalti konngol yuurungol to Laamɗo ngool.

* **1:19** Hoodere fajiri ndeen woni Almasiihu, jaynoowo ley ɓerɗe goonɗinɓe ɗum. Ndaaree Holleede Yuhanna 22.16.

2

Haala annabaaɓe fewreeɓe e halkere muɓɓen
(Yahuuda 4-13)

1 No annabaaɓe fewreeɓe ngorrunoo e ley lenyol Israa'iila ngool ni, hono noon waajotooɓe fewreeɓe ngorroyta e ley moodon. Ɓe cornan e ley moodon jannde fewreere halkoore. Ɓe njeddan fay Joomii ɓe cooduɗo ɓe oon. Hono noon ɓe poodiranta ko'e maɓɓe halkere yaawunde.
2 Heewɓe njokkan e rafi semto maɓɓe ngoon. Saabe maɓɓe laawol goonga ngool mbonkete.
3 Eelgal* maɓɓe waddanan ɓe haalde pene faa ɓe luumtoroo on. Ammaa jukkungo maɓɓe saraama ɓooyii, halkere maɓɓe ina doomi ɓe.
4 Miccitoɗon, Laamɗo accaay maleyka'en luttunooɓe ɓeen. Ko o wadi dey, o geyyirii ɓe callali, o faddi ɓe ley nimre jahannama faa nyannde darngal.
5 Miccitoɗon du, o accaay adunaaru arandeeru nduun. Ko o wadi dey, o reenii Nuuhu baajotoodo fonnditaare oon e yimɓe njeddo woɓɓe, de o wayli ilam tuufaandu faa halki adunaaru yeddundu mo nduun.
6 Laamɗo sarii gure diɗi Sodoma e Gomoora. O halkirii ɗum'en yiite faa laatii ndoondi, faa ɗe laatanoo yeddooɓe mo warooɓe fuu maande ko hewtata ɗum'en.
7 E ley majjum, o dannii Luudu ponnditiido oon. Ɓernde muuɗum metti saabe golleeji bonɓe ɓeen cemtiniidi.
8 Wo o koɗuɗo hakkunde bonɓe ɓeen, o ponnditiido. Ɓernde makko laaɓunde ndeen ina metta nyalooma pindo fuu saabe golleeji maɓɓe bondi ɗi o yi'ata e ɗi o nanata.
9 Ɗum fuu ina holla Joomiraado ina waawi reenude ɗowtaniiɓe ɗum ɓeen e ndaartindooje, ina waawi katin resande oonyiiɓe ɓeen jukkungo faa nyannde darngal,
10 sakko doggooɓe caggal muuyɗe terɗe tuunɗe, huyfinɓe hoorewaaku Joomiraado ɓeen.

Waajotooɓe fewreeɓe ɓeen cemtataa, ina mawnitoo, ɓe kulataa mbonkaade tedduɓe wonɓe dow kammu.
11 Ammaa maleyka'en ina ɓuri ɓe semmbe e baawɗe, de fay e noon mbonkataako tedduɓe ɓeen faa kiitoo ɗum'en yeeso Joomiraado.
12 De yimɓe ɓeen kaa, iɓe nanndi hono daabaaji ladde ɗi ngalaa hakkillo, jokkooji taguuji muɓɓen, dimiraadi faa nanngee, mbaree. Iɓe mbonkoo ko ɓe anndaa. Laamɗo halkiran ɓe hono no daabaaji ladde ɗiin kalkirtee ni.
13 Ɓe torrii woɓɓe, woodi kamɓe du ɓe keɓan torra faa laatoo njobdi maɓɓe. Iɓe ceyoroo muuyɗe terɗe maɓɓe bonɗe fay ley nyalooma. Si ɓe njooddake e moodon e ley kawrital nyaamdu, iɓe ceyoroo jamba maɓɓe. Iɓe laatanii on gacce e laru†.
14 Ɓe tampataa yeewude rewɓe woɓɓe, ɓe celataa waɗude junuuba. Mo goondinal muuɗum walaa semmbe fuu, ɓe nanngiran ɗum e eytooje. Ɓerɗe maɓɓe wo boowɗe eelgal. Wo ɓe ɓiɓɓe huɗaaɓe.
15 Ɓe celii laawol ponnditiingol ngool, ɓe majjii saabe ko ɓe njokki laawol Balaama‡ ɓii Bosora, jiɗuɗo yoɓeede faa waɗa ko boni.
16 Ammaa annabaajo oon felaama dow hakke muuɗum, sabo araawa mum haaldii e muuɗum e daande neddo de hadi ɗum waɗude puuyndam.

17 Waajotooɓe fewreeɓe ɓeen wo ɓulli ɗi ngalaa ndiyam, wo ɓe duule ɗe henndu soggata, nimre ɓurnde fuu niɓɓude ɓe ndesanaa.
18 Iɓe piloo jarribaade yimɓe e dow haalaaji mawdi ɓoli. Iɓe nawtoroo muuyɗe terɗe cemtiniiɗe faa ɓe eyta yaltuɓe ko ɓooyaay hakkunde majjuɓe.
19 Iɓe aadanoo ɗum'en ndimaaku, tawee kamɓe e ko'e maɓɓe, wo ɓe maccuɓe bonanda. Sabo mono fuu wo maccuɗo ko jaalii ɗum.
20 Ina waawi taweede ɓe ndaɗirii e tuundi adunaaru saabe anndude Joomiraado meeɗen Iisaa Almasiihu kisinoowo en oon. Ammaa si ɓe njeccake e mayri katin faa ndi jaalii ɓe fu, cakitte maɓɓe

* **2:3** Maanaa eelgal ɗo wanaa ŋaaraade, wo muuyude naa suunaade ko jeyaa. † **2:13** Laru e sokottu fuu wo gootum. Wo nyakugol ley ko yi'etee e ko yi'ataake. ‡ **2:15** Balaama janngini kaananke wuro wi'eteengo Mowap oon jarribaade Israa'iilankooɓe faa ɓe naata ley jeenu e dewal tooruuji.

ɓuran arane maɓɓe bonde.
21 Si ɓe anndaano laawol fonnditaare
ngool faa'e fu, ɗuum ɓuri ko ɓe anndi ngol
faa woodi de ɓe tottitii yamiroore seniinde
nde ɓe keɓunoo.
22 Ko hewti ɓe ɗuum laamnii ban-
ndol ngol: «Rawaandu nyaamtan tuure
muuɗum.» Wi'aama katin: «Ngiroowu
lootaangu talloto e loope.»

3

Haala gartol Joomiraaɗo

1 Sakiraaɓe am horsuɓe, ɓataaki ki woni
ɗiɗaɓi ki mbinndanammi on. E ley ɗiɗi
ɗiin fuu, miɗo filoo miccinde on kabaaru o,
faa hakkillooji mooɗon ɓeydoo miilaade ko
laaɓi.
2 Miɗo yiɗi miccinde on haalaaji ɗi
annabaaɓe seniiɓe kaalnoo arande, kam e
yamiroore Joomiraaɗo meeɗen kisinoowo
en nde nulaaɓe mon njanngini on.
3 Artee anndude ɗum ɗo: e balɗe cak-
itotooɗe ɗeen, jalnortooɓe yimɓe jokkuɓe
muuyɗe terɗe muɓɓen ngarowan. Ɓe njal-
norto on,
4 ɓe mbi'a: «Noy amaana gartol makko
oon laatorii? Sabo gilla maamiraaɓe men
maayi faa joonin, huunde fuu ina worri e
alhaali muuɗum hono no worrunoo gilla e
fuɗɗoode adunaaru ni.»
5 Iɓe anniyii yeggitinde Laamɗo tagirii
kammu e leydi fuu konngol muuɗum. Illa
ko ɓooyi o tagirii leydi ndi ndiyam, ndi
yaltii ley ndiyam.
6 Katin du, Laamɗo halkirii adunaaru
ndu ndiyam nde waɗunoo ilam tuufaandu.
7 Wo e konngol makko ngool du, kammu
e leydi ɗo ngonɗen e muuɗum joonin
ndesanaama yiite faa nyannde darn-
gal. Wakkati oon yedduɓe Laamɗo ɓeen
kalkete.
8 Sakiraaɓe am horsuɓe, taa njeggiton
goonga gooto o: to Joomiraaɗo, nyalooma
gooto ina wa'i hono no duuɓi ujunere ni,
de duuɓi ujunere du ina nga'ani mo hono
no nyalooma gooto ni.*
9 Joomiraaɗo hanndintaa tabintinde
amaana muuɗum no yimɓe woɓɓe miilor-
too ni. Wo o munyanɗo on tan, sabo o yiɗaa
fay gooto halka. Ko o yiɗi dey, yimɓe fuu
ngarta to makko, tuuba.
10 Ammaa nyannde gartol Joomiraaɗo
ndeen juhan en hono no gujjo juhirta ni.
Wakkati oon, kammu o timmiran sawtu
mawɗo. Kulle kammunkooje fuu kalkan
ley yiite. Leydi ndi e golleeji gondi e
muuɗum fuu ɓanginte, caree.
11 Ndelle si tawii ɗum fuu hono noon
ɗum halkirta, ina tilsi njokkon laawol ceni-
ingol, mbuurdon e kulol Laamɗo!
12 Ina tilsi laatoɗon heɗiiɓe nyalaande
Laamɗo ndeen, laatoɗon filotooɓe nde
wara law! Nyannde ndeen, kammu
huɓɓan halka, kulle kammunkooje fuu
taayan ley yiite.
13 Ammaa eɗen keɗii ko Laamɗo aadii:
kammu keso e leydi keyri ɗo fonnditaare
tawetee.†
14 Ndelle, sakiraaɓe am horsuɓe, e ley
ko keɗiɗon kulle ɗeen ɗuum, tinnee faa
Joomiraaɗo tawa on e jam, tawa on ngalaa
tuundi, on ngalaa laru.
15 Paamon munyal Joomiraaɗo meeɗen
ngaal ina hokka on laawol heɓude kisin-
dam. Noon sakiike meeɗen Pool korsuɗo
oon winndirani on, no Laamɗo hokkiri mo
hakkilantaaku ni.
16 Ley ɓataakiiji makko ɗiin fuu, imo
winndira hono nii dow haala kaan.
Ɓataakiiji makko ɗiin ina njogii haalaaji ɗi
maanaa muɓɓen tiiɗi faamude, ɗi yimɓe
famɗuɓe jannde e ɓe ngalaa semmbe ley
goonɗinal mbaylitata maanaa muuɗum.
Wo hono noon du ɓe ngaɗirta e nokkuuje
goɗɗe ley Binndi ɗiin. Ɓe ngaddanan ko'e
maɓɓe halkere.
17 Ammaa onon sakiraaɓe am horsuɓe,
sabo on kumpitaama ɗum gilla joonin,
ndeentee taa bonɓe ɓeen njaara on e maj-
jere muɓɓen de ceedon e semmbe mon ley
goonɗinal.
18 Mawnon e anndude Joomiraaɗo men
Iisaa Almasiihu kisinoowo en, mawnon e
moyyuki muuɗum. Teddeengal woodan
mo gilla joonin faa abada! Aamiina.

* **3:8** Jabuura 90.4. † **3:13** Esaaya 65.17, 66.22, Holleede Yuhanna 21.1.

Ɓataaki Yuhanna arandeehi

Haala Konngol kokkoowol yimɓe nguurndam

1 Miɗen mbinndana on e dow gondo gilla fuddoode oon. Min nanii haala makko, min njiirii mo gite amin, min taykake mo, min meemirii mo juuɗe amin. Kanko woni Konngol kokkoowol nguurndam.*
2 Nguurndam ɗaam ɓanginaama, min nji'ii ɗam, miɗen ceedoo haala majjam. Nguurndam nduumiiɗam ngonɗam ɗo Baabiiwo ɗam min ɓanginanaa, wo ɗam min kaalanta on haala muuɗum.
3 Ndelle, ko min nji'i e ko min nani ɗuum min kaalanta on onon du, faa kawton e amin e ley kawtal Baabiiwo e Ɓiyum Iisaa Almasiihu.
4 Ɓum min mbinndanta on, faa seyo meeɗen hiɓɓa.

Haala wuurude ley annoora

5 Inan kabaaru mo min narri Almasiihu, mo min kaalanta on haala muuɗum oon: Laamɗo wo annoora, nimre fuu walaa e muuɗum.
6 Si en mbi'ii en kawtu e makko, de tawee e nimre ngonɗen, en penii, goonga walaa e golle meeɗen.
7 Ammaa si e annoora mbuurɗen hono no o worri e annoora kanko e hoore makko ni fu, ndeen eɗen ngoodi kawtal hakkunde meeɗen. Katin du yiiyam Ɓiyiiko Iisaa na laaɓina en e hakkeeji fuu.
8 Si en mbi'ii en ngalaa hakkeeji, en kiilii ko'e meeɗen, en ngaldaa e goonga.
9 Ammaa si en kaaltanii Laamɗo hakkeeji men, o yaafoto en, o laaɓina en e hakkeeji fuu. Sabo kanko, wo o koolniiɗo, ponnditiiɗo.
10 Si en mbi'ii en ngaɗaay hakke, en ngaɗii Laamɗo wo penoowo, konngol makko du naataay e meeɗen.

2

No Almasiihu laatorii ballo meeɗen

1 Ɓikkoy am, mi winndanii on ɗum faa taa ngaɗon hakke. Ammaa si goddo waɗii hakke, eɗen ngoodi curoowo to Baabiiwo, oon woni Iisaa Almasiihu ponnditiiɗo oon.
2 Kanko laatii kirsamaari ittoori hakkeeji* meeɗen. Wanaa hakkeeji meeɗen enen tan, de wo hakkeeji yimɓe adunaaru fuu.

Haala yiɗundurde

3 Ko hollata en eɗen anndi Laamɗo dey, wo haybude jamirooje muuɗum.
4 Biiɗo «miɗo anndi mo» tawa haybataa jamirooje makko, joomum wo penoowo, walaa e goonga.
5 Ammaa kaybuɗo konngol Laamɗo ngool, njinngu Laamɗo ina hiɓɓi e muuɗum jaati. Nii annditirten eɗen ngoni e makko.
6 Biiɗo ina woni e makko, ina haani wuurda no Almasiihu wuurdunoo ni.
7 Sakiraaɓe am horsuɓe, ko ngonumi miɗo winndana on ɗuum wanaa yamiroore heyre. Wo yamiroore ɓooynde nde keɓɗon gilla arande. Yamiroore ɓooynde ndeen woni konngol ngol nanɗon ngool.†
8 Ɓum e taweede fuu, yamiroore ɓooynde nde mbinndanammi on ndeen, wo nde heyre du. Goonga mayre ina ɓanga e Almasiihu, ina ɓanga e moodon, onon du. Sabo nimre ina timma, annoora goongaajo oon du ina yayna illa joonin.
9 Biiɗo e annoora woni, tawi ina wanyi sakiike muuɗum fu, e nimre woni faa hannden.
10 Jiddo sakiike muuɗum e annoora woni, walaa ko fergata ɗum.
11 Banyuɗo sakiike muuɗum e nimre woni, ina yaada e nimre. O anndaa to o yahata sabo nimre wumnii mo.
12 Sukaaɓe, miɗo winndana on
sabo hakkeeji moodon njaaforaama saabe Almasiihu.
13 Baabiraaɓe, miɗo winndana on
sabo odon anndi Gondo gilla e fuddoode oon.
Jokolɓe, miɗo winndana on
sabo on njaalake Ibiliisa bondo oon.

* **1:1** Aayaare nde ina haala kabaaru Iisaa Almasiihu. Ndaaree Linjiila mo Yuhanna 1.1-18. * **2:2** Haala kirsamaari kaan, e geresankoore ina waawi hollude kirsamaari ittoori hakke, ittoori nganyaandi hakkunde yimɓe e Laamɗo du.
† **2:7** Yamiroore ndeen wo yiɗundurde.

14 Sukaaɓe, ko mbinndanammi on dey,
sabo oɗon anndi Baabiiwo.
Baabiraaɓe, ko mbinndanammi on dey,
sabo oɗon anndi Gonɗo gilla e fuɗɗoode oon.
Jokolɓe, ko mbinndanammi on dey,
sabo oɗon njogii semmbe,
konngol Laamɗo ngool ina woni e mooɗon,
katin du on njaalake Bonɗo oon.

Haala reentaade e adunaaru

15 Taa njiɗee adunaaru ndu e ko woni e mayru fuu. Sabo jiɗɗo adunaaru fu, njinngu Baabiiwo walaa e muuɗum.
16 Sabo ko woni e adunaaru wo muuyɗe terɗe e muuyɗe yitere e mantoraade dow jawdi. Ɗum fuu jeyaaka e Baabiiwo. Wo e adunaaru ɗum jeyaa.
17 Adunaaru e muuyooji muuɗum fuu na timma, ammaa gaɗoowo muuyɗe Laamɗo duumoto faa abada.

Tindingo dow wayɓe Almasiihu

18 Sukaaɓe am, timmoode adunaaru ndu ɓadake. On nanii ganyo-Almasiihu waran. Haya, joonin wayɓe-Almasiihu heewɓe ngari. Ɗum anndirɗen timmoode ndeen.
19 Ɓe njaltii hakkunde meeɗen, ammaa ɓe njeyaakano e meeɗen. Sabo kamɓe, sini e meeɗen ɓe njeyanoo, ɓe keddodotono e meeɗen. De ɗum na holla kamɓe ɓe fuu ɓe njeyaakano e meeɗen.
20 Onon kaa, Ceniiɗo hokkii on Ruuhu Laamɗo paaminoowo on goonga, ndelle on fuu oɗon anndi goonga.
21 Miɗo winndana on wanaa saabe on anndaa goonga, ammaa wo saabe oɗon anndi goonga. Katin du oɗon anndi fewre fuu walaa e goonga.
22 Ndelle, moy woni penoowo? Jedduɗo Iisaa wo Almasiihu, kam woni penoowo.‡ Jedduɗo Baabiiwo e Bajjo oon fuu wo ganyo-Almasiihu.
23 Sabo jedduɗo Bajjo oon jeydaaka e Baabiiwo. De mo semtaay inndude Bajjo oon fuu, ina jeyda e Baabiiwo.
24 Wooɗi onon le, tinnee e ko nanɗon gilla arande ɗuum. Haala ka nanɗon gilla arande kaan, si ka woni e mooɗon fu, onon du on ngonan e Bajjo oon, on ngonan e Baabiiwo oon du.
25 Wooɗi du, ko Almasiihu aadanii en ɗuum wo nguurndam nduumiiɗam.
26 Mi winndanii on ɗum dow yimɓe majjinooɓe on.
27 De onon kaa, Ruuhu paaminoowo on goonga mo o hokki on oon, ina woni e mooɗon, hewtaay ko njannginеɗon. Sabo Ruuhu oon jannginta on huunde fuu. Wo goonga o jannginta on, wanaa fewre. Ndelle, ngonee e Almasiihu hono no Ruuhu muuɗum oon jannginiri on ni.

No laatoriɗen ɓiɓɓe Laamɗo

28 Joonin sukaaɓe am, keddee, ngonee e Almasiihu, faa ndaroɗen yeeso makko tawa eɗen ngoodi hoolaare, taa cemten nyannde gartol makko.
29 Si on anndii Almasiihu wo ponnditiiɗo, tannyoree du golloowo ko fonnditii fuu wo ɓinngel Laamɗo.

3

1 Ndaaree no Laamɗo Baabiiwo foti yiɗirde en, faa noddirii en ɓiɓɓe muuɗum. Wo en ɓiɓɓe muuɗum jaati. Ko haɗi adunaaru ndu anndude en dey, ndu anndaa Baabiiwo.
2 Sakiraaɓe am horsuɓe, joonin wo en ɓiɓɓe Laamɗo. Ko laatoytoɗen ɗuum, ɓanginaaka tafon. De eɗen anndi nde Almasiihu ɓangowi fu, en nanndan e muuɗum, sabo en nji'an mo kanko e hoore makko no o worri.
3 Dekuɗo jikke muuɗum dow makko fuu, laaɓiniran hoore muuɗum no Almasiihu laaɓiri ni.
4 Golluɗo ko boni fuu, luttii jamirooje Laamɗo. Sabo gollude ko boni wo luttude jamirooje.
5 Oɗon anndi Almasiihu ɓangirii faa itta hakkeeji. Kam kaa, hakkeeji ngalaa e muuɗum.
6 Gonɗo e makko fuu, heddataako ley hakkeeji. Keddiiɗo ley hakke fuu, yi'aay mo, anndaa mo.
7 Sukaaɓe am, taa fay gooto majjina on! Golloowo ko fonnditii wo ponnditiiɗo, hono no Almasiihu worri wo ponnditiiɗo ni.

‡ **2:22** Si neɗɗo yeddii Iisaa wo Almasiihu, yeddii wo kaananke, yeddii wo kisinoowo du.

8 Kaa luttoowo wo neɗɗo Ibiliisa, sabo
Ibiliisa wo luttoowo gilla e fuɗɗoode.
Saabe majjum Ɓii Laamɗo oon wardi faa
halka golle Ibiliisa.
9 Laatiiɗo ɓii Laamɗo fuu heddataako e
luttude, sabo aawdi Laamɗo ina woni e
muuɗum. Joomum waawaa heddaade e
luttude, sabo wo ɓii Laamɗo.
10 Inan ko hollata ɓiɓɓe Laamɗo e ɓiɓɓe
Ibiliisa: mo gollataa ko fonnditii fuu,
wanaa neɗɗo Laamɗo. Mo yiɗaa sakiraaɓe
muuɗum du, hono noon worri.

Haala njinngu

11 Inan kabaaru mo nanɗon gilla arande
oon: njiɗunduren.
12 En kaanaa wa'ude hono Kayiinu
jokkuɗo Ibiliisa bonɗo, baruɗo minyum
oon. Ɗume waɗi de o wari ɗum? O wardii
ɗum saabe golleeji makko wo bonɗi, de
golleeji minyiiko ɗiin kaa wo lobbi.
13 Ndelle sakiraaɓe, ko adunaaru ndu
wanyi on ɗuum, taa ɗum haaynoo on.
14 Ko njiɗuɗen sakiraaɓe meeɗen ɗuum
hollii en en njaalake maayde, en naatii e
nguurndam. Mo yiɗaa sakiike muuɗum
fuu, heddake wo maayɗo.
15 Neɗɗo fuu banyuɗo sakiike muuɗum
na waɗa war-hoore. Oɗon anndi nguurn-
dam nduumiiɗam walanaa gaɗoowo war-
hoore.
16 Inan no anndirten ko woni njinngu:
Almasiihu hokkitirii yonki muuɗum saabe
meeɗen. Ndelle enen du, eɗen njeyi
hokkitirde yonkiiji meeɗen saabe saki-
raaɓe men.
17 Si jogiiɗo jawdi yi'ii sakiike muuɗum
na ɓillii de yurmaaki ɗum, noy njinngu
Laamɗo waawri wonirde e muuɗum?
18 Sukaaɓe am, taa njinngu meeɗen laa-
too haala ɓola tan, ammaa njiɗiren golle e
goonga.
19-20 Nii anndirten wo e goonga ngonɗen.
Nii du, si ɓerɗe men pelii en fu, en mbaalti-
nan ɗe yeeso Laamɗo, sabo Laamɗo ɓuri
ɗe manngu, kanko woni anndudo huunde
fuu.
21 Ndelle sakiraaɓe am horsuɓe, sini
ɓerɗe meeɗen pelaay en, en tawdete e
hoolaare daraade yeeso Laamɗo.
22 O hokkan en ko nyaagiɗen mo fuu,
sabo en kaybii jamirooje makko, eɗen
ngaɗa ko weli mo.
23 Yamiroore makko wo goonɗinde Iisaa
Almasiihu Ɓiyiiko oon, e yiɗundurde hono
no o yamiri en ni.
24 Kayboowo jamirooje Laamɗo fuu, ina
woni e Laamɗo, Laamɗo du ina woni e
muuɗum. Ruuhu mo o hokki en oon, kam
anndinta en imo woni e meeɗen.

4

Haala Ruuhu goonga e ruuhu majjere

1 Sakiraaɓe am horsuɓe, waajotooɓe
wi'ooɓe Ruuhu Laamɗo ina woni e
muɓɓen, taa ngoonɗinee ɗum'en fuu,
ammaa koron ɓe yalla Ruuhu Laamɗo jaati
woni e maɓɓe naa wanaa. Sabo annabaaɓe
fewreeɓe heewɓe caakake e adunaaru
ndu.
2 Inan no paamirton Ruuhu Laamɗo ina
woni e goɗɗo: jaɓuɗo Iisaa Almasiihu warii
laatake neɗɗo fuu, Ruuhu Laamɗo ina
woni e muuɗum.
3 Ammaa jedduɗo Iisaa fuu, Ruuhu
Laamɗo walaa e muuɗum. Wo e ganyo-
Almasiihu yuuri. Ganyo mo nanɗon ina
wara oon ina woni ley adunaaru gilla
joonin.
4 Sukaaɓe am, onon le, wo on yimɓe
Laamɗo, on njaalake annabaaɓe fewreeɓe
ɓeen. Sabo Ruuhu Laamɗo gonɗo e
mooɗon oon ɓuri gonɗo e adunaaru oon
semmbe.
5 Annabaaɓe fewreeɓe ɓeen wo
adunankooɓe. Saabe majjum wo haalaaji
adunaaru ɓe kaalata, adunaaru ndu ina
hettindanoo ɓe.
6 Enen le, wo en yimɓe Laamɗo, anndudo
Laamɗo fuu hettinanto en. Mo wanaa
neɗɗo Laamɗo hettindantaako en. Nii cen-
ndirten Ruuhu goonga e ruuhu majjere.

Haala njinngu Laamɗo

7 Sakiraaɓe am horsuɓe, njiɗunduren,
sabo njinngu e Laamɗo yuuri. Mo njinngu
woni e muuɗum fuu wo ɓii Laamɗo, ina
anndi Laamɗo.
8 Mo njinngu walaa e muuɗum oon an-
ndaa Laamɗo, sabo Laamɗo wo njinngu.
9 Inan no Laamɗo ɓangirani en njin-
ngu muuɗum: o nuli Ɓiyiiko Bajjo ley
adunaaru ndu faa keɓiren nguurndam
saabe muuɗum.
10 Wanaa ko njiɗuɗen Laamɗo ɗuum an-
ndinta en njinngu. Ko anndinta en njinngu

dey, wo ko Laamɗo yiɗi en. O nulii Ɓiyiiko faa hokkitira yonki muuɗum faa hakkeeji meeɗen njaafee.
11 Sakiraaɓe am horsuɓe, ko Laamɗo yiɗiri en nii ɗuum, enen du, eɗen njeyi yiɗundurde.
12 Fay gooto yi'aay Laamɗo abada. Si en njiɗundurii fu, Laamɗo ina woni e meeɗen, katin du njinngu muuɗum hiɓɓii e meeɗen.
13 Noy paamirten eɗen ngoni e makko, kanko du imo woni e meeɗen? Wo ko o hokki en Ruuhu makko ɗuum paamirten.
14 Minen e ko'e amin, min nji'ii Bajjo oon, miɗen ceedoo Baabiiwo oon nuli mo faa o hisina adunaaru ndu.
15 Jaɓuɗo Iisaa wo Ɓii Laamɗo fuu, Laamɗo wonan e muuɗum, kam du wonan e Laamɗo.
16 Enen du, eɗen anndi njinngu ngu Laamɗo yiɗi en, en koolake ngu. Laamɗo wo njinngu. Gonɗo ley njinngu fuu, e Laamɗo woni. Laamɗo du wonan e muuɗum.
17 No Almasiihu wa'i ni, hono noon enen du laatoriɗen ley adunaaru ndu. Nii woni no njinngu nguun hiɓɓiri e meeɗen, faa ndaroroɗen hoolaare nyannde darngal.
18 Kulol walaa ley njinngu. Ko woni dey, njinngu kiɓɓungu na itta kulol. Sabo kulol wo jukkungo doomi, katin du gonduɗo e kulol fuu, njinngu Laamɗo hiɓɓaay e muuɗum.
19 Enen le, eɗen njiɗunduri sabo kanko artii yiɗude en.
20 Si goɗɗo wi'ii, «miɗo yiɗi Laamɗo» de tawi ina wanyi sakiike muuɗum fu, wo penoowo. Sabo mo yiɗaay sakiike muuɗum mo yi'ata, waawaa yiɗude Laamɗo mo yi'aay.
21 Jiɗɗo Laamɗo fuu yiɗa sakiike muuɗum du. Yamiroore ndee ɗo wo Almasiihu hokki en ɗum.

5

Haala goondinde Ɓii Laamɗo

1 Goondinɗo Iisaa woni Almasiihu fuu laatake ɓii Laamɗo. Jiɗɗo saaraa fuu, yiɗan ɓiyum du.
2 No anndirten eɗen njiɗi ɓiɓɓe Laamɗo dey, ko njiɗuɗen Laamɗo de njokkuɗen jamirooje muuɗum ɗuum.
3 Sabo haybude jamirooje makko woni yiɗude mo. Jamirooje makko nganaa donngal,
4 sabo laatiiɗo ɓii Laamɗo fuu jaaloto muuyɗe adunaaru. Wo goondinal meeɗen njaalortoɗen ɗe.
5 Moy jaalotoo adunaaru? Walaa fuu jaalotooɗo ndu si wanaa goondinɗo Iisaa woni Ɓii Laamɗo.
6 Oon woni Iisaa Almasiihu garduɗo e ndiyam e yiiyam. Wanaa e ndiyam tan o wardi. O wardii e ndiyam e yiiyam fuu. Wo Ruuhu seedotoo ɗum, sabo Ruuhu oon woni goonga.
7 Sabo kulle tati ina kolla Iisaa woni Almasiihu,
8 ɗum woni Ruuhu e ndiyam e yiiyam. Seedaaku majje oo du wo gooto.
9 Eɗen njaɓa seedaaku yimɓe, ammaa seedaaku Laamɗo ɓuri semmbe. Sabo kangu woni ngu Laamɗo seedanii Ɓiyum oon.
10 Goondinɗo Ɓii Laamɗo, heɓii seedaaku nguun e ley ɓernde muuɗum. Mo goondinaay Laamɗo waɗii Laamɗo wo penoowo, sabo jaɓaay seedaaku ngu Laamɗo haali haala Ɓiyum.
11 Inan seedaaku nguun: Laamɗo hokkii en nguurndam nduumiiɗam, nguurndam ɗam ina woni e Ɓiyiiko oon.
12 Jeydaaɗo e Ɓii Laamɗo fuu, heɓii nguurndam ɗam. Mo jeydaaka e muuɗum du, heɓaay ɗam.

Baynundural

13 Onon goondinɓe Ɓii Laamɗo ɓeen, mi winndanii on ɗum, faa tannyoron on keɓii nguurndam nduumiiɗam.
14 Eɗen njogii hoolaare to makko: si en ndu'orake huunde haddi muuyɗe makko, o jaabanto en.
15 Eɗen anndi en keɓii ko ndu'iɗen ɗuum, sabo eɗen anndi imo jaabanoo en du'aawuuji meeɗen.
16 Ndelle, si won jiiɗo sakiike muuɗum ina waɗa hakke mo waddantaa ɗum maayde, o nyaaganoo ɗum Laamɗo, Laamɗo du hokkan ɗum nguurndam. De na woodi hakke gaddoowo maayde. Mi wi'aay nyaagoroɗon saabe hakke oon.
17 Oonyaare fuu wo hakke, de wanaa hakke fuu waddata maayde.

18 Eɗen anndi laatiiɗo ɓii Laamɗo fuu
heddataako e hakkeeji, sabo Almasiihu Ɓii
Laamɗo oon ina hayba neɗɗo oon, Bonɗo
oon du meemataa mo.
19 Eɗen anndi wo en yimɓe Laamɗo, de
adunaaru le fuu ina woni e maral Bonɗo
oon.
20 Eɗen anndi Ɓii Laamɗo warii, hokkii
en hakkillo ngo anndiren Deweteeɗo goon-
gaajo oon. Joonin eɗen njeyaa e goongaajo
oon, sabo eɗen ngoni e Ɓiyum Iisaa Almasi-
ihu. Kanko woni Laamɗo goongaajo oon,
kanko woni nguurndam nduumiiɗam.
21 Ɓikkoy am, ndeenee ko'e mooɗon e
ɗowtanteeɓe woɓɓe.

Ɓataaki Yuhanna ɗiɗaɓi

1 Miin mawɗo kawrital goonɗinɓe winndi ɓataaki ki yaade to debbo mo Laamɗo suɓii.* Miɗo jowte, aan e ɓiɓɓe maa fuu, onon ɓe njiɗirmi goonga. Wanaa miin tan yiɗi on, wo anndubɓe goonga ɓeen fuu ina njiɗi on
2 saabe goonga gonɗo ley meeɗen, duumotoɗo e meeɗen faa abada oon.
3 Laamɗo Baaba men e Iisaa Almasiihu Ɓiyum oon, njurmoto en, kokkan en moyyere e jam faa mbuurden e majjum ley goonga e njinngu.

Haala goonga e njinngu

4 Mi seyake sanne ko tawumi ɓiɓɓe maa woɓɓe ina njokka goonga, no Baabiiwo yamiri en ni.
5 Joonin, debbo tedduɗo, miɗo ŋaare, njiɗunduren. Mi winndantaa ma ɗum hono wo ɗum yamiroore heyre, wo ɗum yamiroore nde keɓuɗen gilla fuɗɗoode.
6 Ko woni njinngu dey, jokkude jamirooje Laamɗo. On nanii yamiroore nde gilla fuɗɗoode. Oɗon kaani jokkude nde no nanirɗon ni.
7 Sabo majjinooɓe heewɓe caakake e adunaaru ndu. Ɓe njaɓaay Iisaa Almasiihu warii laatake ɓii-Aadama. Gaaɗo no maɓɓe nii fuu wo majjinoowo, wo ganyo-Almasiihu.
8 Kaybee ko'e mooɗon, taa ko min ngollani on ɗuum bona, faa keɓon mbarjaari kiɓɓundi.
9 Sabo mo heddodaaki e laawol Almasiihu de ɓeydi ko jeyaaka e maggol fuu, jeydaaka e Laamɗo. Keddodiiɗo e maggol fuu ina jeyda e Baabiiwo e Bajjo.
10 Si won garɗo to mooɗon ina waajoo ko waldaa e laawol ngol, taa njakkitee ɗum e ley galleeji mooɗon, taa fay njowton ɗum.
11 Sabo jowtuɗo mo fuu hawtu e makko golleeji bonɗi.

Baynundural

12 Ko kaanumi haalande on ɗuum ina heewi, de mi yiɗaa winndande on ɗum fuu e ɗerewol. Ammaa miɗo yeloo warde to mooɗon, kaalden hunnduko e hunnduko, faa seyo meeɗen hiɓɓa.
13 Ɓiɓɓe sakiike maa debbo mo Laamɗo suɓii oon ina njowte.

* **1:1** Debbo tedduɗo oon e ɓiɓɓe muuɗum wo kawrital goonɗinɓe gootal.

Ɓataaki **Yuhanna tataɓi**

1 Miin mawɗo kawrital goondiinɓe winndi ɓataaki ki yaade to Gayus sakiike am korsuɗo mo njiɗirmi goonga.
2 Sakiike am korsuɗo, miɗo yeloo faa tawee huunde fuu na woodi e maaɗa, aɗa wondi e cellal du hono no hakkillo maa selliri ni.
3 Mi seyake sanne nde sakiraaɓe woɓɓe ngari kaalani kam no tinnoriɗaa e goonga e no njokkirɗaa ɗum ni.
4 Seyo fuu ɓuranaa kam ko nanumi ɓiɓɓe am ina njokki goonga.

Haala wallude sakiraaɓe

5 Sakiike am korsuɗo, ko mballataa sakiraaɓe men ɗuum, fay si wo ɓe jananɓe to maaɗa,* ina hollita wo a koolniiɗo.
6 Ɓe kaalii haala njinngu maaɗa yeeso kawrital goondiinɓe. A waɗan ko woodi si a wallirii ɓe e ko haani e jahaangal maɓɓe, no hawrirta e muuyɗe Laamɗo ni.
7 Sabo kamɓe, wo saabe Almasiihu ɓe ummorii jahaangal ngaal. Ɓe pilaaki yimɓe ɓe ngoondinaay ɓeen mballa ɓe fay huunde.
8 Ndelle, enen goondiinɓe Iisaa, eɗen njeyi wallude hono yimɓe ɓeen, faa laatoɗen gollidooɓe e maɓɓe e ley yaajinde goonga.

No Diyotoref e Demetirus ngorri

9 Won ko mbinndanmi kawrital goondiinɓe, ammaa Diyotoref, jiɗuɗo ardinde hoore muuɗum oon, ina heddii salanaade kam.
10 Saabe ɗuum, si mi warii fu, mi hollan ko o waɗata ɗuum e no o mbonkortoo min ni. Wanaa ɗum tan: o jaɓɓataako sakiraaɓe jananɓe ɓeen, katin du yiɗuɓe jaɓɓaade ɓe ɓeen, o haɗan ɗum'en, o riiwa ɗum'en e kawrital goondiinɓe.
11 Sakiike am korsuɗo, taa nyemmbitin ko boni, nyemmbitaa ko woodi. Gaɗoowo ko woodi fuu wo neɗɗo Laamɗo. Gaɗoowo ko boni anndaa Laamɗo.
12 Demetirus wo neɗɗo lobbo sabo imo wondi e goonga. Yimɓe fuu ina kaala haala makko lobba. Minen du, miɗen njaɓi ɗum, de aɗa anndi seedaaku amin wo goonga.

Baynundural

13 Ko kaanumi haalande ma ɗuum ina heewi, de mi yiɗaa winndude ɗum fuu e binndirgal.
14 Miɗo yeloo yiide ma ko ɓadii, kaalden hunnduko e hunnduko.
15 Yigiraaɓe maa wonɓe ɗo ɓeen ina njowte. Njowtanaa kam yigiraaɓe ɓeen fuu gooto gooto. Jam wondu e maaɗa.

* **1:5** Sakiraaɓe ɓeen wo sankitooɓe Kabaaru Lobbo.

Ɓataaki **Yahuuda**

1 Ɓataaki ki to am yuuri, miin Yahuuda
maccuɗo Iisaa Almasiihu. Mi minyoo
Yaakuuba. Miɗo jowta on, onon ɓe Laamɗo
Baaba meeɗen noddi, horsini, ɓe Iisaa Al-
masiihu reenata.
2 Laamɗo hebbin on yurmeende e jam e
njinngu.

Sappangol dow jannginooɓe fenooɓe (2 Piyeer 2.1-17)

3 Sakiraaɓe am horsuɓe, miɗo yiɗunoo
faa sanne winndande on dow kisindam
ɗam kawtuɗen. Ammaa joonin mi yi'ii
ina tilsi mi winnda faa mi suusina
on ndaranoɗon goonɗinal kalfinaangal
seniiɓe nde wootere faa abada.
4 Sabo bonɓe woɓɓe ina coorii e kawrite
goonɗinɓe tawee taykaaka. Jukkungo
muɓɓen winndaama gilla ko ɓooyi. Ɓe ku-
lataa Laamɗo. Iɓe oonya moyyere Laamɗo
faa ɓe keɓa gollude muuyɗe ɓalli cem-
tiniiɗe. Iɓe njedda Joomiraaɗo men Iisaa
Almasiihu Joomii en gooto oon.
5 Joonin, miɗo yiɗi miccintinde on ko
annduɗon faa laaɓi: Joomiraaɗo dannii
yimɓe muuɗum to leydi Misira toon. De
sakitii o halki ɓe ngoonɗinaay e ley maɓɓe
ɓeen.
6 Miccitoɗon du no maleyka'en woɓɓe
muurtiri, keddaaki ley keerol baawɗe ɗe
Laamɗo darnannoo ɗum'en, de njoppi
joonnde muɓɓen. Saabe ɗum, Joomiraaɗo
watti ɓe ley nimre faa kiite nyannde darn-
gal, geyyirii ɓe geyyelle duumiiɗe.
7 Hono noon du, Sodoma e Gomoora e
gure piiliiɗe ɗum'en ngaɗiri jeenu no ma-
leyka'en ɓeen ngaɗiri ni, ɗe mbuurdiino e
muuyɗe terɗe ɗe kaanaa waɗeede. De ɗum
laatanii yimɓe fuu sappangol jukkungo yi-
ite duumiinge ngeen.
8 Wooɗi, wo hono noon sooriiɓe e
mooɗon ngaɗirta. Ko ɓe nji'ata ley koyɗi
maɓɓe na nanna ɓe ley tuuninde terɗe
maɓɓe. Iɓe kuyfina hoorewaaku*, iɓe
mbonkoo tedduɓe wonɓe dow kammu.
9 Fay Miikaa'iilu, mawɗo maleyka'en
oon, jaɓaay mbonkaade Ibiliisa hono
noon. Nde kanko e Ibiliisa ngaɗidinnoo
jeddi dow mooɓeede ɓanndu Muusaa
ndeen, o jaɓaay saraade ɗum, de ko o wi'i
ɗum tan wo: «Joomiraaɗo fele.»
10 De yimɓe ɓeen kaa ina mbonkoo kulle
ɗe anndaa. Ɓe ummodake e muuyɗe terɗe
maɓɓe, nga'uɗe hono muuyɗe daabaaji
ladde ni, de ɗuum woni ko halkata ɓe.
11 Halkere woodanii ɓe koy! Ɓe njokkii
laawol Kayiinu.† Ɓe majjinii ko'e maɓɓe
hono no Balaama majjiri‡ faa ɓe keɓa
jawdi. Iɓe kalka e muurtugol maɓɓe no
Koora§ halkiri ni.
12 Iɓe laatii masiiba wakkati kawroton
faa nyaamdon ley njinngu, sabo iɓe nan-
ndi hono tefaaje gonɗe ley maayo kalkooje
laanaaji. Ɓe cemtataa ko ɓe njeyaaka ley
ɗoon. Wooɗi du, ko'e maɓɓe tan ɓe killaa.
Wo ɓe duule ɗe ngalaa ndiyam ɗe keni
coggata. Wo ɓe leɗɗe yaamnde ɗe ngalaa
ɓiɓɓe ɓoreteeɓe, ɗoofaaɗe, baatuɗe fey.
13 Wo ɓe bempeyye maayo manngo
nyanngude, iɓe yuufinira noon nguufo
golleeji maɓɓe cemtiniiɗi. Wo ɓe koode
jiilotooɗe. Nimre ɓurnde fuu niɓɓude ɓe
ndesanaa faa abada.
14 Henok, taaniiyo njeɗɗaɓo ley yuwdi
Aadama oon, sappakeno kabaaru maɓɓe
gilla ko ɓooyi, wi'i:
«Ndaaree, Joomiraaɗo ina warda e ma-
leyka'en muuɗum seniiɓe ujunaaje
ujunaaje
15 faa saroo yimɓe fuu.
O hollitan bonɓe ɓeen golle muɓɓen fuu no
foti bonde,
o hollitan ɓe haalaaji nyaaɗuɗi ɗi luttooɓe
yeddooɓe Laamɗo ɓeen kaali dow
muuɗum fuu.»
16 Yimɓe ɓeen wo ŋurŋurtooɓe. Iɓe nji'a
boofi woɓɓe e huunde fuu. Iɓe njokka
muuyɗe terɗe maɓɓe. Daaɗe maɓɓe na
mawnitoroo yukkinaare. Iɓe mana woɓɓe
faa ɓe keɓa ko ɓe njiɗi.

Haala nyiɓude nguurndam dow goonɗinal

* **1:8** hoorewaaku ɗo ina waawi taweede wo hoorewaaku Joomiraaɗo naa hoorewaaku tedduɓe dow kammu. Woɓɓe du paamii wo hoorewaaku leydi, ɗum wo laamu e jamirooje muuɗum. † **1:11** Kayiinu wo barɗo minyum Haabiila. ‡ **1:11** Ndaaree 2 Piyeer 2.15. § **1:11** Gorko bi'eteeɗo Koora muurtini yimɓe Israa'iila nde Muusaa haybannoo ɓe ley ladde ndeen.

17 Ammaa onon sakiraaɓe am horsuɓe,
miccitee haalaaji ɗi nulaaɓe Joomiraaɗo
men Iisaa Almasiihu ɓeen cappinoo ɗiin.
18 Ɓe mbi'ii on: «E cakitte jamaanu,
jalnortooɓe yimɓe, jokkuɓe muuyɗe terɗe
muɓɓen bonɗe ngarowan.»
19 Kamɓe ngoni senndooɓe yimɓe. Wo
adunaaru tan ɓe miilotoo. Ruuhu Laamɗo
walaa e maɓɓe.
20 De onon kaa sakiraaɓe am horsuɓe,
nyiɓee nguurndam mooɗon dow goondinal
mooɗon ceniingal faa sanne ngaal. Ngonee
e ŋaaraade Laamɗo dow baawɗe Ruuhu
Ceniiɗo.
21 Keddee e njinngu Laamɗo tawa oɗon
ndoomi yurmeende Joomiraaɗo meeɗen
Iisaa Almasiihu yaaroore on to nguurn-
dam nduumiiɗam.
22 Njurmee yimɓe wonɓe e ley sikki-
sakka.
23 Ndippitee, mburtinee woɓɓe e yiite,
ndannon ɗum'en. Woɓɓe du, njurmee
ɗum'en tawee oɗon kulana ko'e mooɗon.
Nyiddon fay saayaaji ɗiin, taa muuyɗe ɓalli
maɓɓe tuunɗe ɗeen ndaaɓa on.

24 Laamɗo ina waawi reenude on e
fergaade, ina waawi waddude on faa
ndaroɗon yeeso teddeengal muuɗum,
tawee feloore fuu walaa e mooɗon, wo on
weltiiɓe.
25 Teddeengal e manngu e semmbe e
laamu ngoodan mo, kanko Laamɗo gooto
kisinirɗo en Iisaa Almasiihu Joomiraaɗo
meeɗen oon, gilla fuɗɗoode, faa joonin, faa
abada abadin! Aamiina.

Holleede
nde Iisaa Almasiihu
ɓanginani Yuhanna

1 Dewtere nde ina hawrunduri kulle
ɗe Iisaa Almasiihu ɓangini. Laamɗo
ɓanginani mo kulle ɗe faa o holla maccuɓe
muuɗum ko ɓadii laataade. Iisaa nuli
maleyka muuɗum to maccuɗo muuɗum
Yuhanna, de humpiti ɗum kulle ɗe.
2 Yuhanna du seedake konngol Laamɗo,
kam e goonga mo Iisaa Almasiihu waddi.
O haali ko o yi'i fuu.
3 Barke woodanii neɗɗo fuu janngugo
dewtere annabaaku nde. Barke du
woodanii neɗɗo fuu kettindaniiɗo nde
de jokki ko winndaa e mayre ɗuum,
sabo wakkati mo kulle ɗeen ngaɗata oon
ɓadake.

Jowtaali e tindinooje Yuhanna to kawrite goonɗinɓe jeɗɗi

4 Miin Yuhanna, miɗo winndana kawrite
goonɗinɓe jeɗɗi gonɗe e leydi Aasiya. Wo
on keɓu moyyere e jam yuuruɗe to Laamɗo
gonɗo, gonnoodo, gonoowo oon, e yuuruɗe
to ruuhuuji jeɗɗi gondi yeeso jooɗorgal
laamu makko ɗiin.
5 Wo on keɓu moyyere e jam yuuruɗe
to Iisaa Almasiihu, seedee koolniiɗo, ar-
tiiɗo iirtineede hakkunde maayɓe, dawra-
noowo kaanankooɓe adunaaru ndu.
Kam yiɗi en de haɓɓiti en e hakkeeji
meeɗen saabe yiiyam muuɗum ndu-
faaɗam.
6 O hokki en laamu, o waɗi en al-
maami'en faa ngollanen Laamɗo Baabiiko
oon! Teddeengal e baawɗe ngoodan Iisaa
faa abada! Aamiina.
7 Ndaaree, imo wara e duule.
Yitere fuu yi'an mo,
fay yuwnooɓe mo ɓeen.
Lenyi adunaaru fuu mboyran mettor-
gal saabe makko.
Wo ɗum laatoro noon! Aamiina.
8 Laamɗo Joomiraaɗo, gonɗo, gonnoodo,
gonoowo, Jom baawɗe fuu oon, wi'i:
—Miin woni arandeejo, miin woni caki-
totooɗo.

No Yuhanna yiiri Almasiihu ina ted-diniree

9 Miin Yuhanna, wo mi sakiike moodon,
kawtuɗo e moodon torraaji, kawtuɗo e
moodon laamu Iisaa Almasiihu, mun-
yidinɗo e moodon munyal makko. Mi
riiwaama ruunde* wi'eteende Patamos
saabe ko mbaajiimi konngol Laamɗo e
seedaaku ngu Iisaa waddi.
10 E ley Nyalaande Joomiraaɗo ndeen,†
Ruuhu heewi kam, de nanumi caggal am
daande toowunde hono daande buututal
ni
11 ina wi'a:
—Ko nji'ataa ɗuum, waɗu ɗum dewtere,
de nuldaa nde kawrite goonɗinɓe jeɗɗi
ɗeen: kawrite gonɗe Efeesu e Simirna e
Pergamon e Tiyatira e Sardis e Filadelfi e
Lawdikiya.
12 Njeeyiimi yalla miɗo yi'a kaaldoowo e
am oon. Nde njeeyinoomi ndeen, mi yi'ii
fitillaaji kaŋŋe jeɗɗi.
13 Hakkunde fitillaaji ɗiin ina woodi
goɗɗo nanndudo e ɓii-Aadama, ina ɓornii
saaya njuutuka, ina haɓɓi kaɓɓorgol kaŋŋe
e becce muuɗum.
14 Leeɓi hoore makko ndawni far hono
haabu, naa hono jalbugol daandorgal ni.
Gite makko na njayna hono ɗemle yiite.
15 Koyɗe makko ina ɗelkira no njamndi
mboɗeeri jalbirta si waɗaama e yiite faa
wojji coy ni. Katin du daande makko ina
wa'i hono duko ndiyeele keewɗe.
16 Imo jogorii junngo makko nyaamo
ngoon koode jeɗɗi. Kaafaahi ki kunnduɗe
muuɗum ɗiɗi fuu mbeli ina wurtoo e hun-
nduko makko. Yeeso makko ina ɗelkira
hono naange yayniroowe haddi baawɗe
muuɗum fuu.
17 Nde nji'unoomi mo ndeen, caamumi
yeeso makko hono wo mi maayɗo. Ammaa
o yowi junngo makko nyaamo dow am, o
wi'i:
—Taa hulu! Miin woni arandeejo, miin
woni cakitotooɗo,
18 miin woni buurɗo oon. Mi maayiino,
ammaa inani kam miɗo wuuri faa abada.
Miɗo tiigii baawɗe dow maayde e laakara
fuu.
19 Ndelle, winndu ko nji'uɗaa ɗuum, ko
waɗata joonin ɗuum e ko waroyta yeeso.

* **1:9** Ruunde wo leydi tummbiindi hakkunde maayo manngo. † **1:10** Nyalaande Joomiraaɗo ndeen woni nyannde alan.

20 Inan maanaa sirri koode jeɗɗi ɗe nji'uɗaa e junngo am nyaamo ɗe, kam e fitillaaji kaŋŋe jeɗɗi: koode jeɗɗi ɗeen wo maleyka'en kawrite goondinɓe jeɗɗi ɗeen. Fitillaaji kaŋŋe jeɗɗi ɗiin wo kawrite goondinɓe jeɗɗi ɗeen.

2

Haala ɓataakiiji yaade to kawrite goondinɓe jeɗɗi

Ɓataaki to Kawrital gonngal Efeesu

1 —Winndan maleyka kawrital goondinɓe gonngal Efeesu, mbi'aa:

«Inan haalaaji jogiiɗo koode jeɗɗi e junngo muuɗum nyaamo, jahoowo hakkunde fitillaaji kaŋŋe jeɗɗi:

2 Miɗo anndi golle maa e no tinnoriɗaa ley tampiri. Miɗo anndi munyal maa. Miɗo anndi a munyantaa bonɓe, a ndaartindake wiitotooɓe wo nulaaɓe ɓeen, de tawuɗaa ɓe fenooɓe.

3 A jom munyal, a ronndake tiiɗallaaji saabe innde am, de ɗum fuu, a selaay jokkude goonga.

4 Ammaa miɗo felire ɗum ɗo: a yoppii njinngu maa ngu njoginoɗaa arande nguun.

5 Ndelle miccita no ngorrunoɗaa gilla a saamaay. Tuubu, ngolliraa no ngollirtaano arande ni! Si wanaa ɗuum, si a tuubaay, mi waran to maa mi itta fitilla maa e nokku muuɗum.

6 Ammaa miɗo yardorii maa ɗum ɗo: aɗa wanyi golleeji jokkuɓe Nikolay* hono no mbanyirmi ɗi, miin du.

7 Jom nowru fuu, nana ko Ruuhu haalanta kawrite goondinɓe ɗuum! Jaaliiɗo fuu, mi hokkan ɗum nyaamude ɓiɓɓe lekki nguurndam ndariiki ley aljanna Laamɗo kiin.»

Ɓataaki to kawrital gonngal Simirna

8 —Winndan maleyka kawrital goondinɓe gonngal Simirna, mbi'aa:

«Inan haalaaji arandeejo e cakitotooɗo, maaynooɗo de iirtii oon:

9 Miɗo anndi torra maaɗa e talkaaku maaɗa, tawee le a jom jawdi. Miɗo anndi no wiitotooɓe wo Alhuudiya'en de nganaa ɓeen mbonkortoo on. Wo ɓe kawrital rewooɓe Seyɗaani.

10 Taa hulu torra ɓadiiɗo hewtude ma. Ndaar, Ibiliisa ɓadake faɗɗude woɓɓe maaɗa ley kasu faa filoo jarribaade ma. A torrete balɗe sappo. Laatoɗaa koolniiɗo faa e maayde, de mi hokke nguurndam nduumiiɗam laatane kufune jaalorgal.

11 Jom nowru fuu, nana ko Ruuhu haalanta kawrite goondinɓe ɗuum! Jaaliiɗo fuu, maayde ɗiɗaɓerde ndeen meemataa ɗum.»

Ɓataaki to Kawrital gonngal Pergame

12 —Winndan maleyka kawrital goondinɓe gonngal Pergame, mbi'aa:

«Inan haalaaji jogiiɗo kaafaahi ki kunnduɗe muuɗum ɗiɗi fuu mbeli:

13 Miɗo anndi nokku ɗo koɗuɗaa, ɗo Seyɗaani laamii ɗoon. E noon fu, aɗa tinnii e innde am. A yankiraay goondinde kam fay wakkati nde Antipas seedee am koolniiɗo oon waranoo ley maaɗa ndeen. Wo ɗo Ibiliisa jooɗii.

14 Ammaa ina woodi pelooje seeɗa ɗe njoganimaami: aɗa munyana yimɓe wonɓe hakkunde maaɗa haɓɓiiɓe e jannde Balaama. Kam janngini Balak ferginde Israa'iilankooɓe, ɓe nyaama teewuuji cakkanaaɗi tooruuji, ɓe njeena du.

15 Woɓɓe maaɗa du na njokka yimɓe Nikolay. Jannde maɓɓe fuu wo fotu bonde.

16 Ndelle tuubu. Si wanaa ɗum, mi waran to maa joonin, mi haɓira e maɓɓe kaafaahi ngonki e hunnduko am ki.

17 Jom nowru fuu, nana ko Ruuhu haalanta kawrite goondinɓe ɗuum! Jaaliiɗo fuu, mi hokkan ɗum nyaamdu suuɗiindu wi'eteendu ‹manna›. Mi hokkan ɗum kaayel danewel du. Dow kaayel ngeel innde heyre ina winndaa nde fay gooto anndaa si wanaa kokkaaɗo ɗum.»

Ɓataaki to kawrital gonngal Tiyatira

18 —Winndan maleyka kawrital goondinɓe gonngal Tiyatira, mbi'aa:

«Inan haalaaji Ɓii Laamɗo mo gite muuɗum njalbirta hono ɗemle yiite, mo koyɗe muuɗum ɗelkirta hono njamndi mboɗeeri ciiwaandi ni:

* **2:6** Aayaaje 2, 20, e 24 ina tindina yimɓe faa ndeentoo e jannde Nikolay'en. Wo diina fewreejo kaalaaɗo katin ley aaya 15 ammaa en anndanaa kabaaru diina oon.

19 Miɗo anndi golleeji maa e njinngu maa e goondinal maa e ballal ngal ngaɗanɗaa woɓɓe, kam e munyal maa. Miɗo anndi golleeji maa cakitiiɗi ɓuri arandeeji ɗiin heewude.

20 Ammaa miɗo felire ɗum ɗo: aɗa munyana Yesabel, debbo biitotooɗo wo annabaajo oon. Imo wosina maccuɓe am, imo janngina ɗum'en fijirde e nyaamude teewuuji cakkanaaɗi tooruuji.

21 Mi hokkii mo wakkati no o tuubira, ammaa o yiɗaa tuubude e fijirde makko ndeen.

22 Saabe majjum mi faɗɗan mo dow leeso naawalla. Fijidooɓe e makko ɓeen du, si tuubaay e golle makko, mi torran ɗum'en torraaji mawɗi.

23 Mi halkan ɓiɓɓe makko du. Ndeen kawrite goondinɓe ɗeen fuu anndan miin woni ndaartintooɗo hakkillooji e ɓerɗe. Katin du mi yoɓan gooto mooɗon fuu haddi golle muuɗum.

24 Ammaa onon yimɓe Tiyatira heddiiɓe ɓe njokkaay laawol ngol ɓeen, ɓe ngolliraay ko woɓɓe mbi'ata ‹sirriiji Seyɗaani luggudi›, miɗo wi'a on: mi yowataa dow mooɗon donngal gonngal

25 si wanaa tinnoɗon e ko njogiɗon ɗuum faa nde ngarumi.

26 Jaaliiɗo – ɗum woni gaɗoowo muuyɗe am faa yehi timmoode oon – mi hokkan ɗum baawɗe dow laamorɗe adunaaru.

27 Jaaliiɓe ɓeen ndurdan ɗe e sawru njamndi, pusiran ɗe hono no looɗe pusirta ni.

28 Mi hokkan ɗum'en baawɗe, hono no Baaba am hokkiri kam miin du. Mi hokkan ɓe hoodere fajiri ndeen du.

29 Jom nowru fuu, nana ko Ruuhu haalanta kawrite goondinɓe ɗuum!»

3

Ɓataaki to kawrital gonngal Sardis

1 —Winndan maleyka kawrital goondinɓe gonngal Sardis, mbi'aa:

«Inan haalaaji jogiiɗo ruuhuuji Laamɗo jeɗɗi e koode jeɗɗi:

Miɗo anndi golle maa. Aɗa wi'ee a buurɗo, tawee le a maayɗo.

2 Hakkil! Cemmbindinaa seeɗa mo njogiɗaa oon gilla waataay, sabo mi tawaay golle maa ina kiɓɓi yeeso Laamɗo am.

3 Ndelle, miccita no keɓirɗaa e no nanirɗaa Kabaaru Lobbo oon. Tuubu, de ngolliraa ɗum. Si a hakkilaay, mi wardan hono no gujjo ni, de a anndataa wakkati mo ngarammi maɓɓude ma.

4 Ammaa, aɗa woodi ɗo Sardis ɗoon yimɓe ɓe tuuninaay kaddule muɓɓen. Ɓe ɓornoto kaddule daneeje ɓe njaada e am, sabo iɓe poti e majjum.

5 Hono noon jaaliiɗo fuu ɓornortoo kaddule daneeje. Abada mi tosataa innde muuɗum e dewtere nguurndam ndeen. Mi seedoto imo jeydaa e am yeeso Baaba am e maleyka'en muuɗum.

6 Jom nowru fuu, nana ko Ruuhu haalanta kawrite goondinɓe ɗuum!»

Ɓataaki to kawrital gonngal Filadelfi

7 —Winndan maleyka kawrital goondinɓe gonngal Filadelfi, mbi'aa:

«Inan haalaaji ceniiɗo goongante, tiigiiɗo cokitirgal Daawda. Si o omtii, fay gooto ommbataa. Si o ommbii, fay gooto omtataa.

8 Miɗo anndi golle maa. Ndaar, mi omtii dammbugal yeeso maa ngal fay gooto waawaa ommbude. Aan e famɗude semmbe fuu, a haybii konngol am, a yankiraay innde am.

9 Haya, mi neldete jeyaaɓe e kawrital rewooɓe Seyɗaani wiitotooɓe wo Alhuudiyankooɓe tawee ɓe fenooɓe, ɓe nganaa. Mi doolɗan ɓe ɓe ngara ɓe cujidowa to koyɗe maa. Ndeen ɓe paaman mi yiɗii ma.

10 A haybii ko njamirmaami ɗuum, a munyii sanne. Saabe ɗum, mi reenete e wakkati nde ɓillaare warata hora adunaaru faa ndaartindoo yimɓe fuu.

11 Mi ɓadake warude. Tinna e ko njogiɗaa ɗuum taa fay gooto teeta kufune maa jaalorgal.

12 Jaaliiɗo fuu, mi waɗan ɗum bimmbeere ley suudu Laamɗo am seniindu. O wurtataako e mayru abada. Mi winndan e dow makko innde Laamɗo am e innde ngalluure muuɗum. Ngalluure ndeen wo Urusaliima keso yuuroowo dow kammu to

Laamɗo am de jippoo. Mi winndan e dow
makko innde am heyre ndeen.
13 Jom nowru fuu, nana ko Ruuhu
haalanta kawrite goondinɓe ɗuum!»

Ɓataaki to kawrital gonngal Lawdikiya

14 —Winndan maleyka kawrital
goondinɓe gonngal Lawdikiya, mbi'aa:
«Inan haalaaji bi'eteeɗo Aamiina oon,
seedaaku koolniiɗo goongante, mo
tageefo oon fuu laatorii saabe muuɗum:
15 Miɗo anndi golle maa, a feewaa a
wulaa. Wo a laato peewuɗo naa buldo!
16 Saabe ko tawaa a feewaa a wulaa
ɗuum, hunnduko am tuutete.
17 Aɗa wi'a: ‹Mi jom jawdi, mi hawrun-
durii jawdi, mi haajaaka fay huunde.›
Tawi le, a anndaa wo a mettuɗo hoore, a
jurminiiɗo, a talkaajo, a bumɗo, a koldo!
18 Miɗo tindine, coodaa to am kaŋŋe
laaɓiniraaɗo yiite, faa keɓaa jawdi ngoon-
galaari. Coodaa to am du kaddule daneeje
ɓornoɗaa, faa cuuraa ɓanndu maa ɓoldu
nduun e semteende. Katin du, coodaa to
am nebbam faa mbujaa gite maa de keɓaa
nji'aa.
19 Miin, miɗo fela yimɓe ɓe njiɗumi,
miɗo dartina ɗum'en. Ndelle, tinnoɗaa,
tuubaa!
20 Inani miɗo darii e dammbugal, miɗo
salmina. Neddo fuu nando daande am de
omti dammbugal, mi naatan to muuɗum,
mi nyaamda e muuɗum, kam du nyaamda
e am.
21 Jaaliiɗo fuu, mi hokkan ɗum
jooɗodaade e am dow jooɗorgal am
laamu, hono no miin du njaaloriimi de
njooɗodiimi e Baaba am dow jooɗorgal
muuɗum ni.
22 Jom nowru fuu, nana ko Ruuhu
haalanta kawrite goondinɓe ɗuum!»

4

Haala dammbugal omtiingal dow kammu

1 Caggal ɗuum, yeewumi, de nji'umi
dammbugal ina omtii dow kammu.
Daande nde nanunoomi arande wa'unde
hono buututal ina haalda e am ndeen, ina
wi'a:
—Yeeŋu ngaraa ɗo, faa mi holle ko haani
laataade caggal joonin.
2 Wakkati gooto Ruuhu heewi kam, de
nji'umi jooɗorgal laamu dow kammu.
Goddo ina jooɗii dow maggal.
3 Jooɗiiɗo oon, tagaadi muuɗum ina jal-
bira hono no hayre yaspa, ina wojjitira
hono no hayre sardis. Ciiɓociiɓongal ina
fiilii jooɗorgal ngaal, ina jalbira hono no
hayre emerooda ni.
4 Jooɗorgal ngaal, jooɗorde laamu
noogay e nay ina piilii ngal. Mawɓe
noogayo e nayo ina njooɗii dow majje,
ina ɓornii kaddule daneeje, kufuneeje
gaɗiraaɗe kaŋŋe ina ngoni e ko'e maɓɓe.
5 Mayye e sawtuuji e diggaali ina njalta e
jooɗorgal laamu ngaal. Yeeso maggal ɗoon
ina woodi docce jeddi kuɓɓooje. Ɗeen ngoni
ruuhuuji Laamɗo jeddi ɗiin.
6 Ko wa'i hono maayo laaɓungo tal nan-
ndungo e daandorgal ina weertii yeeso
maggal.
Ɗakkol jooɗorgal laamu ngaal ina woodi
kulle nay buurde. Ide piilii ngal, ide keewi
gite yeeso e caggal fuu.
7 Huunde wuurnde arandeere ndeen ina
wa'i hono laddeeru. Ɗiɗaɓerde ndeen ina
wa'i hono ngaari. Tataɓerde ndeen, yeeso
muuɗum ina wa'i hono yeeso ɓii-Aadama.
Nayaɓerde ndeen ina wa'i hono ciilal pi-
iroowal.
8 Kulle buurde nay ɗeen, gootel fuu ina
woodi bippeele jeegom. Bippeele ɗeen
ina keewi gite ley e dow fuu. Jemma
e nyalooma fuu ɗe celataa yimude, ide
mbi'a:
«Ceniiɗo, Ceniiɗo, Ceniiɗo,
wo Laamɗo Joomiraaɗo jom baawde
fuu,
gonnoodo, gondo, gonoowo oon!»
9 Kulle buurde nay ɗeen ina ndarjina, ina
teddina, ina njetta jooɗiiɗo dow jooɗorgal
laamu, buurɗo faa abada oon.
10 Nde ɓe ngaɗata ɗum fuu, mawɓe
noogayo e nayo ɓeen kippoto e leydi yeeso
jooɗiiɗo e jooɗorgal oon, cujidana buurɗo
faa abada oon. Iɓe njoyyina kufuneeje
maɓɓe yeeso jooɗorgal ngaal, iɓe mbi'a:
11 «Joomiraaɗo amin, Laamɗo amin,
aɗa foti heɓude darja e teddeengal e
baawde,
sabo aan tagi huunde fuu.
Wo saabe muuyde maa ɗum laatorii,

wo saabe muuyɗe maa tagirɗaa ɗum.»

5

Haala dewtere Laamɗo e kaanɗo omtude nde

1 Caggal ɗuum, nji'umi e junngo nyaamo
joɗiiɗo dow jooɗorgal laamu oon dewtere
taggaande. Gereeji mayre ɗiɗi fuu ina
mbinndaa. Inde ommbiraa takkanɗe
maandinaaɗe jeɗɗi.
2 Ndeen nji'umi maleyka jom semmbe
ina yeewnoo daande toownde, ina wi'a:
—Moy foti e takkitinde takkanɗe
takkaaɗe ɗeen, de omta dewtere tag-
gaande nde?
3 Ammaa fay gooto walaa dow kammu,
walaa dow leydi, walaa ley leydi baawɗo
omtude dewtere taggaande ndeen naa
ndaarude ley mayre.
4 Mboyumi bojji cattuɗi, sabo heɓaaka
potuɗo omtude dewtere ndeen naa
ndaarude ko woni e mayre.
5 Ndeen gooto e mawɓe ɓeen wi'i kam:
—Taa woy! Inan, laddeeru jeyaandu e
lenyol Yahuuda, yuurndu e Daawda nduun,
jaalake. Kayru waawi omtude takkanɗe
takkaaɗe jeɗɗi ɗeen, de omta dewtere
ndeen.
6 Ndeen nji'umi Jawgel ina darii
hakkunde jooɗorgal ngaal. Kulle nay
buurɗe ɗeen e mawɓe ɓeen ina piilii ngel.
Ingel nanndi e kirsanoongel. Ingel woodi
luwe jeɗɗi e gite jeɗɗi. Ɗeen ngoni ruuhuuji
Laamɗo jeɗɗi nuleteeɗi e adunaaru ndu
fuu.
7 Jawgel ngeel yehi, jaɓowi dewtere tag-
gaande ndeen e junngo nyaamo joɗiiɗo
dow jooɗorgal oon.
8 Ko ngel jaɓi dewtere ndeen ɗuum, kulle
nay buurɗe ɗeen e mawɓe noogayo e nayo
ɓeen kippii e leydi yeeso maggel. Mono
fuu ina woodi hoddu e urdude kaŋŋeere
heewnde uurdi, ɗum woni du'aawuuji
seniiɓe ɓeen.
9 Heddii iɓe njima jimol kesol, iɓe mbi'a:
«Aɗa foti e jaɓude dewtere ndeen
de takkitaa takkanɗe uddiraaɗe nde,
sabo a hirsanooma.
E yiiyam maa coottirɗaa yuuruɓe
e lenyi fuu e ɗemle fuu e siyiiji yimɓe
fuu e laamorɗe fuu
faa ɓe njeydaa e Laamɗo.
10 A waɗii ɓe jeyaaɓe e laamu e almaami'en
gollanooɓe Laamɗo meeɗen.
Ɓe laamoto adunaaru.»
11 Caggal ɗuum nji'umi ley holleede, de
nanumi daaɗe maleyka'en heewɓe. Iɓe
ngaɗa ujunaaje ujunaaje ɗuuɗɗe. Iɓe pi-
ilii jooɗorgal ngaal e kulle buurɗe ɗeen e
mawɓe ɓeen,
12 iɓe njimira daaɗe toowɗe, iɓe mbi'a:
«Jawgel kirsanoongel ngel
ina foti e heɓude baawɗe e jawdi
e hakkilantaaku e semmbe
e teddeengal e darja e manoore!»
13 Ndeen nanumi tageefo wonngo dow
kammu fuu e ko woni dow leydi e ko woni
ley leydi e ko woni dow maayo e ko woni e
muɓɓen fuu, ina mbi'a:
«Manoore e teddeengal e darja e baawɗe
ngoodanii joɗiiɗo dow jooɗorgal
ngaal oon
e Jawgel ngeel faa abada!»
14 Kulle nay buurɗe ɗeen njaabii:
—Aamiina.
Mawɓe ɓeen du, kippii e leydi, cujidi.

6

Takkanɗe takkaaɗe jeɗɗi

Haala takkitingol takkande arandeere: jaalagol

1 Ndeen nji'umi Jawgel ngeel takkitii
wootere e takkanɗe takkaaɗe jeɗɗi ɗeen.
Nanumi wootere e kulle nay buurɗe
ɗeen ina iidina daande muuɗum hono
riggaango, ina wi'a:
—War!
2 Yeewumi, nji'umi puccu ndaneewu.
Baɗɗiiɗo ngu oon ina tiigii kalawal laanyal.
O hokkaa kufune laamu. Wo o jaaliiɗo, de
o wurtii faa o ɓeyda jaalorgal.

Haala takkitingol takkande ɗiɗaɓerde: barundural

3 Nde Jawgel ngeel takkitinnoo takkande
ɗiɗaɓerde ndeen, nanumi huunde wu-
urnde ɗiɗaɓerde ndeen ina wi'a:
—War!
4 Ndeen puccu gonngu, mboɗeewu yalti.
Baɗɗiiɗo ngu oon hokkaa laawol faa itta
jam e adunaaru, faa yimɓe mbarundura. O
hokkaa kaafaahi mawki.

Haala takkitingol takkande tataɓerde: tiiɗalla

5 Nde Jawgel ngeel takkitinnoo takkande tataɓerde ndeen, nanumi huunde wuurnde tataɓerde ndeen ina wi'a:
—War!
Nji'umi puccu ɓaleewu. Baɗɗiiɗo ngu oon ina tiigii etirgal e junngo muuɗum.
6 Nanumi ko nanndi e daande neɗɗo yuurii hakkunde kulle nay buurɗe ɗeen, ina wi'a:
—Kiloo alkama wo ceede golle nyalooma soodete. Kilooji tati gawri du wo ceede golle nyalooma coodete. De taa bonnu nebbam e cabijam.

Haala takkitingol takkande nayaɓerde: maayde

7 Nde Jawgel ngeel takkitinnoo takkande nayaɓerde ndeen, nanumi daande huunde wuurnde nayaɓerde ndeen, ina wi'a:
—War!
8 Yeewumi, nji'umi puccu oolu. Baɗɗiiɗo ngu oon ina wi'ee Maayde, laakara ina jokki mo. Ɓe kokkaa baawɗe dow nayaɓerde adunaaru faa ɓe mbarda yimɓe kaafaahi e rafo e baasiiji e kulle ladde.

Haala takkitingol takkande joyaɓerde: wardaaɓe saabe seedaaku muɓɓen

9 Nde Jawgel ngeel takkitinnoo takkande joyaɓerde ndeen, nji'umi to ley hirsirde rewreteende Laamɗo toon yonkiiji wardanooɓe saabe ɗowtanaade konngol Laamɗo e seedaaku ngu ɓe ceedii nguun.
10 Ɓe yeewnii faa toowi, ɓe mbi'i:
—Joomiraaɗo ceniiɗo goongante, faa ndey ndoomuɗaa faa caroɗaa yimɓe wonɓe e adunaaru ndu ɓeen? Ndeye njomnitotoɗaa ɓe rufugol yiiyam amin?
11 Mono e maɓɓe fuu hokkaa saaya ndaneeha. Ɓe mbi'aa ɓe powta seeɗa tafon, faa limgal gollidiiɓe maɓɓe, sakiraaɓe maɓɓe fodanaaɓe wareede hono maɓɓe ɓeen, kiɓɓa.

Haala takkitingol takkande jeegaɓerde: nyalooma mawɗo

12 Ndeen nji'umi Jawgel ngeel takkitii takkande jeegaɓerde ndeen. Wakkati oon leydi dimmbi dimmbagol manngol. Naange ɓawliri faa nanndi hono kaasa ɓaleewa, lewru du fuu wojjiri hono yiiyam.
13 Koode kammu ɗeen caami e leydi hono no ɓiɓɓe yibbi kecce caamirta si henndu mawndu wifii.
14 Kammu oon du dilli, taggiraa hono no daago taggirtee ni. Baamle e duuɗe fuu ɗoofaa e nokkuuje muɓɓen.
15 Ndeen kaanankooɓe adunaaru e yimɓe tedduɓe e hooreeɓe sordaasiiɓe e joomiraaɓe jawdi e jom'en semmbe e rimɓe e riimayɓe fuu cuuɗii ley lohi baamle e hakkunde tefaaje baamle.
16 Heddii iɓe mbi'a baamle e tefaaje ɗeen:
—Caamee dow amin! Cuuɗon min e yeeso jooɗiiɗo dow jooɗorgal laamu oon! Cuuɗon min e tikkere Jawgel ngeel!
17 Sabo nyannde tikkere maɓɓe mawnde ndeen yottake. Moy waawi daɗude?

7

Haala yimɓe 144 000 waɗaaɓe maande

1 Caggal ɗuum, mi yi'ii maleyka'en nayo ina ndarii e jihaaji adunaaru nay. Iɓe paddii keni adunaaru nay ɗiin, taa ɗi mbifa, wanaa dow leydi, wanaa dow maayo, wanaa dow lekki.
2 Nji'umi katin maleyka goɗɗo yuuruɗo funnaange ina tiigii gaɗirgal maande Laamɗo buurɗo. O yeewnii daande toownde to maleyka'en nayo hokkaaɓe baawɗe torrude leydi e maayo ɓeen.
3 O wi'i ɓe:
—Taa mbonnee leydi naa maayo naa leɗɗe ɗe tafon, faa min ngaɗa maande e tiiɗe maccuɓe Laamɗo meeɗen ɓeen.
4 Ndeen nanumi limgal waɗaaɓe maande e tiiɗe muɓɓen ɓeen: iɓe ngaɗa ujunaaje hemre e capanɗe nayo e nayo (144 000). Wo ɓe maandinaaɓe yuuruɓe e lenyi Israa'iilankooɓe ɗiin fuu:
5 yuuruɓe e Yahuuda ujunaaje sappo e ɗiɗo (12 000),
yuuruɓe e Ruuben, ujunaaje sappo e ɗiɗo,
yuuruɓe e Gada, ujunaaje sappo e ɗiɗo,
6 yuuruɓe e Aser, ujunaaje sappo e ɗiɗo,
yuuruɓe e Naftali, ujunaaje sappo e ɗiɗo,
yuuruɓe e Manasa, ujunaaje sappo e ɗiɗo,
7 yuuruɓe e Simeyon, ujunaaje sappo e ɗiɗo,
yuuruɓe e Lewi, ujunaaje sappo e ɗiɗo,
yuuruɓe e Isakar, ujunaaje sappo e ɗiɗo,

8 yuuruɓe e Jabulon, ujunaaje sappo e ɗiɗo,
yuuruɓe e Yuusufi, ujunaaje sappo e ɗiɗo,
yuuruɓe e Benyamin, ujunaaje sappo e ɗiɗo.
Lenyi ɗiin fuu ngaɗanaama maande.

No yimɓe lenyi fuu njettirta Laamɗo

9 Caggal ɗuum, yeewumi, nji'umi jamaa keewɗo mo limataako yuuruɗo e laamorɗe fuu e lenyi fuu e siyiiji yimɓe fuu e ɗemle fuu. Iɓe ndarii yeeso jooɗorgal laamu ngaal e Jawgel ngeel. Iɓe ɓornii saayaaji daneeji, licce tamarooje ina ngoni e juuɗe maɓɓe.
10 Iɓe ilina, iɓe mbi'a:
—Kisindam to Laamɗo meeɗen jooɗiiɗo dow jooɗorgal laamu ngaal yuurata, kam e Jawgel ngeel.
11 Maleyka'en ɓeen fuu ina ndarii, ina piilii jooɗorgal ngaal e mawɓe ɓeen e kulle nay buurɗe ɗeen. Ɓe fuu ɓe kippi geese maɓɓe e leydi, iɓe cujidana Laamɗo.
12 Iɓe mbi'a:
«Aamiina.
Manoore e darja e hakkilantaaku e yettoore
e teddeengal e baawɗe e semmbe,
fuu ngoodanii Laamɗo meeɗen faa abada!
Aamiina.»
13 Ndeen gooto e mawɓe ɓeen yami kam:
—Ɓeye ngoni yimɓe ɓorniiɓe saayaaji daneeji ɓe? Faa toy ɓe yuuri?
14 Mbi'umi mo:
—Joomam, aan woni anndudo.
O jaabii kam, o wi'i:
—Kamɓe ngoni yuuruɓe e torra mawɗo. Ɓe lonnii saayaaji maɓɓe, ɓe ndawninirii ɗi yiiyam Jawgel ngeel.*
15 Ɗum saabii de ɓe keddoto yeeso jooɗorgal laamu Laamɗo ngaal, ɓe ndewa mo jemma e nyalooma ley suudu makko seniindu nduun. Jooɗiiɗo dow jooɗorgal laamu oon huuran ɓe hukum muuɗum.
16 Ɓe njolbataa katin, ɓe ɗomɗataa katin. Ɓe naangataake, nguleefi fuu tappataa ɓe katin.
17 Sabo Jawgel gonngel hakkunde jooɗorgal laamu ngeel duran ɓe, yaara ɓe to ilduɗe ndiyam kokkoojam nguurndam. Laamɗo mooytan gondi gite maɓɓe fuu.

8

Haala takkitingol takkande jeɗɗaɓerde: deyyere mawnde

1 Nde Jawgel ngeel takkitinnoo takkande jeɗɗaɓerde ndeen, kammu oon deyyinii siw faa wadi hono feccere yamnde wootere.
2 Ndeen nji'umi maleyka'en njeɗɗo dariiɓe yeeso Laamɗo. Ɓe kokkaa buutute jeɗɗi.
3 Maleyka goɗɗo jogiiɗo urdude kaŋŋeere darowii ɗakkol hirsirde rewreteende Laamɗo. O hokkaa uurdi keewndi faa o sakkida ɗum e du'aawuuji seniiɓe, o yottina ɗi dow hirsirde kaŋŋeere wonnde yeeso jooɗorgal laamu ndeen.
4 Cuurki uurdi ndiin e du'aawuuji seniiɓe ɗiin yuuri e junngo maleyka oon de yeenti to Laamɗo.
5 Maleyka oon hooyi urdude ndeen, hebbini nde yiite e ley hirsirde ndeen, de faɗɗi nde e leydi. Ndeen diggaali e dukooji ngadi, mayye mayyi, leydi du dimmbii.

Luwe jeɗɗi

6 Caggal ɗuum, maleyka'en njeɗɗo jogiiɓe buutute jeɗɗi ɓeen cegilanii fuufude ɗe.

Haala buututal arandeewal

7 Maleyka arandeejo oon fuufi buututal muuɗum, de marmalluuje e yiite jillunduraange e yiiyam paɗɗaa dow leydi. Feccere tataɓerde leydi ndiin wulaama, feccere tataɓerde leɗɗe ɗeen wulaama, huɗo hecco koon du fuu wulaama.

Haala buututal ɗiɗaɓal

8 Maleyka ɗiɗaɓo oon fuufi buututal muuɗum, de ko wa'i hono waamnde mawnde huɓɓoore faɗɗaa e ley maayo. Tataɓerde maayo ngoon laatii yiiyam,
9 tataɓerde kulle buurɗe gonɗe e maayo ngoon mbaati, tataɓerde laanaaji ndiyam du kalkii.

Haala buututal tataɓal

10 Maleyka tataɓo oon fuufi buututal muuɗum, de hoodere mawnde huɓɓiroore hono no doccal ni yuuri dow kammu, saami e tataɓerde gooruuji e ilduɗe ndiyam.

* **7:14** Maanaa ɓe ndawninirii saayaaji maɓɓe yiiyam, woni hakkeeji maɓɓe fuu njaafaama.

11 Hoodere ndeen «Kaaɗeefi» wi'etee. Nde haaɗinii feccere tataɓerde diyeele ɗeen. Yimɓe heewɓe maayi saabe ndiyam ɗaam haaɗinaama rok.

Haala buututal nayaɓal

12 Maleyka nayaɓo oon fuufi buututal muuɗum. Ndeen feccere tataɓerde naange e feccere tataɓerde lewru e feccere tataɓerde koode piyaa, faa gootel fuu tataɓerde muuɗum niɓɓi. Jemma e nyalooma fuu mbaasa tataɓerde annoora muɓɓen.

13 Caggal ɗuum, nji'umi ciilal ina fiira dow, nanumi inde yeewnoo e daande toownde, inde wi'a:

—Yoo yoy! Yoo yoy! Bone woodanii yimɓe adunaaru nde maleyka'en tato heddiiɓe ɓeen puufii buutute muɓɓen!

9

Haala buututal joyaɓal

1 Maleyka njoyaɓo oon fuufi buututal muuɗum. Nji'umi hoodere yuuri dow kammu, saami e leydi. Nde hokkaa cokitirgal ɓunndu ndu luggeefi mum walaa ɗo haaɗi.

2 Nde sokiti ɓunndu nduun, de cuurki yalti e mayru hono no duppirde mawnde ni. Cuurki kiin niɓɓini naange e mbeeyu* fuu.

3 Baɓɓatti njalti e cuurki kiin, cankitii e leydi. Ɓi kokkaama baawɗe torrude hono jahe ni.

4 Ɓi njamiraa taa ɗi mbonna huɗo naa leɗɗe naa huunde fuu ko fuɗata e leydi, ammaa ɗi torra yimɓe ɓe maande Laamɗo walaa e tiiɗe muɓɓen ɓeen tan.

5 Ɓi kokkaa torrude yimɓe ɓeen faa naawa haddi lebbi joy, ammaa ɗi kokkaaka warude ɓe. Torra majji ina nanndi e torra mo yaare fiɗi.

6 Ley lebbi ɗiin, yimɓe piloto maayde de keɓataa. Ɓe muuyan maayde, ammaa maayde doggan ɓe.

7 Baɓɓatti ɗiin ina nanndi e pucci cegilaniiɗi wolde. Dow ko'e majji ina ngoodi ko nanndi e kufuneeje gaɗiraaɗe kaŋŋe. Geese majji ina nga'i hono geese yimɓe.

8 Iɗi njogii cukuli hono cukuli rewɓe. Nyiiye majji ina nga'i hono nyiiye dawaaɗi ladde.

9 Ko wa'i hono jamɗe ina ngoni e becce majji. Sawtu bippeele majji ina wa'i hono torkooji ɗi pucci keewɗi ndaasata ina ndoggana wolde.

10 Iɗi ngoodi lacce jogiiɗe kure hono jahe. Ley lacce ɗeen ina ngoodi baawɗe torrude yimɓe haddi lebbi joy.

11 Kaananke majji woni maleyka kawjotooɗo ɓunndu ndu luggeefi muuɗum walaa ɗo haaɗi oon. Innde makko e ibraninkoore wo Abadon, e ley geresankoore wo Apoliyon (ɗum na fiirta «Kalkoowo»).

12 Bone arandeejo oon faltake. Ndaar, bonandaaji ɗiɗi ina ngara caggal majjum.

Haala buututal jeegaɓal

13 Maleyka njeegaɓo oon fuufi buututal muuɗum, de nanumi daande yuurunde to luwe nay gonɗe e coɓɓuli hirsirde kaŋŋeere wonnde yeeso Laamɗo ndeen.

14 Daande ndeen ina wi'a maleyka njeegaɓo jogiiɗo buututal oon:

—Haɓɓitin maleyka'en nayo haɓɓaaɓe to maayo manngo wi'eteengo Efarata.

15 Ndeen maleyka'en nayo ɓeen kaɓɓitaa faa mbara tataɓerde yimɓe adunaaru. Laamɗo na segilaninoo ɓe saabe wakkati o, saabe hitaande nde e lewru ndu e nyalooma o e yamnde nde.

16 Mi nanii limgal konunkooɓe waɗɗiiɓe pucci: wo ɓe ujunaaje noogay kile ujunaaje sappo.

17 Inan no njiirumi pucci ɗiin e waɗɗiiɓe ɓeen e ley holleede am: iɓe ɓornii kaddule jamɗe boɗeeje coy hono yiite, kam e bulabulaaje hono kammu e oole hono sitti. Ko'e pucci ɗiin ina nga'i hono ko'e dawaaɗi ladde. Yiite e cuurki e sitti ina mburtoo e kunnduɗe majji.†

18 Masiibaaji tati ɗiin, ɗum woni yiite ngeen e cuurki kiin e sitti oon, njalti e kunnduɗe pucci ɗiin de mbari tataɓerde yimɓe adunaaru.

19 Baawɗe pucci ɗiin ina ngoni e kunnduɗe majji, fay e lacce majji du. Lacce majji ɗeen ina nanndi e bolle. Iɗe ngoodi ko'e, e ko'e ɗeen ɗi mbarminirta yimɓe.

* **9:2** Mbeeyu wo ɓolum hakkunde kammu e leydi. † **9:17** Sittiwo huunde oolde wuleteende ina luuɓa.

20 Yimɓe heddiiɓe ɓe masiibaaji ɗiin
mbaraay ɓeen tuubaay e golle juuɗe
muɓɓen. Ɓe njoppaay sujidande ginnaaji,
kam e tooruuji gaɗiraaɗi kaŋŋe e cardi e
njamndi mboɗeeri e kaaye e leɗɗe. Iɓe
cujidana tooruuji ɗi nji'ataa, ɗi nanataa,
ɗi njahataa.
21 Ɓe tuubaay e waɗude bar-ko'e, ɓe
tuubaay e ndaggadaaku maɓɓe e fijirde
maɓɓe e nguyka maɓɓe.

10

Haala maleyka jogiiɗo dewtel taggitaangel

1 Caggal ɗuum, nji'umi maleyka goɗɗo
jom semmbe ina yuura dow kammu ina
jippoo. Ruulde ina fiili ɗum, ciiɓociiɓongal
ina tiimti hoore muuɗum. Yeeso muuɗum
ina ɗelka hono naange, koyɗe mum du ina
nga'i hono bimmbeeje yiite.
2 Imo tiigii dewtel taggitiingel e junngo
makko. O darni koyngal makko nyaamal
dow maayo, o darni nanal dow leydi.
3 O yeewnii daande toownde hono no
laddeeru ubbirta ni. Nde o yeewninoo
ndeen, diggaali jeɗɗi njaaborii mo e hoolo
muɓɓen, kam'en du.
4 Nde diggaali jeɗɗi ɗiin tilinoo haalude
ndeen, nesumi winndude, ammaa nanumi
daande yuuri dow kammu, ina wi'a kam:
—Taa winndu ko diggaali jeɗɗi ɗiin mbi'i
ɗuum, accu ɗum laatoo kumpa!
5 Ndeen maleyka mo nji'umi ina darii
dow maayo e dow leydi oon hunci junngo
muuɗum nyaamo faa dow,
6 hunorii Buurɗo duumiiɗo faa abada,
taguɗo kammu e ko woni e muuɗum, e
leydi e ko woni e muuɗum, e maayo e ko
woni e muuɗum. Maleyka oon wi'i:
—Wakkati heddaaki katin!
7 Ammaa e ley balɗe ɗe buututal
maleyka njeɗɗaɓo ngal fuufata ɗeen,
Laamɗo tabintinan anniya muuɗum
cuuɗinooɗo. Ɗum laatorto hono no o
wiirunoo annabaaɓe maccuɓe makko ɓeen
ni.
8 Ndeen daande yuurannoonde kam dow
kammu ndeen haaldi e am katin, wi'i:
—Yahu jaɓoy dewtel taggitiingel, gonngel
e junngo maleyka dariiɗo dow maayo e
leydi ngeel.
9 Njahumi to maleyka oon, mbiimi ɗum
hokka kam dewtel ngeel. O wi'i kam:
—Jaɓu ngel, moɗaa! Ngel haaɗan ley
reedu maa rok, ammaa ngel welan e hun-
nduko maa hono no njuumndi ni.
10 Njaɓumi dewtel ngeel e junngo ma-
leyka oon, moɗumi ngel. Ngel weli e hun-
nduko am hono njuumndi, ammaa nde
moɗunoomi ngel fu, ingel haaɗi e ley reedu
am rok!
11 Caggal ɗuum, mbi'aami:
—Ina tilsi mbaajoɗaa annabaaku katin
e dow siyiiji yimɓe heewɓe e laamorɗe e
ɗemle keewɗe e kaanankooɓe heewɓe.

11

Haala seedaaku annabaaɓe ɗiɗo

1 Ndeen kokkaami sawru fonndirdu,
mbi'aami:
—Umma, fonndoy suudu Laamɗo seni-
indu e hirsirde ndeen, kiisoɗaa rewooɓe
wonɓe ɗoon ɓeen.
2 Ammaa taa fonndu taliyaare mayru.
Accu nde, sabo nde hokkaama laamorɗe
adunaaru. Ɗe njaaɓan ngalluure seniinde
ndeen faa waɗa lebbi capanɗe nay e ɗiɗi.
3 Mi hokkan seedeeɓe am ɗiɗo mbaajoo
annabaaku haddi balɗe ujunere e keme
ɗiɗi e capanɗe jeegom, iɓe ɓornii tekke
bootooji.*
4 Seedeeɓe ɗiɗo ɓeen ngoni leɗɗe jaytun
ɗiɗi e fitillaaji ɗiɗi dariiɗi yeeso Joomiraaɗo
jom adunaaru ndu.
5 Neɗɗo fuu jiɗuɗo torrude ɓe, yiite yal-
tan e kunnduɗe maɓɓe, halka ɗum. Jiɗuɗo
torrude ɓe fuu, tilay halkiree noon.
6 Iɓe njogii baawɗe haɗude kammu
toɓude haddi balɗe annabaaku maɓɓe
ɗeen. Iɓe njogii baawɗe waylitinde diyeele
laatoo yiiyam. Nde ɓe muuyi fuu, iɓe
mbaawi jippinde e adunaaru sii masiiba
fuu.
7 Nde ɗiɗo ɓeen tilinoo e seedaaku
muɓɓen nguun fuu, ndaabaawa mbonnga
njeyaanga e ɓunndu ndu luggeefi muuɗum
walaa ɗo haaɗi ngaan yaltan de yana e
maɓɓe, jaaloo ɓe, wara ɓe.

* **11:3** Maanaa ɓe ɓornoo tekke bootooji woni hollude cunu, hono no rewɓe maayraaɓe cuddortoo ni.

8 Ɓalli maɓɓe mbaaloto e dow laawol
ngalluure mawnde, ɗo Joomiraaɗo maɓɓe
tontanoo e leggal palaangal ɗoon. Ngal-
luure ndeen ina nanndi e Sodoma† naa
Misira.
9 Siyiiji yimɓe fuu e lenyi fuu e ɗemle fuu
e laamorɗe fuu nji'an ɓalli maɓɓe ko fotata
e nyaloomaaji tati e feccere nyalooma. Ɓe
caloto ɗi ngattee ley saabeere.
10 Yimɓe adunaaru ceyorto saabe
maayde maɓɓe ndeen. Ɓe mbeltoto, ɓe
kokkundura dokke dow weltaare, sabo
annabaaɓe ɗiɗo ɓeen torriino ɓe sanne.
11 Ammaa caggal nyaloomaaji tati e fec-
cere ɗiin, foofaango nguurndam yuuri to
Laamɗo naati annabaaɓe ɗiɗo ɓeen, de
ummitii, ndarii. Kulol manngol nanngi
ndaarannooɓe ɗum'en ɓeen fuu.
12 Daande toownde yuuri dow kammu,
ina wi'a ɓe:
—Yeeŋee ga!
Ɓe yeeŋi dow kammu e ley ruulde.
Wayɓe ɓe fuu keddii ina ndaara ɓe.
13 Wakkati oon, leydi dimmbii semmbe,
de feccere sappoɓerde ngalluure ndeen
saami. Yimɓe ujunaaje njeɗɗo kalkii. Hed-
diiɓe ɓeen kuli, mawnini Laamɗo jom
kammu oon.
14 Bone ɗiɗaɓo oon faltake. Ndaar, bone
ataɓo oon ina wara law.

Haala buututal jeɗɗaɓal

15 Maleyka njeɗɗaɓo oon fuufi buututal
muuɗum. Ndeen daaɗe toowɗe nanaa dow
kammu, ina mbi'a:
—Laamu adunaaru ndu fuu laatake
laamu Joomiraaɗo meeɗen e Almasiihu
muuɗum. O laamoto faa abada abadin!
16 Mawɓe noogayo e nayo jooɗiiɓe dow
jooɗorɗe yeeso Laamɗo ɓeen kippi geese
muɓɓen e leydi, cujidani Laamɗo.
17 Iɓe mbi'a:
«Miɗen njette, Laamɗo Joomiraaɗo jom
baawɗe fuu,
gonɗo, gonnooɗo oon miɗen njette,
sabo a gollirii baawɗe maa mawɗe ɗeen,
a tabintinii laamu maa.
18 Laamorɗe adunaaru ɗeen wo tikkuɗe,
ammaa tikkere maa warii.
Wakkati warii faa caroɗaa maayɓe.
Wakkati warii faa mbarjoɗaa annabaaɓe
maccuɓe maa,
seniiɓe hulɓe innde maa ɓeen,
tedduɓe e lo'uɓe fuu.
Wakkati warii faa kalkaa halkooɓe
adunaaru ɓeen du.»
19 Ndeen suudu Laamɗo seniindu won-
ndu dow kammu nduun omtaa, keesuwal
amaana ngaal ɓangi e ley mayru. Mayye
mayyi, dukooji e diggaali ngaɗi, leydi
dimmbii, marmalluuje ɓutte caami.

12

No kuungal waddi e debbo jom ŋatawere

1 Maande haayniinde ɓangi dow
kammu. Debbo ina ɓornii naange. Lewru
ina woni ley njaaɓirdi muuɗum. Hoore
muuɗum na fiila taarde koode sappo e ɗiɗi.
2 Wo o debereedu, imo wulla saabe
naawalla ŋatawere. Ndimu nguun ina tiiɗi
mo.
3 Ndeen maande wonnde ɓangi dow
kammu. Ina woodi kuungal boɗewal man-
ngal nanndungal e mboddi. Ingal woodi
ko'e jeɗɗi e luwe sappo, hoore fuu ina
woodi kufune laamu.
4 Laasi maggal wuuwi feccereataɓerde
koode kammu, faɗɗi ɗe e leydi. Ngal darii
yeeso debbo jom ŋatawere oon faa si rimii
fu, ngal moɗa ɓiyum oon.
5 Ndeen o rimi ɓiɗɗo gorko, durdoowo
laamorɗe adunaaru fuu e sawru njamndi.
Ɓiɗɗo oon dippitaa, yaaraa to Laamɗo e
jooɗorgal muuɗum laamu.
6 Debbo oon doggiri ley ladde, yehi
nokku ɗo Laamɗo segilaninoo ɗum. O hay-
bowaa toon balɗe ujunere e keme ɗiɗi e
capanɗe jeegom (1 260).
7 Wolde waɗi dow kammu toon. Ma-
leyka bi'eteeɗo Miikaa'iilu e maleyka'en
muuɗum kawriti, kaɓi e kuungal ngaal.
Kuungal ngaal e maleyka'en muuɗum du
kaɓi e maɓɓe.
8 Ammaa Miikaa'iilu'en njaalake ngal,
kangal e maleyka'en maggal, de ɓe mursi
nokku maɓɓe gonɗo dow kammu oon.
9 Kuungal manngal ngaal riiwaama.
Kangal woni mboddi arandeeri mbi'eteendi
Ibiliisa naa Seyɗaani, njarribotoondi
adunaaru ndu fuu. Ndi faɗɗaama e leydi,
kayri e maleyka'en mayri fuu.

† **11:8** Sodoma wo wootere e galluuje ɗiɗi ɗe Laamɗo halki saabe heewgol majje hakkeeji. Ndaaree Fuɗɗoode 19.1-29.

10 Ndeen nanumi daande toownde
ɣuurunde dow kammu, ina wi'a:
«Joonin kisindam Laamɗo meeɗen yottake!
Semmbe e laamu muuɗum njottake!
Laamu ina woni e hawju Almasiihu!
Sabo peloowo sakiraaɓe meeɗen,
peloowo ɓe to Laamɗo jemma e nyalooma oon,
riiwaama dow kammu.
11 Sakiraaɓe meeɗen ɓeen njaalorake mo ɣiiɣam Jawgel ngeel,
e seedaaku ngu ɓe ngaɗi dow maggel.
Ɓe pilaaki reenude yonkiiji maɓɓe e maayde.
12 Ndelle, kammu e wonɓe dow muuɗum fuu mbeltee!
Ammaa bone woodanii leydi e maayo!
Sabo Ibiliisa jippake to mooɗon.
Ina tikki tikkere mawnde,
sabo ina anndi wakkati seeɗa tan heddanii ɗum.»
13 Nde kuungal nanndungal e mboddi ngaal faamunoo faɗɗaama e leydi ndeen, ngal tewni debbo dimɗo ɓiɗɗo gorko oon.
14 Debbo oon hokkaa bippeele ciilal manngal, faa fiirda yaha nokkuure nde segilanaa ley ladde ndeen. Toon o haybetee haddi wakkati e wakkatiiji ɗiɗi e feccere wakkati, faa o reenoo e mboddi ndiin.
15 Ndeen mboddi ndiin tuuti ndiyam, ɗam ili caggal debbo oon hono maayo faa ɗam hooɣa mo.
16 Ammaa, leydi ndiin wallii debbo oon, ndi aari hunnduko mayri, ndi moɗi ndiyam ɗam kuungal ngaal tuuti ɗaam.
17 Kuungal manngal ngaal tikkani debbo oon sanne, yehi haɓoyde e heddiiɓe e ɣuwdi debbo oon. Ɓeen ngoni ɗowtaniiɓe jamirooje Laamɗo de tiigii seedaaku ngu Iisaa waddi nguun.
18 Kuungal ngaal ina darii dow njaareendi daande maayo.

13

Haala ndaabaawa ɣuurnga ley maayo

1 Caggal ɗuum, nji'umi ndaabaawa njogiinga luwe sappo e ko'e jeɗɗi ina wurtoo e maayo ngoon. Luwal fuu ina woodi kufune laamu. Inɗe mbonkorɗe Laamɗo ina mbinndaa e dow ko'e ɗeen fuu.
2 Ndaabaawa nga nji'umi ngaan ina nanndi e cirgu. Koyɗe magga ina nga'i hono koyɗe huunde wi'eteende ursu*. Hunnduko magga ina wa'i hono no hunnduko laddeeru ni. Kuungal nanndungal e mboddi ngaal hokki nga semmbe muuɗum, e jooɗorgal muuɗum laamu ngaal, e baawɗe mawɗe.
3 Hoore wootere e ko'e ndaabaawa ngaan ina wa'i hono ko barminanoo barmere waawnoonde warude ɗum, ammaa barmere ndeen dannaama. Ɓum haaynii yimɓe adunaaru fuu, njokki ndaabaawa ngaan.
4 Ɓe cujidani kuungal nanndunngal e mboddi ngaal sabo ngal hokkii ndaabaawa nanndunga e cirgu ngaan baawɗe laamu maggal. Katin du, ɓe cujidani ndaabaawa nanndunga e cirgu ngaan, iɓe mbi'a:
—Moy nanndi e ndaabaawa nga? Moy waawi haɓude e magga?
5 Ndaabaawa nanndunga e cirgu ngaan hokkaa haalude haalaaji mantorɗi mbonkotoodi Laamɗo. Nga hokkaa baawɗe gollude lebbi capanɗe nay e ɗiɗi.
6 Ndaabaawa ngaan fuɗɗi mbonkaade Laamɗo, ina mbonkoo innde muuɗum e suudu muuɗum. Nduun woni jooɗiiɓe dow kammu toon ɓeen.
7 Nga hokkaama baawɗe faa nga haɓa e seniiɓe ɓeen, nga jaaloo ɗum'en. Nga hokkaa baawɗe laamaade lenyi fuu e siyiiji yimɓe fuu e ɗemle fuu e laamorɗe fuu.
8 Yimɓe wonɓe e adunaaru ndu ɓeen fuu cujidanan ndaabaawa nanndunga e cirgu ngaan. Ɓeen ngoni yimɓe ɓe inɗe muɓɓen tawaaka ina mbinndii gilla fuɗɗoode adunaaru ley dewtere nguurndam ndeen, dewtere Jawgel kirsanoongel ngeel.
9 Jom nowru fuu, nana!
10 Neɗɗo fuu podanaaɗo haɓɓeede yaaree e maccungaaku, haɓɓete yaaree. Neɗɗo fuu podanaaɗo wardeede kaafaahi, wardete kaafaahi. Ɓum le, tilay yimɓe Laamɗo ngonda e munyal e hoolaare.

Haala ndaabaawa ɣuurnga e leydi

11 Caggal ɗuum, nji'umi ndaabaawa ngonnga ina wurtoo e ley leydi. Inga

* **13:2** Ursu wo kuungal manngal. Teppeeje maggal ina mawni, ingal jogii leeɓi e peɗeeli juuɗɗi beldi.

woodi luwe ɗiɗi nanndude e luwe ɓii mbaalu, ammaa inga haalda hono no kuungal nanndungal e mboddi ngaal ni.

12 Nga golliri baawde ndaabaawa arandeya, nga barmere muuɗum nesunoo warude ɗum de dannaa ngaan. Nga golli ɗum yeeso arandeya ngaan. Nga dooldi yimɓe adunaaru ɓeen cujidana arandeya ngaan.

13 Ndaabaawa ɗiɗaɓa ngaan wadii kaayeefiiji mawɗi. Nga wadii faa nga jippini yiite yuurunge e kammu faa yottii leydi yeeso yimɓe fuu.

14 Nga hiiliri yimɓe adunaaru kaayeefiiji ɗi nga hokkaa waɗude ley baawde ndaabaawa arandeya ngaan. Inga tindina yimɓe adunaaru moyyina tooru nanndundu e ndaabaawa barminiranoonga kaafaahi faa nesi waatude ammaa ina wuuri ngaan.

15 Nga hokkaa baawde faa nga waɗani tooru nduun yonki faa indu haala. Nga wadi faa neɗɗo fuu mo sujidanaay nga waree.

16 Ndaabaawa ngaan dooldi yimɓe fuu keɓa maande e juude muɓɓen nyaame naa e tiide muɓɓen, teddube e lo'uɓe, joomiraaɓe jawdi e talkaaɓe, rimɓe e riimayɓe fuu.

17 Fay gooto waawaa soodude maa sonnude si tawraaka maande ndeen. Maande ndeen wo innde ndaabaawa ngaan naa limoore innde magga.

18 Ɗo kaa, tilay neɗɗo waɗa hakkillo e kabaaru o: neɗɗo jogiiɗo paamal fuu hiisoo limoore innde ndaabaawa ngaan, sabo limoore ndeen wo innde neɗɗo. Limoore magga wo keme jeegom e capande jeegom e jeegom (666).

14

Haala Jawgel e jimol soottitaaɓe

1 Yeewumi, de nji'umi Jawgel ina darii dow waamnde Siyona, ina wondi e yimɓe ujunaaje hemre e capande nayo e nayo (144 000). Innde muuɗum e innde Baaba muuɗum na mbinndaa e tiide maɓɓe.

2 Nanumi daande yuuri dow kammu wa'unde hono sawtu diyeele keewde, hono riggaango manngo ni. Daande nde nanumi ndeen ina wa'i hono sawtu fiyooɓe kolli.

3 Yimɓe ɓeen fuu ina njima jimol kesol yeeso jooɗorgal Laamɗo ngaal e yeeso kulle nay buurde ɗeen e yeeso mawɓe ɓeen. Fay gooto waawaano ekitaade jimol ngol si wanaa yimɓe ujunaaje hemre e capande nayo e nayo (144 000) soottitaaɓe e adunaaru ɓeen.

4 Ɓeen ngoni ɓe tuunniraay ko'e muɓɓen rewɓe, sabo ɓe laaɓuɓe. Iɓe njokki Jawgel ngeel ɗo ngel yahata fuu. Wo ɓe soottitaaɓe e ley yimɓe adunaaru, faa ɓe laatoo artiiɓe fuu sakkeede Laamɗo e Jawgel ngeel.

5 Fewre meeɗaay yaltude e kunnduɗe maɓɓe, ɓe ngalaa feloore.

Haala maleyka'en tato

6 Wakkati oon nji'umi maleyka goɗɗo ina fiira dow, ina jogii Kabaaru Lobbo duumiiɗo oon. Imo waajoo ɗum yimɓe adunaaru, yuuruɓe e laamorde fuu e lenyi fuu e ɗemle fuu e siyiiji yimɓe fuu.

7 Imo yeewnoo e daande toownde, imo wi'a:

—Kulee Laamɗo! Mawninon ɗum! Sabo wakkati mo o sarotoo oon warii. Cujidanee taguɗo kammu e leydi e maayo e ilduɗe ndiyam oon!

8 Maleyka goɗɗo ɗiɗaɓo jokki mo, ina wi'a:

—Baabiila halkii! Baabiila ngalluure mawnde ndeen halkii! Nde yarnii leyde fuu fijirde mayre nyaaɗunde.

9 Maleyka goɗɗo, tataɓo, jokki ɓe ina yeewnoo daande toownde, ina wi'a:

—Neɗɗo fuu cujidanɗo ndaabaawa arandeya ngaan e tooru nanndundu e magga nduun, de heɓi maande magga e tiinde naa e junngo,

10 tilay joomum yara cabijam tikkere Laamɗo ɗaam, mbaylaaɗam e ley hordeloonde tikkere makko tawi jillaaka fay huunde. Joomum jukkete e ley yiite e sitti yeeso maleyka'en seniiɓe ɓeen e yeeso Jawgel ngeel.

11 Cuurki yuuruki e jukkungo maɓɓe ina yeeŋa faa abada. Jemma e nyalooma fuu fowtere walanaa sujidanooɓe ndaabaawa ngaan e tooru magga e heɓuɓe maande innde magga.

12 Ɗum le, tilay yimɓe Laamɗo ngonda e munyal.

Ɓeen ngoni haybuɓe jamirooje Laamɗo de kaybi goondinal Iisaa ɓeen.
13 Wakkati oon nanumi daande yuurunde dow kammu, ina wi'a:
—Winndu ɗum ɗo: gilla joonin, barke woodanii maayooɓe hawtuɓe e Joomiraaɗo ɓeen.
Ruuhu oon wi'i:
—Goonga! Ɓe powtinoyte e tampiri maɓɓe, sabo barke golle maɓɓe jokkan ɓe.

Haala wakkati tayri adunaaru

14 Yeewumi, de nji'umi ruulde raneere. Dow ruulde ndeen nanndudo e ɓii neɗɗo ina jooɗii. Kufune gaɗiraaɗo kaŋŋe ina woni e dow hoore makko. Imo tiigii wawdu welndu e junngo makko.
15 Maleyka goɗɗo yalti e suudu Laamɗo seniindu, ina yeewnoo daande toownde, ina wi'a jooɗiiɗo dow ruulde oon:
—Jippin wawdu maa nduun de tayaa, sabo wakkati tayri yottake. Adunaaru ɓenndii, yonii tayeede!
16 Ndeen jooɗiiɗo e ruulde oon yiili wawdu muuɗum dow leydi, de adunaaru fuu tayaa.
17 Maleyka goɗɗo yalti e suudu Laamɗo seniindu wonndu dow kammu nduun. Kam du ina tiigii wawdu welndu.
18 Ndeen maleyka goɗɗo yalti e ley hirsirde rewreteende Laamɗo ndeen. Oon woni kawjotooɗo yiite. O yeewnii daande toownde, o wi'i maleyka tiigiiɗo wawdu welndu oon:
—Jippin wawdu maa nduun, kawrunduraa ɓiɓɓe cabiije dow leydi, sabo ɗe ɓenndii.
19 Maleyka oon yiili wawdu muuɗum dow leydi, hawrunduri ɓiɓɓe cabiije ɗeen, de faɗɗi ɗe ley ɓoosirde mawnde. Ɓoosirde ndeen woni tikkere Laamɗo mawnde.
20 Ɓiɓɓe cabiije ɗeen ɓoosaa caggal ngalluure toon. Yiiyam yalti e ɓoosirde ndeen faa hewti labaale pucci, ɗam ili ko fotata e kilooji keme tati njuuteefi.

15

Haala jimol Muusaa e jimol Jawgel

1 Caggal ɗuum, nji'umi dow kammu maande wonnde mawnde haayniinde. Nji'umi maleyka'en njeɗɗo ina njogii masiibaaji jeɗɗi. Wo ɗi masiibaaji cakitotooɗi. E majji tikkere Laamɗo timmata.
2 Nji'umi maayo nanndungo e daandorgal ina jillunduri e yiite. Jaalinooɓe ndaabaawa ngaan ɓeen ina keddii ɗakkol maggo. Ɓeen ngoni jaalinooɓe nga, kanga e tooru nanndundu e magga nduun e limoore innde magga ndeen. Iɓe njogii kolli ɗi Laamɗo hokki ɓe ɗiin.
3 Iɓe njima jimol Muusaa maccuɗo Laamɗo oon e jimol Jawgel ngeel, iɓe mbi'a:
«Laamɗo Joomiraaɗo jom baawɗe fuu,
golleeji maa wo mawɗi, wo kaayniiɗi!
Laabi maa wo ponnditiiɗi, goongaaji,
aan laamiiɗo laamorɗe fuu!
4 Moy woni hulataa ma, Joomiraaɗo,
mo mawnintaa innde maa?
Sabo aan tan woni gooto Ceniiɗo.
Leyɗe fuu ngaran cujida yeeso maa,
sabo ɓe nji'ii golleeji maa ponnditiiɗi.»

Haala kaake jeɗɗi keewɗe masiibaaji jeɗɗi

5 Caggal ɗuum, nji'umi suudu Laamɗo seniindu dow kammu ina omti. Ɗum woni hukum seedaaku oon.*
6 Maleyka'en njeɗɗo jogiiɓe masiibaaji jeɗɗi ɓeen njalti e mayru, ina ɓornii kaddule laaɓuɗe tal jalbooje, ina kaɓɓi kaɓɓorɗi kaŋŋe e becce muɓɓen.
7 E kulle nay buurɗe ɗeen, wootere hokki maleyka'en njeɗɗo ɓeen kaake kaŋŋeeje jeɗɗi keewɗe tikkere Laamɗo buurɗo faa abada oon.
8 Suudu nduun heewi cuurki saabe annoora Laamɗo e baawɗe muuɗum. Fay gooto waawaa naatude ley mayru, si wanaa nde masiibaaji jeɗɗi ɗi maleyka'en njeɗɗo ngaddi ɗiin timmi.

16

1 Ndeen nanumi daande toownde yuuri to suudu seniindu toon, ina wi'a maleyka'en njeɗɗo ɓeen:
—Njehee, njuppowee dow adunaaru kaake tikkere Laamɗo jeɗɗi ɗeen!
2 Maleyka arandeejo oon yehi, yuppi kaakol muuɗum dow leydi. Ɓuuye

* **15:5** Aayaare ndeen ina waawi fiirtireede: Caggal ɗuum, nji'umi suudu Laamɗo seniindu ina omtii dow kammu. Hukum seedaaku ina woni ley mayru.

bondɗe naawɗe ngadi dow yimɓe tawraaɓe maande ndaabaawa ngaan e sujidanooɓe tooru nanndundu e magga ɓeen.

3 Maleyka ɗiɗaɓo oon yuppi kaakol muuɗum e maayo. Maayo ngoon waylitii, laatii hono yiiyam maayɗo. Kulle buurɗe gonɗe ley maggo fuu mbaati.

4 Maleyka tataɓo oon yuppi kaakol muuɗum ley gooruuji e ilduɗe, de diyeele ɗeen fuu mbaylitii yiiyam.

5 Ndeen nanumi maleyka kawjotooɗo diyeele oon, ina wi'a:

—Aan Ceniiɗo, gonɗo, gonnooɗo, wo a ponnditiiɗo, sabo a sarake goonga.

6 Saabe ko ɓe ndufi yiiyam seniiɓe e yiiyam annabaaɓe ɗuum, aan du, kokkuɗaa ɓe yiiyam ɓe njara! Iɓe kaandi e majjum.

7 Ndeen nanumi daande yuurii to hirsirde rewreteende Laamɗo toon, ina wi'a:

—Goonga! Laamɗo Joomiraaɗo jom baawɗe fuu, sariyaaji maa wo goongaaji, wo ponnditiiɗi!

8 Ndeen maleyka nayaɓo oon yuppi kaakol muuɗum e dow naange, de nge hokkaa sumirde yimɓe nguleefi magge.

9 Yimɓe ɓeen cumiraa nguleefi cattuki. Ndeen ɓe mbonkii innde Laamɗo mo baawɗe ngoodani dow masiibaaji oon. Ɓe tuubaay, ɓe mawninaay ɗum.

10 Maleyka njoyaɓo oon yuppi kaakol muuɗum dow jooɗorgal ndaabaawa ngaan. Ɗo nga laamii ɗoon niɓɓinaa tiki, de yimɓe ina ŋata ɗemle muɓɓen saabe naawalla.

11 Ɓe mbonkii Laamɗo jom kammu oon saabe ɓuuye maɓɓe e naawalla maɓɓe. Ammaa ɗuum fuu, ɓe tuubaay e golleeji maɓɓe bondi ɗiin.

12 Maleyka njeegaɓo oon yuppi kaakol muuɗum dow maayo manngo wi'eteengo Efarata. Ndiyam maggo ɓeeɓi faa yoori, faa kaanankooɓe yuurooɓe lettugal ɓeen keɓa laawol ndewa toon.

13 Ndeen nji'umi ginnaaji tati bondi nanndudi e paaɓi. Wooturu ina wurtoo e hunnduko kuungal nanndungal e mboddi ngaal, wooturu ina wurtoo e hunnduko ndaabaawa ngaan, wooturu du ina wurtoo e hunnduko annabaajo peneejo oon.

14 Ginnaaji bondi ɗiin wo waɗooɓe kaayeefiiji. Iɓe njaha to kaanankooɓe adunaaru fuu faa ɓe kawrundura ɗum'en saabe wolde nyannde darngal, nyalaande Laamɗo jom baawɗe fuu.

15 Joomiraaɗo wi'i:

—Kakkilee! Inani miɗo warda hono no gujjo ni. Barke woodanii doomuɗo kakkilɗo, ina tiigii kaddule muuɗum faa taa yaha ɓanndu ɓoldu de semta yeeso yimɓe.

16 Ginnaaji ɗiin kawrunduri kaanankooɓe ɓeen e nokku bi'eteeɗo e ibraninkoore Harmagedon.

17 Maleyka njeɗɗaɓo oon yuppi kaakol muuɗum e mbeeyu. De daande toownde yalti e suudu seniindu to jooɗorgal laamu toon, ina wi'a:

—Timmii!

18 Mayye mayyi, dukooji e diggaali ngadi, dimmbagol leydi manngol wadi. Dimmbagol leydi hono ngool waɗaay e adunaaru ndu gilla yimɓe tagaa, no ngol sattiri mawnude!

19 Ngalluure mawnde ndeen feccaa pecce tati. Galluuje laamorɗe adunaaru fuu caami. Laamɗo miccitii bonanda ngalluure mawnde wi'eteende Baabiila, de yarni nde horde cabijam heewnde tikkere muuɗum.

20 Duuɗe maayo fuu kalkii. Baamle fuu majji.

21 Marmalluuje ɓutte yuuri kammu, caami dow yimɓe, wootere fuu teddeefi muuɗum ina waɗa kilooji capanɗe nay. Yimɓe ɓeen mbonkii Laamɗo saabe masiiba marmalluuje oon, sabo masiiba oon sattii bonde sanne.

17

Haala jukkungo Baabiila

1 Caggal ɗuum, gooto e maleyka'en njeɗɗo jogiiɓe kaake jeɗɗi ɓeen wari, haaldi e am, wi'i:

—War faa mi holle jukkungo debbo woykuuru* anndaaɗo sanne, jooɗiiɗo dow diyeele keewɗe oon.

2 Kaanankooɓe adunaaru ɓeen pijidii e muuɗum. Yimɓe adunaaru ɓeen du culii e fijirde muuɗum.

* **17:1** Maanaa woykuuru wo pijoowo joɓeteeɗo ceede.

3 Ndeen Ruuhu heewi kam, maleyka oon
yaari kam faa ley ladde. Nji'umi toon
debbo ina waɗɗii ndaabaawa mboɗeewa
keewnga inɗe mbonkorɗe Laamɗo. Inga
woodi ko'e jeɗɗi e luwe sappo.
4 Debbo oon ina ɓornii kaddule ciiɗe e
boɗeeje, ina soɗii kaŋŋe e kaaye dime e
hayre luulu. Imo jogorii junngo makko
horde-loonde kaŋŋe heewnde ko nyiddini
sanne, heewnde tuundi fijirde makko.
5 Dow tiinde makko innde ina winndaa
nde maanaa muuɗum suuɗii:
«Baabiila ngalluure mawnde, inna
woykuuji,
inna ko nyiddini fuu ley adunaaru».
6 Nji'umi debbo oon sulake saabe yiiyam
seniiɓe e yiiyam seedantooɓe Iisaa ɗam o
yari.
Ko nji'umi mo ɗuum, ɗum haaynii kam
sanne.
7 Ammaa maleyka oon wi'i kam:
—Ko waɗi de iɗum haaynii ma? Mi
fiirtante maanaa cuuɗiiɗo oon, maanaa
debbo oon e ndaabaawa nga o waɗɗii
njogiinga ko'e jeɗɗi e luwe sappo ngaan.
8 Ndaabaawa nga njiiɗaa ngaan, inga
wonnoo, ammaa nga heddaaki joonin.
Inga haani yaltude e ɓunndu ndu luggeefi
muuɗum walaa ɗo haaɗi nduun, nga
halkowaa. Yimɓe adunaaru ɓe inɗe
muɓɓen mbinndaaka e dewtere nguurn-
dam gilla fuɗɗoode adunaaru ɓeen, si nji'ii
ndaabaawa ngaan na yalta fu, kaayeefi
nanngan ɗum'en. Sabo inga wonnoo, nga
heddaaki joonin, de nga ɓangowan katin.
9 Ɗo kaa, tilay neɗɗo tawree hakkilan-
taaku faa faama kabaaru o: ko'e jeɗɗi
ɗeen wo baamle jeɗɗi ɗe debbo oon jooɗii
dow muɓɓen ɗeen. Iɗe cappoo katin
kaanankooɓe njeɗɗo:
10 njoyo paltake, njeegaɓo oon ina woni
joonin, njeɗɗaɓo oon waraay tafon, am-
maa si o warii, wakkatiyel seeɗa o laamo-
too.
11 Ndaabaawa ngonnoonga de heddaaki
joonin ngaan wo gooto e njeɗɗo ɓeen.
Nga wartan de nga laatoo kaananke njee-
taɓo, ammaa cakitte magga wo halkere.
12 Luwe sappo ɗe njiiɗaa ɗeen wo
kaanankooɓe sappo ɓe keɓaay laamu ta-
fon, ammaa ɓe keɓowan baawɗe laamaade
no kaanankooɓe ni haddi wakkatiyel
gootel, kamɓe e ndaabaawa ngaan.
13 Ɓe fuu ɓe anniya gooto, iɓe kokka
ndaabaawa ngaan semmbe maɓɓe e
baawɗe maɓɓe.
14 Ɓe kaɓan e Jawgel ngeel, ammaa
Jawgel ngeel jaaloto ɓe sabo kangel
woni Joomiraaɗo joomiraaɓe e Kaananke
kaanankooɓe. Wonduɓe e maggel ɓeen wo
noddaaɓe, suɓaaɓe, hoolniiɓe.
15 Maleyka oon wi'i kam katin:
—Diyeele ɗe njiiɗaa debbo woykuuru
oon ina jooɗii dow muɓɓen ɗeen, kanje
ngoni siyiiji yimɓe e jama'aaje e laamorɗe
e ɗemle.
16 Luwe sappo ɗe njiiɗaa ɗeen, kam
e ndaabaawa ngaan, mbanyan debbo
woykuuru oon, ɓoldina ɗum faa laaɓa
de heddoo ɓanndu ɓoldu, nyaama teewu
muuɗum, de nduppa ko heddii ɗuum e
yiite.
17 Sabo Laamɗo wattii e ɓerɗe maɓɓe
waɗude anniya muuɗum, ɓe laatoo daande
wootere, ɓe kokka ndaabaawa ngaan
laamu maɓɓe, faa nde haalaaji Laamɗo
ɗiin fuu tabiti.
18 Debbo pijoowo mo njiiɗaa oon,
kam woni ngalluure mawnde laamiinde
kaanankooɓe adunaaru.

18

No Baabiila halkirtee

1 Caggal ɗuum, nji'umi maleyka goɗɗo
keewɗo baawɗe ina yuura dow kammu ina
jippoo. Darja makko jalbini adunaaru.
2 O yeewnii faa toowi, o wi'i:
«Baabiila halkii!
Baabiila ngalluure mawnde ndeen halkii!
Nde laatake joonnde ginnaaji,
suuɗorde ruuhuuji tuunuɗi fuu
e foondu tuunundu wanyaandu fuu!
3 Sabo leyɗe ɗeen fuu culirii cabijam, caamii
saabe fijirde mayre nyaaɗunde.
Kaanankooɓe adunaaru ɓeen njeenii e mayre.
Luumotooɓe e adunaaru ɓeen fuu keɓii jawdi
saabe danyal mayre keewngal faa wit-
tii ngaal.»
4 Ndeen nanumi daande wonnde yuuri
dow kammu, ina wi'a:

—Onon yimɓe am, njaltee e mayre!
Faa taa on kawtu e mayre hakkeeji,
faa taa masiibaaji mayre kewta on!
5 Sabo hakkeeji mayre ɗuudi,
ɗi njowundurii faa ɗi njottake kammu,
Laamɗo du yeggitaay golleeji mayre bondi ɗiin.
6 Ngaɗee nde hono no nde waɗiri on ni!
Njoɓtoɗon nde kile ɗiɗi e ko nde waɗi on!
Ko nde siiwani on ley horde mayre ɗuum,
ciiwanee nde kile ɗiɗi!
7 Torron nde, kebbinon mettorgal mayre
faa haddi no nde teddiniri hoore mayre,
faa fota e no nde wuurdi mbelirka.
Sabo inde wi'a e ɓernde mayre:
«Inan miɗo jooɗii, wo mi kaananke debbo,
mi wanaa debbo mo gorum maayi,
abada mettorgal cuddu hewtataa kam.»
8 Saabe no nde worri noon,
masiibaaji mayre caaman dow mayre:
maayde e mettorgal e rafo.
Nde wuldete yiite,
sabo Laamɗo Joomiraaɗo carotooɗo nde wo Jom semmbe.

Haala woyeede Baabiila

9 Kaanankooɓe adunaaru wonduɓe e mayre jeenu de kawti e mayre danyal ɓeen nji'an cuurki ngulu mayre. Wakkati oon, ɓe mboyan, ɓe piiran ɓerɗe maɓɓe mettorgal.

10 Ɓe ndaroto to toowti, sabo iɓe kula jukkungo mayre. Iɓe mbi'a:

—Yoo yoy! Yoo yoy! Baabiila, ngalluure mawnde nde, ngalluure jogiinde semmbe nde! Nde jukkaama wakkati gooto tan!

11 Luumotooɓe e adunaaru ɓeen mboyan, cunanto nde, sabo fay gooto soodataa gineeji maɓɓe katin.

12 Gineeji maɓɓe wo kaŋŋe e cardi e kaaye dime e kaaye luulu e kaddule ɗaatuɗe e kaddule ciiɗe e kaddule hariiri tiiɗuɗe e kaddule boɗeeje e leɗɗe uurooje goɗɗe e gineeji moyyiniraadi nyiiye nyiibi e gineeji moyyiniraadi leɗɗe tiiɗuɗe coggu e jamɗe boɗeeje e jamɗe ɓaleeje e hayre wi'eteende marba.

13 Gineeji maɓɓe katin wo funngooji belnirɗi e uurnirɗi e gowe e nebbam uurɗam e uurdi miira e uurdi cuurtinteendi e cabijam e nebbam ɓiɓɓe jaytun e conndi alkama e aawdi alkama e na'i e baali e pucci e torkooji e maccuɓe e yonkiiji yimɓe.

14 Luumotooɓe ɓeen mbi'i ngalluure ndeen:

—Ko njiɗunoɗaa heɓude fuu woɗɗake ma: keewal mbelirka maa e dawla maa fuu halkii, a hewtataa ɗum abada katin.

15 Luumotooɓe heɓuɓe jawdi e mayre ɓeen ndaroto to toowti, sabo ina kula jukkungo mayre. Ɓe mboyan, ɓe cunoto,

16 ɓe mbi'an:

—Yoo yoy! Yoo yoy! Ngalluure mawnde nyaayiroore kaddule ɗaatuɗe e kaddule ciiɗe e kaddule boɗeeje, soɗortoonde kaŋŋe e kaaye dime e kaaye luulu!

17 E ley wakkati gooto tan, jawdi ndiin fuu halkaa!

Dawranooɓe laanaaji ndiyam e yahooɓe ley majji e dogginooɓe ɓeen, kam e heɓooɓe neema muɓɓen e luumagol dow maayo ɓeen, ɓe fuu ɓe toowtan ɓe ndaroo.

18 Wakkati mo ɓe nji'ata cuurki ngulu mayre, ɓe mbullan, ɓe mbi'a:

—Ngalluure ndeye nanndunoo e ngalluure mawnde nde?

19 Ɓe ndufan leydi dow ko'e maɓɓe no ɓe poti metteede. Ɓe mboyan, ɓe cunoo, ɓe mbulla, ɓe mbi'a:

—Yoo yoy! Yoo yoy! Ngalluure mawnde ndeen, nde keewal danyal muuɗum hokki jogiiɓe laanaaji e ley maayo fuu jawdi, e ley wakkati gooto tan, nde halkii!

20 Kammu, welta e halkeede mayre! Seniiɓe e nulaaɓe e annabaaɓe, onon du mbeltee! Sabo Laamɗo sarake nde ko nde waɗi on ɗuum!

21 Wakkati oon, maleyka jom semmbe hooyi kaayal nanndungal e niisirde mawnde, de faɗɗiri ɗum semmbe ley maayo, wi'i:

—Nii Baabiila ngalluure mawnde ndeen faɗɗirtee, nde yi'ataake abada katin!

22 Katin du, fay gooto nanataa ley mayre kolli hoɗooɓe gaaci naa yimooɓe naa fuufooɓe cereeli e barguuji. Golloowo nyeenyuɗo fay gooto yi'ataake katin e ley

* **18:22** Golloowo nyeenyuɗo wo gaɗoowo golle juuɗe hono cehoowo naa tafoowo jamɗe.

mayre.* Duko unduɗe nanataake katin e
ley mayre.
23 Annoora lampal yaynataa ley mayre
katin. Sawtu ɓaŋuɗo e ɓaŋaaɗo nanataake
e mayre katin.
Bone oon fuu hewtan Baabiila sabo lu-
umotooɓe mayre ɓurnoo adunaaru fuu
baawɗe. Woodi du, nde hiildii leyɗe fuu e
ndaggadaaku mayre.
24 Katin du, yiiyam annabaaɓe e seniiɓe e
waraaɓe ley adunaaru ɓeen fuu tawaama
e mayre.

19

Jimi jettooje Laamɗo ley aljanna

1 Caggal ɗuum, nanumi sawtu jamaa
keewɗo dow kammu, ina yeewnoroo daaɗe
toowɗe, ina wi'a:
«Haleluuya!*
Kisindam e manngu e baawɗe
ngoodanii Laamɗo meeɗen!
2 Sabo sariyaaji makko wo goongaaji,
wo ponnditiiɗi!
O sarake debbo woykuuru anndaaɗo
sanne,
bonnirɗo adunaaru fijirde muuɗum
oon.
O yomnake ɗum yiiyam maccuɓe makko
ɗam rufi.»
3 Ɓe toowni ɗaaɗe katin, ɓe mbi'i:
«Haleluuya!
Cuurki ngulu ina yuura to ngalluure ndeen
ina yeeŋa faa abada!»
4 Mawɓe noogayo e nayo ɓeen e kulle
nay buurɗe ɗeen, kippii e leydi cujidani
Laamɗo jooɗiiɗo e jooɗorgal laamu oon,
ina mbi'a:
—Aamiina. Haleluuya!
5 Daande yuuri to jooɗorgal toon, ina
wi'a:
—Njettee Laamɗo meeɗen, onon
maccuɓe muuɗum fuu, onon hulooɓe ɗum,
tedduɓe e lo'uɓe!

Haala ɓangal Jawgel

6 Ndeen nanumi daande nanndunde e
sawtu jamaa keewɗo, hono sawtu diyeele
keewɗe ni, hono diggaali mawɗi ni, ina
wi'a:
«Haleluuya! Sabo Laamɗo Joomiraaɗo
meeɗen
Jom baawɗe fuu oon tabintinii laamu
muuɗum.
7 Mbeltoɗen, ceyoɗen, mawninen mo,
sabo ɓangal Jawgel ngeel yottake,
ɓaŋeteeɗo oon du segilake.
8 O hokkaama kaddule o ɓornoo,
leppi ɗaatuɗi, jalbooji, laaɓuɗi.»
Kaddule ɗeen ngoni golleeji seniiɓe
moyyuɗi ɗiin.
9 Maleyka oon wi'i kam:
—Winndu: Barke woodanii noddaaɓe e
nyaamduuji ɓangal Jawgel ɓeen!
O wi'i kam katin:
—Haalaaji ɗiin ngoni haalaaji Laamɗo
goongaaji.
10 Kippiimi e leydi to koyɗe makko faa mi
sujidana mo, ammaa o wi'i kam:
—Taa waɗu! Miin du wo mi maccuɗo
hono maaɗa, aan e sakiraaɓe maa tiigiiɓe
seedaaku ngu Iisaa waddi nguun. Sujidan
Laamɗo!
Sabo seedaaku ngu Iisaa waddi nguun,
ɗum pay laatii annabaaku.†

Haala garol Almasiihu faa jukka kuungal ladde

11 Caggal ɗuum, nji'umi kammu ina
omtii, de puccu ndaneewu ɓangi. Baɗɗiiɗo
ngu oon ina wi'ee Koolniiɗo, ina wi'ee
Goongante. Wo e fonnditaare o sarortoo,
e fonnditaare du o honirta.
12 Gite makko ina nga'i hono ɗemle yiite
ni. Kufuneeje laamu keewɗe ina ngoni e
hoore makko. Innde ina winndaa e makko
nde fay gooto anndaa si wanaa kanko.
13 Imo ɓornii saaya cuuwaaka e yiiyam.
Innde makko wo: «Konngol Laamɗo.»
14 Konuuji kammu ina njokki mo ina
ɓornii kaddule ɗaatuɗe, daneeje, laaɓuɗe,
ina mbaɗɗii pucci daneeji.
15 Kaafaahi mbelki ina wurtoo e hun-
nduko makko. E kanki o soppirta
laamorɗe adunaaru, de o laamoroo ɗe
sawru njamndi. O dampan e ɓoosirde
cabiije yaltinoore tikkere Laamɗo jom
baawɗe mawnde.
16 Inan innde winndaande e saaya
makko e busal makko:

* **19:1** Haleluuya wo haala ibraninkoore, ɗum woni Njetten Joomiraaɗo.
† **19:10** timmoode aayaare ndeen ina waawi fiirtireede: Sabo seedanaade Iisaa, ɗum pay laatii annabaaku.

«Kaananke kaanankooɓe e Joomiraaɗo
joomiraaɓe».
17 Ndeen nji'umi maleyka ina darii dow
naange. O yeewnii faa toowi, o wi'i pooli
piirooji dow fuu:
—Ngaree, kawritee to nyaamdu
weltaare mawndu ndu Laamɗo waɗi
nduun,
18 faa nyaamon teewu kaanankooɓe
e teewu hooreeɓe sordaasiiɓe e teewu
jom'en semmbe e teewu pucci e waɗɗiiɓe
ɗum'en e teewuuji yimɓe fuu – rimɓe e
riimayɓe, tedduɓe e lo'uɓe!
19 Ndeen nji'umi ndaabaawa mannga
ngaan e kaanankooɓe adunaaru ɓeen e
konunkooɓe muɓɓen ina kawriti faa kaɓa
e baɗɗiiɗo puccu ndaneewu oon e konu
muuɗum.
20 Ndaabaawa ngaan nanngaa, kanga
e annabaajo fewreejo gaɗannooɗo kaay-
eefiiji yeeso magga oon. E kaayeefiiji ɗiin
o hiildunoo heɓuɓe maande ndaabaawa
ngaan ɓeen, sujidannooɓe tooru nan-
ndundu e magga ɓeen. Ɓe ɗiɗo fuu,
ɓe paɗɗaa iɓe mbuuri e weendu yiite
huɓɓirteendu sitti nduun.‡
21 Heddiiɓe ɓeen kalkiraa kaafaahi
mburtotooki e hunnduko baɗɗiiɗo puccu
ndaneewu oon. Pooli ɗiin fuu ngari
nyaami teewuuji maɓɓe faa kaari.

20

Haala laamu duuɓi ujunere

1 Caggal ɗuum, nji'umi maleyka ina
yuura dow kammu ina jippoo, ina jogorii
junngo muuɗum cokitirgal ɓunndu ndu
luggeefi muuɗum walaa ɗo haaɗi nduun,
kam e callalol manngol.
2 O nanngi kuungal manngal ngaal, ɗum
woni mboddi arandeeri mbi'eteendi Ibili-
isa naa Seyɗaani ndiin. O haɓɓi ɗum duuɓi
ujunere.
3 O faɗɗi ndi e ley ɓunndu ndu luggeefi
muuɗum walaa ɗo haaɗi nduun, o ommbi
ndi ley mayru, o takki ndu, taa ndi hiila
lenyi faa nde duuɓi ujunere ɗiin kiɓɓi. Cag-
gal ɗuum, ina tilsi ndi haɓɓitee wakkati
seeɗa.
4 Ndeen nji'umi jooɗorɗe laamu. Jooɗiiɓe
e majje ɓeen kokkaama baawɗe saraade.
Nji'umi katin yonkiiji ɓe ko'e muɓɓen
tayanoo saabe ko ɓe mbaajii seedaaku ngu
Iisaa waddunoo, kam e konngol Laamɗo
ngool. Ɓe cujidanaayno ndaabaawa ngaan
e tooru nanndundu e muuɗum nduun, ɓe
keɓaay maande magga e tiiɗe naa e juuɗe
maɓɓe. Ɓeen iirtii, laamodii e Almasiihu
duuɓi ujunere.
5 Ɗum woni ummital arandeyal ngaal.
Maayɓe heddiiɓe ɓeen iirtaaki faa nde
duuɓi ujunere ɗiin kiɓɓi.
6 Barke e senaare ngoodanii jeyaaɓe
e ummital arandeyal ɓeen! Maayde
ɗiɗaɓerde ndeen walaa ko waawani ɓe. Ɓe
laatanto Laamɗo e Almasiihu almaami'en,
ɓe laamodoo e Almasiihu duuɓi ujunere.

Haala jaaleede Ibiliisa

7 Si duuɓi ujunere ɗiin kiɓɓii, Seyɗaani
haɓɓitete e kasu muuɗum, yoppee.
8 O wurtoto, o hiilowa lenyi gondi e
coɓɓuli adunaaru nay ɗiin, ɗum woni Yaa-
juuju e Maajuuju.* O hawrunduran yimɓe
lenyi ɗiin faa naata wolde. Iɗi keewi sanne
hono njaareendi maayo.
9 Ɗi yuuri e gereeji fuu ley adunaaru, ɗi
piilii ngalluure horsunde ndeen, ɗo seniiɓe
ɓeen kodi ɗoon. Ammaa yiite yuuri dow
kammu, halki ɗi.
10 Ibiliisa kiilannooɗo ɓe oon faɗɗaa e
weendu yiite e sitti nduun, ɗo ndaabaawa
ngaan e annabaajo peneejo oon ngoni
ɗoon. Ɓe njukketee ɗoon jemma e
nyalooma faa abada.

Haala nyannde darngal

11 Caggal ɗuum, nji'umi jooɗorgal laamu
manngal danewal e jooɗiiɗo dow maggal.
Kammu e leydi fuu ndoggi ndilli yeeso
makko, ɗi nji'ataake katin.
12 Nji'umi maayɓe, tedduɓe e lo'uɓe, ina
ndarii yeeso jooɗorgal laamu ngaal. Dewte
ina peertee. Dewtere wonnde du ina
feertee, kayre woni dewtere nguurndam.
Maayɓe ɓeen cariraa golleeji muɓɓen bin-
ndaaɗi e dewte ɗeen, mono fuu haddi golle
muuɗum.
13 Maayo ngoon hokkiti maayɓe
muuɗum, maayde e laakara kokkiti

‡ **19:20** Sittiwo huunde oolde wuleteende ina luuɓa.

* **20:8** Yaajuuju e Maajuuju ina mbi'ee Gogu e Magogu e ibraninkoore.

maayɓe muɓɓen, mono e muɓɓen fuu saroraa haddi golle muuɗum.
14 Maayde e laakara fuu paɗɗaa e weendu yiite nduun. Weendu nduun woni maayde ɗiɗaɓerde ndeen.
15 Neɗɗo fuu mo innde muuɗum tawaaka ina winndaa e dewtere nguurndam ndeen, faɗɗaama e weendu yiite nduun.

21

No huunde fuu heyɗintinirtee

1 Caggal ɗuum, nji'umi kammu keso e leydi keyri, sabo kammu arandeejo oon e leydi arandeeri ndiin fuu ndillii, maayo du walaa.
2 Nji'umi Ngalluure Seniinde ndeen – ɗum woni Urusaliima keso oon – ina yuura dow kammu to Laamɗo ina jippoo. Nde nyaayinaama hono no ɓaŋeteeɗo nyaayirta faa segiloo yaha to gorum ni.
3 Nanumi daande toownde yuurunde to jooɗorgal laamu toon, ina wi'a:
—Inan, joonnde Laamɗo na woni hakkunde yimɓe: o jooɗoto hakkundee maɓɓe, ɓe laatoo lenyol makko. Laamɗo e hoore muuɗum wondan e maɓɓe, laatoo Laamɗo maɓɓe.
4 O mooytan gondi gite maɓɓe fuu. Maayde e mettorgal e bullaali e naawalla keddataako, sabo kulle kiiɗde ɗeen fuu paltake.
5 Jooɗiiɗo e jooɗorgal ngaal oon wi'i:
—Inan, miɗo heyɗintina huunde fuu!
O wi'i kam:
—Winndu haalaaji ɗiin. Wo ɗi koolniiɗi, wo ɗi goongaaji.
6 O wi'i kam katin,
—Huunde fuu timmii! Miin woni arandeejo, miin woni cakitotooɗo. Miin woni fuɗɗoode, miin woni timmoode. Neɗɗo fuu ɗomɗuɗo, mi hokkan ɗum ndiyam nguurndam yuuruɗam e ildude ndeen ɓolum tawa yoɓaay faa'e.
7 Neɗɗo fuu jaaliiɗo heɓan ɗum fuu, mi laatoto Laamɗo muuɗum, kam du laatoo ɓiyam.
8 Ammaa waatuɓe ɓerɗe e ɓe ngalaa goonɗinal e gollooɓe ko nyiddini e warooɓe yimɓe e fijooɓe e dabarankooɓe e rewooɓe tooruuji e fenooɓe ɓeen fuu, weendu yiite e sitti huɓɓooru nduun woni ngeɗu muɓɓen. Ɓum woni maayde ɗiɗaɓerde ndeen.

Haala Urusaliima keso

9 Caggal ɗuum, gooto e maleyka'en njeɗɗo tiigiiɓe kaake jeɗɗi keewɗe masiibaaji jeɗɗi cakitotooɗi ɗiin wari, haaldi e am, wi'i:
—War faa mi holle ɓaŋaaɗo, jom suudu Jawgel ngeel.
10 Ndeen keewumi Ruuhu, maleyka oon yaari kam faa dow waamnde mawnde toownde. O holli kam Urusaliima ngalluure seniinde ndeen ina yuura dow kammu to Laamɗo ina jippoo.
11 Inde wondi e darja Laamɗo faa inde jalbira hono no hayre rimre ni, hono no hayre yaspa laaɓunde hono daandorgal ni.
12 Kokuwol tekkungol toowngol ina fiilii nde. Ingol woodi dammbuɗe sappo e ɗiɗi, dammbugal fuu ina woodi maleyka. Lenyi ɓiɓɓe Israa'iila sappo e ɗiɗi ɗiin, inɗe muɓɓen ina mbinndaa e dammbuɗe ɗeen:
13 dammbuɗe lettugaaje ɗeen wo tati, gorgaaje ɗeen wo tati, soɓɓiireeje ɗeen wo tati, horɗooreeje ɗeen du wo tati.
14 Kokuwol ngalluure ngool ina woodi kaaye joyyinirɗe sappo e ɗiɗi. Dow majje inɗe nulaaɓe Jawgel sappo e ɗiɗo ɓeen mbinndaa.
15 Maleyka kaaldoowo e am oon ina tiigii sawru kaŋŋe fonndirdu faa fonnda ngalluure ndeen e dammbuɗe mayre e kokuwol mayre.
16 Tatteeji mayre nay ɗiin fuu potu, njuuteefi mayre e njaajeefi mayre wo potu. O fonndiri nde sawru nduun, nde laatii estadiiji ujunaaje sappo e ɗiɗi (12 000),* njuuteefi mayre e njaajeefi mayre e tooweefi mayre fuu wo potu.
17 O fonndi kokuwol ngool, ngol hawri e piye hemre e capanɗe nay e nay (144), piye ɗe yimɓe piyata ɗeen maleyka oon fiyirta.
18 Kokuwol ngool nyiɓiraama hayre yaspa. Ngalluure ndeen du nyiɓiraama kaŋŋe dimo, ga'uɗo hono no daandorgal laaɓungal ni.

* **21:16** Ɓum fuu na hawra e kilooji 2 200.

19 Rotere kokuwol ngalluure ngool ina nyaayiniraa sii kaaye dime fuu: arandeere ndeen yaspa, ɗiɗaɓerde ndeen safiir, tataɓerde ndeen agate, nayaɓerde ndeen emerooda,
20 joyaɓerde ndeen onikis, jeegaɓerde ndeen sarduwaan, jeɗɗaɓerde ndeen kirisoliita, jeetataɓerde ndeen beril, jeenaɓerde ndeen topaas, sappoɓerde ndeen kirisoparaas, sappo e go'aɓerde ndeen yasente, sappo e ɗiɗaɓerde ndeen ameetis.
21 Dammbuɗe sappo e ɗiɗi ɗeen wo kaaye luulu daneeje sappo e ɗiɗi. Dammbugal fuu wo hayre luulu wootere. Balangol ngalluure ndeen wo kaŋŋe dimo, jalbiroowo hono no daandorgal ni.

22 Mi yi'aay suudu dewal e ley ngalluure ndeen, sabo Laamɗo Joomiraaɗo jom baawɗe fuu oon e Jawgel ngeel ngoni suudu dewal mayre.
23 Ngalluure ndeen haajaaka naange naa lewru yaynana ɗum, sabo darja Laamɗo yaynata nde. Jawgel ngeel woni lampal mayre.
24 Lenyi adunaaru njahan ley annoora mayre. Kaanankooɓe adunaaru ɓeen ngaddanan nde darja muɓɓen.
25 Dammbuɗe mayre ɗeen ommbataako nyalooma. Ɗe ommbataako fey, sabo jemma walaa e mayre.
26 Darja e teddeengal lenyi adunaaru waddete ley mayre.
27 Ko tuuni fuu naatataa e mayre, naa gollooɓe ko nyiddini, naa fenooɓe. Ammaa naatooɓe e mayre ɓeen ngoni ɓe inɗe muɓɓen mbinndaa e dewtere nguurndam nde Jawgel ndeen.

22

1 Caggal ɗuum, maleyka oon holli kam maayo ngo ndiyam muuɗum hokkata nguurndam, njalbiroojam hono daandorgal. Iɗam yuura to jooɗorgal laamu Laamɗo e Jawgel ngeel toon.
2 Iɗam ila hakkunde laawol dewoowol ley ngalluure ndeen. Gereeji maayo ngoon ɗiɗi fuu, lekki kokkoohi nguurndam ina woni e muuɗum, ndimoohi kile sappo e ɗiɗi, lewru fuu nde wootere. Haakorooji makki wo safaare dannoore lenyi adunaaru.
3 Ko Laamɗo huɗi fuu tawataake ley ngalluure ndeen katin. Jooɗorgal laamu Laamɗo e Jawgel ngeel ina ngoni ley mayre. Maccuɓe Laamɗo ndewan ɗum.
4 Ɓe nji'an yeeso muuɗum. Innde muuɗum du wonan e tiiɗe maɓɓe.
5 Jemma walaa katin. Ɓe ngalaa haaju e annoora lampal naa annoora naange, sabo Laamɗo Joomiraaɗo yayniranan ɓe annoora muuɗum. Ɓe laamoto faa abada abadin.

Haala gartol Iisaa

6 Maleyka oon wi'i kam:
—Haalaaji ɗiin wo koolniiɗi, wo goongaaji. Laamɗo Joomiraaɗo, gattuɗo konngol muuɗum ley annabaaɓe oon, nuli maleyka muuɗum faa holla maccuɓe muuɗum ko ɓadii warude.
7 Iisaa wi'i:
—Ndaaree, mi waran ko ɓooyataa!
Barke woodanii neɗɗo fuu kaybuɗo ko dewtere annabaaku nde wi'i.
8 Wo miin, Yuhanna, woni nanuɗo, ji'uɗo kulle ɗeen fuu. Caggal ko nanumi e ko nji'umi ɗuum, kippiimi e leydi to koyɗe maleyka kollannooɗo kam oon faa mi sujidana ɗum.
9 Ammaa o wi'i kam:
—Taa waɗu! Miin du wo mi maccuɗo Laamɗo hono maaɗa, aan e sakiraaɓe maa annabaaɓe ɓeen, kam'en e haybooɓe haalaaji dewtere nde. Sujidan Laamɗo!
10 O wi'i kam katin:
—Taa suuɗu haalaaji annabaaku gondi e dewtere nde ɗiin, sabo wakkati mo ɗum laatotoo oon ɓadake.
11 Gaɗoowo ko boni heddoo e bonanda muuɗum, tuunɗo golle heddoo e golleeji muuɗum tuundi ɗiin, moyyo heddoo e moyyuki muuɗum, ceniiɗo heddoo e senaare muuɗum!

12 Iisaa wi'i:
—Ndaaree, mi waran ko ɓooyataa. Miɗo wadda mbarjaari faa mi barjoo mono fuu haddi golle muuɗum.
13 Miin woni arandeejo e cakitotooɗo, miin woni fuɗɗoode e timmoode.
14 Barke woodanii lonnooɓe saayaaji muɓɓen faa mbaawa nyaamude ɓiɓɓe

lekki nguurndam kiin, ɓe ndewa dammbuɗe, ɓe naata ngalluure ndeen.

15 Ammaa wonɓe caggal mayre ɓeen wo dawaaɗi e dabarankooɓe e fijooɓe e waroo ɓe yimɓe e rewooɓe tooruuji e yiɗuɓe fewre e waɗooɓe hiila.

16 Miin Iisaa, mi nulii maleyka am faa seedoo kulle ɗe e ley kawrite goonɗinɓe ɗeen. Miin woni ɗaɗol Daawda, wo mi yuwdi Daawda du. Miin woni hoodere fajiri jalboore ndeen!

17 Ruuhu e ɓaŋeteeɗo oon ina mbi'a:

—War!

Neɗɗo fuu nanɗo ɗum wi'a: «War!»

Neɗɗo fuu ɗomɗuɗo wara, jiɗuɗo yarude ndiyam kokkoojam nguurndam fuu jaɓa yara ɗam ɓolum tawa yoɓaay faa'e.

Timmoode

18 Miin Yuhanna, miɗo sappana neɗɗo fuu nanɗo haalaaji annabaaku gondi e dewtere nde ɗiin: si neɗɗo ɓeydii e majji huunde, Laamɗo ɓeydanan ɗum masiibaaji cifaaɗi e ley dewtere nde.

19 Si neɗɗo ittii goɗɗum e haalaaji dewtere annabaaku nde, Laamɗo ittan ngeɗu muuɗum e lekki nguurndam cifaaki e mayre kiin, kam e ngalluure seniinde sifaande e mayre ndeen.

20 Ceedantooɗo kulle ɗeen oon wi'i:

—Tannyoral, mi waran ko ɓooyataa!

Aamiina. War Iisaa Joomiraaɗo!

21 Hinney Joomiraaɗo meeɗen Iisaa wondu e mooɗon on fuu.